Assistentia Germanica

ARISTOTELIS STAGIRITAE ORGANVM,

SEV LIBRI AD DIALECTICAM ATTINENTES,

AD OPTIMORVM EXEMPLARium Græcorum fidem nuperrimè post omnes alias editiones recogniti, quorum Elenchum sequens pagina continet.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

VENETIIS apud Ioan. Gryphium.
M D XLVII.

CATALOGVS EORVM QVÆ IN *Organo Ariſtotelis continentur.*

*Porphyrii Eiſagoge, ſeu Communium Quin=
que Vocum uel Prædicabilium Liber.*
*Ariſtotelis Categoriæ, ſiue decem Genera, ſeu
Prædicamenta.*
Boethio Seuerino interprete.

Gilberti Porretani De ſex Principiis.
Hermolao Barbaro interprete.

Peri Hermenias, ſiue De Interpretatione.
*Analyticon Proteron, ſeu Reſolutiuorum Prio=
rum. Libri II.*
*Analyticon Hyſteron, ſiue Reſolutiuorum Po=
ſteriorum. Libri II.*
Boethio Seuerino interprete.

*Topicorum, ſeu De Arte inueniendi.
Libri VIII.*
*Elenchi, ſeu De Sophiſticis Reprehenſionibus,
ſeu Fallacibus & captioſis.*
Ioachimo Perionio Cormœriaceno interprete.

REVERENDISS. IN CHRISTO *patri D. Ioanni Bellaio, tituli Sanctæ Cæciliæ Præsbytero, Cardinali, Episcopo Parisien. Abbatiq; beati Pauli apud Cormœriacum, Ioachimus Perionius Cormœriacenus. S. P. D.*

CVM ueterum Philosophorum, qui sua quisq; natura duce omne suū studium in ueri inuestigatione posuerūt, tum uel maxime Aristotelis præstantissimū ingenium, acerrimum laborem, singularemq; doctrinam, Ioannes Bellai Cardinalis amplissime, soleo mirari, quoties quammulta de omnibus disciplinis summo iudicio scripsit, mecum ipse in animo recordor. Nam cum Philosophia, ut de hac potissimum dicam, in tres partes omnis distributa sit, quarum una est ratio disserendi, altera uiuendi, tertia explicatio cognitioq; naturæ: cæterorum maior pars unam aut alteram, perpauci tres illas coniunxerunt ac tractarunt: ita tamen, ut nec ratione eas, nec uia et artificio tradiderint: hic cum quicquid superiores scriptum de illis reliquissent, quasi unum in locum ad considerandum contulisset, facile & pro acerrimo ingenio quo præditus erat, quid recte præcepissent, quid absurde, intellexit, & pro summa eruditione atq; iudicio eorū errores corrigēs, inchoatā ad illud tēpus philosophiā, plene, suisq; partibus ac numeris omnibus absoluit & expleuit. Ac secundam quidem partē, quæ est de moribus ita copiose tractauit, ut nō solum ijs bene uiuēdi præ-

cepta daret, qui uitæ priuatæ ratione cōtenti, ſibi ac ſuis conſulerent: ſed ijs etiam qui in Reip. luce uerſarētur, quē admodum ſe gererent, quidq́; ſpectarent, traderet. Quid de naturæ cognitione dicam? nō'ne eam partem perſecutus eſt tanta diligentia, ut quēadmodum & Ciceroni placet, & nos perſpicimus, nulla ab eo pars cœlo, mari, terra, prætermiſſa eſſe uideatur? Iam uero tertiæ illius partis, quæ tota in diſſerendo poſita eſt, cui ueterum idem author uel maiorem cognitionem tribuit, uel pleniorem explicationem? Cum enim multis in locis duos tantummodo eius diſciplinæ authores, atq; hos duarum diſciplinarum principes, Zenonem atq; Ariſtotelem commemoret, aque hunc illi anteponat, planè quem ipſe omnium præſtantiſs. exiſtimet, declarat. Itaq; hūc ſibi ipſe, cum Trebatij rogatu Topica ſcriberet, propoſuit ad imitādum, huius exemplo, qui tres de Arte rhetorica libros ſcripſiſſet, totidem de Oratore edidit. hic qui ea omnia quæ de Rep. ſcriberet, ipſe loqueretur. eundem ut in optimo ſtatu ciuitatis conſtituēdo ipſe loqueretur, ualde cōmouit. huius locos innumerabilis non tractauit modo, ſed etiam tranſtulit. hunc deniq; ſuis libris mirificis laudibus ornat, cæteriſq́; omnibus, excepto uno Platone, anteponit. Quo moleſtius ferēdum eſt, cuius uiri laudes tot & tantas expreſſas à Cicerone legimus, ut ſi nihil omnino ſcripſiſſet, tamen incredibile ſui deſiderium nobis relinquere deberet, eius ſcripta tam multa, quibus omnium rerum uel cognitione digniſſimarum diſciplina continetur, nū pro eo ac debent, ab omnibus euolui & ediſci. Obſcuritas eſt in ijs illa quidem magna, ſed non tanta ut tam multos reiicere debeat. Neque enim Ci-

ceronem deterrere potuit, quamuis tumultibus & molestiis forensibus occupatum & impeditum, quin eius scripta omnia acccuratissime, quantum ex illius libris intelligere possumus, pcurrerit. Sed est profecto, est alia causa hodie grauior, quae & Ciceronem abducere nō potuit, & nostros abstrahit atq; deterret: quam quoniam alio loco pluribus exposui, idcirco eam nunc breui sermone concludam. Cicero enim graece sciebat, nondum Aristoteles ad nostrorum hominum cognitionem uersus erat. Hodie pauci sunt Graecis literis eruditi, atq; horum uix perpauci Aristotelem Graecum intelligunt. Ita eum qui rudi & inculto sermone explicatus est, adhibere cogūtur: quem cum eiusmodi perspiciunt, qui rem obscuret potius quàm aperiat & illustret, tum Aristotelis lectione minus delectari solent: quasi uero eius sit ista culpa, non eorum potius qui illius splendidissimā & planiss. orationem quasi obruunt & obscurant. Quae cum ego cogitarem, & acerbe ferrem, mihi quid interpretando possem, tentandum putaui, ut hanc Aristotelis causam pro mea parte subleuarem. Idq; iam superiore anno ingressus sum facere, editis eius ad Nicomachum filium libris decem de Moribus, quos lōga commētatione ac meditatione paratos limatosq; ad Ciceronis politissimam incudem, ad id tempus reseruauerā. Sed quoniam pars illa philosophiae est peruulgata, neq; tāta obscuritate quasi quibusdam tenebris circonfusa & obducta, eā ego illustrandam hoc tempore suscepi, quae & abstrusior, & utilior, et magis necessaria uidetur. Dialectica enim eā earum rerū est, quae ab usu cōmuni, quotidianoq; sermone abhorrēt: tum ea profitetur, sine quibus caeterae artes oēs

munera sua præclare obire ac sustinere non possunt. Nã et queẽadmodum uerum à falso internoscatur, et quid efficiatur è quoq;, & quid cuiq; consequens sit, quid repugnans, et quid quicq; sit, quaq; ratione definiẽdo uniuscuiusq; rei uis & natura aperiatur, & quomodo genera in duas partes tribuãtur, se patefacturam pollicetur. quæ quidẽ omnia in alijs disciplinis multum ualere, quis ignorat? Cum autẽ huius disciplinæ partes à Cicerone esse didicissem, unã inueniendi, alteram iudicãdi, libẽter feci ut eam quæ tota in inueniendis locorum argumentis posita est, primum transferrem: ut quæ pars eiusdem Ciceronis sententia, & potior ad usum, & ordine naturæ prior esset, ea etiã prior ad nostrorũ hominum utilitatẽ cognitionemq; uerteretur. Illa quoq; causa me in hanc sententiã duxit, quòd cum Aristotelis Topica (est enim ea pars de qua agitur) de Græcis conuersa essent à nemine, nisi ab uno Boethio, qui uerbum è uerbo exprimens, neq; rem explicasset, neq; Latino sermone tractauisset, ita me de studiosis Dialecticæ bene meriturum speraui, si ijs libris potissimũ aliquid lucis ac splẽdoris attulissem. Sed illa me causa præter cæteras impulit, ut à Topicis ordirer, q Ciceronis legens Topica, cum hisq; cõiungens locos quos ille de g s sumpsisset, diuturna animaduersione obseruaueram, ac notaram. quos si non solum in conuertẽdo Aristotele adhiberem, sed separatim coniunctos inter se ederem, multi ad legenda Aristotelis Topica excitarentur: nec philosophi solum, sed ij etiã qui humanitatis studijs eruditi, quæ Cicero ab Aristotele in Topica sua trãstulisset, cuperẽt cognoscere. Ac nos quidem utrunq; conati sumus efficere: quàm plene autẽ id &

cumulate præstiterimus, iis licebit existimare qui legerint. Octauo quidem Libro, qui utilitatem æquat cæterorum, aut superat potius, quantæ tenebræ offusæ sunt interpretatione ea qua adhuc usi sumus: ut taceam de cæteris, & ii sciunt qui aliquid temporis & operæ in eo consumpserunt: & ii facile intelligẽt, quibus studio erit eum cũ nostro coniungere. Dedimus enim operam, quoad potuimus, ut cum reliqui omnes, tũ hic qui omnium est obscurissimus, planissimus fieret, eiq́; etiam maior quidam nitor orationis adhiberetur. Quæ quidem omnia cum cæteris omnibus probatum iri confido, tum ut tibi probentur, Cardinalis humanissime, te etiam atq; etiã rogo. Ad te enim unum hoc totum qualecũque est, mittimus: eoq́; bono, si quid forte tale existit, per te aliis frui licebit. Neq; uero fortuito factum uidetur, sed consilio & ratione prouisum, ut cum superiore anno Francisco Bohero Pontifici Maclouiensi, uiro & bonis artibus erudito, & uirtutibus omnibus instructo, qui à morte Dionysii Briconeti uiri clarissimi cui in munere Cormœriacenæ præfecturæ, cuius sũ, quasi successisti studiorum nostrorum patrocinium, quod ille susceperat, quibuscunq; potuit rebus, & quacunq; potuit benignitate defendisset, Libros decem Aristotelis de Moribus dedicarim, tibi hæc potissimum eiusdem Topica hoc tempore consecrarem. Nam cum Aristoteles his Libris locos proponat, ex quibus, ut uult Cicero, ad eam etiã disputationẽ qua in causis utimur, omnis argumentatio inuenia tur; tu unus occurristi, cui hæc horum Librorũ editio maxime conuenire uideretur. Te enim pro grauissimis Galliæ nostræ causis, exteræ nationes non solum æquis ani-

mis dicentem sæpe audiuerunt, sed incredibilem etiam dicẽdi uim & copiam tuã admiratæ sunt. Te Italia *æquo animo uidit, tibi* Roma *clarissimos honores tribuit, tuamq; fidem & summã constantiam in rebus dubiis* Gallia *perspexit.* Quid de Britãnia *dicam; quæ te ante quàm uideret, appetiuit; uenienti læta et frequens obuiam procesfit; quã diu te habuit, omni officio prosecuta est; abeunte te, ingemuit? Quamobrem? nisi quia ante quàm te uideret, de tuis uirtutibus, & de incredibili dicendi copia audiuerat: quas cum in te spectaret ac perspiceret, lætabatur; cum iis se priuari tuo abitu sentiret, dolebat.* Prætereo & Regum & Principum & *summorum uirorum ad* Principem *literas, quibus illi fidem faciebant, quãta fide, quanta animi æquitate & constantia, quantis studiis, quanta diligẽtia, munere legationis apud se fungerere. Quibus tot ac tantis uirtutibus, quasi gradibus quibusdam iter tibi ad honores, quos adhuc summos & clarissimos te uidemus consecutum, patefecisti. Quapropter non temere, ut dixi, sed ratione factum est, ut hæc* Topica, *quibus inueniẽdorum argumentorum disciplina continetur, tibi dedicarem: cum præsertim ea tradant, quæ cum sapientiæ ab incunte adolescentia coniunxisses, magno tibi emolumento fuerunt, et dignitati. Quibus de caussis in his legendis officium meum te probaturum esse confido. idq; ut facias, te uehementer rogo.* Vale Cardinalis *prestantissime.* Lutetiæ Parisiorum, X V I I. *Calendas Iulij.* M. D. X L I.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER I.

IOACHIMO PERIONIO CORMOE RIACENO INTERPRETE.

HOC nobis loco propositum est, uiam atq; rationẽ inuenire, qua & de omni quæstione proposita, probabili argumẽtatione poterimus disserere, & nihil repugnãs, si quid in disputationibus defendamus, afferemus. Ac primum quidem, quid sit ratiocinatio dicẽdum est, quæq; eius genera: ut ratiocinatio dialectica, quoniam hoc sermone eam inuestigamus, quid sit intelligatur. Est igitur ratiocinatio, oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam, quàm quæ posita sunt, ex iis ipsis quę posita sunt, efficitur necessario. Demonstratio autem est, cum ex ueris & perspicuis conclusio est: aut certe ex eiusmodi, quę à quibusdam perspicuis & ueris causam cognitionis sumunt. Dialectica uero ratiocinatio est, quæ ex probabilibus cõcluditur. Vera quidem sunt, & perspicua ea, quæ nõ ab aliis, sed à se ipsa fidem habent: neq; enim initiorũ ac principiorum, quæ scientiã gignunt, quærenda ratio est: eaq; omnia per se ipsa perspicua esse debent. Probabilia autem sunt, quæ probantur aut omnibus, aut plurimis, aut certe sapientibus: atq; iis uel omnibus, uel plurimis, uel iis quorum spectata est & perspecta sapientia. Fallax autẽ & certãdi studio comparata ratiocinatio est, quæ ex iis

progreditur,quæ probabilia uidentur,nec ſunt,aut quę
ex probabilibus,uel quæ probabilia uidētur exiſtit.Nō
enim omne quod probabile uidetur, etiam probabile
eſt:quandoquidem nihil eorum quæ habentur proba-
bilia,extrinſecus & quaſi ſpecie prima,tale exiſtit omni
no,id quod initiis concluſionum fallaciam ſolet contin
gere.Celeriter enim ac ſæpe iis etiam qui parua cerne-
re poſſunt,his in rebus falſi natura ſe offert & oſtendit.
Prior igitur ratiocinationē earum quas fallaces & ſtu-
dio certandi comparatas eſſe diximus, etiam ratiocina
tio uocetur.Altera fallax ratiocinatio,non omnino ra-
tiocinatio dicatur,quoniam cōcludere uidetur,neq; cō
cludit.Sunt etiam præter eas ratiocinationes quas ex-
poſuimus,fallaces cōcluſiones,quæ ex propriis initiis
nonnullarum artium efficiuntur & conſtant, quod fit in
Geometria,aliiſq; quæ huic finitimæ ſunt.Nā inter ge-
nus hoc & ſuperiora aliquid intereſt.neq; enim ex ue-
ris & primis,neq; ex probabilibus ꝓgreditur is, qui fal
ſa deſcriptione utitur.Non enim in definitionem incur
rit,quoniam nec ſumit quæ ꝓbantur omnibus,nec quę
plurimis,nec quæ ſapientibus:atq; his nec ea quæ om-
nibus,nec quæ pluribus,nec quæ probatis,ſed ex pro-
priis ſcientiæ ſumptionibus non ueris, quod uult effi-
cit.Nam quia ſemicirculos deſcribit non quemadmo-
dum deſcribendi ſunt,aut lineas ducit nō quomō ſunt
ducendæ eo falſam concluſionem efficit. Ac ratiocina
tionum quidem genera hæc,ſunt à nobis planè ac pin-
gui quadam Minerua expoſita.Nam & de iis quæ iam
diximus, & de iis de quibus deinceps dicturi ſumus,
ſummatim quidem hæc hactenus.Siquidem de iis non
eſt huius inſtituti ſubtiliter & accurate diſputare, ſed
planè, quantūq; ſatis eſſe duximus,ad ſimplicem eorū
cognitionem, quam à nobis hæc poſtulat diſputatio.
II. Sequitur ut deinceps ad quot,quaſq; res inſtituti no
ſtri ratio conducat diſſeramus. Tria autem ſunt,quo-
rum primum exercitatio eſt,alterum congreſſus, tertiū

philosophiæ scientia. Atq; ad exercitationem quidem magnum eam adferre adiumentum hinc perspici licet, quòd si uia & ratione instructi ueniemus ad disputandum facilius de re proposita disserere poterimus. Ad congressus autem & colloquia, quòd multorũ enumeratis expensisq; sententiis, non ex alienis & longe petitis, sed propriis, aptisq; locis sermonẽ depromemus, quem cum ipsis conferamus. Ita si quid minus præclare nobis uidebũtur dicere, id facile refellemus. Ad philosophiæ autem rationem, quòd facultate in utranq; partem de re quaq; disputandi instructi, facilius in quaq; re quid uerum sit, quid falsum perspiciemus. Atq; etiã ad prima initia omnium artium cognoscenda, in hac arte uis maxima est. Nam quoniam principiis, quæ ꝓpria artis cuius sunt de qua agitur adhibitis, de iis ipsis nihil dici potest, nec cõcludi (sunt enim sua cuiusq; artis prima & perspicua principia) certe iis omnibus, quæ in quaq; probabilia sunt, utamur necesse est, si quid de his exponere uelimus, quod Dialecticæ proprium est uel maxime. Cum enim hęc ratio sit quædam indagatrix, ad omnia omnium rerum quæ uia & ratione ꝓgrediũtur principia, uiam aperit. Sed huius rei tum demum perfecta in nobis erit ratio, cum id accidet nobis, quod iis qui arte rhetorica, medicina, cæterisq; artibus sunt præditi: id est, cum ex iis quæ in nostra erunt potestate, efficiemus quæ uolumus. Neq; enim uel orator omnibus modis persuadere solet, uel medicus curationem adhibere: sed si nihil prætermittat eorum quæ adhibere possit, tum deniq; & peritum eum, & artificem iudicamus. Primum igitur ex quibus hæc constet ratio, uideamus. Quòd si exposuerimus, quot quibusq; de rebus omnis instituatur disputatio, ac ex quibus conficiatur, & quemadmodum ea omnia nobis suppetent, facile quod uolumus consequemur. Sunt autẽ numero paria, & ea ex quibus sermones constant, & ea in quibus ratiocinationes uersantur. quippe sermones cum pro- III.

positionibus conficiantur,& ratiocinationes ducantur à quæstionibus. Omnis autem ꝓpositio, omnisq; quæstio aut genus declarat, aut proprium, aut accidẽs, nam differentia, quia generi attribuitur, in eodem in quo genus, numero reponẽda est. Quoniamq; propriũ aliud est, quod rei naturam explanat, aliud quod non explanat, diuisum sit proprium & destributum in partes has duas, appelleturq; unum id, quod rei uim & naturam declarat. Definitio. alterum communi nomine quod habuit, uocetur proprium. Ex quo perspicuum est, quatuor omnia fieri, ut diuisimus, uel proprium, uel definitionem, uel genus, uel accidens. Neq; uero dictum uelim hæc omnia per se aut propositionem efficere, aut quęstionẽ: sed hoc dico, ex his omnibus & quæstiones constare, & propositiones. Differt autem ratione quadam propositio à quæstione. Nã si quæratur hoc modo. An sit animal gradiẽs, bipes, definitio hominis, aut sit ne animal hominis genus? ꝓpositio est. Sin hoc modo: Sit ne animal gradiens, bipes, definitio hominis nec ne? quæstio est, ꝙ idem in cæteris contingit. Pari igitur numero inter se respondent & propositiones & quæstiones, præsertim cum ex omni propositione, si rationem dicendi mutes, quæstionem facere possis.

IIII. Nũc dicendum est, quid sit definitio, quid genus, quid proprium, quid accidens. Definitio est oratio, quę id quod definitur explicat quid sit. adhibetur autem aut oratio pro nomine, aut pro oratione oratio. Possunt enim quædam etiam orationi subiecta, quæ quid declarãt & significant definiendo aperiri. Qui autem quoduis nomen ad rem definiendam adhibent, ii profecto rei definitionem non explicant: quandoquidem omnis definitio, oratio est. attamen hoc referendum est ad definitionem: ut honestum est quod decet. Itemq; hoc, utrum idem sit sensus & scientia, an aliud definitioni attributũ est. In definitionibus enim idem ne sit, an alterum, multus usus est. Ad definitionemq; pertinẽt ea omnia quæ

ſubiecta ſunt uiæ & rationi eidē cui definitio. Atq; hæc omnia talia eſſe ex hoc intelligi poteſt, ꝙ ſi poſſumus quid idem ſit, quid aliud diſſerere, magna nobis de definitionibus diſputandi ſuppetet copia. Nam ſi non idē eſſe oſtendemus, definitionem infirmabimus. quanquā non id retro cōmeat. Non enim ſatis eſt ad conſtruendam definitionem, idem eſſe docere: ad euertēdam autem ſatis eſt, nō eſſe idem oſtendere. Propriū autē eſt, quod quid ſit res nō explicat, in ſoloq; ineſt, & uiciſſim de re dicitur. uelut hominis propriū eſt, natum eſſe ad percipiendam grāmaticam. Si enim homo ſit, uim habet ad percipiendā grāmaticam. & ſi quid ſit quod uim ad percipiendā grāmaticam habeat, homo. Neq; enim quiſquam id propriū eſſe dicat, quod in aliam rem trāſferri poteſt. ut dormire hominis proprium non eſt, etiā ſi ad quoddā tempus in ſolū hominē cadat. Sed ſi qd tale proprium dicatur, non omnino, ſed ad quoddam tēpus aut ad aliquid collatū, propriū appellabitur. Nā à dextra eſſe proprium eſt interdum, & bipedem eſſe proprium eſt, quod cū aliquo confertur, ut hominis ꝓprium eſt ad equum & canem. Atq; nihil eorū quæ in alio ineſſe poſſunt, uiciſſim dici, hinc perſpici licet, ꝙ nō eſt neceſſe ſi quid aliud dormiat, id eſſe hominem. Genus autem id eſt, quod de pluribus ſpecie autem differentibus dicitur in quæſtione qua quid ſit res quæritur. In quæſtione autem qua quid quicq; ſi quæritur, ea dicūtur omnia, quibus accōmodate & apte reſpondēt qui rogantur quid ſit id de quo agitur. Vt ſi quis rogetur quid ſit homo, apte reſpōdebit animal. Generi etiā illud attributum eſt, ſit'ne aliquid in eodem genere in quo aliud, an in alio. hoc enim ad eundē locū ad quē genus, referendum eſt. Nam ſi animal, genus hominis eſſe demonſtrauerimus, bouis etiā certe oſtenderimus, quoniā in eodē ſunt genere. & ſi alterius eſſe genus docuerimus, alterius non eſſe, ea non ad idem genus docuerimus pertinere. Accidens eſt, quod nihil horū eſt,

nec genus,nec definitio,nec proprium, rei autem conuenit:& quod cadere poteſt in rem unam aliquã, & in eandem non cadere.uelut ſedere & conuenire eidem & non cõuenire poteſt.Itemq; id quod album eſt,quoniam nihil prohibet eundem aliàs album eſſe, aliàs nõ album.Harum autem accidentis definitionũ uerior eſt & aptior ſecunda.Siquidem priore ꝓpoſita & cõſtituta,ſi quis eã ſit intellecturus,is ante quid definitio ſit,q̃d genus,quid propriũ ſciat neceſſe eſt.at poſterior ſatis ipſa per ſe plena & perfecta eſt,ut quid ſit accidẽs per ſe intelligatur.Accidenti attributæ ſunt rerum omniũ inter ſe cõparationes,q̃ ab accidente ducuntur, ut utrũ expetendũ magis quod honeſtum eſt,an quod utile:& utra uita ſuauior,ea'ne quæ uirtute, an quæ uoluptate dirigitur:& ſi quid aliud eodẽ modo dicit. In iis enim omnibus,utri id de quo agitur,magis conueniat,quæritur.Ex quo perſpicuum eſt,accidens ad quoddã tempus,& cũ aliquo collatum ꝓprii nomen obtinere poſſe.ueluti ſedere,quod eſt accidens,ſi q̃s ſolus ſedeat,tũ ad tẽpus ꝓprium erit,& ſi ſolus q̃s ſedeat,etiam erit ꝓpriũ ad eos qui non ſedent.Ita nihil ꝓhibet accidẽs ad quoddã tẽpus & cũ aliquo collatũ,uim ꝓprii ac nomẽ obtinere;cũ interim omnino nõ ſit futurum proprium.

V. Illud autẽ ignorare nõ debemus,ea omnia quæ ad ꝓprium,quæ ad genus,quæ ad accidẽs referuntur attribui etiã definitionibus poſſe.Nam ſi demõſtrauerimus nõ ſoli ei conuenire quod ſubeſt definitioni,ut in proprio,aut nõ eſſe in definitione genus id quod datũ eſt; aut nõ ineſſe ulli eorũ quę in definitione continentur: quod etiã in accidẽte dici poteſt,certe definitionẽ euerterimus.Ita quemadmodum iam dixi,quæ enumerauimus,quodam modo ſub definitionem cadunt omnia. Nec uero ob eam cauſam in his omnibus uia & ratio una generalis quærẽda eſt.Non enim hoc inuẽtu facile eſt,& ſi inuentũ ſit,tamẽ incertũ erit omnino,nec magnum adiumentum ad id quod quærimus adferet,at ſi

propria eorũ ſigillatim uſa tradatur, facilior ex iis quæ ſingulorum ꝓpria ſunt, de re propoſita erit explicatio. Itaq; ſummatim & plane, ut ante dixi, facienda partitio eſt. tũ ſua cuiq; & asſignãda & tribuenda, quæ eadẽ generi & definitioni attributa dicimus. Quanquam ferè quę expoſita ſunt, apta ſunt ſingulis. Primum autem VI.
omniũ de eodẽ diſſerendũ eſt, quot modis dicatur. tri partito autẽ, ut planius dicã, diſtributũ eſt. Aut enim numero, aut ſpecie, aut genere idẽ ſoliti ſumus dicere. Ac numero q̃dem eadẽ ſunt, quorũ & nomina plura, & res una eſt, ut ueſtimentũ & ueſtis. Speciei autẽ eiuſdẽ ſunt ea quæ multa ſunt, neq; ſpecie differunt. ut duo homines, ut duo eq. Ea enim eiuſdem ſpeciei dicunť, quæ eidẽ ſpeciei ſubiecta ſunt. Itemq; eiuſdẽ generis ſunt ea quæ eidẽ generi ſubiiciuntur, ut homo & equus. Aqua autẽ quæ ab eodẽ fonte manat, eadẽ dici alio modo atq; ſupiora uidebitur. ſed tamẽ in eodẽ genere numerãda eſt, in quo ea quę unius ſpeciei quoquo modo habenť, pręſertim cũ cognatiõe quadã & ſimilitudine hęc inter ſe cõiuncta ſint omnia. Siqdem aquæ oẽs ꝙ ſimilitudinẽ quandã inter ſe habeãt, eiuſdem ſpeciei ſunt: & aquæ ab eodẽ fonte fluẽtes quę eædẽ dicuntur, nõ alia ratione differunt, niſi ꝙ excellẽtior ſit & maior ſimilitudo. Itaq; nõ ab iis hoc genus ſeiũgimus, quę eadẽ quoquo modo ſpecie cõtinentur. Cõſtat autẽ inter oẽs, id quod eſt unũ numero, idẽ appellari uerisſime. Idq; ſolet in multas partes tribui: quarũ prima eſt, & maxime ꝓpria ea qua aliqua eodẽ nomine uel definitione explicanť, ut ueſtimentũ & tunica, ut animal gradiens bipes, & homo. Secundo loco ea quæ eiuſdem ſunt ꝓprietatis: cuius generis eſt hoc totũ, quod uim habet ad cognitionẽ ꝑcipiendã, & hõ: & quod ſublime natura fertur, & ignis, eadẽ ſunt ꝓprietate. Tertio loco, cum id ab accidẽtibus naſciť: ut quod ſedet, quodq; muſica ꝑditũ eſt, idẽ eſt quod Socrates. Vnũ enim numero hęc declarare oĩa, ex iis q noium mutationẽ faciũt, intelligi põt.

Sæpe enim ſi quē euocari iubemus nominatim,neq; is intelligit cui iubemus,alio tū noīe utimur, quaſi facili-us ex re aduentitia ſit intellecturus,ideoq; uel ſedentē, uel diſputantē ad nos accerſiri iubemus. Ex quo ꝑſpi-cuū eſt,idē exiſtimare nos accidēte declarari,quod no-mine,

VII. Idem igitur tribus modis,ut expoſitum eſt,di-citur.Omnem autē diſputationē de iis omnibus haberi & tractari,primum ex hac inductione perſpici licet. Si quis enim unamquāq; ꝓpoſitionem & quæſtionē per-ſpiciat & cōſideret,is certe uel ex definitione,uel ex ꝓ-prio,uel ex genere,uel ex accidente eam conſtare ani-maduertet: deinde id ratiocinatione hac concludi pōt. Quicqd enim de aliquo dicitur,id neceſſe eſt recipro-cari,uel non reciprocari.Si reciprocatur, definitio erit, uel proprium. Nam ſi naturam rei explicet,definitio,ſi non explicet,proprium erit:præſertim cum proprium id eſſe definierimus, quod uiciſſim diceretur, neq; rei uim naturamq; explicaret.Sin minus ipſum & res reci procentur,aut in iis eſt quæ in definitionem incluſa de ſubiecto dicuntur,aut non . Si in iis quæ in definitione comprehenſa de ſubiecto dicuntur,aut genus,aut dif-ferentia ſit neceſſe eſt.quandoquidē ē genere ac differē-tiis omnis definitio eſt.Si non eſt in iis quæ in definitio ne cōtinentur,profecto accidens ſit neceſſe eſt.ſiqdem accidēs id eſſe definiuimus,quod nec definitio eſt,nec genus,nec proprium,rei autem accidit.Deinceps cate-goriæ exponendæ ſunt,ad quas eæ quatuor rerū,quas diximus,diſtinctiones differentiæq; referuntur. Sunt au tem numero decē,ſubſtantia,quātitas,qualitas, ea quæ cū aliquo conferuntur,ubi,quādo,ſitum eſſe,habere,fa cere,pati.Semper enim ad unā harū decem accidēs,ge nus,propriū,& definitio pertinent:ut neceſſe ſit,omnes quæ ex his conſtabunt ꝓpoſitiones & quæſtiones,aut ſubſtantiam,aut qualitatem,aut quantitatem,aut aliquā aliā categoriā indicare.Id autē quod ſubſtātiam decla rat,interdū ſubſtantiam ſignificare,interdū qualitatem,

interdum

interdum aliam categoriā, ex hoc perſpici poteſt, quod cum propoſito homine aliquis dicit, id quod propoſitū ſit, eſſe hominem aut animal, is & naturam dicit, & ſubſtantiam explicat: cumq; propoſito & conſtituto colore albo, dicit id de quo agitur colorem album eſſe, naturam & ſubſtātiam declarat, explicatq; qualitatem. Itemq; ſi ꝓpoſita magnitudine unius cubiti, id confirmet, de quo agatur, magnitudinem eſſe unius cubiti, ſubſtātiam dicit, & quantitatem indicat. Quod idem in cæteris contingit. Siue enim idem de ſe dicatur, ſiue genus de eodem, naturam ſubſtantiamq; declarat. Sin de alio, non naturam iam, ſed uel qualitatem, uel quantitatem, uel aliquam aliam categoriam indicat. Quare hæc tot ſunt, de quibus omnis inſtituitur diſputatio. Sequitur, ut quemadmodum propoſitiones eligamus, quibusq; rebus hæc nobis facultas ſuppeditabitur, doceamus. Primum igitur exponēdum eſt quid ſit propoſitio dialectica, quid quæſtio dialectica. Neq; enim ꝓpoſitio queſtioq; omnis dialectica putanda eſt, præſertim cum nemo qui quidem mentis ſuæ ſit, proponat diſputādum, quod probetur nemini, neq; id quærat quod perſpicuum ſit omnibus, aut plurimis: quandoquidem hæc nullam dubitationem habent, de illis diſputare nemo uelit. Eſt autem propoſitio, interrogatio probabilis, quæ non ſit contra opinionem, uel omnium, uel complurium, uel ſapientum, ac ſapiētum, aut omnium, aut permultorum, aut eorum, quorū maxime perſpecta eſt & ſpectata ſapientia. Ponere enim licet quod ſapientibus probetur, dūmodo maximæ partis ſentētiis minime repugnet. Pertinent etiam ad propoſitiones huius generis ea omnia & quæ ad probabilium ſimilitudinem accedūt, & quæ contraria ac diſparata iis ſunt quæ probabilia uidentur, omneſq; ſentētiæ quæ iis artibus, quæ inuentæ ſunt, congruunt & conſentiunt. Nā ſi hoc probabile eſt, eandem in contrariis artem uerſari: etiam illud, eidem ſenſui ſubiecta eſſe contraria, probabi-

VIII.

le uideatur. Et, si unam numero grãmaticam esse, tibiarum etiam artem unam esse probabile erit. Sin plures grãmaticæ, plures etiam artes esse tibiarum. Hæc enim similia & cognata sunt omnia. Itemq; ea quæ probabilibus contraria sunt, modo disparatorum, si proponantur, probabilia uidebuntur. Si enim hoc probabile sit, Afficiendos esse beneficiis amicos, illud etiam probabile erit. De amicis non esse male merendum. Atqui contrarium est, male merendum esse de amicis. disparatum uero, nõ esse male merendum. Similiter, si de amicis bene merendum sit, de hostibus non est bene merendum: quod in numero eorum contrariorum est, quæ disparata dicuntur. Contrarium enim est, Bene merendum esse de hostibus. Eadem est ratio cæterorum. Ex similitudine etiam probabile existet, contrarium de contrario. Si enim de amicis bene merendum est, de inimicis etiam male, quorum illud, Bene de amicis merendum est, contrarium est huius. De inimicis male merẽdum est. Vtrũ autem id uere dicatur, nec'ne, deinceps cum de cõtrariis disseremus, docebimus. Hoc autem ꝑspicuum est, sentẽtias omnes quæ artibus consentiũt, propositionibus iis quæ dialecticæ sint, attribui oportere. Licet enim ea proponere omnia, quæ probantur iis: qui in illis artibus uersati sunt: ueluti ea quæ medicina tractat, ut medici, ea etiam quæ geometria continentur, ut geometræ officio fungamur. Quod de aliis iudicandum est eodem modo.

IX. Quæstio autem dialectica, est quæstio aut ad expetendum & fugiendum, aut ad ueritatem cognitionemq; pertinẽs, uel per se uel adiumentũ afferens ad aliquid aliud eius generis, de qua aut neutram in partem, aut contra plerique ac sapientes sentiunt, aut sapientes contra ac plerique, aut utrique ipsi secum discordant. Sunt enim quæstiones quædam ad persequẽdum quid & declinandum: cuius generis hæc est, Vtrum uoluptas bonum est, nec'ne. Aliæ sunt solum cognitionis & scientiæ, ut si quæratur, Sit, nec'ne sit mundus, sem-

piternus. Quædam ipsæ per se ad neutrum horum ualent, habent tamen uim ad id efficiendum. Multa enim sunt, quæ per se ad cognoscendum nos non mouent, nisi aliorum causa, ut per ea alia discamus. Sunt etiam quæstiones, ex quibus ratiocinationes contrariæ conficiuntur, Vtrum enim sic an ne secus sit, quæstio est, propterea quòd in utranque partem rationes probabiles suppetant, & de quibus quia magna & ardua sunt, disserere non possumus, rari difficilem esse causæ explicationem. quo ex genere hæc est, utrum mundus æternus est, nec'ne. id enim incidere potest in disputationem, Ac propositio quidem & quæstio expositæ sunt. Propositum autem sententia est admirabilis, contraq; opinionem omnium, alicuius eorum quorum in philosophia illustris est & peruagata fama. ueluti non posse contradici, ut placet Antistheni uel, moueri omnia, Heracliti sententia. uel unum esse omnia, quemadmodum ait Melissus. (nam curare quæ quisq; contra opinionem & sententiam omnium afferat, amentia est.) aut ea de quibus cum sint contra opiniones, disputamus: quale illud est. Non omne quod est, aut natum esse, aut sempiternum, ut sophistis placet. Eum enim qui musicus sit, esse grammaticum, cum neq; natum sit, neq; sempiternus. Id enim & si uni alicui non probatur, tamen probabile uidetur, quòd ratio & argumẽtatio probabilis in promptu sit. Ac propositum quidem etiam quæstio est, non omnis quæstio propositum: quandoquidem nonnullæ quæstiones sunt eiusmodi, de quibus neutram in partem sunt sententiæ. Propositum autem esse quæstionem, hinc perspici potest, quòd necesse est, ut dixi, aut multos de ꝓposito à sapientibus, aut quoquo modo à se ipsos dissentire: quippe cum ꝓpositũ sit sentẽtia contra opinionem omnium. Quanq̃ autem oẽs ferè dialecticæ quæstiones hodie ꝓposita uocantur, tñ nihil referet quocũq; nomine utamur. Neq; enim hęc ita distinximus, q̃si nomina construere uelimus, sed ut ne ignorare

nõ omne qd est

mus quæ ſit eorum diſtinctio. Nec uero omne propoſi-
tum, omnem'ue quæſtionem nobis ad diſputandũ pro-
ponere debemus, ſed de qua quærat aliquis eorum qui
rationem deſiderent non pœna digni ſint, aut ſenſu ca-
rent. Nam & qui quærũt, Sint, nec'ne ſint dii colendi, &
amandi parentes, ſupplicio coercendi ſunt. & qui, ſit'ne
alba nix, nec'ne: ſenſu carent. Nec de iis etiam quæſtio-
nibus & propoſitis diſputare debemus, quorum fides
uicina eſt, & facilis explicatio, aut nimium remota &
difficilis: quoniam illa nullam dubitationem afferant,
hæc maiorem quàm ut eam ferre poſsit exercendi con-
X. ſuetudo. His autem expoſitis, deinceps quot ſint ge-
nera argumẽtationum dialecticarum, dicendũ eſt. Eſt au-
tem una, quæ Inductio: altera, quæ Ratiocinatio nomi-
natur. Ac ratiocinatio quid ſit iam diximus. Inductio au-
tem eſt, ex rebus ſingulis ad uniuerſas progreſsio: ut ſi
gubernator is demum ſit optimus, qui peritus & do-
ctus, itemq; auriga: in quaq; etiam re qui ſit peritus &
exercitatus omnino ſit optimus & præſtantiſsimus.
Inductio quidem plus ualet ad faciendam fidem, apti-
orq; eſt, ſenſuumq; iudicio familiarior & notior, ac ſæ-
pius in populi ore uerſatur. Ratiocinatio autem magis
urget, ad eosq; qui cõtra dicunt, refellendos potentior
eſt. Ac genera quidem è quibus argumentationes du-
XI. cuntur, ea ſunt quæ diximus. Rationes autem qui-
bus magnam ratiocinationum argumentorumq; co-
piam comparabimus, ſunt quatuor: quarum una eſt in
propoſitionibus eligendis, altera in diſtinguendo, quot
modis quicq; dicatur, tertia in differentiis inueniendis,
quarta in ſimilitudinis cognitione & ſcientia. Sunt etiã
quodammodo eorum trium propoſitiones. Licet
enim ex unoquoq; eorum propoſitionem ducere. ut
expetendum eſſe uel quod honeſtum eſt, uel quod iu-
cundum eſt, uel quod utile: & hoc inter ſenſum & ſcien-
tiam intereſſe, quod ſi ſcientia amiſſa ſit, rurſum compa-
rari poteſt: ſenſus ſemel erutus & amiſſus, nõ poteſt re-

cipi. Et quam rationem habet id quod efficit bonam ualetudinem ad bonam ualetudinem, eandem habere id quod firmam constitutionem facit ad firmam cõstitutionem. At qui prima propositio est ex iis, quæ multis modis dicuntur. secunda è differentia. tertia ex similitudine. Propositiones igitur eligendæ sunt, quot modis de propositione diximus, ut uel omnium sententias seligamns, uel plurimorum, uel sapiētum: atq; eorum uel omnium, uel plurimorum, uel eorum in quibus ualet opinio sapientiæ. uel eas etiã quæ contrariæ sint iis quæ ex disparatis fiunt, ut ante diximus. Hoc etiam utile, in iis eligendis non solum probabiles sumere, sed eas etiã quæ ad earum similitudinem accedunt. ut eundem sensum in contrariis uersari, quoniam etiam ars & scientia uersatur: itemq; nos cernere aliqua re in aspectum intromissa & recepta non inde eiecta & emissa. quoniam eodem modo audimus, gustamus, & olfacimus. Quod idem fit in cæteris. Iam ea pro initio & proposito assumenda sunt, quæ in omnibus, uel certe in plurimis rebus intelligantur. Dant enim, qui non satis acute inspiciunt, in aliqua re non ita reperiri. Delectus etiam ex iis argumentationibus habēdus est, quæ scriptę sunt, sed descriptiones ita faciendæ sunt de quoq; genere, ut separatim proponamus: ueluti de bono, aut de animantibus, ac de omni genere bonorum, initio facto à quæstione naturæ. Notandæ etiam sunt omnium sententiæ, ut placere Empedocli, quatuor esse corporum initia & elementa. Dictum etiam clari hominis proponamus licet. Propositiones autem & quæstiones in partes tres distributæ sunt. partim enim ad uitam & mores. partim ad naturæ obscuritatem, partim ad differendi rationem pertinent. Ad uitam & mores, quales hæ sunt, Sit'ne parentibus potius parendum, an legibus, si discrepent? Ad differendi rationem hæ, Vtrum eadem ars in contrariis uersetur? Ad naturæ obscuritatem, ut, Sit'ne mundus sempiternus? Eadem est ratio quæstio-

XII.

num. Quanquam autem quæ singulæ sunt earum quas diximus, de iis difficile est certum aliquid tradere, tamen diligentia nobis adhibenda est, inductionis consuetudine, ut ex forma, quam præscripsi quæ sit, quæq; intelligamus. Ac instituto quidem philosophorum, ad ueritatem: dialecticorũ, ad opinionem & uerisimilitudinem, hæc omnis de iis dirigi debet disputatio. Sumẽdæ sunt autem quàm maxime uniuersæ omnes propositiones, & una in multas distribuenda est. ut, eadem arte contraria contineri, deinde aduersa, tum ea quæ cum aliquo cõferuntur. Eodéq; modo hæ in partes diuidẽdæ sunt, quoad diuidi possunt. ut bonorum & malorum eandẽ esse artem, alborũ & nigrorũ, frigoris & caloris. itẽq; in cæteris faciendum est. Ac de propositione quidem satis multa dicta sunt.

XIII. In illo autẽ, quot modis quidq; dicatur, non solum uidenda sunt quæ alio modo dicuntur: sed danda etiam opera est, ut rationes afferantur. ueluti non solum explicandum est, bonum alio modo dici iustitiam & fortitudinem, quàm id quod ad firmam affectionem corporis, & id quod ad bonam ualetudinem efficiendam ualet: sed etiam illa hoc ipso, quòd affectiones quædam sunt & qualitates: hæc ob eam causam, quod uim habeant efficiendi aliquid, non quod ipsa sint qualitates. Quod in cæteris omnibus uidendum erit diligenter. An autem specie multis modis, uel uno modo aliqua dicantur, ex his perspici potest. Primum ex contrario considerandum est, an multis modis dicantur, siue specie, siue etiam nomine discrepẽt. Sunt enim quædam, quæ statim nominibus aliis atq; aliis differant. ut ei quod acutum est in uoce, contrarium est graue: in magnitudine, obtusum. Perspicuum est igitur, id multis modis dici quod acuto contrarium est. Quòd si hoc, etiam quod acutum est. utriusque enim ratione alterum erit contrarium: quoniam non idem acutum obtuso & graui contrarium futurum est. atqui utrique acutum est contrarium. Rursum grauitati in

uoce contrarius est acutus sonus,in magnitudine, leuitas:ita grauitas multis modis dicitur. quando quidem etiam eius contrarium. Itemq; quoniam honestum in animali,turpe contrarium est,in domo uitium,fit,ut honestum sit homonymum. In quibusdam cum nomina non sint uaria, tamen aperta speciei distinctio est, ut in albis:& nigris contingit. Vox enim & clara,& fusca dicitur:itemq; color albus & niger. Non igitur nomine discrepant. cum interim perspicua speciei aut generis declaretur differentia. Non enim eodem modo color fuscus, & uox fusca appellatur. Atq; etiam in sensu id perspici licet. Quæ enim eiusdem sunt generis, eidem sensui subiecta sunt: de eo auté quod in uoce clarũ est, & album in colore,non eodẽ sensu iudicamus,sed hoc aspectu, illud auribus. Itemq; eius quod acutum est & obtusum,in saporibus & magnitudinibus, non in eodẽ sensu iudicium est:sed huius in tactu illius,in gustu. Neque enim hæc nominibus discrepant,neque ipsa per se, neq; contraria. quippe cum obtusum utriq; sit contrarium. Præterea uidendum est, uni ne quid sit contrariũ, alteri nihil sit omnino.ut uoluptati quæ ex potione capitur, contrarius dolor est, is quem sitis affert: at huic quæ ex cognoscendo & discendo capitur, diametron lateri incomparabilem esse, nihil contrarium est,ita uoluptas multis modis dicitur. Cumq; amare ex animo & odisse contraria sint, amare autem, ut ad actionem corporis referatur, nihil habeat, ob eam causam amare multis modis dicitur. Hoc etiam considerandum est in iis inter quæ media interiecta sunt,utrum aliquorum sit medium, aliorum nihil sit: aut sit ne utriusque, nec tamen idem medium, ut inter album & nigrum colorem, fuscus est interiectus: inter uocem claram & fuscam, nihil nisi forte rauis interiecta est, ut placet quibusdam, raucam uocem esse interiectam: ut sit albus in homonymis itemq; niger. Præterea hoc etiam uidendum est, sint ne aliquorum plura media alio-

rum unum: ut inter album & nigrum colorem plura ſunt interiecta. Coloribus enim multa ſunt interiecta: uoci unum raucedo. In diſparatis etiam uidendum eſt, dicantur ne multis modis, hoc modo: Si enim unius multi ſunt modi, etiam contrarii multi modi erunt. ut, ſi non cernere multis modis dicatur, uno, priuatũ eſſe oculis: altero, non fungi oculorum officio: cernere etiam multis modis dicatur neceſſe eſt. Vtriq; enim non cernere aliqua ex parte opponetur. ut non habere aſpectum, & habere: & non fungi officio oculorum, ac fungi. In iis autem contrariis quę priuantia dicuntur, hoc ſpectandũ eſt, Si unum multis modis dicatur, etiam alterũ. ut, ſi ſentire animo & corpore multis modis dicatur, etiam multis modis dicetur nihil ſentire nec animo, nec corpore. Ea autem priuantia eſſe hinc intelligi licet, quòd animãtia nata ſunt ad ſentiendũ animo & corpore. Iam uero in coniugatis hæc ſpectanda ſunt: Si iuſte multis modis dicatur, eius etiam quod iuſtum eſt multa erunt genera. Ex utraq; enim iuſta re quod iuſtum eſt nominatur. Vt ſi iuſte appelletur, ex ſua ſententia iudicare & recte, eodem modo etiam quod iuſtum eſt appellabitur. Similiterq; ſi quod ad ualetudinẽ pertinet, multis modis dicatur, etiã accommodate ad ualetudinẽ multis modis dicetur. Vt quoniã quod ad ualetudinem ualet, dicitur, & quod efficiens eſt ualetudinis, & quod conſeruãs eſt, & quod indicas: ſic accommodate ad ualetudinem, uel efficiendam, uel tuendam, uel indicandam. Itemq; in cęteris, ſi unius multa ſint genera, caſus etiam multa erunt: & ſi caſus multa, etiam illius. Atq; etiam uidendum eſt, ſint ne genera categoriarum quæ ex nomine ducuntur, eadem omnibus. Si enim non eadem eſt appellatio, certe id de quo agitur, ambiguum eſt. ut bonũ in cibo id eſt, quod eſt efficiens uoluptatis: in medicina, quod efficiẽs eſt ualetudinis: in animo, affectum eſſe, ut temperatum eſſe, uel fortem, uel iuſtum. Quod idem in homine contingit. Hoc etiam aliquoties in categoria. Quando res

peritur, ut in tempore bonum. Bonum enim dicitur, quod opportune fit & in tempore. Hoc fit in categoria quantitatis sæpius, ut quod fit modice. Bona enim est mediocritas. quapropter bonum multis modis dicitur. Itemq; cādor in corpore color appellatur: in uoce: qđ intelligi potest. Eodemq; modo id quod acutum est. neque enim similiter in omnibus idem dicitur. ut uox acuta est ea quæ cita: ut placet iis qui modos & concentus in numeris consectantur. angulus autem acutus is est, qui minor est recto: & machæra, cuius est acutus angulus. Videndum est etiam, sint'ne genera eorum quæ eidem nomini subiecta sunt uaria, ne unum ab altero contineatur. ut ὄνος animal & uas. Eorum enim uariа est nominis definitio & ratio. Nam animal quid declarat, uas quale quid. Sin unum genus ab alio contineatur, non necesse est uarias esse rationes. ut corui & animal, genus est, & auis. Cum igitur coruum auem coruus esse dicimus, animal quoddam esse dicimus. ita de eo utrunq; genus dicitur. Itemq; cum coruum animal pennigerum bipes nuncupamus, auem eum esse declaramus. Ita utrunq; genus in coruo, eorumq; ratio intelligetur. In iis autem generibus, quorum unum non ab altero continetur, hoc non contingit. Neq; enim cum uas dicimus, animal dicimus: neq; uas, cum animal. Nec uero in eo solū de quo agitur spectare debemus, an sint uaria genera, quorum neutrum alterum continebit: sed ex contrario etiam id perspici debet. Nam si contrarium multis modis dicatur, profecto id etiam quod propositum est, dicatur multis modis necesse est. Vtile est etiam definitionem eius quod concretum est, diligenter ponderare & exquirere. ut albi corporis, & claræ uocis. Sublato enim eo quod proprium est, eadem relinqui debet definitio. quod in homonymis non contingit: ueluti in iis ipsis quæ à nobis modo prolata sunt. Superioris enim hæc erit definitio: Corpus album, corpus est quod tali est colore affectum. Po-

ſterioris hæc, Vox clara, eſt uox quæ facile intelligi-
tur. Sublato igitur corpore & uoce, non idem in utro-
que relinquitur. At qui deberet, ſi quidem ſynonymum
erat album, quod in utroque idem eſſe dicebatur. Et
quoniam ſæpe in definitionibus homonymum, quod
conſeuqens eſt, ignoratur, iterum ſpectanda definitio
eſt. Vt ſi quis efficientia ualetudinis & indicantia eſſe
dicat ea, quæ aptam compoſitionem quandam uale-
tudini adhibent, non id reſpuendum eſt, ſed exquiren-
dum quid in utroque aptam compoſitionem adhibere
ualetudini dixerit. ut ſi illa, tanta eſſe dicat, ut efficiant
ualetudinem: hæc eiuſmodi, ut indicent qualis ſit affe-
ctio. Præterea, illud etiam conſiderandum eſt, poſſint
ne conferri ex maiore uel ex ſimilitudine. ut uox clara,
& alba ueſtis, acutus ſapor, & uox acuta. Hæc enim
nec eodem modo alba & acuta dicuntur, nec alterum
altero magis tale. Ex quo fit, ut id quod acutum eſt,
& quod album, ſint homonyma. quippe cum ſynony-
ma omnia ualeant ad comparationem. Nam aut ſimilia
dicentur, aut aliud alio maius. Quoniam autem diuer-
ſorum generum, quorum neutrum ab altero cõtinetur,
alterius generis & ſpeciei differentiæ ſunt (ut animalis
& ſcientiæ, quoniam eorum ſunt diuerſæ differentiæ)
uidendum eſt, an ea quæ eidem nomini ſubiecta ſunt,
differentiæ ſint diuerſorum generum, quorum unum
ab altero non contineatur, ut quod acutum eſt, uocis
& magnitudinis. Vox enim à uoce differt, quòd acuta
ſit, item magnitudo à magnitudine. Ita fit, ut acuti
uocabulum ſit in homonymis. Diuerſorum enim gene
rum, quorum unum ab altero non continetur, diuer-
ſæ ſunt differentiæ. Iam illud etiam ſpectare debemus,
eorum ne quæ eidem nomini ſubiecta ſunt, diuerſæ ſint
differentiæ. ut coloris eius qui in corpore ineſt, & eius
qui in cantibus, uariæ ſunt differentiæ. illius quod ua-
let ad ſeparãdum aſpectum, & quod ad comparadum.
huius non eædem ſunt: quo fit, ut color uariis modis

dicatur. Earundem enim rerum eædem ſunt differentiæ. Poſtremo, quoniam ſpecies nullius differentia eſt (homo enim & bos non in numero differentiarum habentur, cum ſpecici nomen uimq́; obtineant,) uidendum eſt diligenter, eorum ne quæ eidem nomini ſubiecta ſunt, unum in ſpecie, alterum in differentia numeretur. ueluti candor is qui accidit corpori, coloris eſt ſpecies: qui autem in uoce ſpectatur, differētia. Differt enim uox à uoce. quòd clara ſit & candida. Ac in iis quæ multis modis dicuntur, hæc conſideranda ſunt omnia. Differentias autem ex iis generibus, quæ ad imum quaſi caput referuntur, perſpicere, & iudicare debemus: ueluti quid inter iuſtitiam & fortitudinem interſit, & inter prudentiam ac temperantiam. quoniam hæc ex eodem genere uirtutis nata ſunt omnia. Præterea, ex generibus, quæ diuerſis continentur, differentias rerum intelligemus, ea inter ſe comparando, inter quæ non eſt ualde magna diſtantia. ut quid ſenſus à ſcientia differat. In iis enim quæ multum inter ſe diſcrepant, facile apparent eorum diſtinctiones & diſſimilitudines. Similitudo uero in iis ſpectanda eſt: quæ in diuerſis generibus collocantur. ut alterum ad alterum eſt, ſic aliud ad aliud: hoc modo. Quam rationem habet ſcientia ad id quod ſcientiæ ſubiectum eſt, eandem ſenſus habet ad id quod ſub ſenſum cadit. Itemq́; ut alterū in altero eſt, ſic aliud in alio: hoc modo. Quemadmodum aſpectus in oculo eſt, ſi mens in animo: & ſicut in mari tranquillitas, ita ſerenitas eſt in aere. quoniam utrunque eſt quies uacuitasq́; uentorum. Earum autem rerum, quarum magnæ ſunt diſſimilitudines & diſtinctiones, uſus & exercitatio capienda eſt maxime. Sic enim facilius quæ aliarum ſunt ſimilitudines perſpicere poterimus. Atque etiam illud ſpectandum eſt, in ea'ne omnia quæ ad idem genus pertinent, aliquid idem conueniat. ut in hominem, equum, & canem. Si enim unum & idem

in eos cadat, hoc ipso erunt similes. Meditatum autẽ & in promptu habere quot quicq; modis dicatur, magnũ ad perspicuitatẽ affert adiumẽtum. Facilius enim quid sit id de quo agitur, si explanatum sit quot modis dicatur, intelligetur. In eo etiam magna uis est, ut de re ipsa, non de nomine tractetur argumentatio. Nam si incertũ sit, quot modis id de quo agitur dicatur, fieri poterit, ut & is qui respondet, & is qui interrogat, non eodem animi sensum referat & intelligentiam. At si explicata sit ambiguitas, & is qui rẽ ꝓponit ad disputandum, animi sensum de re ipsa exprimat, profecto ridiculus sit is qui rogat, nisi eodem omnem conferat conuertatq; orationem. Magnam etiam uim habet, & ut ne fallaci conclusione ab aliis capiamur, & ut alios captioso conclusionis genere fallamus. Si enim quot modis id de quo agitur sciamus, nõ decipiemur: intelligemusq; is ne qui rogat, ad eandem intelligentiam omnem conferat orationem: & nos si ponamus quæstionem, eum qui respondeat, si ignoret quot modis id de quo agitur dicatur, fallaci conclusione poterimus captare. Sed huius rei non semper est locus: sed cum eorum quæ ambiguæ dicuntur, alia uera, alia falsa sunt. Nec uero hic locus aptus est & proprius dialecticæ. Itaq; iis omnibus qui ratione & uere differere uolunt, hoc omnino fugiendum est, ne eorum in nomine uersetur disputatio & controuersia, nisi forte aliquis non possit aliter de re proposita disputare.

XIIII. Differentiarum autem inuentio & ad ratiocinationes conficiendas de eodem & alio utilis est, & ad cognoscendum quid quicq; sit. Conferre quidem ad ratiocinationes de eodem & alio, hinc perspici potest, quòd si rerum propositarum dissimilitudines distinctionesq; inuenerimus, facile non esse idẽ docebimus. Ad perspiciendum autem quid quicq; sit, quòd eam orationem, quæ uim & naturam cuiusq; rei exprimat, ex propriis cuiusq; rei differentiis intelligere solemus. Similium uero cognitio hanc nobis commo-

litatem afferet,ut argumentationes & per inductionē & per ratiocinationes quæ ex causa ducuntūr, tracte- mus,& definiendo uim naturamq; rerum explicemus. Argumentationes quidem per inductionem tractabi- mus,quia rerum singularum quæ similes erūt inductio ne,res uniuersas concludi existimamus. Neq; enim fa cile inducere possunt ii,qui ignorant rerum inter se si- militndines.eas autem quæ per ratiocinationes ex cau sa tractantur,quod probabile est,ut res habet in uno eo rum quæ similia sunt,sic in reliquis habere.Ita de qua- cunq; re copiose disserere poterimus, illud ante dice- mus cōuenire oportere,quemadmodum in his res se habet,ita in eo quod propositum sit habere.Cum autē illud docuerimus,etiā id de quo quæritur in causa,do- cuerimus.Nam cum id positum sit à nobis, quēdmo- dum in his sit,ita esse in eo de quo quæritur, necessaria conclusione confecta res sit à nobis. Definiendi autem artem tenebimus,ꝙ si possimus quid in quaq; re idem sit perspicere, non ignorabimus ad quod genus ii qui definiunt,rem propositam referre debeāt. Genus enim id est,quod ex iis quę cōmunia sunt,in definiēdo quid quicq; sit,latissime patet. Atq; etiam in iis quæ multum discrepāt,ad definitionem utilis similitudinis cognitio est.ut idem esse tranquillitatem in mari, & in aere sere- nitatem,quoniam utrunq; est quies. & quòd punctum in linea,id unum in numero : quia utrunq; principium est.Quapropter si genus commune in rebus omnibus dederimus, non uidebimur alienis uerbis definiendo rem explicasse. Quin etiam ii qui definiunt, ferè eun- dem modum in definiendo seruare solēt.Nam & unū principium numeri,& punctum lineæ principium esse definiunt.Ex quo perspicuum est,eos commune utri- usque genus dicere. Ac opportunitates quidem & ha- bilitates,quibus ratiocinationes tractabuntur,diximus. Locos autem,ad quorum usum hæc ipsa accōmodan da sunt,deinceps trademus.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER II.

I. QVÆSTIONES autem partim uniuersæ sunt, partim singulæ. uniuersæ sunt hæ, Omnis uoluptas in bonis est, nulla uoluptas in bonis est: Singulæ hæ, Est quædam uoluptas in bonis, quædam uoluptas nō est in bonis. Vtrūq; autem genus quæstionum uniuersis quæstionibus. quæ ad cōfirmandum. & infirmandū ualent, continetur. Si enim docuerimus aliquid in totū genus cadere, etiam in partem aliquam cadere ostenderimus. Itemq;, si in nullam rem cadere ostendemus, non in totum genus docebimus conuenire. Primum igitur de uniuersis quæ ad refellendum ualent, dicendum est, quod ad generales & eas quæ tanquam partes subiectæ sunt generi, pertinent, & quòd proposita sæpius afferunt ad disputandum quæ aiunt, quàm quæ negant. ii autem qui contra disputant, solent ferè refellere. Sed difficillime ea quæ ab accidente propria trahitur, reciprocatur argumentatio. Aliqua enim ex parte, non totum, in solis accidentibus potest. Nam & à proprio & à definitione & à genere, uicissim etiam retro commeet argumentum necesse est. ut si cui insitum sit, ut sit animal gradiens, bipes, uicissim id animal gradiens, bipes esse uere dicetur. Similis est generis ratio. Si cui enim conuenit esse animal, id animal est. Quod idem contingit in proprio. Si cui enim id tributum sit, ut aptum animum habeat ad percipiendam grāmaticam, id aptum animū habebit ad percipiēdam grammaticam. Nihil enim horum potest aliqua

ex parte conuenire,aut non conuenire,sed omnino uel cõuenire,uel nõ conuenire. At accidens,ut candorem, & iustitiam,nihil ꝓhibet quadam ex parte inesse. Quo circa non satis est candorem & iustitiam docere inesse, si docere uelimus aliquem albũ esse uel iustum. Habet enim dubitationem propterea ꝙ quadam ex parte albus est.uel iustus. Non igitur in accidentibus uicissim hęc retro cõmeant necessario. In quæstiones autẽ duo peccata incidunt,quæ exponenda sunt. peccatur enim aut mentiendo,aut discedendo à uerbis quæ imposita sunt rebus. Nã & ab iis peccatur,qui quod nõ cadit, in aliquem cadere cõfirmant,& ab iis qui res minus usitatis & tritis nominibus appellãt:ut qui hominem platanum appellant,nominũ impositorũ fines transeunt propositæ institutæq; rationis. Primũ uidendũ est,an id quod alio modo dicitur,pro accidẽte explicarit:quod peccatũ in genere uersatur maxime . ut si quis candori accidere dixerit,ut sit color. Nõ enim accidit cãdori ut sit color,cum eius sit genus color. Atq; id quidem fieri potest,ut nomine is qui rem ꝓposuit,explicet:ueluti accidere iustitiæ ut sit uirtus. Sępissime autem etiam si nõ exprimat,tamẽ facile intelligitur genus pro accidẽte dictũ esse,ut si qs cãdorẽ colore ꝑfusum esse dixerit,aut incessum moueri. Nullo enim ex genere παρωνύμως trahiĩ de specie dicẽdi ratio, omniaq; genera συνωνύμως de formis dicũtur. Species enim & nomen generis sibi uendicãt,& definitionẽ. Qui igitur candorẽ colore tinctũ dixit,nec pro genere usus est colore,qa παρωνύμως dixit:neq; pro ꝓprio aut definitione,qa ꝓprium & definitio ad nullã rem aliam transferri possunt. At colore ꝑfusa sunt etiã permulta,ut lignũ,lapis,homo , equus. Ex quo perspicuũ est,id expressum esse tanquam accidens esset. Alius locus est,si uideas id ne quod dictum est,in totum genus cadat,an in partem nullam . Quod in formis,non in infinitis uidendum est . Sic enim uia & ratione tradetur,in paucioribusq; consistet tractatio, II.

duo pr[...] in quæstio[...]

Initium autem à primis faciẽdum est,deinde usq; ad in diuidua progrediendum deinceps.ut si in cõtrariis uersari scientiam dixerit,uidendum,an in iis quæ cum aliquo conferuntur,& in iis quæ aduersa appellantur, & in priuantibus & in negantibus eadem spectetur scientia. Quòd si ne tum quidem id perspici poterit, rursum hęc in partes usque ad indiuidua tribuenda sunt: ut in iustis'ne & iniustis rebus, aut in duplo & simplo, aut in cæcitate & aspectu, aut in aientibus & negantibus. Si enim in eorum aliquo ostensum sit nõ esse eandem,sublata & infirmata erit à nobis quæstio. Quod idem iudicandum est,si in nullo eorum id reperiatur. Hic autem locus & ad confirmandum & ad infirmandum ualet. Si enim diuisione adhibita uel in omnibus intelligatur,uel in plerisque, poscendum est,ut aut uniuersum detur,aut certe occurratur nobis,nõ ita in quodam reperiri. Nam si neutrum horum faciat,ineptus uidebitur qui non concedat. Alius locus ducitur ex definitione accidentis,& rei cui id accidit, uel utriusq; uel alterius. In quo id considerandum est,num quid in definitionibus non uerum pro uero sumptum sit. ueluti si quæratur, Deus'ne iniuriam faciat, constituendum est, quid sit iniuriam facere. Nam si sit,sponte nocere,profecto Deus non facit iniuriam,quoniam Deus nocere non potest. Si etiam ponatur inuidus sapiens, statuendum est quis sit inuidus,& quid inuidia. Cum enim inuidia ægritudo sit ex rebus secũdis alicuius boni uiri, certe sapiens non inuidet:esset enim improbus. Itéq; si ponatur,an qui indignatur inuidus sit,definiẽdo aperiẽdum est,qui sit uterq;. Sic enim uerum ne sit an falsum quod dictũ est,intelligetur. ueluti,si is inuidere dicitur, qui bonorum dolet rebus secundis:& indignari is qui dolet improborum secundis rebus: perspicuum est, non inuidere eum qui indignetur. In quo adhibendæ sunt definitiones pro iis nominibus quæ in definitionibus cõtinentur,nec ab hoc desistendũ,quoad res intelligatur.

argumentũ

inuidus

ligatur. sæpe enim tradita tota definitione, non intelligimus quod quæritur: at definitione adhibita pro aliquo nomine eorum quæ in definitione sita sunt, intelligimus. Præterea, si quis ex quæstione sibi propositionem conficiat, occurrendum erit. Si enim occurramus, hoc ipso propositum confirmare uidebimur. Quanquam autem hic ferè locus idem ualet, quod is quem iam exposuimus, uidendum esse utrum in toto genere, an in nullo reperiretur, quod pro accidēte dictum esset: tamen modo quodam & ratione differunt. Iam uero exponendum est, quæ appellanda sint, ut plerique solent, quæq; non sint appellanda: qui locus & ad confirmandum & refutandum ualet plurimum. ut res nominibus iis quæ trita sunt uulgo & usitata, appellandas esse: at uero in constituendo quæ res tales uel non tales sint, non audiendam esse multitudinem. ueluti salubria ea esse quæ ualetudinis efficientia sint, statuenda sunt illa quidem uulgi opinione: sed utrum id de quo agitur efficiens sit nec ne ualetudinis, de eo non iam uulgi, sed medicorum iudicium expectare debemus. Præterea, si multis modis quid dicatur, propositum autem sit, conuenire, uel non conuenire: alterum eorum quæ multis modis dicuntur exponendum est, si utrunq; non possit. Hoc autem obseruandum est in iis quæ obscura sunt, non aperta. Nam si incertum non sit quot modis dicatur, occurret statim, non esse id explicatum, quod quæreret ac dubitaret, sed alterum. Hic autem locus & probandum & ad reprehendēdū ualet. Nam si confirmare uolemus, alterum accidere docebimus: si utrunque, non poterimus. Refellentes autem, si utrunque non possimus, alterum certe non dici & reperiri ostendemus. Sed hoc interest, quod is qui reprehendit & refutat, nihil debet ex iis quæ concessa sunt & cōueniunt, disputare, nec si in toto genere, nec si in nulla parte expositum sit quid reperiri. Nam si cuiuis non accidere docebimus, in toto genere reperiri aliquid reprehende-

mus. Itéq; ſi in uno aliquo reperiri demonſtrabimus,
nulla ex parte reperiri confutabimus. At is qui probat,
ante debet profiteri ſi in parte aliqua intelligatur, in to-
to genere intelligi, ſi modo pronũciatum uerisimile ha
beatur. Neq; enim ſatis eſt ad probandum aliquid in to
tum genus cadere, in aliquam partem cadere, docere:
ueluti ſi hominis animus immortalis ſit, omnem etiam
animum eſſe immortalem. Quapropter ante cõuenire
oportet, ſi quæuis anima ſit immortalis, omnem etiam
immortalem eſſe. Quanquam hoc non ſemper obſer-
uandum eſt, ſed tum deniq;, cum de toto genere cõmu
nem & uniuerſam orationẽ non poterimus exponere.
quemadmodum geometra, triangulum tres angulos
habere duobus rectis pares. Quòd ſi non ſit incertum,
quod multis modis dicitur, cum explicatum erit quot
eius ſint genera & modi, tum id & confirmandum erit,
& refellendum. ut ſi id quod deceat, utile ſit, aut hone-
ſtum, omnem diligẽtiam adhibere oportebit, ut utrũq;
ꝓbemus, uel refutemus in eo de quo agatur: ut eſſe ho
neſtum & utile, aut neq; honeſtũ, neq; utile. Sin utrunq;
non poteſt, alterum docendum erit, hac ſignificatione
intelligi hoc, illud non intelligi. Eadem ratio eſt, ſi plu-
res ſint partes in quas id quod propoſitnm ſit tribua-
tur. Præterea exponenda ea ſunt quæ nõ ambigue mul
tis modis dicuntur, ſed alio modo, ut artem unam eſſe
multarum rerum: aut quia ad eas tanquam ad finem re
feratur, aut quia earum ſit rerum quæ ipſæ ad finem per
tinent, atq; referuntur. ueluti medicina eſt ualetudinis,
& rationis uictus. aut quia eſt rerum duarum, quarum
utraq; finis eſt ueluti rerum contrariarum eandem eſſe
artem; neque enim ex eo quia alterum alterius dicitur,
finem eſſe finis intelligere poſſumus, aut quia unius eſt
per ſe & ui ſua, alterius temere & caſu: ut per ſe, trian-
gulum habere tres angulos pares duobus rectis: teme
re & caſu, id quod latera habet æqualia. Nam forte te-
mere & caſu triangulum eſſe lateribus æqualibus triã-

gulum,ex eo sciri potest,ꝙ duobus rectis pares habet eos,qui intrinsecus adhibentur.Si igitur eadem ars esse multarũ rerum nullo modo potest,certe omnino esse nõ potest.aut si quodam modo potest,perspicuum est id fieri posse.In quo ad utilitatem causæ nostræ referẽda est diuisio:ut si confirmare quid uelimus,ea proferenda sunt omnia quæ possunt,eaq́; tribuenda sunt in eas solum partes quæ etiã ad probandum ualebũt. Sin autem refellamus,in eas quæ non possunt,cætera uero omittenda erunt. Hoc etiã in his obseruãdum erit tũ, cum incertũ erit quot modis quicq; dicatur. Atq; hoc in illo uersari,aut non uersari,iisdem locis confirmandum erit.ut artem hanc in hac re cerni aut tanq̃ in fine, aut tanq̃ in iis quæ ad finẽ referuntur,aut in iis quæ forte temere accidunt,aut contra nõ cerni aliquid ullo modo eorum quos modo diximus. Eadem etiã ratio est cupiditatis,eorumq́; omnium quæ sunt multarum rerum.Est enim cupiditas huius,aut illius rei uel quasi finis,ut ualetudinis,uel ut eorum quæ ad finem ꝑtinent, ueluti remedii.uel quasi forte temere eueniat, quemadmodum in uino affectus est,qui in eo dulcedinem sequitur,non quia uinum sit,sed quia dulce.Dulcedinem enim per se expetit,uinum temere & casu:quandoquidem si acescat,non id iã appetit.Ita fit ut uinum forte temere appetat.Huius autẽ loci usus est plurimus in iis quæ cum aliquo cõferuntur,quoniã in eorum numerũ ueniunt omnia quæ sunt eius generis. Præterea,cõmutandum est uerbum in id quod magis dilucidum esse uideatur.ut pro eo quod accuratum & exquisitum est in opinione, apertum & perspicuum dicendum est,& pro nimia cura rerum agendarum,studium rerũ agendarũ.Si enim apertius & planius fiat quod dictũ est,tũ deniq; propositũ facilius argumento cõcludi poterit. Valet autẽ hic locus & ad confirmandum quid, & ad refellendum. Vt autem contraria in eadem re cerni doceamus,genus spectare debemus,ueluti si uolumus

confirmare in ſenſu uerſari integritatem & deprauatio-
nem: ſi ſentire iudicare eſt, & iudicare licet recte, &
non recte: certe in ſenſu integritas & prauitas uerſe-
tur neceſſe eſt. Qui locus ex genere ducitur. Iudicare
enim genus eſt ſentiendi: quoniam qui ſentit, quodam
modo iudicat. Ex forma etiam generis duci poteſt.
Quæ enim ſpeciei accidunt, eadem etiam in genere in-
telliguntur omnia. ut ſi ſcientia ſit bona & mala, recta
etiam ſit & praua affectio neceſſe eſt: ſi quidem affectio
genus eſt ſcientiæ. Ac prior quidem locus uitioſus eſt;
ſi ad confirmandum adhibeatur: alter uerus & commo-
dus. Neque enim neceſſe eſt quæcunque generi accidāt,
eadem ſpeciei accidere. quando quidem animal eſt pen
nigerum & quadrupes, homo non item. Omnia autem
quæ cadunt in ſpeciem, eadem neceſſe eſt cadere in gē
nus. Si enim homo probus ſit, animal etiā probum. In
refellendo contra prior locus uerus eſt, alter uitioſus.
Nam & quæ generi non accidunt, ſpeciei accidere non
poſſunt: & quæ in ſpeciem non cadunt, ea non neceſſe
eſt in genus nō conuenire. Quoniam autem neceſſe eſt,
in quibus genus dicitur, in iis etiam ſpeciem aliquam di
ci, quęcunq; etiam genus habet, aut quæ à genere nomē
duxerunt eadem aliqua ſpecies retineat neceſſe eſt, aut
nomen ab aliqua ſpecie ducunt. ueluti ſi de aliquo ſcien
tia dicatur, certe de eodem uel grammatica dicetur, uel
muſica, uel aliqua ſcientia. Et ſi quis arte ſit inſtructus &
præditus, aut nomen ab arte habeat, certe grammati-
ca, uel muſica, aut aliqua alia arte iſtructus ſit, neceſſe eſt:
aut nomen ab arte aliqua ducet, ueluti grammaticus
uel muſicus appellabitur. Si quid igitur proponat quod
nomen à genere duxerit. ueluti animum moueri con-
ſiderandum eſt, moueatur ne animus aliquo genere
motionis, ut creſcat ne, an imminuatur, an intereat,
an oriatur, an alio genere pulſus agitetur. Si enim nul-
lo genere pulſus agitetur, certe non mouetur. Atque
hic locus & ad confirmandum ualet, & ad reprehen-

dendum. Nam si aliquo genere motus cieatur, moueatur: & si nullum genus in eum cadat, certe non moueatur. Cui autem copia non suppetet argumentorum ad propositum confirmandum, aut infirmandum, is à definitionibus præsidium petere debebit, aut quæ rei propositæ propriæ sint, aut quæ esse uideantur. quòd si ab una non possit, à pluribus petat. Nam iis qui rem definiendo explicarint, facilius erit argumentum ducere: quippe cum facilior sit à definitione ducta argumentatio. Videndum etiam est cui rei res proposita adiūcta sit; aut quid necessario res proposita si sit una, secum esse uelit. Ac is quidē qui confirmare uolet, cui res proposita adiuncta sit, uidebit. quoniam si rem illam doceat cadere, rem etiam propositam docebit. Qui autem refellēdi partes tenebit, quæ res rei propositæ sit adiuncta, considerabit. Si enim id quod rei propositæ sit consequens, non esse ostendemus, rem etiam propositam non esse docebimus. Spectandum est etiam an tempus alicubi discrepet: ut si quis id dixerit quod alitur, augescere necessario. Et si enim animalia semper aluntur, tamen non semper augescunt. Itemq; si quis scire dixerit memoria tenere. Nam hoc ad præteritum tempus pertinet: illud & ad instans, & ad futurum. Nam & scire dicimur præsentia & futura, ut solis defectionem fore: meminisse nisi præterita non possumus. Iam locus captiosus & fallax est, eò loci impellere alterum, ubi magna argumētorum copia nobis suppetet. Quod interdum necessarium est, interdum necessarium uidetur: interdum nec uidetur, nec necessarium est. Necessario autem id faciendum est, tum cum is qui contra disputat, negat aliquid eorum quæ ad rem propositam pertinent, & alter de illo differit quod eiusmodi est, ad quod probandum amplissimus locus suppetat. Quod idem facere licebit cum inductione ad aliquid ex re proposita adhibita, id euertere conabimur. Eo enim sublato & infirmato, res etiam de qua agitur, infirma-

refellere

bitur. neceſſarium autem id uidetur, cum id ad propoſitū pertinere uidebitur: ad id autem ad quod ſumitur, non pertinebit argumentum: ſiue neget is qui reſpondet, ſiue inductione probabili ex propoſito ad illud ipſum adhibita, id ipſum infirmare conetur. Reliquum autem tum incidit, cum nec cogit, nec cogere uidetur res ea, de qua diſputatur. Aliter ſolet is qui contra diſputat, reprehendi. Hoc autem extremum genus, quoniam omnino à diſſerendi ratione alienum remotumq́; eſt, declinare debemus. Quo circa debet is etiam qui reſpondet, non grauate ad hunc locum confugere interdum, eaq́; dare quæ ad propoſitum non pertineant, iis expoſitis quæ minus probentur: dat autem propterea, quod ferè in maiore animi diſtractione uerſari ſolent ii qui ponunt quæſtionem, ſi iis talibus omnibus poſitis minime concludant. Iam uero quoniam omnes qui quiduis dixerint, quodam modo multa complexi ſunt, (unamquanq; enim rem multa neceſſario conſequuntur: ut is qui hominem eſſe dixit, & animal eſſe dixit, & animatum & bipedem, & mentis ac diſciplinæ compotem) fit, ut infirmata & reprehenſa unaquauis re, earum quæ ſunt conſequentes, id etiam quod initio dictum eſt, reprehendatur. Sed uerendum eſt, ne ad rem difficiliorem delabamur. Interdum enim facilius eſt id quod rem propoſitā conſequitur, interdum rem ipſam propoſitam euertere. In iis autem rebus quibus alterum ineſt neceſſario, aut non ineſt, ueluti in homine uel morbus ineſt, uel ualetudo, ſi de altero magna nobis ad diſputandum ſuppetet copia in utranq; partem, de altero etiam ſuppetet. Quod ad utranq; partem trahi poteſt. ſi enim alterum accidere doceamus, alterum non accidere docebimus: & ſi alterum non conuenire demonſtremus, reliquum docebimus conuenire. Perſpicuū eſt igitur, ad probandum & refellendum ualere hunc locū. Atq; etiam argumentum ducendum eſt à notatione uerbi, quæ multo aptior ſit quàm uerbum quod ſit uſitatū

ueluti εὔψυχον non fortem, ut tritum est, sed eum qui bene animo sit affectus: & confidentem, eum qui bona expectat. itemq; εὐδαίμονα eum esse cuius animus sit bonus. quemadmodum Xenocrates εὐδαίμονα ait esse eum cui animus bonus datus sit: eum enim Deum esse omnibus. Iam cum res aliæ necessario eueniant, aliæ plerunq;, aliæ forte temere: si quis eam quæ necessario euenit, plerunque fieri ponat, aut eam quæ plerunque fit, necessario fieri, aut eam contrariam ei quæ plerunq; fit, his semper locum sibi suppeditabit ad differendum. Nam si id quod necesse est fieri, plerũq; fieri ponat, profecto non in toto genere inesse dixerit, quod toti conuenit. Ita aberrauit, siue id quod plerũq; accidit, necessario fieri dixerit, quoniam de toto genere dixit, quod toti non accidit. Quod idem fit, si id dixit quod rei contrarium est, quæ plerunq; euenit, euenire necessario. Semper enim in paucioribus dicitur, quod rei quæ plerunq; fit, contrarium est. ueluti si ferè mali sint homines, boni rarius certe uehemẽtius errauit, si quis bonos dixerit esse necessario. Eodemq; modo si id quod temere fit, necessario fieri, aut plerunq; dixerit. Neq; enim id quod temere & casu fit, necessario fieri potest, neq; id quod plerunq;. Fieri autem potest, ut etiam si quid dixerit, neque exposuerit, utrum ne plerunque fieri, an ex necessitate affirmarit: fiat autem plerunque, tamen disputet alter, quasi ille ex necessitate fieri asseruerit. ut si malos exhæredes esse dixerit, neq; exposuerit se ita disputare, quasi ex necessitate id ille concesserit. Illud etiam uidendum est, an eandem rem sibi accidere quasi aliam posuerit, quòd alterum eidem sit nomen impositum. Quemadmodum Prodicus diuisit uoluptatẽ in gaudium, delectationem, & lætitiam. Eiusdem enim nominis uoluptatis hæc sunt omnia. Si quis ergo gaudere uerbo lætandi accidere dicat, is idem sibi accidisse confirmabit.

III. Quoniã autem sex modis inter se contraria iunguntur, & quatuor solum modis iuncta repugnantiam effi-

ciunt: sumenda sunt contraria ut commodum erit & ei qui confirmandi,& ei qui refellendi partes tuebitur. Ac sex modis ea componi inter se hinc perspici potest, quòd aut utrunque contrarium utriq; comparatur: idq; bifariam: ut de amicis bene mereri, & de hostibus male mereri. aut contra, de amicis male mereri,& de hostibus bene. aut utrunq; uni, quod etiam duobus fit modis: ut de amicis bene mereri,& de amicis male mereri: uel de inimicis bene mereri, & de inimicis male mereri. aut unum utriq;, quod etiam fit dupliciter: ut de amicis bene mereri,& de inimicis bene mereri: uel de amicis male mereri, & de inimicis male mereri. Ac duæ quidem primæ comparationes non sunt pugnãtes, quoniam de amicis bene mereri non est illi cõtrarium, male de hostibus mereri: quippe cum sint expetenda, eundemq; statum deceant: nec illud de amicis male mereri, huic repugnat, bene mereri de inimicis. Sunt enim hæc fugienda, eundemq; statum decent. Nec res quæ fugienda est ei quæ fugienda est aduersatur, nisi unum sit nimium, alterum parum: quoniam quod nimium est, id in rebus fugiendis ducitur, itemq; parum. At reliqua quatuor contraria sunt inter se. Nam & de amicis bene mereri, illi cõtrarium est, de amicis male mereri: quando quidem à contrariis moribus proficiscũtur. atq; illud sequendum est, hoc fugiendum. Eadem est ratio cæterorum. In coniunctionibus enim singulis quiddam est expetendum,& quiddam repellẽdum: & illud boni status est hoc mali. Ex quo ꝑspicuũ est eidem plura data esse cõtraria. Huic enim, de amicis bene mereri, illud contrarium est, de inimicis bene mereri:& illud, de amicis male mereri. Itẽq; ei qui illa omnia intuebitur, duo uidebuntur contraria. Sumenda igitur sunt ea contraria, quæ prodesse poterunt causæ nostræ. Iam si quid sit accidenti contrarium, considerandum est, an ei accidat cui accidens conuenire

III dixerit. Si enim hoc conuenit, illud nunquam conueniet. quoniam fieri non potest, ut simul eidem contra-

ria conueniant. aut an tale aliquid dixerit aliqua ex parte, quod si extet, necesse sit contraria cōuenire: ut si ideas in nobis esse dixerit. Nam & moueri eas, & stare, concludetur, sub sensum cadere, ac ratione & intelligentia contineri. Nam & quiescere eas, & immobiles esse, & sub intelligentiam cadere, placet iis qui eas ponunt. Quæ si in nobis sitę sint, profecto non poterunt esse immobiles: cum præsertim si ipsi moueamur, necesse sit ea omnia quæ in nobis sunt, unà moueri. Atq; etiam sensu eas percipi, si modo in nobis sint, ex hoc intelligi potest, quòd sensu oculorum formam uniuscuiusq; rei cognoscimus. Rursus si positum est accidens id, cui quid est cōtrarium, uidendū est an uim habet ad recipiendum contrarium: quemadmodum etiam ad accidēs. Eadem enim res uim habet ad recipienda contraria. ueluti si odium nasci ex ira dixerit, profecto odium in ea parte animi, in qua irarum existit ardor, insit necesse est. est enim sedes irę. Considerandum igitur, sit ne contrarium in ea parte animi, in qua irarum existit ardor, qualis amicitia est. Nam si non insit, in eaq; parte animi quæ uoluptate alitur, insit amicitia, certe non comitatur iram odium. Eadem ratio est, si eam partem animi quæ uoluptate alitur, ignorare dixerit. Sedes enim erit scientiæ, si quidem etiam ignorationis sit. quæ pars non uidetur sedes esse scientię. Atque ex hoc loco, quemadmodum docui, ei qui refellendi partes obtinebit, depromenda erunt argumenta: eum autem qui confirmare uolet, nihil adiuuabit hic locus, quatenus accidēs conuenit: quatenus uero potest conuenire, adiuuabit. Nam si non posse contrarium recipere doceamus, nec conuenire accidens, nec conuenire posse docebimus. At uero non si contrarium conuenire, aut uim habere ad recipiendum contrarium doceamus, idcirco etiam accidens cōuenire demonstrauerimus, sed posse conuenire tantummodo confirmatum erit. Quoniamq; quatuor sunt cōtrariorum genera, spectanda erunt repugnantia, ex eo

argumēto, quod uicisſim retro commoueat, & reciprocatur, & ei qui probabit, & ei qui refellet. Per inductionem uero argumentatio tractāda erit hoc modo: Si homo eſt animal, quod non eſt animal, id non eſt homo. Itemq́, in cæteris. hoc enim loco uicisſim retro commeat argumentatio. Cum enim hominem ſequatur & comitetur animal, tamen non ſi quid non ſit homo, id continuo ſequitur non eſſe animal. ſed contra, ſi quid non ſit animal, ſequitur non eſſe hominem. In omnibus ergo id pronunciandum eſt: ut ſi quod honeſtum eſt, id iucundum ſit, etiam ſi quid non ſit iucundum, id non ſit honeſtum. Quòd ſi hoc non eſt conſequēs, ne illud quidem erit. Itemq́; ſi quod iucundum nō eſt, id non ſit honeſtum: certe quod honeſtum eſt, etiam iucundum ſit neceſſe eſt. Preſpicuū eſt igitur, reciprocari in aientibus & negantibus argumentationem, ſi retro tractetur. In iis autem contrariis quæ aduerſa appellantur, hoc uidendū eſt, & ei qui probabit, & ei qui reprehendet, an ex cōtrario contrarium ſit conſequens, an ex eiſdem argumentatio à cōſequentibus uera ſit, an uero contra. Tractari autem argumentatio debet per inductionem eorū, quoad commodum uidebitur. In eandem autem rem ualebit argumentatio à conſequētibus: ut quæ fortitudinem & ignauiam comitantur. Illam enim uirtus, hanc uitium ſequitur: & fortitudinem ſequitur id quod expetendū eſt, ignauiam id quod fugiendum. In his ergo ualebit de iiſdem à conſequentibus ductum argumentum: quoniam id quod expetendum eſt, ei quod fugiendum contrarium eſt. Quod idem fit in cæteris. Contra autem, cōſequentia ſunt. ut firmam corporis affectionem ſequitur bona ualetudo: infirmam uero affectionem morbus non ſequitur, ſed contra, morbum infirma conſtitutio. Ex quo perſpicuum eſt, contra in his argumentationem à conſequētibus ualere. Raro autem illud cōtra in contrariis incidit, ac ferè in eiſdē reciprocatur argumentatio. Quod ſi nec in eiſdem contrarium ex contrario

erit consequēs,nec uicissim retro commeabit:profectò in iis de quibus agitur, nunquam alterum ex altero erit consequēs. Sin in aduersis sequatur, etiam in propositis alterum alteri cōsequetur necessario. Quod item in priuantibus perinde atq; in aduersis considerandū est, nisi q in his non uicissim retro cōmeat argumentū ex cōsequentibus,sed de iisdē necessario. Quemadmodū aspectū sensus sequitur,sic cecitatē sensus priuatio. Opponūtur enim sensus & priuatio sensus ut priuantia,quoniam eorū illud res est hoc eius rei priuatio. Atq; etiam de iis quæ cum aliquo cōferuntur, eodē modo quo de priuātibus iudicandū est. In iis.n.etiā ualet à consequentibus ductum ex iisdem argumentū : ut si triplū multiplex sit, etiam subtriplū submultiplex erit. Cōfertur enim triplū cum subtriplo,& multiplū cum submultiplici. Rursum, si scientia opinio est,etiam quod sub sciētiam cadit, erit opinabile. Et,si aspectus sensus sit,id etiā quod aspectabile est,sub sensum cadat necesse est. Hic aūt occurritur, non duci necessariam in iis quæ cum aliquo cōferuntur argūmentationē à consequentibus,quemadmodū dixi. non enim id,quod sensum mouet, scientia contineatur, tamen sensus non est sciētia. Nec uere certe quidem occurritur. Multi enim negāt ea quæ sensus mouētia sunt, cadere sub scientiam. Nec minus contra hoc quod dixi ualet.ueluti id quod sub sensum cadit,nō posse scientiā cōprehendi,quoniā ne sensus quidē sit sciētia. Rursum, à cōiugatis & casibus ducendū est argumentū, siue cōfirmemus qd,siue refellamus. Cōiugata aūt sunt hęc,iusta & iustus,cum iustitia, & fortia & fortis, cū fortitudine. Itemq; efficientia & cōseruātia cōiugata eorū sunt, quorū sunt & cōseruātia & efficiētia.ut efficiētia ualetudinē, ualetudinis:&cōseruātia firmā corporis cōstitutionē,firmę corporis constitutionis. Eodemq; modo de cęteris iudicandū est. Atq; hæc quidē cōiugata appellari solēt. Casus autē sunt,ut iuste,fortiter, salubriter,& apte ad firmā corporis affectionē,quęq; eodē modo dicūtur. Sūt

etiā ea q̄ ex casibus dicuntur in coniugatis:ut iuste cū iustitia,& fortiter cū fortitudine coniugata sunt. Cōiugata aūt dicuntur,quæ sunt ex uerbis generis eiusdē,ut iustitia,iustus,iusta,iuste. Perspicuum est igitur,si quid ꝓbatum sit eorum,quæ eiusdem sunt generis & coniugationis esse in bonis,& laudabilibus,cætera ꝓbata esse omnia. Veluti si iustitia sit in rebus laude dignis, ēt iustus in iis sit,& res iusta,& quod iuste fit,necesse est.concludeturq; quod iuste fit, etiā laudabiliter fieri,ex eodē casu: qm̄ à laudabili re ortum est,quēadmodum illud iuste à iustitia. Non solum autem ex eo quod exposui, sed etiam ex contrario sæpe cōtrarium intelligitur:ut quod bonū sit,nō necessario esse iucūdum. Neq; enim quod malum est,necessario molestum est: aut si hoc,etiam illud. Et si iustitia scientia sit, iniustitia ignoratio erit: & si quod iuste fit,id fiat scienter & perite:id etiā quod iniuste,inscite & imperite fiat necesse est. Aut si hæc non placét,ne illa quidem,quemadmodum ex eo quod modo commemoraui,perspici potest,multo enim magis perspici potest quod iniuste fit,id perite,quàm imperite fieri. Atq; hic locus expositus est tum, cum de contrariis quæ aduersa dicuntur,disputaremus. Nihil enim nunc aliud uolumus,nisi contrarium ex contrario esse consequens. Præterea,ab ortu & interitu rerū,& ex causis efficientibus & corrumpentibus magna copia suppetit ad disputādum,siue cōfirmare uelimus,siue refellere. Quarum enim rerum ortus & origo est in bonis,eæ etiam in bonis sunt. & si hæ in bonis sint,origines etiam earum erunt. Si uero origo sit in malis,eæ ēt in malis numerabūtur. A' rerum interitu cōtra ducitur argumētum è cōsequētibus. Si enim interitus rerum sit in bonis, res ipsæ erunt in malis. Et si interitus & euersio rerum sit in malis,res ipsæ ducētur in bonis. Eadem est etiam ratio causarum efficientium & euertentium. Quorum enim effectorum causæ sunt in bonis,effecta etiam in bonis erūt. Quarū autem rerū causæ euertentes sunt in bonis, eæ

sunt numerandæ in malis. Proximus locus est à simi- IIII.
li.in quo uidendum est,an res similes eodem modo ha-
beant:ut si scientia una sit multarum rerum, etiam opi-
nio. Et si aspectum habere,sit uidere:etiam auditum ha-
bere,sit audire. Quod idem contingit in cæteris omni-
bus,& quæ sunt,& quæ uidentur. Valet autem in utranq;
partem hic locus. Si enim in aliqua re pari ualeat,in cæ-
teris etiā partibus ualeat necesse est:& si in aliqua re simi-
li non ualeat,nec in cæteris ualebit. Considerandum etiā
est,an in uno & in pluribus eodē modo res habet: quo-
niam interdū discrepat & dissimilis est.ut si scire sit ani-
mo cernere,& intelligere multa scire,sit etiam multa ani-
mo cernere: quod non est uerum. Multa enim scientia
comprehendi possunt,multa intelligi non item. Quod
si non hoc,nec illud,scire esse intelligere. Sumuntur etiā
ex maiore & minore argumenta. Suntq; ex maiore &
minore quatuor loci.unus,si maior res ex maiore sit cō-
sequens,hoc modo. Si uoluptas bonum sit, maior uo-
luptas maius sit bonum: Si iniuriam facere malum est,
maiorem iniuriam facere,maius malum erit. Atque in
utranq; partem hic locus trahi potest. Si enim rei subie-
ctæ progressionem & incremētum,accidentis sequatur
progressus & incremētum,ut dixi,certe conclusum est:
sin minus sequatur, non concluditur. Hic autem locus
per inductionem tractādus est. Alter locus est, cum una
res duabus comparatur. si cui uerisimilius est conueni-
re,non conueniat,ne illi quidem cui minus:& si cui mi-
nus probabile est conuenire conueniat,ei etiam cui ue-
risimilius. Tertius est,cum duæ res cum una conferun-
tur. si quæ magis conuenire uidetur non conueniat, nec
quæ minus:& si quæ minus uidetur conuenire conue-
niat, ea etiam quæ magis conuenire uidebitur conue-
niet. Extremus locus est huiusmodi, cum duæ res dua-
bus comparantur. Si quæ alteri magis uidetur cōuenire
non conueniat, ne reliqua quidem reliquæ conueniet:
& si ea quæ minus conuenire alteri uidetur conueniat,

reliqua etiam reliquæ conueniet. Sequitur locus, ex iis quæ eodem modo conueniunt, aut uidētur conuenire: atq; is triplex, quēadmodum exposui de tribus locis, quos ex maiore posterius elici dixi. Si enim una aliqua res duabus eodem modo conueniat, aut conuenire uideatur, neq; alteri conueniat, ne alteri quidem cōueniet. Quod si uni, etiam alteri. Alter locus tractatur hoc modo: si duæ res eidē similiter conueniāt, & altera non conueniat, ne altera quidem conueniet. Tertius hoc modo: Si duæ res duabus eodem modo conueniat, uniq; altera non conueniat, reliqua etiam reliquæ conueniat necesse est. Atq; ex maiore & minore, ac simili, tot argumēta duci eliciq; possunt. Alius locus sequitur ex adiectione, hoc modo, Si una res ad alteram adiecta, eam facit bonam, aut albam, cū prius bona & alba non esset, quæ adiecta est, bona erit & alba, quale etiam totum reddidit. Præterea: si ad aliquid quod inest quippiā addatur, quod illud magis tale efficiat, quale inerat, id tale erit. Eadem est ratio cæterorum. Quanquam hic locus non ualet in omnibus, sed in iis tantummodo, in quibus præstantia magnitudinis nascitur. Atq; idem non uicissim retro commeat in refellēdo. Non enim si id quod additur, non facit, id cui adiectum est bonum, ꝓpterea id nō bonum esse necesse est. Quod enim bonum est, si ad id quod malum sit addatur, totum non efficit bonum necessario: nec rem nigram candor album facit, nec dulcedo rem amarā dulcē necessario si addantur efficit. Iā uero si quid maius aut minus dicitur, omnino enim cōuenit. Nam quod bonum non est, nec album, id nec maius bonum neq; minus dicitur, neq; albius neq; minus album: quippe cum id quod malum est, nulla re maius bonum sit, aut minus bonum, sed maius malum, aut minus dicitur. Nec uero hic locus in refellēdū uicissim retro cōmeat. Multa enim eorū quæ illud magis respuūt, omnino dicūtur. Homo enim etsi magis aut minus, quàm alius homo nō dicitur, non tamen ꝓpterea homo esse

definit. Eodemq; modo uidendum est, quid quadam ex parte, quid aliquando, & alicubi esse dicatur. Si quid enim quadam ex parte possit esse, aut aliquando, aut aliquo in loco, id certe omnino esse potest. Quod enim omnino fieri non potest, id nec aliqua ex parte, nec interdum, nec alicubi fieri potest. Quanquam huic loco occurritur, quòd quadam ex parte homines natura boni sunt, ut liberales, ut temperati: cum interim boni non sint omnino natura. siquidem nemo prudens natura dicitur. Itemq; fieri potest interdum, ut aliquid eorum quę interire possunt, non intereat & occidat, cum fieri non possit omnino, quin occidat. Eodemq; modo alicubi hanc uel illam uictus rationem seruare, ut in locis pestilentibus & insalubribus prodest, omnino non prodest. Aliquo etiam in loco fieri potest, ut unus modo accidat, & tamen unus modo esse non possit omnino. Itaque alicubi etiam immolare patrem laudi ductum est, ut apud Tribalos: omnino autem, non datur laudi & gloriæ. Nisi forte hoc non aliquo in loco fieri declarat, sed apud aliquos, quoniam nihil refert ubi sint. ubique enim apud Tribalos id gloriæ ducitur. Rursum, medicamentorum usus interdum, ueluti cum sis in morbo, adiuuat, nec adiuuat omnino. Nisi forte ne hoc quidē aliquando fieri significat, sed curationem ei qui sic affectus est, adhiberi. Neq; enim refert, quocunque id tempore fiat, dummodo ita sit affectus. Id autem demum omnino & absolute laudi datur. quod si nihil addas, gloriæ ducitur, & gloriatione dignum prædices. ut patrem immolare: non dicas honestum esse, sed apud nonnullos honestum esse. non igitur omnino honestum est. At Deos colere, pulchrum dices, etiam si nihil adiungas. est enim pulchrum omnino. Quare quod sine adiunctione uidetur esse pulchrū, aut turpe, aut aliquid aliud eiusdem generis, tale esse id dicetur omnino.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER III.

I. R E L I Q V V S eſt comparationis locus. in quo uidendum eſt, duobus propoſitis, utrum ſit optabilius, aut melius. Ac primũ exponendum illud eſt, nobis hoc loco non eſſe propoſitum de iis diſſerere quæ ualde diſsimilia ſint, quorumq; magnæ ſint differẽtiæ & diſtinctiones (neq; enim eſt quiſquam, cui in dubium ueniat, ſit'ne beatitudo quàm diuitiæ magis expetenda) ſed de iis quæ cognata ſunt & uicina, & iis duobus, quibus propoſitis dubitamus utrum elationem habeat an ſubmisſionem, propterea quòd quid alterũ alteri præſtet minime uideamus. Ex quo perſpicuum erit, expoſita harum rerum præſtãtia una aut pluribus, animũ aſſenſurum & approbaturũ id eſſe magis expetendũ, quod excellet. Ac diuturniora quidem anteponenda ſunt breuioribus: & quæ prudentes anteponant, aut uiri boni, aut leges rectæ: aut quæ anteponant ii qui in aliqua re excellunt, quia ii ſint: aut quæ ii qui unoquoq; genere ſcientes ſunt, aut quæ plures, aut etiam omnes: ut in medicina & fabrica, quæ plures medici anteponant, aut omnes, aut quæ omnino plures, uel omnes, uel omnia, quale eſt ſummum bonum. expetunt enim ſummum bonum omnia. Id autem quod commemorabitur ad id cui uſui eſſe poſsit, eſt omne reuocandum. Suntq; omnino anteponenda ea, quæ à meliore arte proficiſcuntur: ut quoniam philoſophia melior eſt ars quàm architectura, omnino ea, quæ à philoſophia efficiantur, is quæ ab architectura, anteponantur.

Quæ

Quæ autem à cuiusq; arte efficiuntur, ea quisq; alienis anteponit. Deinde anteponenda sunt ea quæ ui sua in genere sunt, iis quæ non sunt: ut iustitia uiro iusto. Iustitia enim in genere est bonorum, uir iustus non est: & illa ui sua bonum est, hic non item. Nihil enim id quod genus dicitur, quod non sit in genere: ut homo albus non coloris nomen obtinet. Quod idem in cæteris cōtingit. Anteponuntur etiam quæ propter se expetuntur, iis quæ propter aliud. ut ualetudo exercitatoni: quoniā illa propter se expetenda, hæc propter aliud. Et quæ propter se expetuntur, iis quæ forte temere & casu. ut amicorum iustitia hostium iustitię, quòd illa per se expetenda est: hæc casu & fortuito, ut ne nobis noceant. Hic autem locus eandem ferè uim habet quā superior: ab eoq; nisi modo nō differt. Nā amicos per se iustos esse optamus, etiam si nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent: at hostes sic propter aliud iustos esse optamus, ut nihil nobis obsint. Ex quibus per se bona propagantur, iis ex quibus casu & temere, ut uirtus fortunæ. Illa enim per se efficiens est causa bonorum, hæc fortuito. & si quid aliud tale est. Eodem modo de contrariis iudicādum est. Ea enim quæ per se causæ sunt malorum, postponuntur iis quæ casu & fortuito, ut uitium fugiendum est potius quàm fortuna. Illud enim per se malum est, hæc casu. Et quæ omnino bona sunt, iis ante ponūtur quæ alicui bona sunt. ut ualere quàm secari magis optandum est: quoniam illud omnino bonum est, hoc alicui qui sectione egeat. Et innata ac insita bona assumptis & aduentitiis, ut iustitia uiro iusto: quoniam illa insita est & innata, illud aduentitium. Et quæ in re meliore insunt, & quæ iustiorem habent uenerationem iis quæ in deteriore: ut bona Dei hominum bonis, & animi corporis bonis sunt anteponenda. Et quæ propria sunt melioris rei, iis quæ deterioris: ut diuina, humanis. Cum enim bonis quæ illis inter se sunt communia, non differant inter se, propriis alter alteri præstat. Et

quæ in melioribus, aut antiquioribus, aut in iis quæ in maiore sunt pretio & honore, ea sunt anteponenda iis quæ in deterioribus: ut ualetudo uiribus corporis, & pulchritudini corporis. ualetudinis enim sedes est in humore, siccitate, calore & frigore, iisq; omnibus ex quibus primum animal constat & cohæret: hæc uero in iunioribus. nam & uis corporis in neruis atq; ossibus sita est, & pulchritudo corporis est apta quædam compositio membrorum. Fines, iis quæ ad finem pertinent atque conducunt. Ex duobus, quod ad finem propius accedit. Quæ ad uitæ finem pertinent, iis quæ ad alium aliquem. ut quæ ad uitā beatā pertinent, iis quæ ad prudentiam. quod enim ad beatitudinem pertinet, anteponendum est. Quæ fieri possunt, iis quæ non possunt. E duobus efficientibus. cuius finis melior, id etiam præstantius. Ex efficientibus & finibus proportione concludendum est hoc modo. Cum pluribus partibus finis fini præstet, quàm finis ille suæ causæ efficienti. ut si beatitudo ualetudinem pluribus partibus superet, quàm ualetudo salubria, efficitur, ut efficientia beatæ uitæ uincant ualetudinem. Quanto enim beatitudo ualetudinem præstat, tanto salubria præstant efficientia beatitudinis. Atqui minore interuallo salubria ualetudo anteibat: pluribus igitur partibus salubribus præstant beatitudinis efficientia, quàm ualetudo salubribus. Ex quo perspicuum est. efficientia beatæ uitæ sanitati, quia ei præstent, esse anteponenda. Præstantiora per se, quæ in maiore sunt honore & pretio, & laudabiliora anteponenda sunt: ut amicitia diuitiis, iustitia ualetudini & uiribus corporis. Illa enim numerantur propter se in iis bonis quæ sunt hnorabilia & laudabilia: hæc non propter se, sed propter aliud. nemo enim opes propter se amat, sed propter aliud. Amicitiam autem propter se colimus, etiam si nihil inde fructus speremus nos esse percepturos. Iam si duo quædam sint ualde inter se similia, nec quid alterum alteri præstet & excellat, per

ſpicere poſſimus: id ex conſequentibus intelligi licet hoc modo. Quo enim maiora bona propagantur, id anteponendum alteri eſt: quòd ſi mala conſequantur, quo minora mala propagantur, id eſt eligendum. Nam ſi ſit utrunq; eligendum, nihil prohibet aliquid moleſtiæ conſequi: ex conſequentibus autem duo argumenta ſu muntur, qnoniam & aliquid antecedit rei, & præcurrit; & aliquid rem ſequitur. ueluti diſcenti antecedit ignora tio, & conſeqnitur ſcientia. Ferè autem melius eſt quod rem ſequitut. Argumentum uero à cõſequentibus ſumẽ dum eſt, ut commodum fuerit. Plura bona paucioribus anteponenda ſunt, aut omnino, aut ſunt, in aliis quæ plu ra continentur. cum alia quæ pauciora. Huic autem lo co occurritur, ſi unũ alterius gratia petatur. Neq; enim uni utrunq; anteponitur. ueluti ualere & ualetudo non pluris ſunt quàm ualetudo, quandoquidem ualere opta mus ualetudinis gratia. Nihil etiam prohibet ea quæ non ſint in bonis, bonis anteponi: ut beatitudinem con iunctam cum aliqua re, quæ non numeratur in bonis iuſtitiæ ac fortitudini. Et eadem coniũcta cum uolupta te, magis expetenda ſunt, quàm ſine uoluptate: & ea dem ipſa cum indolentia copulata, quam cum dolo re. In quo etiam quicq; tempore maiorem uim habet, id in eo magis optandum eſt: ut in ſenectute ſine ulla moleſtia & cura uiuere, quam in adoleſcentia. plus enim poteſt in ſenectute. Eademq; ratione in ſenectute magis expetenda prudentia eſt. Itaq; nemo adoleſcentes im peratores diligit, quòd prudentes eos non eſſe exiſti met. contraq; fit in fortitudine, cuius in iuuentute neceſ ſarium munus & officium eſt. Eadem eſt etiam tempe rantiæ ratio. adoleſcentes enim magis quàm ſenes cupi ditatibus ſeruiunt. Quæ per omne tempus ætatis plus poſſunt, iis quæ maxima parte, utiliora ſunt: ut iuſtitia & temperantia fortitudine, quia illis ſemper, hac interdũ utimur. Quæq; ſcipſis contẽta ſunt, meliora quàm quæ egent aliis; quod in iuſtitia & fortitudine cernere li

cet. Nam si iusti omnes essent, nihil loci esset fortitudini: at si fortes essent, iustitiam requirerent. Comparatio etiam ex interitu, abiectione, origine, acceptione, contrariisq; sumi potest, hoc modo: Quorum bonorum interitus magis declinandi sunt, ea meliora. Quod idem in abiectionibus & contrariis contingit. Cuius enim prætermissio & expulsio, quàm contrarium, magis fugiēda est id etiam optabilius. Contra fit in ortu & acceptione. Quarum enim rerum origines & assumptiones optabiliores sint, eæ aliis anteponuntur. Alius locus, Quod ad bonum propius accedit, id & optabilius & melius est: quodq; ad bonum similitudine proprius accedit: id melius: ut iustitia uiro iusto. Quæ meliori similiora sūt, ea meliora: quemadmodum Aiacem Vlissi anteponūt, quòd Achilli similior esset. Occurritur huic loco: quod nihil prohibeat Aiacem non qua parte Achilles optimus fuerit, ei similiorem fuisse, & tamen alterum uirum bonum fuisse, etsi dissimilem. In quo uidendum est, an etiā in iis quæ magis ridicula sunt inueniri possit similitudo: quemadmodum simia similitudine ad hominem propè accedit, cum equus nō sit similis. Neq; enim præstātior est simia, & si similior homini quàm equus. Rursum, è duobus si unum meliori, alterum deteriori similius sit, melius erit quod similius est præstantiori. Atque etiam huic loco occurritur. Nihil enim prohibet, unum meliori paulum similem esse, alterum ualde deteriori, ut si Aiax paulum admodum similis sit Achilli, & Vlysses ualde Nestori. Et, si id quod meliori similius sit, mala eius imitetur, quod autem ad deterius similitudine propius accedat, bonam in partem simile sit, ut equus asino, & simia homini. Quæ magis insignia sunt, minus insignibus anteponuntur, & laboriosa procliuibus. chariora enim nobis sunt ea, quæ difficulter parantur, & priuata communibus, quæq; molestiæ minus habent. quæ enim nullam molestiam afferunt, iis quæ afferunt anteponuntur. Quæ aliis præstantiora sunt

iis quæ in altero genere ſunt præſtantisſima, anteponuntur: ueluti ſi nobilior equo homo ſit, nobilisſimus homo etiam ſit generoſisſimo equo præſtantior. Et ſi res præſtantisſimæ & clarisſimæ nobilisſimis alterius generis præſtant, etiam omnino illis rebus excellunt. ut ſi clarisſimus homo generoſisſimo equo præſtet, etiam homo equo præſtat omnino. Quæq; cum amicis communicare licet, iis quæ non licet: quæ in amicos præſtare cupimus, iis quæ in quemuis, ut officia ſeruare, & bene mereri magis optamus, quàm uideri bene mereri, & officia ſeruare: quoniam beneficia malumus in amicos conferre, quàm uideri: in quemuis contra. Non neceſſaria neceſſariis meliora ſunt, eaq; interdum magis expetuntur. Bene enim uiuere præſtat, quàm uiuere: cum bene uiuere non ſit neceſſarium, & uiuere in neceſſariis. Fit autem interdũ ut quæ meliora ſunt, non etiam magis expetantur. Non enim ſi quid melius, propterea id neceſſe ſit etiam magis eſſe expetẽdum. Philoſophorum enim uita cum eo genere uitæ quod in pecuniis quærendis conſiſtit ſit melior, attamen ei cui res ad uiuendũ neceſſariæ non ſuppetunt, non magis expetenda eſt. Nõ neceſſaria autem ſunt, cum ſuppetunt res neceſſariæ, & aliæ præterea quædam honeſtæ parantur. Ac ferè quidẽ certe neceſſaria magis expetenda ſunt, non neceſſaria meliora. Quæ ab alio non ſuppeditari poſſunt & accipi, iis quæ poſſunt quomodo iuſtitia ad fortitudinem affecta eſt. Quæ ſine aliis expetenda ſunt, iis quæ niſi cõiuncta cum aliis non expetuntur: ut uires corporis ſine prudentia non ſunt expetendæ, ſine uiribus etiam prudentia expetenda eſt. E' duobus ſi unum diſſimulemus aut negemus in nobis eſſe, ut alterum in nobis eſſe uideatur, id anteponendum eſt, quo præditi eſſe uideri uelimus: ut laborioſos nos eſſe negamus, ut ingenio ualere uideamur. Quorum bonorum defectio minus in iis uituperanda eſt, qui moleſte ferunt. Et quorum defectio in iis qui non acerbe ferunt, ea à ſe abeſſe magis repre-

hendenda est. Eorum quæ in eodem genere sunt, quod apta & propria uirtute & laude ualet, alteri quod eo caret anteponendum est. Ex iis in quibus inest, id in quo maior est. Quæ bonum eum in quo sint efficiūt, iis quæ non efficiunt: ut calidius id est quod calefacit, eo quod non calefacit. Ex iis quæ efficiunt, ea quę magis efficiūt, aut quæ id quod melius est & magis præcipuū bonum efficiunt: ut quæ animum bonum efficiunt, iis quæ corpus. Ex casibus etiam & usu, actionibus, & operibus cōparationis locus sumitur, & quæ ab illis orta sunt cōcluduntur. Alterum enim alteri cōsequens est: ut si id quod iuste fit, ei quod fortiter anteponendum sit, iustitia fortitudini anteponetur. Et si iustitia fortitudini anteponēda sit, etiā id quod iuste fit ei quod fortiter. Quod idē fit in cæteris. Si quo bono unum maius bonum sit, minus alterū, maius magis expetendum est: uel si maiore aliquo maius sit alterū. Quinetiam è duobus quæ alicui pręponēda sint, id quod magis expetendū sit, potius eligendū erit, q̃ id quod minus. Quorū præstantia & laus, pręstantiæ laudiq; aliorum anteponitur, ea etiam anteponenda sunt, ut amicitia diuitiis. Amicitię enim excellētia & gloria, opum excellentiæ & exuperantiæ anteponenda est. Quæ ipsum sibi quisq; parare & quęrere malit, quàm alterum, ea anteponenda: ut amici opibus. Ex adiunctione hoc modo: Si eidem rei aliquid adiungatur, totumq; melius efficiat, id magis expetendum est. In quo cauendum est, ne ad ea progrediamur, in quibus altero eorū quæ coniunguntur, utatur id quod utriusq; commune est, uel aliqua alia ei adiumenta afferat, reliquo non utatur, neque ei sit adiumento: quales sunt cum fabrica serra & falx coniuncta quarum serra si coniuncta, sit optanda magis est, cum magis expetenda non sit omnino. Rursum, si quid ad minus additum maius totū efficiat, magis expetendum est. Quod idem ex detractione effici potest. Quicquid enim est eiusmodi, quo detracto, id quod reliquum est minus efficitur, id omne anteponen-

dum. Quæq; propter se expetenda sunt, iis quæ ad existimationem hominum & opinionem accommodantur, ut ualetudo pulchritudini anteponenda est. Illud autem ad iudicium hominum & opinionem dirigitur. quod si nesciant, nullus in eo parando labor impendatur. Quæ etiam propter se expetuntur, & ad hominum commendationem, iis quæ alterius solum gratia, quæq; ui sua per se & propter se in maiore pretio & honore sunt, eadem meliora sunt, & magis expetéda. Ea autem per se in maiore honore sunt, & pretio, quæ detracta omni opinione utilitatis, tamen magis propter se peteremus. Diuisio etiam rerum expetendarum, & quarum causa expetantur, magnam suppeditabit copiã disputandi: ut utilitatis, uel honestatis, uel uoluptatis gratia res omnes expetendas. Quibus enim ad omnia uel ad plura utimur, ea iis anteponenda sunt, quibus ad tot res nõ utimur. Quòd si in utrisque eadem reperiuntur, in utris magis reperiantur uidendum est, utrum iucundiora sint an honestiora, an utiliora. Quæ melioris rei causa comparata sunt, eadem magis expetenda: ut quæ uirtutis quàm quæ uoluptatis gratia. Eadem ratio est rerum fugiendarum. Fugienda enim sunt magis quæ res expetendas impediunt, ueluti morbus magis declinandus & uitandus est, quàm deformitas, quòd magis nos à uoluptate & uirtute morbus detorquet. Ex eo etiam argumenta sumuntur, si rem propositam & expetendam & fugiendam esse doceamus. Minus enim expetenda est res eiusmodi, quam expetere æque ac fugere liceat, quàm altera quæ tantummodo sit expetenda. Ac comparationes quidem rerum inter se tractandæ sunt, quemadmodum à me præscriptum est. IIII. Qui iidem quidem loci ualent etiam ad faciendam fidem: quid sit expetendum, quidq; fugiendum. Detrahenda enim modo alterius excellentia & præstantia est. Si enim quæ in maiore honore sunt & pretio, eadem magis expetenda sunt: certe quæ in honore sunt:

& ducuntur gloriæ,eadem sunt expetenda: & si quæ utiliora sunt,ea magis expetenda,utilia etiam expetuntur. Quod idem fit in cæteris quæ comparãtur. Sunt autem quædam,ex quorum inter se comparatione statim utrũque expetendum esse, aut alterum intelligimus: ueluti cum unum naturale bonum, alterum non innatum & insitum dicimus. perspicuum est enim id quod insitum & innatum sit,esse expetendum. Sumendi sunt autem à maiore & minore loci,qui quamlatissime pateant: sic enim ad plura concludenda ualebunt. Possunt etiam quidam ex iis locis quos exposuimus,generaliores effici, si parua nominum fiat mutatio: ueluti quod natura tale uel tale est,eo est magis tale,quod non est tale uel tale natura. Ex duobus si unum efficit,alterum non efficit tale uel tale: id quod ipsum habet,aut in quo inest, magis tale est: quod interdum facit,quàm quod non facit. Sin utrunque uim efficiendi habeat,id quod plus efficit, & magis tale uel tale est. Et, si è duobus hoc plus, illud minus quàm unum aliquid efficiat eiusmodi. Si è duobus unum magis tale uel tale sit,quàm quod tale est, alterum magis quàm quod non est eiusmodi,profecto primum in eo genere uincat necesse est. Ex cõiunctione idem efficitur. Si quid ad eandem rem addatur, totumq; magis tale uel tale efficiat. Et si quid ad rem addatur,quæ minus sit eiusmodi,totam magis talem reddet. Itemq; detractione. Nam si quid detrahatur ab aliquo,ex eoq; quod reliquum est minus tale uel tale existat,id in eo genere præstat. Quæ mixta coniunctaq; sunt minus cum contrariis. ea magis talia uel talia: ueluti id albius est quod minus admixtũ habet nigrorem. Superioribus accedit hic locus. Quod sibi magis rei de qua agitur,ueram adsciscit definitionẽ: uelut si candoris hæc sit definitio. Color aspectum oculorum diuidens,is albior color erit,quo magis dispertit aspectum. Quod si quæstio non generalis, sed quæ subiecta sit generi,tãquam pars ponatur, primum loci qui expositi sunt ad confirmandum uel reprehendendum

omnes ualent plurimum. Si quidem enim omnino & totum confirmemus aut refellamus, etiam partem ostendimus: propterea quòd si quid in toto genere reperiatur, etiam in parte: & si in nulla parte, in aliqua intelligi non potest. Aptissimi autē sunt loci, latissimeq; patent ii, qui ex contrariis coniugatisq; sumuntur. Æque enim probabile est effari, si omnis uoluptas sit in bonis, etiam dolorē omnem in malis esse: ac si qua uoluptas sit bonum, aliquem etiam dolorē esse in malis. Et si quis sensus nō sit uis & facultas, sequitur ut sensus priuatio non sit imbecillitas. Et si quod opinabile est, scientiæ subiectū sit, fit ut quædam opinio sit scientia. Rursum, si qua res iniusta sit in bonis, aliqua etiam res iusta sit in malis necesse est, & si quid eorum quę iniuste fiunt, malum est. aliquid etiā eorum quæ iuste fiunt, erit bonum: & si quid eorum quæ iucunda sunt, in rebus fugiendis sit, aliqua etiā uoluptas fugiēda. Eodemq; modo, si quid eorū quę iucūda sunt, utile sit, aliqua ēt uoluptas erit in bonis. Quod idem in iis quæ uim interimendi habent, in ortu & interitu contingit. Si quid enim quod uim habeat interimēdæ uoluptatis & sciētiæ, in bonis est, sit etiam necesse est aliqua uoluptas & scientia in malis. Itemq; si aliquis interitus scientiæ sit in bonis, aut ortus in malis, erit in malis aliqua scientia: ut si ignoratio flagitiorum alicuius in bonis, aut recordatio in malis numeretur, certe & cognitio flagitiorum alicuius in malis ducitur. Quod idem in cęteris contingit: propterea quòd eadem ratio uerisimilitudinis ualet in omnibus. Idem ex maiore, minore, & pari efficitur, hoc modo. Si quid eorum quę ex alio genere sunt magis tale uel tale sit, illorum autem nihil sit, efficitur ut id quod expositum est, non sit eiusmodi: ut si qua sciētia bonum sit potius quàm uoluptas, nec ulla sit in bonis scientia, ne uoluptas quidem in iis numerabitur. Similiter ex pari & minore licebit cōfirmare & refellere, nisi quod ex pari utrunq; efficietur, ex minore constituere solum, non etiam destruere. Si enim pari ratione

uis aliqua in bonis sit & scientia, si autē uis aliqua in bonis, etiam scientia erit: si nulla uis & facultas, ne ulla quidem sciētia. Si autem minore ratione uis aliqua bonum sit quàm scientia, sitq́, uis aliqua bonum, etiam scientia: sin nulla uis in bonis ducatur, non necesse est nullā etiā scientiam duci in bonis. Ex quo perspicuum est, locum ex minore solum uim habere ad probandum. Non solum autem ex alio genere copia & ratio refellendi suppetit, sed ex eodem etiam genere, si quis sumat quod sit tale uel tale maxime: ut si qua ponatur esse in bonis sciētia, probatumq́; sit nō esse in bonis prudentiā, nulla alia numerabitur: quippe cum ne ea quidem quæ maxime uideatur. Ex functione idem efficitur, si enuncietur, pari ratione si cui conueniat etiam omnibus conuenire aut non conuenire: ut si hominis animus sit immortalis, etiā cæterorum. Quòd si nō hic ne cæterorum quidem esse. Si igitur ponatur alicui conuenire, non conuenire alicui docere debemus. Sic enim consequens erit ex fictione, nulli conuenire. Quod si cui non conuenire ponatur, probandū est alicui conuenire: sic enim illud consequēs erit, conuenire omnibus. Illud autem perspicuum est, eum qui aliquid ponat & fingat, ad generalem specialē reuocare quæstionem: eum enim uult qui partem cōcedat, totum etiam concedere: quandoquidem si uni, pari ratione æquum putat conuenire omnibus. Ac infinitæ quidem quæstiones uno modo euerti refelliq́; possunt: ut, si uoluptatem bonū esse dixerit, aut non esse bonum, neq; allïud quicquam exposuerit. Nam si uoluptatem aliquam in bonis esse dixerit, nullam esse omnino probandum est, si rem propositam uelit euertere. Item si uoluptatem aliquam non bonam esse enunciarit, omnino demonstrandum est omnem esse: aliter enim nō potest reprehendi. Nam si uoluptatem aliquam non esse bonum, aut esse doceamus, nondum proposita res reprehēsa est. Ex quo perspicuum est, rem infirmari uno modo posse, confirmari duobus. Siue enim omnino docea

mus omnem in bonis uoluptatem duci siue aliquã, res confecta erit. Itemq; si opus sit ostendere, aliquam uoluptatem non esse in bonis, si nullam esse doceamus, aut aliquam non esse: utrum effecerimus & omnino, & ex parte, aliquam in bonis non esse uoluptatem. Definita autem quæstione, duo ad refellendum loci suppetét: ut si quis ponat in bonis uoluptatem aliquam esse, aliquam non esse: siue omnis in bonis esse doceatur, siue nulla esse, res proposita infirmata erit. Quòd si unam tantummodo in bonis uoluptatem posuerit, tribus modis id poterit refelli. Si enim omnem esse, uel nullam, uel plures docuerimus, rem propositam euerterimus. Si uero quæstiõ definita expositaq; sit pluribus, ueluti prudẽtiam solam ex uirtutibus esse scientiam, ad id reprehendendum quatuor modis instructi erimus. Nam si doceamus, omnem uirtutem scientiã esse, aut nullam, aut etiã aliã, ueluti iustitiã, aut ipsam prudentiã non cõtineri sciẽtia, euersum erit id de quo agitur. In quo utile erit, quid cuiq; rerum singularum quas exposui, accidat aut nõ accidat uidere, quemadmodum de generalibus quæstionibus tradidi. Genera etiam uidenda sunt diligẽter, eaq; in partes, ut dixi. usq; ad indiuidua, tribuenda. Siue enim in toto genere perspiciatur inesse, siue in nulla parte, cum multæ adferuntur, petendum est, ut omnino totumq; concedat. aut certe occurrat, in qua non ita reperiatur. Postremo, quibus in rebus aut specie aut numero constitui potest accidens, num quid conueniat uidendum est: ut tempus non moueri, aut non esse motum, si probare uelimus, quod sint genera motus docẽdum est. Si.n. nullũ eorũ conueniat tempori, tẽpus certe nec mouetur, nec motus est. Itemq; animum non esse numerũ licebit docere, diuisione adhibita, omnẽ numerũ aut parem esse, aut imparem. Nã si animus neq; par, neq; impar sit, pfecto esse numerus nullo modo potest. Ac ex his quidem locis argumenta ducenda sunt & depromenda, ad confirmandũ uel refellendum accidens.

argumẽ[illegible]

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER IIII.

I. DEINCEPS ea quę ad genus & proprium pertinent, uideamus. In iis autem elementa definiendi traduntur, quæ quidem raro in diſputationem incidunt. Si igitur ponatur genus aliorũ quæ ſunt, primũ uidẽdum eſt, an de aliquo eorum quæ illi cognata ſunt & uicina, minime dicatur: ut fit in accidẽtibus. ut ſi uoluptatis genus bonum ſtatuatur, an aliqua uoluptas non ſit in bonis, uidẽdum erit. Nam ſi ita fiat, certe uoluptatis bonum nõ eſt genus, quippe cum genus in formis omnibus quæ ſub ipſum ſubiectæ ſunt intelligatur. Deinde conſiderãdum eſt, an in quæſtione qua quid ſit res exquiritur, minime dicatur, ſed ut accidens: ut id quod album eſt de niue, aut de animo id quod pulſu ſuo & interiore agitatur: Neq; enim idem nix eſt quod album aliquid: itaq; non eſt id quod album eſt niuis genus: nec animi id quod à ſe mouetur, accidit enim ei ut moueatur, quẽadmodum ſæpe animali ut ambulet. Præterea, quod à ſe mouetur, non aliquid quod eſt, ſed aliquid quod facit aut patitur indicat. Itemq; id quod album eſt, nõ naturam niuis ſignificat, ſed qualitatem. Ita neutrum eorũ in naturæ quæſtione dicitur. Maxime uero, an definitio accidentium in id genus quod datum eſt cõueniat, ſpectare debemus. Nam, ut in eo exemplo quod modo protuli, permaneam, fieri poteſt, ut aliquid ſeipſum & moueat & non moueat: itemq; ut album ſit aliquid, & non album: ex quo efficitur, neutrum eorum genus eſſe, ſed accidens: quãdoquidem accidens diximus eſſe,

id quod & conuenire alicui poteſt,& nõ conuenire. Iã illud etiam uidendum eſt,an nõ in eadem diuiſione genus & ſpecies numerata ſint,unumq; eorum ad ſubſtantiam,alterum ad qualitatẽ:aut illud ad ea quæ cum aliquo conferuntur, hoc ad qualitatem pertineat. ueluti nix & cygnus ad ſubſtantiã:id aũt quod albũ eſt, nõ ad ſubſtantiam,ſed ad qualitatem pertinet.ita id quod album eſt,nec niuis genus eſt,nec cygni. Rurſus quoniã ſcientia in iis eſt quæ cum aliquo conferuntur, bonum autem & honeſtum in qualitate,fit ut honeſtum aut bonum non ſit genus ſcientiæ,præſertim cum eorum,quę cum aliquo conferuntut genera,etiã ipſa in eodem genere eſſe debeant.Id quod in duplo cernere licet.Nam cum multiplum dupli ſit genus, ipſum etiam in iis eſt, quæ cum aliquo cõferuntur.atq; ut ſummatim dicam, eidem diuiſioni,cui ſpecies, genus ſubiici debet. Siue enim ſpecies ſubſtantia ſit,etiam genus ſiue qualitas ſit ſpecies,etiam genus qualitas ſit neceſſe eſt. Vt ſi candor ad qualitatem referatur,color etiam refertur. Quod etiam fit in cæteris. Præterea,uidendum eſt, an neceſſe ſit,aut poſſit'ne genus eo participare quod genus poſitum eſt: definitio autem participandi eſt,eius quod cõmunicatur recipere definitionem. Ex quo perſpicuum eſt,ſpecies generum participes eſſe,genera formarum non eſſe:quandoquidem generis cum ſpecie communicatur definitio,ſpeciei cum genere non item.Illud ergo uidendum eſt,genus'ne id de quo agitur,particeps ſit,an poſſit eſſe ſpeciei particeps:ut, ſi quis eius quod eſt,aut unius illud aliquid genus tradat.Ita enim fiet,ut particeps ſit formarum genus:quoniam in rebus omnibus quæ ſunt,id quod eſt & unum intelliguntur: ergo etiam eorum definitio. Illud etiam,an ſpecies data & propoſita in aliqua re uere dicatur,genus non dicatur. ueluti, ſi id quod eſt,aut quod ſciri poteſt opinabilis ponatur genus:de his enim rebus quæ nullæ ſunt, opinabile dicitur: quoniam multa eorum quæ nulla ſunt

in opinione confidunt. Id autem quod est, aut quod scientia comprehenditur, de iis quæ nulla sunt, ut perspicuum est, non dicuntur. Ex quo fit, ut neq; id quod est, neq; id quod scientia comprehenditur, sit genus opinabilis: præsertim cum quibus species dicitur, genus quoque dici debeat. Præterea, illud etiam considerandum est, an nullius formæ id quod positum est, genus particeps esse possit: fieri enim non potest, ut generis sit particeps, id quod nullius formarum est: nisi forte aliquid eorum, quæ in diuisione prima formarum collocantur, quæ omnia genere tantummodo participant. Quòd si motus ponatur uoluptatis genus esse, an neq; interitus, neq; commutatio, neq; ullus motus alius eorum qui propositi sunt uoluptas sit, uidendum est. Perspicuum est enim, nullius formæ recipere posse communionem, ita ne generis quidem. quandoquidem id necesse est, quod generis est particeps, alicuius etiam particeps esse formarum. Ita fit ut motionis species uoluptas esse nõ possit, neq; indiuiduorum, neq; eorum quæ subiecta sunt sub specie motionis, quandoquidem generis speciei q; cum indiuiduis definitio communicatur, ut certus homo, & hominis particeps est, & animalis. Præterea illud etiam uidendum est, an id quod positum est genus esse in pluribus quàm genus intelligatur: ut opinabile in pluribus quam id quod est, dicitur. Etenim id quod est & quod non est. in opinione confidit. Ita opinabile eius quod est, species esse nullo modo potest. Semper enim ad plura genus quàm species pertinet. Itemq; illud, an genus in totidem rebus quot forma dicatur: ut si, eorum quæ res omnes consequuntur, unum genus, alterũ species statuatur: qualia sunt id quod est, & unũ. Omnibus enim in rebus id quod est & unũ intelliguntur. Neutrum igitur alteri esse genus potest: quãquidẽ in rebus paribus æqualibusq; dicuntur. Quod etiam fiet, si quod primũ est & principiũ, alterũ alterius genus esse statuatur. Nã & initium, primum est, & quod primũ

est, id initium. Ita si utrunque idem ualet, certe neutrum alterius genus futurum est. In quibus omnibus illud initium & quasi elementum nobis propositum esse debet, Genus ad plura quàm speciem differentiamq; pertinere. Pauciora enim quàm genus etiam continet differentia. Animaduertendum etiam est, an id quod pro genere adhibitũ est, nõ est genus alicuius eorum quę specie non differunt, an etiam nõ possit uideri. Is quidem qui rem confirmabit, sit'ne cuiuspiam uidebit. Est enim omnibus iis quæ specie non differunt, idem datum genus. quod si unius docuerit esse, profectò omnium esse ostẽderit, sin unius non docuerit, certe nullius docuerit. ut si quis indiuiduas lineas ponat, dicatq; earum genus esse id quod secari nõ potest. linearum enim earum quæ diuidi possunt, non est genus id quod datum est, cum specie non differãt: quandoquidẽ rectæ lineæ omnes specie nõ differunt. Illud etiã, an sit aliud aliquod genus eius speciei quæ data est, quod nec genus propositum cõtineat, neq; sub illud subiectũ sit, ut si quis iustitiæ genus esse scientiam ponat. quoniam enim genus est etiã uirtus, neutrúmq; genus alterũ continet, scientia genus esse iustitiæ nullo modo potest. Cum enim species una duobus generibus subiecta est, tum alterum altero cõtinetur. Quanq̃ de nõnullis quæstio est. nonnullis enim & uirtus & scientia prudentia uidetur esse, nec alterum genus altero contineri: non tamen omnium consensu prudentia scientia est. Quòd si quis id quod dixi uerum esse concedet, at cẽrte alterum alterius genus esse, aut sub eodem genere utrunq; subiici quod eidem genus sit necesse est: quod & in uirtute & in scientia contingit. utrunq; enim eidem generi subiectũ est, quippe cum eorum utrunque habitus sit & affectio. Illud igitur uidendum est, an neutrũ generi proposito conueniat: quoniã si nec alterum altero continetur, nec utrunq; eodẽ, certe id quod ꝓpositũ est, esse genus nullo pacto põt: Spectãdum etiã genus est propositi generis. Itaq; semꝑ id ge- II.

nus quod ſupra eſt:omnia ne illa de ſpecie dicantur, & in quæſtione naturæ intelligantur. De ſpecie enim in quæſtione naturæ genera quæ ſupra ſunt, dici debent omnia. Quòd ſicubi hæc non conſtet ratio, profecto id quod propoſitum eſt, non eſt genus. Iam illud etiam cõſiderandum eſt, an ſpeciei cum genere, aut cum aliquo genere eorum quæ ſupra ſunt, cõmunicetur definitio. Quod enim genus ſupra eſt, nullius eorum quæ infra ſunt definitione participat. Ac ei quidem qui partes infirmandi obtinet, ita ut dixi, hic tractandus locus eſt. Ei autem qui probabit rem, ſi ſpeciei genus propoſitum conuenire conſtiterit, in dubium autem ueniat, an ut genus conueniat: ſatis erit aliquod eorum generum quæ ſupra ſunt, dici de ſpecie in quæſtione qua quid quicq; ſit exqritur, docere. Etenim ſi unum aliquod in illa quæſtione dicatur, certe omnia & quæ hoc priora antiquioraq; ſunt, & quæ poſteriora: ſi quidem ſpecie dicantur in naturæ quæſtione dicentur. ex quo efficitur id genus, quod datum ſit, in eadem quæſtione dici. Quòd ſi unum in naturæ quæſtione dicatur, cætera etiam omnia, ſi quidem dicantur, in eadem dictum in quæſtione, inductione concludendum eſt. Sin omnino genus propoſitum conuenire in controuerſia uerſetur, non ſatis eſt docere, unum aliquod genus eorum quæ ſupra ſunt in naturæ quæſtione dici de ſpecie: uelut ſi quis ingreſſui genus dederit delationẽ, non ſatis eſt ingreſſum eſſe motionẽ docere, ad probandũ ingreſſum eſſe delationem, quandoquidem alia ſunt etiam motionum genera: ſed ante docendum eſt, ingreſſum nullius eorum quæ in eadem diuiſione, qua delatio collocantur, niſi delationis retinere definitionem. Quod enim particeps eſt definitionis generis, id alicuius etiam formarũ quæ prima partitione cõtinentur, definitione participet neceſſe eſt. Quòd ſi ingreſſus nec accretionis, nec imminutionis, neque aliarum motionum ſibi definitionem uendicet, profecto delationis uendicet neceſſe eſt,

ita ingressus delatio genus erit. Præterea, in quibus species posita ut genus dicitur, considerandum est, an etiam genus quod datum est, in quæstione naturæ de iis de quibus etiam forma, dicatur, itemq; an quæ supra genus sunt omnia. Nam si quo loco hoc non conueniat, certe id quod datum est, generis nomen obtinebit. Etenim si genus esset, omnia & quæ supra sunt, & ipsum illud in naturæ quæstione dicerentur, quemadmodum etiam species in ea quęstione dicitur. Commodum erit ei qui refellendi partes obtinebit, nō dici genus in quæstione qua quid sit quæretur, de iis omnibus de quibus etiam forma dicatur: at ei qui cōfirmabit in ea dici quæstiōe. Ita enim efficietur, & genus, & formam de eodem in quæstione naturæ dici: ex quo consequens erit, idem duobus generibus esse subiectum. Alterum igitur altero contineatur necesse est. Quod si demonstratum sit, id genus quod cōstituere uolumus, non esse subiectum sub specie, profecto species sub eo subiecta erit. Ita ostensum erit, generis id nomen obtinere. Videndum etiam est, an speciei propositæ, iisq; quibuscum species communicatur generum conueniat definitio. Necesse est enim in specie, iisq; omnibus quę specie participant, generum dici definitiones. Quod si quo loco non conueniat, certe quod datum est generis nomen non obtinet. Illud etiam, num differentiam pro genere adhibuit, ut si immortale genus Dei dixerit. est enim animantium differentia immortale: quandoquidem animantium alii sunt mortales, alii immortales. ex quo perspicuum est in errore illum esse uersatum, quoniā nullius rei genus differentia est. Quod uerū esse ex hoc intelligi potest, quia differentia quid res sit, nō indicat, sed potius quale quid sit, quemadmodum gradiens & bipes. Illud etiā, an differētiam in numerū generū loco speciei adscripserit: ut si qs impar pro numero dixerit. differētia enim numeri est impar, nō species: nec differētia generis est particeps, præsertim cū quicquid generis est particeps, id uel spe

alii mortales
alii immortales

cies sit,uel indiuiduum:& differentia nec speciei nec indiuidui nomen obtineat omnino. Ita fit ut generis non sit particeps differentia. Non igitur impar, species est: sed differentia, quandoquidē non est particeps generis definitionis. Præterea, illud etiam cōsiderandū est, an genus in formarū numerum retulerit: ut cōtiguitatē idem esse quod continuationē: aut permixtionē idem quod tēperationem: aut ut Plato definit, delationē, loci mutationem. neq; enim necesse est cōtiguitatem continuationem esse: sed contra, continuationem contiguitatē esse necesse est. quippe cum non omne quod coaptatur, cōtinuetur: sed quod continuatur, aptatur. Quod idem fit in cæteris. neq; enim confusio omnis tēperatio est, quoniam siccorum permixtio non est temperatio: nec mutatio loci omnis, delatio. Ingressus enim delatio nō uidetur esse, propterea quòd in iis tantummodo quæ ui, nō sponte & uoluntate sua locum mutant, dicitur: id quod in rebus inanimis contingit. Ex quo intelligitur speciem quàm genus in pluribus dici, in iisq; quę data sunt, cum contra necesse sit fieri. Videndum etiam illud est, an in formarum numero differentiam collocarit, ueluti si immortale idem esse quod Deum dixerit. Ex eo.n. consequens erit, in paribus aut pluribns dici speciem: semper enim in paribus rebus, aut in pluribus q̃ species differentia dicitur. Etiam illud, an genus in numerum differentiarum reposuerit, ut colorem ad id quod uim habet ad aspectum oculorum comparandum, uel numerū imparē. Itemq; illud, an genus dixerit differentiā. Fieri enim potest ut aliquis hoc propositum afferat, & indicat temperationis differentiam esse confusionem, aut delationis loci immutationem. Atq; hæc omnia ex iisdē locis, quoniam inter eos communio est & societas quædam, intelligenda sunt. Nam & genus in pluribus dici debet quàm differentia, & differentiæ nō esse particeps. quod si ita, ut in superioribus exemplis, genus detur, neutrum eorum quæ exposuimus accidere potest, Sic enim & in

paucioribus dicetur genus, & participabit differentia. Præterea, illud intelligendum est, si differentia nulla earum quæ generi subiectæ sunt de specie quæ data sit, dicatur, ne genus quidem dictum iri. Nam quoniam de animo, nec impar, nec par dicitur, eo fit ut ne numerus quidem. Iam uero si species sit prior naturæ ordine, & genus unà secum tollat, & euertat. quod cõtra uidetur, genus esse nullo modo potest: quod idem fit, si genus expressum & propositum aut differentiam potest relinquere, ut animus moueri, aut opinio uerum & falsum: neq; enim alterum eorum genus potest esse, aut differentia, quoniam quandiu species est, eam & genus & differentia sequuntur. Atq; etiam illud uidendum est an id ipsum quod positum est genus esse alicuius contrarii generis, particeps sit definitionis, aut esse possit: sic enim eadem res simul contrariorum poterit esse particeps, propterea quòd nunquam genus prætermittit, & contrarii est aut potest esse particeps. Illud etiã, an cum specie aliquid communicetur, quod iis quæ subiecta generi sunt conuenire non possit omnino: ut si animus uitæ est particeps, nec ullus numerus possit uiuere, certe animus esse numeri species nullo modo potest. Illud etiam uidendum est, an species multis uariisq; modis cum genere collata dicatur. In quo ex locis eorum quæ multis modis dicuntur, quos exposuimus, argumenta nobis suppetent. Sunt enim genus & species synonyma. Cumq; omnium generum multæ sint formæ ac species, considerandum est, an possit alia species esse illius generis quod datum est. Nam si non sit alia species, profecto id quod propositum est, in numero generum non est habendum omnino. Illud etiam, an quod per translationem dicitur, pro gènere sit positum: ueluti si quis temperantiam concordiam cõcentumq; dixerit. Nam cum genera omnia proprie de formis dicantur, concentus de temperantia non proprie, sed per translationem dicitur: quandoquidem concentus omnis in so-

III.

genus

animus

nis cernitur. Iam uero, an aliquid speciei contrarium sit, uidendum est: qui sanè locus multis modis tractari potest. Primum, si in eodem genere etiam contraria reperiantur, cum interim nihil sit generi contrarium. In eodē enim genere contraria inesse debent, si nihil generi sit contrarium. Quòd si quid contrarium sit generi, an contrarium contrario sit, uidendum est. Contrarium enim, si quidem sit generi aliquid contrarium, in contrario necesse est esse, quæ omnia ex inductione intelligi licet. Præterea, illud etiam, an in nullo omnino genere id insit quod speciei contrarium est, sed genus ipsum quale est bonum. Nam si illud in genere non reperiatur, ne contrarium quidem eius in genere reperietur, sed ipsum in generum numero habebitur. Quod in bono malo q; contingit, quorum neutrum ad genus refertur ullum, sed utrunq; eorum genus est. Illud etiam, an cōtrariū & genus sit alicui & species, & quibus aliquid est interiectum, & quibus nihil est. Nam si quid interiectum sit generibus, etiam formis est: & si formis, etiam generibus uicissim. Quod in uirtute & uitio, iustitia & iniustitia perspici licet: quorū utrisq; aliquid interiectum est. Huic loco occurritur, inter ualetudinem & morbum nihil medium esse, inter malum & bonum aliquid esse. Tum uidendum est, an inter species & genera aliquid interiectū sit, nec eodē modo, sed ita ut inter alia negatio interiecta sit, inter alia res aliqua subiecta, si quidem eodem modo utrisq; probabile est data esse. Id quod uidere licet in uirtute & in uitio, & in iustitia, quibus aliqua interiecta est negatio. Porrò quando non erit generi cōtrariū, non solum illud uidendum est an contrarium in eodem genere reperiatur, sed etiā illud quod mediū est, quādo quidē in quo extrema, etiā medium collocatur: quod in cādore & nigrore cōtingit. Nā & eorū & colorū omniū qui medii sunt & interiecti, color genus est. Cui tñ loco occurritur. Parū enim & nimium cū in eodem genere reperiantur (sunt enim in malis) tñ mediocritas quæ iis in

terfecta est,non in malis est.sed in bonis. Illud etiam, an genus alicui,species nulli sit contraria.nam si genus alicui contrarium est,etiam forma est:ueluti uirtus & uitiū, iustitia & iniustitia. Quod idem in cæteris omnibus perspici licet. Hoc tamen loco nobis occurritur:ualetudo enim uniuersa morbo contraria est,certus autem morbus,cum morbi sit species,nulli contrariū est, ut febris, ut oculorum dolor,& singuli alii. Ac ei quidē,qui refellendi partes tuebitur,tot modis hæc uidenda sunt,quoniā si ea ipsa quæ exposuimus minus reperiantur, certe quod datū est & propositum non est genus. Ei autē qui confirmabit,tribus ex locis ad disputādum suppetet copia. Primus est,si quod contrariū est speciei, id in eo genere sitū sit,quod positū est cū interim contrarium generis minime reperiatur. Si.n.contrariū ad aliquod genus ptineat, pfecto propositum etiam genus pertinebit. Alter locus est,si id quod interiectū est & medium, ad genus propositū referatur: ad quod enim genus media, etiam extrema referuntur. Tertio loco,si quid contrariū est generi,an etiā contrariū sit in contrario,uidendū est. si enim sit,profecto propositū ēt genus sit in proposito necesse est.

IIII.

At uero & ei qui infirmabit,& ei qui confirmabit,à casibus & coniugatis uidendum erit,an eodē modo sint cōsequentia quæ præponūtur. Nam si semel in uno,etiam in omnibus intelligetur, aut nō intelligetur. Veluti si iustitia,scientia quædam est,etiā id quod iuste fit,sciēter fiat,& iustus sciēs sit necesse est. Quòd si nihil eorū sit,ne aliorū quidem esse aliquid potest. Ad simili hoc modo.quod iucūdum est,eādem habet rationem ad uoluptatē,quam id quod utile est & bonum: siquidē utrunq; utriusq; efficiens est.ita fit,ut si uoluptas sit in bonis,etiā id quod iucundū est sit in iis quæ utilia sunt. Perspicuum est enim boni esse efficiens,quandoquidem uoluptas est in bonis. Hoc etiā modo locus ab origine & ortu interituq; ducitur.ut si ædificare sit agere,ædificasse etiam erit egisse:& si discere est recordari, certe didi

cisse recordatũ esse erit:& si dissolui interire est, ꝑfecto & dissolutũ esse interisse erit,& dissolutio aut direptio interitus. Eadem est ratio eorũ quæ uim habẽt ad gignẽdũ & interimendũ, itemq́, uis & usus. omninoq; in quauis similitudine,& is qui refellit argumentationẽ,& qui cõfirmabit, eodẽ modo perspicere debet, quomodo in loco ab ortu & interitu exposuimus. Si enim id quod uim habet ad interimẽdũ, uim etiã habet ad dirimendũ, etiã interire erit dirimi:& si id quod uim habet ad gignẽdum ꝑtineat ad efficiendũ, certe & gigni idem quod fieri erit,& ortus idẽ quod effectio: quod de ui & usu eodem modo iudicandũ est. Nam si uis affectio sit, etiam posse affici erit:& si alicuius rei usus & functio actio sit, ꝑfecto & fungi idẽ quod agere,& functũ esse, idẽ quod egisse ualebit. Quòd si priuatio erit id quod speciei cõtrariũ est, dupliciter licebit refellere. Primo quidem, si in genere quod propositũ est, id contrariũ reperiatur. Aut enim in nullo omnino genere eodẽ, aut certe nõ in extremo priuatio est. ueluti si aspectus in extremo genere sensu insit, certe sensus, cæcitas esse nõ potest. Deinde si & generi & speciei cõtraria sit priuatio, neq; sit cõtrariũ in cõtrario, ne id quidẽ genus quod propositũ est, in ꝓposito intelligetur. Atq; is quidẽ qui refellit, argumenta sumet, quemadmodum exposui: qui autem confirmabit, unum tantummodo depromet, hoc modo: Si contrarium in contrario, etiam propositum genus in proposito reperiatur necesse est. ut si cæcitas, quædam sensus uacuitas sit. etiã aspectus sensus sit necesse est. Ab aientibus autem & negantibus, eodem modo quo a cõmunibus & accidentibus expositum est, argumenta ducenda sunt, hoc modo: Si quod iucundum est, bonum est: quod non est bonum, id iucundum non est. si enim non ita sit, erit aliquid iucundum, quod non est bonum. Fieri enim non potest, ut si bonum genus sit eius quod iucundum est, sit aliquid non bonum, iucundum: præsertim cum in quibus genus nõ dicitur, ne ulla quidem

priuatio

bonũ

ſpecies in iis dici queat. Hoc quidem modo ei qui con firmabit ducendum argumentum eſt: Si quod non eſt bonum, id iucundum non eſt, quod iucundum eſt in bonis eſt, ita genus eſt bonum eius quod iucundum eſt. Quòd ſi in iis ſit ſpecies, quæ cum aliquo conferuntur, an etiam genus in iis ſit, uidendum eſt. Si enim ſpecies in eorum habeatur numero, quæ cum aliquo conferuntur, etiam genus habeatur neceſſe eſt. quod in duplo & multiplo cernere licet, quorum utrunque in iis eſt quæ cum aliquo conferuntur. At uero non ſi genus ad ea pertineat, ſpeciem etiam pertinere neceſſe eſt. Nam & ſcientia in iis eſt, & grammatica non item. aut certe ne id quidem quod ſupra diximus, uerum uideri poteſt. nam cum uirtus in bonis ſit, & in rebus honeſtis, uirtusq; in iis quæ cum aliquo conferuntur, tamen nec bonum, nec honeſtum in iis ſunt quæ cum aliquo conferuntur, ſed in qualibus. Præterea, uidendum eſt, an ſpecies nō ad idem referatur, per ſe, & generis ratione. ut ſi duplum ſimpli dicitur duplum, etiam quod multiplum eſt, ad ſimplum referri debet: ſin minus, certe multiplum eſſe genus dupli nullo modo poteſt. Itemq; illud, an minime ad idem referatur, & generis & omnium generum generis ratione referatur. ſi enim duplum ſit ſimpli, & multiplum etiam quod ſimplum uincit & ſuperat dicetur, omninoq; omnium generum quæ ſupra ſunt ad ſimplum nomine referetur. Quanquam huic loco occurritur: propterea quòd non neceſſe ſit ipſum per ſe, & generis nomine adhibito, cum eadem re conferri. Nam cum ſcientia ad rem, quæ ſcientia comprehenditur, referatur: tamen habitus & affectio non ad rem quæ ſub ſcientiā cadit, ſed ad animum pertinet ac refertur. Illud etiam, an genus & ſpecies iiſdem caſibus explicentur, ut an alicui tribuatur, an uero alicuius ſit, aut alio'ne modo dicatur. Eadem enim eſt ratio ſpeciei & generis. Id quod fit in duplo, iiſq; omnibus quæ ſupra ſunt. Alicuius enim rei & duplum

uirtus in bonis rebus

& multiplum, duplum multiplumq; dicitur. quod eodē modo de scientia iudicādum est. Alicuius enim scientia, & ipsa scientia & genera, ut affectio, ut habitus, esse dicūtur. Occurritur tamen interdum, nō ita rem habere, propterea q̄ differens & contrariū alicui contrario dicitur, cum interim diuersum quod illorū genus est, non alicui diuersum, sed ab aliquo dicitur. diuersum enim quid ab aliquo nominatur. Rursum, illud uidendū est, an ea quæ cum aliquo conferuntur, iisdem casibus explicentur, minimeq; reciprocētur eodē modo: ut fit in duplo & multiplo, quorum utrunq; alicuius & ipsum & uicissitudine quadam dicitur. Nam & simplum & subduplū alicuius rei simplum & submultiplum appellatur. quod idem in scientia & opinione contingit, quę alicuius esse dicūtur. itemq; reciprocantur. Nam quod sub opinionem cadit & scientiam, alicuius sub opinionem & scientiam cadit. ex quo fit, ut si in aliquo non uicissim respondeat alterum alteri, non sit futurum genus. Illud etiam uidēdum est, an in hoc ipso genere quod tractamus, genus & species paribus casibus explicentur, quoniam iisdem paribusq; casibus utrunq; dici debet. quod fit in dono & largitione. Nam & donū alicuius donū, & alicui dono datū esse dicitur: & largitio alicuius largitio, & alicui facta largitio dicitur, quorū largitio genus doni est. Est enim donum largitio, quæ reddi non debet. Quanquam nonnulla sunt in hoc genere, quæ paribus casibus non efferātur. Duplum enim alicuius duplū est. quod autem uincit & maius est, & aliqua re maius est, & aliqua magnitudine maius est, & aliqua re maius est. Quicquid .n. præstat, id excellentia aliqua præstat, & alicui rei præstat. Ita non sunt genera dupli quæ proposita sunt: quandoquidem paribus casibus ea & species non exprimūtur. aut certe non omnino uerū est, speciē & genus paribus casibus efferri. Atq; etiam illud uidendū est, ut contrarii contrarium genus sit, ut dupli multiplum, & simpli submultiplū. contrariū enim contrario genus esse debet. Quod

ſi quis ſcientiā ponat eſſe ſenſum,id etiā quod ſub ſcientiā cadit,ſub ſenſum cadere oportebit. non ita eſt. neq; .n.omne quod ſcientia comprehēditur,mouet ſenſum: cum præſertim quædā eorū que intelligentia & ratione continentur,ſubiecta ſint ſcientiæ: ita non eſt genus eius qđ ſciētia cōprehenditur,id quod ſub ſenſum cadit. qđ ſi ita non eſt,ne ſenſus quidē ſciētiæ genus eſt. Quoniā aūt eorū quæ cū aliquo conferuntur,partim neceſſe eſt in iis ſita eſſe quibuſcū cōferūtur,ut affectio, ut habitus, ut apta cōpoſitio membrorū,quæ in nullo alio poſſunt ineſſe q̄ in iis ad quę referuntur,partim nō eſt neceſſe in iis ſita eſſe ad quæ ptinent.fieri aūt poteſt (ut ſi animus ſciētia cōtineatur,nihil ꝓhibet animū ſui cōtinere ſciētiam,& tamen nō eſt neceſſe:cum præſertim fieri poſſit, ut hæc ipſa in alio ſita ſit)partim nō poſſunt in iis ineſſe omnino ad quæ referuntur.ut contrariū in cōtrario eſſe non poteſt,neq; ſcientia in eo quod ſubiectū eſt ſciētiæ, niſi animus & homo ſciētia contineantur:illud uidendū eſt, an aliquis ad aliquod genus eiuſmodi quippiā retulerit quod non eſt eius generis.ut ſi quis memoriā ſedē ſcientiæ dixerit. Omnis.n.ſedes & retentio in eo ſita eſt quod retinet.Ita fit,ut ſcientiæ ſedes & retentio in ſcientia ſita ſit:memoria igitur in ſcientia ſita erit,quandoquidem ſedes ſcientiæ propria eſt. quod fieri non poteſt. Omnis.n.memoria in animo ſita eſt. Hic autē locus ad accidēs referri poteſt.nihil enim intereſt, utrum memoriæ genus ſedē & retentionē dicamus,an ei hoc accidiſſe.quoniam ſi quouis modo memoria retentio ſit ſciētiæ,eadem ei attribuetur definitio. Illud etiā intelligēdum eſt,ſi quis habitum pro actione dixerit,aut actionē pro habitu, eorum neutrū eſſe genus:ut ſi quis ſenſum, motū corporis dixerit. eſt enim ſenſus habitus, motus autem actio. Quod idem fiet,ſi memoriam habitum cōtinendæ opinionis appellauerit, nulla enim memoria habitus eſt,ſed potius actio, Errāt etiam ii, qui habitum ſtatuunt eſſe uim quæ conſequens eſt ex habitu, ut cle-

memoria in animo

V.

mentiam iræ continētiam,& fortitudinem, atq; iuſtitiā, metus lucriq; continentiam . Nam & fortis clemensq; uacuus à perturbatione dicitur,& continens is qui eſt in ꝑturbatione,neq; ab ea uincitur. Ac uis quidē ex utroq; talis fortaſſe conſequitur, ut ſi quis ſit in perturbatione, non ab ea uincatur,ſed eam uincat. nec eſt id quidē fortem aut clementem eſſe,ſed nihil omnino ab iis perturbationibus agitari.Interdū etiā quod ex re qualibet cōſequens eſt,id pro genere dicunt: ut dolorē iræ genus, & fidei opinionem . utrunq; enim eorū cum ex formis propoſitis quodammodo conſequatur, neutrum tamē in numerum generum uenit. Qui enim iraſcitur,dolet ille quidem,ſed cum dolor eum prius confecerit.quādo quidē non in ira doloris,ſed dolor iræ cauſa eſt.ex quo efficitur, ut ira non ſit dolor omnino . Ex quibus etiam intelligi poteſt, fidem non eſſe in opinione . Fieri enim poteſt,ut is etiam qui nō fidem habeat, eandem habeat opinionem . quod fieri non poteſt, ſi quidem fides ſit opinionis ſpecies.Non enim fieri poteſt,ut idem etiam permaneat,ſi ex ſpecie omnino aut genere in genus trāſferatur: quemadmodum fieri non poteſt ut aliquid idē ſit in uita,& aliàs homo ſit, aliàs non ſit . Quod ſi quis cōtendat, neceſſe eſſe eum qui opinetur etiam credere, idem paria eſſe & æque patere opinionem ac fidem fatebitur.Ita non erit:genus quoniam genus ad plura debet pertinere.Illud etiam uidendum eſt,an in aliquo eodem utrunque ineſſe posſit . In quo enim genus ineſt, etiam ſpecies.ut in quo candor exiſtit,etiam color:& in quo grammatica,etiam ſcientia ſolet exiſtere. Si quis igitur uerecūdiam metum eſſe dicat,aut iram dolorē, non efficietur,ut in eodem genus ſpeciesq; intelligantur . eſt enim uerecundia in ea parte animi ſita, quæ rationis eſt particeps, metus autem in ea in qua irarum exiſtit ardor, & dolor in ea in qua cupiditates uerſantur, quoniam in ea etiam uoluptatis eſt ſedes:ira uero,in qua ira uerſatur.Ex quo efficitur,nō eſſe genera ea quę propo-

sita sunt, quandoquidem non in eo ipso in quo species & formę, solēt existere. Itemq; si amicitia in ea sit parte, in qua uoluptates habitant, non erit uolūtas aliqua, præsertim cum uoluntas omnis in ea parte sita sit quæ rationis est particeps. Valet etiam hic locus ad communia & accidentia confirmanda. in quo enim accidens situm est, etiā id cui conuenit sitū est. ita fit, ut si in eodem non existant, non sit accidens. Illud etiā, an quadā ex parte cum specie genus, quod datū est, cōmunicetur. Nō enim quadā ex parte genus cōmunicatur, quippe cū homo nō sit quadam ex parte animal, nec grāmatica aliqua ex parte scientia. quod idē in cæteris contingit. Illud ergo considerandū est, an quędam cum genere quadā ex parte cō⸗municentur. ueluti si animal cadere sub sensum, aut aspectabile dictū est. Animal enim & sub sensum & sub aspectum quadā ex parte cadit. quandoquidem corpore sensum & aspectum mouet, animo autē nō mouet. ex quo sequitur non esse genera animalis aspectabile, & quod sensum mouet. Falluntq; nos interdum ii qui totum ad partem transferunt, ueluti animal ad corpus animatum. atqui pars in toto nullo modo dicitur. nō est igitur cor⸗pus genus animalis quandoquidem pars eius est. Atq; illud etiam spectandum est, num quid eorum quæ uitu⸗peranda & fugiēda sunt, ad uim, aut ad id quod aliquid potest, relatum sit: ut si sophistam eum statuerit aliquis, qui potest parare pecunias sapientia, quæ in eo uidetur existere: aut calumniatorem eum qui potest calumniari, & ex amicis inimicos facere: aut furem eum, qui potest clàm aliena furari. nemo enim eorum, quos expo⸗suimus, eiusmodi appellatur ex eo, quòd possit ali⸗quid eorum efficere. Quandoquidem & Deus potest, & uir bonus, quæ mala sunt efficere, cum interim non sint eiusmodi. Omnes enim improbi ex animo & uoluntate nominātur. Præterea, omnis uis & facultas in numero expetendorum habetur. etenim malorum uis expe⸗tēda est. Itaq; Deū & uiros bonos iis ipsis præditos esse

dicimus.eos enim fatemus res malas & flagitiosas agere posse.Ita fit ut uis nullius rei,quæ qdem uituperãda sit,genus possit esse.Sin secus,certe efficietur,ut aliquid eorum quæ uituperãda sunt,sit expetendũ.Sic enim uis aliqua uituperãda erit. Itéq; illud uidendũ est, an aliqd eorũ quæ ꝑpter se & per se honorabilia sunt,aut expetenda.ad uim & facultatẽ,aut ad id quod potest aliqd, aut efficere põt,relatum sit. Vis enim omnis,& quicqd aliqd potest,aut efficiẽs est,id omne ꝑpter aliud expetẽdũ est,aut,an aliqd eorũ quæ duplex habent genus,aut plura,ad alterutrũ retulerit.Sunt.n.quædã quæ ad unũ genus referri nõ possunt,quo in genere sunt impostor & calũniator.neq;.n.is calumniator aut impostor habẽdus est,qui uult,nec põt;neq; is q potest,neq; uult: sed is demũ,in quo utrunq; horũ inest.ex quo efficitur,ea q̃ posita sunt non in uno genere,sed in utroque esse collocanda.Iã uero contra interdũ genus pro differentia, & differentiã pro genere dicunt:ut stuporẽ magnitudinem admirationis,& fidem stabilitatem opinionis.neq; enim magnitudo,neq; firmitas & stabilitas generis, sed differentiæ nomine appellari debent: quoniã & stupor admiratio est nimia,& fides firma opinio.Ex quo ꝑspicuum est,& admirationem genus esse,& opinionẽ:magnitndinem uero nimiã,& firmitatem,esse differẽtiam. Præterea,si quis exuperantiã & firmitatem pro genere explicauerit,efficietur ut res inanimæ & fidem habeant, & cõsternentur. Nã quoniã inest uniuscuiusq; rei firmitas & magnitudo,aut exuperantia in eo,cuius est firmitas & exuperãtia,certe si stupor exuperãtia est admirationis,stupor inerit in admiratione:ita obstupescet admiratio.itemq; fides erit in opinione, siqdem firmitas opinionis est:ex quo efficietur,opinionẽ credere. Cõsequẽs etiã erit,ut is qui isto pacto de genere sentiet,firmitatem firmã exuperantiamq; nimiã esse fateatur:quãdo qdẽ fides aliqua firma est.Si igitur fides firmitas sit,certe firmitas firma futura est. Itemq; quoniã stupor aliqs

nimius est, si stupor exuperantia sit, erat nimia exuperantia. quorū neutrū uerum est, quēadmodū nec scientia id est quod sub scientiā cadit, neq; motus id quod mouetur. Errant etiā interdū ii qui affectionē ad genus quod affectum, referunt: quales sunt ii qui immortalitatem uitā sempiternā esse definiunt. Est.n. affectio quædam aut certe comes uitæ immortalitas, quod uerū esse fiet perspicuū, si quis ex mortali immortalem effici cōcesserit. Nemo enim eum hominē aliā uitā degere, sed aliquid ei conuenire, aut affectionem accedere fatebitur. Ita fit, ut immortalitatis uita non sit genus. Quo etiā in errore uersantur ii qui affectionē eius rei cuius est affectio, genus esse ponūt ut uentū esse aerē, motum & agitatum. Est.n. potius uentus, aeris impulsio, quādoquidem idē aer & cum agitatur, & cū stat, pmanet. Ex quo efficitur, uentū non esse omnino aerē. Esset enim uentus, etiam si aer nō impelleretur: siqdem idem aer qui uentus erat: pmanet. Similis est ratio cæterorū eius generis. Quòd si ēt in hac re uētum esse aerē impulsum & agitatū cōcedere debeamus, at certe non omni ex parte id approbādum est, non iis qdem in rebus in qbus hoc tale genus non uere dicitur, sed in iis in qbus uere intelligit genus id quod ppositū est. Sūt enim quędā in qbus non uere dicitur: ex quo genere sunt nix & cœnū. Aiunt enim niuem esse aquā conglobatam atq; concretā, cœnū uero terrā humore tēperatā. Atqui neq; cœnū terra est, neq; nix aqua. Neutrum igitur genus esse eorū generū, quæ pposita sunt ullo modo pōt. qppe cum semp genus deformis uere dici debeat. Item ne uinum qdem aqua est putris, ut ait Empedocles: Aqua putruit in ligno. Iā uero si omnino nullius sit genus id quod datum est, perspicuum est, ne eius qdem, quod positum est esse. quod hinc intelligi pōt, quia nihil specie differunt ea omnia, qbus cum genus id quod datū est cōmunicatur. Cuius generis sunt alba, quæ specie se nō differunt. Species autem omnis generis differunt. Nō igitur id quod albuni VI.

est,ullius genus esse pōt. Illud etiā uidendum est,id'ne pro genere aut differentia dixerit,quod ex rebus omnibus cōsequens est. Sunt.n.multa quæ res omnes consequuntur,ueluti id quod est,& unū in iis sunt quę rē omnem sequuntur. Itaq; si id quod est genus esse posuerit,certe omnium rerū genus futurū est, quādoquidem in iis dicitur:genus autē de nullo nisi de formis dicitur. Ita unū eius quod est,species esset.ex quo efficeretur, in iis omnibus in qbus genus ēt speciem dici.quandoqdem & id quod est,& unū de rebus omnibus dicitur,cū species pauciora q̃ genus continere debeat. Quòd si id quod omnibus ex rebus sequatur differentiam appellauerit,ꝓfecto paria aut plura,q̃ genus differentia cōtinebit. Nā si genus ēt in iis est q̃ cōsequentia sunt ex oibus ex æquo,sin minus ex omnibus sequatur,plura eo cōtineat differentia necesse est. Iā si'in subiecta specie genus id quod datum est,ut id quod albū est in niue, dicatur, ꝑspicuum est id non esse genus. Solum enim genus de subiecta specie dicitur. Atq; illud etiā uidendum est,an genus & species sint synonyma. Genus enim de formis omnibus nominis definitionisq; cōmuni societate dicitur.qui ēt error nascetur,quādo generi & speciei aliqd erit cōtrariū,meliusq; cōtrariorū ad geuus deterius referetur.ita enim fiet,ut id quod reliquū est, insit in alio. quādo enim in cōtrariis generibus sunt contraria, fit ut melius sit in deteriore:atq optimæ cuiusq; rei ēt genus optimū est. Illud etiā uidendū est, idem'ne aliqd quod ad utrunq; eodē modo affectum sit,ad deterius genus, nō ad præstātius retulerit:ut si animum motum,uel id quod mouetur dixerit. Nā qm̄ idem animus æque uim habet stādi ac mouēdi,ꝓfecto si status melior est, in eo genere animus statuēdus erat. Iā ex maiore & minore elicere argumenta licet ei q refellit,si genus accessionē capiat,& species non capiat,nec ipsa capiet,neq; quod ab eo deductum est, hoc modo: Si uirtus elationem habeat,ēt iustitia & iustus habebūt.alius enim alio iustior

dicit.ná si genus qđ datũ est accessioné accipiat,spésq; nõ accipiat,neq; ipsa,neq; id qđ ab ea natũ sit,id quod datũ est esse genus nullo modo põt. Præterea, si id qđ magis aut æque uidetur genus,nõ est genus,certe ne id qdem qđ datũ est. Atq; huius loci in iis plurimus usus est,in qbus multa de specie in qstione dicẽtur,qua quid res sit quæritur,nec diuisio tradita est.neq; qđ eorũ genus sit possimus explicare:ut de ira,& dolor & opinio cõtemptus in naturæ quæstione dicunt:præsertim cũ is q irascitur,angatur,seq; cõtemni putet. Quæ eadẽ tractatio in specie per locũ cõparationis suppetet,hoc modo: Si quæ species magis aut æque inesse uidetur in genere quod datũ est,nõ inest in genere,ne ea qdem quæ data est in genere erit omnino. Atq; is qdẽ qui infirmabit,quéadmodum exposui,hũc tractabit locũ:q autem cõfirmandi partes tenebit,ei hic locus nihil ad argumẽtãdum suppeditabit,quoties genus quod datum est,& species recipient accessionem. nihil enim prohibet si utrunq; recipiat,alterum alteri non esse genus. Nã & id qđ albũ est,quodq; honestũ,accessionem capit, nec alterũ alteri genus est. Sed generũ ac formarum inter se cõparatio magnã ei suppeditab't argumentorũ copiã, hoc modo: Si eadẽ est huius & illius generis ratio,& alterũ genus est.etiã alterum erit. Itẽq; ex minore & maiore idem effici põt,hoc modo: Si cõtinentiæ uis magis q̃ uirtus genus est,uirtus autem genus est,uis etiam erit. Quod de specie eodem modo iudicãdum est. Si enim æque hoc atq; illud eius de quo agitur species est,& alterũ est species,etiã reliquũ. Et si quod minus uidetur, species est,etiã quod magis uidetur. Illud etiã in cõfirmatione uidendum est,an genus de iis qbus datum est & tributũ,in naturę qstione dicat, nec una sit spẽs eius, quod genus esse positum est,sed plures & differentes. Sic enim genus erit. Quòd si unà sit species ea quæ data est,uidẽdum est,an etiã de aliis formis genus dicatur in quæstione naturæ.ex quo iterum efficietur, & de plu

ribus ipsum ac differentibus dici, & genus approbari. Quoniam autē quibusdā placet differentiā in quæstione naturæ dici de formis, secernendum est genus à differētia, iis locis quos exposuimus. quorum primus est. Genus plura q̄ differentiā cōtinere. Alter, Genus in respōdendo qd quicq; sit aptius dici posse q̄ differētiam. Qui enim hominē animal esse dixerit, planius facit qd sit homo, q̄ si gradiēs dicat, Tertius est, Differentiā generis qualitatē declarare semꝑ, genus differentiæ qualitatē nō item. Nā & qui gradiēs dixerit, quale qd animal exprimit: & qui animal dicit, quale qd gradiēs explicat. Ac differētia quidem à genere hoc pacto separāda est. Quoniā autē uidetur musicus qa musicus sit, scius esse, ēt musica sciētia quædā est. quoniāq; si quod ingredit, ob eā causam qa ingredit, & ambulat, mouet, ingressus ēt qdā est motio. In quo genere aliqd cōfirmare & efficere uelimus, queadmodū dixi, diligēter uidendum est, hoc modo: Si sciētia est idē qd fides, & is q sciētia præditus est qa sciat, credit, ꝑfecto scientia fides sit necesse est. Eadēq; rōne in aliis oībus facere licebit. Postremo qm̄ qd alicui cōsequēs est semꝑ, nec uicissim retro cōmeat, id difficile est improbare nō esse genus, si hoc ex illo omni ex parte sequat, illud uero ex hoc nō oīno, ut luti ex tranqllitate qes seqtur, & ex numero id qd secari pōt, cōtraq; nō seqtur: quādoqdē nō qcqd diuidi pōt, numerus est, nec qes trāqllitas oīs: eo qdem utendū est ꝑ genere, q d semꝑ seqtur, tū cū alterū nō reciprocatur. Quòd si alterū ꝓponit, nō in oibus neq; omni ex parte ꝓbandū est, ei aūt loco occurrēdū est, id qd nō est, ex rebus omnibus q̄ gignunt cōsequēs esse, cū præsertim qd gignit nō sit, neq; retro id cōmeat uicissim. Non. n. omne qd nō est generat. Quanq̄ nō est genus id quod nō est eius rei quæ gignitur, quādoqdem eius quod nō est, nullæ sunt species omnino. Ac in genere quidem ꝓbando, uel improbando eam uiam ac rationem quam præscripsi, sequi ac tenere debemus.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER V.

VTRVM autē propriū sit nec'ne, id quod propositum est, ex iis locis quos deinceps exponemus, intelligetur. Explicatur quidem proprium aut per se & ui sua, ac semper, aut alterius comparatione & interdum, ueluti hominis propriū est per se ac ui sua, animal esse humanum natura: alterius autem comparatione, ut animi ad corpus, quòd animus imperare, corpus parere debet. Proprium autem semper est, exempli causa, Dei, animal esse immortale. Interdum proprium est, ut certi hominis deambulare in gymnasio. Nascuntur autem ex eo, quod collatum cum altero proprium explicatur, aut duæ aut quatuor quæstiones. nam si alicuius proprium esse ponat, alterius idem neget esse, duæ tãtummodo quæstiones oriuntur. ut hominis cum equo collati proprium est, bipedem esse. Nam hominem non esse bipedem, aliquis possit concludere, & equum bipedem. ita in utranque partem proprium exagitatur. Quòd si utriusque alterum proprium concedatur, & utriusque negetur, quatuor quæstiones existent. ueluti hominis cum equo collati proprium est bipedem esse, & equi quadrupedem. Nam & hominem non esse bipedem, & natura quadrupedem esse, argumento concludere licet. Itemq; equus bipes esse, & non quadrupes, probari potest. Ergo si quouis modo doceatur, quod propositum est refellitur. Proprium autem per se ac ui sua, id est quod omnibus tribuitur, & ab omni genere separat: ut hominis proprium est, mor I.

tale esse animal,& natum ad cognitionem & scientiam. Proprium uero ad alterum est,quod non ab omnibus, sed à quodam certo distinguit & separat.ut uirtutis cũ scientia collatæ proprium est, in pluribus animi partibus esse:scientiæ, in ea solum quæ rationis est particeps,& in iis animalibus quæ ratione utuntur existere. Semper proprium est quod per omne tempus uere dicitur,nec unquam amittitur: ut animalis, ex animo & corpore constare. Aliquando id proprium est,quod ad aliquod tempus uere dicitur, nec semper consequens est necessario:ueluti cuiuspiam hominis,in foro deambulare. Fieri autem potest, ut proprium proponamus ad aliud,& differentiam dicamus,uel quod in toto genere & semper aut ferè,& in maxima parte reperiatur: ueluti hominis cum equo collati bipedem esse ita proprium est,ut & in omnibus hominibus id & semper intelligatur: quandoquidem omnes homines bipedes sunt per omne uitæ tempus, equus autem nullus unquam bipes est. Imperare autem parti ei animæ in qua uoluptates uersantur,& ei in qua irarum ardor existit, sic ꝓprium est eius partis animi quæ rationis est particeps,ut ferè & maxima in parte intelligatur,huius enim imperare est,illarum parere:nec pars animi rationis particeps omni ex parte imperat,interdumq; contra paret. Neq; pars ea in qua uoluptates habitant, & in qua iræ, parent semper,sed interdum imperant,tum cum hominis animus uitiosus est & deprauatus. Sed ea plurimũ ad differendum ualent propria,quæ per se sunt,& semper conueniunt, & ea quæ cum aliquo conferuntur. Nam ex eo quod proprium est cum altero collatum. multæ,quemadmodum supra dixi,quæstiones nascuntur.aut enim duæ aut quatuor inde eliciuntur necessario.multa igitur argumenta ex eis ducentur. Ex eo uero quod per se & perpetuo proprium est, multa argumenta licet ducere,aut ad plura tempora trahere.quod enim per se inest,ad multa pertinet, quandoquidem ei

cui proprium est, etiam si cum omnibus, quæ sunt in rerum natura conferatur, conuenire debet. Quamobrem si cum omnibus collatum non ab iis seiungitur, certe non est commode attributum proprium. Quod autem semper proprium est, id in pluribus temporibus obseruari debet an conueniat. nam nisi conueniat & conuenerit & conueniet, non est futurum proprium, quod interdum proprium est non in aliis temporibus, nisi in instanti spectatur. Itaque paucæ argumentationes ducuntur ex eo. quæstio autem ad disserendum ualet ea, ex qua & crebra & firma argumenta trahuntur. Atque iisdem ex locis quos in accidente exposuimus, argumenta ex eo proprio quod ad alterum est, suppetent, si proprium alicui conueniat, alicui non conueniat. Ex eo autem quod semper proprium est, & per se, ii loci qui deinceps exponentur, magnam nobis ad argumentandum copiam suppeditabunt. Ac primum quidem uidendum est, an recte & apte, nec'ne, explicatum sit proprium: esse autem recte aut minus recte explicatum, ex uno loco illo intelligemus, si rebus minime notioribus, aut rebus magis perspicuis expositum sit proprium. Ac is quidē qui refellit, num rebus minus notis: is autem qui confirmabit, an uerbis magis perspicuis proprium illustratum sit, uidebit. Esse autem expositum uerbis minus perspicuis & notis, cognoscemus primum, cum omnino obscurius & magis inuolutum erit proprium quod datur, quàm id cui attribuitur proprium. Neque enim proprium apte & commode propositum erit, quandoquidem cognoscendæ & illustrandæ rei gratia proprium inuentum est. Nam & proprium & definitiones discendi cognoscendiq; causa adhibemus. uerbis igitur magis perspicuis illustranda sunt: sic enim facilius intelligemus. Vt, qui posuit ignis propriū esse, proxime ad animi similitudinem accedere, is certe obscuriore usus est uerbo animi, quàm ignis: quoniam facilius quid ignis sit, quàm quid ani-

mus, cognoscimus. ita non recte minusq; apte propositum fuit proprium ignis esse ad animi similitudinem proxime accedere. Deinde, cum minus planum sit ac perspicuum hoc illi conuenire. nõ enim solum propriũ re clarius & notius esse debet, uerum etiam rei conueni re. qui enim nescit an huic rei proprium conueniat, ne illud quidem, an huic rei soli conueniat, intelliget. Ita fit, ut si alterutrum horum interueniat, incertum & obscurum futurum sit proprium. ut quando aliquis ignis proprium esse ponit, quo primum animi sedes est, eo utitur, quod obscurius est igne, animum in igne, & in eo primum consistere. ex quo fit, proprium ignis non esse apte positum, id in quo primo animus inest natura. In confirmatione autem, ut rebus magis perspicuis, & iis perspicuis magis duobus modis quos exposuimus, uidendum est. Sic enim apte & commode proprium explicabitur. quandoquidem loci ii, qui ad confirmãdum aliquid recte exponi ualent, alii ex hoc solum, alii omnino recte expositum docebunt, ueluti si quis proprium animalium dicat habere sensum, is rebus magis perspicuis & planius, utroq; genere proprium explicabit. Apte igitur expositum est, ex eo animalis proprium esse sensum habere. Proximus locus est in refutatione, si quod uerbum eorum quibus proprium explicatur, pluribus modis dicatur, aut oratio ipsa multa declaret omnino. Sic enim minus apte positum erit proprium, ueluti quoniam sentire plura significat, unum habere sensum, alterum uti sensu, certe animalis non erit apte explicatum proprium, sentire natura. ob eamq; causam non est utendum uerbo aut oratione, quæ pluribus modis dicatur, qua proprium exponamus, ꝓpterea quòd ea quæ multis modis dicuntur, obscuram faciunt orationem: cum præsertim in dubium ueniat ei qui argumentaturus est, utrum tandem alter dicat eorum quæ multa declarant. profecto enim cognitionis causa comparatum est proprium. Iam uero præterea necesse

est eos reprehẽdi, qui isto pacto explicant propriũ, quãdo aliquis ratiocinationem conficit ex eo, quod multis modis dicitur. In confirmatione huius loci usus est, si id quod propriũ datur, nec multa significat, neq; ullũ uerbum, neq; ipsa oratio. sic enim ex eo apte propriũ ponetur: ueluti quoniã nec corpus multa declarat, nec id qđ celerrime sursum fertur, neq; ea quę ex his uerbis cõstat oratio, ob eam causam recte ponetur ignis proprium esse, corpus quod maxima celeritate sursum mouetur. Sequitur locus in refutatione, si multis modis dicatur id cuius proprium explicetur, neq; exponatur cuius eorũ ponatur esse proprium. Neque enim recte proprium illud datum est. quibus autẽ de causis, ex iis quæ supra dixi intelligi potest. Eadẽ enim necesse erit concludere hoc modo: Quoniã aliquid scire multa significat (nam & scientiã habere aliquid, & scientia uti aliquid, & scientiam esse eius, & sciẽtia uti eius) ob eam causam nullum proprium recte dari poterit illius scire aliquid, nisi cuius eorum proprium ponat, explicetur. In confirmatione autẽ eius usus erit, si multis modis non dicatur id cuius proprium ponitur, unumq; sit & simplex. ex hoc enim proprium apte explicabitur: ut quoniã homo uno modo dicitur, homini recte proprium tribuetur, animal ciccur natura. Coniunctus huic locus in refutatione ualebit, si sæpe idem in proprio dictum erit. sæpe enim fallunt nos ii qui hoc faciũt, ut in definitionibus, sic in propriis. quod si in proprio cõtingat, non erit recte datum, quippe cum id quod sæpe dicitur & iteratur, auditorẽ conturbet. ex quo fit, ut & obscura sit oratio, & prętereà delirent, & nugentur, qui eam inducunt. Duobus autem modis aliquid idem sæpe repetitur. Primum cum eandem rem sæpe nominabit: ut si quis dicat, ignis propriũ esse corpus leuissimum corporum, sic enim sæpe dixit corpus. Deinde, si quis pro nominibus orationes dicat: ut si quis terræ proprium tribuat, natura quæ naturaliter fertur celerrime corporum deorsum: deinde utatur pro

corporum illo nomine ſubſtantiarum talium, quoniam corpus idem ualet quod ſubſtantia talis: ex quo efficitur ſubſtantiæ nomen iterari, ut neutrum proprium recte tributum eſſe uideatur. At uero in confirmatione huius loci uſus erit, ſi nullo uerbo eodem ſæpe utare. hac enim ex parte apte proprium ſtatuetur. ut ſi quis proprium hominis dixerit animal ad cognitionem & ſcientiam natum, is nec ſæpe eodem uerbo utetur, & hac ex parte recte homini proprium ſtatuet. Sequitur locus in refutatione, ſi tale aliquod uerbum in proprio expreſſerit, quòd conueniat rebus omnibus. inuſitatum enim & minus aptum erit uerbum, quod à nullo ſeparat. Atqui ut in definitionibus, ſic quod in propriis exprimitur, debet ſeiungere. non igitur recte expoſitum erit proprium, ut ſi quis proprium ſcientiæ, dicat opinionem quæ ratione dimoueri non poteſt, cum ſit una: quoniam in proprio exponendo aliquo eiuſmodi uſus eſt, unius ſcilicet nomine, quod rebus omnibus conuenit, profecto ſcientię proprium recte poſitum nullo modo uideri poteſt. In confirmatione ualebit hic locus, ſi nullum uerbum commune adhibeatur, ſed eiuſmodi quod à re aliqua ſeparet. hac enim ex parte præclare poſitum erit proprium: ut ſi quis animali proprium tribuat habere animum, is quoniam nullo uerbo communi uſus eſt, habere animum recte hac ex parte animalis proprium dedit. Proximus locus eſt in refutatione, ſi quis plura propria eidem ſtatuat, neque ſe plura ponere explicet. tum enim haud recte poſitum erit proprium. Vt enim in definitionibus nihil adhibendum eſt, præter orationem, quæ rei uim & naturam explicet: ſic ne in propriis quidem, præter orationem, quæ proprium id quod datum eſt efficiat, quicquam exprimendum eſt. quandoquidem inuſitatum minusq; aptum eſt, quod præterea additur. Id quod continget, ſi quis ignis proprium dixerit corpus tenuiſſimum & celerrimum: utrunque enim de ſolo igne uere dici po-

test : ex quo efficitur ignis proprium corpus tenuissimum & leuissimum non esse recte datum. in confirmatione huius loci usus erit, si non plura propria eiusdem, sed unũ esse ponatur. hac enim ex parte proprium recte ponetur. ut si quis dicat humoris proprium, corpus quod in omnem formam flectitur, is quoniam unum expressit proprium, non multa, eo recte usus est humoris proprio. Sequitur locus in refutatione, si uel eo utatur cuius proprium explicat, aut eorum aliquo quæ ei tribuuntur. Nam quoniam cognitionis gratia inuentum est proprium, eo modo non recte ponit. Eadem quidem res semper æque obscura est: quod autem alicui tributum est, id quoniam eo est posterius, non est magis perspicuum: ita fit ut ex his nihil disci cognosciq; possit. ut si quis proprium animalis ponat substantiam, cuius est species homo, is quia aliqua re usus est earum, quæ animali tributæ sunt, profecto non commode usus est prroprio. In confirmatione autem ita demum proprium recte hac ex parte statuetur, si nec eo; neque aliquo eorum quæ ei tributa sunt, utamur. quod fiet, si proprium animalis ponamus, quod ex animo & corpore concretum est. sic enim neque ipsum, neque quicquam ipsius adhibemus. ex quo efficietur, ut præclare hac in parte animalis proprium explicemus. Eademq; ratione ea spectanda sunt in aliis etiam rebus, quæ non faciunt, aut quæ faciunt aliquid planius. Iam uero in refutatione uidendum est, an tale aliquid adhibitum sit, quod aut contrarium sit, aut omnino æque antiquum naturæ ordine, aut posterius. neque enim recte proprium ponetur. Nam contraria sunt ordine naturæ æque antiqua: quod autem æquale est alicuius naturæ ordine, & eo posterius, non facit ipsum planius, neque declarat. Vt si quis boni proprium dicat, malo maxime esse contrarium. is boni contrarium adhibuit. ob eamq; causam proprium boni haud recte explicauit. In confirmatione

autem huius loci usus erit, si nec contrario utemur, neque ullo alio quod æquale sit ordine naturæ, uel posterius, sic enim recte hac in parte statuemus propriũ ut si quis scientiæ proprium ponat, opinionem quæ maxime fidẽ facit, is quia nihil adhibuit nec quod scientiæ esset contrarium, nec quod omnino simul esset cum ea, aut ea posterius naturæ ordine, eo recte proprium sciẽtiæ hac ex parte statuit. Sequitur locus in refutatione, si quod non semper sequitur, proprium positum est, sed id quod interdum, non proprium est: non enim præclare & cõmode proprium erit explicatum. Neque enim in eo nomen necessario uere dicitur, in quo inesse ipsum intelligimus: neque in eo necesse est nomen non dici, cui illud nõ intelligimus conuenire. Ita nõ erit recte expressum proprium. Præterea non erit perspicuum an conueniat id quod statutum est esse proprium, si tale sit ut prætermitti separariq; possit. Itaque non erit perspicuum, neque apertum proprium. ut si quis proprium animalis ponat, moueri interdũ aut stare: is quia tale statuit proprium quod interdum non proprium efficitur, certe haud apte proprium statuit. In confirmatione considerabimus, an id proprium statutum sit quod semper est in re necessario: hac enim ex parte recte proprium ponetur: ut si quis uirtutis proprium dicat, eum in quo sit bonum efficere, is quia proprium statuit, quod semper consequens est, ob eam causam recte uirtutis proprium hac ex parte constituit. Sequitur locus in reprehẽsione, si id quod hoc tempore proprium est statuat, neque se proprium huius temporis dare exponat. neque enim recte statuet proprium. Primum enim quod contra mores & consuetudinem statuitur, id omne enodationis indiget. Atqui solent ferẽ omnes id proprium statuere, quod sempiternum est. Deinde, incertũ est, is ne qui non explicat mẽtem suam, uelit id ponere quod hoc tempore sit proprium. Non igitur dare debet reprehensionis occasionẽ quod cõtinget, si quis ponat alicuius hominis proprium esse, sedes

te unà cum aliquo homine, illudq́, hoc tẽpore propriũ esse nõ statuat. Neq; enim illud recte statuat proprium, nisi se dixisse hoc tẽpore proprium esse explicet. Atq; hic locus ad cõfirmandum ualebit, si explicemus cum aliquid proprium statuemus hoc tempore, nos propriũ hoc tempore ponere. sic enim recte propriũ hac in parte statuemus. Exẽpli causa, si quis alicuius hominis proprium dicat esse, aliquo in loco hoc uel illo tempore deambulare: quoniã distinctione usus est, recte id propriũ esse posuit. Proximus in reprehẽsione locus erit, si quis tale statuat proprium, quod conuenire aliter, quàm sensu perspici nõ licet. Neq; enim tum positum proprium erit: quandoquidem quicquid mouet sensum, si id extra sensum sit, obscurum est. incertum enim est an iam conueniat, propterea quod sensu tãtummodo intelligatur. Quod uerum esse, in iis que non necessario semper cõsequuntur perspiciemus: ueluti si quis solis propriũ esse dicat, astrum splendidissimum quod supra terram fertur, is adhibet in proprio, illud quod supra terram fertur: quod quidem quia sensu cognoscitur, non recte solis proprium statuit. Incertum enim erit, cum sol occiderit, an supra terram feratur, quòd tum sensus oculorum nos deficit. At in confirmatione huius loci usus erit, si proprium statuamus eiusmodi, quod sensu non sit perspicuũ: aut certe quod si sensum mouet, perspici potest necessario conuenire. hac enim ex parte recte statutum erit proprium, ut si quis extremitatis proprium ponat, quod primum colore inficitur, is illo toto colore inficitur, quod sensum mouet, ille quidem utitur, sed eiusmodi quod perspicuũ est semper conuenire. Ita hac ex parte recte statutum est extremitatis proprium. Iã in reprehensione uidendum erit, an definitionem ut proprium posuerit. sic enim proprium non recte ponetur, quando quidem non debet proprium rei uim naturamq́; explicare. Cuius exemplum erit, si quis hominis proprium dicat, animal gradiens, bipes, proprium enim hominis,

statuet, quod quid res sit explicat. Non igitur recte statuit hominis proprium. In confirmatione autem huius loci usus erit, si proprium eiusmodi statuamus, quod uicissim dicatur, neque rei uim naturamq; declaret. Erit enim hac ex parte recte explicatum proprium. ut si quis hominis proprium ponat, animal cicur natura: propriũ ille quidem statuet quod uicissim dicitur, sed quod non quid res sit indicat. Ita fiet, ut hac ex parte recte statutum sit hominis proprium. Coniunctus huic locus est in reprehensione & refutatione, cum proprium datur, cuius nihil quid res sit, explicet. Oportet enim ut definitionum, sic propriorum primum genus exprimi, deinde iam hoc pacto adiungi cætera quæ separant atque seiungunt. Non igitur recte proprium ponetur, quod non eo modo statuetur. ut si quis proprium animalis dicat, animum habere, non ponet in quæstione naturæ animal: ex quo sequetur, animalis proprium non recte positum esse. In confirmatione autem considerandum est, an collocatum sit in quæstione naturæ id cuius proprium explicetur, & ita demum adiungantur cætera. Hac enim ex parte recte proprium datum erit. ueluti si quis proprium hominis ponat, animal ad scientiam & cognitionem natum, iis & proprium quod in quæstione naturæ aliqua ex parte positum est, dabit; & ea ex parte hominis propriũ recte explicabit. Ac utrum recte, an minus recte proprium datum sit, & explicatum, ex iis locis qui adhuc sunt expositi, intelligere debemus.

III. Vtrum autem id proprium sit omnino quod explicatur & datur, nec'ne, ex iis quos deinceps exponemus, licebit concludere. Iisdem enim locis aliquid recte poni proprium concludemus, quibus proprium omnino statuitur. quorum primus erit, in refutatione diligens eorum omnium animaduersio & consideratio, quorum propria dabuntur. ueluti uidendum erit, an ea ex parte qua datur, non uere dicatur, an uero non sit proprium uniuscuiusque eorum eius ratione cuius

proprium explicetur.sic enim non erit proprium quod esse ponebatur. ut quia de geometra non uere dicitur, eum nulla ratione falli posse (fallitur enim geometres in falsa descriptione)non est ꝓpriū futurum docti & artificis non falli ratione. In confirmatione autem, an omni ex parte uere dicatur,& hac ex parte uidendum est,quoniam proprium erit quod positum est esse proprium.ut quia animal ad cognitionem & disciplinam percipiendam natum,in omni homine uere dicitur,& quia homo sit eo hominis proprium erit,animal ad disciplinam percipiendam natum. Huius autem loci usus erit in refutatione, quoties in quo nomen non, etiam oratio uere dicetur: & cum in quo oratio, non etiam nomen intelligi licet. In confirmatione autem,cum in quo nomen, etiam oratio:& in quo oratio,nomen quoque intelligetur. Alter locus & refutationis,cum de quo oratio,non etiam nomen,uere dicitur, & cum de quo nomen, non etiam uere dicitur oratio. tum enim quod positum est esse proprium,non erit proprium. quod ex hoc exemplo intelligi potest. Animal enim ad disciplinam & sciētiam percipiendam natum in Deo uere intelligitur, homo non intelligitur. Ex quo efficitur,non esse proprium hominis hoc totum, animal quod ad disciplinam cognitionemq́, percipiendam natum est. In confirmatione autem ualebit, quoties in quibus omnibus oratio, nomen etiam dicetur: & in quibus nomen, etiam oratio. quod enim proprium positum est esse, proprium erit. Quod hinc intelligi potest, quia de quibus illud totum habere animum, etiam animal uere dicitur:& de quibus animal,etiam animatum.ita habere animum animalis propriū est. Refutationis tertius locus erit,si subiectū eius esse propriū statuatur,quod in subiecto esse dicatur.ut si quis propriū statuat tenuissimæ rei ignē,quia subiectū propriū ei quod dicitur tribuit, certe non recte posuit ignē propriū esse rei tenuissimæ. Ob eamq́, causam,nō est futurū proprium subiectū eius quod in subie

cto esse dicitur. sic enim idem multorum, & quæ specie differunt proprium est, quandoquidem multa quædam quæ specie differunt, eidem conueniunt, quæ de eo solo dicuntur: quorum omnium subiectum proprium futurum est, si quis isto pacto statuat proprium. Ad confirmandum autem ualebit, si id quod in subiecto inest, subiecti proprium esse ponatur: quandoquidem propriũ futurum est id quod positum est non esse propriũ, siquidem in solo eo intelligitur, ut dixi, proprium, cuius proprium esse dicitur, ut si quis terræ proprium dicat. corpus grauissimum specie, is quia proprium subiecti dedit eiusmodi, quod & de sola re & ut proprium dicitur, efficitur, ut recte positum sit terræ proprium. Sequitur locus proprius refutationis, si quis per communicationem proprium tribuat. non enim erit proprium quod positum est esse proprium: quippe cum id quod cõmunione quadam conuenit, ad uim naturamq; rei explicandam pertineat. quod sane in differentiarum numero habebitur, ꝓpterea quod in specie aliqua dicitur. ut si quis proprium hominis dicat hoc totum, gradiẽs bipes, per communionem quandam proprium explicabit. ex quo fiet, ut non sit proprium hominis, gradiens bipes. Hoc loco uidebit is qui confirmandi partes obtinebit, ne per communionem proprium explicet, neq; uim naturãq; rei declaret: ita tamen, ut uicissim de re dicatur. Quod enim positum est non esse proprium, id proprium, futurum est. ut si quis animalis proprium ponat hoc totum, quod uim habet sentiendi, is nec proprium communione explicabit, neq; tale quod uim naturamq; rei declaret, & tamen eiusmodi quod uicissim de re dicatur. Ita proprium erit animalis hoc totum, quod uim habet sentiendi. Proximus locus refutationis erit, si doceatur proprium non posse unà cum re, cuius proprium ponitur cohærere: sed uel posterius uel prius, quàm id cuius nomen est. Sic enim aut nunquam, aut certe non semper proprium est futurum id quod positum est esse pro-

prium.ut ſi uolitare in foro hominem, poteſt & poſterius quàm homo alicui conuenire, certe uolitare in foro, aut nunquam, aut non ſemper, hominis eſt proprium. In confirmatione autem huius loci uſus erit, cum id quod proprium ponitur, unà cum re ſemper aderit neceſſario, neq; definitionis uim neq; differentiæ habebit. Sic enim proprium erit, quod poſitum eſt non eſſe proprium. ut quia hoc totum animal quod ad diſciplinam cognitionemq; natum eſt, unà cum homine ſemper exiſtit neceſſario, neq; differentia eſt, neque definitio, certe hominis proprium id ipſum futurum eſt. Sequitur locus refutationis, cum eorundem, quia eadem ſint, non eſt idem proprium. Non enim quod poſitum eſt proprium eſſe, proprium erit. quod intelligi poteſt ex hoc exemplo. Nam quia eius quod perſequendum eſt, proprium non eſt, uideri nonnullis bonum: ne eius quidem quod expetendum eſt proprium erit, uideri nonnullis bonum. Idem enim ualent quod perſequendum eſt, & quod expetendum. Is auetm qui confirmabit, ex hoc loco argumentum ducet, quādo eiuſdem rei quia eadē ſit idem proprium eſſe ponetur. Nam proprium erit, quod poſitum eſt non eſſe proprium: ut hominis quatenus eſt homo, proprium dicitur, habere animum tripartitum. & mortalis, quatenus mortalis eſt, tripartitum animum habere proprium erit. Valet etiam hic locus in accidente, quoniam iiſdem quatenus eadem ſunt, eadem conuenire aut non conuenire debent. Coniunctus huic locus eſt in refutatione, cum eorum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, non id, quod ſemper eſt eiuſdem ſpeciei proprium explicatur. non enim rei illius, id quod poſitum eſt, proprium erit. ut quoniam eiuſdem generis homo & equus habentur, neq; ſemper proprium eſt equi à ſe ſtare, ne hominis quidem proprium erit, à ſe ſemper moueri & agitari. Sūt enim eiuſdem generis moueri & ſtare per ſe, quoniā utriq; eorū quatenus animalia ſunt hæc conueniant. In confirmatione autem illud uidendū

dum est, an eorum quę sunt eiusdem generis, id proprium statuatur, quod semper ad idẽ genus referatur. erit enim proprium, quod non esse proprium positum est. ut quoniam hominis proprium est esse gradientem bipedem, auis etiam proprium erit uolucrem esse bipedem. Sunt enim hæc eiusdem generis omnia. alia enim ut species quę sub eodem sunt genere, cum sint animal subiecta, alia uero ut generis animalis differentiæ. Sed hic locus falsus est. cum alterum eorum quæ numerata erunt, uni alicui soli speciei conueniet, alterum pluribus, qualia sunt gradiens quadrupes. Quoniã autẽ idẽ & alterum multis modis dicũtur, difficile est si fallaciter sumas unius & solius alicuius rei explicare proprium. Quod enim conuenit alicui cui quid accidit, etiam accidenti conueniet, si cum eo intelligatur, & sumatur, cui conuenit. ut quod inest in homine, etiam in albo homine, si modo sit albus, reperietur. Itemq; quod in albo homine inest, id etiam in homine inerit. Sed quispiam multa propria refellet, si subiectum aliud per se faciat, aliud si cum accidente coniũctum sit. ut si dicat, aliud esse hominem, aliud album hominem: idem fiet si aliud ponat habitum, aliud id quod ex habitu nominetur. ut enim quod in habitu inest, in eo etiam inest quod ab habitu appellatur: sic quod in eo quod ex habitu nominatur, inest, etiam in habitu insit necesse est. ueluti quoniam artifex arte & scientia sua affici dicitur, non erit scientiæ proprium non posse ratione dissuaderi: quippe cum isto pacto artifex sit futurus eiusmodi, qui nulla ratione de sententia deduci dimoueriq; possit. In confirmatione aũt dicendũ est, non esse aliud omnino id quod accidit, & aliud id ipsum cui accidit, si cum eo comprehendatur cui conuenit. sed ob eam causam aliud dici solere, quòd eorum sit natura diuersa, quoniam aliud est hominem esse hominem, & aliud hominem album esse hominem album. Præterea, à casibus ducẽdum argumentum est, non futurum esse artificem aliquid, quod

ratione mutari non posſit,ſed eum qui ipſum ratione diſſuaderi non poſſit.nec artem & ſcientiã eſſe id quod ratione ſit immutabile,ſed ipſam ratione eſſe immutabilem. Nam ei qui omnino,omniq; ex parte occurret, contrarius omnino ordo opponendus eſt. In refutatione proximus locus erit, ſi quis uelit aliquid quod natura ineſt explicare,eoq; uerbo id ponat,ut id ſemper ineſſe declaret.Sic enim fiet,ut iacere id & ruere quod poſitum eſt proprium uideatur: ut ſi quis hominis proprium dicat, eſſe bipedem, uult ille quidem exponere aliquid quod natura inſitũ eſt,ſed oratione ſua id quod ſemper inſitum eſt,ſignificat. ita non eſt futurum hominis proprium bipedem eſſe: quandoquidem non omnis hõ duos habet pedes. In confirmatione aũt huius loci uſus erit, ſi id quod natura inſitum eſt, proprium ſtatuere uelimus, idq; oratione noſtra exponamus. Neque enim proprium ex hac parte tolletur aut corruet:ſi quis proprium hominis ponat hoc totum, animal ad diſciplinam & cognitionem percipiendam natum, idq; ſignificet oratione ſua, natura illud eſſe inſitum proprium, hac ex parte nunquam improbabitur hominis proprium eſſe id quod diximus.Iam uero omnium eorum, quæ ad aliquid aliud primum referuntur, aut ut primum ipſum, difficile eſt explicare proprium.Nam ſi eius proprium dederit, quod in alio aliquo intelligitur, etiam de primo uere dicetur: ſin autem primi proprium ponat,etiam in illo quod in alio intelligitur,reperietur.ut ſi quis extremitatis proprium dicat colore infici, etiam colore infici in corpore dicetur: quod ſi in corpore, etiam in extremitate. Ita fiet, ut non in quo oratio, nomen quoq; uere dicatur. Sæpe autem accidit, ut in quibuſdam propriis explicandis peccetur,propterea quod nec quo modo,nec quorum proprium ponant,explicent.Omnes enim enitũtur propriũ ſtatuere:id quod aut natura inſitũ eſt,quale eſt hoĩs bipes:aut quod hoc tẽpore cõuenit,ut hoĩs

natura insitū est

natura

quibusdam conueniat proprium. Nam si ex eo statuat, quia cõmunicatur cum iis qui participant, conueniet: sin ex eo quod participat, iis quæ cõmunicantur. ut si quis alicuius animalis, aut animalis proprium ponat uiuere, nec de specie id explicet, certe uni soli eorum quæ illis subiecta sunt, cuius proprium statuitur, cõueniet. Quod enim præstat, & excellit, id uni soli conuenit, ut igni conuenit celeritas maxima. Fit etiã interdum, ut is aberret, in tradendo proprio, qui speciei mentionem inducit. Eorum enim quæ exponuntur debet esse una species, quando speciei fiet mentio: quod in nonnullis non contingit, quo ex genere ignis est, neq; enim una est species ignis, quandoquidem species iuter se differunt, pruna, flãma, & lumẽ, quorũ unumquodq; ignis est: ob eamq; causam, cum speciei nomen adiungitur, alia species eius quod dictum est, non debet esse, quasi aliis magis, aliis minus id quod proprium explicatũ est, debeat conueni re. cuius generis est tenuissimũ esse, si ignis proprium esse ponatur: nam & prunarũ, & flammæ lumen tenuissimum est quod non debet accidere, quoties nomen non dicitur magis in eo, in quo oratio uerius dicitur: sin minus, nõ est futurum aliquid in quo sit magis oratio, etiã nomen magis potiusq; dicatur. Præterea, ita fiet, ut sit idem proprium, & illius quod omnino, & illius, quod maxime inest in eo quod omnino tale uel tale existit, qualem habet rationẽ subtilissimum corpus ad ignem. Nam & luminis & ignis omnino illud ipsum futurum proprium est: quippe cum lumen sit tenuissimum. Ac si quis isto pacto ꝓprium statuerit, argumẽta contra ducenda erunt, nec tamen ex hoc loco occurrere & resistere debebit, sed ut primum propriũ posuerit, quemadmodum & cuius generis proprium ponat explicare. In refutatione proximus erit locus, si quis aliquid suiipsius proprium statuat. neque enim proprii uim obtinebit quod positum est esse proprium. Quicquid enim idem est quod aliquid idem, id naturam explicat quod autem IIII.

naturam explicat,non eſt proprium ſed definitio: ut ſi quis honeſti proprium dicat eſſe decorum, is quia aliquid ſuiipſius ponit proprium (honeſtum enim idem eſt quod decorum)certe non erit honeſti decorum proprium.Huius autem loci uſus erit in confirmatione, ſi aliquid ſuiipſius non ponamus eſſe proprium,& tamen eiuſmodi quod uiciſſim dicatur. ſic enim quod proprium non eſſe ſtatutum eſt,proprii uim & nomen obtinebit.quod fiet, ſi quis proprium animalis ponet hoc totum, natura animata. neque enim aliquid ſuiipſius proprium eſſe ponit,cum interim uiciſſim dicatur. Ita proprium animalis erit, animata natura. Iam in iis quæ ex ſimilibus eiuſdemq; generis partibus conſtant, uidendum erit in refutatione,totius'ne proprium in parte non uere intelligatur,an proprium partis in toto minime dicatur,quoniam non recte explicatum erit quod poſitum eſt,eſſe proprium.hoc enim in quibuſdam ſolet contingere. fieri enim poteſt, ut iis quiſpiam proprium tribuat,quæ ex ſui ſimilibus eiuſdemq; generis partibus conſtant:modo totius, modo partis habita ratione,quorum neutrum recte explicabit.Exemplum totius erit,ſi quis dicat maris proprium hoc totum, aqua quæ maxima ex parte ſalſa eſt. Nam alicuius, quod ex ſui ſimilibus partibus concretum eſt, proprium ponit,ſed eiuſmodi quod in parte non uere dicatur.quandoquidem certum quoddam mare non eſt, aqua maxima ex parte ſalſa: ita maris proprium non erit hoc totum,plurima aqua quæ ſalſa eſt.Partis autem exemplum tale eſt:Si quis aeris proprium eſſe dicat quod reſpirabile eſt, is alicuius quod ex ſui ſimilibus partibus conſtat,ponit proprium. ſed eiuſmodi, quod & ſi de quodam aere uere dicitur, tamen de uniuerſo non dicatur:quippe cum non omnis aer ſit reſpirabilis. quare ſpirabile aeris futurum non eſt proprium. In confirmatione autem ex hoc loco argumentum ducemus, ſi proprium quod dabimus de unoquoque, quod

ex sui similibus partibus constat,uere dicetur:ita tamen ut proprium sit eorum totius ratione. sic enim quod proprium non esse positum est,erit proprium ut, quoniam in uniuersa terra uere intelligitur in inferiorem locum ferri natura, certe proprium erit hoc ipsum alicuius terræ omnino,quia terra est.nam de terra,& de natura terræ dicitur:ex quo efficitur,ut terræ sit proprium,natura ferri ad inferiores partes. Ex cōtrariis autem multa argumenta in utranq; partem elici possunt. Primum,in refutatione ex contrariis, quæ aduersa dicuntur, erit, quando contrarii nō est contrarium propriū.neq; enim proprium contrarii cōtrarium futurum est, hoc modo: Si iustitia iniustitiæ contraria est, & optimo id quod est deterrimum,iustitię autem optimum nō est proprium: non erit igitur iniustitiæ,quod deterrimum est,propriū. In confirmatione autem usus erit,quoties contrarii contrariū est proprium. sic enim fiet,ut contrarii proprium sit cōtrarium.exēplum tale est: Si malum bono contrarium est,& id quod fugiendum est,ei quod est expetendum:est autem boni propriū id quod expetendum est, profecto mali proprium erit id quod fugiendum est. Alter locus est ex iis quæ cum aliquo conferuntur. In refutatione quidem hoc modo tractabitur: Si quid eorum quæ cum aliquo conferuntur,alicuius eiusdem generis non est proprium,ne id quidē quod est in iis quæ cum aliquo cōferuntur,ullius eiusdem generis propriū erit.quod ex hoc exemplo intelligi licet: Si duplum simpli duplum dicitur, & id quod uincit illius quod uincitur:id autem quod uincit nō est dupli propriū:certe simpli id quod uincitur & superatur,non erit proprium.In confirmatione autē hoc modo, si illius quod cū aliquo cōfertur,aliquid eiusdē generis propriū est id etiā quod ex eo genere est,alterius eiusdē generis erit ꝓpriū cuius exemplū est: Si duplū cū simplo confertur,unū cū duobus,& duo cum uno:dupli aūt ꝓpriū est id quod duorū habet rationē ad unum:ꝑfecto dupli propriū sit, id

quod unius ad duo rationem habet, necesse est. Proximus locus est ex priuantibus, qui in refutatione tractabitur hoc modo. Si rei res non est proprium, ne priuationis quidem proprium priuatio erit. Et si priuationis priuatio non est proprium, ne rei quidem res proprium erit: ut si surditatis proprium non est, uacuitatem esse sensus (est enim id cæterorum sensum commune) ne auditus quidem sensum esse proprium uidebitur. In confirmatione hoc modo. Si res rei proprium est, etiam priuationis proprium erit priuatio: & si priuationis priuatio proprium est, rei etiam res proprium erit: ut si aspectus proprium est cernere, ex eo quòd aspectũ habemus, cæcitatis etiam proprium erit non cernere, quia aspectum non habeamus, cum natura aptus nobis aspectus esse uideatur. Sequitur locus ex aientibus & negantibus, qui in multas partes distributus est. ac primi quidem, qui ex iis quæ dicuntur, ducitur in refutatione solum usus est, hoc modo: Si id quod ait, alterius quod aiat est proprium, non erit eius proptium id quod negat. Et si id quod negat, eius quod negat propriũ sit, id quod ait non est illius futurum proprium. ut si animalis proprium est id quod animatum est, non erit animalis proprium id quod nõ est animatum. Alter est ex iis, quæ dicuntur, aut non dicuntur, & ex iis, de quibus dicũtur, aut non dicuntur: qui in confirmatione tractabitur hoc modo: Si id quod ait eius quod ait non est proprium, ne id quidem quod negat, eius proprium est quod negat. Et hoc modo: Si id quod negat eius propriũ nõ est quod negat, ne id quidẽ, quod ait, eius quod ait futurum est proprium. Cuius exemplum est tale: Si hominis proprium nõ est animal, ne eius quidem quod non est homo, proprium erit id quod non est animal: uicissimq;, Si eius rei quæ non est homo, ea non uideatur propria quæ non est ex genere animalium, ne hominis quidem animal proprium est futurum. In confitmatione autem huius loci tractatio est talis: Si eius quod ait,

id quod ait est proprium, etiã eius quod negat id quod negat erit proprium: & si eius quod negat id quod negat proprium est, etiam eius quod ait id quod ait proprium erit. quod hoc exemplo illustrari potest: Si eius quod est non animal proprium est non uiuere, certe animalis uiuere erit proprium: contraq; si uiuere animalis est proprium, certe eius etiam rei quæ est non animal, proprium erit non uiuere. Tertius locus est ex iis quæ subiiciuntur, cuius in refutatione tractatio erit talis: Si ea quæ statuta sunt esse propria, aientium sunt propria, non erunt eadem etiam negantium propria: & si negantium expressa sint propria, aientium propria non erunt. Exemplum tale est: Si animalis proprium est quod animatum est, certe quod animatum est, esse proprium eius quod est non animal, nullo modo potest. In confirmatione autem hoc modo: Si ea quæ posita sunt esse propria non sunt aientium, negantium erunt. Quanquam hic locus interdum uitiosus est, & captiosus. Nam nec aientia negantium, nec negantia aientium propria sunt. Aientia enim negantibus non conueniunt omnino: negantia autem aientibus illa quidem conueniunt, sed non ut propria. Sequitur locus ex diuisione, cuius in refutatione tractatio talis est: Si eorum quæ in diuisione enumerantur, nihil ullius reliquorum est proprium, ne id quidem quod eius positum est esse proprium, illius futurum est proprium. ut si animal, quod sensum mouet, nullius aliorum mortalium animantium est proprium, ne id quidem animal quod intelligentia et ratione continetur, Dei proprium est. In confirmatione autem hic locus nobis copiam ad argumentandum suppeditabit, quoties quiduis reliquorum omnium quæ in diuisione enumerata sunt, sumetur proprium uniuscuiusque eorum quæ distributa sunt. Quòd si est alicuius eorum proprium quæ enumerata sunt in diuisione, etiam reliquum proprium erit illius alterius, cuius proprium non esse statuebatur. id quod ex hoc

exemplo intelligi poterit. Si prudentiæ proprium est, per se uirtutem esse eius partis animi quæ rationis est particeps, cæterarumq; uirtutum quarum singulæ hoc modo assumuntur, certe temperantiæ proprium erit per se naturaq; sua uirtutem esse eius partis animi, in qua uoluptates uersantur. Sequitur locus ex similiter cadentibus, qui in refutatione hoc modo tractabitur: Si casus alterius casus non est proprium, ne id quidem quod similiter cadit alterius proprium erit. cuius exemplum est tale: Si eius quod iuste fit non est proprium præclare fieri, nec iusti id quod præclarum est proprium erit. In confirmatione autem eius loci talis est tractatio. Si id quod cadit alterius proprium est, etiam casus erit alterius proprium: ut si hominis proprium est hoc totum, gradiens bipes, etiam homini proprium erit gradiẽtem bipedem esse. Non solum autem ex iis quæ exposuimus à similiter cadentibus, sed etiam à contrariis, quemadmodum in superioribus locis explicatum est, argumenta ducenda sunt, ac in reprehensione quidem hoc modo: Si contrarii casus non est proprium casui alicuius cortrarii, ne contrarii quidem casus alterius casui contrarii futurum est proprium. cuius exemplum est tale: Si eius quod iuste fit non est proprium recte fieri, certe eius quod iniuste fit, improbe fieri proprium non erit. In confirmatione autem ducetur hoc modo: Si contrarii casus alterius contrarii casui proprium statuitur, etiam contrarii casus alterius contrarii casui ponetur proprium: ut si boni proprium est optimum, mali quoque id quod deterrimum est proprium erit. Sequitur locus à simili, cuius in reprehensione talis erit usus: Si similium similia non sunt propria, nec similium similia propria erunt. Si enim exempli gratia, architectus eandem habet rationem ad extruendam domum, quam medicus ad efficiendam & restituendam ualetudinem: medici autem proprium non est efficere ualetudinem, ne architecti quidem extruere domum

proprium erit. In confirmatione autem hic locus hoc modo exponitur: Si similium similia propria sunt, similium quoque propria erunt similia. ut si medicus eandem habet rationem ad efficiẽdam ualetudinem, quam gymnasii præfectus ad efficiendam firmam constitutionem, & sit proprium præfecti gymnasii uim habere ad efficiendam firmam corporis constitutionem, erit etiam medici proprium esse effectorem ualetudinis. Proximus locus est eorum quæ habent eandem proportionem, cuius tractatio est eiusmodi in refutatione. Si ea quæ eandem habent proportionem, aliorum quæ eandem habent proportionem, non sunt propria, nec ea quæ eodem modo affecta sunt, aliorum quæ eãdem habent affectionem propria erunt. Et si quid eorum quę eodem modo affecta sunt, alterius proprium est, id non erit proprium eius, cuius proprium esse ponitur. ut si eodem modo prudentia affecta est ad honestum & turpe, quod utrunque eorum est scientia: prudẽtię autem proprium non est scientiam esse honesti, profecto non erit proprium prudentiæ, rei turpis esse scientiam. Et si prudentiæ proprium est, honesti scientiam esse, eius certe rei turpis scientiam esse non erit proprium: quandoquidem idem proprium multorum esse non potest. In confirmatione autẽ huius loci nullus est usus. quippe cum id quod eodem modo affectum est, unum cum multis comparetur. Proximus locus est ex iis quę ad naturam, originem, interitumq; referuntur, qui in reprehensione tractabitur hoc modo. Si id quod ad naturam & statum refertur, non est eius quod ad naturam, & statum pertinet proprium, ne id quidem, quod ad interitũ pertinet, illius quod eiusdẽ est generis: nec quod ad ortũ ullius, eiusdem generis proprium erit. ut si exempli causa, hominis non est proprium, esse animal, non erit proprium huius totius, hominẽ gigni, illud totũ, animal fieri: nec hominis interitus proprius est interitus occasusq; animãtis. Eodemq; modo sumẽda argumẽta sunt ex ortu,

concludendo statum & interitũ, itemq; ex interitu, concludendo statum & ortum: quemadmodum paulo ante, ex statu conclusus ortus & interitus est. In confirmatione autem hoc modo: Si id quod ad statum pertinet, est alicuius eiusdem generis propriũ, eius etiam, quod ad ortum pertinet erit proprium id quod eiusdem est generis, & illius quod ad interitum, quod eiusdem generis esse ponitur. cuius exemplum tale est: Si hominis proprium est esse mortalem, etiam hominis ortus proprium erit, nasci mortalem, & interitus hominis, mortalem interire: eodemq; modo concludendus est, ex ortu & interitu, status & ortus quemadmodum hic locus in refutatione expositus est. Sequitur locus ex forma rei propositæ. In refutatione quidem huius loci talis erit tractatio: Si formæ non conuenit, aut certe non ex ea parte qua id dicitur conuenire cuius proprium datum est, quod proprium positum est non erit proprium. ut si ipsi homini non conuenit quies, quia homo sit, sed quia idea, non erit proprium quiescere. In confirmatione autem locus est eiusmodi: Si quid speciei conuenit, idq; ex hoc ipso conuenit, quia dicatur de eo ipso cuius ponitur nõ esse proprium, erit proprium id quod positum est non esse proprium. ut si conuenit ipsi animali, ex animo & corpore concretum esse, idq; ei quia animal sit, conuenit: certe animalis proprium erit ex animo & corpore constare. Sequitur locus compara-

V. tionis ex maiore & minore, qui quadripartito distributus est, quorum primus in refutatione tractabitur hoc modo: Si quod elationem habet alterius, eiusdem generis non est proprium, ne id quidem quod submissionem habet ullius eiusdem generis proprium erit: nec quod minimã habet alterius, nec quod maximã habet elationem alterius eiusdem generis, nec deniq; id quod omnino dicitur ullius eiusdẽ generis. ut si, exempli causa, maiore colore infectum esse, maioris corporis non est proprium, nec minus colore corporis propriũ erit,

nec infectum esse colore corporis omnino. In confirmatione autem huius loci tractatio erit talis: Si id quod elationem habet, eiusdē generis alicuius proprium est: id etiā quod submisionē habet, alicuius eiusdē generis proprium erit. Itemq; id quod minimā habet submisionem alterius eiusdē generis, & quod maximā habet elationem alicuius eiusdem generis, & quod omnino dicitur, & semel, alicuius eiusdem generis sit proprium necesse est. cuius exemplū est eiusmodi: Si eius quod magis uiuit, magis sentire proprium est, etiam eius quod minus uiuit, id quod minus sentit: & eius rei quæ maxime uiuit, maxime sentire: & eius q̃d minimo beneficio uitæ utitur, minime sentire: & eius quod omnino uiuit, omnino sentire propriū erit. Atq; etiā ex eo quod omnino dicitur, argumenta ducenda sunt. In reprehensione quidem hoc modo: Si id quod omnino dicitur, alterius eiusdem generis non est proprium, ne id quidem quod elationem habet, eius quod est eiusdem generis, neq; id quod submisionem habet alterius eiusdem generis, neq; id quod maximā habet elationem alterius neq; id quod minimam habet submisionem alterius erit proprium. quod ex hoc exemplo intelligi potest: Si hominis non est proprium, bonum esse, ne eius quidem qui hominis nomine magis aut potius appellatur, probiorem esse proprium erit. At in confirmatione argumentū ab hoc loco sic sumetur: Si id quod omnino dicitur eius quod est eiusdē generis propriū est, id etiam quod maiorem elationem habet alterius, & quod minorem habet submisionem, quodq; minimam ac maximā habet, alterius eiusdem generis proprium futurū est: ut si ignis proprium est sursum ferri natura, eius etiam proprium erit, quod ignis potius dicitur celerius in superiorem locum suapte natura ferri. Eodemq; modo ex cęteris hęc concludenda sunt omnia. Alter locus est in reprehensione talis: Si quod elationem habet, non est proprium alterius eiusdem generis, non erit proprium id quod ha-

bet submissionē illius quod est generis eiusdē. Eius loci tale exēplū erit: Si animalis magis propriū est sentire, q̃ hominis scire: nec propriū est animalis sentire, nō erit hominis scire propriū. In confirmatione aūt hoc modo tractabitur: Si id cui illud minus additur, alterius cui idē adiungitur, est propriū, ēt id cui magis additur alterius cui idē adiungitur est futurū ꝓpriū. ut si minus hominis propriū est, cicurē & humanū esse natura, q̃ animalis uiuere: hominis aūt est propriū, cicurē esse suapte natura, & humanū: profecto animalis propriū erit, uiuere. Tertius locus ex maiore & minore in reprehensione talis est: Si quid eius cuius magis est propriū, propriū nō est, ne eius quidē propriū erit, cuius minus est propriū: & si illius est, non etiā huius erit. ut si colore infici extremitatis magis ꝓpriū est, q̃ corporis, nec ꝓprium est extremitatis, nō erit propriū corporis omnino colore infici. quod si est extremitatis propriū, non erit corporis proprium. At uero in cōfirmatione huius loci nullus usus est, cum præsertim idē multorū proprium esse nullo modo possit. Quartus locus est in refutatione huiusmodi: Si quod magis propriū uidetur alicuius, id nō est eius proprium ne id quidē propriū erit, quod minus propriū eius uidetur. Cuius exēplum tale est: Si animalis magis propriū est sensu percipi q̃ secari in partes, & animalis nō est proprium sensu percipi, non erit animalis proprium in partes secari. In confirmatione autē tractabitur hoc modo: Si quod minus propriū est alicuius, id eius propriū est, certe quod magis proprium est, eius erit propriū. ut si minus est propriū animalis sentire quàm uiuere, & animalis sentire est proprium, profecto animalis proprium erit uiuere. Deinceps sequitur locus eorum quæ æqualiter conueniāt. cuius loci tractatio in refutatione hæc prima erit: Si quod æque est proprium, non est proprium alicuius cuius æque proprium est, ne id quidem quod æque proprium est, eius erit proprium, cuius æque proprium est. ut si æque propriū est partis animi in qua uo-

luptates uersantur appetere, ac eius quæ rationis est par ticeps ratiocinari, & eius partis in qua uoluptates uersan tur non est propriū appetere, nō erit etiā ratiocinari eius quæ rationis est particeps, proprium. In confirmatione autē huius loci tractatio erit eiusmodi: Si id quod ęque propriū est. eius est propriū cuius æque propriū est, erit etiā qđ æque propriū est, eius propriū cuius æque pro priū est. cuius exēplū tale est: Si æque propriū est partis animi, quæ rationis est compos, primam esse sedem sa pientiæ, atq; eius in qua uoluptates habitāt, primā esse sedē tēperātiæ: & partis eius quæ compos est rationis, primā esse sedē sapiētię propriū est: illius etiam in qua uoluptates habitant proprium erit primam sedem esse tēperantię. Alter locus in reprehēsione talis est: Si quod pari ratione alicuius est propriū, non est proprium eius: quod æque proprium est, id non erit eiusdē proprium. ut si cernere æque proprium est hominis ac audire, ho minis autē non est proprium cernere, nō erit etiā audire hominis propriū. In confirmatione aūt talis usus erit: Si quod pari ratione alicuius est proprium, id eius propriū est, etiam id quod æque proprium, eius erit proprium. ut si æque proprium est animi, eius partem ualere ad ap petendum, ac posse ratiocinari primum, animi autem proprium est eius partem esse quæ primum appetat, ani mi etiam proprium erit, partem eius primum posse ra tiocinari. Tertius locus est in reprehensione eiusmodi: Si quid nō est proprium eius cuius ęque proprium est, nō erit proprium eius cuius pari ratione est proprium: & si illius est proprium, alterius proprium non erit. Quod hoc exemplo illustrādum est: Si, exempli causa, incendere æque proprium est flammæ atq; prunarū, & flammæ incendere non est proprium, nō erit prunarum propriū incendere. quod si flāmæ proprium est, nō erit prunarum proprium. Huius autem loci nullus usus est in cōfirmatione. Interest autem inter locum eorum quę eodē modo ad rem affecta sunt, & locum similitudinis,

quod ille ex ꝓportione sumitur, non ex eo quod aliqd cōuenit hic autē ex cōparatione rerū ducitur. Deinceps locus in refutatione tractatur, si qs ex ui ꝓprium statuet, ꝓpriumq; ui ad id qđ non est accōmodabit, nec uis poterit rei quæ nō est cōuenire, non erit ꝓprium quod positum est ꝓprium esse. ut si qs dicat aeris proprium esse spirabilē esse, ex ui ꝓpriū statuit, quādoquidē tale proprium qđ respirari potest, respirabile est. atq; etiam proprium statuit rei quæ nulla est: siqdem sublato animali, quod respirare aerem solet, aer esse potest. nec tamen si nullum sit animal, fieri potest ut qd respiret: ita fit ut aeris uō sit futurū ꝓprium eiusmodi quod respirari pōt, tum cum animal nullum erit tale quod respiret: quare aeris ꝓprium nō erit spirabilem esse. At in cōfirmatione huius loci usus erit: quādo ex ui proprium explicabimus, quod aut ad id quod est, aut ad id quod non est refertur, ut uis ipsa rei quæ nulla est possit cōuenire. sic enim proprium erit, id quod positum est nō esse ꝓpriū: ut si quis eius quod est ꝓprium ponat esse pati uel facere, is ex ui proprium expressit, idq; ad id quod est accōmodauit. Quādiu enim aliqd est, id & pati aliqd & facere potest, ita eius quod est ꝓprium erit posse pati uel facere. Extremus locus refutationis erit, quādo ex præstantia & excellentia ꝓprium exponitur, ꝓprium nō est quod positum est esse ꝓprium. ii enim qui hoc pacto ꝓprium statuunt, faciunt in quo oratio, in eo non etiā nomen uere dicatur. sublata enim re, tamen stabit oratio, quippe cū alicui earum rerum quæ sunt cōueniat maxime. ut si qs ignis ꝓprium dicat esse hoc totū, corpus leuissimum, igne sublato erit corpus aliquod leuissimū: nō est igitur ignis ꝓprium hoc totū, corpus leuissimū. In cōfirmatione autē, ne pręstantia statuamus ꝓpriū ꝓuidendum est: ex ea enim parte recte ponetur ꝓprium. ut si qs hominis ꝓprium ponat hoc totum, animal natura cicur & humanum, is quoniam non explicauit proprium ex pręstantia, ex ea parte propriū recte statuit.

ARISTOTELIS TOPICORVM

LIBER VI.

IN TRACTATIONE autem locorũ definitionis, quinqꝫ ad reprehendendum nobis proponere debemus. Primum, omnino nõ uere dici, de quo nomen, etiã orationem. debet enim in omni homine uere dici hominis definitio. Alterum non esse positum pro genere, aut pro accõmodato genere, id genus quod est in definitione. Nam qui definit rem, debet ad genus differentiam adiungere: cum præsertim eorum quæ in definitione collocantur, rei quæ definiendo explicatur naturam genus declaret maxime. Tertium, non esse propriã orationem, quoniam debet propria esse definitio, quẽadmodum supra dixi. Quartum, ut omnia quæ dixi perfecta sint, non tamen rem definitam esse, nec eius uim explicatam. Postremum est uitium, si omnia explicata sunt, non autem recte. Ac si de quo nomen, non etiam oratio uere dicitur, ex locis accidentis ad id demonstrandum & concludendum argumenta ducenda erunt. Illic enim hoc unum egimus, ut uere'ne an falso diceretur, cognosceremus cum præsertim quando disserebamus accidẽs cõuenire, uere dici, quando non cõuenire, non uere dici fateremur. Non esse autem aptũ genus id quod positum est, aut non esse propriam orationem quæ data est. ex locis generis & ꝓprii, qui sunt expositi, docebimus. quod autem reliquum est, non esse definitam rem, aut non recte definitam, quemadmodum intelligemus, meditamur dicere. Primum quidẽ, an minus apte res definita sit, uidendum est. quãdoqui-

dem facilius est facere aliqd, quàm recte facere. ex quo
perspicuum est, sæpius in hoc ipso peccari, quandoqui
dem difficilius est, ita argumenta facilius in hoc quàm
in illo genere suppetent. Sunt autem duæ partes eius
rei quæ non apte definita est. Vna, si dubia & obscura
interpretatione utamur. debet enim is qui rem definit,
quàm potest apertissima interpretationē uti, quádoqui
dē cognoscendæ rei causa traditur definitio. Altera est,
si ad rem aliam definitio transferatur: sic enim superua-
caneum erit, quicquid adiectum erit in ea definitione.
Rursus utrunque eorum quæ exposita sunt, in plures
partes distributum est. Ac primus quidem locus ad
II. probandum definitionem esse obscuram, erit, cum ali-
quod uerbum quod in definitione cōtinetur, ambiguū
erit. ut si quis definiat ortum, motum ad naturam feren
tem, aut ualetudinem esse aptam caloris & frigoris tem
perationem & moderationē. est enim ut motus, sic mo-
derationis ambiguum uerbum: ita dubium erit, utrum
uelit significare eorum quæ explicata sunt & declarata,
eo uerbo, quod multis modis dicitur. Quod idem con
tinget, quoties res quæ definitur, multis modis dicitur,
neq; explicatur. Sic enim incertum erit, utrius definitio-
nem explicauerit: incidun tq; tum cauillationes, quasi
non ad omnia quæ definiendo explicata sunt accom-
modetur definitio. idq; tum incidet maxime, cum ob-
scura est & latens ambiguitas. Atque etiam ratiocinatio
confici potest, diuisione & explicatione adhibita, quot
modis dicatur id quod in definitione concluditur. Si
enim satis explicatum nō sit ulla ratione earum quibus
id dicitur, pfecto eo modo res recte explicata nó erit.
Proximus locus est, quando per translationem defini-
tio explicatur, ut si quis sciētiam definiat immutabilem
esse, & quæ nunquam decidat: aut terram altricem,
aut temperantiam concentum. Est enim obscurum quic
quid per translationem dicitur. Calumniari etiam pote
rimus aduersus eum qui translatione usus erit, ꝙ non

proprio uerbo sit usus. quandoquidem non apte erit explicata definitio. quod in temperantia contingit, quandoquidem in sonis omnis concentus cernitur. Praeterea, si concentus genus sit temperantiae. idem in duobus generibus erit: quorum neutrum alterum continet. neque enim concentus uirtutem continet, nec uirtus concentum. Deinceps locus sequitur, quādo aliquis in definiēdo uerbis inusitatis utitur. id quod Plato fecit, qui oculum ὀφρυόσκιον, id est cilii umbram definiuit, & araneam σηψιδακής, id est, ut ita dicam, putrimordacē. aut si quis medullam, ossium procreatricem dicat. quicquid enim inusitatum est, id obscurum est. Sunt etiam nonnulla quae nec per ambiguitatem, nec per translationem, nec proprie dicūtur. ut si lex definiatur esse modus uel imago eorum quae natura iusta sunt: quae omnia translatione deteriora sunt. Translatio enim illustrat declaratq; quodammodo propter similitudinem id quod significatur: quippe cum omnes qui transferunt uerba, ea propter quandam similitudinem transferant. At uero illud tale nullo modo rem illustrat, quandoquidem similitudo nulla reperitur, propter quā lex, modus, aut simulachrum dicatur: nec id proprie dici solet. ita si modum proprie aut simulachrum legem dicant esse, mentiuntur, iisq; definiant; mentiuntur. Est enim simulachrum id, cuius origo ab imitatione profecta est, quod in lege non reperitur. Quod si improprie id dicant, certe obscure loquuntur, atque deterius. quàm ea quae per translationē dicūtur. Locus alius erit quando contrarii definitio ex ea quae data est, non intelligetur. Quae enim recte definitiones constituuntur, etiam contrarias significant, atque eeclarant. At quando per se prolata, non perspicuum erit cuius sit definitio: idq; in iis usu uenit, quae ueteres pingebant, quae quidem, nisi quis superscripsisset. nunquam cognosci intelligiq; potuissent. ac ex iis quidem locis ad probandum non esse definitionem dilucidam, argumenta

ducentur. Quando autem ea quæ ad aliam rem transferetur, dabitur & conſtituetur definitio, primum uidendum erit, an uerbum aliquod adhibitum ſit eiuſmodi quod conueniat omnibus rebus, aut quæ ſunt omnino in rerum natura, aut quæ ſubiectæ ſunt generi eidem rerum earum quæ definiuntur. Sic enim ad aliam rem transferatur definitio neceſſe eſt. Nam & genus à cæteris, & differentia ab aliquo eorum quæ ſunt in eodem genere, debet rem quæ definitur ſeiungere. Atqui nec quod rebus omnibus conuenit omnino, à nulla ſeparat, nec quod omnibus quæ ſubiectæ ſunt eidem generi conuenit, ab iis quæ ſunt in eodem genere ſecernit. ita ſuperuacaneum eſt tale illud quod adiectum eſt. Alius locus erit, quando id quod adiectum eſt, eſt proprium, quo ſublato, & reliqua oratio propria eſt, & naturam rei explicat. Quare eſt in hominis definitione hoc totum, quod adiicitur, natum ad diſciplinam, eo enim ſublato propria eſt definitio, naturamq; rei indicat. atque, ut uno uerbo complectar omnia, id omne ſuperuacaneum eſt & redundans, quo ſublato quod reliquum eſt planum facit rem eam quæ definitur. Qualis eſt etiam animi definitio, ſi quidem numerus ſit, ſe ipſe mouens & agitans. Eſt enim animus id quod ſe ipſum mouet, queadmodum Plato definiuit. niſi forte proprium eſt illud quidem quod expoſitum eſt. ſed numero ſublato rei uim naturamq; non declarat, quorum utrum uerius ſit, difficile eſt explicare. In his autem omnibus quantum utilitatis ratio poſtulat, uidendum eſt. Qualis eſt pituitæ definitio illa humor primus ex cibo incoctus. unus enim primus humor eſt, non multi. ita redundat illud incoctus: quandoquidem ſublato illo, propria reliqua eſt futura definitio. Fieri enim non poteſt ut aliquid ex cibo decidat, & aliud primum decidat: niſi forte pituita nō eſt id omnino quod ex cibo primum decidit, ſed primum eſt eorum quæ non ſunt concocta, ut

illud

illud num concoctum addendum esse uideatur. Nam si illo modo dicatur, non uera erit definitio, si quidem nõ est primũ omniũ. Proximus locus erit, quoties aliquid eorũ quæ in definitione cõtinentur, nõ omnibus iis quæ sunt sub eadem specie, conuenit. Qualis definitio deterius & absurdius explicata est iis omnibus, in quibus aliquid adhibetur, quod omnibus naturis conuenit. illo.n. modo reliqua propria erit definitio, & tota propria erit. quãdoquidem si ad proprium aliquid quod uerum est addatur, omnino propria est tota oratio. At si quid eorum quæ in definitione collocata sunt, non omnibus cõueniat iis quæ eidem speciei subiiciuntur, tota esse oratio propria nullo modo potest. Neq; enim de re uicissim dicetur: cuius generis est hoc totum, animal gradiẽs bipes quatuor cubitorum. neq; enim eiusmodi definitio de re uicissim dicitur propterea quod non omnibus iis quæ eidem speciei subiiciuntur, magnitudo quatuor cubitorum conuenit. Illud etiam uidendum erit, an uerbũ idem iteratum est: ut si quis appetitionem definiat, uoluptatis & delectationis cupiditatem. Rei enim iucundæ omnis appetitio est, ita idem ualet iucundi cupiditas quod appetitio. Non erit igitur appetitionis definitio cupiditas rei iucundæ & suauis. nihil enim interest, appetitionem dicamus an cupiditatem rei iucundæ, ut utrunque eorum proprium sit uoluptatis, nisi forte hoc alienum uideri non potest. homo enim cum bipes sit, certe bipes idem est quod homo. Est autem idem quod homo, animal gradiens bipes: ita animal gradiens bipes, bipes est. Sed non ex hoc alienum quicquam & incommodum efficitur, quãdo quidem in animãte qui gradiens est solum, bis bipes non dicitur. Sic enim bis de eodem bipes diceretur: cum autem de animante gradiente & bipede nomen bipedis dicatur, semel tantummodo bipes dicitur. Eadem est ratio appetitionis, propterea quòd non in cupiditate intelligitur illud esse delectationis, sed in tota oratione ita fit ut semel etiã hoc III

loco ratio dicendi exprimatur. Atqui iterare idem uerbum non est incommodum, sed illud demum incommodum est, sæpe idem de aliqua re dicere, quod Xenocrati usu uenit, qui sapientiam ait esse constitutionem & cognitionem naturarum quippe cum constitutio quædam sit cognitio: ita bis idem dixit adiecto uerbo cognitionis. In eodem errore uersantur ii, qui refrigerationem caloris naturalis priuationem esse definiunt. nam cum eius quod insitum est omnis sit priuatio. superuacaneum est nomen naturalis addere, satisq; erat addere caloris priuationem, quandoquidem ex ipso nomine priuationis rei naturalis esse intelligitur. Rursus uidẽdum est, an ad id quod omnino dicitur, aliquid etiam quod in parte fit, adiungatur. ut si quis æquitatem definiat imminutionem rerum utilium atque iustarum. Cum enim quod iustum est, etiam utile sit quidam, profecto in rebus utilibus cõtinetur. Ita illud rerum iustarum, redundat. ex quo fit, ut quod omnino & in totum dicitur, id adiectum sit in parte. Quod idem fiet, si medicinam aliquis definiat scientiam rerum salubrium animali & homini: aut legem imaginem eorum quæ natura & ui sua bona sunt & iusta. Nam quoniam quod iustum est, quædam pars est boni, is qui ita definit, sæpe idem dicit. Ac

III. utrum recte, nec'ne definitio explicata sit, ex his locis & aliis eiusdem generis intelligemus. Ad probandum autem naturam rei explicatam esse aut non esse definiẽdo, ex iis quod deinceps exponemus, argumenta sumentur. Primum uidebimus, num prioribus & magis perspicuis uerbis exposita sit definitio. Definitio enim rei cognoscendæ gratia traditur. Et rem cognoscimus non ex rebus & uerbis quibuslibet, sed ex prioribus & magis perspicuis: quemadmodum in demonstrationibus contingit. ea enim uis est omnis doctrinæ & disciplinæ. Ex quo perspicuum est, eum non explicare rem definiendo, qui non rebus eius generis rem illustret & aperiat definitione. Si enim rem definiuit, certe multæ

erunt eiusdem rei definitiones, quippe cum perspicuum sit eum qui rebus magis perspicuis & notioribus definierit, aptius & commodius rem definiendo explicasse. ita eiusdem rei utraque definitio erit propria, quod non ita est. Sua enim cuiusq; rei una est uis atque natura. Itaque si multæ eiusdem rei definitiones erunt, uis & natura rei eius quæ definitur, erit eadem quę utraque definitione declaratur. Atqui & naturæ non sunt eædem, quãdoquidem aliæ & diuersæ sunt definitiones. Perspicuũ est igitur, eum non definiuisse rem, qui non magis perspicuis neque notioribus rebus definierit. Ad probandum igitur nõ esse explicatam definitionem magis perspicuis rebus, duplex locus suppetet. Nam aut uidebimus, an ex magis dubiis omnino & ignotis, aut an nobis magis ignotis & dubiis exposita sit res definiendo, quoniam utroque modo id fieri potest. Quod enim prius est, id eo quod posterius est, notius est omnino. ut punctum linea, & linea plano, & planum solido: quemadmodum unio numero notior est, quoniam prior initiumq; est omnis numeri: itemq, elementum syllaba. At uero in nostra cognitione contra interdum contingit. Nã & quod solidum est magis sub sensum cadit, quàm quod planum est: & quod planum est magis quàm linea, & linea q̃ punctum: quippe cum hæc plerisq; nota sint omnia. Hæc enim cuiusuis, illa subtilis & otiosi ingenii est discere. Et quanquam præstat omnino eniti, ut posteriores res ex prioribus intelligamus & cognoscamus (habet enim id maiorem uim ad scientiam) tamen apud eos qui rem ex his talibus non possunt cognoscere, necesse est profectò rem definiendo aperire iis rebus, quæ illis notæ sunt & perspicuæ. Cuius generis sunt & puncti & lineæ & plani definitiones. omnes enim res antiquiores posterioribus explicant, ut lineæ punctum, plani lineam, solidi planum extremum esse definiunt. Sed tamen illud intelligendum est, eos qui ita definiunt, uim & naturam rei quæ definitur explica-

re non posse. Nisi forte idem sit & nobis notius, & notius omnino. siquidem omnes qui recte rem definiunt, genere differentiisq; definire debent, quæ in iis sunt rebus, quæ omnino & per se notiores sunt, & magis perspicue, quàm forma: quippe cum sublato genere, sublata differentia forma tollatur. Ex quo fit, ut specie priora sint, & antiquiora. Atque etiam notiora esse, ex hoc intelligi potest, quod cognita specie genus & differentiam cognosci necesse est. qui enim hominem nouit, etiam animal & bipes nouit at cognito genere, aut cognita differentia, non necesse est speciem esse cognitam. ita species minus nota & perspicua est. Iam uero ita fiet, ut ii qui definitiones eiusmodi ueras esse confirmāt, quę ex iis constant quæ cuiq; perspicua sunt & nota, multas eiusdem rei definitiones esse fateantur. Nam quoniam alia aliis, nec eadem omnibus notiora sunt, una cuiq; & alia assignanda erit definitio. siquidem definitio ex iis quæ cuiq; planiora sunt & notiora, constitui debet. Præterea eisdem alia aliàs magis aperta uidentur. Nam à primo ortu, ea quæ sub sensum cadunt: ubi autem acriori sunt iudicio, contra. Ita ne eidem quidem semper eandem definitionem dare debent ii qui definitionē rebus, quæ cuiq; magis perspicuæ sint tractari uolunt. Ex quo perspicuum est non iis talibus, sed iis quæ omnino clariora sunt, rem esse definiendam. quippe cum ita demum una & eadem semper sit futura definitio. Ac fortasse quod omnino & ui sua notum est, non omnibus perspicuum est, sed iis demum, qui bene animo constituti sunt quemadmodum id etiam quod omnino salubre est, iis salubre est, quorum bene affectum est corpus. Tractari ergo hæc debent omnia accurate & subtiliter: adhiberi autem in disputationibus pro rerum usu. Sed consensu omnium euerti definitio tum potest facillime, cum nec omnino perspicuis & notis, nec iis quæ nobis nota sunt explicabitur. Ac una quidem ratione ita intelligetur, non esse perspicuis traditam &

apertam definitionem, si posterioribus (quemadmodum supra dixi) priora declarabuntur. Alia autem ratione, si eius rei quæ stabilis & certa est, incertis & mutabilibus nobis statuetur definitio. quippe cum prius sit & clarius quod stabile & certum est, quàm quod incertum & mutabile. Ad probandum autem non prioribus apertam definitionem esse, tribus ex locis argumenta sumentur. Primus erit, si contrariis contrarium definiendo aperietur: ut si bonũ malo definiatur. simul enim naturæ ordine sunt contraria & quibusdam eadem ars in utroque uersari uidetur. Ex quo fit, ut alterum altero non sit notius. Sed tamen illud ignorare non debemus, quædam esse, quæ aliter definiri non possunt. cuius generis est duplum, quod sine simplo definiri non potest. Itemq; omnia quæ per se cum aliquo conferuntur. Nã cum eorum omnium uis & natura idem ualeat quod ad aliquid quodammodo affectum esse, profecto utrũque sine altero cognosci non potest, ut necesse sit alterum in alterius definitione contineri. Ac sunt cognoscenda illa quidem eius generis omnia, eisq; in his (ut res feret) ita utendum est. Alter locus nobis argumenta suppeditabit, quando in definitione aliquid adhibetur, quod idem ualet quod res quæ definitur: id quod obscurum est, tum cum non eodem uerbo utuntur, quod est rei quæ definitur. ut si solem astrum luce perspicuum definiant, qui enim lucis uocabulo utitur, etiam solis utitur. Vt autem hæc manifesto deprehendantur, pro nomine definitio sumenda est hoc modo: Dies est solis motus super terram. sic enim perspicuum erit, eum qui motum super terram, dixerit, etiam solem nominasse, ut solis nomine usus sit qui diei usus fuerit. huius etiam loci usus erit, quando eo quod in eadem diuisione numeratur, alterum eiusdem generis definitur. ut si quis imparem numerum definiat, qui parem uno uincit. Sunt enim simul ordine naturæ ea quæ ex eodem genere distribuũtur in partes, cuiusmodi sunt

stabile ut mutabile
Contrarie ut bonu mal.

impar & par, quæ numeri sunt differentiæ. Quod item fiet, si superiora inferioribus definiendo aperiantur. ut si par numerus definiatur esse qui bifariam diuiditur, aut bonum habitus uirtutis. Nam & bifariam à duobus quæ sunt paria ductum est, & uirtus quædam est pars bonorum: ita hæc illis subiecta sunt. Necesse est etiam eum qui eo quod infra est utatur, etiam superiore uti cum præsertim qui uirtutis nomen usurpat, boni etiam nomen usurpet. quandoquidem uirtus in numero bonorum habetur. Itemq; is qui bifariam dicat, pari utitur: quoniam illud bifariam aliquid in duas partes distributum declarat, & duo paria sunt. Atque hic quidem locus unus est, ut generatim dicam, ex quo ad docendum definitionem non prioribus & magis perspicuis esse illustratam, argumenta ducentur. Cuius partes erunt duo superiores. Secundus locus erit, quando res quæ definitur ex aliquo est genere, neque in genere ponitur. qui error in iis omnibus uersatur, in quibus non ponitur genus definitionis. ut si quis corpus definiat, id quod habet tres dimensiones: aut hominem, id quod rationem numerorum tenet, is genus non dicit magnitudinem esse, quæ tres habeat dimensiones: aut genus hominis animal, quod rationem numerorum tenet. Genus autem quid res sit, declarat, & primum eorum quæ in definitione dicuntur, collocatur. idem fiet, si res quæ definitur, in multis dicatur, neque ad omnia pertineat definitio. ut si quis grammaticam definiat, artem esse scribendi id quod dictatur & profertur. Deest enim, & legendi: quandoquidem non potius scribendi quàm legendi eam artem tradidit is qui eam definiuit: ut non qui alterum. sed qui utrunque dixerit, definiisse uideatur. siquidem eiusdem rei multæ definitiones esse non possunt. Ac in nonnullis quidem hoc uere dicitur quod expositum est, in quibusdam uero non item. cuius generis ea sunt omnia, in quorum utroque non per se res quæ definitur cernitur,

quemadmodũ medicina in morbo & in ualetudine uer-santur quorum in ualetudine ui sua & per se, in morbo temere & casu cernitur: præsertim cum omnino alienũ sit à medicina morbum efficere atq; generare. Ita nõ ueritus medicinam definiendo aperit is, qui utrunq; cõplexus est, quàm is qui alterum, imo uero deterius. quãdoquidẽ quiuis alius morbũ efficere potest. Proximus locus erit, quãdo non ad id quod pręstantius est, sed ad id quod deterius, res quæ definitur accõmodatur, cũ plura sint in quibus uis eius intelligatur. Omnis. n. ars uisq; omnis ad id quod continet præstantissimũ omnium, referri uidetur. Rursus si res quæ definitur in proprio & accommodato genere non collocetur, argumẽta ex his locis generis, quos supra exposuimus, ducentur. Iam si quis superiora genera defniẽdo dicat, nõ recte definiet. ut si quis iustitiã definiat, esse habitũ efficientẽ æquabilitatis, aut habitum qui suũ cuiq; tribuit: is enim ita definiendo, uirtutẽ transit & transilit. Quoniã igitur iustitiæ genus prætermittit, uim eius & naturã nõ explicat: quippe cum cuiusq; rei uis sit cum genere coniuncta. Hic autem locus idẽ ualet quod ille: Non in proximo genere aliquid collocare. Qui. n. in proximo genere numerarit aliquid, is superiora dixit omnia: quandoquidem in inferioribus ea quæ supra sunt intelliguntur. Quocirca aut proximum genus in definitione usurpandũ est, aut generi quod supra est, adiungendæ sunt differentiæ omnes, quibus uicinum genus definiatur. Sic enim nihil prætermittetur exprimeturq; oratione inferius genus pro nomine. At qui superius genus solum dixerit, non etiã inferius explicat. ueluti qui plantã dicit, non etiã arborẽ declarat. Rursum in differentiis eodem modo uidendum est, an generis differentias defniendo explicarit. Nam si rem aliquam non suis propriis differentiis definierit aut etiam aliquid dixerit eiusmodi, quod nullius rei differẽtia esse posit, ut animal, ut substãtiam, is quoniam nihil tale differentiæ nomen obtinet, certe definiendi genere

non utetur. Atq; etiam illud uidendum est, sit ne aliquid quod diuisum quasi ex altera parte differentiæ quę proposita sit, respondeat. Si enim non sit, profecto quæ data est, non erit generis differentiis, quãdoquidem in differentia, quæ diuiduntur ex contrariis partibus, genera omnia tribuũtur. ut animal in terrenum & pennigerum, in aquatile & bipes. Aut si est differentia quam ex altera parte generis diuidant, nec de genere uere dicatur, perspicuum est neutram generis esse differentiã: præsertim cum omnes differentiæ in quas genus tribuitur, de proprio & suo genere uere dicantur. Itemq;, si uere illa quidem dicatur, neq; adiecta generi speciem efficiat, profecto non erit generis hæc talis speciei procreatrix differentia, quippe cum speciei effectrix differentia speciem procreet, si cum genere iungatur. Quòd si hæc in differentiis nõ numeretur, nec ea quidẽ, quæ prolata est: quãdoquidem in hanc etiã genus diuisum est. Illud etiã cõsiderandum est, an in negationem genus sit distributum. Quod ii faciunt, qui lineam definiunt longitudinem esse latitudine carentem. Nam cum nihil aliud indicet, nisi quod non habet latitudinem, ita fiet ut genus definitionis formæ sit particeps: quandoquidem longitudo omnis aut caret latitudine, aut habet latitudinem. & de rebus omnibus aut aientia, aut negantia uere dicuntur. Ita longitudo cum lineæ genus sit, aut non habebit, aut habebit latitudinem. Atqui longitudo non habens latitudinem, speciei ratio est. itemq; habens latitudinem pręsertim cum quod latitudinis expers est, & particeps, sint differentiæ: ex differentia autem ac genere speciei constat ratio & definitio: ita genus sibi formæ definitionem uendicabit. Itemq; differentiæ, quandoquidem altera differentiarum quas exposuimus, de genere dicitur necessario. Hic autem locus ualet contra eos, qui ponunt ideas esse. Si enim nõ est ipsa longitudo, quonam tandem pacto de genere dicatur, quod aut latitudine caret, aut latitudinis est particeps? Debet enim alterum eo-

rum de omni longitudine dici,siquidem futurum est,ut uere de genere dicatur. Quod non fit, cum sint longitudines quæ latitudine careant,& quæ habeant latitudinē. Ergo hic locus contra eos solos ualebit,qui genus unū numero esse contendunt ,quod ii faciunt,qui ideas ponunt. Nam & ipsam longitudinem & ipsum animal uolunt genus esse. Quanquā in quibusdā definiēdis negatio adhibenda est necessario,cuius generis sunt priuationes. Cęcum enim est id quod aspectum non habet,tum cum ei est aptus natura. Nihil autem interest, negatione res definiatur , an affirmatione eiusmodi cui necesse sit negationem ex altera parte in diuidēdo respondere.ut si quis lineam,longitudem quæ latitudinem habeat,definierit . Quod enim habet latitudinem , ei quod ea caret,cum in eas quid diuiditur, respondet,pręterea nihil: ita rursus in negationem genus tribuetur . Illud etiam uidendum est,speciem'ne definiendo pro differentia dixerit.quod faciunt ii qui conuicium,contumeliam cum irrisione definiunt.Nam cum irrisio quædam sit contumelia,fit,ut non differentia,sed species sit irrisio.Iam illud etiam,an genus in differentia definiendo numerarit: ut si quis uirtutem , habitum bonum definiat . Est enim bonum uirtutis genus.Nisi forte nō genus bonum est, sed differētia:siquidē uerum est illud,nō posse idem in duobus generibus numerari , quin unum altero contineatur. Neque enim bono habitus , neque habitu bonum continetur : quandoquidem non omnis habitus bonus est,neque omne bonum habitus.Ita utrunq; esse genus nullo modo potest. Quòd si habitus uirtutis genus est,profecto bonum non uirtutis genus , sed differentia est.Præterea habitus quid sit,uirtus declarat,bonum autem non quid sit,sed qualis indicat.Atqui quale quid significat differentia.Videndum etiam est,an quid non quale quid,quæ data est differētia,declaret.quoniā, qualitatem omnis differentia declarat.Atque illud etiā, forte'ne ac temere rei q̄ definiatur differentia cōueniat,

Vt enim nullum genus, sic differentia nulla in iis numeratur quæ temere & casu rei conueniunt, præsertim cum alicui conuenire, & non conuenire non posit differētia. Iā si de genere dicatur differentia aut species, aut aliquid eorum quæ speciei subiecta sunt, nulla definitio est. Nihil enim eorum quæ enumerata sunt, de genere dici potest, quandoquidem in pluribus genus quā omnia reperiatur. Quod idē fiet, si de differētia genus dicatur: cum præsertim non de differentia genus, sed de iis de quibus differentia dicatur. Veluti animal in homine, boue, cæterisq; terrenis animalibus dicitur, nō in ea differentia quæ de specie dicitur. Si enim de singulis differentiis animal dicetur, certe multa animalia de specie dici poterunt, cum præsertim in specie differentia intelligatur. Præterea isto pacto aut in formis, aut in indiuiduis omnes differentiæ numerabuntur, siquidem animalia esse ponantur. quandoquidem omne animal uel speciei uel indiuiduorum nomen obtinet. Similiterq; considerādum est, an species, uel aliquid eorum quæ subiecta, sunt sub speciē, de differentia dicatur, quod fieri nō potest quandoquidem ad plura differentia quā forma transfertur. Isto etiam pacto fiet, ut in specie differentia numeretur, si quid eorū quæ speciei subiecta sunt; de ea dicatur. Si enim de ea homo dicatur, certe homo differentia est. Illud etiam uidendum est, an specie non sit prior differentia, debet enim ut genus sequi, sic specie antecedere differentia. Illud etiam, an alterius generis sit differentia ea quę producta est, quod quidem nec contineatur, nec contineat. Neq; enim uidetur duobus generibus data eadem differentia, quorū alterum ab altero minime cōtineatur. Sin secus, profecto illud etiam fiet, ut eadem species in duobus generibus, quorū unū non contineatur ab altero. ex differentia enim genus cōcluditur, ut ex terreno & bipede, animal. Ita fit, ut in quo differentia etiam genus utrūque dicatur. Ex quo perspicuum est, formam in duobus generibus esse, quorum

unum altero non comprehendatur. Nisi forte nō omni no fieri non poteſt, ut eadem differentia duorum ſit generum, quorum neutrum alterum contineat: ſed adiungendum eſt, quorum utrūque eidem minime ſubiicitur. Nam terrenum animal, & pēnigerū animal genera ſunt, quorum neutrum alterum complectitur, quorum utriusque bipes differentia eſt: ita addēdū illud eſt, quorum utrūque ſub idē genus nō ſubiicitur. hæc enim duo animali ſubiecta ſunt. Illud etiam perſpicuum eſt, nō neceſſario ex omni differentia ſuum concludi genus, quandoquidem eſſe duorū generū, quorum unum altero nō cōtinetur, eadē poteſt quorumq; altera neceſſe eſt ex ea cōcludi & probari, eaq; quæ ſupra ſunt omnia: quemadmodum animal pennigerum uel terrenū ex bipede cōcluditur. Videndū etiam, an id quod in aliquo eſſe quid ſignificat, differentiam naturæ explicarit. Neque enim inter ſubſtātiam & ſubſtātiam hoc intereſt, ꝙ alicubi ſit. Itaq; eos qui animal in terrenū & aquatile partiūtur, reprehēdunt: ꝓpterea ꝙ terrenū & aquatile in aliquo eſſe declarāt. niſi forte in his non iure reprehēdunt. Neque enim in aliquo eſſe aut alicubi aquatile & terrenum, ſed quale quid indicat: præſertim cū ſi ſit in loco, ſicco tamē æque aquatile: & ſi in humido loco terrenū, nō aquatile ſit futurum. Sed tamen hoc perſpicuū eſt, ſi quid eſſe in aliquo ſignificet differētia, in ea exponēda & explicāda peccari. Præterea uidēdum eſt, an perturbationem in differentia numerarit. Omnis enim perturbatio amplificata, ex ſtatu ſuo naturam dimouet, ex quo genere non eſt differentia. Magis enim ſtatum eius cuius eſt differētia; differentia conſeruat, neque fieri poteſt omnino, ut ſine ſua quicq; differentia permaneat. ſublata.n. terreni differētia eſſe hō nullo modo pōt. Quibus autē cōmutatur id in quo ea ſunt, eorū nihil illius differētia eſt quādoquidē omnino eiuſmodi amplificata naturā ē ſtatu ſuo dimouēt. Quapropter q talē aliquā differētiā dederit, in eo peccauit, quoniā differētiis omnino non commu

animal terr[?] nū

tare solemus. Iam si quis definiẽdo aliquid eorum quæ cum aliquo conferuntur, non constituerit differentiam, quæ ad aliud aliquid referatur, errabit. Eorũ enim quæ cum aliquo conferuntur, tales etiam debent esse differentiæ. Quod in arte perspici potest, quæ animo cernere, agere, & moliri dicitur. quæ ad aliquid referuntur omnia. Nam & rem omnino cernere, & aliquid agere, & aliquid moliri ac efficere dicitur. Illud etiã considerãdum est, an ad id definitionem accõmodarit is qui rem definit, ad quod natura apta sunt omnia quæ cum aliquo conferuntur. Sunt enim quædam, quibus ad id solum uti licet, ad quod natura aptum est unumquodque eorum quæ cum aliquo conferuntur: sunt quibus etiam ad aliud licet, ueluti aspectu ad cernendum tantummodo uti licet. at labro etiam quis hauriat, tamen si quis definiat, labrum instrumentum esse ad hauriendum, peccabit, quoniam ad id non est natum & comparatum. Definitio autem illius, ad quod natum & institutum est, hæc est, id ad quod prudẽs quia prudẽs sit utitur, & propria cuiusque rei ars & scientia. Peccabit etiam definiendo, qui rei, cui primum conuenit, non accommodat definitionem, quoties in pluribus intelligetur: ut si quis, exempli causa, prudentiam definiat, hominis aut animi uirtutem, non eius partis animi quæ rationis est particeps. Est enim prima sedes prudentiæ in parte animi quæ ratione utitur: quandoquidem ex ea & animus, & homo prudens esse dicitur. Præterea si nõ habeat uim ad recipiendum id ad quod exposita est perturbatio, quæ definitur, uel affectio, uel quiduis aliud, uitiose definiuit. Omnis enim affectio omnisq; perturbatio in eo sita esse solet, cuius affectio & perturbatio: quemadmodum ars in animo cuius est affectio, sita est. Interdũ autem in his ipsis peccatur, uelut ab iis qui aiunt somnũ esse sensus imbecillitatem, & dubitationẽ, æqualitatem rationum contrariarum, & dolorem discordiam partium coniunctarum natura, uehementiore motu excita-

tam. Neque enim somnus inest in sensu: quod necesse esset, si esset sensus imbecillitas. Itemq; ne dubitatio quidem in contrariis rationibus inest, nec dolor in coniunctis natura partibus. dolebunt enim res inanimæ, si quidem dolor eis aderit. Atq; etiã illa ex eo genere ualetudinis definitio est, apta compositio caloris & frigoris. Sic enim necesse erit ualere res calentes & frigidas. Nam cum cuiusq; rei apta compositio in illis sit, quorum est apta compositio, certe in eis etiam ualetudo insit necesse est. Præterea ita fiet, ut ii qui sic definiunt, id quod fit, in eo numerent necessario, quod uim habet ad efficiendum, aut contra. Neq; enim dolor dissensio partium natura coniunctarum, sed quod ad eam efficiẽdam uim habet: nec imbecillitas sensus somnus. sed alterum alterius efficiens est. quippe cum aut propter imbecillitatem sensus somno opprimamur, aut propter somnũ sensuum munere non fungamur. Itemq; dubitationem afferre solet contrariarum rationum æqualitas. Cum enim in utranq; partem de aliqua re cogitamus; & paria sunt momenta rationum, tum deniq; quid nobis agẽdum sit, dubitamus. Iam omnium temporum habenda ratio est, sicubi discrepent: ut si quis immortale animal, nunc non quod interit, definiat. Sic enim fiet, ut animal quod nunc interitus expers est, hoc tempore sit immortale. Nisi forte in hoc id non est uerum. est enim ambiguum, nunc interitus esse expers aliquid. Aut enim non interiisse nunc significat, aut non posse interire hoc tempore aut esse hoc tẽpore eiusmodi ut nunq̃ intereat. Cũ igitur dicimus, hoc tẽpore interitus expers esse animal, nõ hoc dicimus, tale esse nunc animal, ut nunq̃ occidat: hoc enim idem esset quod immortale. Ita minime efficitur, ut id nunc sit immortale. Attamen sicubi id accidat, ut quod oratione explicetur, hoc tempore insit, aut superiore, id autem quod nomine declaratur non insit, nunquam idem erit. Vsus ergo huius loci talis est. Atque etiam illud uidendum est, id ne quod definitum

ualetudo

iustitia

amor

ignis

pulchrū

ſit,alia oratione,ac ea quæ allata eſt,aptius explicetur:ut ſi iuſtitia definiatur,ius ſuum cuique tribuens: iuſtus eſt enim potius,qui ſuum cuiq; uult tribuere, quàm qui id poteſt.ex quo fit ut non ſit iuſtitia, ius ſuum cuique tribuens:præſertim cum is demum iuſtus ſit,qui ſuū cuiq; pro dignitate tribuere uelit.Illud etiam uitioſum eſt definiendi genus,cum res acceſſionem recipit, id autem quod oratione explicatur,non recipit.aut contra, cum id quod oratione explicatur recipit,res autem non recipit acceſſionem. Aut enim utrunque, aut neutrum capere debet,ſi quidem idem eſt quod oratione explicatur,& res ipſa. Vitioſum etiam illud genus eſt, cum utrunque acceſſionem illud quidem recipit,ſed non ſimul. ut ſi amor, cupiditas concumbendi definiatur. Cum enim is qui uehementius amat, non magis concubitum appetat,fit,ut non recipiat ſimul utrunq; acceſſionem:quod quidem deberent,ſi quidem idem ualerent. Quod idē fiet,ſi propoſitis duobus,de quo magis res dicetur,de eo minus dicetur oratio. Vt ſi ignis definiatur corpus tenuiſſimum.Nam & ignis luce magis flamma eſt,& corpus tenuiſſimum flamma eſt minus luce. Atqui utrunque eidem magis conuenire deberet,ſi quidem idem ualent. Vitioſum etiam eſt definiendi genus, ſi duobus propoſitis unum utrique æque conuenit, alterum non æque,ſed alteri magis.Item cum duo complectitur definitio.quorum utrunque compleatur.ut ſi pulchrum definiatur id eſſe,quod uel oculos uel aures demulceat:& id quod eſt,quod pati,uel facere quid poteſt. Sic enim ſimul idem & pulchrum erit & non pulchrum, itemq; idem erit & non erit. quandoquidem quod aures mouet ac demulcet, idem erit quod pulchrum.Ita quod non demulcet aures,idem ualet,quod id quod minime pulchrum eſt. Rebus enim eiſdem,eadem data ſunt contraria.Cōtrarium autem eſt pulchro id quod pulchrum non eſt,eiq; quod ſenſum auriū ſuauitate quadam mouet,id quod non mouet ſenſum au-

riũ. Perſpicuum eſt igitur, idem ualere id quod nõ mo-uet aures ſuauitate quadã, & id quod non eſt pulchrũ. Si quid igitur eſt quod ſenſum oculorum moueat, non aures, id & pulchrum & non pulchrum futurũ eſt. Eo-demq; modo idem eſſe & nõ eſſe doceremus. Iam ue-ro ſi orationes pro nominibus ſumamus & generũ & differentiarum, & eorum omnium quæ definitio com-plectatur, an aliquid eorum diſcrepet, uidendum eſt.

Quòd ſi res, quæ definitur in iis ſit quæ cum aliquo conferuntur, uel per ſe, uel generis ſocietate, conſiderã dum erit, an in definitione expreſſum nõ ſit id cum quo uel ipſa per ſe uel generis communione conferatur. ut ſi quis ſcientiam opinionem immutabilem definiat, uel uolũtatem cupiditatem ab ægritudine uacuam. Eorum enim omnium quæ cum aliquo conferuntur natura ad alterum refertur, quandoquidem uniuſcuiuſq; eorum, quæ ex illo ſunt genere, natura idem ualet, quod ad ali-quid quodammodo affectum eſſe. Debuit ergo ſcien-tia definiri, opinio de eo quod ſcientia continetur, & uo luntas boni cupiditas. Quod itẽ fiet, ſi grãmatica litera-rum ſcientia definiatur. Exprimendum enim fuit defini-tione, cum quo ipſa genus'ue conferretur. Aut illud ui-dendum eſt, an alicuius eorum quæ cũ aliquo conferũ-tur, non ad finẽ directa ſit definitio, finis autem unicuiq; ꝓpoſitum eſt quod optimum eſt. aut quò cetera omnia referuntur. Ita aut qđ optimum eſt, aut finis & extremũ exprimi debet. Vt cupiditatẽ nõ rei quæ uoluptatẽ af-fert, ſed ipſius uoluptatis. qppe cũ eius gratia etiã id qđ eã efficit, expetamus. Videndum etiã eſt, id'ne ad quod retulerit, in ortu uel actione cõſiſtat. Nihil enim eorum finis eſt. egiſſe enim, & ortum eſſe, finis potius nomen, q̃ uel oriri, uel agere obtinet. Quanquam non in omni-bus rebus ita eſt: ferè enim omnes uoluptatẽ capere ex quaq; re malunt, quàm deſiiſſe capere. ita agere potius finẽ cõſtituunt, q̃ egiſſe. Iam in qbuſdam ſi quanta qua-liaq; ſint, & ubi fiant, itemq; ceteræ diſſimilitudines mi- IIII.

nime explicentur, uitiosa erit definitio. Vt si non aperiatur, qualis & quantæ gloriæ cupidus sit ambitiosus. nam quoniam omnes gloria ducuntur, non satis est cupidum gloriæ dicere eum qui gloriæ sit appetens: addendæq; sunt differentiæ, quas enumerauimus. Itemq; si auarus definiatur, quanto studio pecuniæ teneatur, exponendum est: aut si impotens, quarum uoluptatum sit, in quibusq; uersetur. Neque enim si quis qualicunque & quauis uoluptate uincatur, is continuo impotens habendus est: sed is demum, qui certa quadam superetur. Eiusdem generis sunt definitiones, & qua noctem definiunt umbram terræ, & qua terræmotum motum terræ, & qua nubem aeris crassitudinem, & qua uentum aeris motionem. Addendum enim quantum, & quale id sit, & ubi fiat, & unde. Quod eodem modo de aliis eiusdem generis iudicandum est. Qui enim quamuis differentiam prætermittit, is naturam rei non explicat. In id autem quod prætermissum est, omnis semper dirigi debet argumentatio. Non enim si quomodocunque quantumlibet terra mota sit, continuo terræmotus est. nec si aer quoquomodo aut quiuis pellatur, uentus est. Eodẽ modo peccatur in appetitionibus definiendis, cũ quod uidetur non adiicitur, in cæterisq; omnibus, in quibus illud adiiciendum est. ut si uoluntas definiatur appetitio boni, & cupiditas appetitio rei quæ uoluptatem efficit, nec addatur, eius quod bonum uideatur, aut eius rei quæ uoluptatem efficere uideatur. Sæpe enim ignorant ii qui cupiditate tenentur bonum esse aut iucundum esse id quod cupiunt. Ita non est necesse id esse bonum aut iucundum, sed modo uideri. debuit ergo eo pacto explicatio fieri. Quod si ita ut dixi, rem tradat & aperiat, ad species impellendus erit is qui ponit ideas esse. Neque enim idea est in ulla re, quæ esse uideatur, & appareat, & species ad speciem referri uidetur. ut ipsa cupiditas ipsius iucundi est, & ipsa uoluntas ipsius boni. Non igitur eius quod bonum esse uideatur, ipsa uoluntas

lũtas erit. neq; rei quæ uoluptatem afferre uideatur, ipſe cupiditas. ita non eſt eius quod bonum eſſe uideatur, nec eius quod uoluptatem afferre uideatur. Abſurdum eſt enim, eſſe aliquid ipſum uiſum bonum, aut iucun-dum. Iã ſi habitus definitio explicetur, ex eo in quo eſt habitus ducetur argumentũ: & ſi eius in quo eſt habitus ex habitu. Itẽq; in cæteris talibus. ut ſi iucũdum dicatur quod prodeſt, etiam qui uoluptate afficitur, adiuuatur. In definitionibus autem eius generis, fit, neſcio quo modo, ut is qui rem definiendo aperit, plura uno definiat. Qui enim ſcientiam definit, quodammodo etiam definit ignorationem: itemq; is qui quod doctũ & indoctũ eſt, ſcire & ignorare. Si enim primũ planum fiat, quodã-modo etiam perſpicua fient omnia. Quapropter in his talibus, ſi quid diſcrepet, ex iis locis quos in contrariis & coniugatis expoſuimus, argumenta ducemus. Atque in iis etiam, quæ cum aliquo conferũtur, uidendum eſt, an ad quod genus accõmodatum eſt, etiam ad illud aliquid relata ſit forma. Vt ſi opinio cum eo quod opinabile eſt confertur, etiam opinio quædam cum quodam opinabili conferetur. Et ſi res multiplex ad ſubmultiplicem refertur, etiam quædam multiplex ad quandam & certam ſumbmultiplicem referetur. Si enim non ita explicata res eſt, profecto uitioſa erit definitio. Et illud uidendum, an contrarii explicata expoſitaq; ſit definitio contraria. ut ſit'ne ſimpli definitio contraria dupli definitioni. Si enim duplum eſt quod pari uincit, etiam ſimplum erit quod pari re uincitur. Eadem eſt ratio eorum contrariorum quæ aduerſa dicuntur. Contrarii enim contraria erit definitio, una quadam contrariorum coniunctione, hoc modo: Si id prodeſt quod bono afficit, etiam id obeſt quod malis afficit, aut quod bonis priuat. Alterum enim eorum contrarium ſit eius quod priore libro dictum eſt, neceſſe eſt: quòd ſi neutrum contrarium ſit eius quod initio expoſitum eſt, certe neutra eorum quæ poſterius expoſita ſunt, eſſe cõtrarii defini-

tio ullo modo potest:ita ne ea quidem quæ initio data est,uere & recte fuit explicata & cōstituta. Quoniamq; contraria sunt quædam, quæ alterius priuatione dicuntur,ut inæqualitas æqualitatis priuatio uidetur esse,inæqualia enim sunt quæ non sunt æqua & paria: profecto id semper quod priuatione dicitur, altero contrario definitur necessario,alterū non etiam necesse est illo,quod ex priuatione nominatur definiri. Sic enim fieret,ut utrūque ex altero cognosceretur. Quare hoc uitium in contrariis animaduertere debemus . ut si quis æqualitatem definiat,id quod inæqualitati contrarium est . definiendo enim aperit rem,eo quòd ex priuatione appellatur. Iam uero necesse est eum qui ita definiat, ea re uti quæ definiatur . Quod ita intelligetur,si cum nomine commutetur oratio. Quando enim nihil interest,inæqualitatem dicamus, an æqualitatis priuationem , certe erit æqualitas contrarium æqualitatis priuationi.ita eadē re usus est. Quòd si neutrum contrariorum priuatione dicatur , eodemq; modo explicetur definitio:ut, bonum est quod malo est contrarium , certe bono malum erit contrarium. Eorum enim quæ ita contraria sunt,similiter explicanda definitio est. Sic rursus fiet,ut eam ipsam rem quæ definiatur,adhibeat in definitione, præsertim cum insit bonum in mali definitione.ita si bonum malo contrarium est,malum autem nihil refert,dicas,an quod bono est contrarium , efficietur , ut bonum contrarium sit eius ,quod bono contrarium est.ex quo perspicuum est,eodem usum esse eum qui ita definiat. Vitiosa etiam definitio est,cum ita aliquid eorum quæ priuantia sunt aperitur,ut cuius sit priuatio , ueluti habitus'ne,an contrarii,an cuiusuis, minime explicetur . Quod idem fiet, si cuius aut in quo solet esse priuatio , non addatur omnino,aut in quo primo soleat habitare.ut si quis ignorationem priuationem esse dicat , nec addat priuationem esse scientiæ , aut non adiungat in quo uersari soleat: aut si adiungat , non dicat in quo primo id ha-

bitare soleat.ut si quis non in ea parte animi quæ rationis est particeps,sed in homine uel in animo aliquid situm esse definiendo explicet. Si enim quiduis horum prætermiserit aberrabit.Eodemq; modo si quis cæcitatem,non aspectus priuationem in oculis dixerit. Qui enim uim & naturam rei alicuius accommodate apteq; explicare uult definiendo,is debet & cuius rei sit priuatio,& quæ res priuetur,exponere. Illud etiam considerandum est,,an priuatione explicetur quod non numeratur in priuantibus. Qui quidem error in ignoratione uersari uidetur iis, qui ignorationem negatione non definiunt.Quod enim artis & scientiæ expers est, id ignorare minime uidetur:sed id demum,quod errat & & fallitur.Itaque nec res inanimas,nec pueros ignorare dicimus. Ita non priuatione sciéntiæ ignorantia dicitur.Iam illud uidendum est,an similibus nominis casibus similes definitionis casus respondeant. ut si id prodest quod efficiens est ualetudinis, utiliter, accommodate ad ualetudinem efficiendam, etiam quod profuit id ualetudinem effecit.Spectandū est etiam ex idea, sit ne uera & propria quæ data est definitio. in nonnullis enim non contingit.Quemadmodum Plato definit, mortale,adiungens animantium definitionibus.Si enim idea est,certe nō est mortalis,ueluti ipse homo,ita ideę; minime conueniet definitio.Omnino necesse est.si addatur id quod efficiens est,aut patibile, in idea discrepare definitionem. Impatibiles enim & immutabiles uidentur ideæ iis,qui ideas defendunt. Quales definitiones contra eos ualent. Vitiosum etiā genus definiēdi est, V. si,omnium eorū quæ ambigue dicātur,cōmunis una definitio statuatur.Cum enim synonyma sint ea quorū una est nomini cōgruēs definitio,nullius certe eorum quæ nomē cōplectitur,ꝓpria definitio est:quādoquidē ęque oībus homonymū cōuenit.Quod ēt uitiū in uitæ definitione reperitur,quā Dionysius tradidit,motus generis quod alitur,cōiūctus comęsq; naturæ.Neq; enim id in

animantibus magis inest, quàm in iis quæ è terra gignũtur, cum interim uitæ non unum genus sit, aliudq; uitæ genus animantibus, aliud iis quæ è terra gignuntur, tributum esse uideatur. Atque fieri potest, ut arbitratu nostro sic definitionem uitæ explicemus, quasi sit synonymum uerbum, unumq; sit genus uitæ: sic nihil etiam prohibet, eum qui homonymiam & ambiguum perspiciat, uelitq; alterius definitionem tradere, ita dissimulanter facere, ut non propriam, sed communem utrique statuat definitionem. Sed tamen utrouis genere definiendi utatur, certe aberrabit. Quoniam autem quædam homonyma obscura sunt, is quidem qui interrogat, eis pro synonymis uti debebit: non enim alteri unius conueniet definitio. Ita alte r quodámmodo definiisse non uidebitur, quoniam in omnia conuenire debet synonymum. is autem qui respondet, ambiguum debet distinguere. Quoniamq; nonnulli eorum qui rem aliquam defendunt in disputationibus, synonymum ambiguum esse dicunt, quoties non conuenit in omnia quæ statuta est definitio, & ambiguum in synonymis ducunt, si utrisq; conueniat, ante conuenire debet quæ illa sint, aut ante ratiocinandum est & concludendum ambiguum esse, aut synonymum, aut utrumlibet. Facilius enim concedunt ii qui quid sequatur non prouident. Quòd si non conuenerit inter eos qui differunt, & aliquid synonymum ambiguum esse dicat, propterea quòd ea definitio, quæ data est in hoc uel illo, minime intelligatur: tum uidendum est, an huius uel illius in cætera conueniat definitio. Perspicuum est enim, id reliqua omnia communi quadam nominis societate complecti. Sin minus, plures certe erunt reliquorum definitiones. duæ enim nominis definitiones ad ea accommodabũtur, & prior quæ data est, & posterior. Rursus, si quis quid eorum quæ multis modis dicuntur definiat, neque in ea omnia quæ uerbum ambiguum complectitur, definitio conueniat, quod ambiguum non dicat, & nomen

nec omnibus conuenire, quoniam nec definitio quidem in omnibus reperiatur: contra eum afferre debemus, appellatione utendum esse ea quæ & tradita sit, & consequatur, nec illam æquum esse infirmare, quædam autem esse in quibus à uulgi consuetudine discedendum esse uideatur. Si autem alicuius eorum uerborum quæ coniuncta sunt, definitio statuatur: detracta alterius eorum quæ copulata sunt oratione, an reliqua ei quod reliquũ est conueniat, uidendum est. Si enim secus, profecto ne tota quidem toti cõueniet. ut si qs hoc totum lineam finitam rectam definiat, extremitatem plani habẽtis extremitates, cuius medium extremitatibus adiungitur: si finitæ lineæ hæc definitio est, extremitas plani quod habet extremitatis, hæc reliqua debet esse recti definitio, cuius medium extremitatibus addatur. Atqui linea infinita nec medium habet, nec extremitates, cum interim recta sit: ita non est eius quod reliquum est, reliqua definitio. Vitiosum etiam definiẽdi genus est, cum id quod definitur copulatũ est, eiq; attribuitur definitio eiusmodi quæ æqualibus & paribus quasi membris responde at. Definitio autem paribus membris refertur, cũ quot sunt coniuncta, totidem etiam sunt & nomina & uerba in definitione. In his enim talibus ipsorũ nominum aut omnium aut aliquorum mutatio faciẽda est necessario, quandoquidem non plura sunt hoc tempore quàm superiore nomina. debetq; is qui definit, pro nominibus omnibus maxime, sin minus, pluribus explicare definitionem. Sic enim simplicia uerba nunquã definiat is qui uerba commutat: ut si pro ueste tunicam. Vehementius etiam in definiendo errabit, si uerba magis dubia assumat. ut si pro homine albo, terrigenam & mortalem candidum. Neque enim definiuit, cum minus apertum & perspicuum sit, quod ita dictum est. Atque etiam in commutandis uerbis illud uidendum est, an definiendo non idem esse declararit. Vt si quis artem quæ rem animo cernit, definiat, opinionem quæ rem animo cer-

nit & cōtéplatur. Opinio enim non est idem quod ars & scientia: quod quidem deberet, si modo totum idem sit futurum. Nam quod animo rem cernit & contemplatur, in utraq; oratione est: quod reliquum est, ab his abhorret. Iam si quis alterum uerbum commutet, neque differentiam, sed genus commutet, uitiosa erit definitio. Quod in exemplo quod modo protuli cernere licet. hoc enim totum, quod rem non cernit & cōtemplatur, uerbo artis obscurius est, quoniā hoc genus est, illud differentia: & genus, quoniā latissime patet, omniū est clarissimum & planissimum. Ergo non genus mutandum fuit, sed differentia, quandoquidem obscurior est. Nisi forte ridicula hæc reprehensio est, præsertim cum nihil prohibeat differentiam notissimo uerbo significari, genus non item. Quæ cum ita erunt, certe generis, non differentiæ nomen mutandum erit. Quòd si quis non nomen pro nomine, sed orationem pro nomine mutet, profecto magis differentiæ quàm generis explicanda definitio est. quandoquidē rei illustrandæ & cognoscendæ gratia definitio traditur: & minùs nota differentia quàm genus est. Si uero differentiæ definitionem explanarit, an ad aliquid aliud definitio transferatur, uidendum est. Vt si numerum imparem dicat, numerum qui medium aliquid habet, exponendum est, quemadmodum medium habeat. Nam & numerus in utraq; oratione est, & imparis uerbum in definitione mutatum. Atqui medium aliquid & linea & corpus habent, cum non sint imparia. Non igitur propria est illa imparis definitio. Quòd si multis modis dicatur id quod medium aliquid habet, distinguendum est, quemadmodum medium complectatur, ita aut refelletur reprehendeturq; definitio, aut uitiosa esse concludetur. Præterea, uitiosa etiam erit, si id cuius definitio statuitur, in iis quæ sunt, numeretur: quod autem definitioni subiicitur, non numeretur. ut si quis, exempli gratia, rem albam esse dicat, colorem cum igne permixtum. neque enim quod ex-

pers est corporis, permisceri potest cum corpore. Ita co lor permixtus & confusus cum corpore nullus est, & ali quod album est. Iam ii omnes qui non distinguunt in iis quæ cum aliquo conferuntur id cum quo conferuntur, pluraq; cōplectuntur dicēdo, aut oīno, aut quadā ex parte, uitiose definiūt. ut si quis, exempli causa, medicinā dicat artem esse eius quod est. Nam si nullius eorum quæ sunt medicina, ars est, certe uitiosa falsaq; est omnino definitio. Sin alicuius est, alicuius non est ars, quadam ex parte falsa est. debet enim esse omnium, si quidem per se non temere & casu eorum quæ sunt esse dicitur. id quod in cæteris quæ cum aliquo conferuntur, perspici licet. Quicquid enim scientia & arte continetur, cum scientia & arte confertur. Eadem est cæterorum ratio: quandoquidem quæ cum aliquo conferuntur, reciprocantur omnia. Omne enim quod arte continetur, in iis est quæ cum aliquo conferuntur. Præterea, si is qui non per se, uerum fortitudo & casu rem explicat, recte explicet & aperiat definiendo: non cum uno, sed cum pluribus unumquodque eorum quæ cum aliquo conferuntur, comparabit. Nihil enim prohibet, eandem rem & esse albam, & bonam esse. Itaq; ut cum quouis eorum collatum quid definiat, recte definierit, si modo is qui re aduentitia temere aliquam explanat, recte explanat. Postremo hæc talis definitio propria rei quæ explicata est & data, esse non potest. Neque enim medicina sola, sed pleræq; etiam aliæ artes in rebus, quæ sunt, uersantur, ita unaquæq; ars in eo quod est, uersabitur. ex quo perspicuum est, hanc ipsam nullius artis esse definitionem: præsertim cum propria non communis definitio esse debeat. Sed interdum non rem nudam, uerum rem quæ in laude uersatur, beneq; affecta & perfecta est, definiunt, quo ex genere oratoris & furis definitio est. Si enim oratoris est, qui quod in quaque re ad faciendam fidem ualet, perspicere potest, neq; quicquam eorum prætermittit, & furis qui clàm acci-

pit, certe uterq; bonus erit, qui sit eiusmodi & orator bonus, & fur bonus. Neq; enim fur est qui clàm sumit, sed qui uult clàm sumere. Rursus uitiosa erit definitio, si id quod per se expetendũ est, ut ad agendum faciẽdum'ue impellens, aut quiduis propter aliud expetendum, explicetur. Vt si iustitia, legum custos, uel sapientia beatæ uitæ effectrix definiantur. Efficientia enim & conseruantia in rebus sunt, quæ propter aliud expetuntur. Et quanquã nihil prohibet, id quod propter se expetitur, etiam propter aliud expetendum: tamen in eo peccatur, si quis ita id quod propter se expetẽdũ est definiat. Nam cum in cuiusq; rei ui & natura explicanda optimum quicq; adhibendum sit, id autem quod propter se expetitur, ei quod propter aliud anteponatur: fit ut illud ipsum potius significare debeat definitio.

VI. Atq; etiam illud considerãdum est, is'ne qui aliquid definit, hoc & illud esse, an ex hoc & illo esse, an hoc cum illo esse definiat. Nã si hoc & illud esse definiat, fiet, ut & utriq; conueniat & neutri. ut si quis, exempli gratia, iustitiam definiat temperantiam esse & fortitudinem. Nam si duo sunt, quorum uterq; altero sit præditus, uterque & neuter iustus erit: quandoquidem ambo iustitiam habent, & uterq; non habet. Quòd si hoc non uidetur admodum absurdum esse, propterea quòd in aliis quibusdam hoc contingit (nihil enim prohibet duos habere minam, & neutrum haberẽ) at illud certe perabsurdum uidebitur, eisdem cõtraria conuenire. Quod fiet, si eorum unus temperantia & ignauia sit præditus, in altero fortitudo & intemperantia insit. Vterq; enim iustitiam & iniustitiam habebit. Si enim iustitia est fortitudo & temperantia, iniustitia etiam ignauia erit & intemperantia. Omninoq; omnia argumenta, quæ sumi possunt ad demonstandum totum non esse idem quod partes, ad efficiẽdum id quod dictum est, ualebunt: quippe cum is qui eiusmodi definitionem statuit & inducit, idem esse partes, & totum cõfirmare uideatur. Aptissima autem omnium in hoc ge-

ſtere argumenta ducentur ab iis, in quibus aperta & perſpicua partim compoſitio eſt: cuius generis eſt domus, & ſiqua ſunt ſimilia. Perſpicuum eſt enim ſi partes ſint, nihil prohibere non eſſe totum. Ita non ſunt idem totum & partes. Si uero res quæ definiatur non eſſe hoc & illud, ſed ex hoc & illo conſtare dicatur, primnm uidendum erit, an unum aliquid ex iis ipſis minime natura cõſtare queat. Quędam enim ueluti linea & numerus, ita affecta ſunt inter ſeſe, ut nihil ex eis effici posſit. deinde id'ne quod definitione apertum eſt, & in una re aliqua prima ſitum eſſe ſoleat: ea autem ex quibus ipſum conſtare ille dixerit, non in una re prima ineſſe ſoleat, ue rum utrunq; in altero. Perſpicuum eſt enim ex iis, nunquam illud ex his conſtare poſſe, prę̄ſertim cum in quo partes, etiam totum neceſſe ſit exiſtere. Ita non in una re prima totum, ſed in pluribus inerit. Quòd ſi & partes & totum in una re prima inſint, illud conſiderandum eſt, an non in eadem re, ſed in alia partes, in alia totum. Tum ſublato toto, an una etiam partes tollantur, & intereant, uidendum eſt. Contra enim effici debet, ut interemptis partibus, totum intereat: interempto uero toto, non neceſſe eſt partes interire. Aut illud, an totum bonum uel malum eſt, & partes neutrum: uel contra, partes in bonis aut in malis ſint, & totum in neutro. Neq; enim ex re ulla quę nec bona nec mala eſt, aliquid quod bonum ſit aut malum effici poteſt: neque ex iis quæ ipſa mala ſunt uel bona, fieri, aliqd poteſt, quod ſit in malis uel bonis. Aut maius'ne altera pars bonum ſit, quàm altera malum: quod autem ex iis conſtare dixerit, non ſit maius bonum quàm malum. Vt ſi exempli gratia, imprudẽtia &' fortitudine & falſa opinione conſtare dicatur. quorum fortitudo maius bonum eſt, quàm malum falſa opinio. Debuit igitur etiam id quod ex illis eſt, & maiore eſſe conſequens, & eſſe aut bonum omnino, aut maius bonum, quàm malum. Quod non neceſſe eſt, niſi utrunque per ſe in bonis malis'ue ducatur, quippe cum mul-

ta efficientia per se non sint illa quidem bona, coniuncta autem & commixta cum quibusdam, in bonis numerentur. Alia sunt contra, quorum utrunque bonum est, quæ si coniungatur, uel mala erunt, uel indifferentia. Quod autem posterius dictũ est, facillime in rebus salubribus uel pestilentibus perspici potest. Quædam enim medicinæ eam uim habent, ut & utraque per se prosit, & si cõiunctæ mixtæq; adhibeantur, sint obfuturæ. Iam illud quoq; uidendum est, an ex meliore & deteriore parte aliquid constare dicatur, quorum meliore totum non sit deterius, & deteriore præstantius. Quanquam autem hoc non necessarium est, nisi per se sint ea ex quibus illud concretum est, in bonis: tamẽ nihil prohibet totum in bonis non numerari. quòd in iis quæ modo commemoraui, perspici licet. illud etiam, eodem ne nomine totum & pars altera appellentur. Non enim debent, sicuti nec syllabæ quidem. quoniam nec syllaba, nec quicquam eorum elementorum ex quibus constat, eodem appellantur nomine. Vitiosum etiam est, rationem concretionis non exponere. Non enim satis est ad aperiendum declarandumq; aliquid id ex his uel illis constare dicere', præsertim cum eorum omnium quæ concreta sunt uis & natura non sit ex his uel illis constare, sed hoc uel illo modo ex his uel illis effici. Id quod animaduerti licet in domo. Neque enim si quæ res quouis modo disponatur, cõtinuo domus erit. Quòd si quid esse hoc cum illo definiat, primum admonendus est hoc cum illo aliquid esse, idem quod hoc & illud, aut quod esse ex hoc & illo ualere. Qui enim dicit aliquid mel cum aqua esse, is uel mel & aquam dicit esse, uel ex melle & aqua constare. Ita si utrumuis horum idem esse concedat quod esse hoc cum illo aliquid; eadem omnino sumenda erunt argumenta, quę ad utrunque refellendum supra exposuimus. Deinde, diuisione adhibita, quot modis aliquid cum alio dicatur esse, nullo ne modo hoc cum illo sit, uidendum erit. ut si dicatur aliquid esse cum

alio,uel ut in aliquo eodem, quod ea capiat, ueluti iu-stitia & fortitudo in animo insunt, uel in eodem loco, uel in eodem tempore, & nullo modo id quod quæri-tur de his uere dicatur, profecto nullius erit propria & uera ea,quæ statuta est definitio, quandoquidem nullo modo hoc cum illo est.Sin diuisione adhibita,quot mo dis aliquid cum altero esse dicatur, uere sit in eodem tempore utrunq;,uidendum est,an utrunq; minus ad eũ dem finem pertinere possit.ut si quis fortitudinem defi niat, audaciam cum recta ratione. fieri enim potest, ut audacia prouectus sit aliquis spoliandi, cum recta ratio-ne ac intelligentia de rebus salubribus sit præditus. At-qui non habebitur fortis is, qui eodem tempore hac re cum illa ualebit. Iam uero illud etiam, an ad idem utrunque referatur, ut ad res medicas: nihil enim pro-hibet, aliquam audaciam & rectam intelligentiam ad medicinam afferre: cum interim fortis non erit is, qui hoc cum illo coniunxerit. Neque enim ad illud & aliud utrunque eorum referri debet, neque ad quamuis ean-dem rem, sed ad finem fortitudinis: qualia sunt Martis & belli pericula, aut si quis alius magis ei propositus est finis. Sunt autem quædam, quæ non in eam quam exposui cadant diuisionem. ut si ira, ægritudo est cum contemptus opinione. hoc enim declarat, ex opinio-ne eiusmodi nasci ægritudinem. hoc autem ex illo na-sci, non idem est quod hoc cum illo esse, ullo gene-re eorum quæ exposita sunt à nobis. Rursus, si quis definiendo aliquarum rerum concretionem, totum es-se dixerit: ut corporis & animi concretionem esse ani-mal. illud uidendum est, an qualis sit concretio ex-plicarit: ut si quis definiendo carnem uel os, dixerit esse, ignis, terræ aerisq; concretionem. neque enim satis est concretionem dicere,sed qualis ea sit,exponen-dum est: quandoquidem non si quouis modo hæc ip-sa coalescant, continuo caro nascitur: sed si hoc modo coalescant, caro: sin illo modo, os gignitur. præter-

tim cum omni concretioni direptio & dissolutio contraria sit, neq; sit ulli eorum quæ exposuimus. Iam si æque probabile est, esse quod concretum est concretionẽ, aut nihil, nullũ autem animal, quorũ unũquodq; cõcretum est, cõcretio est, ne ullũ quidem eorũ quæ concreta sunt, concretio erit. Præterea, si pari ratione alicui conuenire natura sua solent contraria, & altero rẽ definiendo aperuerit aliquis, certe non uera erit definitio. Sin secus, profecto plures eiusdem rei definitiones erunt. Qui.n.hoc potius, q̃ altero rẽ definierit, quandoquidẽ æque in eodem utrunq; reperiri solet? Ex quo genere est illa animi definitio, natura capax scientiæ. Pari.n.ratione ignorationis est capax. Quòd si cui ad totam definitionẽ euertendam nullum suppetat argumentũ, propterea q̃ totũ obscurum est & abstrusum, is ad partem aliquam, quæ nota erit, & non recte explicata uideatur, omnem argumentationem dirigere debebit. Euersa enim parte, tota etiam euertetur definitio. Quæq; obscuræ sunt definitiones, eas, ita ut exposui, omnes exquirere ac considerare debemus corrigendo & restituendo, ut & aliquid lucis & argumentorum copiam afferamus. Necesse est enim eum qui audire uult, aut quod ab eo qui interrogat assumitur approbare, aut certe ipsum quod tandem definitione aperiatur exponere. Iam uero quemadmodum in concionibus legem sunt soliti ferre, quæ si melior sit, superiorem abrogant, sic in definitionibus faciendum est, aliasq; inducenda est definitio. Si enim uerior uideatur, magisq; id quod definitu r declarare, certe euersa erit prior: quandoquidem non sunt eiusdẽ rei plures definitiones. Ad omnes autem definitiones non minima in eo uis est, si id de quo agitur, ipse tecum considerare definias, aut definitionem quæ recte tradita & explicata sit, assumas. Nam ut maior quædam nobis argumẽtorum copia suppetat, necesse est quasi exemplar, & quid in definitionibus prætermissum sit, & quid redundet intueri. Ac de definitionum quidem locis hactenus.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER VII.

NVNC utrum id de quo agitur idē sit, an alterum, eo genere quod de eodem maxime proprium exposui; dicendum est. Idem autem maxime proprie dixi, quod unum est numero. Ac primus locus sumitur ex casibus coniugatis & cōtrariis. Si enim iustitia & fortitudo idem sunt, iustus & fortis idem erūt, & iuste idem quod fortiter. Eadem est contrariorum ratio. Nam si qua eadē sunt, eorum etiā contraria eadem in quauis repugnātia earum quas exposui. Nihil enim interest, huic an illi contrarium sumatur, quandoquidem eadem sunt. Alter locus ex iis ducitur, quæ uim habent efficiendi quid uel interimendi, itemq; ex ortu & interitu, & uno nomine ex iis, quæ ad utrunq; eodem modo affecta sunt. Quæ enim omnino eadem sunt, eorum etiā origines, & interitus iidem sunt, & ea quæ uim habent efficiendi, & ea quæ interimendi. Atq; etiam illud uidēdum est, an quorum alterum maxime quiduis dicitur, eorum etiam alterum eodem modo dicatur. Quēadmodum Xenocrates beatam uitam & rectam eandem esse docet: quandoqdem recta & integra uita, & beata maxime una ex omnibus expetēda est. unum enim esse quod maxime expetatur, & quod maximum sit. Quod idem in cæteris contingit. Sed illud intelligēdum est, utrunq; eorum quæ maxime expetenda esse, aut etiam maxima dicentur, unum numero esse oportet. Sin secus, esse idem nō docebimus. Nō enim, si Græcorum fortissimi sint Peloponnesii & Lacedæmonii, continuo Peloponnesios & I.

Lacedæmonios eoſdem eſſe neceſſe eſt: quandoquidem non unus numero eſt Peloponneſius & Lacedæmonius, ſed unum alterum complectatur neceſſe eſt, quemadmodum Lacedæmonios Peloponneſii. aliter enim fiet, ut ſi alteri alteros non complectantur, ipſi inter ſe meliores ſint. Nam neceſſe eſt Lacedæmoniis meliores eſſe Peloponneſios, ſi alteri alteris non complectantur. ſunt enim cæteris omnibus præſtantiores. Iteq; Peloponneſiis anteponuntur Lacedæmonii, quoniam ipſi cæteros uincunt. Ita fiet, ut alteri alteris præſtantiores ſint. Perſpicuum eſt igitur, unum numero eſſe oportere id quod optimum & maximum dicitur, ſi futurum eſt ut idem eſſe doceatur. Itaque Xenocrates non demonſtrauit, quandoquidem nõ eadem numero eſt beata & recta uita. Non igitur neceſſe eſt eandem eſſe uitam, quòd utraque expetenda ſit maxime, ſed alteram ab altera contineri. Rurſus uidendum eſt duobus propoſitis, ſi quid & unum eorum idem ſunt, an etiam id & alterum idem ſunt. Si enim ambo non idem ualent, quod aliquid, quod idem eſt, profecto eadem ipſa non erunt. Iam ex attributis rerum, & iis rebus quibus hæc ipſa attributa ſunt, ducenda ſunt argumenta, hoc modo: Duobus propoſitis, quæ uni attributa ſunt, eadem omnia alteri etiam attribui debent. ut quibus unum eorum attributum eſt, etiam alterum attribui debet. Et ſi quid horum abſit, profecto ea quæ propoſita ſunt, non ſunt eadem. Videndum eſt etiam, an in uno genere categoriæ minus utrunque numeretur, unumq; qualitatem, alterum quantitatem, aliud relationem indicet. Illud etiam, an utriuſque minime ſit idem genus, ſed unũ bonum, alterum malum: aut hoc uirtus, illud ſcientia. Aut ſi genus idem, eædem'ne minus ſint differẽtiæ, quę de utroque dicantur: ſed de hoc, quæ rem animo cernit ſcientia: de illo, ea cuius opus eſt in agendo. Quod idem in cæteris omnibus uidendum eſt diligenter. Ex maiore hoc modo ducentur: Si unum elationem ha

bet,alterum non habet: aut ſi utrunque habet, ſed non ſimul. Quemadmodum qui uehementius amat, non magis concubitum appetit:ita nõ idem eſt amor,quod concubitus appetitio. Ex adiunctione hoc modo: Si utrunque ad idem additum,idem totum non faciat,& reddat: aut ſi eadem re ab utroque detracta, quod reliquum eſt aliud manet: ut ſi quis duplum ſimpli, & multiplum ſimpli idem eſſe dicat. Deiunctio enim ab utroque ſimplo, quæ reliqua ſunt idem declarare debet:neque declarant, cum præſertim duplum & multiplum non idem efficiant. Neque uero id modo uidendum eſt,an ex propoſito iam aliquod incommodum efficiatur,ſed illud etiam,an ex fictione poſſit aliquid tale effici. Quod ii ſuſcipere coguntur,qui inane aliquid & plenum aeris idem eſſe dicunt. Perſpicuum eſt enim, ſi aer euadat & abeat,non minus inane,quin etiam magis futurum eſſe,plenum aeris quid non futurum. Ergo poſito aliquo, ſiue quod falſum ſiue quod uerum ſit. (nihil enim refert) ſi alterum tollatur eorum, alterum non item,eadem illa non erunt. Atque, ut ſummatim complectar,in iis quæ de utroque quouis modo dicuntur, & in quibus hæc ipſa dicuntur, illud conſiderandum eſt,aliquo'ne loco hæc diſcrepent. Quæ enim de uno eorum quæ eadem ſunt dicuntur, ea de altero etiam dici debent omnia.& in quibus unum dicitur,alterum etiam dici debet. Et quoniam multis modis idẽ dicitur,an alio genere aliaq; ratione eadem ſint, uidendum eſt. Quæ enim eiuſdem generis uel ſpeciei ſunt, ea non eadem numero ſunt neceſſario. In quo, an genere nec'ne eadem aliqua ſint,conſiderabimus. Poſtremo,ſi unum ſine altero cohærere poteſt,certe non idem ualebunt. Ac loci qui ex eodem ducuntur, expoſiti ſunt. Ex iis autem quæ adhuc expoſita ſunt,intelligi poteſt,omnes locos qui ex eodem ſumuntur, ad refellendum ualere, & in eis quemadmodum ſupra dixi, magnam uim eſſe ad euertendam definitionem. Nam ſi

nomen & definitio non idem declarent, certe non uera erit quæ constituta definitio est. Eorum autem locorum qui ad confirmandum quid sumuntur, nullus ad definitionem probandam ualet. Non enim satis est ad confirmandam definitionem idem esse id quod definitioni, nominiq; quod definitur subiectum esse docere, sed cætera omnia quæ præposuimus complecti debet definitio. Sic igitur definitionem ex iisq; locis euertere debemus. Quòd si probare eam & constituere uelimus, primum intelligendum est, neminem, aut paucos certe eorum qui disputant, definitionem per ratiocinationem tractare & cõcludere solere, eamq; omnes principio initioq; sumere. Cuiusmodi sunt geometræ, & ii qui in numerorum ratione uersantur, cæterisq; disciplinis generis eiusdem. deinde illud intelligendum est, nõ esse huius disputationis subtiliter explicare, quid sit definitio, & quemadmodum sit definiendum. Nunc quidem quoad hic locus postulare uidetur, eatenus hoc solum dicendum est, & definitionem & uim naturamq; rei per ratiocinationem posse concludi. Nam cum definitio oratio sit, quæ quid sit res explicat, eaq; sola quę in definitione dicuntur, in natura dici debeant: (dicuntur autem de natura rei genera & differentiæ) profecto si quis ea solum sumat quæ de natura rei dici debent, quæ hæc ipsa complectetur oratio, definitio sit necesse est. non enim aliud definitio esse potest, quãdoquidem nihil aliud in rei natura dicitur. Ergo illud quidem perspicuum est, definitionem per ratiocinationem posse cõcludi. Quibus autem ex locis sumenda sint argumenta ad probandam definitionem, aliis libris accuratius exposuimus, qui iidem ad hunc locum pertinent. Ex iis enim contrariis quæ aduersa dicimus, & cæteris contrariis elicienda sunt argumenta, siue totam definitionem, siue singulas partes spectemus. Nam si opposita & contraria, oppositi definitio est, ea etiam quæ statuta & posita est, eius sit de quo agitur necesse est. Quoniam autẽ

aduersorum

aduersorum plures sunt coniunctiones, sumenda est ex aduersis quæ contraria definitio uideatur maxime. Ac ex tota quidem definitione argumenta, quemadmodum exposui trahenda sunt. Ex partibus autem hoc modo, & primum ex genere. Si contrarium in contrario est, id autem de quo agitur, non est in eodem, certe in contrario genere erit. quandoquidem necesse est contraria aut in eodem genere esse, aut in contrariis. Atque etiam contrarias differentias de contrariis dici æquum putamus: ut exempli causa, de albis & nigris. quorum de his quod uim habet comparandi, de illis quod uim habet dissipandi aspectus, dicitur. Ita si de cõtrario contrariæ dicuntur, profecto, de eo quod propositum est, eæ etiam differentiæ quæ statutæ sunt dicentur. Ex quo fit, ut quoniam & genus & differentiæ recte explicatæ sunt, definitio uera sit quæ data est. Aut non necesse est in contrariis contrarias dici differentias, nisi in genere eodem contraria reperiantur. Quorum autem cõtraria sunt genera, nihil prohibet eãdẽ differentiam de utrisq; dici, ut de iustitia & iniustitia: quorum illa uirtus, hæc uitium, de animo dicitur. Ita animi differentia in utroque dicitur, quoniam corporis etiam sua uirtus est & uitiũ. Hoc igitur uerum est quidem certe, contrariorum aut contrarias, aut easdem esse differentias. Si ergo de contrario contraria dicitur, de hoc autem non item, profecto in hoc ipso ea quæ statuta est intelligetur. Cum autẽ ex genere & differentiis definitio sit, si contrarii perspicua & clara sit definitio, eius etiam de quo agitur, perspicua claraq; erit definitio. Quoniam enim contrariũ in eodem genere est in quo alterum contrarium, aut in contrario, quandoque item differentiæ aut contrariæ de contrariis, aut eædem dicuntur: certe de eo quod in cõtrouersiam incidit, aut idem genus quod etiam de contrario dicetur, & differentiæ contrariæ uel omnes, uel nonnullæ, & ceteræ eædem, uel contra differẽtiæ eædẽ & genera contraria, uel utraque contraria & genera &

differentiæ: quoniã eadem esse utraque nõ possunt. Sin secus, ex contrariis eadem erit definitio. Ex casibus etiã & coniugatis ducuntur argumenta. Genera enim alia alia sequuntur, & definitiones aliæ alias, hoc modo: Si obliuio est depulsio scientię etiam obliuisci depellere scientiam erit, & oblitum esse idem quod depulisse scientiam. Si igitur unum eorum quæ dixi, concessum sit, cætera etiam concedãtur necesse est. Itemq; si interitus dissolutio est naturæ, interimere etiam erit dissoluere naturam: & accommodate ad interimendum, idem quod accommodate ad dissoluendum. Et si id quod uim habet ad interimendũ, idem est quod id quod uim habet ad dirimendam naturam, interitus etiam diremptio erit naturæ. Eadem est cæterorum ratio. Ita fit, ut si unum quodlibet sumptum sit, etiam reliqua omnia concedantur. Ex iis quæ eodem modo inter se affecta sunt, hoc modo: Si id quod salubre est, efficiens est ualetudinis, id etiam quod ualet ad firmam constitutionem corporis, efficiens erit firmæ corporis constitutionis: & quod prodest, ad bonum efficiẽdum pertinebit. Eodem enim modo ad suum quicque eorum finem affectum est. Ita si unius eorum definitio est, uim habere ad efficiendum finem, uniuscuiusque etiam cæterorum hæc propria erit definitio. Ex maiore etiã, & ex similitudine quot modis licet confirmare, duo cum duobus comparantur, hoc modo: Si hæc magis huius rei, quàm illa illius rei definitio est, quæ autem minus uidetur, definitio est, etiam quæ magis uidetur, definitio erit. Et si pari ratione hæc huius rei, & illa illius rei definitio est, & una alterius rei est, reliqua etiam reliquæ rei erit. Quòd si una definitio cum duabus rebus, aut res una cum duabus definitionibus conferantur, nullus huius loci usus erit. Neque enim duarum rerum una definitio, neque duæ unius rei definitiones esse possunt. Maxime autem apti & accommodati sunt ex omnibus loci ii qui modo expositi sunt, & qui ex casibus coniugatisq; sumuntur.

Itaque ii maxime in mente & cogitatione defixi atque parati eſſe debent. (maxime enim apti ſunt ad multas quæſtiones) atque etiam ex cæteris omnibus ii qui latiſsime patent, quoniam ex cæteris omnibus ualent plurimum. ut ſi propoſitis rebus ſingulis & formis, uideas, an in ea omnia conueniat definitio, quandoquidem ſynonyma eſt ſpecies. Qui quidē locus contra eos etiam ualet. ut ſupra dixi, qui ideas eſſe ponūt. Iam ſi per trāſlationem nomen quod definitur dixit, aut idem de ſe dixit ut alterum, & ſi quis alius locus, late pateat, firmuſq; ſit, is adhibendus eſt. Difficilius autem eſſe III. confirmare & probare quàm refellere ad definitionē ex iis quę deinceps dicemus, perſpici poterit. Neque enim facilis eſt cognitu definitio: neque ii quos interrogamus, libēter dant propoſitiones eiuſmodi: Eorum quæ data definitio complectitur, unum genus eſſe, alterum differentiam: Et in natura rei genus differentiaſq; dici: ſine quibus ratiocinatione concludi non poteſt definitio. Nam ſi quædam etiam alia in rei natura dicantur, certe dubium eſt, ea'ne quæ ſtatuta eſt, an alia eius definitio ſit: quandoquidem definitio oratio eſt quæ quid res ſit explicat. Quod etiam ex his intelligi poteſt: quia facilius eſt unum quam plura cōcludere. Ac ei quidem qui euertit, ſatis eſt in unū dirigere argumētationē quippe cum ſi unum qualecūque refellamus, euerterimus definitionē. At uero ei qui confirmat, omniū eorum quæ definitio complectitur, neceſſaria concurſio eſt. Præterea ei qui probat definitionē, de toto genere tractanda eſt ratiocinatio. Debet.n. de omnibus definitio dici quę nomē cōplectitur, & præterea uiciſsim, de qbus definitio, nomē etiā dici debet, ſi futura ſit propria quę eſt ſtatuta definitio. At ei qui refellit, non eſt neceſſe de toto genere mōſtrare. Satis eſt.n. docere, nō uere dici de aliquo eorū quæ nomini ſubiecta ſunt, definitionē. Quòd ſi totū & omnino refellēdū ſit, certe nō neceſſe eſt reprehendēdo reciprocari argumētationem, ſatis enim eſt,

eum qui refellit omnino ostendere, in aliquo eorũ quæ nomẽ complectitur, definitionem non intelligi: cõtraq; non necesse est docere, de quibus oratio nõ dicatur, nomen quidem dici quod definiatur. Iam si omnibus etiã quæ nomen complectitur conueniat, non solis autẽ iis, definitio euersa erit. Similis est ratio proprii & generis. Vtrunq; enim eorum facilius refellitur quàm ꝓbatur. Atq; id quidem de proprio, ex iis quæ dicta sunt perspici potest: ferè enim in cõiunctione explicatur ꝓprium. Ita uno uerbo reprehenso licet refellere: at ei qui ꝓbat proprium, omnia concludenda sunt necessario. Cætera autem omnia ferè quæ ad definitionem, ad propriũ etiã conueniet assumere. Eum enim oportet, qui probat, omnibus iis quæ subiecta sunt nomini docere conuenire. at eum qui refellit, satis est uni docere non conuenire: sin conueniat omnibus, at non solis, hoc etiam pacto reprehẽsum erit, quemadmodum in definitione diximus. Genus autem uno modo licet probare, si omnibus conuenire doceamus, refelli autem duobus. Nã & si nulli, & si cui doceatur non conuenire, euersum erit. Iam eũ qui probat, non satis est ipsum inesse monstrare, sed eum etiam oportet, quare ut genus insit ostendere. At eum qui refellit, satis est non inesse docere in aliquo, uel in nullo. Videtur autem, ut in cæteris rebus facilius est dissipare, quàm dissipata & dispersa cõnectere, sic in his refellere quàm probare. Accidentis porrò generalis facilior refutatio quàm confirmatio est. Cõfirmando enim docendum est, conuenire omnibus: in refutatione satis est, uni ostendere non conuenire. Contra, id quod tanquam pars subiectum est generali, facilius confirmatur quàm reprehenditur. Ad probandum enim satis est alicui docere conuenire, refutando autem nulli conuenire docendum est. Atque etiam illud perspicuum est, quid ita facillima sit una ex omnibus refutatio definitionis. plura enim quàm pleraq; eorum quæ exposuimus cõplectitur, atque ex pluribus facilius efficitur conclusio,

quoniam in multis sæpius quàm in paucis rebus error uersari solet. Præterea ad definitionem euertendam, ex aliis argumenta sumi possunt. Siue enim oratio non est propria, siue non est genus quod datum est, siue aliquid eorum quæ complectitur non cōueniat, euersa erit definitio. Ac uero ad cætera refutanda neq; ea quæ ex definitionibus existunt, neq; alia sumi possunt. Sola enim ea quæ ad accidens sumūtur, ei sunt cum cæteris omnibus communia, quippe cum inesse & conuenire omnia debeant. Si uero genus non ut proprium cōueniat, non idcirco genus euersum erit. Itēq; non necesse est propriū ut genus, neq; accidens ut genus uel proprium conuenire, sed solum cōuenire. Ita fieri non potest, ut ex cæteris ad alia nisi ad definitiones argumenta ducantur. Perspicuum est igitur, definitionis unius ex omnibus & refutationem facillimam esse. & difficillimā probationē. Nam effici, & illa coucludi debent omnia. Siquidem & cōuenire illa ipsa docendum est, & genus esse id quod affertur, & propriam esse orationem, & præterea rei naturam declarari oratione. atqui id præclare obeundum est. Ad definitionis hanc naturam proxime ex reliquis accedit propriū. Nam & facillimum est ad refutandū, quod fere constet ex multis uerbis, & ad probandum difficillimū, ꝙ multa concurrere & quasi conuenire debeant, quodq; soli rei insit, & cum ea reciprocetur. Omnium autem accidens facillimum est ad probādū. Cum enim cætera non solum conuenire, sed etiam hoc uel illo modo conuenire docendum sit, tamen satis est ostēdere, cōuenire & inesse accidens: difficillimeq; accidens refellitur, ꝑpterea ꝙ per pauca cōplectitur: neq;.n. declaratur in accidente, quomodo cōueniat. Itaq; cætera omnia duobus modis refelli possunt, & docēdo nō cōuenire ea, & non hoc uel illo modo cōuenire: accidens autem refutari nō potest, nisi ostēdatur nō cōuenire. Ac loci qdem fere expositi sunt, ex qbus nobis ad quancq; quæstionem magna argumentorum suppetet copia.

ARISTOTELIS
TOPICORVM
LIBER VIII.

I. SEQVITVR, ut de dispositione & ordine argumentorum, interrogandiq́; ratione dicendum esse uideatur. Primum quidem locum ex quo argumentum sumat, inuenire debet is qui quæstionem positurus est: deinde quærere ipse per se, & disponere omnia: postremo hæc omnia apud alios tractare & eloqui: Ac loci quidem philosopho cum dialectico communis inuentio est: argumentorum autem dispositio, & interrogatio, quoniam hoc totum alterum qui contra disputet requirit, ꝓpria sunt dialectici. Philosophus enim, quiq́; ꝑ se & solus exquirit omnia, uera'ne sint & nota ea ex quibus efficitur conclusio, neque ipsa concedat is qui contra disputat, minus laborat, quòd finitima sint & coniuncta iis quæ à principio proposita sunt: & quòd prouideat, quid effici concludiq́; oporteat. In quo profecto dabit operam, ut quàm clarissimæ sint maximæq́; coniunctæ cum re enunciationes: quippe cum ex his talibus conficiantur, quæ scientiam gignunt ratiocinationes. Loci quidem ex quibus ducenda sunt argumenta, superioribus libris expositi sunt à nobis. Nunc de eorum dispositione quærendiq́; ratione ita dicemus, si ante eas propositiones, quæ præter necessarias reliquæ sunt, partiamur. Necessariæ autem dicuntur eæ, ex quibus ratiocinatio constat. Quatuor autem genera sunt earum, quæ præter has assumuntur. Aut enim inductionis gratia, ut quod uniuersum est detur: aut augendæ & amplificandæ argumentationis, aut occulen

dæ celandæq; conclusionis, aut illustrandæ aperiédæq; orationis causa, eo omnis propositio sumitur: præterea nulla. Sed eo omnis diligentia conferenda est, ut his ipsis uel argumentationem amplificemus, uel in interrogando utamur. Quanquam autem eas quæ occultandæ conclusionis causa assumuntur, certandi studio adhibemus: eis tamen, quoniam hoc totum cum altero transigendum est, uti necesse est. Necessarias igitur ex quibus conficitur ratiocinatio, nõ statim proponere, sed ad summas proficisci debemus. Non enim debet aliqs, exempli causa contrariorum quæ aduersa dicuntur, eandem artem esse sumere, etiamsi id uelit, sed contrariorũ. Hoc enim concesso & posito, etiam aduersorum eandem artem esse cõcludet: siquidẽ aduersa subiecta sunt contrariis. Quod si non cõcedat, tum per aduersorum singulorum inductionem tractanda erit argumentatio. Nam aut in ratiocinatione, aut in inductione sumendæ sunt necessariæ propositiones, aut quædam in ratiocinatione, quædã in inductione. Quæq; ualde perspicuę & claræ sunt, eas præponere debemus, propterea quod obscurior est semp magisq; dubia in recessu, & in inductione cõclusio, & quod facile est eas proponere quæ usui esse possunt, ei etiã qui illo modo sumere nõ possit. Quæ autem præter necessarias enumeratæ sunt, & illarum ipsarum causa sumi debent, & ita adhiberi, ut à singulis ad uniuersas & generales, à non dubiis clarisq; ad obscuras dubiasq; perueniamus inducendo. Clariora autem sunt ea quæ sensui subiecta sunt, aut per se, aut certe plerisque. Qui autem conclusionem occulere instituit, is ante ratiocinari debet ferè, ex qbus id quod initio propositum est, concludi efficiq; possit. Quod ita fiet, si quis non solum necessarias, sed aliquam etiam earum quæ ad illas utiles erunt, concludat. Illud etiam proderit conclusiones tacere, easq; post uniuersas enumerare. Sic enim à primo ꝓposito aberrabit lõgissime. Atque etiam eum oportet qui obscure uult interroga-

re, ita hoc præstare, ut quæsita tota oratione, effectaq; conclusione, alter causa quæ sit requirat. idq; ex superiore loco efficietur facillime. Si enim sola conclusio pronũcietur, incertum erit quemadmodum efficiatur. quòd is qui contra disputat, unde efficeretur non prouideret, cum priores ratiocinationes in membra digestæ non essent. Minime autem digeritur in membra ratiocinatio conclusionis, tum cum eius sumptiones non enumerantur, & disponuntur, sed illa ex quibus conficitur ratiocinatio. Vtile erit etiam, non crebras enunciationes sumere, ex quibus ratiocinationes constant, uicissimq; aliam & aliam efficere conclusionem. Collatis enim unum in locum iis omnibus, quæ apta sunt & coniuncta, facilius quid ex eis efficiatur intelligi potest. Atque etiam generalis quædam ex definitione non eorum de quibus agitur, sed coniugatorum, sumenda propositio est. Falsa enim conclusione se ipsi capiunt ii qui respondent, cum coniugati sumitur definitio, quasi uniuersam generalemq; minime concedant propositionem. ut si hoc sumendum sit, eum qui irascatur, appetentem esse ultionis, sumaturq; ira libido esse puniendi eum qui contempsisse uideatur: certe sumpto hoc, omnino quod uolumus habebimus. At si quis definitionem afferat eorum de quibus agitur. ferè fit, ut is qui respondet ei resistat, quòd facilior sit in his occurrendi ratio. Cuius generis illud est, Non omnes qui irascuntur, pœnam appetere: nos enim parentibus irasci, neque eos supplicio affici optare. & quanquam non uidetur uere hoc loco occurri, propterea quòd nonnullis satis grauis pœna est aliorum molestia & pœnitentia, habet tamen aliquid probabilitatis & authoritatis, ut non sine causa propositum negatum esse uideatur. Definitioni autem iræ tam facile resisti non potest. Præterea iis qui quæstionem ponit, ait, ꝓponere debet, ut non ad id de quo agitur, sed alio quod affert, pertinere uideatur. Declinant enim omnes qui poscunt quæstionem, ea omnia quæ ad propositum

pertinent. Dare etiam operam debet, ut quam maxime incertum ſit, utrum id de quo agetur, an eius cōtrarium uelit ſumere. Cum enim id, quod ad propoſitum pertinet, obſcurum eſt, neque apparet, tum facilius conce- dunt quod illis probatur. Iam uero ex ſimilitudinis collatione interrogādi erunt, quoniam quod uerisimile eſt, uniuerſa re & toto genere obſcurius & occultius eſt. uelut quemadmodum ars & inertia eadem eſt contrariorum: ſic ſenſum eundem uerſari in contrariis. aut cōtra, quando ſenſus in cōtrariis rebus cernitur, etiam artem. Quod quidem genus finitimum eſt inductioni, non idem ualet. Illic enim ex rebus ſingulis ad uniuerſas peruenitur, in ſimilitudine autem non peruenitur ad uniuerſas, in quibus ſimilia omnia continentur ipſe etiam ſibi interdum debet reſiſtere. Suſpectos enim non habent eos, qui æqui in diſputando uidentur. Vtile eſt etiam ea proponere, quæ uſitata & trita ſunt, in omniumq; ore uerſantur. Neque enim audent uſitata repudiare & tollere, quòd unde reſiſtant, non habent: & quia hæc illis uſitata ſunt, haud periculum eſt, ne ea reprehēdant. Iam & ſtudium noſtrum in aliqua re ſumenda diſſimulare, etiam ſi utile ſit, debemus: (iis enim qui magnum ſtudium in aliqua re ponunt, reſiſtunt libentius) & ſimilitudinum collatione proponere, quia facilius concedūt id quod alterius cauſa, quàm quod ipſum per ſe ſumitur. Magna etiam uis in eo eſt, ad probandum obſcure, quod uolumus, ſi id non proponamus quod ſumendū eſt, ſed id quod illud conſequitur neceſſario. Facilius enim dant, & concedunt illud ipſum, quod non æque ex eo perſpici poteſt, quid ſit efficiendum, quo quidem ſumpto, etiam illud ſumptum erit. Illud etiam plurimum ualet, extremo loco id proponere, quod in primis efficere uelimus. Solent enim omnes primæ diſputationi reſiſtere acrius & diligentius: propterea quòd omnes qui diſputant, ea in primis proferre ſolēt, in quibus maius ſtudium curamq; poſuerūt. Quanquā

apud nonnullos hæc prima dici debent, cuiuſmodi ſunt difficiles, qui quidem ea concedunt facilius quæ prima diſputatione afferuntur, ſi modo quid ſequatur nō omnino appareat: ad extrema autem, difficiles ſe proteruosq; præbent. Quod idem de iis iudicandum eſt, qui acutos ſe putant in reſpondendo. poſitis enim conceſſisq; permultis, captionibus & quaſi pręſtigiis quibuſdā utuntur in concluſione, quaſi ex iis quæ poſita ſunt, minime ſequatur. Illi facile concedunt, & freti ingenio ſuo, & rati nullum ſe incommodum conſecuturum. Poſtremo producenda erunt, & amplificanda, interiiciēdaq; in argumentatione ea omnia quę nihil ad rem pertinere uidebuntur. Id quod ii ſoluti ſunt facere, qui falſo aliquid deſcribunt & delineant. Nam cum multa ſunt, difficilis eſt falſi diiudicatio. Itaque celant & obſcurant rem interdum ii, qui obſcure utuntur interrogationibus, ea proponentes ſumentesq; omnia, quæ nunquam per ſe ac ſingula darentur. Atque ex his locis argumenta ducenda erunt, ad celandam diſſimulandamq; concluſionem. In ornanda autem amplificandaq; diſputatione rerum finitimarum & coniunctarum adhibenda inductio atque diuiſio eſt. Inductio quidem quid ſit, facile perſpicitur. Diuiſio autem talis eſt: ut artem arte præſtantiorem eſſe, aut quia certior ſit, aut quia in rebus melioribus uerſetur. Et artium alias eſſe, quarum omne opus eſt in cognoſcendo: alias quarum in agendo, alias quarum in faciendo. Hæc enim & ornatum afferunt orationi, nec neceſſaria ſunt ad efficiendam concluſionem. Dilucidam autem & perſpicuam argumentationem facient, exemplum, ſimilitudinisq; collatio. Exempla autem propria & ad rem apta eſſe debent, & eiuſmodi ex quibus res intelligatur. Cuiuſmodi illa ſunt quæ Homerus, non quæ Cherillus, commemorat. Sic enim notius erit & clarius id quod proponitur. In diſſerendo autem, ratiocinatione utendum erit apud dialecticos, potius quàm apud multitudinem. Inductio

contra magis multitudinem commouet. Sed de his generibus iam dixi. In quibusdam rebus facile potest is qui inductione utitur, quærere & inuenire id quod totum dicitur: in aliis non facile potest, quòd omnibus similitudinibus non est commune nomen impositum. Quinetiam cum genus uniuersum concludi debet, eandemq; cæterorum similium rationem aiunt esse, tum id profecto difficilimum est, quæ'nam eorum quæ commemorata sunt, eiusdem sint generis, quæ non sint, explicare dicendo. Ob eamq; causam sæpe disputantes inter se disfident & hærent, dum alii similia esse confirmāt quæ nō sunt similia, alii similia num similia sint ambigunt. Quocirca in his omnibus omni ratione efficiēdum est, ut nomina fabricentur, ut nec ei qui poscit quæstionem, num eius quod affertur non sit similis ratio, hærere liceat: nec ei qui rogat, calumniari, eandem esse rationem: quòd multa eorum quorum similis ratio non est, eodem modo dici uideantur. Cum autem inductione multarum rerum adhibita, non dat alter, id de toto genere, tum æquum est, ut resistat & refellat, postulare. Quòd si in aliquibus non doceat hoc modo contingere, non erit æquum rogare, quorum tandem non sit similis ratio. Primum enim argumentatio per inductionem tractanda est, tum postulandum, ut resistatur. Sed postulandum est, ut occurratur nobis, non in eo ipso quod proponitur, nisi forte unum est solum eius generis, ut duo sunt tantummodo, parium numerorum primus. Debet enim is qui resistit in alio genere resistere: aut certe dicere, hoc uel illud solum esse ex eo genere. Quod autem ad eos attinet, qui in toto genere occurrunt nobis, nec in eodem genere occurrunt, sed in eo quod eodem nomine, sed ambiguo continetur (ueluti habere aliquem non suum colorem, aut pedem, aut manum, quoniam & pictor habeat non suum colorem, & cocus non suum pedem) in his omnibus, diuisione adhibita, interrogare debemus. Nam

si ambiguum lateat, neque aperiatur, recte in propositione nobis uidebitur resistere. Quod si in simili genere, non in ambiguo resistens, nostrum labefactet rogatum, detracto eo in quo resistit nobis, quod reliquum est in toto genere ualere doce bimus, dum quod commodum est effecerimus. Quod in obliuionis uerbo & oblitum esse animaduerti potest. Non enim concedunt eum oblitum esse, qui commutatione aliqua artem amiserit, quòd casu &, interitu eius eam amisit, non obliuione obruit. Quod ergo reliquum est, dempto eo in quo occursum est nobis, commemorari debet: ut si quis remanente re, artem amisit, eum oblitum esse. Eodemq; modo de iis iudicandum est, qui hoc loco nobis occurrunt. Maiori bono maius malum esse contrarium. Proferunt enim ualetudinem, quæ cum minus sit bonum quàm firma corporis constitutio, tamen ei maius bonum contrarium est. morbum enim maius malum esse infirma affectione corporis. Ex his etiam id detrahendum est, in quo occurritur. eo enim sublato, facilius licebit proponere. ut maiori bono maius malum contrarium esse, nisi unum alterum unà secum inferat, ut firma corporis affectio ualetudinem. Quod idem faciendum erit, non solum si quis nobis occurret, sed etiam si non occurret, & tamē id negabit & abnuet, quòd aliquid tale prouideat futurum. Sublato enim eo in quo nobis resistit, dare & concedere cogetur id quod reliquum est, quòd in eo quod reliquum est, aliquid cōtineri quod non sit ita, minime animaduertat. Quòd si dare nolit, etiam tum cum petitum est ut resistet, certe quo resistat nobis non habebit. Sunt autem propositiones eiusmodi, quæ quadam ex parte falsę sunt, quadam ex parte ueræ. in quibus eo quod ex parte est sublalo, reliquum licebit uerum relinquere. Si uero multa proponamus, in quibus nobis minime resistat, tum ut concedat omnino, petere debemus. Propositio enim dialectica est, quæ magna ex parte rem ita habere declarat, neq;

refellitur. Cum autem eadem res & ſine incõmodo & cum incommodo per ratiocinationem cõcludi poteſt, hoc an illo modo efficiatur, nihil ad eum qui neceſſaria ratione non probabili concludit. is autem qui probabili ratione utitur, non debet argumentationem tractare per ratiocinationem, per quam alter incommodo urgeatur. Nam & cum nullo incommodo urgent, concludendo, nihil controuerſiæ loci relinquunt: & cum incommodo urgẽt, tum niſi ſit euidens & perſpicuum id falſum eſſe, alii incommodum id negant eſſe. Ita non habent quod uolunt ii qui quæſtionem ponunt. Proponenda autem ſunt ea, quæ magna exparte ita ſe habent, & refelli aut non poſſunt omnino, aut certe id facile, quaſi prima facie perſpici non poteſt. Cum enim in rebus quibuſdam non ita eſſe perſpicere nequeunt, tum id quod propoſitum ſumptũq; eſt, quaſi uerum ſit ſolent cõcedere. Nunquam autem quæri debet concluſio: ſin ſecus, cum alter reſiſtet, ratiocinatio nunquam ad exitum perduci poterit. Sæpe enim etiam cum nulla interrogatio & quæſtio ponitur, ſed ut conſequens concluditur, id negatur effici. quod cum faciunt illi, certe ad iis qui non uident quid ex conceſsis ſequatur, minime reprehendi uidentur. Cum igitur unus rogat, neque id ait effici, alter autem negat omnino, tum ratiocinationi nihil omnino loci relinqui uidetur. Neque uero quicquid de toto genere dicitur, dialectica propoſitio eſt. ex quo genere illud eſt, quid eſt homo? aut hoc, quot modis bonum dicitur? Propoſitio enim dialectica eſt, ad quam reſpondere licet etiam, aut non: quod non licet ad ſuperiores. Ita non eſt dialectica quæſtio ulla, niſi is qui proponit, eam explicet aut diſtinguat hoc modo: An bonum hoc uel illo modo dicatur: quam quidem quæſtionem licet uel negare uel concedere. Quocirca enitendum eſt, ut ita, ut dixi, omnes hæ ponantur quæſtiones. Quin illud etiam par eſt ab illo requirere, quot ſint bonorũ genera, quando explicatione & diuiſione adhibi-

ta à nobis,ille nullo modo concedet. Qui autem unam orationem in multas quæstiones rogando distribuit, is inscienter quærit. Nam si is qui rogatur,ad rogatum respondeat, profecto ille aut multas quæstiones ponere, aut sæpe idē quærere uideatur necesse est. Ita aut nugatur,nihilq; agit: aut ratiocinationem,per quam argumētationem tractet, non habet, quandoquidem ex paucis quibusdam omnis constat ratiocinatio. Quòd si minus respōdeat,hic illū coarguere non potest, aut certe eum relinquit. Illud autem intelligendum est,omnia proposita,quæ argumentis perdifficiliter probantur,eadem facilia esse ad defendendum. cuius generis ea sunt quæ & prima sunt, & ultima ordine naturæ. Nam & prima ac perspicua certum modum definitionemq; requirunt, & ultima multis concludantur necesse est ab eo,qui iam inde perspicuis & primis continuatam seriem argumentorum persequi uelit. Aliter enim fallaces ac captiosæ argumentationes uidebuntur,prçsertim cum aliquid doceri non possit,nec demonstrari,nisi à propriis initiis & principiis capto exordio, usque ad ultima perueniatur. Ac constitui explicariq; rem definiendo nolunt ii qui respondent, nec si explicemus attendunt. Sed profecto facilis non est disserendi ratio, nisi quid sit aut quale id de quo instituitur disputatio,intelligatur. quod in principiis & perspicuis contingit maxime,quibus cętera probantur,ipsa aliis non possunt, definitioneq; aperienda sunt & cognoscenda necessario. Difficilia etiam probatu ea sunt omnia,quę principiorum uicinitatē sequuntur. Neque enim multa ad ea probanda,argumēta possunt suppetere, cum pauca interiecta sint inter ipsa & initium, quibus necesse est consequentia omnia mōstrari. Definitiones autem eæ ex omnibus euerti possunt difficillime, quæ uerbis eiusmodi explicatæ sunt, ut primum dubium sit uno modo,an pluribus dicantur: deinde incertum, utrum proprie de re quæ definitur dicantur,an per translationē, Nam quia dubium est illud

non perſpicuum, inde nulla argumentorum copia ſuppetit: quia hoc incertum, an per translationem dicantur, non poſſunt refelli. Omnino quæſtio omnis ſi difficilis eſt probatu, uel definitionem requirit, uel in iis eſt quæ multis modis, aut quę per translationem dicuntur, aut nō longe abeſt à principiis: aut eo certe difficilis eſt, quia non eſt prima facie perſpicuum, quo ſit ex genere eorum quæ expoſita ſunt, id quod in controuerſiam uenit, affertq; dubitationem. Nam ſi quo ex genere ſit intelligatur, illud etiam intelligetur, aut definitione explicandum id eſſe, aut diuiſionem adhibendam, aut definiendas eſſe medias propoſitiones, quibus ultimæ probentur. Pleraq; etiam propoſita, niſi recte tradita & explicata definitione, neque diſputari facile, neque probari argumentando poſſunt. quo ex genere illud eſt. Sit ne unum uni contrarium, an multa? Quod ſi contraria definiantur, certe illud facile erit explicare, ſint nec'ne ſint plura eorundem contraria. Quod eodem modo iudicandum eſt de iis, quæ definitionem requirunt. Atque etiam in mathematicis uidentur quædam non facile deſcribi poſſe prætermisſione definitionis: quale eſt illud, Eam lineam quæ ad latus planum ſecat, ſimili ratione & lineam ſecare, & locum: quod definitione ahdibita facile intelligetur, quoniam & loco & lineæ eadem reſpondet quaſi ex altera parte diuiſio. quæ quidem analogi definitio eſt. Omnino prima elementa & initia, definitionibus expoſitis, ut quid ſit linea, quid orbis, facile probari demonſtrariq́, poſſunt: uerum ad ſingula eorum probanda non multis argumentis uti poſſumus, propterea quòd non multa ſunt in medio eorum collocata. Definitionibus autem initiorum prætermisſis, uix, aut ne uix quidē probari poſſunt. Quod idem fit in iis principiis quæ diſſerendo adhibentur. Hoc igitur intelligendum eſt, cum propoſitum aliquod difficile eſt probatu, id aliqua de cauſa earū quas expoſui, euenire. Cū autē propoſitio & enuntiatio difficiliorē habebūt pro-

bationem, quàm propositum dubitare liceat, sint nec'ne sint probandæ. Nam si eas non probet, sed iis etiam ad rem propositam concludendam uti uelit, maius sibi quidem opus quàm quod initio præscripserit: sin eas probet, iis certe quæ minus ualent ad faciendam fidem, alter adducetur ut credat. Ac si quæstio difficilior non reddetur, ponenda est: si non dubiis & perspicuis dubia concludenda erunt, non est probanda. Aut ei qui se dat in disciplinam, ponenda non est, nisi sit notior: ei autem qui exercitationis gratia disputat, ponenda, si modo uera esse uideatur. Ex quo perspicuũ est, non eodem modo ab eo, qui probabili ratione, & eo qui necessaria concludit, propositiones esse afferendas. Quemadmodum ponenda & disponenda sit quæstio, satis ferè dictũ

III. est. Nunc de ratione respondendi ita differemus, si ante quod eius sit officiũ, qui & recte poscit, & recte ponit quæstionem, dixerimus. Est autẽ eius qui ponit quæstionem, ita argumentationem tractare, ut eum qui cum disputet, absurdissima quæ ex proposito efficiuntur necessario, cogat concedere. eius uero qui quæstionem poscit, dare operam, ne quod incommodum sua culpa, sed ex proposito sequi efficiq; uideatur, nec quicquam quod sit contra opinionem omnium. Aliter enim peccatur, cum quis proponit primus quod non debet: aliter, cum eius quod proponitur ea uis & natura est, ut defendi nullo modo queat. Non sunt autem certa neq; constituta adhuc à quoquam officia eorum, qui exercitationis & periculi faciendi gratia disputant. Neque enim idem propositum est doctoribus aut discipulis, quod iis qui certandi studio disputant: neque idem his ipsis, & iis quorum ad cognitionem & scientiam omnis dirigitur exercitatio. Nã & discipulis ea semp tradenda sunt quæ probantur omnibus, quoniã nemo eo operam confert, ut falsa doceat: & eorum qui certandi studio disputãt, is qui quęstionẽ ponit, semper aliquid facere uideri debet, & is qui cum disputat nulla in re illi cõcedere. Quoniã

autem

autem in conuentu & congressu dialecticorum, iis qui non certandi studio, sed uel tentādi uel cognitionis gratia inter se differunt, non est adhuc à quoquam, ut dixi, expositum & traditum, quid inuestigare, quid dare aut non dare oporteat eum qui poscit quæstionem, ut gnauiter aut non gnauiter ac præclare decreta sua defendat: nos hoc loco instituimus dicere. Qui igitur respondendi munere fungitur, is consultationem defendat necesse est, uel probabilem uel non probabilem, uel neutram: ita tamen ut aut probetur, aut non probetur omnino, uel cum adiunctione, ut alicui uel eidem, uel alii. Quo autem modo probabilis, uel non probabilis sit, nihil interest, quandoquidem idem genus retinendum erit præclare respondendi ad rogatum, aut dandi, aut non dandi rogatum. Ac nō probabile quidem si sit propositum, probabilem: sin probabile, non probabilem necesse est cōclusionem effici. Contrarium enim propositi semper concludit is qui interrogat. Quòd si id de quo agitur sit eiusmodi, ut nec probetur, nec improbetur, eiusdem generis efficietur conclusio. Quoniam autem is, qui scite ratiocinatur & concludit, rebus non dubiis & perspicuis id quod dubium est, aperit & ostendit, profecto si id de quo quæritur non sit probabile omnino, non debet is qui poscit quæstionem neque id dare quod non probetur omnino, neque id quod illud quidem probetur, sed minus quàm conclusio: quippe cum propositum non si probabile sit, conclusio probabilis sit futura. Ita fit, ut ea quæ sumuntur, omnia probabilia esse debeant, ac magis probabilia quàm id de quo quæritur: si quidem magis perspicuis minus probabilia uelit concludere. Ita si non sit ex eo genere id quod quæritur, non id debet qui respondet concedere. Sin autem probabile omnino sit propositum, improbabilis etiam omnino conclusio erit. Itaque danda erunt quæ probantur omnia, & eorum quæ non probantur, si qua magis probabilia sint con

clusione. Sic enim satis abunde disputatum fuisse uidebitur. Quod idem faciundum erit, si nec minus sit probabilis, nec probabilis quæstio. Sic enim & quæ probantur, danda sunt omnia, & quæ non probantur, si qua magis probabilia, quàm conclusio, erunt. Sic enim fiet, ut probetur magis oratio. Ac si id de quo agitur omnino probabile sit, aut non probabile, tum cum iis comparandum erit, quæ omnino probantur. Sin autem non omnino probabile, aut non probabile, sed ei modo qui respondet, tum ex iis quæ ei probantur, aut minus probantur iudicare debet, quid concedendum, aut non concedendum esse uideatur. Quòd si alterius sententiam defendat is qui respondet, certe eius mentem & sententiam spectare debebit, ut quid concedendum sit aut negandum intelligat. Itaque qui alienas sententias introducunt, ut bonum & malum esse idem, ut placet Heraclito, ii non dant, in eodem simul non inesse contraria: non quòd non probetur hoc eis, sed quòd Heracliti sententia ita dicendum est. Quod etiam ii faciunt, qui alii ab aliis proposita accipiūt. Exquirūt enim illi, quid sit responsurus is qui rem proponit. Hoc igitur perspicuum est, quæ exquirere is debeat qui respondet, siue omnino probabile, siue alicui sit id quod quæritur. Quando autem necesse est omne rogatum aut probabile esse, aut non probabile, aut neutrum, & uel ad conclusionem efficiendam ualere uel non ualere rogatum: si probetur, neque ad conclusionem efficiendam ualeat, id & dare & probabile dicere debemus. Eo enim posito & concesso, propositum primum non euertitur. Si autem neque probetur ipsum, neque, ad cōclusionem efficiendam ualeat: id quidem dandum est, sed ita tamen, ut non probari significemus uitandæ amētiæ gratia. Si uero & probabile sit, & ad rem pertineat, respondendum erit id quidem uideri & probari: sed propositum adeo finitimum esse, ut eo concesso, propositum tollatur necessario. Si ad conclusionem efficien

dam ualeat, & admodum sit improbabile, respondendum erit conclusionem eo posito & concesso effici, sed stultum id esse quod afferatur. Cum autem nec probabile quid, nec minus probabile rogabitur, tum si ad conclusionem efficiendam nihil ualeat, id dandum erit, nulla facta distinctione: sin ualeat, exponendum est, eo posito, sublatum iri id, de quo agatur. Sic enim & eo qui poscit quæstionem, nihil eius culpa futurum est, si quid concedere & dare debeat, prouidebit: & is qui quæstionem ponit, conclusionem efficiet, cum ei ea dabuntur omnia, quæ magis quàm conclusio probentur. Qui autem instituunt argumentationem tractare per ratiocinationē, sumptis iis quæ minus quàm conclusio approbantur, iis quoniam inscienter ratiocinantur, quæ rogāt, dari concediq; non debent. Eodem modo eis occurrendum erit, cum res dubias & obscuras, & quæ multis modis dicuntur, afferent. Nam quoniam ei qui poscit quæstionem, si minus intelligat, licet dicere, Non intelligo: & quod multis modis dicitur non necessario id aut concedere aut negare debet: profecto si quid afferatur quod obscurum sit, sine ulla dubitatione & mora se id nō intelligere fatebitur. Sæpe enim ex eo, quod dant & concedunt ii, quibus obscura neç aperta quæstio ponitur, absurdum aliquid incidit. Cum autem cognitū apertumq; erit id quod multis modis dicitur, si omni ex parte & omnino uerum sit, aut falsum quod affertur, id omnino concedi negari'ue debebit, sin quadam ex parte falsum sit, & quadam ex parte uerum, id ambigue dici, & in illo uere, & in hoc falso dici indicabit. Nam si id posterius distinguat, dubium erit, an in prima disputatione ambiguū perspexerit. Quòd si ambiguum uerbum non attendat, idq; tum cum alterius habet rationem, concedat: si ad alterum impellatur, fateri debet, se id concessisse, cum non ipsum illud ad quod uocatur, sed alterum ipse spectaret & attenderet. Cum enim plura eidem nomini & orationi subiecta

sunt,tum facile existit controuersia.Sin rogatum & planum sit & simplex, aut etiam, aut non respondendum est.Quoniamq; omnis propositio quæ ualet ad conclusionem efficiendam, aut aliqua earũ est ex quibus ratiocinatio conficitur aut ad aliquam earum refertur (perspicuum est autem cum alterius probandæ gratia assumitur,eo sumi quòd multa similia requirantur, quippe cum ferè per inductionem uel similitudinem id quod de toto genere & omnino dicitur, concludatur)singula omnia concedenda sunt,si uera sint & probabilia, uniuersa autem refelli debent. Impedire enim cursum orationis nisi resistas uere, aut saltem uideare, hoc est iniquum se in disputando difficilemq; præbere.Ita similia existant,neque det in toto genere dici, tum cum refellere nequeat,profectò difficilem se proteruumq; præbebit.Iam uero si non habeat contra argumentum sumere ad refellendum, tum multo etiam magis difficilis proteruusq; uidebitur. Quanquam ne hoc quidem satis est.Multæ enim rationes extant, sententiis omnium contrariæ,quarum difficilis est explicatio,cuius generis est Zenonis ratio,qua tollit motum, & stadii traiectionem.nec uero propterea eorum contraria minus defendi concediq; debent.Ergo si quis nec contra dicere possit,nec resistere,& tamen non concedat,is profectò iniquum se præbebit in disputando.est enim in disputationibus iniquitas & proteruia, responsio quæ præter modos quos exposuimus,uim habet ad interimendam tollendamq; cõclusionem. Defendere autem & propositum & definitionem,ita par est, si ante argumenta ipsi in nos quasi aduersariorum tela iaciamus. Quibus enim rationibus iufirmant nostra decreta ii qui ponunt quæstionem iis ipsis resistere debemus.Propositum autem non probabile, timide defendendum est. Multis autem modis non probabile esse potest. Nam & id non probabile est, ex quo efficitur,ut incommoda & absurda quædam fateamur, ut si quis

uel omnia, uel nihil moueri dicat, & ea omnia quæ deterior status & constitutio sequi solet, & quæ hominum uoluntatibus repugnant, quale illud est: Voluptas est bonum, & facere quàm accipere præstat iniuriam. Nõ enim quasi disputationis gratia defendat, sed tanquam ea dicat quæ probet & sentiat, ita eum oderunt. Argumenta autem quibus falsum concluditur, dissoluenda sunt, infirmando euertendoq; eo, ex quo falsum effectum est. Neq; enim quouis sublato argumentum explicatur, ne si falsum quidem sit id quod sit euersum. Multa enim falsa in argumentatione contineri possunt. ut si quis sumat eum qui sedeat scribere, & Socratem sedere: ex his efficitur, scribere Socratem. Euersa igitur hac enunciatione, Socrates sedet, non tamen dissoluta & explicata argumentatio est. Et quanquam falsa enunciatio est, non tamen falsa est oratio. Si quis enim sedeat, neq; scribat, non iam in hac tali causa hæc ipsa accommodata explicatio est. Non igitur hoc refellendum est, sed illud, eũ qui sedeat scribere, cum præsertim non omnis scribat qui sedet. Ita fit ut dissoluat argumentum is qui falsi causam tollit, & explicationem intelligit is qui causam argumentationis cognouerit: quemadmodum in iis quæ falso & uitiose describuntur contingit. Neque enim satis est resistere, etiam si falsum sit quod refellitur, sed etiam cur falsum sit docendum est. Sic enim utrum occurrendo ratione & consilio ductus nec ne sit, intelligetur. Impediri autem argumentatio potest, ne concludatur, quatuor modis. Primum, id ex quo falsum est, refellendo. Secundo, occurrendo ei qui quæstionem ponit. Sæpe enim non explicato & dissoluto argumento, tamen is qui rogat progredi non potest longius. Tertio, refellendo rogatum. Fit enim interdum, ut ex iis, quæ quæruntur, non quod uolumus consequamur, propterea quòd uitiose quæstio ponitur: quibusdam autem positis & concessis, efficiatur couclusio. Ac si ultra progredi is qui rogat nõ III.

argum̃ entu falsu

argumentatio quatuor modis impedit

potest,occursum erit roganti:sin potest,rogato. Quartum genus resistendi, & deterrimum id est, quod ad tempus refertur. Nonnulli enim in refellendo ea afferunt, quæ ad differendum plus temporis desiderant, quàm disputandi cõsuetudo. Ac resistendi quidem quatuor,ut dixi,genera sunt. Sed prima una ex omnibus explicatio est,cætera impedimenta sunt quædam conclusionum. Reprehensio autem argumentationis non eadem ex eius natura,& ex interrogandi ratione nascitur. ferè enim fit culpa eorum qui rogantur,ut non recte tractetur argumentatio, quòd non concedant ea quæ magnam facultatem suggerant ad id efficiendum quod quæritur. Neque enim in alterutro solum positum est, ut communis res recte ad finem exitumq; perducatur. Quapropter interdum qui aliquid respondet,refellendus est necessario,non ipsum propositum:tum denique cum is qui quæstionem poscit,instructus calumniis paratus uenit ad contradicendum.ita iniquos se præbentes,disputationes non dialecticas, sed concertationum plenas instituunt & inuehunt. Et quoniam exercitationis approbationisq; causa non eruditionis, hæ tales disputationes comparatæ sunt,profecto non modo uera,sed etiam falsa concludenda sunt: nec ex ueris: semper:sed interdum etiam ex falsis. Nam & plerunque uero posito,is qui contra disputat,refellere debet, ut sint proponenda falsa: & falsum quòd positum est,interdum falsis euerti tolliq; debet,cum præsertim nihil prohibeat falsa alicui, magis quàm uera probari. Ita si ex iis quæ illi probantur,progrediatur argumentatio,facilius assentietur, non adiuuabitur. Sed omnes debent, qui aliò disputationem recte traducere & trahere uolunt,ut geometra geometrice,sic dialectice,non pugnaciter traducere,siue falsum,siue uerum sit id quod concluditur. Quæ autẽ sint dialecticę ratiocinationes,supra expositum est. Vt autem in rebus usu uenit,ut socius iniquus & sceleratus sit is qui rem cõmunem impedit; sic

In disputationibus, in quibus etiam cōmune quiddam propositum est utriq;, præterquam iis qui certandi studio disputant. Neque enim utrique eorum licet eundē finem consequi, præsertim cum plures uno uincere non possint. Vtrum autem in respondendo, an in rogando id efficiant, nihil interest. Nam & qui certandi studio rogat, uitiose & præpostere differit: & qui respondendo non concedit, neque dat quod uidetur probabile, neque inducit in animum audire, quid tandem uelit is qui ponit quæstionem. Ex quo perspicuum est, non eodem modo argumentationem si per se consideretur, reprehendendam esse, & eum qui eam rogando tractat. Nihil enim prohibet, uitiosam argumentationem esse, cum interim is qui quæstionem ponit, quàm poterit accommodatissime, cum eo qui respondet disputabit. Nam si res sit cum difficilibus & proteruis, non potest profecto statim quas quisque uelit, sed quas possit, tractare per ratiocinationem argumentationes. Quoniam autem incertum est, quando contraria homines sumunt, & quando id quod principio sumptum est, (sæpe enim ipsi secum & soli cum aliquid loquuntur, repugnantia dicunt, negatoq; eo quod prius est, concedunt posterius. itaq; cum rogantur, sæpe repugnantia, & quod primo loco propositum est, concedunt) eo uitiosas argumentationes necesse est effici. Culpa est ista eorum qui respondent, qui quædam non concedunt, alia eiusdem generis concedunt. Ex quo etiā perspicuum est, non eodem modo refellēdos esse eos qui quæstionem ponunt, & ipsam argumentationem. Argumentatio autem quinque modis reprehendi solet. Primo, cum ex iis quæ rogata sunt & quæsita, nihil concluditur omnino, nec quod ad rem pertineat quòd falsa sint, uel non probabilia omnia, aut certe plurima eorum, ex quibus conclusio efficitur: & quòd nec detractis quibusdam, nec additis, nec aliis detractis, aliis additis efficitur conclusio. Secundo, si tractetur per ra-

tiocinationem, quæ ad rem non pertineat, ex iis argu-
mentatio, & ita ut supra dictum est. Tertio, si additis qui
busdam conficiatur ratiocinatio, sed quæ deteriora sint
quàm quæ rogata sunt, minusq; probabilia cõclusione.
Quarto, si detractis quibusdam, idem contingat. Inter-
dum enim plura sumuntur quàm necesse est, ut non ex
eo quia hæc concessa sunt, efficiatur conclusio. Postre-
mo, si ex minus probabilibus, & credibilibus efficiatur,
quàm sit conclusio: aut si ex ueris, sed quæ difficilius &
maiore negotio quàm id quod quæritur, ostendi pos-
sunt. Neque uero id postulandum est, ut omnes quæ de
proposito instituuntur, ęque probabiles sint ratiocinatio
nes, & æque ualeant ad faciendam fidem. Eorum enim
quæ exquiruntur partim prima facie faciliora sunt natu-
ra sua, partim difficiliora, ut si quibuscunque probabili-
bus possint concludentur, recte conclusa uideatur. Per-
spicuum est igitur, non eodem modo argumentationẽ
refellendam esse, cum ad quæstionem refertur, & cum
per se exquiritur. Nihil enim prohibet, argumentationẽ
per se uitiosam esse, quæ si ad quæstionem referatur, ue
ra erit: uicissimq; uera per se considerata, cum quæstio-
ne collata, uitiosa esse potest: cum facile est ex multis
probabilibus & ueris esse conclusionem. Fit autem in-
terdum, ut argumentatio etiam quæ concludit, ea quæ
non cõcludit sit deterior, cum illa ex iis quæ minus pro
bantur, concludit, nec ex eo genere quæstio est: hæc au-
tem talia requirit, quæ probabilia & uera sint, nec ex iis
quæ assumpta sunt, argumentatio est. Neque uero ii
qui ex falsis uerum cõcludunt, iure reprehendi possunt,
cum præsertim & necesse sit semper falsum ex falsis, &
liceat interdum uerum ex falsis concludi. quod ex libris
quos de iudicio scripsi, perspici potest. Cum autem ar-
gumentatio quæ exposita est, alicuius rei demonstratio
erit, si qua sit alia propositio quæ cum conclusione nul-
lam habeat coniunctionem, ex ea non efficietur conclu-
sio. Sin speciem præ se ferat coniunctionis, fallax erit

conclusio, non necessaria. Est enim φιλοσόφημα, ratiocinatio necessaria: epicherema autem, ratiocinatio probabilis. sophisma autem, ratiocinatio pugnax. ἀπόρημα, ratio in utranq; partem disserendi. Quod si ex utraq; propositione probabili aliquid ostendatur, neque æque probentur, nihil prohibet id quod demonstratum est, magis quàm utranque probari. At si una sit probabilis, altera neutro modo: aut si hæc probetur, illa non probetur æque, tum æque & non æqualiter, quod demonstratione concluditur, probabitur. sin altera magis probetur, magis etiam probabitur. Atque etiam in tractandis argumentationibus per ratiocinationem peccatur, cum aliquid pluribus ostenditur, quod paucioribus potest, quæ etiam in argumentatione reperiuntur. Cuius generis illud est quod sumitur ad probandum, opinionem aliam alia uerius dici opinionem. Si quis uelit & poscat hanc enunciationem, ipsæ res singulæ sunt maxime: Sūt autem res opinabiles ipsum quod uere est: Sunt igitur illæ res quæ ipsæ sunt, aliquibus uerius. Quod autem ex eo nominatur quod magis & uerius est, ipsum magis est, & uera est etiam ipsa opinio, quę quibusdam certior est. Atqui hęc duo placuerunt, & ipsam opinionem ueram esse, & ipsas res singulas esse maxime. Ita ea opinio quæ uerissima est, certior erit. Sed quod uitium in hac est ratiocinatione? An ob eam causam, quòd facit, ut causa ex qua ratiocinatio conficitur, ignoretur? Argumentatio autem perspicua est uno modo, qui maxime in populi ore uersatur, cum ita conclusa est, ut iam nulla sit opus interrogatione. altero, qui etiam crebris usurpatur sermonibus, cum sumpta sunt ea, ex quibus esse necesse est quod concluditur. sint autem ea ex aliis conclusionibus collecta. præterea, si quid prætermissum sit, quod ualde sit probabile. Falsa autem dicitur quatuor modis, & cum uidetur concludere, neque concludit: quod uocatur conclusio & ratiocinatio, ad concertationes spectās. & cum efficit illa quidem aliquid, sed quod

minus ad rem pertineat: quod iis contingit maxime, qui bus incommodo alii urgentur. aut aliquid concludit, quod ad id quod agitur pertinet, sed non propria accommodataq; ratione: id est, si ea quæ non est medicinæ propria, uideatur medicinæ esse, aut geometrarum quæ non est, aut dialecticorum quæ non est: siue uerum, siue falsum sit quod efficitur. Alio modo falsa est argumentatio, cum ex falsis concludit. cuius generis erit alia falsa, alia uera conclusio. Nam & falsum semper ex falsis, & uerum interdum ex falsis, ut supra dixi, concluditur. Ac oratio quidem, quòd falsa sit, culpa est eius qui argumentationem tractat potius quàm argumentationis. Nec uero culpa est semper disputantis, sed tum deniq; cum falsam se aliquam argumentationem tractasse ignorat. quandoquidem falsam orationem & propositionem per se quidem magis quàm multas ueras approbamus, dum iis quæ maxime probantur, aliquid eorum quæ uera sunt ipsa refellit. (nam cum sit eiusmodi, tamen uerorum necessaria conclusio est.) quippe cum aliquid eorum quæ posita sunt, abesse debeat omnino, ut id demonstretur. Si uero & falsis & ualde absurdis uerum concludat argumentatio, multo certe deterior iis futura est quæ falsum concludunt. Cuius generis argumentatio, etiam falsum concludere potest. Perspicuum est igitur, primum uidendum esse, an concludat argumentatio: deinde, uerum'ne an falsum: tum, ex quibus. Nam si ex falsis, sed quæ probabilia sint, dialectica erit: sin ex ueris, sed quæ non probentur, uitiosa: si & falsa, & quæ ualde improbentur, profecto uitiosa erit aut omnino, aut in re de qua agitur. Quemadmodum autem is qui quæstionem ponit, id quod initio propositum est, & contraria petat, ad ueritatem expositum est in iis libris quos de iudicio scripsimus: quemadmodum ad opinionem, nunc dicẽdum est. Petendi autem, id quod initio dictum est, quinque sunt genera. Primum & clarissimum, si quis id petat quod eget probatione: quod qui

dem in eadem re nō facile ignoratur. Synonymis autē, iisq; omnibus quorum se nomen & definitio idem declarant, magis. Alterum, cum id quod singillatim demō strari debet, omnino & totū aliquis petit. ut si quis probans contrariorum quæ aduersa dicuntur, unam esse artem putat, contrariorū omnino unam esse uidetur enim quod per se probari debeat, id unà cum aliis pluribus petere. Tertium, si quis singillatim petat, quod propositum est ad demonstrandum omnino. ut si omnium aduersorum esse propositum sit, aliquorum petat. Nam uidetur hic etiam quod cum multis erat docendum, id petere per se ac separatim. Rursus si quis adhibita diuisione, id de quo agitur petat. ut si demonstrandum sit, medicinam esse salubrium & contrariorum, separatim petat utrunque. aut si quis alterum petat eorum, quorum alia aliis consequuntur necessario. ut latus cum diametro componi non posse cum probandum sit, diametrum cum latere posse. Contraria etiam tot modis, quot ea quæ initio dicta sunt, petuntur. Primum, si contraria petat, aientia & negantia. Secundo, si contraria ex oppositione, ut bonum & malum, esse idem. Tertio, si quis omnino & totum sumpserit, & in parte petat quod repugnat. ut si quis hoc sumpto, aduersorum unam esse artem, petat salubrium & insalubrium aliam artem: aut si hoc posteriore petito, de toto genere repugnantiam sumat. Rursus, si quis contrarium petat eius, quod ex positis & concessis efficitur necessario. Item si quis contraria ipsa non sumat, duo autem petat eiusmodi, ex quibus repugnantia sequetur. Sumere autem contraria, & petere id, quod initio positum est, hoc differunt, quod huius error in conclusionem incidit. (illud enim spectantes peti id dicimus quod initio positum est) contraria autem in propositionibus cernuntur, quod inter se quodammodo affectæ sunt. Ut autem exercitatio & meditatio in argumentationibus eiusmodi paretur, primum assuescendum est argumētationes conuertere. Sic enim

contraria ex opposito

maior nobis ad diſputandũ argumentorũ ſuppetet copia, & in paucis multas argumẽtationes tenebimus. Cõuertere enim eſt, unũ eorum quæ data ſunt refellere, cõmutata cum reliquis interrogationibus cõcluſione. Nã ſi tollatur concluſio, una aliqua propoſitio tollatur, neceſſe eſt, ſi quidẽ poſitis iis omnibus, neceſſe ſit cõcluſionẽ effici. Ad omne uero propoſitũ multũ ualet, in hanc an illã partẽ argumentũ firmũ ſit uidere, & inuenta eius explicatione, ilico quæſtionẽ ponere. Sic enim fiet, ut ſimul & in quærendo & in reſpondendo exercitati ſimus. Si nemo alius ſit, quo cũ diſputemus, cõferamusq; hæc ipſa: at certe nobis uicisſim per nos & nobiſcum licebit. qua exercitatione ad omnẽ quęſtionẽ argumenta deligemus. Hoc enim & ad cogendũ, & ad refellendũ multũ ualet, cum alicui magna argumentorum copia in utrãq; partẽ diſſerendi ſuppetit. nam ad contrarias partes fiet tutior. Poſſeq; ante perſpicere, & perſpexiſſe, qd utrãq; quæſtionem & cauſam ſequatur, non paruũ adiumẽtum adfert ad cognitionem, philoſophiæq; rationem. Relinquetur enim, ut eorum recte alterũ ſequamur. Sed ad id efficiẽdũ ingenio opus eſt. Verumq; ingeniũ & indoles in eo eſt, ut posſis uerũ recte ſequi, & declinare falſum: quod quidẽ ii quibus acumen ingenii & indolẽ natura largita eſt, præclare efficere poſſunt. Cum enim amãt & oderunt, quod affertur & proponitur, uere de eo quod præſtantisſimũ eſt iudicant. Cũ uero, ad quęſtiones, quę ſæpisſime in diſputationẽ incidunt, parati & inſtructi argumentorũ copia uenire debemus, tum maxime ad eas, quibus capita prima propoſita & quæſtiones generales diſputantur. quoniã in his ferè ii qui reſpondent, non habent quod dicãt. Iam definitionũ nobis magna uis ſuppetere debet, easq; in promptu habere debemus maxime, quibus ea quæ probantur, & prima & perſpicua declarantur, cum præſertim ex iis ratiocinationes conſtẽt. Danda eſt etiam opera, ut ea in quæ alia argumenta incurrunt, teneamus. Vt enim in geometria utile eſt, ele-

menta & initia exercitatione parata & meditata habere, & in numerorũ ratione, prima quasi capita in promptu habere, magnaq; in hoc ipso uis est, ut aliũ etiam numerum multiplicatũ cognoscant: sic in argumentationibus, principia tenere, & propositiones in ore habere. Quemadmodum enim in ea parte, in qua memoriæ sedes est, loci collocati & dispositi, statim faciunt ut redeãt res nobis in memoriã: ita hæc ipsa magnã nobis ad disserẽdũ copiam suggerent, quòd loci ipsi certi sint, quos spectemus. Sed locus cõmunis potius quàm ratiocinatio, memoriæ mãdandus est: quippe cum difficile sit, mediocrẽ principiorum & propositorũ uim ac numerum suppetere. prçterea argumentũ unum in multa distribuere assuescendũ est nobis: ita tamen, ut id obscurissime facere uideamur. Quod ita fiet, si quis longissime aberret à uicinitate eorum de quibus agitur. Ea autem argumenta in hoc genere plurimum ualebunt, quæ de toto genere id maxime efficere possunt. Cuius generis illud est: Non esse unam multarũ rerum artem. Eadem enim ratio est eorum, quæ cum aliquo conferuntur, & contrariorum, quæ aduersa dicuntur, & coniungatorum. Atq; etiã ad uniuersi generis quæstionem reuocari debet disputatio, etiam si in parte sit tractata. Sic enim ex una multas etiã facere licebit. Quod explicari in arte Rhetorica de enthymematibus eodem modo iudicandum est. Idemq; conferre se sæpissime ad uniuersi generis quæstionem debet, ex qua conclusionem eliciat. Videndum est etiã semper, ut de pluribus rebus communibus tractetur oratio. Omnis enim quæ de parte, etiam de uniuerso genere exponetur, inestq; in priuata & singulari causa uniuersi generis expositio & demonstratio. quod sine uniuersi generis locis nihil cõcludi potest. Vsus autẽ argumentationum earum, quæ per inductionem tractantur, ad adolescẽtes, & ignaros earũ quæ per ratiocinationẽ ad peritos trãsferri accommodariq; debet. Enitendumq; est, ut ab iis qui argumentationes per ratiocinationem tractare

de parte et de toto genere

possunt, locos & propositiones, ab iis qui per inductionem, similitudinum collationes comparationesq; accipiamus. Sunt enim utriq; in hoc genere exercitati. Omnino is qui exercitationis gratia disputat, conari debet uel ratiocinationem de re aliqua efferre, uel explicationem, uel propositionē, uel argumento resistere, siue quis recte ponat quæstionem, siue non recte ipse, aut alius, & qua de causa utrunq; ipsi efficiant. Ex his enim hæc tota ratio & facultas cōstat. exercitatio autem facultatis gratia suscipitur, eius præsertim quæ in proponēdo aliquid & resistendo argumentis cernitur. Dialecticus enim instructus paratusq; est & ad proponēdum quid, & ad resistēdum. Est autem proponere, unum facere ex multis: quādoquidem unum omnino sumi debet ad id de quo agitur. resistere uero, multa ex uno. aut enim distinguit, aut euertit: cum ex iis quæ proposita sunt, hoc cōcedit, illud non concedit. Quoniam autem uitiosæ & iniquæ disputationes cum quibusdam futuræ sunt necessario, nec cum quouis disputationes instituere, nec quemlibet in societatē exercitationis recipere debemus. Itaq; consuetudo eius uitanda est, qui hoc unum agit, hoc conatur ut se ostentet in disputando. Et quanquam æquū est omnino disputare, tamen non semper decet. Quocirca non temere cum quibusuis exercitationis causa cō fidendum est. hinc enim maledicta, hinc cōtumeliæ. hinc iracundæ contētiones concertationesq; nascuntur. Neque enim fieri potest, ut qui unum in locum discendi exercendæq; artis gratia conueniunt, sine concertationibus disputare desinant. Atq; ut finem dicendi faciam, parata & expedita argumenta nobis esse debent ad eiusmodi quæstiones, quorum quo minor copia suppetet, eo ad plura ualebunt, quo ex genere sunt & ea quæ per uniuersi generis quæstionem fusa sunt & ea quorum ex tempore difficilior suppeditatio & inuentio est.

ARISTOTELIS

De REPREHENSIONIBVS Fallacibus & captioſis Liber.

IOACHIMO PERIONIO Cormœriaceno Interprete.

DE reprehẽſionibus fallacibus, iiſq; quæ reprehenſionis ſpeciem præ ſe ferunt, cum captiones ſint, non reprehenſiones, hoc ego ſermone dicere inſtitui. In quo à primis & elementis, naturæ ordinem ſecutus, ordiar. Ac illud quidem perſpicuum eſt, alias eſſe ratiocinationes, quæ uere proprieq; dicantur. alias quæ illarum ſpeciem & ſimilitudinem imitentur. Quod quidem ut in cæteris rebus, ſic in ſermonibus propter ſimilitudinem ſolet contingere. Vt enim in aliis hominibus uera corporis conſtitutio ineſt, in aliis eius imago ac ſpecies, quòd more pomparum ſe ipſi comunt & comparant, quorum illis elegantem honeſtamq; faciem forma, his fucus largiatur. ſic in rebus inanimis contingit, quarum partim argentum ſunt reuera, partim aurum. Aliæ non proprie ue req; dicuntur, iudicio tamen ſenſus uidẽtur: qualia ſunt lithargirina & ſtannea, quæ argẽtea: & felle infecta, quæ aurea uidentur. Eadem eſt & ratiocinationis & reprehẽſionis ratio, quarum alia uere dicitur, alia non: ſed quædam illius, quæ ignaros capiat, ſpecies ac ſimulatio. Imperitis enim idẽ uſu uenit, quod iis qui res procul proſpiciunt. Ratiocinatio enim eſt ex nonnullis, quibus poſitis, aliquid aliud præter ea quæ poſita ſunt, ex his ipſis neceſſario efficitur. Reprehẽſio autem ratiocinatio eſt, cum oratione contraria concluſionis. Aliæ autem id nõ efficiunt, & tamen efficere uidentur, idq; multis de cauſ- I.

sis. quarum illa uerissima est, & uulgatissima, quam uerba pepererunt. Nam quoniam non licet nobis unà ferre nobiscum res de quibus per se ac solis disputemus, utimur quæ pro rebus uerbis, quasi quibusdam notis, quod in uerbis usu uenit, idem in rebus usu uenire existimamus. quemadmodum in calculis iis usu uenit, qui rationem subducunt. Quanquam non est eadem huius rei uerborumq; ratio, propterea ꝙ uerborum certus est numerus, multitudinisq; sermonum, rerum infinitior: ita eadem oratio unumq; uerbum multa declarat necessario. Vt igitur illic à peritis falluntur, ii qui rationes subducere nesciunt: sic in disputationibus, ii qui uerborum uim ignorant, facile, & cum ipsi disputant, & cum alios disputantes audiunt, falluntur atq; capiuntur. Atq; hæc quidē causa est, aliæ quæ per multæ quas exponemus. ex quibus ficta & simulata nata ratiocinatio & reprehensio est.

II. Quando autem quibusdam utilior & melior est sapientiæ opinio, ipsa sapientia detracta opinione (est enim sophistice simulachrum simulatioq; sapiētiæ, non uera sapientia: & sophistes is, qui simulatione speciéq; sapientiæ, non uera sapientia quęstum facit) profecto hi tales homines fateantur necesse est, malle se uideri sapientis fungi officio, quàm fungi nec uideri. Est autem perfecte sapientis officium, iis in rebus quas quidē cognitas meditatasq; habeat, nec fallere nec decipere, alteriusq; nodos & captiones indicare posse. quorum hoc, in eo positū est, ut defendere: alterū in eo, ut refutare possis id de quo disputetur. Quocirca qui sophistæ esse uolūt, eos necesse est genus harum disputationum exquirere & adipisci, est enim in promptu: quandoquidem hac ipsa facultate id quod uolunt, sapientiæ simulachrum assequētur. Illud igitur perspicuum est, tale genus esse disputationum, eamq; uim & facultatem eos expetere, quos sophistas uocamus. Deinceps sequitur, ut quot genera sint disputationum captiosarum, quotq; ex partibus, hæc ipsa constet facultas, & quot sint nostri

instituti

inſtituti partes,& de iis quæ ad hanc artem pertinent, diſſeramus. Sunt igitur earum diſputationum, quæ ſunt in diſſerendo, genera quatuor. Aliæ enim ad docẽdum, aliæ ad diſſerendum ualent: partim tentandi & experiundi, partim ſtudio certandi inſtituuntur. Sermones ad præcipiendum comparantur ii, qui ex propriis uerisq; initiis artium omnium, non ex reſpondentis arbitrio ſententiaq; concluduntur. Debet enim is fidem adhibere qui diſcit. Ad diſſerendum autem ualẽt ii qui ex probabilibus aliquid contra quàm dictum eſt, efficiunt. Tentandi autem experiundiq; gratia ſuſcipiuntur ii, qui ex iis concludunt, quæ probat iis qui reſpondet, quæq; tenere debet neceſſario is qui ſibi artem arrogat. Quo de genere alio loco diximus. Certandi autem ſtudio adhibentur, qui ex iis quæ probabilia uidentur, nec ſunt, aliquid concludunt: aut ii qui ſpeciem præ ſe ferunt concluſionis. Ac de iis qui ad præcipiendum demonſtrandumq; comparantur, in libris de iudicandi arte diſſeruimus. de iis autem quæ ad diſſerendum, & tentandum in ſuperioribus. de iis quæ certandi ſtudio, nunc dicendum eſt. Sed primum intelligendum eſt, quot exquirant & inueſtigent ii, qui certandi uincendiq; ſtudio diſputant. Sunt autem numero quinque, reprehenſio, falſum, admirabile, & contra opinionem, ſolœciſmus, & quintum, facere ut nugetur is qui contra diſputet. quod in eo poſitum eſt, ut ſæpe idẽ iterare cogatur. aut quod non eſt quidem, ſed ſpeciem quandam præ ſe fert illorum omnium. Volunt primum illi quidem, ac maxime uideri coarguere eos qui contra diſputant: deinde falſum aliquid oſtendere, tum ad aliquid quod eſt contra opinionem omnium compellere, tum ad ſolœciſmum impellere, id eſt facere ut barbare loquatur ex diſputatione is qui contra diſputat: poſtremum omnium, idem ſæpe dicere. Genera autem coarguẽdi & reprehendendi ſunt duo. Aliæ enim reprehenſiones in uerbis ſunt, aliæ in rebus. Eorum quæ in uerbis ſpectantur, ſex gene-

ra ſunt: homonymia, ambiguitas, adiunctio, diſtinctio, accentus, forma orationis. Atque illud & inductione & ratiocinatione, ſiue alio aliquo argumento docere poteſt, tot nos modis iiſdem uerbis & orationibus non eaſdem res ſolere declarare. Ex homonymia autem captiones ducuntur hoc modo: Qui ſciunt, diſcunt. quæ enim memoriæ prodita ſunt, diſcunt grammatici. Diſcere enim homonymum eſt. nam & ſcire is dicitur, qui doctrina utitur, & is cui ars traditur. Eiuſdẽ generis illud eſt, mala eſſe in bonis quoniã quę oportet facere bona ſunt, & mala oportet facere. Dupliciter enim oportere dicitur, quod neceſſarium eſt, id quod etiam in malis ſæpe contingit, propterea quòd malum aliquod neceſſarium eſt: & bona oportere fieri dicimus. Simile illiud eſt etiam. Eundem ſedere & ſtare, ægrotare & ualere. Qui enim ſurgebat ſtat, & qui curabatur, ualet, atqui ſurgit aliquis ſedens, & curatur ægrotans. ſed ægrum aliquid facere aut pati & accipere, non unum aliquid declarat: uerum interdum eum hoc tempore ægrotare, aut ſedere, interdum eum ante hac ægrotaſſe. tamen uerum eſt, curatum eſſe ægrotãtem: at ualere nõ cum ægrotat & ægrotare non nunc quidem, ſed prius. Ex ambiguitate hoc modo, Velle me hoſtes capere: &, Num quod quis cognoſcit, id cognoſcit? fieri enim poteſt, ut & is qui cognoſcit, & id quod cognoſcitur, pro

III. eo q cognoſcit, hac oratione exponatur. Cuius generis eſt illud, Num quod quis uidet, id uidet? columnam autem uidet, uidet igitur columna. Item illud, An quod tu ais eſſe, id tu ais eſſe? ais autem lapidem eſſe, tu igitur lapidem eſſe te ais. Et, liceat ne σιγῶντα loqui? ambiguũ eſt enim, etiam σιγῶντα dicere, ut & eum qui dicit, & ea quæ dicuntur, tacere intelligamus. Sunt autem tria genera eorum quæ ex homonymia & ambiguitate naſcuntur. Vnum, cum oratio uel uerbum aliquod proprie multa ſignificat, ut aquila uel canis. alterum, cum ſoliti ſumus ita dicere. tertium quando coniuncta uerba mul

ta significant,separata unum:quale est,scire literas:utrunque enim & scire, & literæ, fortasse unum aliquid per se significat:coniuncta autem,plura,aut ipsas literas habere scientiam, aut alium habere literarum scientiam. Ac homonymiæ quidem & ambiguitatis genera exposita sunt. Ex coniunctione autem hæ sunt orationes,hoc modo:sedentem ambulare posse, & eum qui non scribat scribere. Neque enim idē significat,si quis distinctione utatur in proferendo,quod si coniunctione. ut posse eum qui sedeat ambulare,& eum qui non scribat,scribere, idem quòd si quis cum adiunctione dicat, eum qui non scribat, scribere. Significabit enim, eius eam uim esse,ut cum non scribit,scribere queat.at si non adhibeat adiunctionem,eum posse tum cùm non scribat, scribere.Et discere nunc literas,siquidem didicit quæ sciebat. Et eum qui unum tantummodo possit ferre multa ferre posse. Ex distinctione hoc modo:quinque sunt tria & duo,&par numerus & impar.Et illud, Quod maius est, æquale esse:propterea tantum est,& eo amplius. Non enim semper idem distincta,quod coniuncta eadam ualet oratio.Cuius generis illa est,Ego te feci seruum existentem liberum:Et illa, Quinquaginta uirum centum heros liquit Achilles.Accentus autem ratio facit, ut in iis quæ scripto non constant, qui differunt non facile sermonem habere possint:in iis quæ scripto cōstant,& in poematibus facilius possint.Quo in genere Homerum nonnulli corrigunt,& defendunt aduersus eos,qui eum coarguunt,quasi absurde dixerit, Hoc οὐ putrescit imbre.Quod illi dum accentu dissoluunt, & explicant, οὐ acuto tono aiunt notatum.Et illud de Agamemnonis somnio ita explicant,ut dicant non ipsum Iouem dixisse, se dare uictoriā uelle,sed eum somnio id dedisse mandatum. Ab accētu hæc nascuntur omnia.Ex forma autem orationis eueniunt,cum non idem eodem modo exponitur. ut si quis uirile nomen pro muliebri dicat, aut muliebre pro uirili,uel quod is interiectum est

IIII

pro altero: aut quantitatem pro qualitate, aut qualitatem pro quantitate, aut quod facit pro eo quod patitur, aut quod affectũ sit pro eo quod facit, & si qua sunt alia eiusdem generis. Licet enim aliquid quod non est in iis quæ faciunt, sic oratione explicare ut si in iis quæ faciunt esset. ut ualere eadem orationis forma qua secare & ædificare dicitur, cum interim illud quale quid & affectum quodã modo, hoc aliquid facere declarat. Quod eodem modo de aliis iudicandum est.

IIII. Ex his quidẽ locis reprehensiones eæ quæ ex uerbo existunt, ducuntur. Rerum autem captiosa sunt genera septem. Vnum ex accidẽte: alterum, cum omnino aut nõ omnino, sed quodam modo aut alicubi, aut aliquando, aut collatum cum aliquo dicitur: tertium, ex reprehẽsionis ignoratione: quartum, à consequentibus: quintum, ex eius quod initio dictum est petitione: sextũ, cum pro causa id quod non est causa ponitur: septimum, cùm rogata plura pro uno proponuntur. Ac ex accidente quidem tum captiosa est & fallax conclusio, cum aliquid eodem modo æque rei atque accidenti uolunt conuenire. Quãdo enim eidem rei multa accidunt, profecto non est necesse ea omnia & iis omnibus quæ dicũtur, & ei de quo dicuntur, conuenire. Sic enim futura sunt eadem omnia, ut sophistæ contendunt: ut si Coriscus ab homine diuersus est, ipse à se, quia homo est, diuersus erit: aut, si Coriscus alius est, alius Socrates, & Socrates homo est, Coriscum ab homine diuersum aiunt esse concessum: propterea quòd accidit, ut is sit homo, à quo ille dictus est esse diuersus. Ex eo autẽ ꝙ hoc uel illud omnino dicitur, aut quodammodo non proprie, tum captiosum nascitur genus concludendi, cum id quod in parte dicitur, omnino & in totum dictum esse sumitur. ut si res quæ nullæ sunt, sumãtur non esse quia sunt opinabiles. Neque enim idem ualet esse quadã ex parte, quod esse omnino, aut si aliquid quod est non esse sumatur, quòd rerum quę sunt, aliqua ut homo nõ sit, Neque enim nõ

esse aliquid, idem quod non esse omnino efficit. Sed quia uicina sunt & finitima hæc dicendi genera, esse aliqua ex parte, esse omnino, & non esse aliqua ex parte, non esse omnino, neque inter ea multum interest, ob eam causam idem ualere & efficere uidentur. Similis est ratio illius generis qđ ex his duobus nascitur, quodámodo & omnino. ut si Indus omnino niger, candidis sit dentibus, ex eoq; albus, non niger concludatur: & si utrunq; quodam modo cõueniat, ex eo eidem contraria conuenire. Atque hoc quidem genus captiosi argumenti in nonnullis facile est perspicere omnibus: ut si quis sumpto eo, Æthiopem esse candidis dentibus, an albus sit requirat: & absoluta interrogatione, si hac ex parte sit albus, illud eũdem nigrum & non nigrum esse, disputando effectum esse & conclusum putet. Sunt autẽ quædam, in quibus id obscurum est frequẽter. cuius generis ea sunt omnia, in quibus cũ illud ipsum quodámodo & quadam ex parte dicitur, illud etiam omnino consequẽs uidetur. Itemq; ea omnia in quibus non est facile perspicere, utrum eorum recte dãdum sit: qualia sunt ea omnia, quibus pari iure & æqualiter contraria conueniunt. Videtur enim aut utrunque aut certe neutrum dãdum esse, dici omnino: ut si quid ex dimidia parte sit album, & dimidia altera nigrum, id quæratur album sit an nigrum. Ea autem captiosa argumenta, quæ ex eo oriuntur, quia quid ratiocinatio sit, quid reprehensio, nõ expositum sit, ex prætermissione definitionis eueniunt. Est enim reprehẽsio, oratio contraria unius eiusdemq; nõ uerbi, sed rei: & uerbi non synonymi, sed eiusdẽ: quę quidẽ ex iis quæ data sunt & concessa, efficitur cõcluditurq; necessario, nõ adiuncto eo quod initio dictũ est, ꝙ eadem ex parte, & in eadem re, eodemq; modo, & in eodem tempore dicatur. Eodemq; modo falsum quid de aliquo dici potest. Sunt etiam quidam, qui alicuius eorum, quæ exposita sunt prætermissione, uidentur refellere: ut eandem rem duplam esse, & nõ duplam, duo

enim unius esse dupla, trium non esse duplã. aut si eadẽ res eiusdem dupla sit, & non dupla, sed non ex eadem parte: ut longitudine dupla sit, latitudine autem non dupla. aut si eiusdem rei sit, & eadẽ ex parte, eodemq; modo, sed non eodem tempore, ita speciem præ se ferunt reprehensionis. Quod quidem genus ad ea quę ex uerbo existunt, referri potest. Quæ autem ex sumptione & repetitione eius, quod initio dictum est, eueniunt, totidẽ modis existũt, quot potest repeti id quod initio dictum est. Reprehendere autem in hoc genere uidentur, propterea quòd quid idem sit, quid alterum, nõ possit perspici. Ex consequentibus captiosum genus reprehendẽdi ex eo nascitur, quia retro uicissim consequens commeare putetur. Quando enim si hoc est, illud esse necesse est, putat si illud sit, alterum etiam esse necessario. Ex quo fallaciæ & captiones, quæ in opinione & sensu cõsidunt, oriũtur saepe enim fel esse mel existimamus. quoniam flauus color mel sequitur. Et quia si pluit, sequitur ut terra madefiat: uicissim si madefacta sit, pluisse etiam putamus, quod non est necesse. In arte autem rhetorica argumenta quæ per signa tractantur, sunt ex consequentibus. Ad probãdum enim aliquem adulterum, id quod consequens est sumunt, eum comptum esse, aut eum noctu errantem uideri. quæ quidem in multis reperiuntur: ea autem quæ dicuntur, non item. Quod idem fit in iis artibus, quæ ad cõcludendũ efficiẽdum quæ ualent. Cuius generis est illa Melissi conclusio, Infinitam esse uniuersitatem: assumpto illo, uniuersitatis nullum esse ortum. ex eo enim quod non est, nihil gigni posse: quod autem ortum habuit, ex initio natum esse. Si igitur non est generata, initium non habet uniuersitas. Ita infinita est & interminata. Quod certe non efficitur necessario. non enim si quicquid natum est, id initium habet: iccirco uicissim si quid initium habet, etiam natum est. sicut nec si qui febre iactatur, calidus est: necesse est eum qui calidus est, febre iactari. Reprehensio

ex cõsequẽtibus ut si pluit terra madefit

autem captiosa ex eo quòd pro causa id quod causa non est, ponitur, tum existit, cum id quod causa non est assumitur, quasi ex illo reprehendendi nascatur occasio. quod in ratiocinationibus contingit, iis quibus alii incommodo urgentur: quoniam iis ipsis necesse est aliquid eorum, quæ posita sunt refellere. Si igitur in necessariis interrogationibus ante conclusionem enumeretur id quod efficitur, & concluditur, nec fieri potest, ex eo sæpe nasci uidebitur reprehensio: ut si animus idem quod uita. Si enim interitui ortus est contrarius, etiam alicui interitui ortus aliquis contrarius erit: mors autem quidam est interitus, & contraria uitæ est: ortus igitur uita est, & uiuere oriri. quod fieri non potest. Non igitur idem est animus quod uita. Ita non effectum est, animum idem quod uitam esse (efficietur enim ac concludetur ex eo, id quod fieri non potest, etiam si quis neget, animum idem esse quod uitam) sed solum uitam morti, quæ est interitus, & interitui ortum esse contrarium. Argumenta igitur huius generis non sunt illa quidem omnino infirma ad efficiendum aliquid, sed ad id modo, quod positum est concludendum nihil ualent. quod tamen genus latet plerunque eos ipsos qui interrogant. Atque ex consequentibus, & ex eo quod pro causa, id quod non est causa, ponitur, quæ argumenta captiosa ducerentur, exposui. Ex eo autem quod multæ interrogationes pro una habentur, tum existunt cum ignorantur multæ esse, & ad eas tanquam una sit, semel respondemus. Ac nonnullas quidem interrogationes multas esse facile est cernere, neque respondendum esse. Cuius generis illa est: Sit'ne terra mare, an cœlum? In quibusdam difficilius est hoc perspicere. Nam tanquam una sit, aut concedunt, propterea quod ad rogatum non respondent: aut coargui uidentur. Quo ex genere illa est: An hic & ille homo est? Si quis igitur hunc & illum feriat, hominem, non homines feriet. Item hæc, propositis multis quorum partim bona sunt, partim non bona, sint'ne bona omnia, an

non bona? Vtrumuis enim respōdeat, uel reprehensioni causam dabit, uel certe id, quod perspicue falsum est, dicere uidebitur. Dicere enim aliquid eorum quæ non sunt in bonis, bonum esse, uel eorum quę in bonis sunt, non bonum falsum est. Interdum assumptis quibusdā, uera erit reprehēsio, ut si quis det eadem ratione unum multaq; dici alba, nuda, & cæca. Si enim cæcum id est, quod nō despicit, & cui natura aptus est aspectus: etiam cæca erunt ea, quæ sensu oculorum carent, qui eis natura sit aptus. Propositis igitur duobus, quorum unum uideat, alterum non uideat, utrunq; aut despiciet, aut cæcum erit, quod fieri nō potest. Omnes quidem ratiocinationes ac reprehensiones, quæ proprie ueręq; non dicuntur, sed has imitantur fallaciter, aut in has, quas ex posuimus formas tribuendæ sunt, aut certe omnes ad reprehensionis ignorationem redigendæ atq; reuocandæ. Nam, ut hinc potissimum exordiar, omnia genera quæ exposui, sub definitionem reprehensionis cōcludi licet. Primum, si nihil ualeant ad efficiendum aliquid, quod cum ex iis quæ posita sunt effici debeat conclusio, necessario etiam dici, non uideri dici debent omnia. Deinde ex singulis etiam definitionis partibus id perspici potest. Eorum enim captiosorum argumentorum quæ in uerbo spectantur, alia ex eo quod multis modis dicitur, ducuntur, ut homonymia, ut ambiguum, ut similis forma: Solent enim hoc uel illud significare omnia: adiunctio autem & distinctio & accentus, quod non sit eadem oratio, aut nomen quod differat. Atqui ut res eadem, sic eadem oratio & uerbum debet esse, si futura sit uera reprehensio aut ratiocinatio. ut si hoc concludendum est, uestem nō esse tunicam, sed uestem. Quanquā enim id uerum est, non tamen esse effectum, sed præterea quæstionem unam, an idem declaret, opus est ponere ei, qui causam requirat. Quę autem ex accidente ducuntur, definita ratiocinatione perspici possunt. quando quidem etiam reprehensionis eadem debet esse defini-

tio, nisi quòd contrariæ orationis nomen addẽdum est. Est enim reprehensio, enunciationis contrariæ conclusio. Quod si accidens non concluditur, non reprehendi tur. non enim si his positis, illud effici necesse est: hoc autem album est, necesse est illud album esse conclusione. Nec si triangulus duobus rectis pares habet angulos, ei autem accidit, ut forma sit, aut primum aut principium, efficitur ut forma aut initium aut primum sit. Non enim quia forma sit, aut quia principium aut primũ, sed quia triangulus, necessaria fuit conclusio. Eadem est ratio cæterorum. Si igitur reprehensio quædam ratiocinatio est, nunquam certe reprehensio ualebit, quæ ex accidente ducetur. quin etiam ex eo artifices ac docti ab insciis coarguuntur, propterea quòd ad doctos ratiocinationes ex accidente adhibent. At hi quoniam non possunt explicare, aut rogati concedunt: aut etiam si non dent, tamen se dedisse putant. Quæ uero ex eo, quod ex parte & in totum dititur, sumuntur argumenta, intelligi possunt, quòd non in eodem in quo affirmatio, etiam negatio dicitur. Cum enim rei quæ quadam ex parte alba est, illa quæ aliqua ex parte non est alba; & eius quæ omnino est alba, illa quæ omnino non est alba, negatio sit: si quis det aliquid esse quadã ex parte album, & omnino id album esse alter accipiat, eius profecto nulla erit reprehensio, etiam si ignoratione naturæ reprehensionis esse uideatur. Facillime autem ex omnibus quæ supra sunt exposita, ea quæ ex reprehensionis definitione sumuntur, intelligi possunt. itaq; hoc nomen habuerunt. Prætermissione enim uerbi aut orationis uidẽtur, esse, quæ nõ uere dicũtur reprehẽsiones. Quæ si in has partes distribuantur, in omnibus hæc ipsa definitionis prætermissio cõiter & promiscue adhibẽda erit. Ea etiã quæ ex assumptione eius quod initio dictũ est, eueniũt, & ꝙ id causa ponitur, quod nõ est causa, definitione reprehẽsionis explicãtur. præsertim cum ob eam causam, qa aliqua posita sunt, effici conclusio debeat. quod in iis

quæ non sunt causæ, non contingit: & tum sequi etiam debeat, cum id quod initio dictum est, non enumeratur. quam uim non habent ea argumenta captiosa, quæ sunt ex eius quod initio dictum est, repetitione. Quæ autem sunt ex consequentibus, accidenti quasi partes, subiiciuntur. Quod enim consequens est, id efficitur & concluditur: sed ab eo quod concluditur differt, quòd id quod concluditur in uno solo intelligi licet: ueluti quod flauũ est, idem est quod mel, & quod album est, idem quod cygnus. At quod est ex consequẽte, semper in pluribus cernitur. Quæ enim res idem sunt quod una & eadem aliqua esse easdem æquum censemus. Ex quo consequentis nascitur reprehẽsio. Nec uero id omni ex parte uere dicitur, ut si quid album sit fortuito. nix enim & cygnus idem sunt, quod album: nisi forte id in Melissi argumentatione perspicitur, in qua sumit & accipit natum esse idem ualere, quod principium habere, aut paria fieri idem esse, quod eandem accipere magnitudinẽ. Nam quoniam quod natum est, principium habet, iccirco id etiam quod initium habet, uult natum fuisse: quasi hæc duo idem declarent, propterea quòd initium habeat & quod natum est, & quod finitum ac terminatum. Quod idem in iis quæ paria fiunt & equalia, contingit. Si ea quæ unam & eandem magnitudinem sumunt, paria sunt, ea etiam quæ paria fiunt, eandem accipiunt magnitudinem. ita sumit id quod est consequens. Quando igitur reprehensio ea, quæ est ex conclusione in reprehensionis ignoratione consistit, profecto etiá ea quæ est ex consequentibus. sed hoc genus alias tractabimus accuratius. Reprehensiones autem quæ ex eo oriuntur, quòd ex multis una fit interrogatio, ob eam causam eueniunt, quòd uim naturamq; propositionis non explicamus, aut partimur. Propositio enim unum de uno enunciat. quoniam unius solius rei & omnino rei una definitio est, ut hominis & unius solius hominis, cęterarumq; rerum omnium. Quòd si una sola propositio unum de

uno dicit, omnino etiam propositio erit, quæ ex hoc genere est interrogatio: cumq; ex propositionibus ratiocinatio constet, reprehensio autem sit ratiocinatio, reprehensio etiam ex propositionibus erit. Si igitur unum aliquid de uno enunciat ꝓnuntiatio, certe ex ignoratione reprehensionis hæc quoque, quam tractamus, reprehensio nascatur necesse est. quippe cum ea quæ non uere dicitur, propositionis speciē præ se ferre uideatur. Quod si quis det responsum, quasi una sit interrogatio, reprehensioni ueræ locus relinquetur: sin secus, at dedisse uidetur, falsa erit reprehensio. Quare hoc quidem confectum est, omnia hæc genera in reprehensionis ignorationem cadere ac referri: ita tamen, ut ea quæ in oratione & uerbis cernuntur, ob eam causam referantur, quòd contrariæ enunciationis & repugnantiæ species quædam in eis existat, quod reprehensionis est proprium, cetera ex ratiocinationis definitione. Captiosa autem sunt & fallacia, ea quæ ex homonymia & ambiguo eueniunt, tum denique cum distinguere non possumus id quod multis modis dicitur. quorundam enim non est facilis distinctio & explicatio: cuius generis sunt, unum id quod est, & idem. Quæ autem ex coniunctione & distinctione ducuntur, ea captiosa sunt propterea quòd nihil interesse putatur inter coniunctam & distinctam uerbis orationem. Quod in plurimis cernere licet. Similis est eorum ratio quæ ex tonis oriūtur. neque enim aliud contēta aut remissa oratio declarare in uno uidetur, nisi quod in pluribus. quæ uero ex forma dicendi existunt, captiosa sunt, propter similitudinem orationis. Difficile est enim quæ eodem modo, quæ alio dicantur, explicare. quandoquidem is demum proxime ad ueri cognitionē accedit, qui hoc ipsum præstare potest. idemq; annuere & nutu indicare solet, quod in uno dicitur, id omne nos aliqd esse existimare, & pro uno accipere solere: quod unum & naturam singulæ res, & id quod est sequantur maxime. Quocirca in iis quæ ex uerbis exi- VI.

ſtunt, hoc genus ponendum eſt. Primum, quòd ſæpius aut facilius falli capiq; ſolent ii, qui inter ſe, quàm qui per ſe ac ſoli diſputant, aut rem aliquam exquirunt & conſiderant. Quæ enim cum alio inſtituitur diſputatio & conſideratio in oratione, ea autem quam ſecum & per ſe quiſque meditatur, in ipſa pótius re cernitur. Deinde tum denique falli ſolent ii, qui ipſi per ſe de re aliqua exquirunt, cum tractationem & inſtitutum ad argumentationem traducunt. Tum autem ſimilitudine & ſpecie ueri fallimur. ſimilitudo autem ex uerbo naſcitur. Quæ autem ſunt ex accidente, propterea fallaces ſunt concluſiones, quia quid idem ſit, quid aliud, quid unum, quid multa, diiudicare non poſſumus. neque quibus uerbis quæ de aliquo dicantur, nec cui rei hæc omnia conueniant. Quod eodem modo de iis quæ ſunt ex cõſequentibus iudicandũ eſt. conſequens enim pars accidentis eſt. Iam uero in multis hoc perſpicitur, enunciaturq; hoc modo: Si hæc res ab illa non diuellitur, nec altera ab altera. Quæ autem prætermiſſione definitionis, quæq; illis duobus, dici aliqua ex parte & omnino, eueniunt, captioſæ ſunt, quòd aut nulla, aut parua eorum uidetur diſtinctio. Quaſi enim nihil efficiat illud quadam ex parte aut omnino, aut quodam modo aut nunc, ita omnino concedimus. Similis eſt ratio earum quæ id aſſumunt, quod initio dictum eſt, & quæ non habent uim efficiendi, quæq; plures interrogationes pro una faciunt. Error enim in his omnibus uerſatur, quòd parua diſtinctio uideatur. neque enim in his ſubtiliter & accurate, propter eam quam dixi cauſam, propoſitionis ratiocinationisq; definitionem exquirimus.

VII. Quoniam autem quot cauſę concluſiones efficiant, eas quæ non uere dicuntur, ſed earum præ ſe ferunt ſpeciem, tenemus, tenemus etiam cauſas fallacium & concluſionum & reprehenſionum. Appello autem fallacem & ſophiſtarum propriam concluſionem & reprehenſionem, non ſolum concluſionem ac reprehen-

sionem, quæ non proprie uereq; dicitur, speciesq; est modo & simulatio ueræ: sed eam etiam quæ uera est, sed ei rei de qua agitur, accōmodata est fallaciter. Quo ex genere sunt eæ, quibus ignari non in eo quod agitur redarguūtur, & docētur: quod rationis tentandi est proprium. Est autem ratio tentandi pars dialecticæ, qua propter imperitiam eius qui dat conceditq; argumentum, falsum concludi potest. at uero sophistæ etsi ratiocinationibus suis repugnantia concludunt, tamen si forte alii qui contra disputant ignorent, minus ea exponunt: quibus argumentationibus etiam doctis & peritis tenebras offundunt. Atque eas nobis esse cognitas, hac etiam uia & ratione intelligi licet. Nam quibus de causis auditores putant aliqua, quasi rogata sint, conclusa esse & effecta, eædem causæ ei etiam qui contra disputat, conclusionis uidebuntur: ita hæc ipsa uel omnia, uel quædam causæ sunt, cur falsæ sint conclusiones. Cui enim quæstio posita non est, & se dedisse & concessisse conclusionem putat, is si interrogatus esset, dedisset: nisi quod in quibusdam fere fit, ut simul & ante id quod deest interrogemus, & falsum iudicemus. Quo ex genere sunt eæ, quæ in uerbo & solęcismo uersantur. Quod si falsæ conclusiones contrariæ orationis & repugnantiæ, ex reprehensione quæ simulata fictaq; est, existunt: certe à totidem causis conclusiones falsi efficiētur, quot habet fallax reprehensio. Fallax auem partes habet ueræ. uniuscuiusque enim prætermissione existet reprehensio, ut ex eo quod non efficitur oratione & argumētatione, existit argumentatio ea, quæ incommodo urget, & ea quæ ex duabus unam interrogationem facit ex propositione, & ea quæ ex accidente & consequentibus, quæ pars est eius sumitur, ex eo quod per se & ui sua cōuenit: itēq; ea quę non in re, sed in nomine uersatur. præterea ex aliqua parte, aut ex omnibus his reprehensiones uidentur eæ, quæ omnino & totum dicunt, contrariam orationem aut ex eadem parte, & cum eadē

re collatum & eodem modo. ea etiã quæ ex eius, quod initio dictũ est, assumptione existit, propter eius totius, quod initio cõcessum est, enumerationem, uitiosa est. Quapropter quæ sint falsarum conclusionum causæ, intelligemus. nam & plures nõ possunt esse, & eæ quas exposui erunt omnium. Sophistarum autem reprehensio, non omnino reprehensio est, sed contra aliquem tantummodo: quod eodem modo de conclusione iudicãdum est. Ac si non sumant eam quæ ex homonymia euenit, unum declarare aliquod uerbum: & eam quæ ex simili forma est, hoc uel illud solum, itemq; cætera: eæ profecto nec reprehensiones nec ratiocinationes omnino, aut contra eum qui interrogatur ualebunt. Sin sumant, contra eum qui rogatur ualebunt omnino non ualebunt: quandoquidem non id sumpserunt, quod unum declarat, sed quod uidetur, idq; huic ipsi unum aliquid

VIII. declarare. Quod autem causas sibi proponant in reprehendendo. ii qui uere reprehẽdunt, non est quod sine rerũ omniũ, quæ sunt, sciẽtia sustinere & explicare conemur. Hoc autem nullius artis est: quandoquidem incertus & infinitus scientiarũ numerus est. ex quo fit, ut etiã demonstrationũ. Sunt etiam ueræ reprehensiones. Quę enim monstrari ac necessaria ratione concludi possunt, ea omnia etiam refellere ac reprehendere licet, si ueri contrariam orationem ponas. ut si quis diametron mensura definiri ponat necessaria ratione reprehendendi potest eam non posse. Ita rerum omnium cognitionem teneat oportebit præsertim cum reprehensiones quędam ex geometriæ, aliæ ex medicinæ nonnullæ cæterarum artium ex initiis, earumq; conclusionibus existant. Quin etiam falsæ reprehensiones infinitæ incertæq; sunt. Sua enim ex quaque arte uitiosa efficitur conclusio ut ex geometria geometrica, ex medicina medicinæ. Cum autem ex arte dico, ex illius initiis dico. Ex quo perspicuum est, non omnium reprehẽsionum. sed earum modo quæ ex dialectica petuntur, esse sumendos & expli-

candos locos.quippe qui ad omnem artem & facultatē pertineant. Ac eam quidem reprehēsionem, quę cuiusq; artis propria est, artificis est tenere & cognosse, siue uere non dicatur, & tamen eius speciem præ se ferat: siue uera sit, & quamobrem: eam autem quæ ex cōmunibus progreditur, neq; ulli certe arti subiicitur, dialectici. Si enim ex quibus constēt ratiocinationes probabiles quacunq; de re sint teneamus, ex quibus etiam reprehēsiones proficiscantur, tenebimus. Est enim reprehensio, repugnantiæ contrariæq; orationis conclusio: ita reprehēsio est una aut duæ raciocinationes cōtrariæ enunciationis. Tenemus ergo, ex quibus omnes eiusmodi existāt. Quòd si tenemus, etiā explicationes tenemus. Eis enim resistere, id demum eas explicare est. Dictum etiam est, ex quibus eueniant reprehensiones, quæ apparent & uidentur, non cuiuis, sed certis quibusdam. Infinitæ enim erunt, si quis quibus de causis quibuscunq; uideantur, animaduertat. Ergo illud quidem perspicuū est, dialectici esse posse explicare, quibus de causis ex communibus si progrediatur, uera reprehensio uel simulata & ficta, uel dialectica, uel quę dialecticam fallaciter imitatur, uel quæ tētandi & experiundi studio adhibetur, existat.

Neq; uero captionum ea est dissimilitudo ac distinctio, quam aiunt quidam esse, alias uerborum esse, alias sententiarum. Existimare enim captiones quasdam in uerbis, alias in sentētiis consistere, non easdem esse, amētia est. Quid est enim, non mentem & sententiam spectare, nisi cum non utitur is qui interrogare se putat, nomine, ad id ad quod is qui rogatus est, concessit? Atqui hoc ipsum est etiam contra nomen disputare. Ad mentem autem & sententiam dirigere disputationem est, cum ad id adhibuit nomen, ad quod retulit intelligentiam & mentem is qui respondet. Quòd si quis nomē, quod multa significat, unum declarare putet, & is qui interrogat, & is qui contra disputat, ueluti id quod est, & unum certe multa significant. Verum & is qui respon-

det, & Zeno ponens quæstionem, unumq; putans esse id quod est interrogauit, estq; illa conclusio. unum esse omnia: is ad nomen, uel ad mentem eius qui rogatus est omnem diriget disputationem. At si quis plura signi ficare arbitretur, profecto non illius spectauit sententiá. primum enim hæc ipsa duo, de uerbis & sententia con trouersiam esse, in iis posita sunt captionibus, quæ mul ta declarant. Deinde in alterutro eorum qui disputant. Neque enim in oratione positum est, ad mentem & sen tentiam conferre disputationem: sed in eo, ut is qui re spondet ad ea quæ dedit, quodam modo sit affectus. tum uero ad nomen dirigi hę omnes possunt, quoniam nomen hoc loco est, non sententiam spectare. si enim non omnes sint, certe aliæ erunt quæ nec ad nomen, nec ad sententiam conferentur. Hi autem omnes ita di stribuunt, ut alias ad nomen, alias ad mentem senten tiamq; referant, alias non item. atqui ex ratiocinationi bus, quæ ex iis constant, quæ ambigua sunt, quædam uerborum sunt ratiocinationes & captiones, absurdum est enim, non omnes, quæ uerborum sunt, dicere ad no men pertinere. Atqui sunt captiones quædam non ex eo quòd is qui respondet, ad eas quodammodo affe ctus est, sed quòd ipsa argumentatio interrogationem complectitur eiusmodi quæ multa declaret. Omninoq; perabsurdum est de reprehensione ante quàm de ratio cinatione disputare. Cum enim reprehensio repugnan tiæ sit ratiocinatio, fit ut de raciocinatione prius quàm de refutatione differendum sit necessario. Est enim re prehensio talis, ficta & simulata conclusio repugnan tiæ. Itaque uel in conclusione uitium est, uel in contra ria enuntiatione (addenda est enim contraria oratio) uel in utraque. Est autem huius captionis, σιγῶντα lo qui, in contraria oratione, non in conclusione: illius uero, quæ non habet quis ea dabit, in utraque illius, Homeri poema formam & figuram propter circum, in conclusione. Quæ autem ratiocinatio in neutro

uersatur

uersatur, ea demum uera est. Sed unde fluxit, eò se referat oratio. Illud igitur quæro, eæ ratiocinationes & captiones quæ in Mathematicorum disciplinis uersantur, num ad sententiarum captiones referantur? certe non. Illud etiam requiro, si cui triangulus multa significare uideatur, atque is dederit eum duos angulos pares habere, non qua ex parte hanc figuram concludit, alter duos angulos rectos habere: num ad sententiam alterius hic argumentationem direxerit? certe non. Iam si nomen multa significet, unusq; neque intelligat, neque putet, qui alter contra eius sententiam disputauit? aut quo tandem pacto ponenda quæstio est, nisi diuisionem adhibēdo, si quis roget, liceat'ne σιγῶντα loqui, nec ne? aut liceat'ne hoc modo, non illo? certe. Quod si quis non det ulla ex parte, alter autē cōcludat, non'ne ex sentētia & mente eius effecit cōclusionem? Atqui uidetur hæc captio in iis esse, quæ in nomine consistunt. Non igitur aliquod genus est captionum, ad sentētiam disputationem dirigere, sed aliæ ad nomen diriguntur. neque omnes eius generis, nec ueræ reprehensiones, neque eæ quæ ueras fallaciter imitantur. Sunt enim fucatę & simulatæ reprehensiones in is etiam quæ non sunt uerborum, ex quo sunt genere accidentis, & aliorum. Quod si quis putet distinctione hac opus esse, dico σιγῶντα loqui, alia hoc modo, alia illo modo, hoc certe quidem primum uitiosum est, putare. Interdū enim rogatum non dicitur multis modis. Fieri autem non potest, ut quis distinguat, quod distinguendum non putet. deinde uitiosum est & absurdū aliquid docere: quādoquidem planum facturus est quæ sit uis uocabuli ei qui nec attendat, neque sciat, neque existimet id aliam uim habere. Pæterea id etiam in iis, quæ non duobus modis dicuntur, quid prohibet contingere? ueluti, sint'ne in quatuor unitates pares duabus? Sunt autem duo hęc hoc modo in quatuor, illa illo modo. Et sit'ne contrariorum eadem ars, nec'ne? Sunt autem contraria alia

ignorata,alia cognita.ex quo fit,ut,qui hoc faciundum existimat,aliud esse docere,aliud disputare, ignorare ui deatur.Illud etiam,eum qui doceat non rogare oporte re,sed perspicuum & planum facere:eum autē quid di sputet, rogare. Postremo, postulare ut aias aut neges, non est eius qui rem demonstrat,sed eius qui periculum facit.Ratio enim experiūdi quędam pars dialecticæ est. Itaque in rebus omnibus uersatur,proponitq; sibi non doctum & peritum, sed ignarum & imperitum, eumq; qui rerum sibi scientiam non esse simulat. Atque is demum dialecticus est,qui ex re de qua agitur ea spectat, quæ sunt omnium artium communia.qui autē hoc fallaciter facit,sophistes. Atque etiam ratiocinatio uincendi studio comparata & fallax una est, quæ ea uidetur cō cludere, in quibus dialectica periculum facit, etiam si uera sit cōclusio. Causam enim ne cognoscamus,nobis insidias parat.Eæ etiam captiosæ & fallaces conclusiones,quæ non ex iis progrediuntur, quæ cuiusque artis sunt,ex arte proficisci uidentur. nam uitiosæ describendi rationes non sunt in iis quæ fallendi studio adhibentur:quandoquidem ex iis quæ arti subiecta sunt,captiones progrediuntur. Nec si qua uitiose describendi ratio in uera uersatur:qualis est Hippocratis, cuius quadratum lunulis conficiebatur, sed si ut Bryso orbem in quadrati formam redigebat, sic orbis quadrati figuram efficiat:certe quia non accommodate ad rem, ob eam causam fictus est simulatusq; non uerus. ita quæ in his uel illis rebus uersatur ratiocinatio, & si ratiocinatio est,tamen simulata & ficta est oratio. Cum enim ad rem accommodata uideatur,fit,ut fallax sit & iniqua. Vt enim ea quæ in causis forensibus uersatur iniustitia,speciem quādam præ se fert iustitiæ, estq; iniusta quædam pugna,sic contraria oratio, iniqua pugna est, ad litesq; spectat. Quemadmodum enim illic omnes qui sibi uictoriam proponunt:sic hic hi qui pugnaces sunt,tentant experiunturq; omnia. Ac ii quidem qui uincendi studio

eos se præstant, homines litigiosi & amantes litium uideutur: qui autem ostentationis aut quæstus causa sophiste. Est enim Sophistice, ut diximus, quædam ratio quærendi opes simulatione sapientiæ. Itaque studio est illis conclusio, quæ necessariam fallaciter imitetur. Suntq; orationum earũdem amantes, & ii qui uincendi studio disputant, & sophistæ: sed non eũdem sibi finem proponũt. Eademq; oratio litigiosa & fallax est, sed nõ eadem ex parte. sed quia uictoriæ speciem sequatur, litigiosa: quia sapientiæ, fallax nominatur. Est enim Sophistice quædam fucata simulataq; sapientia, non uera. Qui autem certandi studio disputat, id est quodammodo ad dialecticum, quod is qui uitiose describit, ad geometram. ex eisdem enim, ex quibus dialectica: fallacem conclusionem efficiunt. quemadmodum is qui uitiose describit. ex iisdem ex quibus geometra. Sed hic nõ certandi studium sequi dicitur, quòd ex principiis conclusionibusq; artis uitiose describit, ille ex is quæ dialecticæ tributa sunt. Ac illud quidem dubium non est, quin is qui certandi studio disputat, in aliis disciciplinis uersetur: ut quadratum quod lunulis efficitur, non est litigiosum, Brysonis litigiosum est. Atque illud non ad alias artes transferri licet, nisi ad geometriam, ꝙ ex propriis initiis efficiatur: hoc ad multos licet, qui quid in quaque arte effici possit, quid non possit, non intelligunt. Apte enim transferetur. aut quemadmodum Antiphon quadratum efficere solebat, aut si quis neget ad ualetudinem rectius & salubrius esse, à cœna deambulare, Zenonis ratione ductus: ea quoniam late patet, non est medicinæ. Ac si non omni ex parte eandem habet rationẽ is qui pugnaciter disputat, ad dialecticum, quã is qui uitiose describit, ad geometriam, nunquam is qui pugnaciter disputat in illis uersaretur. Nunc dialectico ad differendum non est ullum certum genus propositũ, neque ad demostrãdum & concludendum: neque uero talis est qualis theologus. Neque enim posita sunt in

sophistæ

uno certo genere omnia, nec si sint, iisdem possint initiis naturæ & res quæ sunt subiici. Itaque ars nulla earum, quæ certam quãdam naturam demonstrant, interrogare solet propterea quòd non licet alterutram partẽ ratiocinationis concedere, & quod ex utraque parte nõ efficitur conclusio. at dialectica interrogat. Quod si demonstret, si minus de omnibus, at certe de perspicuis, & suis initiis nunquam quæstionem ponit. Si enim ea minus det & concedat, iam quæ ad resistendum proferat, non habebit. Quæ quidem & ratio tentãdi eædẽ sunt. Neque enim ratio tẽtandi talis est, qualis geometrã: sed eiusmodi, qua etiam inscius præditus esse possit. Potest enim etiam is qui rem ignorat, ex inscio periculum facere, si quidem dat & cõcedit, non ex iis quæ nouit, neque ex propriis, sed ex cõsequẽtibus ea omnia, quæ eiusmodi sunt, ut eum qui ea teneat, nihil prohibeat artis esse expertem & ignarum: eum autem qui nesciat, necesse sit ignorare. Ita fit ut ratio tentandi nullius sit certi generis scientia. Itaque omnibus in artibus uersatur. Omnibus enim artibus communes quidam loci propositi sunt. Quocirca omnes etiam idiotæ & ignari differẽdi tẽtandiq; ratione quodam modo utuntur, quoniam est quatenus omnes defendere ac refellere conãtur. Atqui hæc ipsa late patent, quę tamen ipsi tenent, etiam si de iis sine arte dicere uideãtur. Refutãt ergo omnes ꝙ ea tenẽt sine arte, quæ arte & ratione tractat dialectica: & qui arte differẽdi ualet ad faciendum periculum, dialecticus. Quãdo autem hęc multa sunt, & in rebus omnibus uersantur, nec sunt eiusmodi, ut intra certam quãdam naturã genusq; consistant, sed quasi negationes infinita sunt, alia autem eam uim nõ habent, sed propria sunt artium singularum: licet & illis instructum periculum facere in omnibus, & ex ipsis artem quãdam efficere, quæ nõ eandem uim, quã eæ artes quæ demonstrant, habebit. Quapropter is qui certãdi studio disputat, non eandem uim continet omnino, quam is qui uitioso genere describen

di & componendi ut itur,propterea quòd non ex certis cuiusdam generis initiis capit ignaros ac decipit,sed certādi studio in omnis generis disputatione uersatur. Sunt igitur hæc fallaciū reprehensionum genera. Dialectico autem esse hæc proposita, eumq; hæc præstare posse. hinc facile perspici potest,quod uiæ & rationi, quæ in propositionibus uersatur, hæc omnis proposita tractatio est. Ac de fictis quidē & simulatis reprehensionibus diximus. Ea autē pars in qua falsum aliquid ostēdere, & ad ea quæ contraria sunt opinionibus omnium compellere instituunt sophistæ (est enim hæc pars altera instituti sophistarum) primum ex quodam interrogādi genere nascitur maxime. Interrogatio enim nulla certa proposita constitutaq; re de qua agatur. ad hęc exquirēda & indagāda ualet. Qui enim temere loquuntur, ferè errant uehementius. Temere autem dicunt tum, cū nullum certum genus propositum est, de quo disputetur. Multas etiam quæstiones ponere, etiam si certum cōstitutūq; sit id de quo disputetur, & postulare, ut quę alteri uideātur, dicat: id certe ad compellendum eum ad ea quæ sunt cōtraria opinioni omnium, & falsa, magnā copiam argumentorum suppeditat. Quòd si is qui rogatur aliquid horum concedat, aut inficietur, utile est eò loci eum impellere, ubi magna suppetet argumentorū copia. Sed hoc tempore rarius, quàm superioribus, locus his captionibus datur, propterea ꝙ statim quærūt, quid hoc ad rem de qua agatur pertineat. Hoc autē ad eliciēdum aliquid, quod aut falsum sit, aut sententiis omnium repugnet, plurimum ualet, nullum statim propositum in quæstionē uocare, sed profiteri, se discēdi causa quærere. dabit enim hæc ratio argumēto locum. Ad falsum autem demonstrādum proprius locus est sophistarū, ad ea eum qui contra disputet compellere, in quibus magna argumentorum copia suppetet. Quod, ut supra docui, & recte & uitiose facere licebit. Rursus ut cogamus alterum aliquid concedere, quod sit contra opinionem XII.

omnium, cuius sit generis aut sectæ is qui contra dispu- tat, uidendum est. Deinde interrogare par est, de eo quod contra opinionem multorum isti esse fateantur. Sunt enim suę cuiusque eorum opiniones, in quo mul- tum ualet in propositionem distribuisse, & seligisse pro posita singulorum. Explicatio autem horum locorum apta illa fertur, exponere id quod contra opinionem est omnium, non ex oratione effici. Quod semper ei propositum est, qui certandi studio disputat. Idem con cludi potest ex uoluntatibus hominum, & perspicuis opinionibus. Non enim eadem uolunt & loquūtur ho mines, sed cum oratione honestissima utuntur, tum ea quæ utilitatis speciem præ se ferunt, sequūtur. uelut mo ri per decus, magis quàm iucunde uiuere aiunt oporte re: & iuste & integre uitam per inopiam agere melius, quàm in opum abundantia turpiter. at contraria sequun tur. Ac is quidem qui in respōdendo uoluntates seque- tur, ad certas & claras opiniones reuocandus erit: is autem qui has ipsas, ad incertas & obscuras. utroque enim modo ea quæ sententiis omnium repugnant, di- cat necesse est, quoniam uel de perspicuis, uel de obscu ris & incertis opinionibus loquentur contraria. Pluri- mum autem ualet ad exprimendum aliquid quod sit contra opinionem omnium. Id quod Callicles in Gor- gia commemorat. Atque etiam ueteres omnes, ex eo quòd naturæ & quod legi consentaneum est, id effici putabant. Naturam enim legi repugnare, & iustitiam le ge honestam esse, natura non esse. Debet igitur ei qui naturæ consentaneum aliquid dixerit, lex opponi & na tura ei qui legem proferet. Vtroq; enim modo aliquid dicent admirabile, & quod sententiis omnium repu- gnet. Hi autem uerum quod naturæ congruit sequeban tur quod autem legi, id multitudini probabatur. Perspi- cuum est igitur etiam illos, quemadmodum etiā huius ætatis homines, conatos esse uel refellere eos qui con- tra disputabant, uel coegisse ut aliquid quod esset con-

tra omnium opinionem concederent. Sunt autem inter rogationes quædam, ad quas si in alterutram partem respondetur, admirabile quiddam existet, cōtraq́; opiniones, ut sit'ne parēdum sapientibus, an parenti? Et sint'ne ea quæ utilia sunt, facienda, an quæ iusta? Et, accipere iniuriam præstat, an facere? Compellēdus autem is qui contra disputat, ad ea de quibus sapientes à multitudine dissentiunt, ita tamen, ut si quid dicat de sententia sapientum, ad uulgi opinionem: sin quod uulgus probet, ad sapientum sententias opinionesq́; reuocetur. Aiunt enim hi, beatum iustum esse necessario: multitudini autem non probatur, regem non esse beatum. Compellere autem ad ea quæ hoc modo non probantur, idem ualet atque efficit, quod ad legis & naturæ repugnantiam reuocare. Nam & lex uulgi est opinio, & ad naturam ac uerum orationem suam sapientes dirigunt. Ac ea quidem quæ opinionibus repugnant, ex his locis petenda sunt. Nunc sequitur, ut quomodo nugari cogant sophistæ disseramus. Ac quid appellemus nugari iam, iam diximus. Omnes autem hæ argumentationes hoc ita efficere uolūt, si uerbum dicas, an orationē nihil interest. Duplum autem, & duplum simpli idem ualent. Si igitur est simpli duplum, erit simpli simpli duplum. Rursus si pro duplum duplum, simpli ponat, ter dicentur, erit simpli simpli simpli duplum. Et sit'ne cupiditas uoluptatis? Hoc autem est appetitio uoluptatis. Est igitur appetitio, cupiditas uoluptatis uoluptatis. Sunt autē eius generis captiones in iis, quæ cum aliquo conferuntur, quorum non solum genera, sed ipsa etiam cum aliquo conferuntur, & ad unum idemq́; referuntur: ut cupiditas alicuius cupiditas, appetitio alicuius appetitio, & duplum alicuius duplum, & simpli duplum dicitur. Itemq́; in iis quæ in genere eorum quæ cum aliquo cōferuntur non numerantur, & de natura alicuius dicuntur, cum interim eorum definitio naturam eis subiectā complectatur, & uno nomine in iis quorum habitus & XIII.

affectiones,& ſiquid ſimile per ſe de ſubiectis naturis dicuntur. Vt impar numerus eſt,qui medium habet: eſt autem numerus impar:eſt igitur numerus,numerus qui medium habet. Et ſi ſimitas naris eſt concauitas:eſt autem etiam naris ſima:eſt igitur naris,naris concaua. Sophiſtæ autem uidentur cogere nugari,nec cogunt interdum, propterea ꝙ non ante quærunt, utrum (exempli cauſa)duplum aliquid,an nihil per ſe dictum,ſignificet: & ſi quid ſignificet,idem'ne an aliud.ſed continuo conclufionem efficiunt:quæ ſequi uidetur,quód nomen ſolum idem quod oratio ualere & declarare uideatur. Solœciſmus autem quid ſit,ſupra dictum eſt. Fieri autem poteſt,ut is qui non facit,ſolœciſmum facere,& qui facit,non facere uideatur. Quemadmodum Protagoras dicebat,ὁ μῆνις & ὁ πήληξ, id eſt iracundia & galea maſculini ſunt generis. Nam & qui οὐλομένην, id eſt perniciosam dicit, is illius ſententia ſolœciſmum facit, aliis nõ uidetur. Et qni οὐλόμενον,id eſt perniciofum, uidetur ſolœciſmum facere,nec facit. Ex quo perſpicuum eſt, artem aliquam ſolœciſmum facere poſſe. Itaque multæ orationes quæ non efficiunt quod ſumitur, ſolœciſmũ uidentur cõcludere. Quod fit in reprehenſionibus. Omnes autem ſolœciſmi ficti,non ueri,ferẽ ex illo pronomine hoc oriuntur & exiſtunt,cum caſus nec uirile, nec muliebre nomen,ſed mediũ horũ neutrumq; declarat. Nã & hic uirile ſignificat,& hæc muliebre. At hoc neutrum uult illud quidem declarare,ſed tamen ſæpe utrunq; illorum ſignificat.ut ſi quæratur,quid ſit hoc:& Calliope,lignum,uel Coriſcus, reſpondeatur. Ac maris quidem & fœminei caſus omnes differunt,neutrius alii non item. Quocirca plerunq; cum illud hoc datur & conceditur,hunc,quaſi dictũ ſit,concludunt,itẽq; aliũ caſum pro alio. Fallax autem concluſio propterea efficitur,quòd illud hoc commune ſit multorum caſuum, quandoquidem hoc alias idem quod hic, alias quod hunc efficit. Sed uiciſſim declarare hæc debet, ſi cum

articulus

uerbo Est coniunctum sit, hic: sin cum Esse, hunc: ut Hipponicus est, esse Hipponicum. quod de fœmineis iudicandum est eodem modo, & nominibus suppellectilium, quæ uirilium uel muliebrium inflexionem habent. Quorum enim ο & ν extremæ sunt literæ, ea sola supellectilis nominum inflexionem retinét: ut ξύλον, idest lignum, σχοινίον, funis. Quæ autem non in eas literas desinunt, masculinorum uel fœmininorum: quorum nonnulla ad suppellectilia referimus: ut ἀσκὸς, id est uter, nomen est masculini generis: χλίνη, id est lectus, fœminini. Itaque in his etiam talibus nominibus eodem modo & uerbum Est & Esse dissimilitudinem facient & distinctionem. Atque similis est quodam modo solœcismus iis reprehensionibus, quæ ex dissimilitudine, aut ex forma euenire dicuntur. Vt enim in illis rebus, sic in his ex uerbis accidit, ut solœcismus fiat, quod homo & albus & res & nomen est. Perspicuum est igitur, dandam esse operam, ut solœcismum ex iis casibus quos exposuimus, concludamus. Ac genera quidem argumentationum, quæ certandi causa tractantur, & generum partes modiq; expositi sunt. Permagni autem interest ad occulendum, ut in dialecticis, sic hoc in loco, quemadmodum disponantur ea quæ ad interrogationem pertinent. His igitur ita constitutis, deinceps sequitur ut horum aliqua præcepta demus. XIIII.

Ad reprehendendum quidem multum ualet prolixitas, propterea quòd difficile est simul, & quasi uno aspectu multa perspicere. Vt autem prolixitatem assequamur, ab iis locis quos supra exposuimus, præsidium petendum erit. Celeritas etiam in concludendo multum potest. Qui enim tardi sunt, minus res prouident. Iam uero ira & disceptatio adiuuãt, quoniam qui aliqua perturbatione animi cõmoti sunt, minus uirium habẽt ad obseruanda & defendẽda omnia. Ad iracundiam autem impellemus, si alterum qui nobiscum disputat, & nobis iniuriá uelle facere, & nullo affici pudo

re, docebimus. Iam utile erit, uicissim interrogationes quæstionesq; ponere, siue ad eandem probandum aut refellendã, cui multa argumenta suppetant, siue in utramque partem. Sic enim fiet, ut uno tempore uel plura, uel contraria defendat. Atq; ut uno uerbo finiam, omnia quæ ualere ad occulenda argumenta dicta sunt superiore libro, ad argumentationes etiam quæ certandi causa tractantur, ualent plurimum. Nam & occulere latendi causa uolumus, & latere, decipiendi atque captandi. Quod autem attinet ad eos, qui negant ea quæ argumẽtationi prodesse putant, ii interrogandi sunt à nobis per negationem, quasi contrarium efficere uelimus: aut etiã utraque pars simul & ex æquo quærendo ponenda est. Cum enim dubium est, & obscurum, quid sumere uelimus, minus ii qui contra disputant, proteruiunt. Iam uero si quis quasi membratim concedat res singulas per inductionem, sæpe id an in toto genere uere dicatur, non est rogandus: sed id quasi datum sit accipiendum est. Interdum enim illi se dedisse hoc ipsum putant, & auditoribus uidetur propter inductionis recordationem, quasi illa non frustra & temere rogata sint. in quibus etiam totum genus non significatur, & appellatur ullo nomine, similitudine utendum erit, quoad res postulabit: propterea quod sæpe latet & obscura est similitudo. Vt autem sumamus propositionem, contrarium per comparationem quærere debemus. ueluti si concludendum sit, patri in omnibus parendum esse, utrum in omnibus parentibus parendum sit, an in omnibus non parẽdum? & illud sæpe, sint ne multa concedenda, an pauca? Multa enim potius, si quidem necesse est, tribuenda parentibus uidebuntur. Contraria enim inter se comparata atq; composita, & maiora & magna, & deteriora & meliora hominibus uidentur. Atq; etiam cauillatio eorum qui interrogant, facit plerunq; ut ii qui contra disputant, refelli uel maxime uideantur: propterea quòd cum nihil effecerint, & concluserint, tamen nõ uocãt in quæstionẽ

id quod extremum & conclusum fuit: sed quasi concluserint, ita concludunt. Non igitur hoc & illud. Illud etiã fallax & captiosum est, proposita re admirabili, & quæ sit contra opinionem omnium, uelle id quod uideatur responderi proposito eo initio disputationis quod probabetur, de iis quorum ea uis sit, quærere hoc modo. Tibine uidetur? Si enim in iis sit interrogatio ex quibus conclusio efficitur, certe uel reprehendat alter, uel concedat id quod sentẽtiis repugnet, necesse est. Si enim dederit, reprehendetur: si non dederit, neque id probabile dixerit, aliquid quod sit contra opinionem omnium, dabit. si non concedat, probabile autem fateatur, incurret in reprehẽsionem. Iam quemadmodum in arte Rhetorica, sic in ratione refutandi contraria & repugnantia elicienda sunt, uel ex sermone eorum qui contra disputant, uel ex eorum quorum dicta & facta honesta esse concedũt. Itaque ex eorum dictis qui eiusmodi uel similes habentur, uel ex plurimorum, uel omnium sermonibus. Iam quemadmodum ii qui respondẽt, sępe cum refelluntur, distinguunt, si futurum est ut coarguantur: sic ii qui quęstionem ponunt, hinc præsidium petere debent contra eos qui resistunt, si hoc mo do efficiatur, illo non item, se hoc modo intellexisse. Quod etiam Cleophon facit in mandrabulo. Atque etiam à proposito aberrantes, reliquas argumentationes concidere debemus. quòd si is qui poscit quæstionem præsentiat, ei occurrendum & prædicendum erit. Interdumq; ex iis quæ aliena sunt à proposito argumenta ducere licebit, si quis ex eo de quo agitur, argumenta non poterit sumere. quod Lycophron fecit, cum lyram laudandam suscepisset. Quòd uero ad eos attinet, qui aliquid argumentis probari uolunt, quoniam placet causam afferri oportere, certe quibusdam positis & concessis, minus tutum est ad defendendum id quod uniuersum est, si refellere uelimus, affirmare, sequi repugnantiam, ut quod affirmarunt negare eos, aut quod negauerint concedere. Quale illud

est, Eandem in contrariis artem uersari, aut non eadem. Conclusiones autem quæri non debent more propositionum. Et quædam quærenda non sunt, sed pro concessis accipienda. Ac ex quibus interrogationes constarēt, & quemadmodum interrogaremus, satis ferè dictū est.

XV. Deinceps de responsione, & quemadmodum argumenta discutienda & explicanda sint, & quis sit horum argumentorum usus, dicendum est. Valent quidem ad philosophiam duabus de causis: primum, quòd cum uerbis nascantur, faciunt ut quot modis quidque dicatur, & quæ similes sint, quæ dissimiles res, & uerba facilius intelligamus. Deinde ualent ad quæstiones, quas quisq; per se separatimq; tractat. Qui enim facile decipitur & capitur ab aliis, neq; id sentit: id etiam sæpe ei per se res consideranti accidat necesse est. Postremo ualent ad opinionem, quòd in rebus omnibus exercitati, & nullius imperiti ignariq; uidebimur. Nam si ita quis disputet cum altero, ut argumenta refellat neque eorum uitia exponere aut explicare possit, is aliis opinionē adfert, se non à ueritate coactum, sed imperitia ductum, iniquū esse in disputando. Quo autem pacto ii qui poscunt quæstionem, armati esse debeant, ut his talibus argumētationibus possint ocrurrere, facile intelligi potest, si modo recte supra exposuimus, ex quibus fallaces & captiosæ conclusiones constarent, & in interrogationes nimię, satis explicauimus. Aliud autem est, cum quis argumentationem sumit, perspicere & discutere eius uitium: aliud, cum interrogatur, celeriter posse resistere. Quod enim scimus, id sæpe cum ordo uerborum traiectione mutatus est, ignoramus. Iam uero ut in cæteris artibus & rebus, sic ferè in argumentis exercitatione celeritatē maiorem, tarditatem'ue comparamus. Itaq; si quid nobis apertum perspicuumq; sit, neque id meditatum habeamus, in eo ferè fit ut commoditatibus opportunitatibusq; destituamur. Quod autem in descriptionibus usu euenit, ut propositiones in partes tributas interdum

retexere non possimus: sic in reprehẽsionibus nonnunquam scimus, unde conclusio efficiatur, & argumentum explicare non ualemus. Primum ergo, quemadmodum dicimus interdum præstare disserere probabili argumentatione quàm uera: sic probabili explicatione potius quàm uera argumentorum captiones nõnunquam discutere & dissoluere debemus. Omnino enim pugnandum est contra eos, qui contentionis concertationisq; causa disputant, non tanquam refellant, sed tanquam reprehensionis specie cõtra nos armẽtur. Cum enim eos cõcludere negemus, certe ad speciem & simulationem omnis nostra dirigenda est responsio. Cum enim refutatio sit oratio repugnans, non ambigua, quæ ex quibusdam efficitur, nulla certe ad ambigua & homonymiam adhibenda erit distinctio. neq; enim ratiocinationem, argumentando tractat. Sed nulla alia de causa ante distinguendum erit, nisi quòd reprehensionis speciem præ se fert conclusio. Non igitur hoc loco nobis refutatio extimescenda est, sed eius solum simulachrum. Quippe, cum interrogatio ambigua, & homonymia, cæteræq; eius generis captiones & ueram reprehensionem obscurent: & faciant ut eos qui refellant ac non refellant, ignoremus. Nam quoniam licet cuius tota argumentatione conclusa dicere, se non quod alter affirmauerit negare, sed ambigue, etiam si eo toto impetu ferretur: incertum est, an sit reprehensus dubium est enim, an uerum nunc dicat. Quòd si diuisione adhibita interrogasset id quod ambiguum est, certe reprehensio perspicua fuisset. Nam quia uolunt ii qui certandi studio disputant, hoc quidem tempore rarius quàm superioribus eũ qui rogatur, aut etiam autẽ nõ respondere, id fieri potest. Nunc autem propter uitiosum morem interrogandi, necesse est aliquid ante respondere, corrigendo interrogationis uitio. Quandoquidem si tolerabilis partitio adhibita sit, eum necesse sit qui contra disputet, aut etiam, aut non dicere. Quòd si quis putet eam reprehen

XVI.

refutatio

ſionem, quæ ex ambiguitate naſcitur, ueram eſſe nullo modo reprehenſionem effugere poterit is qui reſpondebit: quippe cum in iis rebus quæ ſub oculos cadunt, neceſſe ſit eum & quod nomen intelligi dixerit, id negare, & affirmare id quod negarit. Nihil enim adiuuat quorundam emendatio, qui Coriſcum non confirmant eſſe & muſicum, & muſicæ expertem: ſed hunc quem monſtrant muſicum, & hunc eundem expertem muſicæ. Eadem enim erit oratio hæc, Coriſcum muſicum eſſe, quæ illa, hunc Coriſcum eſſe muſicum: quod ſimul & confirmabunt & negabunt. Sed fortaſſe dicent, nō idem ſignificare, cum in altera nomen collocatum ſit: ita aliquid inter eas intereſſe. Sin autē hoc omnino dixerit, illi hoc uel hunc adiunxerit, abſurdum erit. Nam nihilo magis alteri addet, præſertim cum nihil interſit, utrilibet addat. Sed quoniam incertum eſt, utrum i; qui ambiguitatem non diſtinxit, reprehenſus nec'ne ſit (conceſſum eſt enim in diſputādo ambigua diſtinguere) certe dare rogatum omnino nulla adhibita diſtinctione, eſt in uitio. Itaque ſi minus is qui dat, at certe oratio eius reprehendetur, & pro refutata habebitur. Fit autem plerunq;, ut qui ambiguitatem cernunt, tamen eam non auſint, diſtinguere, propter eorum qui talia proponunt acerbitatem, ut ne ſe in omnibus difficiles & iniquos prebere uideantur. Deinde, quod nunquam putaſſent ex hoc cōcluſionem poſſe effici, ſæpe occurrit aliquid cōtra opinionem omnium. Quapropter quoniam conceſſum eſt, ut ſupra dixi, non dubitabimus diſtinguere. Si quis autem duas interrogationes, non unam ponat, non ea exiſtet captio, quæ ex homonymia & ambiguitate naſcitur. Quid.n. intereſt, utrum nunc roges, an Callias & Themiſtocles ſint muſici, an tum, cum idem nomen utriq; impoſitum eſſet, nec iidem forent? Nam ſi plura uno declarat, plura interrogauit. Quòd ſi iniquum eſt ad duo rogata uelle reſpōſum unum dari omnino, profecto ad ambiguum nullum ſemel reſponderi conuenit, ne ſi in omnibus qui

dem id uere dicatur quorundam sententia. Nihil enim hoc interest, an si quis rogaret, utrum Coriscus & Callias sint domi, nec'ne sint domi, siue adsit uterq; siue absit. utroq; enim modo plures erunt enuntiationes. Neq; enim si uere dici potest, propterea una est interrogatio. Possunt enim sexcenta alia quæri, ad quę aut etiam, aut non respondere uere liceat. Attamen non unum responsum dandum est sic enim disputatio tollitur. Hoc autem similiter fiat, ac si quis idem nomen diuersis hominibus imponat. Cum ergo ad rogata duo non sit semel respõdendum perspicuum est, aut etiam, aut non, non esse dicendum in ambiguis. Neque enim qui dixerit, quanuis dixerit, responderit. sed hoc uolunt in disputãdo, quòd quid efficiatur, sit incertum. Quoniam igitur, quemadmodum diximus, quædam simulachra sunt reprehensionum, reprehensiones nullo modo: sic quædã sunt simulatæ explicationes, nec explicationes sunt, quas quidem interdum afferri dicimus oportere potius quàm ueras explicationes: ueluti cum disputatur pugnaciter, & cum rei quæ duobus modis dicitur, occurritur. Ac in iis quidem disputationibus, quæ speciem quidem uerarũ præ se ferent, respondendum est, Esto. Sic enim nullus erit reprehensioni locus. Si quid autem contra opinionẽ omnium cogatur concedere, tum uel maxime addendum est, Id uideri. Sic enim nec reprehensioni, nec ei quod admirabile sit, & contra opinionem omnium, dare locum uidebitur. Perspicuum est quidem quemadmodum à principio repetatur disputatio. Si qua autẽ proxime ad id accedant, ea sententia omnium refellenda sunt nõ cõcedenda, quòd primam disputationem repetere uideatur. Cum uero aliquis eiusmodi à nobis petet, quòd ex causa differendi illud quidem efficiatur necessario, sed quod falsum sit aut improbabile: idem respõdere debebimus. Quæ enim necessario sequuntur, eiusdem esse causæ uidentur. Iam uero cum res uniuersa, non nomine suo, sed similitudine tractabitur: respondendum erit

nobis, eum nec quo modo à nobis data sit, nec quemadmodũ ipse proposuerit, sumere. Ex hoc enim plerũq; existit reprehensio. Qui autem is commoditatibus destitutus erit, is confugere ad uitiosam probationem debebit, ut ei occurrat eo genere distinctionis, de quo supra diximus. Ac in iis quidẽ disputationibus, in quibus propriis nominibus utetur, aut omnino respondẽdum erit nobis, aut certe adhibenda distinctio. Quæ autẽ aliquid in mentem reseruantes proponimus ad disputandum, qualia sunt ea omnia quę non planè, sed truncatim interrogantur, ex iis reprehensio nasci solet. Cuius generis est illud, an quicquid est Atheniensiũ possesio, id Atheniensiũ est? Certe, itemq; in cæteris: at qui homo est animalium: possesio igitur animalium est homo. Hominẽ enim animalium esse dicimus, quòd sit animal. & Lysandrum Lacedæmoniorũ quòd sit Lacedæmonius. Ergo illud quidẽ perspicuũ est cum dubiũ est id quod proponitur, tum non esse omnino dandũ. Cum aũt duo erunt huiusmodi, quorũ si alterũ sit, ex eo alterũ necessario cõcludetur: sin hoc sit, illud ex eo nõ concludetur necessario, debebit is qui interrogabitur, id dare qđ minus lateat. Difficilius est. n. ex pluribus concludere. Quòd si argumentando concludat, alicui datũ esse contrariũ, alicui non esse: si uera sit oratio, contrariũ esse dicendũ est, sed nõ esse nomẽ impositũ alteri. Quoniã aũt nonnulla pleriq; cõcedunt, quę si quis minus det, eũ falsum putare fatebũtur: alia, non itẽ. cuius generis sunt ambigua omnia (utrum. n. animantiũ animus intereat, nec'ne nõ est multis exploratũ) in quibus eorũ non est certũ, utro modo soleat concedi id de quo agitur: utrũ ut sentẽtiæ solent, quarũ nomine appellãt & ueras opiniones, & uniuersas negationes: qualis est illa, diametros mẽsura definiri nõ potest: in iis nõ est respondendũ aut etiã, aut non. Præterea cuius de ueritate plurimæ sunt ambiguæ opiniones eius si nomina ex alio transferas, nõ id perspicuum erit. Nam quoniam dubium est, utra in parte insit ueritas, so-

phistarum

phistarum partes agere non uidebere: quoniamq; ambiguum, non mentiri neq; quod falsum sit asserere. Translatio etiam faciet, ut ne reprehendatur oratio. Præterea ut quisq; rogata præsenserit, ita eis ante occurrere, eaq; prædicere debebit. Sic enim ei qui rogabit, resistet facillime. Sed quoniam uera explicatio, expositio est falsæ ratiocinationis, quacunque ex interrogatione falsum efficiatur. Falsa autem ratiocinatio quoniam duplex est, altera, cum falsum conclusum est: altera, cum si minus est ratiocinatio, attamen uidetur esse: certe hæc ipsa explicatio eius etiam explicatio sit necesse est. quæ ratiocinationem ueram fallaciter imitatur. Ex quo perspicitur interrogationum correctio. Ita fit, ut orationes quæ conclusæ sint, refellendo, eæ autē quæ uidentur cōcludere, distinguendo explicentur atq; dissoluātur. Rursus quoniā argumētationum quæ cōclusæ sunt, aliæ ueræ, aliæ falsam cōclusionē habēt, eas quibus falsum concluditur. duobus modis licet dissoluere, tū refellēda aliqua interrogatione, tū docendo eā esse naturā conclusionis, Eas aūt quarum uera conclusio est refutanda aut ꝓpositione, aut assumptione, cū præsertim uera sit conclusio. Quare iis qui argumentationē discutere & explicare uelint, hoc primū uidendū est, sit'ne cōclusa, an minus cōclusa: deinde utrum uera sit an falsa, conclusio, ut eā aut distinguentes, aut refellentes dissoluamus. & refellentes uel hoc uel illo modo, quēadmodū supra diximus. Permultū aūt interest, utrum interrogati ab alio, nec'ne, argumentationē explicemus. Nā & ꝓuidere difficile est, & facile est cum otiosi sumus & soli, uidere explicationē. Atq; reprehēsionū quidē quæ ex ambiguo & homonymia oriūtur, partim habent aliquā interrogationē, quæ plura declarat. partim conclusionē, quæ multis modis dicitur; ueluti in ea reprehēsione, quę σιγῶντα loqui cōcludit, cōclusio duobus modis dicitur: in ea autē qua efficitur, eū qui sciat aliqd nescire. qualis est hęc: An is q scit dicere aut facere, illud etiā sciat quod dicit XVII.

aut facit:hic autē scit iābica dicere:hic igitur scit iābica. in hac,inquā,una interrogatio ambigua est. Et quod duplex est,interdū nō est:sed ambiguū aliqua ex parte est, aliqua ex parte nō est in illa argumentatione. Ac in quarū cōclusione aliquid multis modis dicitur,nisi contrariam enunciationem assumpserit, non erit reprehensio, ut in ea qua quis cæcus uidere demonstratur.neq; enim sublata contradicente pronunciatione, esse reprehensio ullo modo pōt. In quarū autem interrogationibus ambiguum est,nō est necesse planè illud negare,qm̄ nō ad illud rogatū argumentatio adhibēda est,sed cōclusionis causa est omnis cōparata. Initio ergo argumētationis,si quod sit ambiguū uerbū,uel ipsa oratio sit, ita respondendū est,ut quodāmodo etiā,& quodāmodo nō esse dicamus. Vt σιγῶντα loq aliqua intelligentia uerū esse,quadā nō esse. Et cū quæritur,ea'ne quæ oportet faciēda sint:alia esse,alia nō esse,dicendū est. Quod n. oportet,multis modis dicitur. Quod si ambiguū in ꝓpositione & assumptione lateat,id in cōclusione,interrogatione adiūcta,corrigendū erit. Licet igitur σιγῶντα dicere. nō,sed hūc σιγῶντα. De iis etiā,in quarū ꝓpositione & assumptione ambiguū inest,iudicandū est eodem modo. Nō igitur sciūt qđ sciūt:imò uero sciunt,sed nō hoc modo. Aliud est.n.nihil sciri posse,aliud eos q hoc uel illo modo sciūt,nō posse. Omninoq; pugnādū nobis,etiā si planè argumentū concluserit,eū non eā rem, quā cōcesserimus,sed uerbū solū refellisse. ex quo efficietur,ut illa nulla sit reprehensio. Perspicuū etiam est, quemadmodū diluendæ sint eæ,quæ ex distinctione & cōiunctione existūt reprehensiones. Etenim si distincta & cōiuncta uerbis aliud declaret,quæ cōcludatur argumentatio,cōtrariū dicendū erit. Sunt aūt hæ argumētationes ex cōiunctione & distinctione. An quo uidisti tu hunc uerberari,eo ipse uerberatus est? quo uerberatus est: eo'ne eum uerberari uidisti? Habent illæ quidem simile aliquid ambiguarum interrogationum: attamen

ex coniunctione sumũtur. Neq; enim ambiguum est id quod existit ex distinctione, cũ præsertim cõiuncta & distincta, nõ eadem sit oratio. Siqdem nec hora & ora, eodem accẽtu ꝓnũciata, aliud efficiũt. Sed queadmodum in scripto idẽ est uerbũ, si iisdem literis scriptũ sit: sic etiã illic efficiũt notæ. In uoce aũt nõ sunt eadẽ noĩa. Quapropter reprehensio ea, q̃ ex distinctione est, nõ ad ambiguitatis reprehensionẽ refertur. Atq; etiã illud ꝑspicuũ est, non oẽs, ut qdã dicunt, reprehẽsiones ex ambiguo existere. Distinguere ergo & secernere uerba à uerbis debebit is q respõdendi partes tenebit. Neq;.n. idẽ efficit, oculis uidere uerberari aliquẽ, quod oculis uerberari aliquem uidere. Et Euthydemi illa oratio, Vidisti'ne triremes nũc quæ sunt in Piræo ex Sicilia? eodem modo diluenda erit. Itemq; illa: Fieri'ne potest, ut sutor peritus sit malus? potest autẽ fieri, ut aliqs peritus sutor sit malus: malus igitur sutor. Et illa, An bonarum artiũ bonæ sint notitiæ? mali autem bona est notitia: malum igitur est bona notitia. atqui malum & notitia est & malum: malum igitur, notitia mala est. Item illa: An uerum est, nũc te natũ esse? nũc igitur natus es. Nisi forte aliud declarat, cum nunc distinctũ est. Nũc.n. uerum est, te natum esse: sed te nũc natũ esse, haud uerum est. An ut potes, & q̃ potes, sic & ea facies? cũ autẽ non canis fidibus, canere fidibus potes: tũc igitur cum non canis fidibus, fidibus canes. nisi forte non eam uim habet, ut tum cum non canit fidibus, canat: sed ut faciat, cum id non facit. Hoc autem quidam aliter diluunt. Dicunt enim, non si quis dederit alterum facere ut potest, iccirco effici ut is qui non canit fidibus, fidibus canat. Neq; enim datum esse omnino ut possit, eum esse facturum, nec idẽ ualere ut potest omnino quod ut potest facere. Sed eos nõ recte dissoluere hinc apparet, quod cum omnium rationũ & argumentationum, in qbus est idem uitium, eadẽ sit explicatio, hæc ipsa nõ ad omnes, neq; ad eas q̃ omnino ꝓponentur accõmodabitur: sed ad eum qui rogat

argument[?]

modo,non ad argumentationem.Ex accentu autē nullæ extãt orationes,neq; in scripto neq; in uoce,nisi perpaucæ.Eiusmodi est hæc: An οὐ habitas,est domus? est ergo οὐ habitas,negatio illius,habitas:dixisti autē οὐ habitas domum esse,domus igitur negatio est. Perspicuũ est quomodo id explicari debeat.non enim idem significat graui tono prolatum aliquid,& circunflexo. Perspicuum etiam est illud,quemadmodum occurrendum est eis reprehensionibus quæ ex eo nascuntur, quæ non sunt eadem,eadem esse dicunt: quandoquidem categoriarum genera tenemus. Nam alter interrogatus, respondendo cõcesserit non inesse aliquid eorum quæ naturam rei declarant:alter autem docuerit aliquid cõuenire eorum quæ cum aliquo conferuntur, aut quæ quanta sunt,cum propter dicendi genus rei naturam significare uideantur.ut in hac oratione,fieri'ne possit,ut aliquid simul quis & faciat & fecerit?At qui fieri potest, ut aliquis quid simul & uideat,& eadem etiam ex parte uiderit. Rursus an pati aliquid,sit aliquid facere? Ergo secatur,uritur,sentitur,eadem ratione dicuntur: eaq; omnia quid pati declarant. Quid,dicere,currere,uidere,eodem'ne modo inter se affecta esse dicuntur? Atqui uidere sentire quid est:ita simul & quid patitur & facit. Quod si quis in superiore oratione det fieri non posse,ut idem simul faciat & fecerit, ut autem uideat atque uiderit fieri posse: is nondum repreprehensus erit:dummodo uidere,non facere quid,sed pati dicat. ea enim desideratur interrogatio,sed ab audiẽtibus existimatur dedisse,tum cum secare facere quid,& secũ se fecisse cõcessit etiã ea omnia quæ eandẽ analogiam habent. Nã quod reliquũ est,auditor præponit,quasi eandẽ habeat rationẽ, cum non habeat,sed propter genus dicẽdi habere uideatur.Ideóq; hic usu uenit,quod in ambiguis.Illic enim is qui uim uerborum ignorat, rem putat negatam esse,non uerbum:cum quęstio etiam illa reliqua sit,an ambiguũ una ex parte quam intelligat con-

cedat. Si enim hoc modo det, coarguetur. Similes sunt his quæ sequūtur. Si qđ quis habebat, post non habeat id'ne amisit? Isto enim pacto qui unum modo calculū amiserit, decem calculos nō habebit. Aut quod quis nō habet, prius autem habuit, id'ne amisit? Neque enim necesse est. quantum uel quot non habuerit quis, eum tot amisisse. Ergo naturæ quæstionem ad quātitatis transtulit. decem enim multa sunt. Quòd si initio ita interrogasset. Quot non habet quis, cum prius haberet, an tot amisit? nemo dedisset, sed uel tot uel aliquid eorum. Et dare quis potest quòd non habet. non enim tantum modo unum calculum habuit. nisi forte non quòd non habuit, sed quatenus, ut unum nōn habuit, dedit. tantūmodo enim nec quid significat, nec tale uel tantum quid, sed cum alio confertur, ut significet nō cum alio. ut ergo si quæsiuisset, num qs dat quòd nō habeat, nec ille dedisset rursusq; interrogasset, num quis quod non habet cito, cito det: quo dato ille hoc cōclusisset, id aliquem dare quod nū habeat: tū perspicuum fuisset, nullā esse cōclusionē, quoniā cito dare, non est aliquid dare, sed dare hoc modo. Et aliquo modo dare aliqd qs pōt, quo modo nō habeat, ut libētet habeat, & det inuitus. Sic de illa causa iudicandum est. Eiusdem generis hæ omnes sunt: An ea manu quam quis nō habeat, uerberet? Aut eò ne oculo quis uideat quem non habet? Non enim unū modo habet. Ac nonnulli quidem has captiones ita discutiunt, ut dicant, eum qui plures habeat, unum modo etiā oculum & quiduis aliud habere. Alii quo modo quis quid hbeat, eo etiam accepisse. Dedisse enim aliquem unum tantummodo calculum, & alterum ab illo unum solum accepisse calculum. Sunt etiam qui initio disputationis interrogationē ita refellāt, ut quod quispiam non acceperit, id eum habere posse fateantur: uelut eum qui uinum dulce acceperit, eo corrupto in acceptione acetum habere. Sed hi omnes, ut supra diximus, non ad argumentationē, sed ad hominē explicationem referūt &

accommodant: præsertim cum si hæc uera esset explicatio, is qui contrariū daret, nō posset dissoluere. Id quod in aliis fit. ut si unum uerū est, alterum falsum, & planè eodemq; modo quis utrunq; dici concedat, explicatio non concludet: si explicatio non concludet, nulla erit explicatio. Quapropter in iis captionibus quæ expositæ sunt, etiam si dentur cōcedāturq; omnia, nō tamen ratiocinationē conclusionemq; effici dicimus. Atque hæ etiā orationes sunt eiusdem generis. Id'ne quod scriptū est, aliquis scripserit? scriptum autem est nūc sedere te, quæ falsa est oratio: uera autē erat cum scriberetur: simul igitur scribebatur uera falsaq; oratio. Nā ueram falsam'ue orationem dicere, uel opinionem esse, non rem, sed rei qualitatem modumq; declarat. Eadem.n. etiā in opinione manet oratio. Et, an quod discit quispiam, id est quid discit? discit autem quis celeriter, id quod tarde percipitur. Nō enim qui id dederit, aliquid eum sed quodāmodo discere concesserit, Et illa, Id'ne quod aliquis ambulat, calcat? ambulat autem totum diem. Sed non rem ambulare illum cōcesserit, sed tempus, cū pergit. Nec cum poculū bibit, rem quæ est poculum bibit, sed ex poculo, itemq; illa, An quod aliquis scit, id uel inueniendo scit, uel discendo? eorum autem quæ scit, aliud inuenit, aliud ab alio didicit: quorum neutro utrunq; cōtinetur: sed fieri potest, ut eorū quę scit quispiam, & aliquid inuenerit ipse, didiceritq; ipse, & inuenerit didiceritq; aliquid. Illa etiam, qua efficitur, esse hominē quēdam præter ipsum hominem, & homines singulos: homo enim & quicquid commune est, non rem quampiam, sed qualitatem, uel comparationem, uel modū, effectionem'ue uel tale aliquid significat. Eadem est eius ratio qua quæritur. Coriscus & Coriscus musicus iidem sunt, an'ne diuersi? Hic enim rem declarat, ille qualitatem: itaq; non est per se, neque ullam habet soliditatem aut eminentiam. Nam enumeratio tertii hominis non facit hominem quēdam tertium: sed si concedatur, ut singuli homi

nes, sic tertius homo aliquã rem declarare. Neque enim si Callias & homo quid significet, idcirco homo etiam tertius. Nec quicquam interest, id'ne aliquis quod enumeratur & exponitur, non rem & substantiam significare, sed qualitatem dixerit. Nam præter multos unus quidam ueluti homo futurus est. Illud igitur perspicuũ est, nõ esse dandum id quod communiter in omnibus dicitur declarare aliquid, sed uel quantitatem, uel qualitatẽ, uel relationem, uel aliquid aliud generis eiusdem. Omnino argumentationũ omnium captiones, quæ ex uerbo erunt: semper ex contrario eius unde captio orta est, diluentur. ueluti si ex coniunctione existet, distinctione explicabitur: sin ex distinctione, coniunctione. Rursus, si ex accentu acuto nascetur, in graui erit explicatio: contraq; si ex graui, in acuto erit. Si uero homonymum uerbum eam effecerit, contrarium uerbum erit proferendum. ut si usu ueniat ut animatum esse quid dicat, ille autem neget esse profecto id inanimatum sit necesse est. Sin in animum esse quid dederis, alter autem contra animatũ esse concludat: tibi dicendum erit, te eam rem quæ uacet animo intellixisse. Similis est ambiguorum ratio. Si autẽ ex similitudine uerbi oriatur, à contrario petenda erit explicatio. Vt in hac; Id'ne det aliquis quod non habeat: nõ quod non habet, sed quemadmodum non habet: ueluti unum modo calculum. Et si quæratur: An quod scientia quis comprehendit, id uel inueniendo uel discendo cõprehenderit: respondendum est, non quæ sciat. Et, An, quod pergit calcat: respondendum, nõ eo tẽpore cum calcat. Quod eodem modo de cæteris iudicandum est. Quod autem attinet ad eas captiones quæ ex attributis rerum nascuntur, una omnium explicatio est. Nam quoniam nondum à quoquam expositum est, quando in re ipsa uere dicatur, id quod accidentibus & attributis conuenit, & in nonnullis uidetur dici, idq; confirmant qui hanc explicationem inuenerunt, alia autem sunt in quibus non necessario effici afferunt: nobis certe dicendum

est æque de omnibus, id non necessario effici, & quid uel quale proferamus habere debemus. Hæ autem orationes, ex attributis & accidente omnes oriũtur. Scis'ne qd ex te sim quæsiturus? Nostin'eum qui ad nos uenit, aut eum qui opertus est? an statua opus tuum est? an tuus canis pater? an admodum pauca, pauca sunt? Perspicuũ est enim, in his omnibus non necesse esse quæ in accidẽte uere dicantur, ea etiam in re intelligi: præsertim cum in eas tantummodo res quæ natura & substãtia non differunt, omnia eadem cadere uideantur. Aliud autem est bonum bonum esse: & interrogandum, & eum qui accedat opertus, accedere, & Coriscum esse. Quocirca non si Coriscum noui, & eum qui accedit ignoro, eundem & noui, & ignoro. Nec si hoc opus est, & meum est, idcirco meum est opus: sed uel possesio, uel res, uel quiduis aliud. Quod idem in cęteris fit captionibus. Nonnulli autem hæc distinctione interrogationis refellunt. fieri enim posse aiunt, ut idem & noscatur & ignoretur: sed non eadem ex parte atque cogitatione. Itaque eum qui uenit ignorare se, & Coriscum noscere cum dicunt, idem se & nosse & ignorare fatentur. sed alia atq; alia ratione. Atqui primum, quemadmodum iam diximus, omnibus captionibus quæ ex eodẽ uitio oriũtur, eadem adhibenda est correctio. cui hoc loco non erit locus. Si quis eandem enunciationem sumat, in qua nõ Cognosco uerbum, sed Sum, aut aliqua affectio modusq; ponatur, ut si hic pater sit, & sit tuus. Vt.n.in quibusdã hoc uere dicatur, fieriq; possit ut idem & noscatur & ignoretur, at non hoc in loco. Nihilq; prohibet, multa uitia in eadẽ inesse argumẽtatione: sed nõ omnis uitii declaratio, explicatio est. quippe cum aliquis possit docere, falsum cõclusum esse, & unde conclusum sit nõ docere, ueluti Zenonis argumẽtatione, qua efficiebatur nõ esse motũ. Itaq; si quis det operã, ut Zenonẽ in cõmodo cõclusa argumẽtatione urgeat, errabit, etiã si millies concludat. neq;.n. hæc explicatio est: cum sit explicatio,

tio,explanatio causæ,cur falsa sit conclusio.Ergo si non cōcluserit quiduis,aut etiā uerū aut falsum conetur con cludere,illius explanatio explicatio est.Quāquā autem illud explicandi genus in quibusdam nihil prohibet ua lere,tamen in his quæ supra allata sunt,non ualet omni- no.Nā Coriscū quia Coriscus est,nouit:eumq; qui ue- nit,quia uenit.Et fieri potest,ut idē & noscatur & igno- retur.ueluti albus esse noscetur,& musicus eē ignorabi tur.Sic enim eundē quis & nouit,& nō nouit:sed nō ea- dē ratiōe & cogitatione.Simili in errore uersantur ii qui omnia in numeris,multa & pauca refellūt.Cū enim con clusio nō sequatur tamen id dicere prætermitūt,& uerū conclusum esse cōcedunt,uel multa in numeris,uel pau ca esse omnia.Quod peccatum est uel maximum.Sunt etiā qui ex ambiguo cōclusiones & argumēta explicēt, ut dicant tuum esse patrem,aut filiū,aut seruum.Atqui si ex ambiguo nasci captio uideretur,ꝑfecto uel uerbum, uel ipsa oratio multorū propria esse deberet.& hūc esse huius filiū, si filii sit dominus,nemo proprie dicit:sed ex attributis personarū hæc omnis est uerborum colloca- tio.Est'ne hic tuus:etiā.est autem hic filius:hic igitur tu- us est filius ꝙ accidit ut hic esset & tuus & filius:sed nō filius tuus.Eadem est ratio illius qua aliquid malorū bo nū esse ostēditur. Prudentiam enim malorum esse artē. Aliquid autem esse aliquorum nō ambigue dicitur, sed possesio.quod si forte dicatur,peccatū in eo est. quo- niā hominem animaliū esse dicimus,sed non possesio nem.ac si quid ad mala quasi illorum gignēdi casu sit re feratur,propterea malorum est,nō tamē id in malis. Ita ex eo quod quodammodo est,etiam omnino uidetur. Quanquam fieri potest fortasse , ut bonum malorum sit duobus modis & ambigue,nō in superiori oratione: sed si quis sit seruus probus improbi.imo uero ne sic q dē erit.Nō.n.si bonū sit,&huius sit,ꝑpterea simul huius sit bonū.Quin,ne illud qdē hominē esse aīantiū ambi- gue dicitur.Neque enim si qd interdum detracta & taci

ta aliqua parte significamus, id ambiguum est: quippe cum pronũciato dimidiato uersu, ueluti, Musa mihi me

XIX. mora, si dicamus, da mihi, Iliadam significemus. Captiones autem quæ ex eo maxime nascuntur, quod aliquid aut aliqua ex parte, aut alicubi, aut quodammodo, aut cum aliquo collatum dicitur, non omnino, ita facillime dissoluemus, si ex contraria oratione spectabimus, eorum ne quippiam in conclusione uideatur. Contraria enim & quæ proprio & quæ communi nomine appellantur, & aientia & negantia in eodem omnino esse nõ possunt, cum interea utrunque quadam ex parte, aut quodam modo, aut cum alio atque alio collatũ, aut hoc quadam ex parte, illud omnino nihil prohibet. Itaque si unũ quadam ex parte alterum omnino in eandem rem cadat, nondum reprehensio est. Idq; ex contraria oratione in conclusione spectandum est. Hæc autem insunt in his orationibus, fieri'ne posit, ut id sit quod non est: est autem aliquid quod non est. Similiter quod est, nõ erit. non enim aliquid eorum quæ sunt futurum est. Fieri'ne posit, ut idem simul sancte iuret & peieret? fieri'ne possit, ut idem simul eidem & credat, & non credat? Sed aliud est esse aliquid, & esse omnino. & quod non est, non si quippiam est, etiam omnino est: nec si quis aliquid se iuret facturum, aut aliqua ex parte, religiose iurat necessario. Etenim qui se peieraturum iurauit, sancte iurat ille quidem, peierans in hac re tantummodo, tamẽ sancte non iurat omnino. Nec qui non habet fidem credit, sed quadam ex parte credit. Similis est etiam ratio illius, mentiri eundem simul, & uerum dicere. Sed quia non facile cognosci perspiciq; potest, det'ne quispiam mentiri plane alterum, & uere dicere, id difficile uidetur: cum interim nihil prohibeat, eundem & omnino mendacem esse, & quadã ex parte ueracem: aut ueracem aliquem in re quapiam, ueracem autem nõ omnino. Eodẽ modo de iis quæ ex cõparatione, & ex eo q͞d quadã ex parte, & aliquando fit oriuntur, iudicandum est. Omnes

enim hæ captiones ex eo nascũtur. Sint'ne ualetudo & diuitiæ in bonis? atqui insipienti & ei qui non probe utitur, non sunt bono: in bonis igitur sunt, & in non bonis. An ualere & posse in ciuitate utile est? incidere autem potest tempus, cum etiam non utilius & satius sit: idem igitur eidem utile & inutile. Quanquam nihil prohibet, id quod omnino sit bonum & utile, alicui non esse bono. Sit'ne id malum quod prudens nolit? bonum autem prudẽs non uult amittere: malum igitur id quod bonũ. aliud est enim, bonum malum esse dicere, & bonum repudiare. Similis est etiam quæ de fure tractari solet argumentatio. Non enim si fur malus sit, & furari malum, propterea ille uult malum, sed bonum. accipere enim bonum est, & morbus malum: at morbum respuere nõ est. An ius magis expetendum sit quàm iniuria: & facere iuste quàm iniuste? at mori iniuste magis expetendum est. An sua quenq; tenere æquum est? Quæ autem aliquis de sua sententia iudicarit, si falsa sint, ex lege rata sunt: idem igitur iustum & non iustum. Itemq; illa uter condemnandus est, is'ne qui ea quæ iusta sunt, commemorat in iudicio, an is qui iniusta? Atqui æquũ est eum qui iniuriam accepit, ea quę passus est accommodate exponere: quæ eadem iniusta sunt. Adhuc captiones exposui. nunc quemadmodum discutiendæ sint, dicam. Non si quid pati iniuria expetendum est, idcirco iniuria præstat pati quàm iure: sed iure pati præstat omnino, aliquid autem nihil prohibet iniuria pati præstare quàm iure. Itemq; tenere sua quenq; iustum est, & aliena iniquum: & tamen iudicium hoc iustum esse nihil prohibet. ut si factum sit iudicis sententia. Non enim si quid iustum est, aut aliquo modo iustum propterea omnino iustum est. Itemq. nihil prohibet, eorum quæ iniusta sunt atq; iniqua, iustam esse expositionem. Neq; enim si qua æquum est commemorare, ea etiam iusta esse necesse est. Sicuti nec si qua utile est dicere, idcirco utilia sunt. Quod eodem modo de rebus iustis iudicandum est.

Quocirca non si ea quæ dicuntur iniusta sunt, is qui res iniustas commemorando uincit. ea enim dicit quæ & iustum est dicere, & iniquum ferre omnino. iis autem captionibus quæ ex reprehensionis definitione existent, occurendum erit ea ratione quam supra præscripsimus. conclusione enim cum oratione contraria collata, quemadmodum erit idem & eadem ex parte, & cum eodem collatum, & eodem modo, eodemq; tempore uidebimus. Quod si initio disputationis quæratur, non concedendum est fieri non posse, ut idem sit duplum & non duplum: sed dandum est, non tamen eadem ratione. Id enim esset reprehendi sine controuersia. Captiones quę sunt ex hoc genere, sunt huiusmodi. Norit'ne rem, qui quanq; rem qualis quæque est nouit, itemq; is qui ignorat? atqui idem qui nouit Coriscum, quia Coriscus sit, eundem quia musicus, ignorat. eandem igitur rem & nouit & ignorat. Et rursus, An res quatuor cubitorum magnitudine, ea quæ trium est, maior sit? fieri autem potest ex trium cubitorum magnitudine quatuor in longitudinē'magnitudo: & quod maius est, minore maius est: eadem igitur res seipsa & maior erit, & minor. Eas uero quæ ex eo oriuntur quòd initium disputationis petitur, uel sumitur, is qui respondēdi partes obtinebit, si id perspicuum sit, non dare, sed uitium iudicare debet, etiam si probabile uideatur. Sin obscura illa erit primæ disputationis petitio uel sumptio, ignorationem suam propter uitium talium disputationum ad interrogantem, ut qui minime differat, retorquebit. Reprehensio enim primæ disputationis petitionem sumptionem'ue respuit. Deinde admonere debebit, se id dedisse, nō ut eo ad id quo usus sit, uteretur, sed ut eius cōtrariū argumentando cōcluderet. Iam cum eæ incident quæ à consequentibus sumuntur, in ipsa argumentatione docendum erit, duplex, argumentum esse à consequentibus. unum, cum ex parte totum concluditur, ut ex homine animal. uolūt enim, ut hoc ex illo consequens est, sic illud ex illo esse.

Alterum

Alterum,ex contrario.Si enim hoc illud sequitur, illius etiam contrarium alterius contrarium sequetur.Ex quo ducta est Melissi argumentatio: si enim quod ortū est, initium habet,id quod nō ortum est & generatum, uult non habere:ita si cœlum ortum non habet,idem termino caret. Non ita est.contra enim argumētatio ducitur. In iis autem quæ ex eo concluduntur,quod aliquid adiunctum sit,illud primum uidendum est, an eo sublato quod adiectum est,nihilo minus incommodum sequatur.deinde eo plano facto,dicendum est id datum esse à nobis,nō ꝙ ita uideretur,sed disputationis gratia. id autem quomodo usus est,nihil ad disputationem pertinere.Eæ uero quibus ex multis interrogationibus una fit, initio distinguendæ sunt, cum præsertim ad interrogationem unam semel sit respondendum. Itaque nec plura de uno,nec unum in multis: sed unum ex uno enunciandum & negandum est. Vt autem in homonymis interdum utriꝗ,interdum neutri conuenit, ut eos qui semel & omnino ad unum rogatum respondent, incommodum nullum sequatur: sic in his cum multa uni, uel unum multis conueniūt,eum qui concedet uersabiturq́; in hoc errore,nulla sequetur repugnantia. Cum autem unum cadit,alterū non cadit, aut multa in multis dicuntur. & multa multis cōueniunt,contraq́; non conueniūt in quęstionibus:tū nec concedendū est,nec abnuēdum. cuiusmodi sunt orationes,in quibus si unū sit bonū, alterum malū,est uerum,hæc bonū esse & malū. Et rursus, neqꝫ bonū neqꝫ malū: neqꝫ enim utrunqꝫ cadit in alterū. Ita idem bonū erit & malum,& nec bonū nec malū. Et si quæqꝫ res eadē est,ipsa & sui similis,& à cæteris diuersa.hæc autē cū non eadē quę alia sint,sed sui similia,& à sese diuersa,fit ut eædē res & à se diuersæ sint,& sui dissimiles.Præterea si quid ex bono malū fiat, & ex malo bonū,iam duo erunt,quorū duorū & inęqualiū utrunqꝫ ipsum sibi par & æquale erit. Ita eædem res ipsæ sibi & æquales & inæquales erunt. Ac hæ quidē captiones ali-

ortū

ter etiā explicari possunt. Cum enim plura hæc nomina ambo & omnia declarent, fit, ut eandē dicamus & negemus, nomen tamen alii atq; alii rei quā significet accōmodemus. in quo nulla reprehēsio est. Sed illud perspicuū est, si qua res una uni conuenire, aut non cōuenire significetur interrogando, non plura semel quærentur ex nobis nos respōdēdo nihil incōmodi esse suscepturos.

XX. Quod aūt attinet ad eas captiones, quæ eò deducunt nos, ut idē iteremus uerbū, illud perspicuū est, non esse cōcedenda per se ac separatim aliquid significare ea nomina, quæ cum aliquo conferuntur. Cuiusmodi est duplum, ꝙ solū sine uerbo simpli nihil significat propterea ꝙ in simplo inest. Nā & decē in iis quæ uno dempto decē sunt, intelliguntur: & uerbū facio in hac oratione, nō facio, & omnino in negatione affirmatio. Sed tamen nō si quis dicit quippiā nō esse albū, propterea ipsum albū esse confirmat: Duplum autē per se nihil fortasse declarat: sicut nec id quod in simplo intelligitur, ꝙ si forte significat: at certe non idē quod cum simpli uerbo coniunctū. Ne ars quidē in specie quid significat: ut cum medicina ars esse dicitur, in quo artis uocabulū totum est, in illo autē ars & scéitia eius est, ꝙ sub scientiā cadit sciētia. In iis autē nominibus quibus alia definiūtur, hoc dicendū est, non idē per se significare id quo utimur in definiēdo, quod in oratione. Nam concauū promiscue & passim idē in simo & in obliquo declarat: cōiunctū aūt cum iis, ut illud cum naris, hoc cum cruris uerbo coniūgatur, nihil prohibet significare. Nec interest, utrū dicas nasum simū, an nasum cōcauum. Præterea in his uerbis non est concedenda in recto dicēdi ratio. Est enim falsa: qm̄ (ut hoc uerbo utar) simitas non est nasus concauus, sed nasi quędā quasi affectio. Quapropter nō est alienū, nares simas nares esse, quæ cōcauitatis nariū habēt. Quibus aūt de de causis solœcismi fiāt, supra diximus. Quēadmodū autem discuti dissoluiq; debeāt, in ipsis captionibus intelligimus. Omnes.n. quas subiiciā, solœcismū

facere uolunt. An quod uere dicis, id uere est? ais autem quippiam esse lapidem. est igitur quippiã lapidẽ. Sed dicere lapidem, non est dicere aliquid quod neutrius, sed quod maris genere declaratur. Quocirca si quis roget, An quẽ nominas, uere hunc est? non Latine loqui uidebitur: sicut nec si quis requirat, hiccine est quam esse dicis? Vtrum autem lignum hic, an ea quę nec marem nec fœminã significẽt, nihil interest. Itaq; nõ fit solœcismus in hac argumentatione, An quod ais esse, id lignum est? lignum autem ais esse: lignum igitur est. Lapis autem, & hic maris habet inflexionem. Quòd si quis interroget, sit'ne hic hæc? Deinde rursus quid num hic Coriscus est? tum dicat, Est igitur hic hæc: non concluserit solœcismũ, ne si Corisci quidẽ uerbum fœminã significet: modo id non dederit is qui contra disputabit sed hoc ante quærendũ est. Si uero sit illud, nec ille dederit, certe is nec uere, nec cõtra eum qui rogatus est cõcluserit. Eodẽ ergo modo illic lapidẽ huius uocabulũ declarare debet. Sin minus, nec alter id dedit significare, nõ est appellanda conclusio: sed uidetur esse, propterea ꝙ dissimilis casus nominis similis apparet. Verum'ne est, hanc esse id quod eam ais esse? esse aũt eam aspidem ais: est igitur hæc aspidem. Sed non necesse est, si aspidem nõ id significet: sed aspis & aspidem hanc nec quod ais esse, id hic est: ais autem esse Cleonem: est igitur hic Cleonem. Dictum est enim, quem ais hunc esse, hic est, nõ hunc. neq; enim Latina sit interrogatio, si hoc modo proferatur, Scin'tu hoc? est autem lapis: scis ergo lapis. Sed non idẽ significat in interrogatione, Scin'tu lapidem? quod in assumptione, est autem lapis. Sed in illa est accusandi casus, in hac recti. An cuius sciẽciam habes, id scis? lapidis autem scientiam habes: scis igitur lapis. Sed cum dicis, cuius, lapidem in gignẽdi casu intelligis: cum autem id, lapidem in accusandi casu, & maris genere. Datũ est autem, cuius scienciam haberes, id scire te, non eius: ita nõ lapidis, sed lapidem. Atq; illud quidem perspicuum est,

ex iis quæ diximus, hæc argumẽta non cõcludere ſolœcismum, ſed ſpeciem quandã præ ſe ferre concluſionis: XXI. & queadmodũ eis ſit occurrendũ. Intelligendũ eſt autem, facile eſſe perſpicere in quibusdam argumentis, in aliis difficile, qua de cauſa & qua in re auditorem capiãt atq; decipiant, cum ſæpe eadẽ hæc ſint quæ illa. Eadem enim argumenta captioſa uocanda ſunt omnia, quæ ex eodẽ uitio nominantur. idem autẽ argumentum captioſum aliis ex uerbo, aliis ex attributis & accidẽte, quibuſdam ex alio uidetur exiſtere, propterea ꝙ cum quicq; cõcluditur, nõ idem declarare uideatur. Vt ergo captionum earum quæ ex homonymia oriuntur, quæ ex omnibus maxime ſolent uſurpari, partim cuiuis perſpicuæ ac notæ ſunt, omnesq; captiones ridiculæ ferè in uerbo uerſantur, cuiuſmodi hæ ſunt, Vir uehebatur curru per ſcalas. Quò στέλλεσθε ad direptionẽ? & Vtra boũ ἔμπροσθεν peperit? neutra, ſed ponè utraq;. & καταρὸς boreas? certe non. interfecit enim mendicũ & emptorẽ. An non Euarchus, ſed Apollonides? aliæq; eius generis plurimæ: ſic partim eos etiã qui in captionibus diu multũq; uerſati ſunt & exercitati, fallunt & fugiunt. Idq; ex eo intelligi poteſt, quod ferè uerbis diſſentire & diſcrepare ſolẽt. uelut utrum idẽ ſignificet in rebus omnibus unũ, & id quod eſt, an aliud. nõnulli enim unũ & id quod eſt idẽ declarare exiſtimant. alii Zenonis & Parmenidis rationem explicant, propterea ꝙ unum, & id quod eſt plura ſignificare uideantur. ſimiliter eæ captiones quæ in accidẽte aliiſq; rebus cernũtur, eam uim habent, ut in aliis facilius, in aliis difficilius perſpici poſſit & genus ipſum captionis, & ſit nec ne reprehenſio. Difficilis autem & grauis eſt argumẽtatio quæ eam uim habet, ut animi dubitando in contrarias partes diſtrahitur. ferit enim hæc, pungitq; maxime. Dubitatio autem duplex eſt: quarum altera in diſputationibus dialecticorum uerſatur, cum dubitamus quod potiſſimũ rogatum ſequamur. altera in iis cernitur, quæ pugnandi ſtudio comparantur, cum

in quo captionis genere propositum argumentum uersetur, ambigunt. Argumenta autem dialecticorum tum demum ad refellendum difficillima erunt, si ex iis quę uidentur quàm maxime probari, id quod maxime probabile est euertent & confirmabunt. Vna enim cũ sit argumentatio, tamen contraria & cõtradicente enunciatione translata omnes ratiocinationes sui similes obtinebit: quippe cum futurum sit semper, ut ex probabilibus itẽ probabile infirmet & cõfirmet, ut ambigere & dubitare animis necesse sit. Ac difficilis quidem illa maxime est, quæ interrogationibus parem ac similem facit conclusionem. Secũdo loco ea quæ ex similibus omnibus progreditur, quæ faciet item, ut dubium sit, utrum rogatum negandum sit, id quod difficile factu est. Nam & infirmandum est, & tamen utrum sit incertum est. Earum autem quæ certandi studio comparantur, ea primum difficillima est, quę cum primum tractata est, dubium est rem nec'ne cõcluserit & effecerit, & utrum in distinctione ac falsitate illius consistat explicatio. Deinde ex reliquis ea cuius explicationem perspicuum est uel in falsitate uel in distinctione uersari, sed dubium est utrius rogati euersione aut distinctione sit dissoluenda; quin etiam utrũ in cõclusione, an in altero rogato explicatio quęri debeat. Ac interdum quidem facile est argumentũ, ex quo nihil effectum est tum cum nimis improbabiles aut falsę sunt assumptiones, interdum autem non est negligendum. Nam & cum aliquod rogatũ deest, in quo illa uis inest, ut in eo uersetur, & ut ex eo ducatur argumentum, neq; id assumptum est, & tamen tractatum est & explicatũ argumentũ, inepta ratiocinatio est: & cum aliquid prætermissum est eorũ quæ extrinsecus ad rem quę proposita est confirmandã assumuntur, non facile contemni negligiq; debet; sed argumentũ facile est, & is qui interrogat, non præclare suo functus est munere. Explcatio autem aliàs ad totam argumẽtationem, aliàs ad eam quæ rem quærit, & ad rogatum, interdum ad neutrũ eorum refer

ri poteſt. Eodemq; modo quærere licet, & tractare argu mentationẽ tum contra id quod uenit in diſputationẽ, tũ contra eum qui reſpondet, tum contra tẽpus, cũ plus temporis deſiderat explicatio, q̃ quantum datum ſit ad
XXII. differendum contra explicationem. Diximus ex quot quibusq; naſcantur captiones in diſputando, & quemadmodum eum qui mẽtiatur indicemus, impellamusq; alterum, ut admirabilia quædam & contra opiniones omnium dicat. Oſtendimus præterea, ex quibus efficiatur ratiocinatio, & quæ nam ſit interrogandi ratio, & quis nam ſit interrogationum ordo. Illud etiam docuimus, quis ſit uſus horum argumentorum. Diximus de ratione & diſciplina reſpondendi, & quemadmodum argumenta captioſa diſſolui debeant. Reliquum eſt, ut de inſtituti noſtri ratione enumerantes, noſtrumq; ſermonem concludentes, pauca dicamus. Propoſitum nobis fuit, rationem quandam de omni re propoſita diſſerẽdi ex iis quæ maxime ꝓbarentur inuenire. hoc enim officium eſt dialectices, & eius rationis quæ periculi faciendi cauſa comparata eſt. Quoniam autem ante confirmauimus, dialecticen propter, ſophiſtices quam ſequuta eſt uicinitatem, non ſolum poſſe probabili, ſed etiam neceſſaria ratione, differere: ob eam cauſam non ſolum eius officium in eo poſuimus, ut ea inſtructi argumenta ſumere, ſed etiam ut argumentis reſiſtentes, cauſam differendi iis afferendis quæ maxime item probabuntur defendere poſſimus. Cuius nos modo quæ cauſa eſſet diximus, ob eamq; cauſam Socrates quærere ſolebat, non reſpõdere: quippe qui nihil ſe ſcire fateretur. quæ quidem facultas ad quas res eſſet utilis, & quibus quotq; rebus comparari poſſet, atque unde harum rerum nobis magna ſuppeteret copia, in ſuperioribus libris demõſtrauimus. Illud etiam expoſuimus, quę eſſet interrogandi ratio & ordo, quæ reſpondendi, & quomodo explicanda argumenta. Cætera etiam oſtẽdimus quæ ad eandem rationem differendi pertinent, deniq;,

ut etiam supra dictum est, de captiosis & fallacibus argumentis diximus. Quæ cum ita sint, certe hinc instituti nostri ratio commode habebit terminum. Quod autem in ea de qua agitur arte usu uenerit, ignorare minime debemus, eorum omnium quæ inueniuntur, partim cum prius ab aliis percepta & comprehensa essent, & sigillatim elaborata, opera eorum qui posterius accepissent, progressa esse longius: partim à prima origine paruam primum progressionem facere solent, sed multo utiliorē ea quam assequuntur ex his, amplificatione. Cum enim maxima est in principio totius rei uis, ut dicitur, tum difficultas maxima. Quo enim maior est in eo uis, eo quoniam perexiguum est, difficilius cadit sub aspectum: hoc autem inuento, facilius est reliqua addere & conducere. quod etiam in libris de ciuili scientia contingit, ac ferè in cæteris artibus omnibus. Qui enim artes inuenerunt, omnino paulum aliquid processerunt ii autem qui nunc in honore habentur, cum à multis quasi hæreditario iure, iis qui uicissim propagarunt ac cepissent, sic auxerunt. Tisias quidem primus successit. Tisiæ Thrasymachus, Thrasimacho Theodorus, multiq; multas partes contulerunt. ut hanc magnam esse artem, nihil mirum esse uideatur: At uero huius artis non partes aliquæ perfectę erant, initio alię erant: sed ne una quidem omnino suberat. Nam eorum qui disputationes eas quæ certandi studio instituebantur, mercede docebant, similis erat disciplina Gorgiæ instituto. Nam cū orationes alii ad dicendū, alii quæ ad quærendū & interrogandum ualerent, darent ediscendas, in quas utrique sæpe mutuis sermonibus incidere solebant: fiebat ut discipuli celeriter illi quidem, sed sine arte, perciperent, quæ ab illis traderentur, præsertim cum ita demum se instituere & docere existimarent, si non artem, sed ea quæ artis essent traderent, ut si quis artem se traditurum profiteretur, qua pedum dolori mederemur, deinde nō artem doceret calceorum conficiendorum, nec unde XXIII.

hæc pararentur traderet, suppeditaret autem uaria genera calceorum, is certe ut adiumentum ad usum adferret, artem tamen non traderet. Et eloquentiæ quidem multa profecto & ueterum præcepta extiterunt, dialectices autem nullum omnino habemus ante aliud quàm longo usu quærendo multum temporis consumpsimus. Quod si uobis in hæc ipsa intuentibus non uidetur hæc ipsa differendi ratio, ex iis quæ ab initio suppetebant, satis præclare constituta esse, præ cæteris artibus quæ hæreditario quodam iure ad tantam amplitudinem elatæ sunt: hoc profecto unum reliquum est uobis, aut iis qui audiêt officium, ut si qua prætermissa sint, iis qui prætermiserunt ueniam detis: & si qua inuenta, inuentoribus gratiam habeatis.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

a b c d e f g h i k l m n o.

Quaterniones omnes, præter o, qui est quinternio.

Venetiis apud Ioan. Gryphium.
M D XLVII.

ARISTOTELIS
STAGIRITAE
ORGANVM, HOC EST
Libri ad Logicam attinentes,

Boethio Seuerino interprete.

NVPER EX OPTIMIS EXEMplaribus Græcis accuratisſimè recogniti.

CVM SCHOLIIS, ARGVMENTIS, ac uarietatibus lectionum nuper additis.

VIRTVTE DVCE, *COMITE FORTVNA.*

VENETIIS apud Ioan. Gryphium.

M D X L V I I.

CATALOGVS LIBRORVM ARISTOTELIS.

VNIVERSOS Aristotelis libros periti redigunt ad quatuor classes. quarum prima continet eos qui dicendi persuadendiq; rationem tradunt. Ad hăc referri possunt ea quæ de Poetica, Musica, prouerbisq; scripsit, aut si quod est aliud simile. Seccunda, qui disserendi ratiocinandiq; scientiam docent. Tertia, qui moralem ciuilemq; disciplinam tradunt, Quarta, qui de naturalibus ac supernaturalibus tractant. Nunc quid in quaque classe nobis perierit, aut extet, uelut in tabula depingatur. In prima, quæ Rhetoricen docet, qui Græci extant hi sunt, Rhetorices ad Theodecten, Libri tres, cum Laertius non numeret nisi duos, testans tamen illum de Rhetorica bis, duobus uoluminibus tractasse; Ad Alexandrum de ciuilibus sermonibus, liber unus; De Poetica, liber unus. In secunda, quæ Dialecticen tradit, extant hæc, De prædicamentis decem, liber uuus; De enunciatione, liber unus, quem nūc secant in duos; Analyticorum priorum, libri nouem, cum nobis extent tantum duo, nisi fortaßis hi sunt quos Laertius hoc titulo commemorat; Syllogismorum duo; Analyticorum posteriorum, siue demonstrationum, libri duo; Topicorum, libri octo; Elenchorum, liber unus, quem nescio

quis secuit in duos. In tertia, quæ moralia continet, hæc supersunt. Ethicornm ad Nicomachum, lib. decem. Ethicorum ad Eudemum, lib. octo, sic uidetur, est enim septimus longißimus. Ethicorum, quæ magna uocantur, lib. duo. Politicorum, lib. octo. Oeconomicorum, lib. duo, quorum alter nothus est. In quarta supersunt hæc. Naturalium auscultationum, lib. octo. Meteorologicorum, lib. quatuor. De Cœlo, libri quatuor. Historiæ animalium, lib. decem. De partibus animalium, lib. quatuor. De Generatione animalium. lib. quinque. De Generatione & Corruptione, lib. duo. De Mundo ad Alexandrum, lib. unus. De Coloribus, lib. duo. *De Plantis, lib. unus. De Sensu & sensibili, lib. unus. De Iuuentute & Senectute, lib. unus. De Somno et Vigilia, lib. unus. De Insomniis, lib. unus. De Diuinatione in somnis, lib. unus. Problematum sectiones permultæ. De Vita & Morte, lib. unus. De respiratione, lib. unus. De Flatu, liber unus, De Physiognomicis, liber unus. De Anima, lib. tres. De memoria & meminisse, lib. unus. De Mechanicis, lib. unus. De Lineis illatibilibus, lib. unus. De Xenophanis, Zenonis, & Gorgiæ placitis, lib. unus. Supernaturalium, libri quatuordecim. Tantum nobis superest, & quidem Græce. Nunc accipe quæ in quaque classe desiderentur. De prima desiderantur hæc. De Poetis, libri tres, De Rhetorica, lib. unus, cui titulus Gryllus. Nerinthus, lib. unus. De Enthymematibus rhetoricis, lib. duo. Artis Poeticæ tractatio, lib. duo. De Cōsilio, lib. unus. De Homericis ambiguitatibus, lib. sex. Liberaliū disciplinarū, lib. duo. Parabolarū, lib. unus. Ἀτάκτων, id est, inordinatorū, libri duodecim. Olympionicæ lib. unus. Pythioni-

Inter Græce impressos non extat.

De iuuentute

cæ,lib.unus. Pythionicarũ elenchi,liber unus. Dionysiacæ uictoriæ,liber unus. Pyticus musices,liber unus. De Tragœdiis,liber unus. De Doctrinis,liber unus. Prouerbiorũ, lib.unus. Carmen ad Philoxenum. Scripsit & elegias. His adiungi possunt, Mathematicus,lib.unus. De Magnitudine,lib.unus. De musica,liber unus. Ex secunda desiderantur hæc. Sophista,liber unus. Menexenus,liber unus. De scientiis,liber unus. Solutiones contẽtiosorum,liber unus. Diuisiones sophisticæ,libri quatuor. De Contrariis, lib. unus. De speciebus & generibus,liber unus. De Propriis, lib.unus. Cõmẽtaria aggressoria,libri tres. De Instãtia,liber unus. De his quæ aliquot modis dicuntur,aut iuxta additionem aut propositum,ut reddidit Diogenis interpres, cum Aldina editio habeat κατὰ πρόσθεσιν,liber unus. De Scientia,liber unus. Diuisiones decem & septem. Diuisibilium,liber unus. De interrogando, & respondendo, libri duo. De Propositionibus,liber unus. Propositionum contentiosarum, libri quatuor. De Syllogismo,lib. unus. De Quæstionibus, liber unus. Methodicorum,lib.octo. De Syllogismis,lib.duo Syllogisticorum et definitionum,lib. duo. De Eligibili & contingenti, liber unus. De his quæ ante locos sunt,lib.unus. Topicon ad finitiones,lib.duo. Diuisionum,lib.unus. Definitionum,lib.tres, Epicherematũ, lib.duo. Quæstiones aggressoriæ,lib.uigintiquinque. Artium collectio,lib.duo. Ars,liber unus. Ars alia,lib.duo. compendium artis,lib.unus. Artis Theodecti contractio, lib.unus. Enthymematũ diuisiones,lib.unus. De Dictione, lib.tres. Collectionum,lib.duo. Aduersus Gorgiam, liber unus. Problematum ex Democrito, lib.sex. De doctrina,

lib.unus. Aduersus Zenonis *scita, lib.duo.* Encycliorum, *lib.duo.* Ex *tertia interciderunt hæc.* De *Iustitia, lib.quatuor.* De *Philosophia, lib.tres.* De *repub.lib.duo.* Amatorius, *lib.unus.* Conuiuium, *lib.unus.* De *diuitiis, lib.unus.* Exhortationum, *lib.unus.* De Nobilitate, *lib.unus.* De Voluptate, *lib.unus.* Alexander, *seu de Colonis, lib.unus.* De Regno, *lib.unus.* De Bono, *lib.tres.* De Platonis *legibus, lib.tres.* De Rep.Platonis, *lib.duo.* De Amicitia, *lib.unus.* *Quid sit affici aut affectum esse.lib.unus.* Propositiones de *uirtute, lib.tres.* De *perturbationibus iræ, lib.unus.* De *Imperio, lib.unus.* De *Meliori, liber unus.* De *affectibus, lib. unus.* De Voluntario, *lib.unus.* De *pulchro, lib.unus.* *Quæstionum de amicitia, lib.duo.* Politicorum, *lib.duo.* De *Iustis, lib.duo.* *Iustificationum, lib.duo.* *Iura, liber unus.* Lex *commendatitia, liber unus.* *Legum, libri quatuor.* Politiæ Ciuitatum, *lib.centum uigintiocto, & seorsum de democratia, oligarchia, aristocratia, & tyrannide.* Addantur *his epistolæ ad Philippum.* Selymbriorum *epistolæ*: Ad Alexandrum *quatuor.* Ad Antipatrum *nouem.* Ad Mentorem *una.* Ad Olympiadem *una.* Ad Hephæstionem *una.* Ad Themistagoram *una.* Ad Philoxenũ *una.* Ex *quarta interciderunt hæc.* De Elementis, *lib.tres.* De *motu, lib.unus.* De *Idea, liber unus.* *Quæstionum de Anima, lib.unus.* De Natura *lib.tres.* *Physicus, lib.unus.* De Architæ *philosophia, lib.tres.* De *Speusippi &* Xenocratis *philosophia, lib.unus.* De Timæi *&* Architæ *libris decerpta, lib.unus.* Aduersus Melißi *dicta, liber unus.* Aduersus Pythagoricos, *liber unus.* Aduersus Alcmæonis *placita, liber unus.* Aduersus Xenocratem, *liber unus.* De

Pythagoricis, liber unus. De *incisionibus, lib. octo.* Excerptio *incisionum, lib. unus.* De *Compositis animalibus, liber unus.* De *Fabulosis animalibus, liber unus.* De *non gignendo, liber unus.* ✻ De *plantis, lib. duo. Medicinalium, lib. duo.* De *signis tempestatum, liber unus. Astronomicus speculatiuus, liber unus.* De *motu, liber unus. Inspectorum problematum, libri duo. Exposita generatim, libri quatuordecim.* Hi libri nuper inuenti mox edenti

Hæc de librorum catalogo.

DE ARISTOTELIS OPERIBVS CENSVRA.

Plinius de ipso Arist.

PLINIVS secūdus libro septimo Historię naturalis inqrit, quod nam existimetur maximum fuisse ingenium, ex his quidem quorum extet memoria, uel suis ipsorum, uel alienis monumentis. & eam tātæ ambitionis palmam uidetur ad Homerum uatem deferre, secutus Græciæ iudicium, quæ illum fontem ingeniorum appellat. Sed mihi tamen acrius eam rem intuenti, atq; examinanti subtilius, nullum uidetur fuisse ingenium Aristotelico præstantius. Legenti opera eius attente ac diligēter, exoritur ingens admiratio, q̃ ab ultimis principiis deducit abditissima & profundissima rerum omnium. q̃ acute refellit aliena, q̃ fortiter cōmunis & corroborat sua, quo ordine digerit singula, & quod est in tradendis artibus perutile, quāta frugalitate uerborum. nihil est in eo uacans aut inane, omnia solida & plena: nusquam sinit lectorem oscitari, aut aliud agere. De hoc uere dici potest, quod *Lysiæ* Atheniensi minori de causa attribuitur, ruituram structuram uniuersam, si uel uerbulum unū tanquam lapidem detraxeris. Axiomata autem illa uniuersalia, quis non admiretur in omni argumento & materia tā multa esse ab illo excogitata uera & perpetua, quibus sequens ætas in tanto decursu seculorum uix exceptionem ullam annotauit? Scripserunt ueteres philosophi ante Aristotelem pauca, atque ea confuse. Primus omnium Plato elegāter sanè multa, & docte, sed ad docendum discendumq; parum accōmodate. Aristotelis omnia ordinem & formam habent institutionis ac disci

plinæ, nec fuit dexteritas in aliquo ad artes tradendas par. omnia uero sunt illi certis præceptis & formulis cõscripta, ea breuitate & grauitate uerborum ac sententiarum, ut accipi facile retineriq; possint, & ad usum, cum res postulat, accommodari. Verba autem nullus Græcorum habet æque apposita, ita ut ex rebus uideantur nasci, quas tractat. Non persequitur rerum flosculos, & orationis deliciolas, queis inani oblectamento delinitum lectorem teneat, postea remittat uacuum. Plena est illius oratio ingẽti fructu cognitionis rerum sciri dignarum. non captat præsentem gratiam leuem ac momentaneam, sed adfert diuturnam utilitatem. idcirco nec ad quemlibet gustum facit tantus author, nec quemlibet lectorem desiderat. Volunt Aristotelis opera lectorem ingenii non acuti tantum, sed etiam profundi, solidi, sani, circunspecti, uolunt attentum, diligentem, imbutum lectione uariorum authorum, & cognitione rerum multarum. hæc si desint, nihil Aristotelicis libris existimabitur asperius, insuauius, inamœnius, quemadmodum nonnulli de eo iudicant, uel propter ignorantiam, uel propter teneritudinem ingeniorum, pondus non ferentes tantæ doctrinæ: quemadmodum infirmis oculis lux solis, &, & diei splendor molestus est. quo nihil est sanis, & ualentibus iucundius. Verum ut Aristoteles primus inueniebat ꝓpẽ omnia, ita non poterat noua inuenta omnino unus excolere, atq; expolire. Erát etiã nonnulla, quæ propter nouitatem nondum habebat satis explorata, & percognita. Accedebat ad hæc ingeniũ uiri tectum, & callidum, & metuens reprehẽsionis: quod inhibebat eum, ne proferret interdum aperte, quæ sentiret, inde tam multa per eius opera obscura, & ambigua.

DE LIBRIS ILLIVS.

Libri eius diu latuerunt, cum bibliotheca Theophrã sti discipuli, quæ ad hæredes imperitos deuoluta, mul-

tis annis in tenebris, & squalore iacuit, usque ad tempora L. Syllæ Dictatoris, qui bibliothecam illam coemit, & libros describendos, in ordinemq; redigendos Tyrannioni dedit grammatico, sicut authores sunt Plutarchus Chæronæus, & Strabo. Postea tempora fuerunt in omnium manibus, sed non magno in pretio, propter difficultatem sensorum, ad quæ pauci penetrabant, quousque Alexander Aphrodisiensis, Antoninorum temporibus diligens Aristotelis lector, commentarios in multa illius opera conscripsit, tum primum cœpit Aristoteles, & legi, & intelligi, & uersari in hominũ manibus, nimirum intellecta utilitate, quæ ex illius attenta lectione caperetur. Verum non omnia illius ingenii monimenta, etiam quæ L. Sylla inuenit, ad nostram ætatem peruenerunt: quod est intelligere ex iis, quæ à ueteris memoriæ scriptoribus citantur M. Tullius in secundo lib. de Natura deorum, argumentum adfert Aristotelis, quo ille dei prouidentiam ex consideratione pulchritudinis ordinisq; mundi huius colligebat. atqui argumentum hoc apud Aristotelem, quem habemus, nusquam legitur. Idem Cicero libros Aristotelis de natura deorum uisos à se testatur. Seruius grammaticus Aristotelem citat dicentem, aliqua numina mori. Isidorus, non Hispalensis antistes, sed antiquior quidam, & Clemens in Stromatibus, afferunt Aristotelem de diis localibus mentionem fecisse, qui urbibus & regnis pręsiderent. Transeo quæ de Aristotelis scriptis recenset Laertius, qui uoluminum eius summam ad quadringẽta perducit, de quibus quidem nihil dubitetur, & multo aliter distinguit libros quàm nos. Ac ut non omnia Aristotelis habemus, ita quædam sub nomine illius aliena circumferuntur, quod est Aristoteli cum omnibus ferè magni nominis scriptoribus commune. Iam de singulis dicamus libris.

Liber hic dicitur de interpretatione, quoniam in eo Philosophus interpretatur, quid sit nomen, quid uerbum, quid oratio, quid pronũciatum, quæ sunt quidem partes grammatici. explicat tamen illa Aristoteles in operæ dialectico, quòd grammatica nondum esset illa ætate inuenta, hæc utique grammatica, qua nunc utimur. nam olim prisci homines cognitionem elementorum, & syllabarum, scriptionem rectam ac legitimam, tum pronunciationem germanam & propriam cuiusq; linguæ, grammaticam nuncupabant, iam inde ab Homeri seculo. Itaque grammatici munere Aristoteles fungitur in prima operis huius parte. Vnus est liber περὶ ἑρμηνείας, non duo. Disputatio autem illa de futuris indefinitis, quæ contingentia nuncupantur, perplexa est & difficilis, atque eo magis, quod Aristoteles disputat secum ipse, obiicit sibi argumenta, & dissoluit, cõfusis omnino distinctionum notis, ita ut dialogismus sit absq; personis, sed si distinctiones dligenter animaduertantur, dilucidior fiet tota tractatio.

CATEGORIÆ.

Opus hoc desumptũ est ex prima philosophia, quæ μετὰ τὰ φυσικὰ nominatur, sed hæc tractãtur illic ut res, in categoriis autem ut uoces, res illas significantes. idcirco categorię nominantur, quasi prędicationes, ut uulgo uertunt, uno autem uerbo Latinæ dicere perdifficile. Sunt autem hæc modi quidam, & uelut rationes, queis primas essentias, hoc est, singula rerum denominamus, consignamus, cõfiguramus, cõuestimus, seu quod aliud uocabulum magis placet, aut si quod est istis aptius. Dicimus enim Socratem animans esse, & album, & procerum & maritum, & Athenis, & quæ sunt eiusmodi. Sed denominationes istæ ex rebus pendent. atque ut res se

parare,ac segregare operosum est,& arduum, ita & categorias istas. multum tamen ab Aristotele est profectū, plurimum confectum uiæ uno decursu.

PRIORA ANALYTICA.

Post explicatas pronunciationes rationesq; aliorum de aliis pronunciandi atq; iudicandi, tradit Aristoteles pręcepta, quemadmodum in ratiocinationem cōnectātur. Vocat autē analytica, hoc est, resolutiua, quòd ratiocinationes in partes suas dissoluat, & ex quibus cōstent perhibeat. Ipsum totum facile est cuiuis intueri, etiam imperitissimo, nosse autē ex quibus componatur, quaq; fiq; confletur, & id docere, non nisi docti atque artificis. Nihil excogitari potuit ad omne artium ac scientiarum genus conducibilius, quàm sylogismorum formulæ, nihil rursum molestius, quam quæ de necessario, possibili, impossibili, & contingenti, comparat, & coniungit inter se, magno quidem illa acumine, quis neget: sed inutiliter.

necessario possibili

POSTERIORA.

Duo sunt in syllogismo, tanquam in homine corpus & animus. In corpore est materia, & dispositio ac ordo partium: in animo uis, & uita, & actio. In superioribus analyticis Aristoteles uelut de syllogismi præcipit corpore, hoc est, de partibus, deq; illarum nexu, & compositione: ideoq; priora nominantur. In his autem posterioribus, hoc est, interioribus, & magis recōditis de anima ipsa syllogismi, nempe de demonstratione, de ui & efficacia rationis. Analytici libri sub Aristotelis nomine multi olim circunferebantur, sed hi quatuor ex orationis filo, totiusq; præcipiendi rationis modo ac facie, Aristoteli sunt adiudicati, cæteris relectis.

corpus

Hoc est, loci, unde ducuntur argumenta. Opus est octo uoluminibus distinctum, uarium sane, hoc est, multæ eruditionis, & obseruationis rerum diuersarum. Sed ut illa omnia primus ipse pariebat, nõ potuit tam multa simul edere, simul expolire. itaque relicta est uelut ingẽs quædam materia, & diues, ad extruendum pulcherrimũ ædificium. Eruere ex quantumlibet sedula & attenta lectione illorum librorum, rationem inueniendi argumenta, haud facile quisquam possit. Rhetoribus hoc debẽt dialectici, qui obscuritatem hanc illustrauerunt, & tradiderunt, quis esset materiæ istius usus, quod Cicero præstitit in topicis ad Trebatium. Nã partem hanc de dialectica inuentione, & rhetores auide occupauerũt tanquã suam, & dialectici uerecunde cesserunt tanquam alienã, non id recenti uitio, ut alia permulta, sed ab Stoicis ipsis factitato, qui philosophorum omnium acerrimi sunt dialectici existimati.

ELENCHI.

Elenchus multa significat, sed hoc loco pro redargutione sumitur. Libri sunt duo, ad cauẽdas sophisticas captiones, & ne in differẽdo falsa pro ueris per ignorationẽ colligamus, aut admittamus. Huic operi initium dedit Plato in Euthydemo. ostenduntur illic pauci quidem doli disputatoris captiosi: Aristoteles autem rem omnem, ut solet, à primis initiis complexus, digessit in ordinem & formulas. Cauendum tamen, ne & Latini homines fallantur, dum Græcę linguæ exempla parum congruenter aptant ad Latinam. Absoluta est iis libris omnibus dialecticæ omnis, & de inueniendo argumento, & de inuentis iudicando.

IN PORPHYRII COMMVNES QVINQVE VOCES ARGVMENTVM,

Per Angelum Politianum.

ANtequam in Aristotelis adyta recipimur, à Porobyrio uelut ab edituo excipiamur, qui uoces nobis communes illas insusurrabit, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, atque Accidens: Genus illud esse docens, quod de pluribus etiam specie; Speciem, quæ de pluribus tantum numero differentibus dicatur: sic tamen, ut interroganti Quid est, utrunque respondeamus. Summa esse genera decem, quæ semper despiciant; infimas autem species multa quidem, sed numerabiles, quæ tantum suspiciant. quæ media sint, & alterutra, summis atque infimis interiecta defungi utroque munere, semperq; sursum colligi, deorsum dißipari. Dici de inferioribus, quæ supra sint; retrorsus non dici, de nullis indiuidua, id est quorum proprietates in uno, altero non concurrant, quæ quoniam comprehendi numero nequeunt, nullum cum philosopho habere commercium, Differentiam de specie quoque discrepantibus prædicari, suggeri eam tamen, quærenti Quale quid est. Genera his diuidi, species compleri, subire formæ uicem, sicuti materiæ subeat genus, atque ad eorum substantiam conducere, quæ sub genere eodem sunt. Proprium quod uocatur, spe=

ciei competere uni toti, & perpetuo. Aduenire accidens, & abire, sed illo incolumi, quod subiiçitur. nam & ineſſe eidem poſſe, & non ineſſe, cumq; nec genus, nec ſpecies, nec differentia, nec proprium ſit, alio tamen uſquequaque fulciri. Nam quæ communia cunctis, quæ quibuſdam, quæ nonnullis propria, quæ ſingulis, facile his cognitis tutemet indagabis.

accidis

PORPHYRII COMMVNIVM QVINQVE Vocum, ſiue prædicabilium liber, in Ariſtotelis dialecticam Eiſagoge,

EX OPTIMIS EXEMPLARIBVS Græcis recognitus, ad Reuerendisſimum Federicum Cæſium Epiſcopum Tudertinum.

Præfatio ad Chryſaorium.

genus ſpecies differentia propriū accidens

CVM ſit neceſſariū Chryſaori, & ad eam quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorum doctrinā noſſe quid ſit genus, quid differentia, quid ſpecies, quid proprium, & quid accidens, & ad diffinitionum asſignationem, & omnino ad ea quæ circa diuiſioné & demōſtrationem ſunt, utili exiſtēte iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem faciens, tētabo breuiter. uelut introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta ſunt aggredi, altioribus quidem quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores uero mediocriter coniectās. Mox de generibus & ſpeciebus, illud quidem ſiue ſubſiſtāt, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint, & ſiue ſubſiſtētia corporalia ſint, an incorporalia, & utrum ſeparata, an in ſenſibilibus poſita & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo. altisſimum enim eſt huiuſmodi negotium, & alterius maioris egens inquiſitionis. Illud uero, quemadmodum de his, ac de propoſitis { magis probabiliter * antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi nunc tentabo monſtrare.

λογικώτερον magis logicę.

Videtur autem neq; genus, neq; species simpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorum quodammodo se habētium ad unum aliquod, & ad seinuicē collectio. Secundum quam significationem, Romanorum dicitur genus ab unius scilicet habitudine (dico aūt Romuli) & multitudinis habētium aliquo modo adinuicem eam, quę ab illo est, cognationem, secūdum diuisionem ab aliis generibus dictum. Dicitur autem & aliter rursus genus, quod est uniuscuiusque generationis principium, uel ab eo qui genuit, uel ab eo loco in quo quis genitus est. Sic enim Orestem quidem dicimus à Tantalo habere genus. Hylū autem ab Hercule. & rursus. Pindarum quidem Thebanum esse genere. Platonem uero Athenienſem. Etenim patria principium quoddam est uniuscuiusque generationis, quemadmodum & pater. Hæc autem uidetur propriſsima esse significatio. Romani enim dicūtur qui ex genere descēdūt Romuli, & Cecropidę q à Cecrope, & horū ꝓximi. Et prius quidem appellatū est genus uniuscuiusq; generationis principium, dehinc etiā & multitudo eorū qui sunt ab uno principio, ut à Romulo. quod * diuidentes & ab aliis separantes, dicebamus omnem illam collectionem, Romanorum genus. Aliter autem rursus genus dicitur, cui supponitur species, ad horum fortasse similitudinem dictum. etenim principium quoddam est huiusmodi genus, earum quæ sub ipso sunt specierum. Videtur etiam & multitudinem continere omnem specierum quæ sub eo sunt. Tripliciter igitur cum genus dicatur, de tertio apud philosophos sermo est. quod etiam describentes assignauerunt, genus esse dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, ut animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de uno dicuntur

Interpres usus ē hoc nomie Romanorū, ꝓ hæc Latinis sit notius, uerum in Græcis legitur ἡρακλειδῶν, Heraclidarum.

* quam

Idē 1. Top. cap. 2.

ſolo,ſicut indiuidua,ut Socrates,& hic,& hoc. alia uero de pluribus quemadmodum genera, & ſpecies, & differentia,& propria, & accidentia communiter ſed non proprie alicui.eſt autem genus quidem,ut animal ſpecies uero,ut homo ,differentia autem,ut rationale. proprium, ut riſibile, accidens, ut album, nigrum, ſtare, ſedere. Ab iis igitur quæ de uno ſolo prædicantur differunt genera eo quòd hæc de pluribus prædicantur. Ab iis autem quæ de pluribus, à ſpeciebus quidem, quoniam ſpecies etſi de pluribus prædicantur,non tamen de differentibus ſpecie,ſed numero. *homo enim cum ſit ſpecies,de Socrate & Platone prædicatur,qui non ſpecie à ſeinuicem differũt,ſed numero:animal uero cum ſit genus,de homine,& boue,& equo prædicatur,qui differunt à ſeinuicem ſpecie,non numero ſolũ. A' proprio uero differt genus, quoniá proprium quidem de una ſola ſpecie cuius eſt proprium prædicatur, & de iis, quæ ſub ipſa ſpecie ſunt, indiuiduis. quemadmodum riſibile de homine ſolo,& de particularibus hominibus. genus auté non de una ſpecie prædicatur,ſed de pluribus & differentibus. A' differentia uero, & ab iis quæ communiter ſunt accidentia differt genus, quoniam & ſi de pluribus,& differentibus ſpecie prædicantur differentiæ, & communiter accidentia non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, ſed in eo quod quale quid eſt. *interrogantibus enim aliquibus, quid eſt illud de quo prædicantur hæc,genus reſpondebimus, differentias autem & accidentia * non reſpondebimus. non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale quid eſt. interroganti enim,quale quid eſt homo? dicimus quòd rationale, & in eo quod quale quid eſt coruus, dicimus, quòd nigrum. eſt autem rationale quidem differentia,nigrum uero accidens.quando auté quid eſt homo interrogamur,animal reſpondemus. eſt autem homi-

*numero ſolũ

a.l. ſed magis ĩ eo qđ quale quid eſt uel qoomõ ſe hĩis. a.l. & cõiter accidẽtia.

nis genus, animal. Quare de pluribus prædicari, diuidit genus ab iis, quæ de uno solo eorum, quæ sunt indiuidua, prædicantur. hoc uero, de differentibus specie, separat ab iis quæ sicut species prædicantur, uel sicut propria. in eo autem quod quid est prædicari, diuidit à differentiis & communiter accidentibus, quæ non in eo quod quid est, sed in eo quod quale quid est, uel quomodo se habet unumquodque, prædicantur de iis de quibus prædicantur. ⸿ Nihil igitur superfluum, neque minus continet, generis dicta descriptio notionis.

DE SPECIE.

Species autem dicitur quidē & de uniuscuiusque forma, secūdum quam dictum est, prima species digna est imperio. ⸿ Dicitur autē species & ea quæ est sub assignato genere. secundū quod solemus dicere hominem quidem speciem animalis, cum sit genus animal, album autem, coloris speciem, triangulum uero figuræ speciem. ⸿ Quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quid est prædicatur, & speciem dicimus id quod sub assignato genere est: Nosse oportet quod & genus alicuius est genus, & species alicuius est species utrunque utriusque, iccirco necesse est in utrorunque rationibus utrisque uti. ⸿ Assignant ergo & sic speciem. Species est, quæ ponitur sub genere. & de qua genus in eo quod quid est prædicatur. ⸿ Amplius autem sic quoque Species est quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. sed hæc quidem assignatio specialissimæ est, & quæ solum species est, non autem & genus, aliæ uero erunt etiam non specialissimarum. Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In unoquoque prædicamento

Primū qui dē spēs, Euripidis uersus.

Obiectio.

Solutio.

ſunt quædam generalisſima, & rurſus alia ſpecialisſima, & inter generalisſima, & ſpecialisſima ſunt alia, quæ genera * & ſpecies dicuntur eadem. Eſt autem generalisſimum quidem ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens genus. Specialisſimum autem eſt poſt quod non eſt alia inferior ſpecies. Inter generalisſimum autem & ſpecialisſimum alia, quæ genera & ſpecies ſunt eadem, ad aliud tamen & ad aliud ſumpta. Fiat autem in uno quidem prędicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa genus, ſub hac autem eſt corpus, & ſub corpore animatum corpus, ſub quo animal. ſub animali uero rationale animal, ſub quo homo. ſub homine uero Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. ſed horum ſubſtantia quidem generalisſimū eſt & quod genus ſolū, homo uero ſpecialisſimum, & quod ſolū ſpecies. corpus autē ſpecies quidē eſt ſubſtantiæ, genus uero animati corporis. ſed & animatū corpus, ſpecies quidem eſt corporis, genus uero animalis. rurſus animal ſpecies quidē eſt corporis animati, genus uero rationalis animalis. ſed rationale animal ſpecies quidem eſt animalis, genus autem hominis. homo uero ſpecies quidem eſt rationalis animalis, non autem genus particularium hominum, ſed ſolum ſpecies. & omne quod ante indiuidua propinquæ prædicatur, ſpecies erit ſolum, non etiam genus. Quemadmodum igitur ſubſtātia cum ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eā ſit, genus eſt generalisſimum. ſic etiam homo cum ſit ſpecies poſt quam non eſt alia ſpecies, neque aliquid eorum quæ poſſunt diuidi in ſpecies ſed ſolum indiuidua (indiuiduum enim eſt Socrates & Plato, & hoc album) ſpecies erit ſolum & ultima ſpecies, &, ut dictum eſt, ſpecialisſima. quæ uero ſunt in medio, eorum quidem quæ ante ipſa ſunt, erunt ſpecies, eorum autem quæ poſt ipſa ſunt genera. Quare hæc quidem, duas habent habitudines, eam quæ eſt ad ea quæ anteces-

* a.l. quæ & genera.

dunt, secundum quam species ipsorum esse dicuntur, & eam quæ est ad posteriora, secundum quam genera ipsorum esse dicuntur. Extrema uero unam habent habitudinem. nam & generalissimum ad ea quidem quæ posteriora sunt habet habitudinem, cum sit genus omnium, id quod est supremum: eam uero quæ ad superiora non habet, cum sit supremum & primum principium, &, ut diximus, supra quod non est aliud superueniens genus. specialissimum autem unam habet & ipsum habitudinem. hanc quidem quæ est ad superiora, quorum est species, hãc uero quæ est ad posteriora non diuersam habet habitudinem, sed eandem, & species indiuiduorũ dicitur. sed species quidem dicitur indiuiduorũ, uelut ea continens, species autem superiorum. uelut quæ ab eis cõtinetur. ꝛ Determinant igitur generalissimum genus ita. quod cum genus sit, non est species. Et rursus. supra quod non est aliud superueniens genus. ꝛ Specialissimam uero speciem sic, quæ cum sit species non est genus. Et quæ cũ sit species, { in species diuidere * nõ possumus. Adhuc autem & quæ de pluribus, & differentibus numero in eo quod quid est prædicatur. Ea uero quæ in medio sunt extremorum, subalterna uocant genera, & species, & unumquodq; ipsorum speciem esse, & genus ponunt ad aliud tamen, & aliud sumptum. ea enim quæ sunt ante specialissima usque ad generalissimum ascendentia, & genera dicuntur, { & species subalterna, * ut Agamemnon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & ultimum Iouis. Sed in familiis quidem plerunque ad unum reducuntur principium, uerbi gatia, ad Iouem. in generibus uero & speciebus non sic se habet. Neq; enim est cõmune unum genus omnium ens, nec omnia eiusdem generis sunt secundum unum supremum genus, quemadmodum dicit Aristot. sed posita sint, quemadmodum in prædicamentis dictum est, prima decem genera, quasi prĩ

a.l. in spẽs amplius diuidere.

a.l. & spẽs, & subalter na genera.

ma decem principia. Et si omnia quis, entia uocet, æquiuoce, inquit, nuncupabit, sed non uniuoce. si enim unum esset commune omnium genus ens, uniuoce omnia entia dicerentur. Cum uero decem sint prima, communio secundum nomen est solum. non tamen secundum rationem quæ secundum nomen est. Decem igitur generalissima quidem sunt, specialissima uero in numero quidem quodam sunt, non tamen infinito. indiuidua autem quæ sunt post specialissima infinita sunt. Quapropter usque ad specialissima à generalissimis descendentes iubebat Plato quiescere, descendere autem per media diuidentes specificis differentiis. infinita uero, inquit, relinquenda sunt. { neq; enim eorum * scientiam posse fieri. Descendentibus igitur ad specialissima necesse est diuidentes per multitudinem ire, ascendentibus uero ad generalissima necesse est colligere multitudinem in unum. collectiuum enim multorum in unam naturam species est, & etiam magis id quod genus est. particularia uero & singularia econtrario semper in multitudinem diuidunt id quod unum est. participatione enim speciei plures homines, unus, particularibus autem & singularibus unus & communis plures. diuisiuū enim semper est quod singulare est, collectiuum autem & adunatiuum quod commune est. Asignato autem genere, & specie quid sit utrunq; eorū, & genere quidē uno existente, speciebus uero pluribus, (semper enim in plures species, diuisio generis est) genus quidem semper de specie prędicatur, & omnia superiora de inferioribus, species autē neq; de proximo sibi genere neq; de superioribus, neq; enim conuertitur. { Oportet enim aut equa de equis prædicari *, ut hinnibile de equo, aut maiora de minoribus, ut animal de homine, minora uero de maioribus minime. neque enim dices animal esse hominem, quemadmodum hominem dices esse animal. De quibus autem spe-

a. l. neq; n. aliquando eorum.

Idem in anteprædicamen. ca. 4.

a. l. semper n. equa de equis prædicantur.

cies prædicatur, de iis necessario, & speciei genus prædicabitur, & generis genus usque ad generalissimum. si enim uerum est dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autem substantiam, uerum est, & Socratem animal dicere, atque substantiam. {semper enim cum * superiora de inferioribus prædicentur, species quidem de indiuiduis prædicabitur, genus autem, & de specie, & de indiuiduo. generalissimum uero, de genere, uel generibus si plura sint media, & subalterna, & de specie, { & de indiuiduo *. dicitur enim generalissimum quidem de omnibus sub se positis generibus, & speciebus, & indiuiduis. genus autē quod ante specialissimum est, de omnibus specialissimis, & indiuiduis. solum autem species, de omnibus {indiuiduis *. indiuiduum autem, de uno solo {particulari *, indiuiduum autem dicitur Socrates, & hoc album, & hic ueniens Sophronisci filius, si solus sit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiusmodi, quoniam ex proprietatibus consistit unumquodque eorum, quarum collectio, nunquam in alio eadem erit. Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eædem. eæ uero quæ sunt hominis proprietates (dico autem eius qui est communis) erunt eædem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus. in eo quod homines sunt. Continetur igitur indiuiduum quidem sub specie, species auem sub genere. Totum enim quidam est genus, indiuiduum autem pars, species uero, & totū est, & pars. sed pars quidem alterius, totum autem non alterius. sed in aliis, in partibus enim totum est ⁋ De genere igitur & specie, & quid generalissimum, & quid specialissimum. & quæ genera eadem, & species sint, quæ etiam indiuidua, & quot modis genus & species dicantur, sufficienter dictum est.

a. l. semper igitur cum

a. l. & de indiuiduo prædicabitur.

a. l. indiuiduis, ut hō.

a. l. particulari indiuiduorum.

indiuiduu

DE DIFFERENTIA.

differentia communiter et proprie

Differentia uero & communiter, & proprie, & propriisſime dicatur. Nam communiter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocunque modo, uel à ſeipſo uel ab alio. differt enim Socrates à Platone alteritate, & ipſe à ſeipſo, & puero, & uiro, & faciente aliquid, uel quieſcente, & ſemper in aliquo modo habēdi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie autē differre alterum ab altero dicitur, quando inſeparabili accidente alterum ab altero differt. Inſeparabile uero accidēs eſt, ut cæſietas oculorum, aut naſi curuitas, aut cicatrix cum ex uulnere occalluerit. Propriisſime autem differre alterum ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia differt quemadmodum homo ab equo ſpecifica differentia, differt, rationalis qualitate. ⁊ Vniuerſaliter ergo omnis differentia addita alicui alteratum facit. ſ ſed ex quidem quæ & communiter, & proprie ſunt, alteratum faciunt. quæ uero propriisſime, aliud. ✳Quæ quidem igitur aliud faciunt ſpecificæ uocantur, illæ uero quæ alteratum, ſimpliciter differentiæ. animali enim adueniens rationalis differentia, ſ aliud fecit ✳, eius autem quod eſt moueri, alteratum ſolum à quieſcente fecit. quare hæc quidem aliud, illa uero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias, diuiſiones generum, fiunt in ſpecies, & diffinitiones aſſignantur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentiis. Secundum autem eas quæ ſolum alteratum faciunt, alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes. ⁊ A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti dicendum, differentiarum quidem alias eſſe ſeparabiles, alias uero inſeparabiles. moueri enim, & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcunq; his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt. at uero aquilinum eſſe, uel ſimum, uel rationa-

propriissime

l.g. aliæ uero aliud. Differētiarū ergo aliæ quidem altera cum faciūt, aliæ uero aliud. a l. aliud & ſpeciē animalis fecit.

le, uel irrationale, inseparabilia sunt. Inseparabilium autem aliæ quidem sunt per se, aliæ uero per accidens. Nam rationale per se inest homini, & mortale, & disciplinæ esse susceptiuum. at uero aquilinum esse, uel simum per accidens, & non per se. Illæ igitur quæ per se sunt, in substantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud. illæ uero quæ secundum accidens, nec in substātiæ ratione accipiuntur nec faciunt aliud, sed alteratum. Quæ quidē igitur per se sunt, non suscipiunt magis, & minus, quæ uero per accidens, etsi inseparabiles sint, intensionem accipiunt, & remissionem. nā neq; genus aut magis, & minus prædicatur de eo cuius fuerit genus, neq; generis differentię secundum quas { diuiditur *, ipse. n. sunt quæ uniuscuiusq; rationem complent. esse autem unicuiq; unum, & idem, neq; intensionem, neq; remissionem suscipiens est. aquilinū autē esse, uel simum, uel coloratum, aliquo modo, & intenditur, & remittitur. ¶ Cum igitur tres species differentiæ considerentur. & cum hæ quidem sint separabiles, illæ uero inseparabiles, & rursus, inseparabilium cum hæ quidem sint per se, illæ uero per accidens rursus earum quæ per se sunt differentiarum, alię quidem sunt secundum quas diuidimus genera in species. aliæ uero secundum quas ea quæ diuisa sunt specificantur. ut cum per se differentiæ omnes huiusmodi animalis sint, animatum, & sensitiuum, rationale, & irrationale, mortale, & immortale, animati quidem, & sensitiui differentia constitutiua est substantiæ animalis (est enim animal, substantia animata sensitiua) mortalis uero, & immortalis differentia, & rationalis, & irrationalis, diuisiuæ sunt animalis differētiæ. per eas enim genera in species diuidimus. Sed eę quidem q̄ diuisiuę sunt differētiæ generum, completiuæ fiunt, & constitutiuæ specierum. Diuiditur. n. animal rationalis, & irrationalis differentia, & rursus mortalis, & immortalis differentia, sed rationalis, & mortalis differentiæ cō

a. l. diuiditur genus I species.

tres spe[cies] differentię

mortalis
immortalis

stitutiuæ fiunt hominis, rationalis uero, & immortalis dei. irrationalis autẽ & mortalis, irrationaliũ animalium. sic uero & supremæ substantiæ cum diuisiuæ sint animati & inanimati differentiæ, & sensitiui, & insensitiui, animata quidem & sensitiua, animal perfecerunt. animata uero, & si iuxta substantiam sumantur insensitiua perfecerunt plantam. Qm̃ ergo eædẽ aliquo modo quidem acceptę fiunt cõstitutiuę, aliquo modo aũt diuisiuæ: specificæ oẽs uocantur, & his maxime opus est ad diuisiones generũ, & ad diffinitiones, sed nõ his quę secũdũ accidẽs inseparabiles sunt, neq; etiã magis iis quę sunt separabiles. ⌈ Quas etiã determinantes dicunt. Differentia est qua abũdat spẽs à genere, homo enim animal plus habet q̃ rationale, & mortale. animal enim neque nihil horũ est, nam unde species haberent differentias? neq; omnes oppositas habet, quoniã idẽ simul { habebit oppositas spẽs ✻. Sed quemadmodũ censent potestate quidẽ habet omnes eorũ quę sub se sunt differentias, actu uero nullam. ac sic neque ex iis quæ non sunt aliquid fit, { neq; oppositæ species circa idẽ erunt ✻. ⌈ Diffiniunt autẽ eam & hoc modo. Differentia est quæ de pluribus, & differentibus specie in eo quod quale quid est prædicatur. Rationale. n. & mortale de homine prædicatum in eo quod quale quid est, homo dicitur, sed non in eo quod quid est. quid est enim homo? nobis interrogatis, conueniens dicere animal. quale autẽ animal inquisitis, quod rationale & mortale est conuenienter assignabimus. Rebus enim ex materia, & forma constantibus, uel secundum proportionem ad materiam & formam, constitutionẽ habentibus, quemadmodum statua ex materia quidẽ est ære, ex forma autẽ figura. sic & homo cõmunis: & specialis ex materia quidem, proportionaliter consistit ex genere, ex forma autẽ, differentia. totum autẽ hoc, animal rationale mortale, homo est, { quemadmodũ illic statua. ⌈ Describunt aũt & hoc modo ✻. Differẽtia est

Duæ negationes uim unius uehemẽter negãtis obtinẽt a. l. habebit opposita.

al. neq; opposita in eodẽ erunt.

quid vel differentia

a. l. quẽadmodũ se habet statua.

Describũt autẽ tales differẽtias & hoc mõ.

quod aptum natum est diuidere ea quæ sub eodē ge-nere sunt. Rationale enim & irrationale, hominem, & equum, quæ sub eodem genere sunt, quod est animal, diuidunt ⸿ Assignant autem & hoc modo. Differētia est qua differunt à se singula. Nanq; homo & equus, secundum genus nō { differunt, sumus enim animalia, nos, & equi ✳. sed additum rationale disiunxit nos ab illis, & rationales sumus & nos & dii ✳, sed mortale appositum, diuisit nos ab illis. ⸿ Exactius autem per-tractantes ea quæ ad differentiam pertinent, dicunt non quodlibet diuidentium ea quę sub eodem genere sunt, esse differētiā, sed quod ad esse cōducit, { & quod ✳ quid erat esse, & ꝙ rei pars est. Neq;.n. quod natum est nauigare, est hominis differentia, & si sit propriū hominis. dicere.n. possumus animaliū hæc quidem apta esse ad nauigandū, illa uero minime, diuidentes hominem ab aliis. sed aptum natū esse ad nauigandum non est substantiæ cōpletiuū, nec eius pars, sed aptitudo solum ipsius. iccirco quia non est talis differentia, quales sunt quæ specificæ dicuntur differentiæ. Erunt ergo specificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt speciem, & quæcunque in eo quod quid erat esse { accipiuntur ✳. Et de differentia quidem ista sufficiant.

differ[...]

a.l. differūt aīalia enim mortalia & nos, & equi

l. græ. hēt. αχρηστον

a.l. & ad quod.

a.l. accipiunt res.

DE PROPRIO.

PRoprium uero quadrifariam diuidunt. Nā & id quod soli alicui speciei accidit, & si nō omni proprium dicitur, ut homini medicū esse uel geometram. ⸿ Et quod omni accidit speciei, etsi non soli, quemadmodum homini esse bipedem. ⸿ Et quod soli, & omni, & aliquādo, ut omni homini in senectute canescere. ⸿ Quartum autem id in quo conuenerunt, & soli, & omni, & semper. quē admodum homini esse risibile. Nam & si non semper rideat, tamen risibilis dicitur non ꝙ rideat semper, sed

Vide l. Topi. cap. 4.

propriu

ꝙ semper aptus natus sit ut rideat, hoc autem ei semper connaturale est, quemadmodum, & æquo hinnibile. Hæc autem & proprie propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur. Siquid enim equus, hinnibile est, & si quid hinnibile est, equus est.

DE ACCIDENTE.

Idē 1. Top. cap. 2.

ACcidens autem est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo, nanqꝫ id eius separabile est, & illud inseparabile. est enim dormire separabile accidens. nigrum uero inseparabiliter coruo, & Æthiopi accidit. Potest. n. intelligi, & coruus albus, & Æthiops abiiciens colorem, præter subiecti corruptionem. Diffiniunt autem sic quoque. Accidens est quod contingit eidem inesse, & non inesse. Et quod neqꝫ genus est, neque differentia, neque species, neque proprium. semper autem est in subiecto subsistens. Omnibus igitur determinatis quæ proposita sunt (dico autē genere, specie, differentia, proprio, & accidente) dicendum est quæ eis communia sunt, & quæ propria.

2. L autē accidēs, & sic

DE COMMVNITATIBVS ET DIFferentiis quinque uocum.

COmmune quidē est omnibus de pluribus prædicari, quemadmodum dictum est. Sed genus quidē, de omnibus sub se speciebus & indiuiduis, & differentia similiter. species autem de iis quæ sub ipsa sunt indiuiduis. at uero proprium & de specie cuius est proprium & de iis quæ sub specie sunt indiuiduis, accidens autem & de speciebus & de indiuiduis. Nanque animal de

equo & boue prædicatur, quæ sunt species, & de hoc equo, & de hoc boue quæ sunt indiuidua, Irrationale uero & de equo & boue, & de iis qui sunt particulares prædicatur. species autem ut homo, solum de iis qui sunt particulares homines, prædicatur. proprium uero de specie cuius est proprium, & de iis quæ sub specie sunt indiuiduis. ut risibile de homine & de iis qui sunt particulares nigrum autem & de specie coruorum & de iis quæ sunt particulares, quod est accidens inseparabile. & moueri de homine, & de equo quod est accidens separabile, sed principaliter quidem de indiuiduis, secunda ratione autem de iis quæ continent indiuidua. ¶ Commune autem est generi, & differentiæ { continentia specierum *. Continet enim differentia species, & si non omnes quot genera. rationale enim etsi non continet irrationalia, quemadmodum animal, tamen continet hominem & deum, quæ sunt species. { Et * quæcunque prædicantur de genere ut genus, & de iis quæ sub ipso sunt speciebus prædicantur. & quæcunque prædicantur de differentia ut differentia, & de ea, quæ ex ipsa est, specie prædicabuntur. Nam cum genus animal sit, non solum de eo prædicantur ut genus, substantia, & animatum & sensibile, sed etiam de iis quę sunt sub animali speciebus omnibus prædicantur hæc, usq; ad indiuidua. cumq; differentia sit rationale, prædicatur de ea ut differentia, id quod est ratione uti. & non solum de eo quod est rationale, sed etiam de iis quæ sunt sub rationali speciebus, prædicabitur ratione uti. ¶ Commune autem est perempto genere, uel differētia, simul perimi quæ sub ipsis sunt. Quemadmodum enim si non sit animal, nō est equus, neq; homo, ita si non sit rationale, nullum erit animal quod utatur ratione. ¶ Proprium autem est generi de pluribus prædicari quàm differentia, & species, & proprium, & accidens. Animal enim de homine & equo, & aue, & serpente prædicatur, quadru-

De cōitatibus generis & drīæ.

a.l. contentiuum esse specierum.

a.l. Amplius &

a.l. non hēt & sensibile

De drīa generis & differentiæ.

acciděs

pes uero de solis quatuor pedes habentibus, homo uero de solis indiuiduis, & hinnibile, de equo solum, & de iis qui sunt particulares, & accidens similiter de paucioribus. Oportet autem differentias accipere, quibus diuiditur genus, non eas quæ complent substantiam generis, sed quæ sunt diuisiuæ. ¶ Amplius. Genus continet differentiam potestate (animalis enim hoc quidem rationale est: illud uero irrationale) differentiæ uero non continent genera. ¶ Amplius. Genera quidem priora sunt iis quæ sunt sub se positæ differentiis, propter quod simul quidem eas auferunt, non autem simul auferuntur ab eis. Sublato enim animali, aufertur rationale & irrationale. differentiæ uero non amplius simul auferunt genus. nam etsi omnes interimantur, tamen substantia animata sensitiua intelligitur, quæ est animal. ¶ Amplius. Genus quidem in eo quod quid est, differentia uero in eo quod quale quiddam est, quemadmodũ dictum est, prædicatur. ¶ Amplius. Genus quidem unum est secundum unãquanq; speciẽ, ut hominis id quod est animal, differẽtiæ uero plures sunt, ut rationale, mortale, mentis & disciplinæ perceptiuum, quibus ab aliis animalibus differt. Et genus quidem consimile est materiæ, formæ uero differentia. Cum autem sint & alia communia: & propria generis & differentiæ nunc ista sufficiant. ¶ Genus autem & species cõe qdem habent de pluribus, quemadmodum dictum est, prædicari. Sumatur autem species ut species solum, sed non ut genus, si fuerit idem species & genus. Commune autem his est, & priora esse iis de quibus prædicantur. Et totum quoddam esse utrunq;. ¶ Differunt autem eo quod genus quidem continet species sub se, species uero continetur, & non cõtinet genera. de pluribus enim genus quàm species predicatur. Amplius. Genera quidem preiacere oportet, & informata specificis differentiis perficere species. unde & priora sunt naturaliter genera, & si-

De cõitate generis & speciei.

De differẽtia ipsorũ.

mul interimentia, ſed quæ non ſimul interimantur. & ſpecies quidẽ cum ſit, eſt & genus omnino. genus uero cum ſit, non omnino erit ſpecies. Et genera quidẽ uniuoce de ſpeciebus prædicantur, ſpecies uero de generibus minime. Amplius. Genera quidem abundant earũ quæ ſub ipſis ſunt ſpecierũ cõtinentia, ſpecies uero à generibus abundant propriis differentiis. Amplius. Neq; ſpecies fiet unquam generaliſsimum, neq; genus fiet unquam ſpecialiſsimum. ¶ Generis autem & proprii commune quidem eſt, ſequi ſpecies. Si quid enim homo eſt: animal eſt, & ſi quid homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prædicari genus de ſpeciebus: & proprium de iis quæ illo participant indiuiduis. æqualiter enim & homo, & bos animal eſt. & Cato, & Cicero riſibile eſt. Commune autem eſt etiam uniuoce prædicari genus de propriis ſpeciebus, & proprium de iis quorum eſt proprium. ¶ Differunt autem, quoniam genus quidem prius eſt, poſterius uero propriũ. Oportet enim eſſe animal, dehinc diuidi differentiis & propriis. Et genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur ✳: proprium uero de una ſola ſpecie cuius eſt proprium. Amplius. Proprium quidem conuerſim prædicatur de eo cuius eſt proprium, genus uero de nullo conuerſim prædicatur. Nam neq; ſiquid animal eſt, homo eſt. neq; ſi quid animal eſt, riſibile eſt, ſi quid uero homo eſt. riſibile eſt & ꝯuerſo. ¶ Amplius Propriũ omni ſpeciei ineſt cuius eſt proprium & ſoli, & ſemper, genus uero omni quidem ſpeciei ineſt cuius fuerit genus, & ſemper, non autem ſoli. ¶ ✳ Amplius. Propria quidem interẽpta, non ſimul interimunt genera, genera uero interẽpta ſimul interimũt ſpecies, quarum ſunt propria, quare & his quorum ſunt propria interemptis ipſa & ſimul interimuntur. } ¶ Generis uero & accidentis cõmune eſt, de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prędicari, ſiue ſeparabilium illud accidens ſit, ſiue inſepa-

De cõitatibus generis & proprii.

De dĩa generis & ꝓprii.

a. l. prædicatur quorũ ẽ genus.

Aliàs

✳ Amplius. ſpẽs quidẽ interẽptæ, nõ ſimul ĩterimũt genera quorũ sũt ſpẽs, ꝓpria uero ĩterẽpta, ſiꝰ ĩterimũtea quorũ ſunt ꝓpria & iis quorũ ſunt ꝓpria ĩterẽptis & ipſa ſimul interimũtur: ꝙ quidẽ a Græco euariat.

rabilium. Etenim moueri de pluribus, & nigrum de coruis, & de Æthiopibus, & aliquibus inanimatis prædicatur. Differt autem genus ab accidēte, quoniam genus ante species est, accidentia uero speciebus posteriora sunt. Nam etsi inseparabile sumatur accidens, tamen prius est * illud cui accidit, quàm accidens. Et genere quidem quæ participant, æqualiter participant, accidente uero non æqualiter. Intensionē enim & remissionem suscipit accidentium participatio. generum uero minime. Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter subsistunt, genera uero & species naturaliter priora sunt indiuiduis substantiis. Et genera quidem in eo quod quid est prædicantur de iis quæ sub ipsis sunt, accidētia uero in eo quod quale aliquid est, uel quomodo se habeat unūquodq;. Qualis enim est Æthiops interogatus, dices, niger. & quēadmodū se Socrates habeat, dices, quoniam sedet uel ambulat.

De cōitate generis & accidentis.

De differētia generis & accñtis.

a.l. tñ ē prius natura.

Genus igitur quo ab aliis quatuor differat dictū est. contingit autem etiā unumquodq; aliorum differre ab aliis quatuor. quare cum quinq; quidem sint, unumquodq; autē ab aliis quatuor differat, quater quinq;, uiginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita se habet, sed semper deinceps enumeratis, & duobus quidem una differentia deficientibus, propterea quoniam iam sumpta est, tribus uero duabus, quatuor uero tribus, quinq; uero quatuor, decem * omnes fiunt differētiæ, quatuor, tres, duæ, una. genus enim quo differt à differentia, & specie, & proprio, & accidente, dictū est quatuor igitur differentiæ. Differentia uero quo differat à genere dictū est, quādo quo differt genus ab ea dicebatur. reliquum est igitur quo differat differētia, à specie, ꝓprio, & accidente dicatur. & fiunt tres. rursus species quo quidem differat à differentia dictum est, quando quo differt à specie differentia dicebatur. quo etiam differat species à genere dictum est, quando quo differt genus à specie dicebatur, reliquum est igitur ut

a.l. sic decē

quo

quo differat species à proprio, & accidente dicatur. duæ igitur sunt & hæ differentiæ. Proprium autẽ quo differat ab accidente relinquetur. nam quo à specie, & differentia, & genere differat prædictum est, in illorum ad ipsum differentiis. Quatuor igitur sumptis generis ad alia differentiis, tribus uero differentiæ, duabus autem speciei, una uero proprii ad accidens, decem erũt omnes, quarum quatuor quæ sunt generis ad reliqua, superius demonstrauimus. ¶ Commune ergo differentiæ & speciei est, æqualiter participari. homine enim æqualiter participant particulares homines, & rationalis differentia. ¶ Commune uero est & semper adesse iis quæ illis participant. Semper enim Socrates rationalis est, & semper Socrates homo. ¶ Proprium autem differentiæ quidem est in eo quod quale est prædicari, speciei uero in eo quod quid est. Nam etsi homo uelut quale quid accipiatur, non tamen simpliciter erit quale, sed secundum id quod generi aduenientes differentiæ eum constituerunt. ¶ Amplius. Differentia quidem in plurubus sæpe speciebus consideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus specie differentibus, species uero in solis iis quæ sub specie sunt, indiuiduis est. ¶ Amplius differentia prior est ea specie quæ est secundum ipsam. Simul enim ablatum rationale interimit hominem, homo uero interẽptus non aufert rationale cum sit deus*. ¶ Amplius. Differentia quidem componitur cum alia differentia (rationale enim & mortale compositum est in substantia hominis) species uero speciei non componitur, ut gignat aliam aliquam speciem. Quædam enim equa cuidam asino permiscetur ad muli generationem, equa autem simpliciter, asino composita, nunquam perficeret mulum. ¶ Differentia uero & proprium commune quidẽ habent, æqualiter participari ab iis quæ illis participãt. Æqualiter enim rationalia, rationalia sunt, & risibilia, risibilia sunt. ¶ Et semper & omni adesse cõmune utrisq;

De cõitate & differentia spẽi & differentiæ

homo rationalis

Græ. Angelus.

De cõitate & drĩa proprii & differentiæ.

est. Etsi.n. curretur qui bipes est, tamen ad id quod natum est semper, dicitur*, quoniã & risibile in eo quod natum est habet semper, sed non in eo quod semper rideat *. Proprium autem differentiæ, est, quoniam hæc quidem de pluribus speciebus dicitur sæpe, ut rationale de deo, & homine, proprium uero dicitur de una sola specie cuius est proprium. ┌ Et differentia quidem illis est consequens quorum est differẽtia, sed non conuertitur, propria uero conuersim prædicantur de iis quorum sunt propria, propterea ꝙ conuertũtur. ┌ Differentiæ autem & accidenti cõmune quidem est, de pluribns dici. ┌ Cõmune uero est & ad ea quæ sunt inseparabilia accidentia, semper, & omni adesse. Bipes enim* semper adest omnĩ homini, & omnibus coruis nigrum esse similiter. ┌ Differunt autem, quoniam differentia quidem continet species & nõ continetur (cõtinet enim rationale deum & hominem) accidentia uero aliquo quidem modo continent, eo quod in pluribus sint, aliquo uero modo continẽtur, eo ꝙ nõ unius accidentis susceptiua sint subiecta, sed plurium. ┌ Et differentia quidem inintensibilis est, & irremissibilis, accidentia uero magis & minus suscipiunt. ┌ Et impermixtæ quidem sunt contrariæ differentiæ, mixta uero nõ nunquam sunt contraria accidentia. Huiusmodi quidẽ cõmuniones & ptoprietates differẽtiæ, & cæterorum sunt. Species uero quo quidem differt à genere, & differentia dictum est, in eo quod dicebamus quo genus differt à cæteris, * & quo differentia differt à cæteris. reliquum est quo differt à proprio & accidente, ut dicatur.} ┌ Speciei autem & proprii commune quidẽ est, adinuicem conuersim prædicari. Nam si quid homo est, risibile est, & si qd risibile est, homo est. Risibile uero quoniam secũdum id quod natum est ridere sumẽdum, sæpe iam dictum est. ┌ * Commune autem est & æqualiter esse.} Æqualiter enim adsunt * species iis quæ illis participant, & propria iis quorum sunt pro-

a.l. habet:

a.l. hẽc ut semper rideat, quam uis nõ semper rideat.

De cõitate & dña accidentis & differentiæ

a.l. & omni adesse, nõ.n. omne hoĩ simitas uel curuitas Bipes enim.

Vetus exẽplar Græcũ hæc nõ habet.

De cõitate et dña spẽi & proprii.

Et hæc nõ habet uetus exemplar.

a.l. sunt.

pria. ⁋ Differt autem species à proprio, quoniam species quidem potest & aliorum genus esse, propriũ uero aliarum specierum esse proprium impossibile est. ⁋ Et species quidem ante subsistit quàm proprium, proprium uero post fit in specie. oportet enim hominem esse, ut sit risibile. ⁋ Amplius. Species quidem semper actu adest subiecto, proprium uero aliquando, & potestate. Homo enim semper actu est Socrates, non uero semper ridet, quamuis natus sit semper ut sit risibilis. ⁋ Amplius. Quorum termini sunt differentes, & ipsa sunt differentia. Est autem speciei quidem sub genere esse, & de pluribus e differẽtibus numero in eo quod quid est prædicari. & cætera huiusmodi. proprii uero & soli, & omni, & semper adesse. ⁋ Speciei uero & accidentis cõmune quidem est de pluribus prædicari. Raræ uero sunt aliæ communitates, propterea ꝙ plurimum distant abinuicem accidens, & id cui accidit. Propria uero sunt utriusq;, speciei quidem in eo quod qd est prædicari de iis quorum est species: accidentis autem in eo quod quale quiddam est, uel quo modo se habens est. Et unamquanq; substantiam una quidem specie participare, pluribus autem accidentibus & separabilibus & inseparabilibus. ⁋ Et species quidẽ præintelliguntur accidentibus, etsi etiam sint inseparabilia (oportet enim esse subiectum ut illi aliquid accidat) accidentia uero posterioris generis sunt, & aduentitiæ naturæ. ⁋ Et speciei quidem participatio æqualiter est, accidentis uerò, etsi inseparabile sit non æqualiter. Æthiops enim Æthiopis habere posset colorem uel intensum, uel remissum secundum nigredinem. Restat autem de proprio & accidente dicere. quo enim proprium à specie, & differentia, & genere differt, dictum est. ⁋ Commune autem proprio & inseparabili accidenti est: quòd præter ea nunquam consistant illa in quibus considerantur. quemadmodum enim præ-

De cõitate et dĩa spẽi & accidentis.

De cõitate & differentia ꝓprii et accidentis.

ter risibile non subsistit homo, ita nec præter nigredi- nem subsistit Æthiops. ¶ Et quemadmodum semper, & omni adest proprium: sic & inseparabile accidens. ¶ Differunt autem, quoniam proprium uni soli speciei adest, quemadmodum risibile homini: inseparabile uero accidens ut nigrum, non solum Æthiopi, sed etiam coruo adest & carboni, & hebeno, & quibusdam aliis. ¶ Amplius, proprium conuersim prædicatur de eo cu- ius est proprium, & æqualiter est, inseparabile uero accidens conuersim non prædicatur. ¶ Et propriorum quidem æqualis est participatio, accidentium uero uel magis uel minus. Sūt quidem aliæ communitates, uel proprietates iis quæ dicta sunt, sed sufficiunt & hæ ad discretionem eorum, communitatisq; traditionem.

accidēs uel magis uel minus

IN ARISTOTELIS STAGIRITÆ CATEGORIAS, ANGELI Politiani Argumentum.

ECCE *autem magnus ille Peripateticorum princeps prima nobis rerum genera propoſuit, quæ Prædicamenta dicimus.* Sed *Æquiuoca prius eſſe docet quibus idem nomen, ratio non eadem. nam ſi ratio quoque ſit eadem, dici* Vniuoca: *ſicuti etiam* Denominatiua, *quæ ab origine ipſa, qua producantur, ſolo differant caſu:* Dici *quædam iunctim, quædam ſeparatim.* Dici *aliqua de ſubiecto, quæ in ſubiecto non ſint.* Eſſe *aliqua in ſubiecto, quæ de ſubiecto non dicantur.* Competere *utrunque aliis, competere aliis neutrum.* Diuerſas *eſſe diuerſorum generum ſpecies, quæ deinceps in ſerie non ſint. nam in ſerie ſi fuerint, non eſſe interdum diuerſas:* Quæ *ſeparatim dicantur, ſubſtantiam, quantum, quale, ad aliquid, ubi, quando, iacere, habere, facere, pati, uocat.* Subſtantiam *primam decernit, quæ de ſubiecto non dicatur, ſecundam, quæ dicatur.* Quæ *de ſubiecto dicantur, ea nomen illi & rationem: quæ in ſubiecto ſint, nunquam rationem, ſæpe nec nomen communicare, cætera uel de primis dici, uel in primis eſſe ſubſtantiis.* Ergo *his ſublatis omnia tolli.* De *ſecundis, magis eſſe eam ſubſtantiam, quæ primæ uicinior.* Atq; *ut prima ſe habeat ad reliqua, ſic ſpecies ad*

genus. Nec magis unam speciem substantiam esse, quàm alteram, de iis loquor, quæ tantum species, non & genera. sicut nec unam aliquam primam magis altera esse substantiam. Atq; ut prima se in dicendo habeat ad reliqua, sic ad accidentia species earum & genera. Commune utriusq; substantiæ id esse, ut in subiecto non sit. Tam nomen secundæ, quàm rationem de prima dici. Quod idem tamen & differentiis competat, quæ in subiecto quoq; sint, sed ut partes. Atq; ab utriq; hoc est & substantiis & differentiis, dici uniuoce omnia: sed primum substantiam significare hoc aliquid, secũdam quale quid potius, hoc est, non quale penitus, sed quatenus ad substantiam pertineat. Nihil his esse contrarium: sed nec quanto ipsi, certo præsertim. Quodq; substantia sit, id illam nec magis, esse nec minus. Proprium tamen illius esse, ut eadem numero contraria suscipiat, nequaquam mutationis expers, ne quæstionem uel oratio moueat, uel opinio. Quantum uero esse aut discretum, aut continuum: rursus aut habere partium inter se positum, aut non habere. Discretum, quod nullo communi termino iungatur, ut numerus, ut oratio. Continuum, quod huic diuersum, ut linea, superficies, corpus, tempus, locus. Nam partium positu constare lineam, superficiem, solidum, non constare numerum, tempus orationem, quãdo in his ordo sit potius. Quidquid præterea quantum dicatur, horum similitudine dici. Nihil huic esse contrarium, nec enim obstare magnum & paruum. Nam & esse ad aliquid, & uacare contrario: nisi si quis de loco ambigat. Nec autem recipere magis, aut minus. Proprium tamen quantum esse,

quod æquale uocamus, & inæquale. Ad aliquid illa quidem putari, quæ quod ipsa sunt, esse aliorum dicantur, uel alio quouis pacto. Suscipere contrarium, suscipere magis & minus. Quanquam nec omnia reciproca esse nec uno tamen casu. Vt autem reciproca negentur quædam, reddentium fieri uitio. Quare interdum fingenda uocabula: nec ad accidens tamen, sed referendũ esse ad illa ipsa, ad quæ dicuntur. ubi sublatis etiam cæteris, recurrere. nam ex iis pleraq; simul esse. Nullas reuera substantias esse ad aliquid, si recte uoces Ad aliquid, hoc est quod hoc ipso sit, quoniam aliquo pacto se ad aliquid habeat. quare altero ad liquidum cognito, protinus & alterum cognosci. Qualitatem deinde, qua dicamur quales, in habitu & dispositione consistere, quarum sola discrimen diuturnitas faciat. Item in naturali quadam facultate, & facultatis eius uacuitate. In affectiuis qualitatibus, quas & affectiones quidam uocent, quæ uel sensus afficiunt, uel ex affectionibus oriuntur. At si maneant, affectiuæ qualitates: si protinus abeant, affectiones potius nominentur, cũ ab his quales non dicimur. Postremo in forma cuiusq; & figura, quibus dẽsum tamẽ & rarũ non adnumeres, ut quæ magis positu contineantur. Denominationes hinc produci, nisi si uocabula desint. interdum uero ne tum quidem, cum præsto sunt. Cæterum contraria non qualitatibus modo, sed & qualibus esse: nec omnibus tamen. acsi alterum quale sit ex contrariis, esse item & alterum. magisq; suscipere & minus, nec ubique tamen. Qualitatis esse proprium, simile ac dissimile. Et cum singularia in qualitatibus sint, unde quales appella

mur, genera ipsa interdum ad aliquid esse: nec absurdum tamen, ut duobus idem generibus adscribatur. Reliqua *in unum quasi fasciculum prædicamenta colligũtur.* Facere *enim & Pati contrariis offeruntur, quæ magis etiam, minusq; suscipiant.* Iacere *ipsum denominatur positionibus tantum quatuor, alia prorsus ut manifesta dissimulantur.* Oppositis *immoratur* Aristoteles, *quæ sint aut ad aliquid, aut contraria, aut quale habitus, & priuatio, aut quale dedicatio & abdicatio,* Plurimum *uero ut inuicem differãt. nam* Ad aliquid *ipsum quod sunt oppositorum dici, aut quo alio pacto: cõtraria non item, sed hoc ipsum contraria, quæ si eiusmodi sint, ut necesse alterum sit esse, medio carere: alioqui non carere. sed mediis esse aliquibus nomen, aliquibus fieri, si extrema negaris.* Priuationem *circa idem suapte natura uersari, & habitum, nec enim alibi eße priuationem, quàm ibi naturaliter habitus. aliudq; priuationem, & habitum, quàm quod priuatum fuisse, aut habere habitum dicitur, quanquam utrobique oppositio.* Sic *aliud esse dedicationem et abdicationem aliud quodcunque his subest, oppositionis tamen eundem modum.* Non *easdem esse priuationis habitusq; oppositiones, quæ ad aliquid sint. quoniam illæ nec alterius dicuntur, quod sunt, nec retro aguntur.* Non *item eadem, quæ contrariorum, nam nec necesse illa alterum inesse, ut contrariis quibusdam, & inesse omnibus aliquando: quod nunquam his enenit contrariis, quæ medio uacent.* Addit *& illud, non posse regredi ad habitum priuationem.* Deniq; *abesse à dedicatione abdicationeq;, quibus ueri falsiq; necessitas insit. necessitas illa inquam*

quæ nec contraria tangit, nec illa quæ ad aliquid quanquam aliter id in contrariis, sed iunctim prolatis appare t. Postremo contraria circa idem genus uersari, quin potius aut esse in eodem genere, aut in generibus contrariis, aut ipsamet esse genera. Docet & illud uocabulum Prius, aut tempore dici, aut cum retro si agas, esse alterū non probetur, aut ordine, aut dignitate, aut quoniam sit alteri causa. Vocabulum Simul, uel tempore, uel natura, sed citra causam: uel quoniam sub eodem genere sectione eadem contra partiaris. Sex esse Motus species, generationem, corruptionē, incremētum, decrementum, uariationem, loci mutationem. Motui quietem contrariam, corruptioni generationem, decremēto incrementum: loci mutationi mutationem alteram in contrarium locum. Variationi uel nihil, uel qualitatis pausam, uel qualitatis in contrarium mutationem. Cum illud habere, nunc ut ad habitum dispositionemq; referri, nunc ut ad quantum, nunc ut ad aliquod circa corpus, aut in corporis particula, nunc ut ad partem, nunc ut ad id quod in uase, nunc ut ad possessionem, nunc ad exemplum illud quo uxor uirum, uir habere uxorem dicatur. Atque hactenus in Prædicamentis.

sex motus

ARISTOTELIS STAGIRITÆ

CATEGORIARVM, SIVE prædicamentorum liber ex Græco recognitus, ad Reuerendisſimum Federicum Cæſium Epiſcopum Tudertinum.

De æquiuocis, uniuocis, & denominatiuis. Cap. I.

AEQVIVOCA dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum nomen uero, ſubſtantię ratio diuerſa: ut animal, & homo, & quod dictum eſt. Eorum enim ſolum nomen cōe eſt, ſecūdum nomen uero ſubſtantię ratio diuerſa. Si enim quis asſignet quid ſit eorũ utrunq; quo animal eſt, propriã asſignabit utriuſq; rationē. ¶ Vniuoca uero dicuntur quorũ & nomē cōmune eſt, & ſecundum nomē eadē ſubſtantiæ ratio. ut animal, & homo, atq; bos. cōmuni enim nomine horum utrũq; * animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadē. Siquis enim asſignet utriuſq; rationem, quid utrunq; eſt quo animal eſt, eandem asſignabit rationem. ¶ Denominatiua uero dicuntur quæcunq; ab aliquo, differentia caſu. ſecundum nomen habent appellationem. ut à grammatica grāmaticus, & à fortitudine fortis. ¶ Eorum quæ dicuntur alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia uero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecūdum complexionem dicuntur, ſunt, ut homo currit, homo uincit. Ea uero quæ ſine complexione dicūtur, ſunt, ut homo, bos, currit, uincit.

a. l. homo & bos.

De his quę dicuntur.

DE HIS QVÆ SVNT. Cap.2.

EOrum quæ ſunt,alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt: ut homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine,in ſubiecto uero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt,de ſubiecto autē nullo dicuntur. In ſubiecto uero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit nō ſicut quędam pars: impoſsibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. ut quædam grāmatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto uero nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidē eſt corpore. omnis enim color in corpore eſt. * de ſubiecto autem nullo dicitur. } Alia uero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. ut ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto uero dicitur, ut de grammatica. Alia uero neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto aliquo dicūtur. ut quidā homo, & quidā equus. Nihil.n.taliū neq; in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & unum numero, de ſubiecto nullo dicuntur. in ſubiecto aūt nihil aliqua prohibet eſſe. quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Hoc in alia latina translatiōe nō legitur.

CAPVT TERTIVM.

QVando alterum de alero prædicatur ut de ſubiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodā prædicatur, animal uero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo, & homo eſt, & animal.

Regula Prima.

CAPVT QVARTVM.

DIuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorū, diuerſæ ſunt ſpecies * & differentiæ. ut ani

Secūda regula dequa uide 1.Topi.ca.4. & 6.Topic. a.1.cū ſpē.

malis,& scientiæ. animalis enim differentiæ sunt, gressibile, bipes, & uolatile, & aquatile. scientiæ uero nulla earum est. neque enim scientia à scientia differt, in eo quod bipes est. subalternorum uero generũ, nihil prohibet easdem esse differentias *. superiora enim de iis quæ sub ipsis sunt generibus prædicantur. quare quotcunq; differentiæ prædicati fuerint, totidem & subiecti erunt.

a. l. differẽtias & si nõ omnes.

CAPVT QVINTVM.

De decẽ p̃dicamentis generatim.

Eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, unumquodque: aut substantiam significat aut quãtum, aut quale, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut agere, aut pati. Est autem substãtia quidem, ut in figura dicatur. ut homo, equus. Quãtum autem, ut bicubitum, tricubitum. Quale, ut album, grammaticum. Ad aliquid, ut duplum, dimidium, maius. Vbi uero in foro, in lycio. Quando autẽ, ut heri, superiore anno. Sitũ uero esse, ut iacet, sedet. Hẽre aũt ut calceatũ esse, armatũ esse. Agere uero ut secare, urere. Pati, ut secari, uri. Singula igitur eorũ quæ dicta sunt, ipsa quidem secundum se, in nulla affirmatione dicuntur uel negatione. Horum autem ad se inuicem cõplexione, affirmatio uel negatio fit. omnis enim affirmatio aut negatio uidetur, uel uera, uel falsa esse. eorum autem quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nulllum neque uerum, neq; falsum est. ut homo, album, currit, uincit.

De decem predicamentis

affirmatio et negatio

DE SVBSTANTIA.

Substantia autem est quæ proprie & principaliter, & maxime dicitur, quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est, ut quidam homo, & quidã equus. Secũdæ autem substãtiæ dicũtur specie, in quibus eæ

substantia neq in subiecto neq de subiecto

(quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur) inſunt, & hæ quidem & harũ ſpecierũ, genera, ut qdã homo, in ſpecie qdē eſt in homine, genus uero ſpeciei animal eſt. ſecundę igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur, ut eſt homo; atq; animal. ¶ Manifeſtum eſt autem ex iis quæ dicta ſunt, quòd eorũ quæ de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomen & rationē de ſubiecto prædicari. ut hõ de ſubiecto quodam homine dicitur, prædicatur etiam & nomen. hominem enim de quodam homine prędicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur, quidam enim homo & homo eſt, & animal. quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum uero que in ſubiecto ſunt, in plurimis quidē neq; nomen, neque ratio prædicatur de ſubiecto, in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem uero impoſſibile eſt. ut album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: (dicitur enim corpus album) ratio uerò albi nunquam de corpore prædicabitur. alia uero omnia, aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtãtiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex iis quæ per ſingula proponuntur: ut animal de homine prædicatur, ergo & de quodam homine animal prædicabitur. Nam ſi de nullo quorundam hominum neque omnino de homine. rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodam corpore. Nam ſi non in aliquo eſſet ſingulorum: nec omnino in corpore. quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis: impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe. ✱ ¶ Secundarum uero ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies, quàm genus. Propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ. ſi quis enim aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſſignabit ſpeciem quàm genus aſſignans. ¶ Vt hominem quendam manifeſtius aſſignabit hominem quàm animal aſſignans. illud enim pro

alias ĩ latina tranſlatione addebatur. Oĩa. n. alia aut pdicantur de eis, aut ĩ ſubiectis eis ſũt, quare non exiſtẽtibus primis ſubſtãtiis, ĩpoſſibile eſt aliorum aliquid eſſe.

prium magis cuiusdam homiuis:hoc autem commu- nius.* & cum quandam arborem assignauerit: manifestius assignabit assignando arborem quàm plantam.Γ Amplius primæ substātiæ ideo quòd aliis omnibus subiiciuntur, & omnia alia uel de ipsis prædicantur,uel in ipsis sunt:propter hoc maxime substātiæ primæ dicuntur.quemadmodum autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent: sic & species ad genus se habet. subiicitur enim species generi.genere enim de speciebus prædicantur: species autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his * species genere magis substantia est.Ipsarum uero specierum quæcunque non sunt genera:nihil magis alterum altero substantia est.Nihil enim familiarius assignabis de quodā homine,hominē assignando: quàm de quodā equo, equum.Similiter autem & in primis substantiis: nihil magis alterum altero substantia est.Nihil enim magis quidam homo substantia est:quàm quidam bos. Merito igitur * post primas substantias:sola aliorū omniū species & genera secundæ substantiæ dicuntur.sola enim hæc:eorum quæ prædicantur primam substantiam indicant.quendam enim hominem si quis assignauerit quid est:speciem quidem quàm genus assignando familiarius demonstrabit.& manifestius faciet hominem assignādo,quàm animal. Aliorum uero omniū quidquid assignauerit quis assignabit extraneæ: uelut album,aut currit,aut aliud quodcūque talium assignans.quare merito hæ solæ aliorum secundæ substātiæ dicuntur. Γ Amplius, primæ substantiæ eo quòd aliis omnibus subiiciuntur,& omnia alia de illis prædicantur,uel in ipsis sunt:propriissimæ substantiæ dicuntur,sicut autem primæ substantiæ ad alia omnia se habent:ita genera & species primarum substantiarum ad reliqua omnia se habēt.de his enim reliqua omnia prędicantur,quendam enim hominem dices grammaticū

Quod. n. græ. codi. minime legitur.

Hoiem. n. quēdā assignās aliqs manifestius utiq hominē assignabit q aial assignans,

quod.n.propriū ē ppi quū magis cuiusdā hominis, qd' uero cōius remotius.

a.l.ex his manifestū.

a.l.autem

subsistit propriissime

esse.ergo & hominem & animal grammaticum dices: Similiter autem & in aliis. Commune auté omni substantiæ est in subiecto non esse. Prima namque substantia: nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. secundarum uero substãtiarum constat quidem etiam sic, quod nulla est in subiecto. homo enim de subiecto quidé, quodã homine dicitur: in subiecto uero nõ est neq; enim in quodã homine homo est. similiter auté, & animal de subiecto quidem dicitur quodã homine, nõ etiã est animal in quodã homine. Amplius. Eorũ quę in subiecto sunt nomen quidé de subiecto aliquando nihil prohibet prædicari: rationem uero impossibile est, secundarum uero substantiarum de subiecto & ratio prædicatur, & nomen, rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis similiter. quare non erit eorum substantia: quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc, sed & differentia eorũ est, quæ non sunt in subiecto *. bipes enim & gressibile de subiecto quidem quodã homine * dicitur, in subiecto uero non est. neque enim in homine est bipes. neque gressibile. ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunque ipsa differentia dicitur. uelut si gressibile de homine prędicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur. est enim homo gressibilis. Non conturbent autem nos substantiarum partes. quæ ita sunt in toto *, quasi in subiecto sint, ne forte cogamur eas non esse substãtias confiteri. Nõ enim ita ea quæ sunt in subiecto dicebantur quasi ut partes inessent alicui. Inest autem substantiis & differentiis omnia uniuoce prędicari. Omnia enim quę ab his prędicata sumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de speciebus. a prima nanque substantia, nulla est prædicatio, de nullo enim subiecto dicitur. secundarum uero substantiarum species quidem de indiuiduo prædicatur, genus uero & de speciebus & de indiuiduis. Similiter autem & differentiæ, & de speciebus & de indiui-

prima substantia

a. l. in subiecto, sed de subiecto.

a. l. neq; n. in subiecto homine.

Dubium.

a. l. in toto corpore.

duis prædicantur,& rationem quoq; ſuſcipiunt primę ſubſtātiæ,ſpecierū,& generum,& ſpecies generis,quæ cunque enim de prædicato dicūtur eadem & de ſubiecto dicentur.ſimiliter autem rationem differentiarum ſucipiunt & ſpecies & indiuidua. uniuoca autem ſunt quorū & nomen cōmune eſt,& ratio eadē. quare omnia quæ à ſubſtātiis & differentiis ſunt,uniuoce prædicātur. ⁋ Omnis autem ſubſtātia uidetur hoc aliqd ſignificare.in primis igitur ſubſtātiis indubitabile,& uerum eſt,quod hoc aliquid ſignificant. Indiuiduum enim & unum numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis uero ſubſtantiis uidetur quidem ſimiliter propter appellationis figuram hoc aliquid ſignificare,quando quis dixerit hominem uel animal,nō tamē uerum eſt,ſed magis quale aliquid ſignificant. neque.n.unum eſt quod ſubiectum eſt,quemadmodum prima ſubſtātia.ſed de multis homo dicitur,& animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat quemadmodum album (nihil enim aliud ſignificat album,quā qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant.qualem enim quādam ſubſtantiā ſignificant.plus autem in genere determinatio fit,quā in ſpecie. dicens enim animal plus complectitur,quàm qui hominem. ⁋ Ineſt autem ſubſtantiis nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit cōtrarium,ut cuidam homini,uel cuidam animali? at uero nec homini nec animali aliquid eſt cōtrarium. Non eſt autem hoc ſubſtātiæ proprium,ſed etiam multorum aliorum,ut quātitati,bicubito enim uel tricubito nihil eſt contrarium. at uero nec decem,nec alicui talium. Niſi forte quis multum pauco dicat eſſe contrarium, uel magnum paruo. Determinatorum uero quantorum nullū nulli eſt contrarium. ⁋ Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem,non quoniam ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quoniam eſt) ſed quoniā unaquæque

Nullū nulli ē cōtrariū. duæ negationes negant, & tm̄ eſt, ac ſi dicatur nullū alii cuilibet eſt contrarium.

ſubſtantia

ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus, ut ſi eſt eadem ſubſtantia, homo, non erit magis & minus homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non enim eſt alter altero magis homo, ſicut eſt album alterum altero magis & minus album. & bonum alterum altero magis & minus bonum. ſed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur. ut corpus cum ſit album magis nunc album eſſe dicetur quàm prius. & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. Subſtantia uero non dicitur magis neque minus. nihil enim homo magis nunc homo quàm prius dicitur, neque aliorum quicquam quæcunque ſubſtantię ſunt. quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.

magis & minus

ſubſtantia dicitur magis & minus

¶ Maxime uero proprium ſubſtantiæ eſſe uidetur, quod cum unum & idem numero ſit: contrariorũ ſuſceptiuum eſſe. ut in aliis quidem nõ habet quiſquam quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ: quod cum ſit unum numero, ſuſceptibile cõtrariorum ſit. uelut color, qui eſt unus & idem numero: non dicitur * albus & niger. neque eadem actio & una numero: praua * & ſtudioſa. ſimiliter autem & in aliis quecunque non ſunt ſubſtantiæ. Subſtantia uero cum unum & idem numero ſit: ſuſceptiua contrariorum eſt. ut quidam homo, cum unus & idem ſit: aliquando quidem albus, aliquando ſit niger, & calidus & frigidus: & prauus, & ſtudioſus, in aliis autem nullis aliquid tale uidetur. ¶ Niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem & opinionem cõtrariorum, eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio uera & falſa uidetur eſſe. ueluti ſi uera ſit oratio, ſedere quendam: eo ſurgente ipſa eadem falſa erit. ſimiliter autem & de opinione. ſi quis enim uerum * putet aliquem ſedere, ſurgente eo falſo putabit eandem de ipſo opinionem habens. ¶ Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat: tamen modo differt. nam ea quæ in ſubſtantiis ſunt ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum. Frigidum enim ex calido fa-

* a. l. eſt.
* a. l. numero nõ erit praua.
* a. l. uere

ctum mutatur (alteratur enim)& nigrum ex albo, & studiosum ex prauo. similiter autem & in aliis unumquodque eorum mutationem suscipiens: susceptibile contrariorum est. Oratio nanque & opinio ipsa quidem immobilia omnino perseuerant. cum uero res mouetur, contraria circa ipsa fiunt. oratio nanque eius quòd sedeat aliquis permanet eadem, cum uero res mota, fit: aliquando quidem uera, aliquando autem falsa dicitur ⁎: similiter autem est in opinione. quapropter saltem modo proprium substantiæ est: ut secundum mutatiouem suiipsius susceptibilis sit contrariorum. Siquis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem susceptibilia ⁎ esse contrariorum: non est hoc uerum. Oratio nanque & opinio non in eo quòd ipsa aliquid recipiant, contrariorum susceptibilia esse dicuntur, sed eo quòd circa alterum aliqua passio facta sit, nam in eo quòd res est, aut non est: in eo etiam oratio uera uel falsa esse dicitur, non eo quòd ipsa susceptibilis sit contrariornm. simpliciter enim à nullo: neque oratio, neque opinio mouetur. quapropter non erunt susceptibilia contrariorum, cum nulla contrarii, ⁎ passio in eis facta. uerum, substantia in eo quòd ipsa contraria recipiat, in hoc susceptibilis esse contrariorum dicitur. languorem enim & sanitatem suscipit & candorem & nigredinem: & unumquodque talium ipsa suscipiendo, contrariorum susceptibilis esse dicitur. quare proprium erit substantiæ hoc, quod cum uunm & idem numero sit, secundum suiipsius mutationem, susceptibilem contrariorum esse. De substantia quidem hæc dicta sint.

a.l. falsa fit

a.l. & oppositionem dicēs susceptibilia.

Idē infra ca. de priore.

a.l. cū nulla ī ipsis fit

quãtitas

DE QVANTO.

Quanti autem, aliud quidem est discretum aliud autem cōtinuum, & aliud quidem ex habētibus positionem ad seinuicem in ipsis partibus constat, aliud autem ex non haben

tibus positionem. ⸿ Est autem discretum quidem, ut numerus, & oratio, continuum uero, ut linea, superficies, corpus. amplius autem præter hæc, locus & tempus. Partium etenim numeri nullus est communis terminus, ad quem copulantur partes eius. ut quinque si sunt denarii partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque, & qninque, sed semper discreta sunt. & tria & septem ad nullum communem terminum copulantur. neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere, sed semper discrete sunt. quapropter numerus quidem discretorum est. Similiter autem & oratio. Quod etenim quantum est oratio, manifestum est. mensuratur enim syllaba breui & longa. dico autem cum uoce orationem factam. ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur. non enim est communis terminus ad quem syllabæ copulentur, sed unaquæque diuisa est, ipsa secundum seipsam. Linea uero cōtinua est. est enim sumere communem terminū punctū ad quem partes eius copulentur: & superficiei, lineam. plani nanque partes ad aliquem communem terminū copulantur. similiter autem & in corpore habeas sumere * communem terminum, lineam uel superficiem, ad quam corporis partes copulantur. Est autem talium & tempus & locus. presens enim tempus, copulatur ad præteritum. & ad futurum rursus locus continuorum est, locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminū copulantur, ergo & loci partes quæ obtinent singulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulātur, ad quem & corporis partes. quapropter cōtinuus erit & locus. Ad unum enim communem terminum eius partes copulātur. ⸿ Amplius autem. Alia quidem constant ex partibus quæ in eis sunt, positionem habentibus ad seinuicem. alia autem ex non habentibus positionem. ut lineæ quidem partes positionem ha-

* a.l. sumere, & assignarē

bent ad ſeinuicem. ſingulæ nanque earum ſitæ ſunt alicubi, & habeas unde diſtincte ſumas, & aſsignes ubi ſingulę ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum, copulantur. ſimiliter autem & partes plani poſitionem habent aliquam. ſimiliter nanque aſsignaretur unaquæque ubi iacet, & quæ copulantur ad ſeinuicem. ſed & ſolidi partes ſimiliter & loci. In numero autem non poſsit quiſquam oſtendere, quemadmodum partes. eius poſitionem aliquam habent ad ſeinuicem, aut ubi iacent, aut quæ partes ad ſeinuicem connectuntur. neque eæ quæ temporis ſunt, nihil enim permanent partes temporis: quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit? ſ Sed magis ordinem quẽdam dices habere eo quòd aliud quidem prius ſit temporis, aliud uero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quòd prius numeratur unus quàm duo, & duo quàm tria. & ſic habebunt aliquem ordinem, poſitionem uero non omnino accipies. ſed & oratio ſimiliter. nulla enim remanet partium * ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere. Quapropter non erit nulla poſitio partium eius, ſi quidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus * conſtant. alia ex non habẽtibus poſitionem. ſ Proprie autem quanta hæc dicuntur ſola quæ dicta ſunt: alia uero omnia ſecundum accidens. Ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quanta, ut multum dicitur album: eo quòd ſuperficies multa ſit. & actio longa: eo quòd tempus multum ſit, & motus multus. Neque enim horum ſingulum: per ſe quátum dicitur. ut ſi quis aſsignet quanta actio eſt: tempore diffiniet annuam, uel ſic aliquo modo aſsignãs. & album quantum quid ſit aſsignans ſuperficie diffiniet, quanta enim fuerit ſuperficies tantum album eſſe diceret. quare ſola proprie ſecundum ſeipſa dicuntur quanta quæ dicta ſunt. aliorum uero nihil per ſe, ſed ſi forte per accidens. ſ Amplius. Quanto nihil eſt

a. l. partiũ ipſius.

nihil

a. l. poſitionẽ ad ſeinuicem partibus.

contrarium. In definitis enim manifestum est, quòd nihil est contrarium. ut bicubito uel tricubito, uel superficiei, uel alicui talium. nihil enim illis est contrarium. ┏ Nisi quis forte dicat multum pauco esse contrarium, uel magnum paruo. Horum autem nihil est quantum: sed magis eorum quæ sunt ad aliquid. Nihil enim ipsum per seipsum magnum uel paruum dicitur: sed eo quòd ad alterum refertur. ut mons quidem paruus dicitur, milium uero magnum eo quòd hoc iis quæ sunt sui generis maius sit, illud uero iis quæ sui sunt generis minus: ergo ad alterum est eorum relatio. nam si per seipsum magnum uel paruum diceretur, nunquam mons quidem aliquando paruus: milium uero magnum diceretur. Rursus in uico quidem plures homines esse dicemus, Athenis uero paucos. cum sint illis multo plures. & in domo quidem multos: in theatro uero paucos, cum sint plures. ┏ Amplius. Bicubitum quidem & tricubitum, & unumquodque talium quantum significat: magnum uero uel paruum non significat quantum, sed magis ad aliquid quoniam ad alterum consideratur & magnũ & paruũ. quare manifestum est: quod ipsa sunt eorum quæ ad aliquid. ┏ Amplius. Siue aliquis ponat quanta esse hęc siue non ponat: nihil est in illis contrarium. quod enim non potest sumi per seipsum, sed ad alterum refertur: quomodo huic aliquid erit contrarium? ┏ Amplius autem. Si sunt magnum & paruum contraria: continget idem simul contraria suscipere. & ea ipsa sibimet esse contraria, contingit enim simul * idem paruum esse & magnum. est enim ad hoc quidem paruum. ad aliud uero, idipsum magnũ, quare idem & paruum & magnum eodem tempore esse contingit. quare simul contraria suscipere. sed nihil est quod uideatur simul cõtraria suscipere posse. ut in substantia quidem: susceptibilis enim contrariorum esse uidetur: sed nullus simul sanus est & æger,

Instantia.

a.l.n. aliquã simul.

neque album & nigrum est simul. nihilq; aliud simul contraria suscipiet. Et eadem sibiipsis contingit esse contraria. nam si est magnum paruo contrarium: ipsum autem idem simul est magnum & paruum, ipsum sibi erit contrarium, sed impossibile est aliquid sibiipsi esse contrarium. non est igitur magnum paruo contrarium: neque multum pauco. quare nisi & eorum quæ ad aliquid hæc quis dicat, sed quanti: nihil contrarium habebunt. ⁊ Maxime autem circa locum esse uidentur contrarietas quanti. sursum enim ei quod est deorsum contrarium ponunt, locum qui in medio est deorsum dicentes: eo quòd plurima distantia est medii ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorum ab his afferre diffinitionē. quæ enim plurimum à seinuicem distant eorum quæ sunt sub eodem genere, contraria esse diffiniunt.

Dubitatio hæc soluitur a Gilberto Porretano in libro sex prīcipiorū. in cap. de ubi circa finē.

⁊ Non uidetur autem quantum suscipere magis & minus, ut bicubitum: neque enim alterum altero magis bicubitum * neque in numero, ut tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque quàm tria, nec tempus alterum altero magis tempus dicitur. nec in nullo eorum quæ dicta sunt omnino. magis & minus dicitur. quare quantum non suscipit magis & minus. ⁊ Proprium autem maxime quanti est, quòd æquale & inæquale dicitur. Vnumquodque enim eorum quæ dicta sunt quantorum, æquale & inæquale dicitur. ut corpus, æquale & inæquale dicitur. & numerus & tempus, æquale & inæquale dicitur. similiter autem & in aliis quæ dicta sunt, unumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris uero quæcunque quanta non sunt, non prorsus uidebitur æquale & inæquale dici. ut dispositio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, sed magis similis & dissimilis. & album æquale & inæquale non omnino dicitur, sed simile * uel dissimile. quare quanti maxime sit proprium, æquale & inæquale dici.

a.1. magis & minus bicubitum.

a.1. sed magis simile.

DE HIS QVÆ AD ALIQVID.

AD aliquid uero talia dicuntur, quæcunque hæc ipsa quæ sunt aliorum esse dicuntur, uel quomodo libet alter ad alterum. ut maius hoc ipsum quod est alterius dicitur: alíquo enim maius dicitur. & duplũ alterius dicitur hoc ipsum quod est: alicuius enim duplum dicitur, similiter autem & alia quæcunque huiusmodi sunt. At uero sunt etiam & hæc ad aliquid: ut habitus, dispositio, sensus, scientia, propositio. hæc enim omnia quæ dicta sunt hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodo libet aliter ad alterum, & non aliud quiddam. habitus enim alicuius habitus esse dicitur & sciẽtia alicuius scientia, & positio alicuius positio, & alia uero similiter. Ad aliquid igitur sunt, quæcunq; hæc ipsa quæ sunt, aliorum esse dicuntur, uel quomodo libet aliter ad alterum. ut mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & simile alicui simile, & cætera talia similiter ad aliquid dicuntur. ¶ Sunt autem & accubitus, & statio, & sessio positiones quædam. positiones uero ad aliquid sunt iacere autem & stare uel sedere, ipsa quidem non sunt positiones, denominatiue uero dicuntur ab iis, quæ dictę sunt, positionibus. ¶ Inest autem & contrarietas in iis quæ sunt ad aliquid, ut uirtus uitio contrarium, cum sit utrunq; eorum ad aliquid, & scientia ignorantiæ. Non autem omnibus iis quæ sunt ad aliquid insunt contraria*. duplici enim nihil est contrarium, neq; triplici, neq; ulli talium. ¶ Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliqd sunt, suscipere. Simile enim & dissimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur: cum utrunque sit ad aliquid: simile enim alicui simile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ sunt ad aliquid, suscipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur

*a.l. ad aliquid inest cõtrarietas

magis & minus duplum, nec aliquid talium. Omnia autem quæ sunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur, ut seruus, domini seruus, & dominus, serui dominus esse dicitur, & duplum, dimidii duplum: & dimidium dupli dimidium & maius, minore maius: & minus maiore minus. similiter autem & in aliis. Sed casu aliquotiens different secundum locutionem. ut scientia scibilis scientia dicitur: & scibile scientia scibile: & sensus sensibilis sensus: & sensibile sensu sensibile. At uero aliquotiens non uidebitur conuerti: nisi conuenienter ad quod dicitur assignetur, sed peccet is qui assignat, ut ala si assignetur auis: non conuertitur ut sit auis alæ. non enim prius conuenienter assignatum est ala auis. neq; enim quatenus auis est. eatenus ala ipsius dicitur: sed in eo quòd alata est. multorum enim & aliorum, alæ sunt, quæ non sunt aues. Quare si assignetur conuenienter: & conuertitur. ut ala, alati ala est: & ala, alatum, alatum. Aliquotiens autem forte & nomen fingere necesse erit: si non fuerit nomen impositum ad quod cònuenienter assignetur. ut temo si assignetur nauigii, nõ est assignatio cõueniens: neq; enim in eo quòd nauigium est: in eo ipsius temo dicitur. sunt enim nauigia, quorum temones non sunt. quare non conuertitur. nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior assignatio erit: si sic quodammodo assignetur. temo temonatæ rei temo est aut quomodocunq; aliter. nomen enim non est, positum. & conuertitur si conuenienter assignetur: temonatum enim temone temonatum est. Similiter autem & in aliis. ut caput conuenientius assignabitur capitati caput, quam si animalis assignetur. neq; enim in eo quòd est animal, caput habet. multa enim animalia sunt capita non habentia. Sic autem fortasse facillime quis sumet. quibus posita non sunt nomina: si ab iis quæ prima sunt, & iis ad quæ conuertuntur, nomina ponantur. ut in iis quę prædicta sunt: ab ala alatum,

à temone temonatum. Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur: si conuenienter assignentur, ad conuertentia dicuntur. quoniam si ad quodlibet aliud assignentur. & non ad id ad quod dicuntur: non conuertuntur. dico autem quoniam neq; eorum quæ in confesso ad côuertentia dicũtur, & nomina eis posita sunt nihil cõuertitur: si ad aliquid eorum quæ sunt accidentia assignentur, & non ad id quod dicuntur. ut seruus si non domini assignetur, sed hominis, uel bipedis, uel cuiuscunq; talium: non conuertitur. neq; enim dici potest: homo est serui homo, non enim conueniens est assignatio. Si tamen * conueniẽter assignetur ad quod dicitur omnibus aliis sublatis quæcunq; accidentia sunt, relicto autem solo illo ad quod assignatum est conuenienter semper ad ipsum dicetur. ut si seruus ad dominum dicitur, circumscriptis omnibus quæ accidentia sunt domino, ut esse bipedem uel scientiæ susceptibilem, uel hominem, relicto uero solo quod dominus est: semper seruus ad ipsum dicetur, seruus enim domini seruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id ad quod dicitur assignetur: circunscriptis omnibus aliis, relicto autem eo solo ad quod assignatum est, non dicetur ad ipsum. assignetur enim seruus hominis, & ala auis, & circunscibatur ab homine esse dominum: nõ enim amplius seruus ad hominem dicetur. cum enim dominus non sit, neq; seruus est. Similiter & de aue: si adimitur eam alatam esse. non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim nõ sit alatũ, nec ala erit alicuius. Quare oportet assignare ad id ad quod conuenienter dicitur & si sit nomen positum, facilis erit assignatio. si autem non sit, fortasse necessarium erit nomen fingere. si autem sic assignentur: manifestum est quoniam omnia quæ ad aliquid sunt ad conuertentia dicuntur. r Videntur autem ad aliquid, simul esse natura. & in plurimis quidem uerum est, in aliquibus uero non uerum. simul enim duplum & dimidium sunt, & cum sit

a. l. Amplius, si tamẽ.

dimidium, duplum est. & cum sit dominus, seruus est. & cum sit seruus, dominus est. similiter autem his, & alia. Simul autem hæc auferunt sese inuicem. si enim non sit duplum: non erit dimidium. & si non sit dimidium: non erit duplum. similiter autem & in aliis quęcunque talia sunt. ¶ Non autem in omnibus his quæ ad aliquid uerum uidetur, esse simul natura. scibile enim scientia prius uidebitur esse. nanque in pluribus prę existentibus rebus scientias accipimus, in paucis enim uel nullo quisquã hoc perspiciet simul cum scibili sciẽtiam esse factam. ¶ Amplius. Scibile sublatũ simul aufert scientiam, scientia uero simul non aufert scibile. nã si scibile non sit, nõ erit scientia, nullius enim erit * sciẽtia. scientia uero si non sit, nihil prohibet esse scibile, ut circuli quadratura si est scibilis, scientia quidem eius nondũ est, illa uero scibile est. ¶ Amplius. Animali quidem sublato non erit scientia, scibilium uero plurima esse contingit. Similiter autem his sese habent ea quæ de sensu sunt. sensibile enim prius quàm sensus esse uidetur. sublatũ enim sensibile. simul aufert sensum. sensus uero, sensibile non simul aufert. sensus enim circa corpus & in corpore sunt sensibile autem sublato, aufertur & corpus sensibile enim corpus est *. cum autem corpus non sit: aufertur & sensus. quare simul aufert sensibile, sensum. Sensus uero, sensibile non simul aufert. sublato enim animali, sensus quidem aufertur sensibile autẽ erit corpus. ut calidum *, dulce, amarũ, & omnia alia quæcunque sunt sensibilia. ¶ Amplius. sensus quidem simul cum sensitiuo fit. simul enim fit animal, & sensus, sensibile uero ante animal aut sensum est. ignis enim & aqua & alia huiusmodi ex quibus ipsum animal cõstat. ante sunt quàm animal omnino sit, aut sensus. quare prius sensibile quàm sensus esse uidebitur. ¶ Habet autem dubitationem utrũ nulla substantia ad aliquid dicatur, quemadmodum uidetur: si hoc * contingat secundum quasdam secundas substantias.

a. l. amplius erit.

a. l. sensibilium enim & corpus est.

a. l. sensibile autẽ non ut calidũ.

Dubium.

a. l. an hec.

Nam in primis ſubſtantiis uerū eſt. nam neq; tota neq; partes primarum ſubſtantiarum *: dicūtur ad aliquid. nam quidam homo, nō dicitur alicuius quidā homo: neq; quidam bos: alicuius quidam bos. Similiter autē & partes, quædam enim manus: non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput nō dicitur alicuis quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantiis: atq; hoc quidem in pluribus. ut homo non dicitur alicuius homo. nec bos alicuius bos: nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur: in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, quoniam nō ſunt ad aliquid. In aliquibus uero ſecundis ſubſtātiis: habet dubitationem. ut caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe uidebuntur. ¶ Si igitur ſufficiēter eorum quæ ſunt ad aliquid deffinitio aſsignata eſt: aut omnino difficile, aut impoſsibile eſt oſtendere quòd nulla ſubſtātia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur. Si autem non ſufficienter: ſed ſunt ad aliquid quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodam modo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur, Prior uero diffinitio ſequitur quidē omnia ea quę ſunt ad aliquid, non tamen in ipſis idem eſt cum eo quod eſt eſſe ad aliquid, ipſa quæ ſunt aliorum dicantur. ¶ Ex his autem manifeſtum eſt quòd ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid definite ſciet: & illud ad quod dicitur definite ſciturus eſt. Manifeſtū igitur & ex ipſis eſt. ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe iis quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit ad quod hoc aliquo modo ſe habet. ſi enim nō nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet, neq; ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palàm hoc eſt. ut ſi quid nouit quis definite, quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definite nouit: ſi enim nullius definitorū nouit ipſum

a. l. nō hēt. primarum ſubſtātiarū

duplum esse, neque si sit duplũ omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid si nouit quis quòd melius est, & quo melius est statim definite necessarium est nosse. Propter hæc autẽ non indefinite hoc cognoscet quod hoc est peiore melius. suspicio enim hæc est, non sciẽtia: non enim adhuc sciet exacte quòd est peiore melius. si enim sic accidit, nihil est deterius ipso. Quapropter palàm est quòd necessarium est si nouerit quis aliquod relatiuorum definite, & id ad quod dicitur definite necesse est nosse. ¶ Caput uero & manus, & eorũ singula quæ substantiæ sunt ea ipsa quæ sunt sciri definite possunt, ad quod uero dicantur non est necessarium scire. cuius enim hoc caput, uel cuius hæc manus sit: non est scire definite. quare non erunt hæc ad aliquid. Si uero nõ sunt hæc eorum quæ sunt ad aliquid, uerum erit dicere quòd nulla substãtia eorum est quæ sunt ad aliquid. Fortasse autem difficile sit de huiusmodi rebus uehementer asserere, nisi id sæpe pertractatum sit. dubitasse autem de horum unoquoque non est inutile.

Dubitare de singulis nõ ẽ inutile. uide de hoc primo 10. cap. 1.

DE QVALI ET QVALITATE

Vide, p hoc 5. Meta. 19

QVALITATEM uero dico, secundum quam quales quidam esse dicuntur. Est autem qualitas, eorum quæ multipliciter dicuntur. Vna quidem igitur species qualitatis. habitus & dispositio dicantur. ¶ Differt autem habitus à dispositioine: quod permanentior * & diuturnior est. Tales uero sunt scientiæ & uirtutes per sciẽtia enim uidetur esse permanentium, & diuturnorum *. si quis uel mediocriter sumat scientiam: nisi grandis permutatio facta sit, uel ab ægritudine, uel ab aliquo huiusmodi. similiter autem & uirtus. ut iustitia, & temperantia, & singula talinm non uidentur posse facile moueri, neque facile permutari. dispositiones uero dicuntur

a. l. quod multo permanentior a. l. & difficiliter mobilium.

quæ ſunt facile mobilia,& cito permutabilia. ut calor, & infrigidatio,& ægritudo, & ſanitas, & quæcunque alia huiuſmodi:afficitur enim quodammodo ſecundũ eas homo:cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit,& ex ſanitate in ęgritudinem tranſit.ſimiliter aũt & in aliis niſi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem cõgenita,& immobilis uel omnino difficile mobilis exiſtẽs:quam iam quiſpiam ut * habitum uocet. Manifeſtum eſt autem, quòd hæc uolunt habitus dicere,quæ ſunt diuturniora,& difficilius mobilia. Nanque diſciplinas non multum retinentes,ſed facile mobiles exiſtentes:non dicunt habitum habere, & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius,melius'ue.quare differt habitus à diſpoſitione, quòd hæc quidem facile mobilis ſit, ille uero diuturnior & difficilius mobilis. ¶ Sunt autem habitus,& diſpoſitiones,diſpoſitiones uero non neceſſe eſt habitus eſſe.qui enim retinent habitum:& quodammodo,diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum. ¶ Aliud uero genus qualitatis eſt ſecũdum quod pugillatores uel curſores, uel ſalubres,uel inſalubres dicimus,& ſimpliciter quæcunque ſecundum potentiam naturalem uel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo unũquodque huiuſmodi dicitur:ſed quod habent naturalem potentiam,uel impotentiã facile aliquid facere,uel nihil pati.ut pugillatores,uel curſores dicũtur,nõ quòd ſint diſpoſiti aliquo modo,ſed quòd habeãt potentiam naturalem uel impotentiam aliquid facile faciendi.Salubris uero dicuntur:eo quòd habeant potentiam naturalem.ut nihil à quibuslibet accidẽtibus facile patiantur:inſalubres uero quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuſcunque accidentibus patiendi.Similiter autem his durum & molle ſe habent.durum enim dicitur quod habeat potentiam nõ facile ſecari;molle uero quod eiuſdem ipſius

a.l. quiſpiã forte aliẽ.

calor

differentia

ſemper ſunt habitus

a.l. qualitates uel passiones.

habeat impotentiam. Tertium uero genus qualitatis est: passibiles qualitates & passiones *. Sunt autem huiusmodi, ut dulcedo & amaritudo, & austeritas, & omnia his cognata. amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates sunt: manifestum est. quæcunque enim has susceperint: ipsa qualia dicuntur secundum ipsas: ut mel quoniam dulcedinem suscepit, dicitur dulce, & copus albũ, quoniam albedinem suscepit. similiter & in cæteris *. Passibiles uero qualitates dicuntur non quòd ea quæ illas susceperint qualitates, aliquid patiantur (neque enim mel quoniam aliquid passum sit. dicitur dulce, neque aliquid aliud huiusmodi) similiter autem his, & calor & frigus passibiles qualitates dicuntur, non, quòd ea quæ illas suscipiunt aliquid passa sint, sed quoniam secundum sensus unaquæque dictarum qualitatum passionis effectiua est, passibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim passionem quandam secundum gustum efficit: & calor secundum tactum . similiter autem & aliæ. Albédo autem & nigredo et cæteri colores non eodem modo iis, quæ dicta sunt passibiles qualitates dicũtur, sed eo quòd ipse ab aliqua passione innascuntur. quoniam enim fiunt propter aliquam passionem multæ colorum mutationes: manifestum est. erubescens enim aliquis, rubeus factus est. et timẽs pallidus, et unumquoque talium (quare etiam si quis natura aliquid talium accidentium perturbationm'ue passus est. similem * colorem uerisimile est eum habere. Quæ enim effectio nunc in eo quod uerecundetur circa corpus facta est: etiã secũdũ naturalem constitutionẽ eadem fieri potest affectio, ut et naturalis color similis sit, quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus passionibus difficile mobilibus et permanentibus principium sumpserunt: passibiles qualitates dicuntur. siue enim secundum naturalem constitutionem, pallor fit aut nigredo: qualitates dicuntur (quales enim secun-

a.l. cæteris se habet.

qualitas passibilis

qualitas non passibilis

a.l. quare & si quis natura taliũ aliquã passionum passus ẽ ex aliquibus naturalibus accidẽtibus similem.

dum eas dicimur) siue propter ægritudinem longam. uel propter æstum eidem contingit nigredo, uel pallor. & non facile prætereunt, uel etiam per uitam permanent. passibiles qualitates & ipsæ dicuntur. similiter enim quales secundum eas dicimur. Quæcunque uero ex iis quæ facile soluuntur, & cito transeunt, fiunt, passiones dicuntur, qualitates uero minime. non enim aliqui secundum ipsas dicũtur quales, neque enim qui propter uerecũdiam rubeus factus est, rubeus dicitur. neque cui pallor propter timorem uenit, pallidus est, sed magis eo quòd aliquid passus est. quare passiones quidem huiusmodi dicuntur, qualitates uero minime. Similiter autẽ his, & secũdum animam passibiles qualitates & passiones dicuntur. quæcũq; enim mox innascendo ab aliquibus passionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur et ipsæ ut amẽtia, mentis alienatio et ira, & alia huiusmodi. quales enim secundum eas dicuntur, idest iracundi atque amentes. similiter aũt & quæcunque alienationes non naturales, sed quæ ab aliquibus aliis accidentibus factæ sunt difficile prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates sunt etiam huiusmodi. quales enim & secundum eas dicuntur. Quæcunque uero ab iis quæ facile & cito preætereunt, fiunt passiones dicuntur. ut si quis contristatus, iracundior fiat ✳. non enim dicitur iracundus, qui huiusmodi passione iracundior est, sed magis quia aliquid passus. quare passiones quidem huiusmodi dicuntur: qualitates uero minime. ¶ Quartũ uero genus qualitatis est figura, & circa unumquodque constans forma. amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & si quid aliud his simile. secundum enim unumquodque eorũ quale quid dicitur. triangulum enim uel quadrangulũ esse quale quid dicitur, & rectũ aut curuũ: & secundũ etiam formam unumquodque quale dicitur. ¶ Rarum uero & spissum, & asperum & leue putabuntur quidẽ quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur

a.l. fiat passio dicitur

esse à diuisione quæ circa quale est. quandam enim positionem magis uidentur partium utrũque monstrare. spissum enim dicitur: eo quòd partes sibiipsis propinquæ sint. rarum uero. eo quòd distent à seinuicem. & leue quidem, quòd in rectitutudine aliquomodo partes iacent. asperum uero, quòd hæc quidem superet. illa uero sit inferior. fortasse quidẽ igitur alius quispiã modus apparuerit qualitatis. sed ferè q maxime dicũtur, hi sunt. qualitates itaq; sunt, quæ dictæ sunt. ¶ Qualia uero sunt, quæ secundum has denominatiue dicuntur, uel quomodolibet aliter ab iis. ¶ In plurimis itaq; & feré in omnibus denominatiue dicuntur. ut à candore cãdidus, & à grammatica grammaticus, & à iustitia iustus, & similiter & in aliis. In aliquibus uero eo quòd non sunt posita qualitati nomina, non cõtingit ea quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici. ut cursor, aut pugillator, qui secundum naturalem dicitur potẽtiam, à nulla qualitate denominatiue dicitur. nõ enim posita sunt nomina potentiis * secũdum quas isti quales dicũtur, sicuti disciplinis secundum quas pugiles uel palæstrici secundum dispositionem dicũtur. Pugilatoria enim & palæstrica disciplina dicitur. quales uero ab his denominatiue dicuntur, qui disponuntur. Aliquando autẽ & posito nomine, non dicitur denominatiue, quòd secundum eam quale dicitur. ut à uirtute studiosus. eo enim q uirtutem habeat studiosus dicitur. sed non denominatiue à uirtute. Non autem in pluribus hoc tale est. qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis. ¶ Inest autem & contrarietas secũdum qualitatem, ut iustitiæ iniustitia contraria est, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea quæ secundum eas qualia dicuntur. ut iniustum iusto, & album nigro. Non in omnibus autem, hoc accidit: rubro enim aut pallido, aut huiusmodi coloribus, nihil est contrarium qualibus existentibus. Amplius, Si contrariorum alterum

Diffinitio qualium.

a. l. potentiis iis.

rum

rum fuerit quale, & reliquum erit quale, hoc autem palàm est ex singulis proponenti alia prædicamenta. ut si est iustitia iniustitiæ contrarium. quale autem est iustitia, quale igitur & iniustitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniustitiæ, neque quantum, neque ad aliquid. neque ubi, nec omnino aliquid huiusmodi nisi quale. sic autem & in aliis quæ secundum quale sunt contraria. ſ Suscipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iustum alterum altero magis & minus. Sed & ipsa intensionem suscipiunt. cum candidum nanque sit, contingit amplius candidum fieri. non tamen omnia sed plurima. Iustitia nanque si dicatur magis & minus iustitia: potest quilibet ambigere, similiter autem & in aliis dispositionibus quidam enim dubitant de talibus. iustitiam nanque iustitia non omnino aiunt magis & minus debere dici: nec sanitatem sanitate. minus autem habere alterum altero sanitatem aiunt: & iustitiam alterum minus altero habere dicitur, sic autem & grammaticam, & alias dispositiones. sed tamen ea quæ secundum eas dicuntur *, indubitanter recipiunt magis & minus. grammaticior enim alter altero dicitur: & iustior, & sanior, sic autem & in aliis. Triangulum uero & quadrãgulum non uidentur magis & minus suscipere: neque aliqua aliarũ figurarum. quæ enim diffinitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia similiter trianguli uel circuli sunt: eorum autem quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratũ magis quàm parte altera longius, circulus est. neque alterum enim, recipit circuli rationem. simpliciter autẽ si utraque non recipiunt propositi rationem, non dicetur alterum altero magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus. Horũ itaque quę prædicta sunt: nihil est proprium qualitatis. ſ Similia uero aut dissimilia secundum solas dicuntur qualitates. Simile enim

a.l. dicũtur qualia.

& dissimile alterum alteri non est secundum aliud, nisi secundum id quod quale est. Quare proprium est qualitatis secundum eam simile uel dissimile dici. ¶ At uero non decet conturbari: ne quis nos dicat de qualitate propositum facientes, multa eorum quæ sunt ad aliquid connumerasse: habitus enim & dispositiones eorum quæ ad aliquid sunt esse dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus * genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ sunt singularia nam cum disciplina genus sit: idipsũ quod est alterius dicitur, alicuius enim disciplina dicitur. eorum uero quæ singularia sunt: nihil ipsum quod est alterius dicitur. ut grammatica non dicitur alicuius grammatica, nec musica alicuius alterius musica. sed forte secundum genus. & hæc ad aliquid dicuntur. ut grammatica alicuius dicitur disciplina, non alicuius grammatica: & musica alicuius disciplina, non alicuius musica. quapropter quæ singularia quidem sunt non sunt ad aliquid. dicimur autem quales secundum singula. hæc enim & habemus. scientes * enim dicimur. eo quòd habemus singularũ scientiarum aliquas. quare hæc erunt etiam qualitates quæ singulares sunt: secundum quas aliquando & quales dicimur, hæc autem non sunt eorũ quæ sunt ad aliquid. Amplius, si cõtingit idem ipsum & quale & ad aliquid esse, nihil est inconueniens in utrisque hoc generibus enumerare.

Remouet dubitationem.

a. l. oĩbus talibus qualitatibus.

a. l. hac. n. & hẽmus scias.

DE AGERE ET PATI.

Recipit autem agere & pati cõtrarietatem & magis & minus. Calefacere enim ei quod est frigefacere contrarium est, & calefieri ei est frigefieri, & delectari ei quod est contristari. quare suscipiunt contrarietatem, & magis & minus, est enim calefacere & magis & minus: & calefieri magis & minus, & tristari magis & miuus. suscipiunt

agere et pati recipiũt cõtrarietatẽ

igitur magis & minus agere & pati. de his igitur tot dicuntur.

DE CÆTERIS PRÆDICAMENTIS.

Dictum est autem & de eo quod est situm esse in iis quæ sunt ad aliquid ꝙ denominatiue à positionibus dicitur. De reliquis uero, id est quando, & ubi, & habere, propterea ꝙ manifesta sunt, nihil de ipsis aliud dicitur quàm quæ in principio dicta sunt: ꝙ habere quidem significat calceatum esse, armatum esse. ubi uero ut in Lycio, in foro, & alia quæcunq; de his dicta sunt. Igitur de omnibus generibus quæ proposuimus sufficiunt dicta.

DE OPPOSITIS.

Tertia ps.

De oppositis autem quot modis solent opponi dicendum est: dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ad aliqd, aut ut contraria, aut ut priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Opponitur antem unumquodq; istorũ ut sit figuratim dicere, tanquã ad aliquid quidem, ut duplum dimidio: tenquam contraria autẽ, ut malum bono: tanquam autem secundum priuationem, & habitum, ut cæcitas & uisio: tanquã uero affirmatio & negatio: ut sedet non sedet. ¶ Quæcunq; igitur ut ad aliquid opponuntur, ea ipsa quæ sunt oppositorum dicũtur, aut quomodolibet aliter ad ipsa. ut duplum dimidii, hoc ipsum quod est, alterius dicitur. alicuius enim duplum dicitur, & scientia scibili, tanquam ea quæ sunt ad aliquid opponitur. & dicitur sciẽtia ipsum quod est scibilis: & scibile dicitur ipsum quod est ad oppositum ad scientiam. scibile enim aliquo dicitur .s. scientia scibile. quæcunq; ergo opposita sunt tanquã ad aliquid, ea ipsa quæ sunt oppositorũ, uel alio quoli

bet modo adinuicem dicuntur. ¶ Illa uero quæ oppo nuntur ut cōtraria, ea ipsa quidem quæ sunt nullo modo ad seinuicem dicuntur, cōtraria tamen sibiiuuicem dicuntur. neq; enim bonum, mali dicitur bonum, sed contrarium, * quare differunt abinuicem hæ oppositiones. ¶ Quæcunq; uero contrariorum talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, & de quibús prædicantur, necessarium sit alterum ipsorum inesse, horum nihil est medium. ¶ Quorum uero non est necessarium alterum inesse. horum omníno est aliquid medium. ut ægritudo & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri, & necessarium est alterum ipsorum inesse animalis corpori *, uel ægritudinem, uel sanitatem. & par quidem & impar de numero prędicantur, & necesse est horum alterum numero inesse uel par uel impar. & non est horum aliquod medium, neque ægritudinis & sanitatis neq; imparis atq; paris. Quorum autem non est necessarium alterum inesse, eorum est aliquod medium ut nigrum & album in corpore animalis * nata sunt fieri, & non est necessarium alterum eorum inesse corpori. non enim omne corpus uel album uel nigrum est sed & prauum & studiosum prædicantur quidem de homine & de aliis compluribus non est autem necessariū alterum eorum inesse iis de quibus prædicantur, non enim omnia aut praua aut studiosa sunt, sed est aliquid eorum medium, ut albi & nigri, fuscum & pallidum. & quicūq; alii colores, praui uero & studiosi. quod neq; prauum neq; studiosum est. in aliquibus igitur mediis posita sunt nomina. ut albi & nigri, fuscum & pallidū, & quicunq; alii huiusmodi colores, in aliquibus uero non est nomine facile medium assignare utriusq; uero extremorum negatione mediū definitur: ut quod neq; bonum neq; malum, est neq; iustum neque iniustum. ¶ Priuatio uero & habitus dicūtur quidem circa idem aliquid. ut uisio & cæcitas circa oculum. Vniuersaliter autē dicere est in quo natus est habitus fieri: circa hoc

a. l. sed contraria neq; albū nigri album, sed cōtrarium.

a. l. ī aīalis corpore.

a. l. non habet aīalis.

dicitur utrunque eorum fieri. priuari uero tunc dicimus unumquodque habitus susceptibilium: quando in quo natum est inesse: uel quando illud natum est habere, nullo modo insit. edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet uisum, sed quod non habet quādo natum est habere. aliqua enim ex natiuitate neque dētes habent, neque uisum. sed non dicuntur edentula, neque cæca. ¶ Priuari uero & habere habitum non est priuatio & habitus. Habitus enim uisus est, priuatio uero cæcitas. habere autem uisum, non est uisus: nec cæcum esse, cæcitas. Priuatio enim quædam est cæcitas: cæcum uero esse priuari, nō priuatio est. Amplius si idem esset cæcitas & cæcū esse, utraque de eodem prædicarentur. sed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas uero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam ista uidentur priuari scilicet & habere habitum: quemadmodum priuatio & habitus. idem enim modus est oppositionis. nam sicut cæcitas uisui opponitur, sic cæcum esse & uisum habere opponuntur. ¶ Non est autem neque hoc quod sub affirmatione & negatione est: affirmatio & negatio. affirmatio nanque oratio affirmatiua est, & negatio oratio negatiua. quod uero sub affirmatione & negatione est, nulla est oratio sed res. ✱ dicuntur autem hæc esse opposita adinuicem, tanquam affirmatio & negatio. nam & in his, modus oppositionis idem est. sicut enim affirmatio ad negationem opponitur (ut quod sedet, ei quod non sedet) sic & res quæ sub utroque est opponitur. s. sedere aliquem ad non sedere. ¶ Quod autē priuatio & habitus non opponuntur ut ad aliquid manifestum est. non enim dicitur idipsum quod est oppositi. uisus enim non est cæcitatis uisus. nec ullo alio modo ad ipsum dicitur. similiter autem neque cæcitas uisionis cæcitas dicatur, sed priuatio quidem uisionis dicitur. cæcitas uero uisionis non dicitur: neque uisus cæcitatis ✱. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia

a. l. nō habet, sed res.

a. l. non habet, neque uisus cæcitatis.

dicuntur quare si cæcitas eorum quæ ad aliquid sunt, esset: utique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, sed non conuertitur: non enim dicitur uisus cæcitatis uisus. ¶ Quòd autem neque ut contraria opponuntur quę secundum priuationem & habitum dicũtur: ex his manifestum est, contrariorum enim quorum nihil est medium, necesse est uel in quibus fieri nata sunt, aut de quibus prædicantur. alterum ipsorum inesse semper, eorum enim nihil medium erat, quorũ alterum inesse, susceptibili, necessarium erat, ut in languore & sanitate, & impari atq; pari. quorum uero aliquid medium est: nunquam necesse est omni inesse alterum. neque enim necesse est omne susceptibile uel cãdidum, uel nigrum esse: neque frigidum uel calidum horum enim mediũ. aliquid, nihil esse prohibet. insuper autem & horũ erat aliquid medium: quorum alterum inesse susceptibili nõ necessarium erat, pręter illa quibus unum inest naturaliter, ut igni calidum esse, & niui candidum: in his enim determinate necessarium alterum est inesse, & nõ utrũuis cõtingit. nõ enim possibile est ignem frigidum esse, neque niuem nigram. quare omni quidem susceptibili non necessarium est alterum ipsorum inesse. sed solis quibus natura unũ inest. & his determinate unũ non utrumuis cõtingit. in priuatione autem & habitu, neutrum eorum quæ dicta sunt uerum est. non enim semper alterum eorum inesse susceptibili necessarium est, quod enim nõdum natum est habere uisum, neque cæcum, neque uisum habens dicitur, quare non erunt hæc. ut ea contraria quorum nihil est medium, sed neque ut ea quorum aliquid est medium. necessarium enim est aliquando omni susceptibili alterum eorum inesse, quando enim iam ad habendam uisionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habens uisum dicetur. Et eorum nõ determinate alterum, sed utrumuis cõtingit non enim necessarium est uel cæcum uel uisum habens esse: sed * utrumuis cõtingit. in contrariis autem

a.l. nõ. n. necessario uel cæcũ uel uisum habẽs dicetur determinate, sed.

quorum aliquid medium est, nunquam necessarium erat omni susceptibili alterum inesse, sed quibusdam. & his determinate unum & non utrumuis contingit. * Vnde palàm est quòd secundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur, ea quę secūdum priuationem & habitum opponuntur. Amplius. In cōtrariis quidem cum sit susceptibile. adinuicem mutationem fieri possibile est, nisi alicui unum natura inest, ut igni calidum, etenim * sanum possibile est languere. & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex studioso prauum, & ex prauo studiosum fieri possibile est. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etsi ad modicum aliquid proficiat, ut melior sit) si certe semel quamuis modicum incrementum sumpserit, palàm est, quia aut perfectè mutabitur, aut satis multum incrementum sumet. semper. n. bene mobilior ad uirtutem fit. etiam quodcunq; incrementum sumpserit à principio. quare etiam uerisimile est plenius eum sumere incrementum. & hoc dū semper fit, perfectè in contrarium habitum restituetur. nisi forte tempore prohibeatur. Verū in priuatione & habitu impossibile est adinuicem mutationē fieri. ex habitu enim in priuatione mutatio fit, à priuatione uero in habitum impossibile est. neq; enim cæcus factus aliquis, rursus uidit, neq; cum caluus fuerit. rursus comatus factus est. neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti sunt. ¶ Quæcūq; uero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palàm est ꝙ nullo prædictorum modo opponuntur. in solis enim his necessarium est semper. hoc quidem eorū uerum, illud autem falsum esse. neq; enim in contrariis, necessarium est semper alterum uerum esse, alterum autem falsum. neque in iis quæ ad aliquid sunt. neq; in habitu & priuatione, ut sanitas & languor contraria sunt. & neutrum horū neq; uerum, neq; falsum est. similiter autem & duplum & dimidium tanquam ad aliquid opposita sunt, & nō est

a. l. non hēt & nō utrū uis cōtigit.

a. l. calidū & niui album, etenim

eorum neutrum.neq; uerum,neq; falsum. sed neq; ea quæ secundum priuationem & habitum dicũtur, sicut uisio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ secũdum nullam dicuntur complexionem nihil neque uerum neq; falsum est,omnia autem quæ dicta sunt sine complexione dicuntur.ueruntamen maxime tale hoc, contingere uidebitur in iis quæ secundum complexioné contraria dicuntur.sanum nanq; esse Socratem, at languere Socratem,contrarium est.Sed neq; in his necessarium semper alterum uerum esse,& alterum falsum. cum enim Socrates sit,aliud quidem uerum ,aliud autem falsum erit,cum uero nõ sit,ambo falsa sunt. neq; enim languere neq; sanum esse uerum est,cum ipse nõ sit omnino Socrates.In priuatione uero, & habitu cũ non sit omnino,neutrum uerum est.cum autem sit non semper alterum quidem uerum erit.alterum autem falsum.habere nanq; uisum Socratem ei quod est cæcũ esse Socratem opponitur. sicut priuatio & habitus.& cum sit,non necessarium est alterum uerum esse uel falsum,cum enim nondum sit natus habere, utraq; falsa sunt.& cum non sit omnino Socrates, similiter quoq; falsa sunt utraq; & uisum eum habere,& cæcum eum esse.In affirmatione uero & negatione semper siue sit, siue non sit,hoc quidem falsum erit,illud autem uerũ. Languere nanque Socratem,& non languere Socraté cum ipse sit,palàm est quòd alterum eorum uerum,alterum uero falsum est.& cum non sit,similiter.Languere etenim cum non sit,falsum est.non languere autem, uerum. Quare in his solis proprium erit semper alterum eorum uerum,alterum falsum esse,quæcunq; tanquam affirmatio & negatio opponũtur.

De contrariis.

¶ Contrarium autem bono quidem ex necessitate malum est.hoc autem per singulorum inductionem palàm est.ut sanitati languor,& iustitiæ iniustitia,& fortitudini timiditas, similiter autem & in aliis.¶ Malo autem aliquando quidem bonum est contrarium, aliquando malum.defe-

ftui enim (cùm malum sit) superabundantia contraria est, cum sit etiam ipsa malum. similiter autem & mediocritas cum utrique contraria sit, bonum est. Sed in paucis quis, tale hoc aspiciet, in pluribus uero semper malo bonum contrarium est. ¶ Amplius. Contrariorum non necessarium est si alterum sit, & reliquum esse. Sanis nanque omnibus, sanitas quidem erit, languor uero non. similiter autem albis omnibus, albedo quidē erit nigredo uero non. ¶ Amplius. Si ei quod est Socratem sanum esse, Socratem languere contrarium est, non cōtingit autem simul utraque eidem inesse, non utique continget cum alterum contrariorum sit, & reliquum esse. cum enim sit Socratem sanum esse languere Socratem non erit. ¶ Palàm uero est quod circa idem, aut specie, aut genere nata sunt fieri contraria. Languor nanque & sanitas in corpore animalis nata sunt fieri. albedo autē & nigredo, simpliciter in corpore. Iustitia uero & iniustitia in anima hominis. ¶ Necessarium autē est omnia contraria, uel in eodem genere esse, uel in contrariis generibus, uel ipsa genera esse. album enim & nigrum in eodem genere sunt. color enim eorum genus est; iustitia uero & iniustitia in contrariis generibus, illius nanque uirtus genus est, huius autem uitium. bonum uero & malum non in genere sunt, sed ipsa sunt genera aliquorum existentia.

DE PRIORI.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & * maxime proprie secundum tempus secundū quod antiquius alterum altero, & uetustius dicitùr. In eo enim quòd tempus amplius est, & antiquius & uetustius dicitur. ¶ Secundo autem quòd non conuertitur secundum subsistendi consequentiam. ut unū duobus prius est. duobus enim existentibus mox unū

a.l. quidem enim &.

esse consequens est,uno uero existente , duo esse non necessarium est. quare non conuertitur ab uno consequentia,ut reliquum sit.prius autem illud esse uidetur, à quo non conuertitur eius quod est esse consequentia. ¶Tertio uero secundum ordinem quendam prius dicitur,quemadmodum & in scientiis , & in orationibus , nam in demõstratiuis scientiis est prius & posterius ordine . elementa enim in geometrica priora sunt ordine iis quæ describuntur,sed & in grammatica, elementa syllabis priora sunt . & in orationibus similiter procœmiũ narratione prius ordine est.¶Amplius præter ea quæ dicta sunt,quod melius & honorabilius est prius natura esse uidetur.consueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos à se priores apud se dicere . Est quidem & penè alienissimus priorũ hic modus. Modi igitur qui dicti sunt de priore , ferè tot sunt.¶Videtur autẽ præter eos qui dicti sunt, alter esse prioris modus.Eorum enim quæ conuertuntur secundum esse consequentiam,quod alteri quomodo libet causa est, conuenienter prius natura dici possit , quod uero quædam sunt huiusmodi,palàm est.esse nanque hominem secundum esse consequentiam ad ueram de se conuertitur orationẽ. Nam si homo est, uera est oratio qua dicimus , quod homo est : & conuertitur. Nam si uera est oratio qua dicimus quòd homo est, est homo.Est autem uera oratio,nequaquam causa,ut sit res. ueruntamen res quodammodo causa uidetur, ut sit uera oratio.ea enim quòd res est aut non est,uera oratio aut falsa dicitur . quare secundum quinque modos prius alterum altero dici potest.

DE SIMVL.

SIMVL autem dicuntur simpliciter quidẽ & propriissime: quorum generatio in eodem est tempore : neutrum enim eorum neq; prius neq; posterius est . Simul autem

ſecundum tempus hæc dicuntur. ¶ Natura uero ſimul ſunt: quæcunq; conuertuntur quidem ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterũ alteri cauſa eſt ut ſit. ut in duplo & dimidio. conuertũtur etenim hæc. nam cum duplum ſit, dimidium eſt. & cum dimidium ſit, duplum eſt, ſed neutrum alteri cauſa eſt ut ſit. ¶ Dicuntur autẽ ſimul natura, & quæ ex eodem genere ẽ diuerſo abinuicem diuiduntur. ẽ diuerſo autem diuidi abinuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionem. ut uolatile, greſſibili & aquatili. hæc enim abinuicem ẽ diuerſo diuidũtur, cum ſint ex eodem genere. Animal nanq; diuiditur in hæc, in uolatile, greſſibile, & aquatile. & nihil horũ prius uel poſterius eſt, ſed ſimul hæc natura eſſe uidentur. Diuiditur autem & unumquodq; horum in ſpecies rurſus. ut uolatile, & greſſibile, & aquatile. Erunt ergo & illa ſimul natura, quæcunq; ex eodem genere ſecundum eandem ſunt diuiſionem. Genera uero ſpeciebus ſemper priora ſunt. neq; enim conuertuntur ſecũdum eius quod eſt eſſe conſequentiam. ut cum quidem aquatile ſit, animal eſt. cum uero ſit animal, non neceſſe eſt ut aquatile ſit. ¶ Simul ergo natura dicuntur, quæcũq; quidem conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe cõſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri ut ſit, cauſa eſt, & ea quæ ex eodem genere ẽ diuerſo diuiduntur abinuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

DE MOTV.

Motus autẽ ſpecies ſunt ſex generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alii itaq; motus palàm eſt quòd abinuicẽ diuerſi ſunt. non enim eſt generatio corruptio, neq; augmentum, diminutio, neq; ſecundum locum mutatio. ſimiliter

In phyſicis motus ſpẽs alia ratiõe partitus eſt

Dubium. autem & alii. ┌In alteratione uero habet quandam dubitationem, ne sit forte necessarium id quod alteratur per aliquam reliquarum motionum alterari. hoc autẽ non uerum est. nam secundũ omnes penes passiones. aut complures accidit nos alterari, nulla aliorum communicante motionum. nam neq; augeri necessarium est quod per passionem mouetur, neq; diminui: similiter autẽ & in aliis. quare alia præter alios motus erit alteratio. nam si esset eadem, oporteret id quod alteratur, mox & augeri uel minui uel quandam aliarũ motionum sequi, sed non necesse est. Similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oportet. sed sunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterãtur, ut quadratum gnomone circumposito creuit quidem, alteratum uero nihil factum est. sic & in aliis huiusmodi. quare alii motus sunt abinuicẽ. ┌Est autem simpliciter motui quidem, quies contrarium. iis uero quæ per singula sunt, & singula. generationi quidem corruptio contrarium, augmentationi uero diminutio, secundum locum mutationi, secundum locum quies. maxime autem uidetur opposita esse ad contrarium locum mutatio. ut ei quæ inferius est, ea quæ superius est, & ei quæ superius est, ea quæ inferius est. reliquo uero assignatorum motuum. non facile est assignare quid forte est contrarium. uidetur autem nihil esse ei contrarium. nisi quis, & in hoc secũdum qualitatem quietem opponat, aut in contrarium qualitates mutationem. sicut & in mutatione secundum locum, quietem secundum locum, aut in contrarium locum mutationẽ, est enim & alteratio mutatio secundum qualitatem. quapropter opponitur motui secundum qualitatem, quies secundum qualitatem, aut in cõtrarium qualitatis mutatio: ut album fieri ad id quod nigrum est fieri. alteratur enim, in cõtraria qualitatis, mutatione facta.

In hoc, in reliquo motu, s. alteratione.

DE HABERE.

Habere secundum plures modos dicitur. Aut enim ut habitum & dispositionẽ, aut aliam aliquam qualitatem. dicimur enim disciplinam aliquam atq; uirtutem habere. Aut ut quantũ, ut quam contingit aliquis habens magnitudinem. dicitur enim tricubitam habere magnitudinem, uel quadricubitam. Aut ut ea quæ circa corpus sunt, ut uestimentum uel tunicam, aut ut in parte, ut in manu annulum. Aut ut partem, ut manum uel pedem. Aut ut in uase, ut modius grana tritici, aut amphora uinum. uinum enim habere amphora dicitur. & modius grana tritici. hæc enim omnia * habere dicuntur, ut in uase. Aut ut possesionem. habere enim domum & agrum dicimur. Dicitur autem & uir uxorem habere, & uxor uirum. Sed qui nũc dictus est modus, alienissimus est eius quod est habere. nihil enim aliud uxorem habere significamus, quàm quòd cohabitant. Forte tamen & alii quidam, eius quod est habere apparebunt modi, sed qui dici consueuerunt, penè omnes enumerati sunt.

a. l. lagena

a. l. hæc igitur omnia.

Categoriarum seu Prædicamentorum libri.

FINIS.

GIL. PORRETANI
DE SEX PRINCIPIIS LIBER,
HERMOLAO BARBARO INTERPETE.

Ratio, Forma.

RATIO ſiue forma, eſt id quod ſuperuenit compoſito, ſimplici conſtans & inuariabili eſſentia. Nec enim ipſa compoſitum eſſe poteſt, quandoquidem à natura compoſiti ſecernitur. Nam compoſitum compoſito ſuperueniēs, acceſſione ſua maius efficitur, forma compoſito ſuperueniens, maiorem miſcellam acceſſione ſua non reddit. nec enim corpus candidum maius minus'ue ſeipſo eſt, non candido, neq; ſi cogitatur eſſe non candidum, propterea compoſito uel pernicies uel detractio magnitudinis contingit, ſed immutatio duntaxat. Et quia uideri poteſt hoc & animis competere, iccirco eſſentiam eius inuariabilem eſſe diximus. quo uerbo à definitione noſtra ſeparantur animæ. quas conſtat affici motibus contrariis, nunc lætitiæ, nunc mœroris. Eſt quoniam philoſophi ſunt, qui putent animam eſſe mundi quandam inuariabilē atq; ſimplicē, diſcludi uolens eam à mentione noſtra, adieci compoſito ſuperueniens. Quamobrem finis ille numeros omnes habes, nihil ut ſit, uel quod deſideres, uel quod redūdet, ſi quis eum ſubtiliter exploret. Sed quæri poteſt, ecquid hoc perpetuum ſit, ut omnis forma perhibeatur inuariabilis? alioquin plures uidentur eſſe uariabiles. nam & oratio è uera cōmeat in falſam, & candor & lucido ſubobſcurus & tenebroſus ſit, & opinio ueritatis eadem & mendacii capax eſt. At non

motus animi

Fortuna necis perpetuo inuariabilis.

est ita:sed cãdorem dici lucidũm nihil aliud est, quãm stratum candoris ipsum dici lucidum. item nec oratio uel opinio contrariis ipse sunt obnoxiæ,sed uerba notæ impressionum earum sunt, quæ in animo habētur. Verum de his aliubi dictũ est. Essentiale appello,quicquid suum rebus esse confert, quacũq; cõpositura iunctis atq; cõditis,ex maiore parte.quod nec abesse quidem ullo modo potest, ut sensus,& ratio,& quæ sunt his similia,continens, & discretum. Essentiale porro aliud materiæ uicem præfert, aliud formæ: quemadmodum in homine materia corpus est, animus forma.quapropter utrunq; futurum essentiale est, & animus corpori & rationale homini.Sed hęc in libro prędicamentis dicato fusius explicata sunt. E formis aliæ per naturam sunt, aliæ per artem.ratio per naturã est: color,& alia quæ affectio, per artem. Aliquæ sunt in quibus ambigitur, per naturam ortum habeant an per artem: ut effigiatio sectionum, ubi nulla fit accessio, sed diductio sola partiũ. An effigiatio quidem ipsa naturæ fertur accepta. sed ut sensu percipiatur hoc artis opus est? Nam quod forma partium iũctione coalescit,sine dubio consistit per artem. sed hæc perspicua. Illud spissius:nunquid formæ illæ, quæ uersari dicuntur in pluribus, per naturam existere uideantur,an per artem. per artem non possunt, cum nulla esse uideatur actio quæ possit ad formam in pluribus constitutam attingere.per naturam non uidẽtur,quòd ea quæ per naturam efficiũtur, ab aliqua re condita & creata principium cepere. At uero conditæ res non sunt, nec enim potest ratio ulla reddi, quamobrem sint huiusmodi. An natura est ipsa,quæ formas illas molitur,im perspicue uidelicet & occulte? Nam quemadmodum partibus coniunctis pluribus,uniuersitas quædam cõsurgit quę magnitudinem partis cuiusq; superat,ita ex singulis quæ seorsum habẽtur,una quędã forma concipitur, quæ omnia illa quasi ambit, & prædicatione

Essentiale.

Formarum diuisio.

orhur

natura

ſua tranſilit. quo fit, ut omnis uniuerſalitas à natura cõſtet: quippe quæ prodeat ex ſingulis, & ipſa (ſic dixerim) ſingularitas conditurę pariter incedat atq; congruat. Si quis uero diligenti ſubtilitate id exigat, inueniet, quemadmodũ natura uires ſuas exercet in actionibus clam nobis, ita & conditorem naturæ ſuas in ipſa natura promere. id quod ex operibus cognoſcitur. quandoquidem naturã ipſę numero certo ſanxit. Hactenus de his. nãq; alterius inſtituti ſunt. Forma quędã & in ſubiecto eſt, & de ſubiecto prædicatur: ut ſciẽtia, quæ tum in ſubiecto collocatur, anima: tum de ſubiecto prædicatur grammatica. Quædam in ſubiecto eſt quidem, ſed de ſubiecto nullo redditur: ut Socratis caluitium, & omnino quicquid tale numero unum eſt. Aliæ de ſubiecto prædicantur, & in ſubiecto non habentur: ut mortale, rationaleq;. Ex iis quæ in ſubiecto ſunt, & de ſubiecto dici non poſſunt, aliæ ſenſiles, aliæ inſenſiles. Senſiles uocantur, quæ ſenſu comprehenduntur: ut candor, ſtrepitus, odor, calor uerbera dulcedo. Inſenſiles, quæ mente percipiuntur: ut diſciplinæ. Item quæcunq; de ſubiecto predicantur aliquo, ſenſiles appellari non poſſunt. Ex his quæ dicta ſunt conſtat, alias eſſe formas quæ aliquo loco uideri ſitæ poſſunt: ut nigritia in oculo. alias eiuſmodi, quas difficile ſit oſtendere ubi nam collatæ ſint: ut ſcientia, ſeruitus, dominium, relatio qua pater eſſe dicitur, relatio qua filius. niſi quis in ipſa temperatura gignentium & condentium ſtatuat. Omnes porrò formæ quas prætexui, ſolitariæ, hoc eſt citra complexum & ſeriem loquendi repreſentatæ, per notas quæq; ſuas, ſignificant uel ſubſtantiam, uel accidens, ſiue ſuperueniens. Earum quæ ſuperueniũt extãtibus, aliæ ſimpliciter intra ſubſtantiã ſpectantur: ut linea, ſuperficies, corpus. aliæ ueniunt extrinſecus: ut facere, ut pati, ut compoſitum eſſe, ut ubi, ut quando, ut habere. De his quæ ſubſiſtunt per ſe, itẽ de his quæ ſubiectum ſolum in quo locentur deſiderant,

Formarum alia diuiſio

natura

cãdor

tant, in opere quod prædicamenta inscribitur disputa um est: de cæteris nunc agendum. Actio siue factio, est forma, per quam in materiam subiectam denominamur agere uel facere. Verbi gratia: qui secat, in eo quod secat denominatur secare. Actio alia corporis esse dicitur, alia pertinet ad animum. Differt hæc ab illa. quod actio corporis necessario mouet ipsum corpus, in quo est: idem enim corpus & agens est, & mobile. sed actio animi siue functio, non hoc mouet in quo est ipsa, sed coniunctum. Nam animus dum agit, quiescens est & immobilis. & quanquam mouet subinde corpus, ipse tamen (ut dixi) permanet immobilis, quandoquidem nec per locum, nec per alium quéuis motũ animus agitari cernitur, nisi quod alterascit. Ac primum quidem neq; motum sentit auctionis, neq; mi nutionis, neq; delationis per loca. locus enim corpus est, anima corpus non est. Quod autem nõ sit corpus, qui potest moueri per corpus? Quapropter anima nulla est, quæ mutare locum ex loco possit. solũ enim corpus de loco in locum mouetur. Dicat aliquis. Nõ ne speculis manentibus, respondens in iis imago com meat aduerso obiectæ rei motu? Aut igitur sumi quæstio non poterit, simulatq; fateamur imaginem quę cõ paret, etiam reuera in speculo consistere. aut si hoc negemus, error uulgo intolerabilis extiturus est. Etiamsi commmodius futurum sit, ita dicere. Cæterum scire oportet in actione esse, quicquid ubiq; in motu est. nihil enim aliud est moueri, quàm actio. Proinde quicquid mouetur, obiter quoq; agit. nam & omnis actio in motu est, & omnis motus in actione positus intelligitur. Quocirca propriũ actionis est, esse in motu: sicut motus quoq; propriũ uidetur, esse in actione. Hoc autem quemadmodum uerum est in actionibus. per quas creantur & excitantur aliqua, sic dubium uidetur in actionibns, per quas euerti contingit aliqua, uel corrumpi. Qui enim demolitur aliquid, is in motu est qui

Actio eiusque spẽs.

actio corporis

animus immobilis

animus argumentũ

Actio motus.

dem, sed agere tamen nihil uidetur: quippe si per eum nihil efficitur, sed quod factum est euertitur. At actio non quam rem agat, sed in quam agat, requirit & spectat. Neque uero motus species actionis est, sed qualitas: propterea quòd & quies ipsa quoque in qualitatis genus refertur. Prorsus quæcunque sunt inter se contraria, hæc eiusdem generis prædicationem recipiunt. Illa sanè maxima proprietas actionis est, ut passioně materię quę subiicitur afferat & inurat. Omnis enim actio passionis est efficiens: & quicquid passionem inferre potest, hoc actio est. Ac potest quidem contingere, ut ex actione fiat & inferatur actio. Nam actio alicuius quod per se mouetur, effectrix est actionis eius, quæ per aliud inuehitur. ut actio (uerbi gratia) quam animal inussit alteri, ab ea quam primā animal idem edidit, excitata principium sumpsit. Equidē nihil interest, principiū dicatur actio fuisse an passio, animalis eius quod actionem impressit alteri. aut si actio, principiū quidem ipsa perhibeatur sincerum & impromiscuum passio promiscuum. Quocirca functio siue actus ille primus, & actionis & passionis efficiens fuisse dicendus est. Ipsi uero qualitas è sese gignit id quod est facere. nam calor ipse, quem qualitatē esse constat, hanc actionē de se progenerat, quæ dicitur calefacere. Quātitates quoque particulares efficiuntur ab eo genere, quod compositum esse cognominauimus: à quo & qualitates nonnullas manare conspicuum est. Eiusmodi sunt, asperitas atque leuor, & similia: quæ certum est qualitates esse. itē linea, superficies, atque corpus, & substantiam & ortum habent ab ipso positu. Sed & quantitas quantitatis, & qualitas qualitatis efficientes sunt. nam & linea longitudinē procreat, & planities latitudinem, & corpus crassitudinē, item calor calorē, ipsum quoque positū actio & passio mollitur. Ad positū enim gignendum, quidam simplicium quasi ortus, hoc est collocatio partium, & digestio necessaria est. Omnis

Actionis proprium.

Actio ex actione.

quantitas

uero talis ortus, in actione gestione'ue componentis & collocantis ea constat.ipsum Quando proficiscitur à tempore, Vbi à loco. Hoc autem quod dico, Habere, constituitur à corpore. haberi enim sola, ea quę corpori circundata sunt, dicuntur. corpus indiuiduorum, quæ subiecto nullo constant, exitium & occasus in primis est: sed ortus in iis, quæ proxima sunt à primis. Quæcunque porrò de singulis prædicantur, hæc ab iis quæ nullo modo prædicantur, existunt & coalescunt. ut à singulis hominibus homo in commune prodit. Cæterum facere atque pati, recipiunt contrarium: item pluris minorisq; discrimina. nam & huic quod dico cædere, cõtrarium est conserere: item huic quod dico amburere, contrarium est aspergere. Calefieri quoque plus & minus aliqua dicuntur, item refrigerari, siccari, humescere, lætari, mœrere.

Passio.

PAssio effectus est, & inustio quædam ignis, atque continens actionis. quam alia propensius accipiunt, alia contumaciter respuunt. Quamobrem animantiũ ferè dixerim aliud alio cognoscitur: ut bruta fruti ce, homo brutis. quæcũque uero de actione dicta sunt, eadem conuenire possunt in passionem, uocabulo tantum mutato. Passionis uerbum significatus plures habet. nam & functiones animæ passiones uocãtur. quas in genere tamen actionis locauimus: ut sunt, amor, odium, lætitia, mœstitia. quod genus qualitates, interim actiones animæ patibiles appellant. Passiones dicuntur & quæ salutem hominis infestant: ut languores, atque morbi, & cæteræ qualitates huiusmodi quas aliubi proditas & digestas habemus. Ac passio quidem ipsa, quemadmodum sumus testati, primũ opus est quod ab actione proficiscatur atque gignatur: non tamen in ipso agente posita, sed in eo cui allinitur, & quod natam à faciẽte motionem accipit. Nec enim id quod percutit, ipsum pati dicitur: sed subiecta percutiẽti materia. Hactenus de his. Si quis alia desiderat, rele-

Passionis uox uarie accepta.

gandus est ad tractatum de Actione.

Quando.

VErbum Quando rationem significat, ex tempo ris insidentia relictam, non tempus ipsum: quanquam affinia planè sunt, & germana. proinde Quando nec præteritum tempus est. sed euentus eius, & quædam (ut ita dicam) offectio rebus allita, per quam dicuntur aliqua fuisse: nec tempus coniunctum, utpote per quod æquales aliqui siue contra perhibeatur sed temporis est affectio, per quam aliqua dicuntur esse in coniŭcto. Sed nec tempus consequens idem est, quòd quando: sed id quod necessario futurum & exiturum est, à quo res habent ut dicătur futuræ uel crastino die, uel perendino, uel aliter. Ergo unum. Quando est, quod manat à præterito, alterum prodit ex coniuncto, tertium ex futuro. Dictum uero in prædicamentis est, præteritum & fururum quantitates esse continuas: quippe quæ uinciantur ad instantiam. non quod præte ritum permanentem habeat essentiam, sed quod in exi tu suo siue collimitio. qua nectitur cum instanti, utique non præteriit, nec elapsum omnino est. futurum quoque non ideo continuum esse diximus, quasi maneat & consistat: sed eo, quod prorsus & necessario pariturum & exiturum uideatur. Quod quidem perinde est, atque omnino præsens esset. nec enim in hoc respectu discrimen ullum est inter illa tria, præteritum, instăs futurum. Quamobrem plerunque de futuris agitur, deq; iis non temere aliter quam de præsentibus decernitur. Et uocabula eorum quæ re subsistunt, accommo dantur etiamnum futuris. Orietur sol perendie. Præliŭ nauale fiet cras. quemadmodum & prǽteritis, ut pridie Socrates decessit. Item aliqua prædicătur in futurum euasura necessario, quasi nata de præsenti: ut, Disputaturus, non disputaturus est crastino die Callias. nam uerbum Disputaturus, actionem futuram significat, cu ius tamen nihil aliud adhuc est in re. Distant, Quando & Vbi, quòd in quacŭque re tempus ipsum uel est, uel

praeteritum

Quando & Vbi quid distent.

fuit,uel erit,in ea quoque suum quãdo uel est,uel fuit, uel erit:ab eo tempore profectum uidelicet, ad quod quidque seorsum respõdet. Illud autem quãdo, quod in rebus quæ sunt spectatur,semper cum ipso præsenti momento est, & utrunque in eodem subiecto constat. Sed illa quando, quæ ortum habent à tempore præterito & futuro,nunquam simul cum præterito & futuro suo sunt. At ipsum ubi.& locus à quo fit ipsum ubi,nunquam in eodem subiecto constant:quandoquidem ipsum ubi positum est in eo,quod circũscriptum & comprehensum est à loco: sed locus in eo, quod circunscribit & comprehẽdit. Quando natum ex præterito,differt ab eo quod nascitur ex futuro: quod natum ex præterito posterius est futuro.natum ex futuro prius ex præterito quod si unum & idem quando coeperis,inuenies ipsum protinus à futuro fluere: deinceps ab instanti,postremum à præterito. quemadmodum tempus ipsum primo est futurũ,deinde præsens, ultimo præteritum.Sicut porro tempus aliud simplex, est,atque punctum: aliud compositum,atque fusum: simplex est,quod simplicẽ actionem,cuius comes assidet,metitur:compositum,quod cõpositam. Ita aliud quãdo simplex est,ut in puncto esse,uel momẽto:aliud compositum,ut esse in hora,die,mẽse,anno,similibus. Iam quemadmodum partes ipsæ temporis nunquam morãtur,ita & partes ipsius quãdo continenter & perpetuo labuntur. Nam quando genitum à præterito, religatur & nectitur ad instãtiam cum eo quãdo, quod à futuro gignitur.Cæterum inter quando & tempus, interest: quod aliqua tempora mensurari possunt, ut hornum, & anniculum, bimum, trimum.Eodem pacto motus aliquis multus esse dicitur, quasi multo tẽpore perstet.Sed per ipsa quando mensurari nihil contingit,etiam si res aliquæ dicuntur uel esse, uel fuisse, uel fore aliquando:prout ipsa Quando in rebus, quarum assecla tempus & comes est,euariat.ipsum quan

tẽpus

Quando & Tempus distare.

do non accipit plus & minus,quia nec annus ipse ,nec anniculus,magis annus esse posse,uel magis anniculus uidetur.Item nec annus anno,nec anniculus anniculo plus minus'ue dici potest. Sed nec contraria quoque recipit ipsum quãdo.quippe quod unum & idem quã do,quemadmodum diximus,è futuro,præsenti,præte rito proficiscitur:neque fieri potest,ut idem in secabile contraria duo capiat, quæ prædicentur de ipso. Iam contraria quæ sunt in eodem simul haberi strato ideo possunt. At omnia tria quando,coniuncti exacti conse quentis,in eodem constare pariter atq; simul intelligũ tur.Eandem enim rem quæ superstes modo sit,& ste tisse retro,& in posterum staturam esse uerum est. At contraria nec in eodem indiuiduo constare,nec prædi cari possunt eodem tempore.Ipsum quando in omni re cõsistit orta.Proinde corpus hominis uniuersum ali quãdo est,uidelicet in tempore. sentit enim temporũ discrimina, ueris, æstatis,hyemis,autumni. sentit hæc & animus.unde fit,ut alii per hyemem alii per æstatẽ, nonnulli melius uere uel autumno lucubrẽtur,pro sua quique temperatura corporis.Nam anima corpori cõ iuncta,naturam & concreaturam eius effingit.Quibus enim corporatura contingit arida,uel gelida,ii per au tumnum plerunque mentem habent plus solito com motam.quibus uero sanguis redundat, ii uerno plus tentantur.Hoc ipsum in cæteris aspicitur, prout cum temporum cardinibus animantium naturæ uel congru unt uel discrepant.Ita fit,ut quodcunque temporis ui ces audit,& ad illius momenta uertitur atque mutat: hoc in tempore necessarium sit esse.cuiusmodi ea sunt quæ diximus.Nec alia magnopere comperias. de qui bus hoc & uerius & illustrius affirmari possit.

Quãdo nõ recipere cõtraria.

Tẽporũ in hois & corpus & animum uis.

Vbi.

IPsum ubi,circunscriptura corporis esse dicitur, & circũscriptione loci pendiens:ipse uero locus,in cor pore capiente circunscribenteq; constitutus est.Proin

de in loco uidetur esse, quicquid & loco circunscribi tur. Ita constat non idem loco statum esse. quod huic quod appellant ubi. nam locus in corpore continetur ambiente: ipsum ubi positum est in corpore quod ambitur. Neque uero suum quibusque rebus ubi uidetur adiunctum esse. nam anima nusquam est, utpote quæ locum nec occupet, nec impleat: locus enim in quo dicatur anima consistere, poterit animantē aliam capere. locus uero quem alia quęres occupet & insideat, occupari ab alia re non potest utique, nisi digrediatur atque migret aliò. Granū enim tritici modio superfusum admitti non posset, quandiu aer is qui modium replebat incubaret. eliso quidem aere, granum illico succedit & infertur. Itaq; nec eūdem locū obsidere duo possunt, nec unum quid diuersos. Quamobrem nec anima circūscribi loco poterit, nec aliud omnino quod alienum esse uideatur à ratione corporis. Dicat aliquis. Non'ne potest una res in pluribus esse posita? quandoquidem uox ipsa manens una, excipitur à diuersis, quæ siue aer est, siue non est quidem, sed sine aere non cōsistit, omnino aer idem futurus est in multis, quare corpus idem in diuersis locis esse putandum erit. Siquidem uox cū una sit ad numerum, in diuersas partes aeris distributa credi non potest, ut ita demum in aures multorum ceu dissiliat. Ergo qui concedunt, unam & eandem uocem accidere multorum auribus, necessario cōfitendum habent, eādem quoq; portionem aeris subire multorum aurem, quod quidem fieri nullo modo potest. quare cum alterum adeūdum sit, ut uel diuersa fateamur esse quæ sentiuntur à diuersis, ueluti unum & idem corpus in pluribus locis esse censeamus: eligendum est quod minus lædit, non eādem uocem esse quæ sentiatur, sed diuersas, & inuicem spiritaliter se gignentes & exprimentes. Ita concedi potest, aliquam esse uocem ab animali non editam. nam ea quæ spiritaliter resultat, & ad primæ similitudinem effingitur, animalis uox non

eſt: quippe quæ ab animali non eliditur. Alioquin uox omnis ab animali promitur. quis enim unquam uocẽ percepit ullam in animalium ſiletio? & proinde uoces animalis eſſe perhibẽtur, quę uidelicet ex ipſis ore ꝓdeũt: ita uox ad multos unius utique, ſed non una pertinebit. Vbi aliud ſimplex. aliud compoſitum: ſimplex ex ſimplici loco naſcitur, compoſitum ex compoſito.

Locus ſimplex & cõpoſitus.

Locus ſimplex, initium & origo cõtinuorum eſt: compoſitus is eſt, qui finitur ab Ariſtotele, cuius partes ad eundem terminum iungũtur, ad quem partes ipſæ corporis iunctæ ſunt. corporis uero partes ad punctum loci coeunt. Ita loci particulæ particulas corporis includũt. loca enim ſimplicia minime corpus obtinẽt. Quocirca neque locus ullus ſine ſuo corpore: neq; corpus ullum ſine loco futurum eſt. Sed reuocat hoc in dubiũ poſtrema cœli facies, extra quam nihil eſt. Hæc uero dici poteſt, quod ipſa ſibi locus ſit, ut ueteres exploratum fecere. quando id quod ambitur, alterum & diſiũctum ab eo eſt quod ambit. Quare ſi globum illum extimum conceſſuri ſumus in loco eſſe, diffiteri nõ poterimus, quin aliquod præterea corpus ſit, in quo cœli facies extrema coerceatur. at enim præterea nihil eſt. igitur nec in loco facies illa fuerit. Sed ſuper his decernere, cum imperſpicuum eſt, tum infrequens, & utique contra ſenſum. Ipſum ubi nec remitti nec intendi poteſt: non enim dici poteſt alterum altero plus minus'ue in loco eſſe, quanquã maiorẽ uel minorem locum poſſidens. Porrò plus & minus, nec in ipſo ubi, nec in quãtitate cernitur. at in qualitate cernitur genus hoc, & cõtrariis carebit. Quia neque locus habet contrarium. nec enim locus loco contrarius adhiberi poteſt. In cæteris quidem ubi nemo dubitat. Illud diſceptationem habet, quod hæc duo, ſurſum eſſe. deorſum eſſe, uidẽtur inter ſe contraria, nam ea quæ in ſummo agunt, ab iis quæ in imo ſunt, diſtare plurimum noſcuntur: ſicut & locus ſupernus ab inferno. & eam ob rem illa duo

Vbi nec remitti, nec intendi.

ubi,sursum esse, deorsum esse, quemadmodum ipsa quoque loca,periclitanter esse contraria. Cæterum qui contraria in ea faceret,is eodē subiecto cōtraria statueret. Nam hæc quæ dico,sursum esse deorsum esse, in eodem haberi possunt. eadem enim res & sursum & deorsum esse dicitur,tamen non ad idem relata: ut minæ turrium comparatæ ad nos sursum erunt, ad cœli faciem deorsum. Item futurum est, ut idem ipsum sibi contrarium fiat. Si enim potest idem & sursum & deorsum esse,protinus quàm ponuntur hæc inter se contraria,idem ipsum sibi contrarium efficitur. Per hæc quæ dicta sunt,id quod est in loco esse,liberum à contrariis asseritur. Positus est collocatio quædam partium,& ea quam facit ortus ipse digestio: per quam dicuntur aliqua uel sedere uel stare uel cubare,item uel aspera uel leuia uel aliter composita. nā sedere,stare,cubare, ipsa non sunt positus,sed denominatiue ab iis dicūtur. Sed quæri solet de recto,curuo,scabritia,leuore,quadrāgulo,triangulo, bicubito,tricubito,magno,paruo,breui, longo,similibus,quasi positum quendam partium,nec magnopere aliam naturam significare uideantur. Hoc enim asperum siue scabrum esse dicitur, cuius partes aliæ prominent,aliæ resiliūt. Leue cuius partes in directum omnes & æquabiliter complanatæ sunt. Hoc & in cæteris inuenias. An positus non sunt omnia ea, sed qualitates circa positum uersantes? Ex eo.n.quòd partes hoc uel hoc dispositæ,iunctæ sunt atque conditæ,iudicat ea sensus esse uel aspera uel leuia,bicubita uel tricubita,non è conuerso. Hoc ipsum in cætera id genus decerni conueniet. quare singula ea non positus haberi,sed qualitates ex positu profectas, & circa positum constitutas necesse est. Et uidetur quidem genus hoc agnoscere contraria. Duo enim illa,sedere,stare,cōtraria suspicari possumus: utique si contraria ea sunt,quæ non eodem tempore cōtineri possunt in uno aliquo, sed uicibus alternant. Is autem qui sedet,illico stare po

Idē ipsum sibi contrarium.

Asperum.

Leue.

test,& qui stat sedere:non tamen eodem tempore. At si contraria decernimus sedere stare,protinus adeundũ est incommodum,ut non uni unum contrarium, sed uni plura contra ponantur. Nam illo quidem argumẽto non prius contraria probantur sedere stare,quàm sedere accumbere:cum nemo sit qui sedere,stare,accumbere possit eodem puncto temporis,non possit per uices. Quare constituendum est, positus eiusmodi contrarios inter se non esse. Quanquam fortasse non insolens omnino sit,ut contraria quandoque minus plura compareant,quippe si pallori contraria noscuntur & candor & nigritia.nam & sub idem genus funguntur, & mutuo quoque commeant. An cõtraria pallori candor & nigritia non sunt?quando pallor & cæteri colores intermedii consistere nõ possunt impromiscui, sed ex nigritia candore q; temperantur omnes,& confunduntur. Quamobrem ubicunque uel pallor uel color alius huiusmodi conspicitur, inibi tum nigritiam tum candorem intelligi necessarium est. Iam contrariorum est,circa idem naturæ genus uersari:sedere, accumbere non uersantur.quoniam sedere præcipuũ est hominibus,accumbere trãslatitium.nam & ad muta quoq; pertinet:nihilo enim minus recũbit siue cubat equus, quam homo positus. nec intendi,nec remitti possunt, quia neque positus magis uel minus est sedere, quàm recumbere:nec sedens aliquis uel recumbens plus minus'ue sedens est uel recumbens,quàm alter. Illud uero peculiare positus omnis est, quod inter formam extrinsecus accidentes,proxime pertinent ad substantiam. Nihil enim aliud uidetur esse positus. quàm uel naturalis partium substantiæ digestio. cuiusmodi est ea,quæ rebus quibusdam statim ab ortu conuenit, ut asperis & leuibus,hirsutis atque glabris. uel naturalis quidem nequaquam,sed ex frequenti quodam & consuetudinario naturæ motu nata collocatio:cuiusmodi sunt recubitus atq; sessus.quamobrẽ efficitur, ut quic

Contraria [illegible] plura

Positus qd

quid extrinsecus superuenit, & proxime pertinet ad substātiam, id omne positus sit oporteat. Et retrorsum quicquid positus est, id omne superueniat extrinsecus, & ad substantiam proxime pertineat.

Habitus.

HAbitus est & corporis, & eorū quæ circa corpus sunt applicatio: per quam hoc habere, illa uero haberi denominantur. quæ quidem non ex corporis uniuersi circūiectu, sed ex amictu solo partium dicuntur, ut bracatum & armatum esse, calceatum & petasatum esse. Cæterum talia nominibus appellata non sunt primigeniis & simplicibus, sed deriuatis & factitiis, armatura, calceatura, soleatura. quæ quoties usu ueniunt, ad eandem similitudinem fingenda sunt. Habitus recipit plus & minus. nam & armatior uidetur cataphractus eques esse, quàm ferentarius atque ueles: & calceatior, qui gallicis utitur, & calceo, quàm qui uel calceo tantum uel gallicis, sunt etiam quæ non recipiunt plus & minus, ut uestitum & tunicatum esse. Sed nec habitus est habitui contrarius, ut armatura, calceatura, cæteraq; huiusmodi quandoquidē unus & idem homo armatus, & calceatus, & manicatus esse potest. Propriū habitus est, in pluribus existere. Hoc est tam in corpore, quàm in iis quæ circū corpus sunt. Est enim habitus, ut dixi, corporis & eorum quæ circa corpus sunt applicatio: non quidē ex uniuerso eo, sed ex amictu solo partiū uocatus. Hoc autem discrimen admodum pauca sunt quæ ferāt, ut quantitas & relatio dūtaxat. nam & similitudo dissimilitudoq; in similibus & dissimilibus multis consistunt: & numerus idem in pluribus numeratis uersatur, subinde crescens accessionibus monadum multiplicibus. ut nihil omnino sit, quod in plura, quàm numerus, distributum esse uideatur. differentia tamen, ea quòd hoc nec omnis quantitas, nec omnis relatio cōmune sentit, habitus omnis sentit, ut idē sit uidelicet in pluribus. Quicquid ergo, & in corpore consistit, & in iis quæ corpus ambiunt hoc habitus uo

Habitus ꝓpriū quid.

catur. quocirca maxime proprium erit habitus, quod & in corpore, & in iis quæ per partes corpus amiciūt, tanquam in pluribus quibusdam inest. Verbum habere multis modis capitur. Nam & qualitas haberi dicitur. ut albedo nigredo. item quantitas, atq; mensus: ut crassitudo, proceritas. nihil enim aliud est nigredinem uel crassitudinem habere, quàm nigrū & crassum esse. Dicuntur & uasa quod continent habere, ut triticum sextarius habentur & in partibus pleraq;, ut annulus in pollice: quod quidē aliud nō significat, quàm quod in annulo pollex est. Habet & uir uxorē, & uxor uirū. sed modus hic habendi peregrinus est, & insolens: ut qui habet, idē haberi quoq; perhibeatur. At hoc aliud non indicat, quàm quod est uxori cum uiro contubernium. Ita perspicuum est, celebratissimos huius uerbi significatus intra quinarium cōsistere. At notari fortasse possunt alii: sed solertiæ uestigantium relinquendi sunt. De sex initiis ad hanc finem dixisse cōtenti simus. si qui cætera desiderant, ad librum qui Analytica inscribitur remittendi sunt.

Habere quot modis dicatur.

ALiqua recipere plus & minus uno trium modorum putantur. quidam intensionem & remissionem constare dicunt & incremento subiectorum, & decremento. quidam ex incremento rerum & decremento, quæ capiuntur & continentur in subiectis, alii causæ faciunt utrunq;. De sententiis tribus quænam sit uerissima, disceptabimus. Illud scire oportet, prima & secunda euersis, cōtinuo euersum iri tertiam, quę duarum societate coalescit. Primum crementa subiectorū & decrementa facere, quo res aliqua cum discrimine pluris uel minoris dicatur, tueri nullo modo possumus. alioquin futurum est, ut hominem affirmantibus, uel animal, uel substātiam huiusmodi recipere plus & minus, occurri non possit. Vtiq; si de subiectorum crementis & decrementis intensionem & remissionē existere fateamur, idem equus & augeri potest & minui:

Pluris & minoris modi unde & quales.

proindeq; uel maior uel minor, qui lapis esse perhibebitur, cui tamẽ nũquã uel auctio uel minutio cõtigerit. Mõs quoq; maior alio mõte dicit: quorũ neuter utiq; nec increscit, nec decrescit. Item unio candidior equo dicitur, alterum pedem candido. atqui dubium nõ est, quin equum unio magnitudine non superet. Itaq; stabit hæc complexio, uel unionem equo cãdidiorẽ esse per magnitudinem unionis & paruitatem equi: uel temere iactari, unionem equo candidiorẽ esse: uel nihil omnino capere plus & minus ex magnitudine subiectorum, & paruitate cremento decrementoq;. At nec primum, nec secũdum est. relinquitur ergo tertiũ: nihil esse omnino. quod capiat plus & minus ex incremẽto subiectorũ & decremento. Sed nec secũda quoq; opinio defenditur: quæ credit intensionem & remissionẽ cõstare per magnitudinem & paruitatem earum rerũ, quæ capiuntur & continentur in subiectis. Si enim ex magnitudine candoris aliud alio cãdidius esse posset, tunc & homo, & equus unione candidiora perhiberẽtur. ipsum enim candoris æquor & amplitudo maior in unione quàm in equo est. Deinde si plus & minus, ex subiectorum modo non constant, ut probauimus, ex accidentium modo qui constabunt? Modus enim eius quod recipitur. intra modum subiecti sui constat & arcetur, neq; potest ultra porrigi. nam suus cuiusq; modi & terminus atque limes ferè ipsum corpus est. Magnum autem atq; paruum appellatione modi ueniunt. Quare paruitas cur ita dicam attẽdi nõ potest, ultra quàm corpus ipsum paruum. propterea quantũ in strato demitur tantundem modo quoq; deperit. Ex iis apparet, discrimina pluris & minoris, neq; per subiecti neq; per accidentis incrementum & decrementum existere. Quod si hoc, profecto nec per utrunque iunctum. Proinde ratio nobis alia prodẽda, quamobrem & intendi aliqua & remitti posse uideantur. Hæc autẽ sunt ea, quibus ipsum aduẽtitiæ alicuius formæ nomẽ

habere contingit: non ex subiecti magnitudine, sed ex eo quod uel priora sunt illi formæ, cuius nomen sortita sunt, uel longius submota. ut plus dicatur, quod ad rationem uocabuli accesserit, minus, quod recesserit. Exempli gratia: Candidum absolute dicitur in quo purus candor insit. quo quicquam affectum albo propius ad hanc nominis uim accessit, eo candidius esse dicitur. At paruum & exiguum, comparatione sola constant Quicquid enim collatum ad alia staturæ modo uincitur, hoc paruum & exiguũ uocamus. Quicquid ergo utcunque superatur amplitudine, continuo paruius atque breuius decernitur: similiter hoc in cæteris. Sed quæritur unde fiat, ut hæc recipiant plus & minus, substãtiæ non recipiant? An uocabula substantiis imposita non *hiant: sed res in fine semper. & ut ita dixerim in fastigio constitutas indicant: ultra quod procedere nulla potest. Sunt & accidentia, quæ non capiunt plus & minus: ut quadrangulum, triangulum, & similia. Cõtingit hoc uel eo, quod in substantia describenda representantur. nam & corpus ipsum, & quantitatem, utrunque triãgulum uocamus: uel eo quòd substantiæ modo semper in fine sunt ultra quam progredi non possunt. id quod in superpositiuis quoque cernitur. Candidissimus enim & nigerrimus liberi discriminibus pluris & minoris uidentur, propterea quòd potiti summa sunt, & termino, quem transgredi prodeundo nõ possunt. Ex eo enim quòd potest esse, non sequitur quod non potest esse. Proinde si puncta omnia iungantur, amplitudo nulla cogitur, quod puncta punctis addita, cumulo nihil afferunt. simplex ortus & simplex occasus agitur, non accessu uel digressu corpusculorum insecabiliũ, quas atomos appellãt, sed eo, quòd aer (exempli gratia) totus in aliud totũ commeat atque trãsit. Duas enim res subiectum habet omne: materiã, atque formã. Quoties hæc mutãtur ambo, tunc proprie simplex ortus & simplex occasus agitur: quanquam ortus ignis & iam

Plus. Minus.

*Habent.

num ſimplicior eſt, quàm terræ. Ignis enim rationem quaſi formæ continet, terra proprior eſt materiæ. At cum muſicus uir quaſi occidere ſiue corrũpi dicitur, & immuſicus quaſi oriri ſiue gigni, ſubiectum manet ipſum homo. Alioquin ſi qualitates hæc non forent, muſicum dico & immuſicum, ſed ſubſtantiæ: tunc & ortus eorũ & occaſus planè ſimplex futurus eſſet. At qualitates hominis & affectiones quædã ſunt, non ſubſtantiæ, ita fit, ut tam ortus quàm occaſus hominis muſici & immuſici, non ortus & occaſus abſolute, ſed quidam quaſi ortus ſiue genitus, & quidam quaſi occaſus ſiue interitus eſſe uideantur. Quandoquidem muſicũ uel immuſicum affectiones, ut dixi, ſunt hominis & ſuperſtitis & manentis. Nec huiuſmodi mutatio uel genitus uel interitus appellanda eſt, ſed alteratio duntaxat. Materia ſanè ipſa proprie genitus, & interitus ſubiectum eſt. At quare is qui docetur, in eo ſimpliciter effici ſiue gigni nõ dicitur: ſed doctus effici, ſiue doctus gigni dicitur? An explicatũ eſt in uolumine quod prædicamẽta inſcribitur, alia ſignificare hoc aliquid, & ſubſtantiam: alia quantitatem, alia qualitatem? Ergo quæcunq; ſubſtantiam non ſignificant, hæc ſimpliciter nec occidere nec oriri prohibebuntur: ſed quadantenus. Accidentia tamen ſunt nonnulla, quæ ſubſtantiis ex natura cuiuſq; ſua competunt: ut impetus ad inferna terræ ad ſuperna ignis.

G. Porretani de ſex principiis.
FINIS.

IN PERIHERMENIAS LIBRVM, ANGELI POLITIANI

ARGVMENTVM.

SED age librum quoque περὶ ἑρμηνείας inspiciamus, in quo iam uerba nectuntur. Quæcunque igitur uocibus insunt, notæ illorum sunt, quæ animo: sicuti uocum notæ, ipsa quæ scribimus. sed nec uoces, nec literæ tamen eædem cunctis: cum sint in animo omnibus eadem, quorum sunt hæ similitudines, conceptiones, & in animo sunt ueri expertes & falsi, quibus nomina, & uerba respondent: nam uerum falsumq; diuisionis est & compositionis utrobique. Nomen dico, uocem significatui habilem, exposito sine tempore: cuius pars nulla seorsum significat, licet affectet. Cui quidem negatio si obstiterit, indefinitum uocabitur nomen, sic aliud à nomine, quemadmodum & nominis casus. Eadem & uerbi finito, modo tempore non fraudetur: quod est eorum signum, quæ de altero dicuntur, à quo itidem indefinitum uerbum, casusq; uerbi discrepāt. Hæc autem seorsum quidem significant, sed non uerum tamen, ac falsum. Quare ad orationem pergamus, quæ uox est significatui habilis, cuius etiam seorsum partes ipsæ significant. Nec omnis tamē oratio uerum falsumq; recipit, sed enunciatiua duntaxat, quæ affirmatio primum uel negatio est: etiamq;, prius quàm copula uinciatur. Verbum autem sibi enunciatio poscit, quod etiam

finitionib.

finitionibus adhibetur, Easq; una interdum enũciatio in uocabulis pluribus est, & in uno multiplex. sensus enim potius ibi respicitur. Sed affirmatio de quopiam, negatio à quopiam quid enunciat. Nulla'ue omnino est affirmatio, cui non aliqua aduersetur negatio, quod totum Contradictio dicitur. Agatur de eodẽ oportet, reiecta æquiuocatione, & cauillamentis cæteris. Fit autem ut uniuersalia nomina, fit ut & singularia committantur: sed uniuersalia nunc uniuersali nota, nunc particulari, nũc prorsus nulla proferantur. ubi nota non est, nihil repugnat; ubi uniuersales, cõtraria nascuntur, quæ simul uera nunquam sunt, cum uera illa esse possint, quæ his opponuntur. At cum ab angulis mutuo respiciunt, cõtradictio fit: cuius pars altera uera semper, aut falsa, quod in singularibus quoque deprehenditur, etiam quauis nota carentibus. Idem tamen quod affirmatum fuerat, abdicari ab eodem conuenit, cui fuerat dedicatum. Non enim affirmationis cuiusquam plures singulis negationis, ueraq; semper alterutra, nisi cum futurum tempus singularia præsertim respiciunt. ne fateri illud absurdum cogamur, fortuito nihil fieri. Nam neutrum simul; nunquam omnino non uerum distinctum, quippe uerissimum semper. Ex nomine autem, & uerbo, uel ex indefinitis, nũc utroque, nunc altero, affirmationes primæ constant, & negationes. quæ sic tamen porriguntur, ut uerbum Est, tertium quiddam sit, ac prædicato adnumeretur: aut uerbum certe aliud adsit, quod in hoc ipsum denique resoluatur. Hic uero enunciationum geminatur numerus. Tum ubi quæ diximus indefinita ponuntur multa oritur diuersitas,

prout negatio locum mutat. nam uerba ipsa & nomina quamuis loco priore cedant, minime intellectum uariant. alioqui negationes plures, affirmationis erunt unius. Verum nec una dialectici interrogatio, quæ uel unum quærit de Pluribus, uel de uno plura: quare nec una re=sponsione excipitur. Nam cum sint duo interdum separatim uera, falsa eadem si iungas deprehendentur. quæcunque autem ex accidenti, uel de uno eodemq́;, uel ipsa inter se dicuntur, nequaquam fieri unum possunt: nec item si quod ipsum dicitur, inerat illi iam de quo dicitur. Quibus autem prædicationibus repugnantiæ nihil adhære=scit, & ubi uocabulis orationes dicuntur, quæ uidelicet à se ipsis, non ex accidenti prædicantur, & puræ uerum profertur, & quadantenus. Nec tamen illud omnino est, quod est in opinione. Cæterum per modos etiam contra=dictio uariatur, qui uicem prædicati obtinent: sicuti sub=iecti, quod reliquum. Necessarii dehinc illa, & possibilis, & contingentis: atque impossibilis multa & uaria, sed ab omnibus decantata contradictio. In qua tamen impos=sibilis æquiuocationem caueas: necessarium propterea quod actu sit, in capite constituas. Nam disceptationem prætereo, sex illis argumentationibus confectam, qua repugnare magis negatio affirmationi colligitur, quàm duæ inter se affirmationes: quoniam eam plerique Aristotelis esse negant.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIHERMENIAS ſiue de interpretatione Liber ex græco recognitus,

AD REVERENDISSIMVM FEdericum Cæſium Epiſcopum Tudertinum.

Sectio prima, De ſignis.

PRIMVM oportet ponere qđ ſit nomen,& quid uerbum,poſtea quid eſt negatio & affirmatio,& enunciatio & oratio. Sunt ergo ea quæ ſunt in uoce earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ,& ea quæ ſcribuntur,eorũ quæ ſunt in uoce. Et quemadmodum nec literæ omnibus eædem:ſic nec eædem uoces. Quarſi tamen hæ primum notæ ſunt,eædem omnibus paſſiones animæ ſunt,& quarum hæ ſimilitudines,res etiam eædem. De his uero dictum eſt in iis qui ſunt de anima. *In tertio de anima.* alterius enim hæc ſunt negotii. ⁋ Eſt autẽ quemadmodum in anima aliquando quidem intellectus ſine uero uel falſo,aliquando autem cui iam neceſſe eſt horum alterum ineſſe:ſic etiam in uoce. Circa compoſitionem enim & diuiſionem,eſt uerum & falſum. *Circa cõpoſitionem & diuiſionẽ eſt ueritas & falſitas.* ⁋ Nomina igitur ipſa & uerba conſimilia ſunt:ei qui ſine cõpoſitione & diuiſione eſt intellectui. ut homo uel album:quando nõ aliquid additur.neque enim falſum, neque uerum adhuc eſt.ſignum autem huius eſt.hircoceruus enim aliquid ſignificat:ſed nondum uerum aliquid uel falſum,ſi non eſſe uel nõ eſſe addatur,uel ſimpliciter,uel ſecundum tempus.

DE NOMINE.

NOmen igitur est uox significatiua secundū placitum sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata. ¶ In nomine enim quod est equiferus, ferus nihil per se significat, quēadmodum in oratione quæ est equus ferus. At uero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est, in his autem uult quidem, sed nullius est, separata. ut in eo quod est equiferus hoc quod est. ferus nihil significat per se. Secundum placitum uero, quoniam natura, nominum nullum est, sed quando fit nota. quoniam designant & illiterati soni, ut ferarū: quorum nullum nomen est. ¶ Non homo uero non est nomen. at uero nec positum nomē est; quo illud oportet appellare. neq; enim oratio, neq; negatio est; sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est. ¶ Philonis autem aut Philoni, & quæcunque talia sunt, non sunt nomina. sed casus nominis, ratio autem ipsorum est, in aliis quidem eadem, differunt autem quoniā cum est, uel fuit, uel erit, neque uerum, neque falsum est, nomē uero semper ut Philonis est, uel non est. nōdum enim neque uerum dicit, neq; falsum.

DE VERBO.

VErbum autem est quod consignificat tempus. cuius pars nihil significat seorsum: & est semper eorum quæ de altero prædicantur nota. Dico autem quod consignificat tempus. ut ualetudo quidem nomē est, ualet uero uerbum. consignificat enim nunc esse: & semper eorum quæ de altero dicuntur nota est, ut eorum quæ de subiecto uel in subiecto sunt. ¶ Non ualet autem & non la

borat non uerbum dico. Cōſignificat enim tempus & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huic, nomen poſitum non eſt, ſed infinitum uerbum ſit. quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. ꝑ Similiter autem & ualebit & ualebat nō uerbum eſt, ſed caſus uerbi. Differunt autem à uerbo, quòd hoc quidem præſens conſignificat tēpus, illa uero id quod circumcirca eſt. ꝑ Ipſa igitur ſecundum ſe dicta uerba, nomina ſunt. & ſignificant aliquid, conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quieſcit. ſed ſi eſt uel nō eſt, nondum ſignificat. neque enim ſignum eſt rei, eſſe uel non eſſe, neq; ſi ipſum ens dixeris nudum * ipſum enim nihil eſt, conſignificat autem cōpoſitionem quandam, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.

a. l. neq; ſi ens dixeris ipſum p ſe ipſum nudum.

DE ORATIONE.

ORatio autē eſt uox ſignificatiua. cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata. ut dictio, ſed nō ut affirmatio uel negatio, ut homo aliquid ſignificat. ſed non quod eſt aut nō eſt. ſed erit affirmatio uel negatio: ſi quid additum fuerit. ſed non hominis ſyllaba una. neq; enim in eo quod eſt ſorex, rex ſignificat, ſed uox nunc eſt ſolum. In duplicibus uero ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quemadmodum dictum eſt *. ꝑ Eſt autē oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum: ſed quemadmodum dictum eſt, ſecundū placitum. Enunciatiua uero non omnis, ſed in qua uerum uel falſum eſt. non autem in omnibus ineſt. ut deprecatio, oratio quidem eſt, ſe neq; uera, neq; falſa. Cęteræ igitur relinquantur. rhetoricæ enim uel poeticæ conuenientior eſt conſideratio. enuntiatiua uero præſentis eſt ſpeculationis. ꝑ Eſt autem una prima oratio enūtiatiua affirmatio, deinde negatio: alię uero omnes coniunctione una. ꝑ Neceſſe eſt autem omnem enun-

a. l. dictum eſt in ſuperioribus.

ciatiuam orationem ex uerbo esse, uel ex casu uerbi. etenim hominis ratio, si non addatur, aut est, aut fuit, aut erit, aut aliquid huiusmodi: nondum oratio enunciatiua est. Quoniam unum quiddam est, & non multa animal gressibile bipes (nō enim eo quod propinquę partes dicuntur una erit) est autem alterius hoc tractare negotii. ¶ Est autem una oratio enūciatiua: quæ unū significat, uel coniunctione una. plures autem, quæ plura: & non unum, uel inconiunctæ. Nomen igitur uel uerbum, dictio sit solum, quoniam non est dicere sic aliquid significantem: uoce, ut enunciare: uel aliquo interrogante uel non, sed ipso sponte proferente. Harū autem hæc quidem simplex est enūtiatio. ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo. hæc autem ex his cōposita uelut oratio quædam iam composita. ¶ Est autem simplex enunciatio: uox significatiua de eo quod est aliquid uel non est, quemadmodū tēpora diuisa sunt. Affirmatio uero est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero enunciatio alicuius ab aliquo. ¶ Quoniā autem enunciare est: & quod est, nō esse. & quod nō est, esse. & quod est, esse. & quod non est, non esse. & circa ea quæ extra præsens tempus sunt, similiter. omne utiq; cōtingit quod quis affirmauerit, negare, & quod quis negauerit affirmare. Quare manifestum est quoniam omni affirmationi, opposita est negatio. & omni negationi, affirmatio. Et sit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ. Dico autem opponi eiusdem de eodem, non autem æquiuoce, & quæcunq; cætera talium contra sophisticas determinauimus importunitates.

Vide. 7. & 8. metaph.

De affirmatione & negatione.

DE SVBIECTIS PRÆDICATIS PROPOSITIONVM.

QVoniam autem sunt hæc quidem rerum uniuersalia: illa uero singularia. Dico autē uniuersale quod in pluribus prædicari natum est. Singulare uero quod nō; ut homo quidem uniuersale est, Callias uero eorum quæ sunt singularia: necesse est autem enunciare quod inest aliquid aut non, aliquando quidem alicui eorū quæ uniuersalia sunt, aliquando autem quæ singularia sunt.

¶ Si ergo in uniuersali uniuersaliter enunciet quis quod est aut non est contrariæ enunciationes erunt ✳. Dico autem in uniuersali enunciare uniuersaliter. ut omnis homo albus est, nullus homo albus est. Quando autē in uniuersalibus non uniuersaliter autem, non sunt cōtrariæ ✳. quę autem significantur, est esse aliquando cōtraria. Dico autem non uniuersaliter enuntiare in iis quæ uniuersalia sunt, ut est albus homo, non est albus homo. cum enim uniuersale sit homo. non uniuersaliter utitur enuntiatione. omnis nanq; non uniuersale significat, sed quod uniuersaliter. ¶ In eo uero quod prędicatur uniuersali, id quod est uniuersaliter prædicare non est uerum. Nulla enim affirmatio uera erit in qua cum uniuersale sit prædicatum, uniuersaliter prædicatur. ut est omnis homo, omne animal. ¶ Opponi autē affirmationem negationi dico contradictoriæ, quæ uniuersaliter significat eidem quod non uniuersaliter. ut omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, aliquis homo albus est. Cōtrariæ uero uniuersalem affirmationem & uniuersalē negationem. ut omnis homo iustus est, nullus homo iustus est ✳. ¶ Quocirca has quidē impossibile est simul esse ueras his uero oppositas, contingit aliquando in

a. l. quod ē aliquid aut nō etūt hæ contrariæ enunciatio nes.

a. l. hę qdē nō sunt cō traix.

v. l. ut oīs hō albus ē, nullus hō albus est.

De regulis oppositorū

eodem simul esse ueras, ut nõ omnis homo albus est: & aliquis homo albus est. ¶ Quęcunq; igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter necesse est alteram esse uerã uel falsam: & quæcũq; in singularibus sunt, ut est Socrates albus, nõ est Socrates albus. ¶ Quęcunq; autem in uniuersalibus quidem non uniuersaliter autem: non semper per hęc quidem uera est: illa uero falsa est. Simul enim uerum est dicere quòd est homo albus, & quod non est homo albus: & est homo pulcher, & nõ est homo pulcher. si enim turpis est, nõ est pulcher. & si fit aliquid, non est. Videbitur autẽ subito inconueniens esse. iccirco quoniam uidebitur significare hoc, nõ est homo albus simul & hoc, nullus homo est albus. Hoc autem neq; idem significat, neq; simul necessario. ¶ Manifestum est autem quòd una negatio unius affirmationis erit. hoc enim idem oportet negare negationem. quod affirmatio affirmauit, & ab eodem, uel ab aliquo singulariũ, uel ab aliquo uniuersalium ut uniuersaliter, uel ut non uniuersaliter. dico autem ut est, Socrates albus, non est Socrates albus. si autem aliud aliquid ab eodem uel ab alio idem, *nõ est opposita, sed erit ab ea diuersa. huic uero quæ est omnis homo albus est, illa quæ est non omnis homo albus est. illi uero quæ est aliquis homo albus est, illa quæ est nullus homo albus est. illi autem quæ est, est homo albus: illa quę est, non est homo albus. ¶ Quòd igitur una affirmatio uni negationi opponitur contradictoriæ, & quæ sunt hæ, dictum est. & quòd cõtrariæ aliæ: & quæ sunt illæ dictum est. & quòd nõ omnis uera uel falsa contradictio, & quare, & quando uera uel falsa. ¶ Vna autem affirmatio & negatio est, quæ uuum de uno significat; uel cum sit uniuersale uniuersaliter, uel non similiter. ut omnis homo albus est, nõ omnis homo albus est. est homo albus, non est homo albus. nullus homo albus est, aliquis homo albus est: si albũ unum significat sin uero duobus unum nomen positũ

a.l. aliud uel ab alio idem non eodem

De affirmatione & negatione una.

est,ex quibus non est unũ:non est una affirmatio, neq; una negatio,ut si quis ponat hoc nomen tunica homini & equo:quòd tunica alba est, hæc non est una affirmatio,nec una negatio. Nihil enim differt hoc quàm dicere quòd est homo equus albus*,hoc autem nihil differt quàm dicere est homo albus: & est equus albus.si ergo hæ multa significãt & sunt plures, manifestum est quòd & prima uel multa uel nihil significant. neq; enim est aliquis homo equus. Quare nec in his necesse est hanc contradictionem ueram, illam uero falsam esse. a.l.dicere ẽ homo & equus albus

DE FVTVRIS CONTINGENTIBVS.

IN iis ergo quæ sunt & quæ facta sunt, necesse est affirmationem uel negationem ueram esse uel falsam. Et in uniuersalibus quidem ut uniuersaliter: semper hanc quidem ueram illam uero falsam esse, & in iis quæ singularia sunt(quemadmodum dictum est)in uniuersalibus autem quæ non uniuersaliter dicuntur,non necesse est.dictum est autem & de his. In singularibus uero & futuris non similiter. Nam si omnis affirmatio & negatio uera uel falsa est,& omne necesse est esse uel non esse. quare si hic*dicat futurum esse aliquid. ille uero non futurum dicat hoc ipsum: manifestum est quòd necesse est uerum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio uel negatio uera uel falsa est. utraq; enim non erũt simul in talibus. nam si uerum est dicere quòd album uel non album: necesse est esse album uel non album. Et si est albũ uel non album: uerum erat affirmare uel negare.& si non est,falsum dicit:& si falsum dicit, non est. quare necesse est semper affirmationem aut negationem uerã esse uel falsam. Nihil igitur neq; est, neq; fit,nec à fortuna,nec utrũlibet contingit,neq; erit,neq; a.l.si.n.hic quidem.

non erit:sed ex necessitate omnia, & nō utrumlibet cō tingit,aut enim qui dicit uerus est:aut qui negat. Similiter enim uel fieret,uel non fieret:quod enim utrumlibet contingit nihil magis sic uel non sic se habet uel habebit. Amplius autem,si est album nunc:uerum erat dicere prius quòd erit album. quare semper fuit uerum dicere quodlibet eorum quæ facta sunt quòd est uel erit. si autem semper uerum fuit dicere quod est uel erit non potest hoc non esse,uel non futurum esse. quod autem non potest non fieri, imposibile est non fieri. & quod imposibile est non fieri, necesse est fieri. omnia igitur qaæ futura sunt,necesse est fieri. Nihil igitur utrumlibet contingit neque à fortuna erit*. nā si à fortuna, non ex necessitate. ¶ At uero nec quòd neuttum uerum est dicere contingit. ut quòd neque erit, neque non erit. Primum enim cum sit affirmatio falsa,negatio non uera erit. & cum hæc falsa sit,contingit affirmationem non ueram esse. Et ad hæc si uerum sit dicere quod album est simul & magnum oportet esse utrunque. si uero erit cras, oportet fore cras. Si autem neque erit,neque non erit cras, non erit utrumlibet contingit. ut est nauale bellum. oporteret enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri. ¶ Quæ ergo contingūt inconuenientia hęc sunt,& huiusmodi alia, si quidem omnis affirmationis & negationis,aut in uniuersalibus dictis ut uniuersaliter,uel in iis quæ sunt singularia necesse est oppositarum hanc quidem ueram esse, illam uero falsam. nihil autem utrumlibet contingit,esse in iis quæ fiunt: sed omnia esse & fieri ex necessitate. Quare neque consultare oportebit,neque negotiari. quòd si hoc quidem facimus erit hoc. si uero non hoc,nō erit hoc. Nihil enim prohibet,& in annum decies millesimum,hunc quidē dicere hoc futurum esse,illum uero non dicere. quare ex necessitate erit. quodlibet eorum uerum erat dicere tunc. At uero nec hoc differt si aliqui dixerint cōtradi

*a.,l.a fortuna erit. sed oia ex necessitate.

ctionem uel nō dixerint.manifestum enim quòd sic se habét res,etiam si non hic quidem affirmauerit quid,ille uero negauerit.nō enim propter negare uel affirmare erit.uel non erit, nec in decies millesimum annum, magis quàm in quātolibet tempore. Quare si in omni tempore sic se habebat ut alterum uere diceretur, necesse erat hoc fieri. Et unumquodque eorum quę fiunt semper sic se habebant ex necessitate fieret.si enim uere dixit quis quod erit,non potest non fieri.& quod factum est,uerum erat dicere semper,quod erit.si quidē hæc impossibilia sunt.uidemus enim esse futurorum principium,& ab eo quod consultamus,atque aliquid agimus. & quod est omnino in iis quæ non semper actu sunt,possibile esse,& non esse similiter, in quibus utrunque contingit & esse non esse. quare & fieri, & non fieri. & multa nobis manifesta sunt sic se habentia, ut quòd hanc uestem possibile est incidi,& non incidetur,sed prius exteretur.similiter autem & nō incidi possibile est.non enim esset eam prius exteri nisi possibile esset non incidi.quare & in aliis generationibus,quę secundum huiusmodi potentiam dicitur.manifestum igitur est,quòd non omnia ex necessitate,uel sunt, uel fiunt, Sed alia quidem utrumlibet cōtingit,& nihil magis affirmatio,quam negatio uera uel falsa. Alia uero magis quidem & ut in pluribus alterum. nihilominus contingit fieri & alterum,alterum uero minime. ΓIgitur esse quod est,quando est,& non esse quod non est, quando non est, necesse est. sed non omne quod est, necesse est esse,nec quod non est necesse est non esse. non enim idem est,omne quod est,necessario esse quādo est,& simpliciter necessitate esse.similiter autem & in eo quod non est. Sed & in contradictione eadem ratio est.esse quidem uel non esse omne necesse est,& futurum esse uel non.non tamen diuidentem,dicere alterum necessarium,dico autem ut necesse est futurū esse bellum nauale cras,uel non futurum esse. non tamen

fieri cras bellum nauale,necesse est:neque non fieri, fie ri tamen uel nō fieri:necesse est.¶ Quare cum similiter orationes ueræ sunt,quemadmodum & res:manifestū est quòd quæcunq; sic se habent ut sint utrumlibet con tingit,& contraria suscipiant,necesse est similiter se ha bere & contradictionem.quod contingit in iis:quę nō semper sunt,uel nō semp nō sunt. horum enim neces se est alterā partem contradictionis ueram esse uel fal sam:non tamen hanc uel illam sed utrumlibet contin git.& magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram uel falsam.Quare manifestum est quòd nō est necesse omnis affirmationis uel negationis oppositarum,hanc quidem ueram,illam autem falsam esse.nō enim quemadmodum in iis quæ sunt,sic se habent & in iis quæ non sunt quidem possibilibus tamē esse uel non esse,sed quemadmodum dictum est.

DE ENVNCIATIONIBVS INFINITIS.

Hic īcipit liber secūdus huius libri secundū latinos expositores uerū ī tex. græco nulla ē diuisio huius loci. a.l.nō uerbum d.co: sed.

QVoniam autem est aliquid de aliquo affirmatio significans,hoc autem uel nomen est uel innominatum . unum autem oportet esse & de uno id quod est in affirmatiōe(nomen autem dictū est & innominatum prius,nō homo enim nomen quidem non dico,sed nomen infinitum, unum enim significat aliquo modo infinitum nomen, quemadmodum & non ualet non uerbum.sed * infinitum uerbū) erit igitur omnis affirmatio & negatio, uel ex nomine & uerbo,uel ex infinito nomine & uerbo. Sine uerbo autem nulla affirmatio uel negatio est. est enim uel fuit,uel erit,uel fit,uel quæcūq; alia huiusmodi uerba.ex iis sunt quæ posita sunt. consignificant enim tempus.¶ Quare prima erit affirmatio & negatio,est homo,non est homo.deinde est non homo,nō est non homo.Rursus est omnis homo non est omnis

homo.est omnis nō homo,non est omnis nō homo. & in iis,quæ extrinsecus sunt,tēporibus eadē ratio est.

Sectum tertium.

Quādo autem est tertium adiacens prædicatur. dupliciter dicuntur oppositiones. Dico autem,ut est iustus homo.est tertium,dico adiacere nomen, uel uerbum in affirmatione,quare ob id ipsum quatuor erunt illæ:quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem se habebūt secundum consequentiam ut priuationes,duæ uero minime.Dico autē quòd est *,aut iusto adiacebit,aut non iusto quare etiam negatio. quatuor igitur erunt. Intelligimus uero quod dicitur ex iis quæ subscripta sunt.Et iustus homo,huius negatio est, non est iustus homo.est non iustus homo, huius negatio est,non est nō iustus homo.est enim hoc in loco & non est,iusto & non iusto adiacebit,hęc igitur quemadmodum in resolutiuis dictum est,sic sunt ordinata. Similiter autem se habebunt & si uniuersalis nominis sit affirmatio.ut omnis est homo iustus. negatio huius; non omnis est homo iustus omnis est homo non iustus:non omnis est homo non iustus.Tamen non similiter angulares ueras esse cōtingit.contingit autem aliquando.¶ Hæ igitur duæ oppositæ sunt mutuo. Aliæ autem duæ ad nō homo quasi ad subiectum aliquod additum. ut est iustus non homo; non est iustus non homo.est non iustus non homo:non est non iustus nō homo.plures autem his non erunt oppositiones. Hæ autem extra illas,ipsæ secundū se erunt,ut nomine utētes eo quod est non homo.¶ In quibuscunq; autem est non conuenit ut in eo quod est sanum esse,& ambulare,in iis idem facit sic positū,ac si est adderetur. ut est: sanus est omnis homo:non sanus est omnis homo.sanus est omnis non homo. non sanus est omnis non homo.non enim dicendum est non omnis homo,sed

a.l.dico &c qꝫ est hic.

In fine primi priorū.

De oppositionibus ex indefinitæ subiectis.

re:utram uelit contradictionis partem enunciare. sed oportet interrogantem determinare:utrum hoc sit homo/an non hoc. ⁋ Quoniam uero hæc quidem prædicantur composita/ut unum omne prædicatum fiat. eorum quæ extra prædicantur, alia uero non:quæ est differentia? De homine enim uerum est dicere & extra animal/& extra bipes:& hæc ut unum:& hominem/& album:& hæc ut unum, sed non si coriarius est, & bonus:etiam coriarius bonus. ⁋ Si enim quoniam utrunque uerum ✳/esse oportet simul utrunque:multa incōuenientia erunt. De homine enim & hominem uerum est dicere & albū: quare & omne. rursus si albū ipsum & omne:quare erit homo albus/albus. & hoc in infinitum. Et rursus musicus albus ambulans. & hæc eadē frequenter implicita in infinitum. ⁋ Amplius. Si Socrates/Socrates est/& homo:& Socrates/Socrates homo. & si homo & bipes/erit homo bipes. Quod igitur si quis simpliciter dicat ✳ complectiones fieri multa accidit dicere incōuenientia manifestum est. Quem admodum autem ponendum est/nunc dicimus. ⁋ Eorum igitur quæ prædicantur/& de quibus prædicari accidit quæcunque secundum accidens dicuntur/uel de eodem/uel alterum de altero:hæc non erunt unum:ut homo albus est/& musicus, sed non est unum album & musicum. accidentia enim sunt utraque. Nec si album/musicum uerum est dicere, tamen non erit album musicum unum aliquid, secundum accidens enim album musicum. quare non erit album musicum unum aliquid. quocirca nec coriarius bonus simpliciter: sed animal bipes. non enim secundum accidens. ⁋ Amplius. Nec quecunque insunt in altero. quare neque album frequenter:neque homo/homo animal est uel bipes. insunt enim in homine animale & bipes. ⁋ Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter: ut aliquem hominem hominem, aut aliquem album hominem, hominem album. non autem semper. ⁋ Sed quando in

[margin: Σκυτεὺς a.1. Quare non si alterum uerū.]

[margin: a.1. simpl'r & ut cōtingit dicat.]

adiecto

adiecto quidem aliquid oppositorum inest, quod con sequitur contradictio: non uerum sed falsum est. ut hominem mortuum, hominem dicere. Quādo autem nō inest: uerum *. quando inest quidem semper, non uerū est, quando uero non inest, non semper uerum est: ut Homerus est aliquid, ut poeta. utrum igitur est, an nō? secundum accidens enim prædicatur est. de Homero (quod enim est poeta) sed non secundum se prædicatur de Homero, ipsum est. ¶ Quare in quibuscūque prædicationibus neq; contrarietas inest, si diffinitiones pro nominibus dicantur: & secundum se prædicantur, & non secundum accidens, in his aliquid & simpliciter uerum erit dicere. Quod autem non est: quoniā opinabile est. nō est uerum dicere esse aliquid. opinio enim eius est, non quod est, sed quod non est.

a.l. semper uerum.

Sectio quarta.

His uero determinatis considerandum est quemadmodum sese habent negationes & affirmationes ad seinuicem, quæ sunt de possibili esse & non possibili, & de contingenti & non contingenti: & de impossibili & necessario. Habent enim aliquas dubitationes. nā si eorum quæ complectuntur, illæ sunt sibi inuicem oppositæ contradictiones, quæcunq; secundum esse & non esse disponuntur: ut eius quæ est esse hominem, negatio est non esse hominem, non ea quæ est esse nō hominem & eius quæ est esse album hominē ea quæ est non esse album hominem, sed non ea quæ est esse non album hominem. si enim de omni aut affirmatio, aut negatio est, lignum erit uerū dicere esse nō album hominem *. quod si hoc modo & in quibuscūq; esse non additur: idem faciet quod pro esse dicitur. ut eius quæ est homo ambulat, non hæc ambulat non homo negatio erit, sed hæc non ambulat homo. nihil enim differt dicere hominem ambulare, uel hominem am-

De enūciatiōibus modorū, possibilis, cōtingētis, ipossibilis & necessarii.

a.l. hoīem quod inconueniens est.

bulantem esse. quare si hoc modo ubiq;, & eius quæ est possibile esse, negatio non erit possibile non esse: sed ea* quæ est non possibile esse. Videtur autem idē posse & esse & non esse. omne enim quod est possibile diuidi uel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. ratio autem est: quoniam omne quod sic possibile est, non semper in actu est. quare inerit ipsi etiam negatio. potest enim & non ambulare quod est ambulatiuum, & non uideri quod est uisibile. at uero impossibile est de eodem oppositas ueras esse affirmationes & negationes. non igitur eius quæ possibile est esse, negatio est hæc possibile est non esse. ¶ Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare simul de eodem, aut non secundum esse uel non esse quæ apponuntur: fieri affirmationes & negationes si ergo illud impossibile est, hoc erit magis eligendum. est igitur negatio eius quæ est possibile esse: ea quæ est non possibile esse, sed non ea quæ est possibile non esse. eadem quoq; ratio est, & in eo quod est contingens esse: et enim negatio eius est non contingens esse. & in aliis quoq; simili modo, ut in necessario, & impossibili. Fiunt enim quemadmodum in illis esse: & nō esse appositiones, subiectæ uero res, hoc quidem albū. illud uero homo. eodē quoq; modo hoc in loco esse quidem & non esse ut subiectum sit, posse uero & contingere appositiones determinantes (quemadmodum in illis esse & nō esse) ueritatem & falsitatem. similiter hæc in eo quod est esse possibile & esse non possibile: eius uero quæ est, possibile est non esse, negatio est, non ea quæ est, non possibile est esse, sed ea quæ est, non possibile est, non esse. & eius quæ est possibile est esse: nō ea quæ est possibile est non esse, sed ea quæ est nō possibile est esse. quare & sequi sese inuicē uidebūtur possibile est esse, & possibile est non esse. idem enim possibile est esse & non esse. non enim cōtradictiones sunt sibi inuicem huiusmodi possibile est esse, & possibile

a. l. negatio erit possibile nō eē sed non ea.

est non esse. sed possibile est esse. & non possibile est esse. nunquam simul in eodem ueræ sunt. opponũtur enim. neq; ea quę est possibile est non esse: & non possibile non esse: nunquam simul in eodem ueræ sunt. similiter autem & eius quæ est, necessarium est esse, negatio non est ea quæ est necessarium non esse: sed ea quæ est non necessarium est esse. eius uero quæ est necessarium est non esse, ea quæ est non necessarium nõ esse: & eius quæ est impossibile esse, non est ea quę est impossibile non esse, sed hæc non impossibile esse. eius uero quæ impossibile non esse: ea quæ est non impossibile non esse. Vniuersaliter uero (quemadmodum dictum est) esse quidem & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta. negationem uero & affirmationem hæc facientem, ad esse & non esse apponere. & has oportet putare esse oppositas dictiones, possibile, & non possibile, contingens, non contingens. impossibile, non impossibile, necessarium non necessarium, uerum non uerum. ¶ Consequentiæ uero secundum rationem fiunt cum ita ponũtur. illam enim quæ est possibile esse: sequitur ea quæ est contingit esse, & hęc conuertitur illi. & non impossibile esse. & nõ necessarium esse. illa uero quæ est possibile non esse. & contingens non esse: ea quæ est non necesse non esse: & non impossibile non esse. illam autẽ quæ est non possibile esse, & non contingens esse: ea quæ est impossibile esse, & necesse nõ esse. illam uero quæ est non possibile non esse, & non contingens nõ esse: ea quæ est impossibile est non esse, & necessarium est esse. consideretur autem ex subscriptione quemadmodum dicimus.

I	III
Poſſibile eſſe	Non poſſibile eſſe
Contingens eſſe	Non contingens eſſe
Non impoſſibile eſſe	Impoſſibile eſſe
Non neceſſarium eſſe	Neceſſarium non eſſe

II	IIII
Poſſibile non eſſe	Non poſſibile non eſſe
Contingens non eſſe	Non contingens non eſſe
Non impoſſibile non eſſe	Impoſſibile non eſſe
Non neceſſariū non eſſe	Neceſſarium eſſe

Hæ igitur impoſſibile, & nõ impoſſibile, eam quæ eſt contingens & poſſibile, & non contingens & non poſſibile ſequuntur quidem contradictoriæ: ſed conuerſim. eam enim quæ eſt poſſibile eſſe, negatio impoſſibilis ſequitur quæ eſt non impoſſibile eſſe negationem uero affirmatio. nam illam non poſſibile eſſe: ea quæ eſt impoſſibile eſſe. affirmatio enim eſt impoſſibile eſſe, non impoſſibile uero negatio. ¶ Neceſſariū uero quemadmodum ſe habet conſiderandū eſt. Manifeſtum eſt enim * quòd non eodem modo, ſe cõtrariæ ſequuntur contradictoriæ autem ſunt extra. non enim eſt negatio eius quæ eſt neceſſe non eſſe, ea quę eſt non neceſſe eſſe. contingit enim ueras eſſe utraſq; in eodem. quod enim eſt neceſſarium non eſſe, nõ eſt neceſſarium eſſe. Cauſa autem huius eſt: cur nõ ſequitur neceſſarium ſimiliter cæteris: quoniam contrariæ, impoſſibile eſſe, neceſſario redditur idem ualens. nã quod impoſſibile eſt eſſe, neceſſe eſt hoc. non quidē eſſe ſed potius non eſſe quod uero impoſſibile eſt nõ eſſe: hoc neceſſarium eſt eſſe. quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſſibile & non poſſibile hęc contrario, quoniam non ſignificant idem neceſſarium & impoſſibile. ſed (quemadmodum dictum eſt) conuerſim. ¶ An certe impoſſibile eſt ſic poni contradictiones neceſſarii. Nam quod eſt neceſſarium eſſe, poſſibile eſt eſſe:

a.l. Manifeſtū eſt autē

nam si non,negatio consequetur. necesse enim est aut affirmare aut negare.quare si non est posſibile esse,im possibile est esse.igitur imposſibile est esse , quod necesse est esse,quod est incōueniēs. At uero illam quæ est posſibile esse, non imposſibile esse,sequitur . hanc uero,ea quæ est non necessarium esse. quare contingit quod est necessarium esse,non necessarium esse,quod est inconueniēs.ꝶ At uero neq; necessarium esse, sequitur eam quæ est posſibile esse,neq; ea quæ est necessarium non esse.Illi enim utraq; contingit accidere.harū autem utralibet uera fuerit , non erunt illa uera . simul enim posſibile est esse,& nō esse.si uero necesse est esse uel non esse, non erit utrunq; posſibile . relinquitur ergo non necessarium non esse,sequi eam quę est posſibile esse. ꝶ Hæc enim uera est & de necesse esse . hæc enim fit contradictio eius quæ sequitur illam quæ est non posſibile esse.Illam enim sequitur illa quæ est imposſibile esse,& necesse est non esse, cuius negatio est non necesse non esse. Sequuntur igitur & hæ contradictiones secundum prædictum modum & nihil imposſibile contingit sic positis . ꝶ Dubitabit autem aliquis si illam quæ est necessarium esse ea quæ est posſibile esse sequitur.nam si non sequitur,contradictio sequetur, quæ est non posſibile esse.Et si quis,hanc non esse dicat coutradictionem , necesse est dicere posſibile non esse quæ utræque falsæ sunt de necesse esse . At uero *rursus idem uidetur esse posſibile incidi & non incidi,& esse & non esse.quare erit necesse esse,contingēs non esse.hoc autem falsum est. Manifestum est autem quòd nō omne posſibile uel esse,uel ambulare, etiam opposita potest,sed est in quibus nō sit uerum . primū quidem in iis quæ non secūdum rationem possunt. ut ignis calefactiuus est,& habet uim irrationalem . quæ igitur secundum rationem potestates sunt,eædem plurium etiam contrariorum sunt . irrationales uero non omnes.sed(quemadmodum dictum est)ignem nō est

Dubitatio.

a.l.eē.quare ad necessarium esse posſibile esse sequitur. At uero.

possibile, calefacere, & non: neq; quæcũq; alia semper agũt. alia uero possunt & secũdũ irrationales potestates simul opposita suscipere. sed hoc huius gratia dictum est, quoniá nõ omnis potestas oppositorum susceptiua est, neq; quæcunq; secundum eandem speciẽ dicuntur. ⁋ Quædã uero potestates æquiuoce sunt possibile enim nõ simpliciter dicitur sed hoc quidem quoniam uerum est quod in actu est. ut possibile est ambulare, quoniam ambulat iam. & omnino possibile est esse, quoniam iam est in actu quod dicitur esse possibile. illud uero, quoniam actu esse posset, ut possibile est ambulare, quoniam ambulare posset. & hæc quidem in solis mobilibus est potestas illa uero & in immobilibus. utrunq; uero uerum est dicere possibile ambulare uel esse, & quod ambulat & actu est & ambulatiuum. ⁋ Sic igitur possibile non est uerum de necessario simpliciter dicere, alterum autẽ uerum est. quare, quoniá partem uniuersale sequitur, illud quod ex necessitate, consequetur posse esse: sed nõ omne. ⁋ Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod nõ necessarium est omnium uel esse, uel non esse: & alia quemadmodum horum consequentia, considerare oportet. Manifestum est autem ex iis quæ dicta sunt, quòd id quod ex necessitate est, secundum actum est. quare si priora sunt sempiterna: & quæ actu sunt potestate priora sunt. & hæc quidem sine potestate actus sunt, ut primæ substantiæ: alia uero cum potestate, quę natura quidem priora sunt, tempore uero posteriora. alia autem nunquam actus sunt, sed potestates solum.

Sectum quintum.

QVAE MAGIS APTE, enunciationes contrariæ dicantur.

VTRVM autem cõtraria est affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi q̃ dicit quòd omnis homo iustus est, ei quæ est nullus homo iustus est. aut omnis homo iustus est, ei quę est omnis homo iniustus est, ut est Callias iustus, non est Callias iustus, Callias iniustus est, utra harum contraria est? ⸿ Nam si ea quæ sunt in uoce, sequuntur ea quæ sunt in intellectu, illic autem contraria est opinio cõtrarii (ut quod omnis homo iustus est, ei quæ est omnis homo iniustus est) etiam in iis quæ sunt, in uoce affirmationibus, necesse est similiter sese habere. quòd si neq; illic contrarii opinio contraria est, nec affirmatio affirmationi erit contraria: sed ea quæ dicta est negatio. quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni ueræ cõtraria est, utrum negationis, an ea quæ contrarium esse opinatur. Dico autem hoc modo. est quædã opinio uera boni, quod bonum est, alia autem quod non bonum est falsa, alia uero quod malum, utra harum contraria ueræ? & si est una secundum quamnam contraria. ⸿ Nã arbitrari cõtrarias opiniones diffiniri, eo quòd contrariorum sunt. falsum est. Boni enim quod bonum est, & mali quod malum est, eadem fortasse opinio est etiam uera. siue plures, siue una sit. sunt autem ista cõtraria, sed non eo quòd contrariorum sint, cõtraria sunt, sed magis quòd contrariæ. ⸿ Si ergo est boni quidem quod est bonum opinio, alia autem quod non bonum est: est autem aliquid aliud quod non est, neq; esse potest. aliarum quidem nulla ponenda est, neq; quæcunq; esse quod non est opinantur: neq; quæcunq; non esse quod est. infinitæ enim utræq; sunt, & quæ esse opinantur quod non est: & quæ non esse quod est. ⸿ Sed in quibuscunq; fal

Idẽ in principio primi huius.

lacia est.hæ autem sunt ex iis ex quibus sunt generatio nes.ex oppositis uero generationes, quare etiam fallaciæ.ſ Si ergo quod bonum est,& bonum & non malum est:& hoc quidem secundum se,illud uero secundum accidens, (accidit enim ei non malum esse) magis autem in unoquoq; uera est quæ secundum se est, etiam falsa,siquidem & uera . ergo ea quæ est, quòd non est bonum quod bonum est,eius quæ secundum se est,falsa est: illa uero quæ est quod malum est, eius quæ secundum accidens.quare magis erit falsa de bono,ea quæ est negationis opinio,quàm ea quæ est contrarii.Falsus est autem maxime,circa singula qui contrariam habet opinionem : contraria enim sunt eorum quæ plurimum circa idem differunt.si igitur harum cõtraria est altera, magis uero negationis est contraria, manifestum est quòd hæc erit.cõtraria.ſ Illa uero quę est,quòd malum est quod bonum est,implicita est.Etenim quod non bonum est, necesse est forte ipsum eundem opinari.Amplius.Si etiam in aliis similiter oportet se habere, & hoc modo uidebitur bene esse dictum. Aut enim ubique ea quæ est contradictionis, aut nusquam. quibus uero non sunt contraria, de illis quidem falsa,ea quæ est uerę opposita.ut qui hominem non putat esse hominem,falsus est.si igitur hæ cõtrariæ sunt, etiam & aliæ quæ sunt contradictionis.

ſ Amplius.Similiter se habet opinio boni quod bonũ est. & non boni quod non bonum est. & præter has boni quod non bonum est, & non boni quod bonum est.illi ergo quæ est non boni quod non bonum ueræ opinioni, quæ est contraria? Non enim ea quæ dicit quod malum est,si aliquando * fuerit uera. nunquam autem uera ueræ contraria est.est enim quoddam non bonum,malum.quare cõtingit simul esse ueras. At uero nec illa quæ est quod nõ malum.uera enim & hæc. simul enim & hæc erunt. relinquitur igitur ei quæ est non boni quod non bonum est, contraria ea quæ est

a.l.malũ e. simul enim aliquando.

non boni, quod bonum est. falsa enim hæc *. quare & ea quæ est boni quod non bonum est, ei quæ est boni, quod bonum est. ¶ Manifestum ergo est quòd nihil interest, nec si uniuersaliter ponamus affirmationem. uniuersalis enim negatio contraria erit. ut opinioni quæ opinatur, quòd omne quod est bonū, bonū est, ea quæ est quòd nihil eorum quæ bona sunt bonum est, nam ea quæ est boni quòd bonum si uniuersaliter sit bonū, eadem est ei quæ opinatur quòd quicquid bonum est, quod bonum est, hoc autem nihil differt ab eo quod est, quòd omne quod est bonum, bonum est. similiter autem & in nō bono. quare si in opinione sic se habet. & sunt hæ quæ sunt in uoce affirmationes & negationes, notę earum quæ sunt in anima: manifestū est quòd affirmationi cōtraria quidem negatio est: quæ de eodē uniuersaliter. ut ei quę est quòd omne bonum, bonum est, uel quòd omnis homo bonus, ea quæ est quòd nullum, uel nullus contradictorię autem quæ est quod nō omne, aut * nō omnis. ¶ Manifestum est autem quòd & ueram, ueræ non contingit esse contrariam: neque opinionem, neq; cōtradictionem, contrariæ enim circa idem opposita sunt, circa eadem autem contingit uerū dicere eundem: simul autem non contingit eidem inesse contraria.

a. l. non bonū uere cōtraria ea q̄ est nō boni quod bonū falsa, falsa enim hæc.

a. l. & quod

IN ANALYTICA PRIORA, ANGELI POLITIANI

ARGVMENTVM.

PER *priores iam resolutorios decurramus. Præcepta igitur de demonstratione daturus Aristoteles, ipsam prioribus libris ratiocinationem, quoniam communior, edocet: propositionem si-*

nieus,quæ aliquid aut cõfirmet,aut neget de aliquo. Sed uel uniuersalem esse ait,uel particularem,uel indefinitã. tum aliud demonstratiuam propositionem ,atque aliud dialecticam,quoniam sumat illa propositionem contradictionis alteram. Hæc ipsius contradictionis interrogationem, si quæras illius optionem quod uerisimile uideatur: si respondeas,terminum quo propositio resoluatur. sed eum uel subiici,uel prædicari,uel affirmari,uel negari. In qua oratione quæpiam statuantur, unde aliud necessario efficiatur,propterea quòd illa sint,eam proprie ratiocinationem dici.quæ si necessaria protinus appareat,esse perfectam:sin ad id uno aut pluribus indigeat, quæ necessaria quidem terminis fiant, licet ex propositionibus non sumantur,imperfectam. Quod si nihil accipere de subiecto possis,de quo non alterum dicatur , esse illud in altero toto,diciq; alterũ de omni. Sed et de nullo eadẽ ratio est. Retro agi propositiones, incolumi sensu, siue absolutæ,siue necessariæ sint,quoties uel uniuersales negent,uel particulares. affirment.ad affirmantis uero uniuersales recurrere eiusdem tantum ordinis particulares, Nam quæ particulares negent,minime esse retrogradas,nisi cum proprie cõtingunt;ubi particulatim magis,quàm in uninersum remeant. Perfecta ratiocinatio in prima duntaxat è figuris tribus deprehenditur, quoties in toto medio sit ultimus terminus, in primo uel toto uel nullo sit medius , sed in medio ultimus , affirmans ubique:nec in uniuersum modo,sed & per partes. Ita modi quatuor emergunt,omnibus problematis idonei. Medium uero illud appello,quod ipsum in altero cum sit , in

ipso alterum medio quoque loco recipitur. Extrema, *cum quod ipsum est in altero, tum illud in quo est alterum. In figura secũda medium illud est, quod de utroque dicitur: extrema, de quibus medium. sed maius, quod propius: ipsum minus, quod lõgius. nec in medio medium, sed in capite, nec perfecta ibi ratiocinatio. Sine autem bis uniuersale, siue semel sit, hoc est in maiore tantum propositione, negare alteram conuenit.* V*nde modi existunt quatuor, reiectis cæteris. quorum duo priores ad primæ secundum, tertius ad tertium retroacta propositione altera, sed non utralibet reuocantur. quartus imposibili perficitur, nec unquam quod colligitur asseuerat.* At *quoties eidem uel utrunque omne, uel maius nullum minus omne, uel maius aliquod minus omne, uel item contra, uel maius non omne minus omne, uel maius nullum minus aliquod, figura hæc postrema: modiq; sex imperfecti, particulatim colligentes: primus, tertius, quartus, ad primæ tertium: secundus ac sextus ad eiusdem quartum, propositione altera cessim redeunte perducendi.* Nam *quintus imposibili se perficit.* Hic *medium postremo quasi gradu subsistit, ac de illo tam maius, quod longius abest, quàm etiam minus extremum prædicatur, quod adhærescit.* Reliqua *omnia coniugata reiicito, nisi si maior ait, minor negat, sed utraque in uniuersum.* Nam *si ambæ in figura prima retro eunt, in secunda minor, in tertia maior, rite quidem, sed non quod uoles ratiocinabere.* Abso*lutis necessaria congruunt: licet hic expositione perficiatur, quæ illic imposibili.* Quòd *si necessaria misceas, absolutis, necessarium colliges, quoties maior necessaria fue*

rit. At in secunda, quoties uniuersalis necessario deneget: in tertia uero: quoties in affirmantibus utrisque uniuersalibus, utrauis necessaria proponatnr: aut si altera neget, ipsa quæ neget: aut si particularis altera sit, ipsa quæ particularis non sit. Sed & contingens hoc loco excutitur, quod necessarium non sit. at si esse tamen concedatue, nihil impossibile consequatur. Quare omneis propositiones recurrere, quæ figuram habeant in contrapositis affirmantem. Sed contingens modo in his uersari, quæ sæpius usu ueniant neceßicate repulsa, modo in iis, quæ susquedeque se habeant. Conuerti oppositas utrobique propositiones: sed illic quod suapte natura sit, ad illud quod necessario non sit. Hic autem, quod susquedeque uocamus, à quo demonstratio excluditur. utrisque igitur contingentibus, semper in figura prima contingenter colliges, ubi iugationes quas diximus obtinueris. sed & cum neget utraque, cum neget & minor tantum, quod licet, ad affirmandum compellas, contingenter efficies quod uoles. Ita si contingentibus absoluta permisceas, maiorq; contingens, minor absoluta sit, & contingenter colligas, & perfecte. nam minor continges non imperfecte modo, sed improprie contingens efficiet. Hic illud tractatur, si necesse est hoc esse, cum illud est: & cum posſibile hoc est, necessario & illud fore poßibile, quod ab hoc emanat: posito falso quòd impoßibile non sit, etiam quod inde fit non esse impoßibile, sed falsum. Quòd si maius interuallum contingat, & uniuersale sit, minus absolutum ponas: & particulare colliges quidem, modo particulare affirmet, sin autē particulari contingat, imperfecte concludes. ac si neget,

conuersione: sin uero affirmet, imposibili perficitur. Necessarium uero contingenti perinde se miscet, ut absolutũ tantũ illud uariat. quod ubi propositio negatur absoluta, contingens euenit conclusio. necessaria uero quæ negat, et contingens colligit, & quod non absolute. Porrò in secunda nihil euenit ex contingentibus. quo loco illud acerrime tuetur Aristoteles, uniuersalem cõtingentem, quæ neget, nusquam recurre. At si neget contingens, affirmet absoluta, nimirum colligi ait, quemadmodum & si neget utraque, sed transmutanda contingens. Lex eadem & necessario, fitq; conclusio semper late accepti contingentis, quoties uniuersalis necessario perneget. In tertia contingentes duæ colligunt, si terminos rite adiugent. Nam uel sibi ipsæ constant, uel conuertendo restituuntur. uerum si altera absoluta sit, altera contingat, nimirum continget & quod efficitur. Quod si necessaria & contingens committantur, ubi termini asserunt, contingit quod efficitur. At si tantum necessaria propositio affirmet, continget ut non sit: sin uero neget, non modo ut non sit continget, sed & prorsus non erit. Et quoniam ex imposibili argumentatio pars conditionalis est, iure illud ostenditur, ad has omnino formas & eam redigi, quoniam robur ipsius ratiocinando tutamur. Denique illud quoque facilius expugnari: quæ rarius colliguntur, ægrius defendit: sed & expugnare se inuicem, quæ particularia, quæq; uniuersalia sunt: defendi ab uniuersalibus tantummodo particularia, prorsusq; esse facilius oppugnare, quàm tueri. Agamus & de propositionum copia. de nullo singularia dicuntur, nisi ex accidenti. De summis generibus opinione reiecta

nihil dicitur. Constet oportet quid sit de quo agitur, quæ finitio, quod eius proprium, quid sequatur, quid'ue præcedat, quid inde abhoreat, quæ ut quid sint, quæ propria, quæ accidentia, quæ opinione, quæ uero. sumendum quod rem, non quod hanc rem sequatur, sed adiicienda particularis nota, ne fallat indefinitum. Totum sumendum, quod præit, non quod sequitur. sumptis quibus comprehēditur subiectum, superuacuo sumpseris quæ in uniuersum sequantur. sume autem quæ speciem proprie cōsequantur, quæque sint ut plurimum, nec autem quæ succedunt omnibus. Sume quæ cōmuniora, sed & medium inspice, siue demōstras, siue colligis impossibili, uenari potes ex Diagrammate sex illos quasi limites, quibus aut affirmes, aut neges. Nonnihil sibi & diuisio colligit. ea est imbecilla ratiocinatio. Sed noscenda omnium disciplinarum principia, ut ubiquaque ratiocineris. Vt autem resoluas, propositiones captandæ, uidēdumq; utra in toto, utra in parte. sarciendum quod desit, reiiciēdum quod inane sit. Nec esse statim ratiocinationem credēdum, quod necessarium sit. Propositiones ad terminos redigendæ. nam figuras inde singulas odorabere. Discernenda terminorum similitudo, notæ addendæ, ne discrimen exiguum fallat. Cauendum à terminis perperā expositis, spectandus & habitus & quod ex habitu. Non semper terminis imponenda nomina. Termini sic statuendi, ut primi nominum situs. propositiones casibus uariandæ. Quod duplicatur, iuxta maiorem ponendum uariandi termini. Cum quid in plenum colligis, & aliquatenus: nomen pro nomine, sermonē pro sermone, alterum capiēdum pro altero, dū=

modo idē ualeant. Cæterum pro sermone in terminis nomina capienda: Discrimen articuli, notæq; uniuersalis peruidēdum: nec extimescēdum cōtinuo, si quid ex terminis efficiatur. sic nos illis utimur, ut Geometra literis, ut sensibus discipulus. Resoluendum quidq; ad ratiocinationē suam, non ad aliā pariter concludentē. Finitionis partes in terminis, non integra finitio sumenda. Ad hypotheticas quod resoluamus nō est, ex aliis figuris redigere ad alias licuerit. Nō est hoc, & est non hoc, diuersum significant. quare illud uidendum, ne in cōtradictionibus offendas. In secundo priorū libro quædā quasi adulterina tractantur, quæ ueritatē plerunq; ementiuntur. quocirca dicenda breuibus. Plura semel colligi, ut particularia uniuersalibus. ex ueris falsa. nā contra uideri quàm esse potius: præsertim si nō prorsus falsa maior. Id in figuris omnibus. Recurrere demonstrationē recurrentibus terminis, uersa in propositionē conclusione: sed recurrente cōclusione manere alterā propositionem, cum tollatur altera. Posita conclusionis cōtradictione, atq; altera adsumpta propositione. tolli alterā impossibili, quod eisdē peragi terminis quibus & iusta demonstratio. Ex cōtradicētibus quoque ratiocinationem cludi. Iam illa, quid principii petitio, quid nō, ex hoc sequens, quod falsæ rationis discerniculum, quo pacto nec ratiocinādo capiamur, nec refellamur, nec falsò cōuictos credamus, recursusq; illi etiā alterni extremorum ac medii, tum inductio, exēplum, auocatio, obiectio, signum, uerisimile, commentum, signorūq; in physiognomico problemate exercitatio, reliquum sibi huius uoluminis asciscunt.

SYLLOGISMORVM DIVERSITAS ac numerus, ex Nicephoro.

QVONIAM syllogismus omnis ex duabus saltem propositionibus cõflatur, maioreq; & minore maiora toties posita, quoties proposi tionũ annumeratio, toties aũt ipsi minore annexa, ita q̃n gẽtis septuaginta sex maioribus propositionibus cũ mi= noribus multiplicatis, euenit totos syllogisticos & asyllo gisticos modos cõgregari in myriadas triginta tres, & mille septingẽtos septuaginta sex. Ex modorũ aũt mixtu ra duodecies rursus totidẽ colligũtur. Vel.n. maiore pro positione necessaria posita, minore uero uel cõtingẽte uel imposibili: uel maiore existente, minore uero necessaria, uel contingente uel imposibili: uel maiore cõtingente, mi nore necessaria, uel existente uel imposibili: uel maiore imposibili, minore autem necessaria uel existente, uel cõ tingente, duodecies multiplicantur omnes prædicti. ut si mul omnes immixti & mixti in myriadas tricenas nona ginta octo & mille tricenos duodecim perueniant absol= uendi. Nam si trinam dicimus eße materiam, necessariam, contingentem, & imposibilem: contingentem certe Ari stote. in duo diuisit, in euenientem & futuram: & eueniẽ tem quidem existentem nominat, futuram uero proprie contingentem. Ex harum autem quatuor mixtura per coniugationes, syllogismos in mixtionibus exponit. Cum itaque trinæ sint figuræ, & in unaquaquæ figura tot sint texti syllogismi, triplicati enumeratorũ omnes fiũt,

ut

ut omnino sint numero quidem myriades mille centum nonaginta quatuor, ac tria milia nongenti triginta sex, syllogistici pariterq; asyllogisti. In prima quidē figura myriades sexaginta sex, & ter mille quingenta duo syllogismi: In secunda similiter totidem, In tertia myriades centum denæ ac quinæ nongenti ac uiginti: ac simul omnes Syllogistici myriades ducentæ quadraginta tres, & ter mille uiginti quatuor. Reliqui autem *asyllogisti myriades octingentæ quinquaginta una nongenti duodecim: ut sit ad asyllogistos ratio syllogisticorum modorum in prima ac secunda figura sub quinta multiplicatione, in tertia autem sub duplicatione ter quinquies. & cætera.* Plu*ra uide apud* Nicephorum.

ANNOTATIONES.

Nota ꝙ græca hæc dictio ὅτι quæ latine & quòd & quoniam referre potest in ueteri translatione ferè semper nulla intelligentiæ ipsius literæ habita ratione in quoniam translata fuit. Nos uero diligentius græcę literæ intellectum animaduertentes, ut res ipsa postulabat, & in quòd & in quoniam ipsam transtulimus. Aduertas etiam ꝙ dictio hæc græca καθόλου in ueteri translatione ferè semper in hanc latinam uniuersale, translata fuit, cum tamen & uniuersale & uniuersaliter possit significare, uniuersale quidem cum rei naturam ut si hominem dicimus uniuersalem naturam significamus, uniuersaliter uero cum id quod latini signum distribuens appellarunt. ut si omne aut nullum dicimus uniuersaliter propositionem proferimus. quam rem in libro Peri hermen. in, 2. Secti. initio docuit Arist. Nos itaq; Aristoteles doctrinam insequentes & in uniuersale & in uniuersaliter ut cōueniens fuit ipsam transtu

limus. Errabat pariter uetus translatio dictiones has ἐν μέρει ex κατὰ μέρος in hanc particularem uertẽs, cum tamen non particularem, ſed in parte uel ſecundum partem uel particulariter importent, ſignificantia diſtribuentia propoſitionem, non autem naturam aliquam denotantia.

ARISTOTELIS STAGIRIEÆ

ANALYTICORVM PROTERON, ſiue reſolutiorum priorum Liber primus. ex græco recognitus, ad Reuerẽdiſs. Federicum Cæſium Epiſcopum Tudertinum.

De propoſitione, termino, ſyllogiſmo & de omni.

PRIMVM dicere circa quid, & cuius intentio eſt. quoniam circa demonſtrationem, & demonſtratiuæ ſcientiæ ✱. deinde determinare quid eſt propoſitio, & quid terminus, & quid ſyllogiſmus, & qualis perfectus, & qualis imperfectus. poſt hæc aũt & quid in toto eſſe aut nõ eſſe hoc in illo & quid dicimus de omni aut de nullo prędicari. Propoſitio igitur eſt oratio affirmatiua uel negatiua alicuius de aliquo. hæc autem aut uniuerſaliter, aut in parte, aut indefinita. Dico autem uniuerſalem quidem, omni aut nulli ineſſe. in parte uero alicui, aut non alicui, aut non omni ineſſe. ſed indefinitam quæ ineſſe aut non ineſſe ſignificat, ſine uniuerſali aut particulari: ut contrariorum eãdem ✱ eſſe ſcientiam, aut uoluptatem nõ eſſe bonum. Differt autem demonſtratiua propoſitio à dialectica quoniam demon-

Dicere, ſub ĩtelligitur, oportet, ex conſuetudine attica. l. græ. conſideratio. Alexan. legit & ſciẽtiam demõſtratiuam.

a. l. unam.

ſtratiua quidem ſumptio alterius particulæ contradictionis eſt, non enim interrogat, ſed ſumit, qui demonſtrat. Dialectica uero interrogatio contradictionis eſt: nihil autem dubitabit, ut fiat utriuſq; ſyllogiſmus, nam & qui demonſtrat & qui interrogat ſyllogizat, accipiens aliquid de aliquo ineſſe, aut non ineſſe. quare erit ſyllogiſtica quidem propoſitio, ſimpliciter affirmatio aut negatio alicuius de aliquo * ſecundum dictũ modum. Demonſtratiua uero ſi uera ſit, & per ſuppoſitiones quæ à principio ſunt ſumpta. dialectica autem, percunctanti quidem interrogatio contradictionis ſyllogizanti autem ſumptio apparentis & probabilis, quemadmodum in topicis dictum eſt. Quid itaq; eſt, propoſitio & quomodo differat ſyllogiſtica & demõſtratiua & dialectica, diligenter quidem in ſequentibus dicetur, ad præſentem uero uſum ſufficiant, quæ nunc à nobis determinata ſunt. Terminum autem uoco, in quem diſſoluitur: propoſitio, & ut prædicatum & de quo prędicatur, aut appoſito aut diuiſo eſſe, aut non eſſe. Syllogiſmus autem eſt oratio * in qua poſitis quibuſdam, alterum quid à poſitis ex neceſsitate contingit eo quòd hæc ſint. Dico autem eo, quòd hæc ſint, propter hæc contingere. propter hæc uero cõtingere, nullius extrinſecus termini adiumento indigere ut fiat neceſſarium. Perfectum itaq; uoco ſyllogiſmum nullo alio indigentem, pręter ea quæ aſſumpta ſunt, ut neceſſarium appareat. Imperfectum uero qui indiget, aut unius, aut plurium, quæ ſunt quidem neceſſaria per ſubiectos terminos, non autem ſumpta ſunt per propoſitiones. In toto autem eſſe alterum in altero, & de omni prædicari alterum altero, idem ſignificat. Dicimus autem de omni prædicari, quando nihil ſit ſubiecti ſumere, de quo altero non dicatur, & de nullo ſimiliter.

a. l. de aliquo uel alicuius ab aliquo.

In primo libro.

In principio primi libri poſt.

Aliqui cõcedunt eſſe legendũ xõ

Quoniam autem omnis propoſitio eſt, aut ineſſe, aut neceſſario ineſſe, aut contingenter ineſſe. harum autem aliæ quidem affirmatiuæ, aliæ uero negatiuæ, ſe

De cõuerſione ꝓpoſitionũ inexiſtentium.

cundum unamquamq; allocutionem. Rursus uero affirmatiuarum ac negatiuarum, aliæ sunt uniuersaliter aliæ in parte, aliæ indefinitæ. Vniuersalem quidem priuatiuam in eo, quod est inesse in terminis conuerti necesse est ✳. ut si nulla uoluptas bonũ, neq; bonum nullum erit uoluptas. Prædicatiuam autem conuerti quidem necessarium est, non tamen uniuersaliter, sed in parte: ut si omnis uoluptas bonum, & bonum aliquod erit uoluptas. earum uero quæ in parte affirmatiuam quidem particulariter conuerti necesse est, si enim uoluptas aliqua bonum, & bonum aliquod erit uoluptas: priuatiuam autem non est necessarium, non enim si homo non inest alicui animali, & animal non inerit alicui homini. Primum itaque sit priuatiua uniuersaliter a/b/propositio. Si enim nulli a/ipsum eorum quæ sunt b/inest, & b/inerit nulli eorum quæ a, nam si alicui, ut c, non uerum erit quod dicitur nulli ipsum a/eorum quæ b/inesse, c/enim ex his quæ b/sunt, est. Si uero omni a/ipsum eorum, quæ sunt b, & b/alicui eorum, quæ a/inerit, nam si nulli, & a/eorum, quæ b/nulli inerit: uerum suppositum fuerat omni inesse. Consimiliter autem & si propositio secundum partem sit, si enim a/alicui eorũ quæ b, & b/alicui eorum quæ a/necesse est inesse, nam si nulli: & a/nulli eorum. quæ b. Sin autem a/alicui eorum, quæ b/non insit: non necesse & b/alicui eorum, quæ a/non inesse, ut si b/quidem sit animal, a/uero homo. homo quidem enim non omni animali, animal autem omni homini inest. Eodem autẽ modo se habebit & in necessariis propositionibus. uniuersaliter enim negatiua uniuersaliter conuertitur, affirmatiuarum uero utraq;, particulariter. Nam si necesse est a/nulli b/inesse, necesse est & b/nulli a/inesse, si enim alicui contingit, & a/alicui b/continget. si autem ex necessitate a/omni uel alicui b/inest, & b/alicui a/necesse est inesse: si enim non necesse, neque a/alicui b/ex necessitate inerit. In parte uero negatiua nõ conuertitur,

Vt termi-
nis cõuerte
re necesse ẽ

De cõuer-
sione ꝓposi
tionum ne-
cessariarũ.

ob eandem causam, ob quam & prius diximus. In contingentibus uero, quoniam multipliciter dicitur cōtingere, etenim necessarium & nō necessarium, & possibile contingere dicimus. In affirmatiuis quidem consimiliter se habebit secundum conuersionem in omnibus. si enim a omni uel alicui eorum, quæ b contingit, & b alicui eorum, quæ a continget utique, si enim nulli, neque a nulli b: ostensum est enim hoc prius. In negatiuis uero non similiter, sed quæcūque quidem contingere dicuntur, uel ex eo quòd ex necessitate non insunt, uel in eo quòd nō ex necessitate insunt similiter. ut si quis hominē dicat contingere non esse equū, aut album nulli uestimento inesse. Horum enim illud quidem ex necessitate non inest, hoc autem non ex necessitate non inest, & similiter conuertitur propositio. Si enim contingit nulli homini equum inesse & hominē contingit nulli equo inesse. & si album contingit nulli indumento, & indumentū contingit nulli albo, si enim alicui necesse, & album indumento alicui inerit ex necessitate, hoc enim ostensum est prius, similiter autem & in negatiua in parte. Quæcūque uero ut in pluribus & in eo quòd nata sunt dicuntur contingere, secūdum quem modū determinamus contingens. non similiter se habebit in priuatiuis conuersionibus. Sed uniuersaliter quidem priuatiua propositio non conuertitur, quæ uero in parte conuertitur. Hoc autem erit manifestum, quando de contingenti dicemus. Nunc autem tantum nobis sit cum iis, quæ dicta sunt, manifestum: quòd cōtingere nulli, aut alicui non inesse affirmatiuam habet figuram: contingit nāque ad similitudinem ipsius est, ordinatur, ipsum uero est in quibuscunque prædicetur * affirmationem semper, & omnino facit: ut est non bonum, aut est non album, aut simpliciter est non hoc, monstrabitur autem & hoc per sequentia, secundum autē conuersiones in aliis similiter se habebunt. De terminatis uero his, dicemus iam per quæ, & quando,

De cōuersione ꝓpositionū contingentium

a.i. nā &c cōtingit ipsi ē sit ordinatur.

Est aūt quibuscunque adiacens ꝑdicatur.

De tribus figuris ex ꝓpositiōibus inexistentibus.

& quomodo fit omnis syllogismus. Posterius autem dicendum est de demonstratione, prius enim de syllogismo dicendum, quàm de demonstratione, eo quòd uniuersalior est syllogismus: demonstratio nanque syllogismus quidam est, at non omnis syllogismus demonstratio. ¶ Cum itaque termini tres sic se habeant inuicem, ut ultimus in toto sit medio & medius in toto primo, aut sit aut non sit, necesse est extremitatum esse syllogismum perfectum. Voco autem medium quidem, quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est, quod & positione fit medium: extrema uero quod & ipsum in alio est, & in quo aliud est. Si enim a, de omni b, & b, de omni c, necesse est a, de omni c, prædicari. prius enim dictũ est, quomodo de omni dicimus. Similiter autem & si a, de nullo quidem b, b, uero de omni c, quod a, nulli c, inerit. Si autem primum quidem omni medio consequens est *, medium uero nulli inest extremo, non erit syllogismus extremitatum: nihil enim necessarium accidit eo quod hæc sint, nanque & omni & nulli contingit ultimo primo inesse: quare neque quòd secundum partẽ, neque quod uniuersaliter sit necessarium, cum uero nullum sit necessarium, per hæc non erit syllogismus. Termini eius quod est omni inesse: animal, homo, equus. nulli, animal, homo, lapis. Ne que quando, neque primum medio, neque medium ultimo nulli insit, neque sic erit syllogismus. Termini inesse, scientia, linea, medicina, non inesse, scientia, linea, unitas, uniuersalibus igitur terminis existentibus, manifestum est in hac figura, quando erit & quando non erit syllogismus, & quod si fuerit syllogismus, terminos ita se habere necesse est, ut diximus: & si ita se habuerint, planum quòd erit syllogismus. Si autem hic quidem terminorum uniuersaliter, ille uero particulariter ad alium, quando uniuersaliter quidem ponitur ad maiorem extremitatem, uel prædicatiuum uel priuatiuum: in parte uero ad minorem prædicatiuum, necesse est syllogismum esse perfectum: cum ue-

[Margin notes: "Figura Prima." beside "stratio. Cum itaque termini tres"; "a, l, inest." beside "c, inerit"]

ro ad minorem, aut aliter quodammodo termini se habuerint, impossibile. Dico autem maiorem quidem extremitatem in qua mediū est, minorem uero, quæ sub medio. Insit enim a, quidem omni b, b, uero alicui c, si itaque est de omni prædicari, quod in principio diximus, necesse est a, alicui c, inesse. Et si a, quidem nulli b, inest, b, uero alicui c: necesse est a, alicui c, non inesse. determinatum enim est & de nullo quomodo dicimus: quare erit syllogismus perfectus: consimiliter autem & si indefinitum sit b, c, prædicatiuum existens: nam idē erit syllogismus, & indefinito & in parte sumpto. Si autem ad minorem extremitatem uniuersaliter ponatur, uel predicatiuum aut priuatiuum, non erit syllogismus, neq; affirmatiuo, neq; negatiuo, neque indefinito, neq; secundum partem existente, ut si a, quidem alicui b, insit, aut non insit: b, uero omni c, insit: termini quòd insit, bonum, habitus, prudentia: quòd non insit bonum, habitus, ignorantia. Rursus si b, nulli insit c, a, uero alicui b, insit, aut non insit, aut non omni insit: neq; sic erit syllogismus: termini quòd omni insit, album, equus, cygnus: quòd nulli album, equus, coruus: iidem autem & si a, b, indefinitum sit. Neq; quando ad maiorem extremitatem quidem uniuersaliter ponatur, aut prædicatiuum aut priuatiuum: ad minorem uero priuatiuum particulariter, non erit syllogismus: uel indefinito, uel particulariter sumpto: ut si a, quidem omni inest b, b, uero alicui c, non inest, aut nō omni inest: cuicunque enim alicui non inest medium, hoc & omne & nullum sequetur primum. subiiciātur enim termini, animal, homo, album: postea & de quibus albis non prædicatur homo, sumantur cygnus & nix: igitur animal de illo quidem prædicatur omni, de hoc autem nullo. quare non erit syllogismus: rursus a, quidem nulli insit b, b, uero alicui c, non insit. & termini sint, inanimatum, homo, album. postea accipiantur de quibus albis non prædicatur homo, cygnus, & nix:

inanimatum nãq; de hoc quidem omni, de illo autem nullo prædicatur. Amplius quoniam indefinitum est b, alicui c, non inesse. uerificatur autem & si nulli inest & si non omni, quod alicui non inest. Sumptis autem talibus terminis ut nulli inesse, non erit syllogismus: (hoc enim dictum est prius) manifestum ergo est quoniam eo quod termini sic se habent, non erit syllogismus *: esset enim & in his. Similiter autem ostendetur & si uniuersaliter ponatur priuatiuum. Neq; si ambo interualla secundum partem, aut prædicatiuæ, aut priuatiuæ dicantur: aut hoc quidem prædicatiuum illud uero priuatiuum, aut hoc quidem indefinitum, illud uero definitum, aut ambo indefinita, non erit syllogismus nullo pacto. termini uero communes omnium, animal, album, equus: animal, album, lapis. Manifestum est igitur ex his quæ dicta sunt, quod si sit syllogismus in hac figura secundum partẽ, quod necesse est terminos sic se habere, ut diximus & si sic se habuerint termini necesse est fieri syllogismum. aliter uero se habentibus nullo modo fit. Palam autẽ & quod omnes qui in hac sunt syllogismi, perfecti sunt: omnes enim perficiuntur per ea, quæ à principio sunt accepta: & quod problemata omnia ostenduntur per hanc figuram: nanque & omni & nulli, & alicui & non alicui inesse: uoco autem figuram talem primam.

a.l. syllogismus nullo modo.

Secunda figura.

Quando uero idem huic quidem omni, illi autem nulli insit, aut utrique omni, aut nulli: figuram quidem talem uoco secundam. Medium autem in hac dico, quod de utrisque prædicatur: extrema uero de quibus dicitur hoc. Maius uero extremum, quod ad medium iacet. Minus autem quod longius est à medio. ponitur autem, medium quidem extra extrema, primum uero positione. Perfectus quidem igitur non erit syllogismus ullo modo in hac figura: possibile uero erit & uniuersaliter & nõ uniuersaliter existentibus terminis. uniuersaliter quidem existentibus terminis erit syllogismus, quãdo me

dium huic quidẽ omni/illi uero nulli insit:& si ad utrũ uis fuerit priuatiuum, aliter uero minime. Prædicetur enim m/de n/quidem nullo:de x/autem omni:quoniã itaq; conuertitur priuatiuũ/nulli m/inerit n:at m/ omni x/supponebatur.quare n/inerit nulli x, hoc enim mon stratum est prius. Rursus si m/n/ quidem omni inest,x/ uero nulli.& x/n/nulli inerit,nã si m/nulli x,neq; n/nulli m,at uero m/omni n/inerat.quare x/nulli n/inerit,facta nanq; rursus est prima figura. Quoniam uero conuertitur priuatiuum,neq; n/nulli x/inerit,quare idẽ erit syllogismus:est autem ostendere ipsa & ad impossibile ducentes. Quod itaq; fit syllogismus ita se habentibus terminis planum:uerum non perfectus: non enim solum ex his,quæ ab initio sumpta,sed & ex aliis perficitur necessarium. Si autem m/de omni n/atq; x/prædicetur:non erit syllogismus. Termini quòd insit:substantia/animal/homo.quòd nõ insit/substantia/animal/numerus:medium substãtia. Nec quando de n/nec de x/nullo prędicatur m.termini quòd insit/linea/animal/homo:quòd non insit/linea/animal/lapis. Manifestum itaq; si sit syllogismus uniuersaliter tetminis existentibus/ necesse est terminos ita se habere/ut,diximus in principio:aliter enim se habentibus non efficitur necessarium. quando autem medium ad alterum uniuersaliter sit. quando quidem ad maius sit uniuersale/aut prædicatiuæ aut priuatiuę,ad minus uero & particulariter & oppositæ uniuersali(dico autem oppositæ,si uniuersale quidem priuatiuũ/quod in parte affirmatiuum:uel si uniuersale prædicatiuum/quod in parte priuatiuum) necessarium est syllogismum fieri priuatiuum particulariter. Si nãq; m/inest n/quidem nulli,x/uero alicui, necesse est n/alicui x/non inesse. Quoniam enim conuertitur priuatiuum / nulli m/inerit n,m/uero suppositum est x, alicui inesse:quare n / alicui x/non inerit:efficitur nanq; syllogismus per primam figuram. Rursus si m/n / quidem omni:x / uero alicui m/non insit,necesse est

a.l. prius. si n.m, nulli, n,neque,n, nulli,m.

n / alicui x / non inesse. Si enim omni inest: prædicetur autem & m, de omni n, necessarium est m, omni x, inesse: suppositum uero fuerat alicui non inesse: & si m/n quidem omni inest, x/uero non omni, erit syllogismus quod non omni x/n. demõstratio autem eadem. Si uero de x, quidem omni, de n/uero nõ omni prædicetur m, non erit syllogismus: termini, inesse, animal, substantia/coruus, non inesse/ anima / album / coruus: neque quando de x/quidem nullo, de n/uero aliquo: termini quòd insit animal/substantia/unitas. quòd non insit/animal/substantia. scientia, quando itaq; oppositum sit uniuersali, quod est secundum partem: dictum est, quãdo erit, & quando nõ erit syllogismus. Quando autem similis figuræ fuerint propositiones / quemadmodum utræque priuatiuæ aut affirmatiuæ/ nullo pacto erit / syllogismus. Sint enim primum priuatiuæ, & uniuersale adiaceat maiori extremo: ut m/n/ quidem nulli, x/ uero alicui non insit, contingit utique n/& omni & nulli x/ inesse. Termini quòd nulli insit / animal/nix / nigrum: quòd uero omni insit non est sumere. Si m/x/alicui quidem inest, alicui autem non si enim n / omni x, m / uero nulli n. m/nulli x/ inerit: sed suppositum fuerat alicui inesse: sic itaque non contingit terminos sumere. Ex indefinito autem ostendendum est: quoniam enim uerificatur quòd m / alicui x/non insit, & si nulli insit: cum uero nulli inerit/ non erit syllogismus: manifestum q; neq; nunc erit. Rursus si prædicatiuæ & uniuersale ponatur cõsimiliter. ut m/n/quidem omni, x/uero alicui insit, contingit utiq; n/& omni & nulli inesse x. Termini quòd nulli insit album/cygnus/lapis: quòd uero omni, nõ est sumere, propter eandẽ causam, quam & prius: sed ex indefinito monstrandum. Si uero uniuersale ad minus est extremum/& m/x/quidẽ nulli, n/uero alicui non inest: cõtingit n/& omni & nulli inesse x. Termini quòd insit album/animal/coruus: quòd non insit album/lapis/ cor-

tiuus. Si autem prædicatiuæ sint propositiones: termini quòd non insit, album, aaimal, nix: quòd uero insit, album, animal, cygnus. Manifestũ itaq; quãdo similis figuræ sint propositiones, & hæc quidem uniuersaliter, illa uero in parte quòd nullo modo efficitur syllogismus. Verum neq; si alicui utrique insit aut nõ insit, aut huic quidem inest, illi uero non, aut neutri omni, aut indefinite. Termini omnium cõmunes album, animal, homo. album, animal, inanimatum. Manifestum itaq; ex dictis, quòd & si ita se habeant termini ad seinuicem quemadmodum dictum est, ex necessitate fit syllogismus: & si syllogismus fit, necesse est terminos ita se habere. Palam autem quòd & omnes, qui in hac figura syllogismi imperfecti sunt, omnes enim perficiuntur assumptis quibusdam: quæ uel insunt terminis ex necessitate, aut ponuntur ut suppositiones, ut quãdo per imposibile ostendimus: & quòd non fit affirmatiuus syllogismus per hanc figuram, sed omnes priuatiui, & qui uniuersaliter, & qui secundum partem. Si autẽ eidem, hoc quidem omni, illud uero nulli insit uel ambo omni, uel nulli: figuram talem, uoco tertiam. Medium autem in ipsa dico, de quo ambo prædicamus *, extremitates uero quæ prædicantur, maius quidem extremum, quod à medio lõgius, minus autem quod proximius. Ponitur uero medium extra quidem extrema, positione autem ultimum. Perfectus itaq; neq; in hac figura syllogismus efficitur, possibilis uero erit, cũ & uniuersaliter & non uniuersaliter termini ad mediũ extiterint. Vniuersaliter igitur terminis existentibus, cum & p, & r, omni insit s, erit syllogismus, quòd alicui r, inerit p, ex necessitate. Quoniam enim conuertitur prædicatiuum, inerit s, alicui r, quamobrem quoniam p, inest omni s, s, uero alicui r, necesse est p, alicui r, inesse, per primam nanq; figuram syllogismus efficitur. Est autem & per imposibile & exponendo demonstrationem facere. Si ambo enim omni insunt s, si

Tertia figura.

a. l. ꝑdicata dicũtur.

quid eorum,quæ sunt s,sumantur,ut n, huic & p,& r, inerunt,quare alicui r, inerit p. Et si r,omni quidem s, ipsum uero p,nulli insit,erit syllogismus: quod p, alicui r, non inerit ex necessitate. erit enim idem modus demonstrationis conuersa r,s,propositione, ostendetur autem & per impossibile, quemadmodum & in prioribus Si uero r,nullis s,p,uero omni insit s, nõ erit syllogismus.termini quòd insit animal,equus, homo. quòd non insit,animal inanimatum,homo, neq; quando ambo de nullo s,dicuntur erit syllogismus: terminis quòd insit animal,equus,inanimatum*.quòd non insit,homo,equus, inanimatum, medium inanimatũ.

a.l.inaĩatũ medium in aĩatum.

Manifestum itaq; & in hac figura quando erit,& quando nõ erit syllogismus ex uniuersalibus terminis. quãdo enim ambo termini prædicatiui positi sint, erit syllogismus,quod alicui inerit extremum extremo:quando autem priuatiui, non erit quando autem hic priuatiuus sit,ille uero affirmatiuus,si maior quidem factus fuerit priuatiuus,alter autem affirmatiuus,erit syllogismus,quod alicui non inerit extremum extremo. si autem econuerso,nõ erit syllogismus. Sed si hic quidem uniuersaliter sit ad medium,ille autem in parte, terminis utrisq; prædicatiuis existẽtibus,necesse est fieri syllogismum.& si alteruter terminorum uniuersaliter sit. Si enim r,omni inest s,ipsum uero p,alicui, necesse est p,alicui r,inesse. Quoniam enim conuertitur affirmatiua,inerit s, alicui p. Quare quoniam r,quidẽ omni s, insit,s,uero alicui p,& r,alicui p,inerit, quare & p,alicui r.Rursus si r,quidem alicui s,p,uero omni s, inest, necesse est p,alicui r,inesse.Idem enim modus erit demonstrationis.Est autem demonstrare & per impossibile,& expositione,quemadmodum in prioribus.Sed si hic quidem sit prædicatiuus,ille uero priuatiuus, uniuersaliter autem prædicatiuus,quando minor quidem fuerit prædicatiuus erit syllogismus.Si enim r,omni s, ipsum uero p,alicui non inest,necesse est p, alicui r,nõ

inesse. si enim omni, & r, omni s, & p, omni s, inerit, sed non inerat. monstratur autem & sine deductione, si acceptum fuerit aliquid eorum, quæ sunt s, cui p, non insit. Quando autem maior quidem sit prædicatiuus, minor uero particularis priuatiuus, non erit syllogismus, ut si p, quidem omni inest s, r, autem alicui s, non inest. Termini quòd omni inest, animatum, homo, animal. nulli uero non est sumere terminos, si alicui quidem inest s, ipsum r, alicui autem nõ, si enim nulli n, inest p, ipsum uero r, alicui s, & p, alicui s, non inerit, suppositum autem est omni inesse. Si enim omni s, inest p, r, uero alicui s, & p, alicui r, inest, suppositum autem fuerat nulli inesse, sed quemadmodum in prioribus accipiendum est, cum etenim indefinitum sit alicui nõ inesse, & quòd nulli inest uerum est dicere alicui non inesse, cum uero nulli insit, non est syllogismus, manifestum igitur quòd non erit syllogismus. Si autem priuatiuus sit uniuersaliter terminus, qui autem in parte affirmatiuus, cum maior sit priuatiuus, minor uero prædicatiuus, erit syllogismus, si enim p, nulli s, r, autem alicui inest s, & p, alicui r, non inerit. Rursus enim erit prima figura, r, s, propositione conuersa. Quando autem minor fuerir priuatiuus, non erit syllogismus. Termini quòd insit, animal, homo, syluestre. quòd non insit, animal, scientia, syluestre, medium amborum syluestre. neque quando ambo priuatiui positi fuerint, sit autem hic quidem uniuesaliter, ille uero in parte. Termini ꝙ non insit quando minor est uniuersaliter ad medium, animal scientia, syluestre. quòd insit, animal, homo, syluestre. Quando autem maior uniuersaliter, minor uero in parte, quòd non insit, coruus, nix, album. quòd autem insit nõ est sumere terminos, si r, alicui quidem inest s, alicui uero non inest. si enim p, omni r, insit, r, autem alicui s, & p, alicui s, inerit, sed fuerat suppositum nulli. sed ex indefinito, monstrandum est: neq; quãdo uterq; alicui medio insit aut non insit, aut hic quidem

alicui, ille uero non omni, aut indefinite, nullo modo erit syllogismus. Termini omnium cōmunes, animal, homo, album. animal, inanimatum, album. Manifestū itaq; & in hac figura, quando erit, & quando non erit syllogismus, & quòd ita se habentibus terminis, quem admodum dictum est, fit ex necessitate syllogismus, & si fit syllogismus. nec esse est terminos ita se habere. Manifestū est etiam, quod omnes imperfecti sunt syllogismi in hac figura, perficiuntur nanq; omnes assumptis quibusdam: & quod syllogizare uniuersaliter per hanc figuram non licet, neq; priuatiuum, neq; affirmatiuum. Palam autem & quòd in omnibus figuris, quando non fit syllogismus, prædicatiuis aut priuatiuis utrisq; existentibus terminis, & in parte nihil omnino fit necessarium. prædicatiuo autem & priuatiuo, & uniuersaliter accepto priuatiuo, semper fit syllogismus minoris extremi ad maius, quemadmodum si a quidem omni b, aut alicui, b uero nulli c, conuersis nanq; propositionibus necesse est c alicui a non inesse. Consimiliter & in aliis figuris, semper enim per conuersionea fit syllogismus. Patet etiam quòd & indefinitum pro prædicatiuo in parte positum, eundem faciet syllogismum in omnibus figuris. Manifestum autem & quòd omnes imperfecti syllogismi, perficiūtur per primam figuram, aut enim ostēsiue, aut per impossibile perficiuntur omnes, utroq; autem modo prima efficitur figura: si quidem monstratiue perficiātur quoniam per conuersionem perficiebantur omnes, cōuersio uero primam efficiebat figuram. sin autem per impossibile monstrantur, quoniam posito falso syllogismus efficitur per primam figuram, quemadmodum in ultima figura, si a & b omni insunt c. quod a alicui b inest, si enim a nulli b, b uero omni, c a nulli c inerit, sed positum erat omni consimiliter & in aliis. Est autem & omnes syllogismos reducere, ad uniuersaliter syllogismos, qui in prima figura, nam qui in secunda

ſunt figura planum, quòd per illos perficiũtur, uerum non ſimiliter omnes, ſed uniuerſaliter priuatiua conuerſa, eorum uero qui in parte uterq; per deductionẽ ad impoſſibile. qui autem ſunt in prima figura ſecundum partem perficiuntur quidem & per ſeipſos. uerũ eſt etiam per ſecundam figuram monſtrare ad impoſſibile deducendo, ut ſi a omni b, & b alicui c, quòd a alicui c inerit, ſi enim nulli b uero omni, nulli c b inerit, hoc enim fit per ſecundam figuram. Conſimiliter autem & in priuatiuo erit demõſtratio. ſi enim a nulli b, b uero alicui c ineſt a alicui c nõ inerit, ſi enim omni, nulli autem b ineſt, nulli c b inerit, ſed hæc erat media figura. Quamobrem quoniam omnes qui in media ſunt figura ſyllogiſmi reducuntur ad uniuerſaliter ſyllogiſmos primæ figuræ, qui uero in parte ſunt in prima, ad eos qui ſunt in media. manifeſtum eſt quòd & qui in parte reducẽtur ad uniuerſaliter ſyllogiſmos qui in prima figura: qui uero in tertia cum termini uniuerſaliter quidem ſint ſtatim perficiuntur per eos ſyllogiſmos, qui in prima figura. cum uero particulares fuerint accepti, per ſyllogiſmos qui in parte primæ figuræ, iſti autem in illo redacti ſunt. quare & tertiæ figuræ, qui in parte. Manifeſtum eſt igitur quòd omnes reducentur ad primæ figuræ uniuerſaliter ſyllogiſmos. Igitur ſyllogiſmi ineſſe & non ineſſe oſtendentes dictum eſt quomodo ſe habent, & ſecundum ſe, qui ex eadẽ figura, & ad ſeinuicem, qui ex diuerſis figuris. Quoniam autem diuerſum eſt ineſſe, & ex neceſſitate ineſſe, & contingere ineſſe: (multa enim inſunt quidem non ex neceſſitate tamen, alia uero neq; ex neceſſitate, neq; inſunt omnino, contingunt autem ineſſe,) manifeſtum quòd & ſyllogiſmus uniuſcuiuſq; horum diuerſus erit, & non ſimiliter ſe habentibus terminis, ſed hic quidẽ ex neceſſariis, ille uero ex in exiſtentibus, ille autem ex cõtingentibus. In neceſſariis quidem igitur fermè ſimiliter ſe habet & in his, quæ inſunt: eodem enim

De ſyllogiſmi q cõſtituuntur ex ãbabus de neceſſario.

modo positis terminis & in his quæ insunt: & in iis quæ ex necessitate insunt uel non insunt, erit & nõ erit syllogismus: præterquam quod different in eo, quòd adiacet terminis ex necessitate inesse uel non inesse: nanque & priuatiuum similiter conuertitur, & in toto esse & de omni similiter assignabimus: in aliis igitur eodem pacto ostendetur per conuersionem, quòd cõclusio est necessaria: quemadmodum in eo, quod est inesse. In media autem figura quando fuerit uniuersale affirmatiuum, particulare uero priuatiuum, & rursum in tertia, quando uniuersale quidem prædicatiuum, particulare uero priuatiuum: non similiter erit demonstratio: sed necesse est exponentes, cui alicui utrunque non inest, de hoc facere syllogismum: erit enim necessarium & in his: si autem de exposito necessario est, & de illo quodam: nam hoc quod est expositum ipsum quidem illud aliquid est: fit autẽ uterque syllogismorum in propria figura. Cõtingit autem quandoque & altera propositione necessaria existente, necessarium fieri syllogismum, ueruntamen non utralibet sed quæ ad maius extremum: ut si a quidem sumptum est, inesse ipsi b ex necessitate aut nõ inesse, b uero ipsi c inesse solũ: sic.n. sumptis propositionibus ex necessitate a inerit ipsi c, aut non inerit. Quoniã enim omni b ex necessitate inest aut non inest a: ipsum uero c aliquid est eorum quæ sunt b: manifestum quòd & c ipsi ex necessitate erit horum alterum. Si autem a b quidem non est necessariũ, b c uero necessariũ. nõ erit conclusio necessaria: nam si est, continget a b alicui inesse ex necessitate, & per primam, & per tertiam figuram: sed hoc falsum. Cõtingit enim b tale esse, cui nulli accidit inesse a. Prẹterea & ex terminis palam, quòd non erit conclusio necessaria: ut si a quidem sit motus, b autem animal, in quo autem c homo: nanque homo animal ex necessitate est: uerum mouetur animal non ex necessitate: neque homo. similiter autem & si priuatiuum

Mistio necessarij & inesse.

tiuum

tiuum,fit a/b,eadem enim demõstratio.In syllogismis uero qui in parte, si quod uniuersaliter quidem est necessarium,& cõclusio erit necessaria: si autem quod in parte non necessarium,neq; priuatiua, neq; prædicatiua existẽte uniuersaliter propositione.Si autem primo uniuersaliter necessaria,& a/ quidẽ omni b/insit ex necessitate,b/uero alicui c/solum insit: necesse utique a/ alicui c/inesse ex necessitate: nã c/sub/b/est,b uero omni a/inerat ex necessitate. Similiter autem & si priuatiuus sit syllogismus:eadem enim erit demonstratio: si autem quòd secundum partem est necessariũ:non erit conclusio necessaria, nullum enim impossibile euenit, quemadmodum neque in uniuersaliter syllogismis.Similiter autem & in priuatiuis. Termini, motus, animal,album. In secũda autem figura si priuatiua quidem propositio est necessaria:& conclusio erit necessaria.si uero prædicatiua,non necessaria. Sit enim primũ priuatiua necessaria, & a/nulli contingat b,ipsi uero c/ solum insit.quoniam itaq; cõuertitur priuatiuum,& b/ nulli a/contingit,a/uero omni inest c.quare nulli c/contingit b,nanq; c/sub a/est. similiter autem & si ad c/ponatur priuatiuum:nam si a/nulli c/contingit, & c/nulli a/continget,a/uero omni inest b. quare nulli b/contingit c,fit enim prima figura rursus,non igitur neq; b/ipsi c,conuertitur enim similiter. Si autem prædicatiua propositio est necessaria/ non erit conclusio necessaria / sit enim a/omni b/ex necessitate,c/uero nulli insit solum. conuersio itaq; priuatio prima efficitur figura:ostẽsum est autem in prima, quòd non necessaria existente priuatiua,quæ ad maius,neq; cõclusio est necessaria: quare nec in his erit ex necessitate. Præterea si conclusio est necessaria,contingit c/alicui a/ non inesse ex necessitate:si enim b/nulli c/inest ex necessitate,neq; c/nulli b/ inerit ex necessitate,ipsum uero b / alicui a / necesse est inesse,si quidem & a/omni b/ex necessitate inerat: quare & c/necesse est alicui a/nõ inesse, sed nihil prohibet

De mistis una necessaria & altera absoluta in secunda figura.

Non igitur neq; b, ipsi c,:modus loquendi Arist. in quo duæ negatiões negãt.

a/huiusmodi accipere,cui omni c,ipsum contingit in/esse.Præterea & terminos exponentem monstrare liceret,quòd conclusio nõ est simpliciter necessaria, sed his existentibus necessariis,ut sit a/animal, b/homo,c/uero album,& propositiones similiter sint acceptę. cõtingit enim animal nulli albo inesse,& homo utiq; nulli inerit albo,sed non ex necessitate,cõtingit enim hominem fieri album,non tamen donec animal nulli insit albo.quare his quidem existentibus, necessaria erit cõclusio.simpliciter autem non necessaria. similiter autẽ se habebit & in syllogismis in parte,cum enim priuatiua propositio & uniuersaliter fuerit & necessaria, & conclusio erit necessaria. quando autem prædicatiua & uniuersaliter fuerit & necessaria, priuatiua autem secundum partem,non necessaria non erit conclusio necessaria.sit enim primum priuatiua & uniuersalter necessaria,& a/nulli b/contingat inesse alicui uero c/insit. Quoniam itaq; conuertitur priuatiuum, & b/nulli a/contingat inesse,a/uero alicui c/inest. quare ex necessitate b/alicui c/non inerit.Rursus sit prædicatiua uniuersaliter & necessaria,& ponatur ad b/prędicatiuum, si itaq; a/omni b/ex necessitate inest,c/uero alicui non inest:quòd itaq; non inerit b/alicui c/manifestum. sed non ex necessitate:iidem nanque termini erunt ad demonstrationem, qui & uniuersalibus syllogismis, sed neq; si priuatiuum necessarium acceptum sit in parte, est conclusio necessaria,nam per eosdem terminos demonstratio*. In postrema autem figura/uniuersalibus quidem existentibus terminis ad medium/ & ambæ propositiones prædicatiuæ, si uterlibet necessarius existat,& conclusio erit necessaria:si autem hoc quidẽ prædicatiuum,illud uero priuatiuum sit, quando priuatiuum quidem fuerit necessarium, & conclusio erit necessaria.quando autem priuatiuum/non erit necessaria.sint enim primum ambæ prædicatiuæ propositiones,& a/& b/omni c/insint, necessarium uero sit a/c.

Dicit Alexã.q̃dã excẽplaria hr̃e hæc uerba, demonstratio uno solo trãsumpto, qꝫ Albertus dicit,sed aliter ordinandi sũt termini sumatur pro homine moueri.

De syllogismis mistis ex altera necessaria & altera absoluta in tertia figura.

quoniã igitur b,omni c,ineſt, & c,alicui b,inerit:eo φ uniuerſale ſecundum partem conuertitur,quare ſi omni c,ineſt a,ex necesſitate,& c,alicui b,neceſſarium eſt a,alicui b,ineſſe,nam b,ſub c,eſt:fit igitur rurſus prima figura.Conſimiliter oſtendetur,& ſi b,c,eſt neceſſariũ, conuertitur enim c,cum aliquo a,quare ſi omni c,b,ex necesſitate ineſt,& a,alicui b,inerit ex necesſitate.Rurſus ſit a,c,quidem priuatiuum,b,c,uero affirmatiuum, priuatiuum autem neceſſarium.Quoniam igitur conuertitur affirmatiuum,erit c, alicui b,a,uero nulli c, ex necesſitate,neq; b,alicui inerit a,ex necesſitate, nam b, ſub c,eſt. ſi autem ſit prædicatiuum neceſſarium,non erit concluſio neceſſaria.ſit enim b,c,prædicatiuum & neceſſarium,a,c,uero priuatiuum & non neceſſarium, quoniam igitur conuertitur affirmatiuum,inerit & c,alicui b,ex necesſitate.quare ſi a,nulli c,c,uero alicui b,a, alicui b,non inerit,ſed non ex necesſitate.oſtenſum eſt enim in prima figura,quòd priuatiua propoſitione nõ neceſſaria exiſtente,neq; concluſio erit neceſſaria. Amplius per terminos planum fieri poſſet.Sit enim a,bonum,b,animal,c,uero equus, contingit igitur bonum nulli equo ineſſe,animal autem neceſſe omni equo ineſſe,ſed non neceſſe aliquod animal non eſſe bonum, ſi quidem contingit omne bonum eſſe. Sinautem non hoc posſibile,ſed uigilare aut dormire terminum ponendum.omne nãque animal horum eſt ſuſceptiuum. Si igitur termini uniuerſaliter ad medium ſint, dictum eſt,quando erit concluſio neceſſaria. Si uero hic quidem uniuerſaliter,ille autem in parte utriſque prædicatiuis exiſtentibus,ſi uniuerſale neceſſarium & concluſio erit neceſſaria. demonſtratio uero eadem,quæ & prius,conuertitur enim & prædicatiuum in parte. Si itaq; neceſſe eſt b,omni c,ineſſe,a,uero ſub c,eſt,neceſſe eſt b,alicui a,ineſſe,ſed ſi b,alicui a, & a,alicui b, ineſſe neceſſarium,conuertitur enim,ſimiliter & ſi a,c, ſit neceſſarium uniuerſaliter exiſtens,nam b,ſub c,eſt.

Scias ubi nũc lrãm legis uĩr affirmatiuũ: hoc ỽo priuatiuũ ĩ pͤte:uetus trãſlatio hẽt uĩis affirmatiua, ꝑticularis uero negatiua cũ tñ ĩ græcis codicib. nõ ĩ fœminino gñe: ſed ĩ neutrũ legatur: id itaq; φ uetus tranſlatio fortaſſe facilitatẽ ĩſequẽs ĩ fœmininũ trãſtulit ſubintelligi uolẽs ꝓpõ, nos fideĩr magis trãsferẽtes ĩ neutrũ uertimus. ĩteruallũ: nõ ãt ꝓpõ ſub ĩtelligi debere exiſtimãtes, quo termino ſæpe uſus eſt. Ariſt. id ãt φ hoc ĩ loco annotauimus ĩ cæ͞t plurib. cõſimilibus deinceps annotab is.

Si uero quod in parte necessarium est,non erit conclusio necessaria,sit enim b,c,in parte & necessarium,a uero omni c insit,non tamen ex necessitate:conuerso igitur b,c,prima efficitur figura,& uniuersalis quidẽ propositio non necessaria,quæ autem in parte necessaria. sed cum ita se habeant propositiones,non erat conclusio necessaria,quare nec in his. Amplius & ex terminis manifestum.sit enim a,quidẽ uigilatio,b bipes,in quo autem c animal.b igitur alicui c,necesse est inesse,a uero omni c contingit,& a ipsi b non necessarium, non enim necesse est aliquem bipedem dormire uel uigilare. Similiter autem & per eosdem terminos ostendetur & si a,c,sit in parte & necessarium. Si uero hic quidem terminorum sit prædicatiuus, ille autem priuatiuus,quãdo uniuersale priuatiuum sit & necessarium, & conclusio erit necessaria:si enim a nulli c,ex necessitate contingit,b,uero alicui c inest, necesse est a alicui b,non inesse.quãdo autem affirmatiuum necessarium positum sit uniuersaliter existens,aut in parte,aut priuatiuum secundum partem,nõ erit conclusio necessaria, sed alia quidem eadem,quæ & in prioribus, dicemus. termini uero quando sit uniuersale prædicatiuum necessarium,uigilatio,animal,homo.mediũ homo.quãdo autem in parte prædicatiuum sit necessarium,uigilatio,animal,album,necesse nanque est animal alicui albo inesse,uigilatio autem cõtingat nulli,& non necesse alicui animali non inesse uigilationem: sed quando priuatiuum in parte existens,necessarium sit,bipes,motum,animal,medium. Planum itaq; ꝙ inexistẽdi syllogismus non est,nisi utræq; sint propositiones inexistentes.sed necessarii est,& cũ altera solum sit necessaria. In utrisq; uero & cũ prędicatiui & cũ priuatiui syllogismi sint,necesse alterã propositionẽ esse similẽ cõclusioni. dico autẽ similem si inexistens inexistẽtem:si autem necessaria,necessariam.quare & hoc manifestum, ꝙ non poterit conclusio aut necessaria,aut inexistens esse,nisi

accipiatur necessaria, aut inexistẽs ꝓpositio. De neces- sario itaq; quomodo fit, & quam habet ad existẽs dif- ferẽtiam, dictum est quasi sufficiẽter. De contingenti uero post hæc dicamus. quando, & quomodo, & per quæ erit syllogismus. Dico autem cõtingere & cõtin- gẽs, quod cũ nõ sit necessarium, si tamẽ ponatur ines- se, nihil erit ꝓpter hoc impossibile. nãq; necessariũ æq; uoce contingere dicimus. Quòd autem hoc est cõtin- gens, manifestum & ex negationibus & affirmationi- bus oppositis *nam non contingit inesse, & impossi- bile inesse, & necesse non inesse, aut eadem sunt, aut cõ sequentia seinuinem. quare & opposita his contingit esse, & non impossibile esse, & nõ necesse nõ esse, aut eadem sunt, aut consequẽtia seinuicem. de omni enim affirmatio aut negatio: erit igitur contingens non nece ssarium, & non necessarium contingens. Accidit autẽ omnes, quæ secundum contingens sunt propositio- nes, cõuerti inter se. dico autem non affirmatiuas cum negatiuis, sed quæcunq; affirmatiuam habent figuram secundum oppositionem. ut cõtingere inesse, cum eo quod est contingere non inesse, & omni contingere cum eo qnod est nulli contingere. & non omni & ali- cui, cum eo quod est, alicui non. eodem autem modo & in aliis. Quoniam enim quod est contingens non est necessarium, non necessarium uero possibile est nõ inesse: planum quòd si contingit a inesse b, cõtingit & non inesse, & si omni contingit inesse, & omni contin- git non inesse. Similiter autem & in affirmationibus in parte, nanq; eodem demonstratio. uerum tales pro- positiones affirmatiuæ sunt & non priuatiuæ, contin- git enim ad similitudinem ipsius esse ordinatur, quem admodum dictum est prius. Determinatiuis uero his, rursus dicamus, quòd contingere secundum binos di- cimus modos: uno quidem quòd ut plurimum fit, & deficit necessarium, ut canescere hominem uel augeri aut minui: uel omnino quod aptum natum est esse.

Mistio con tingẽtis, & de ꝓpõni- bus, & syl- logismis q ex ipso cõfi ciũtur, deq; ipsius con- uersione.

a. l. affirma tionibus cõ trariæ ap- positis.

Supra ĩ ca. 4. aut ĩ lib. peri herme.

hoc enim non continuum quidem habet necessarium: eo quòd non semper est homo: existente tamen homine aut ex necessitate, aut ut in pluribus est. Aliud autem indefinitum: quod & sic & non sic possibile: ut ambulare animal, aut ambulante motum terræ fieri, aut omnino quod à fortuna fit, nil enim magis sic aptum est natum, quàm in contrarium. Conuertitur itaq; & secũdum oppositas propositiones utrunq; cõtingentium: non tamen eodem modo: sed quod natũ est esse ei, quod est, non ex necessitate inesse: sic enim contingit nõ canescere hominem indefinitum autem ei, quod est, nihil magis sic quàm illo modo. scientia uero ✱ ac syllogismus demõstratiuus de ipsis quidem infinitis non est, eo quòd inordinatum est medium: de apte uero natis est: & ferè rationes & considerationes fiunt de sic contingentibus: de illis autem accidit quidem fieri syllogismum, non tamẽ consueuerunt quæri. Hæc igitur magis determinabuntur in sequentibus. Sed nunc dicamus quando & quomodo & quis erit syllogismus ex cõtingentibus propositionibus. Quoniam autem contingere hoc huic inesse dupliciter est accipere: aut enim cui inest hoc, aut cui contingit ipsum inesse: a, nanq; contingere de quo b, horum alterum significat: aut de quo dicitur b, aut de quo contingit dici: de quo autẽ b, a, cõtingere, aut omni b, possibile inesse a, nihil differt manifestum igitur quòd bifariam dici posset a, contingere omni b, inesse. Primũ igitur dicamus, si de quo c, contingit b, & de quo b, cõtingit a, quis erit & qualis syllogismus: sic enim & propositiones utræq; sumuntur secundum contingere: cũ uero de quo b, inest a, contingat: illa quidem inexistẽs, illa autem contingens. Quare ab iis, quæ consimilis sunt figuræ incipiendum, quemadmodum & in aliis. Quando itaq; a, omni contingat b, & b, omni c, erit syllogismus perfectus: quòd a, omni c, contingit inesse. Hoc autem manifestum ex definitione: contingere

a. l. illo mõ se hẽre aũt habitũ ire. sciẽtia ✱c.

De syllogismis ex ambabus decõtĩgẽti ĩ prima figura.

nanq; omni inesse sic dicebamus. similiter autem & si a/quidem contingit nulli b, b/ uero contingit omni c, quòd a / contingit nulli c. nam de quo b , contingit a, non contingere, hoc erat nullum omittere contingentium, quæ sub b. Cum uero a/omni b/ contingat: b, uero nulli contingat c: per sumptas quidem propositiones nullus fit syllogismus : conuersa autem b/c/secundum contingere idem erit, qui prius : nam quoniam contingit b/nulli c/inesse, cōtingit & omni inesse . hoc autem dictum est prius. quare si b / quidem omni c , a/ uero omni b. rursus idem efficietur syllogismus. consimiliter & ad utrasq; propositiones negatio ponatur cum eo, quod est contingere: dico autem ut si a / nulli contingit b, & b/nulli c, per sumptas enim propositiones, nullus fit syllogismus : conuersus uero rursus idē erit qui prius. Manifestum est igitur, quòd negatione posita ad minus extremum, uel ad utrasq; propositiones, aut non fit syllogismus, aut fit quidem, sed nō perfectus: ex conuersione nanq; concluditur necessarium. Si autem hæc quidem propositionum uniuersaliter accepta sit, illa uero in parte, uniuersali posita ad maius extremum, syllogismus erit perfectus : nam si a/omni contingit b, b/autem alicui c, a/alicui c, contingit : hoc autem manifestū ex definitione eius, quod est de omni contingere. Rursus si a/cōtingit nulli b, b/autem alicui c, cōtingit inesse necesse est a / contingere alicui c/ non inesse: demonsttatio autem eadem . Si uero propositio in parte priuatiua sumatur, uniuersalis autem affirmatiua, positione uero consimiliter se habeant, ut a/quidem omni b/contingit, b/uero alicui c/contingit non inesse : per assumptas quidem propositiones non fit manifestus syllogismus : uerum si eam, quæ in parte est, conuerterimus, & ponamus b, alicui c, contingere inesse, eadem erit conclusio: quæ & prius, quemadmodum in iis, quæ à principio . Quòd si quæ ad maius extremum in parte sumatur, quæ uero ad mi

nus uniuersaliter: siue utræque affirmatiuæ sumantur, siuæ priuatiuæ, siue non consimilis figuræ siue utræq; indefinitæ, aut secundum partem, nullo modo erit syllogismus: nihil enim prohibet b transcendere a, non prędicari de æquis: in quo autem b, transcendit a, accipiatur c, huic enim neq; omni, neq; nulli, neq; alicui, neq; non alicui contingit a inesse. si quidem conuertũtur propositiones, secundum cõtingere, & b pluribus contingit quàm a inesse. Amplius & ex terminis planum: ita nanq; se habentibus propositionibus, primũ ultimo & nulli contingit, & omni ex necessitate inesse. Termini uero communes omnium, quòd ex necessitate insit, animal album homo. quòd non contingat animal album indumentum. Manifestum igitur quod hoc modo se habentibus terminis nullus fit syllogismus. aut enim existendi, aut ex necessitate, aut, cõtingendi omnis est syllogismus: quòd quidẽ in existendi ac necessarii non fit, planum: affirmatiuus enim priuatiuo tollitur: priuatiuus autem affirmatiuo: superest igitur ut contingendi sit: hoc autem impossibile. ostẽsum enim est, quòd ita terminis se habentibus, & omni postremo necesse est primum & nulli contingit inesse: quare esse non posset contingendi syllogismus: necessarium nanq; non erit contingens. Manifestum itaq; & ꝙ si uniuersaliter termini extiterint in contingentibus propositionibus semper fit syllogismus in prima figura, siue sint prædicatiui siue priuatiui: uerum ex prædicatiuis quidem perfectus. ex priuatiuis autem imperfectus. Oportet autem contingere sumere non in necessariis: sed secundum dictam determinationem: plerumq; autem latet, quod tale est. Si autem propositionum hæc quidem inesse, illa uero sumatur contingere: quando quæ ad maius est extremum contingere significauerit, & perfecti omnes erunt syllogismi, & contingentis secundum dictam determinationẽ: cum uero, quæ ad minus, & imperfecti omnes, & pri-

Mistio' cõtingẽtis & inexistentis in prima figura.

uatiui syllogismi non contingentis secundū determinationem. sed eius, quod est nulli aut non omni ex necessitate inesse. Si enim non omni aut nulli ex necessitate, contingere dicimus, & nulli & non omni inesse. contingat nanque a, omni b, b, uero omni c, ponatur inesse: quoniam igitur c, est sub b, omni autem b, contingit a: manifestum quòd & c, omni contingit a, fit itaque perfectus syllogismus. similiter autem & si a, b, propositio extiterit priuatiua, b, c, uero affirmatiua: & a, c, quidem contingere, b, c, autem inesse accipiatur, perfectus erit syllogismus, quòd a, contingit nulli c, inesse. Quod igitur si inexistens ad minorem ponantur extremitatem, perfecti fiant syllogismi, manifestum: sed quòd dum econtrario se habeat, erunt syllogismi, per impossibile monstrādum: simul autem clarum erit & quòd imperfecti: nam ostensio nō est ex sumptis propositionibus. Primam autem dicēdum est. quoniam si dum a, fuerit, necesse est b, esse, & dum possibile a, extiterit, possibile erit & b, ex necessitatate. Sit enim ita se habentibus in quo quidem a, possibile, in quo autem b, impossibile: si igitur possibile sit quidem, quando possibile esse fiet: impossibile uero, quoniam impossibile non utique fiet: simul autem si a, possibile, & b, impossibile, contingeret utique a, fieri posse sine b, si uero fieri, & esse: factū nanque, quando factum fuit, est. Verum oportet accipere possibile atque impossibile non solum in generatione, sed & in eo quod est uerificare & inesse, & quotcunque modis aliter dicitur possibile: in omnibus enim similiter se habebit. Amplius, existente a, b, esse, non oportet existimare tanquā si unum esset a, b, fore: nihil nanque ex necessitate uno aliquo existente: sed duobus ad minus: sicuti cum propositiones ita se habeant, uelut dictum est secundum syllogismum: nam si c, de d, d, autem de f, & c, de f, ex necessitate: & si utrunque possibile, & conclusio erit possibilis. Quemadmodum ergo si quis ponat a, quidem propositiones, b, uero con

clusionem: euenire posset non solum a necessario existéte, simul & b esse necessarium, sed & possibili, possibile. Hoc autem ostenso manifestum quòd falso supposito, & nō impossibili, & quòd accidit propter suppositionem, falsum erit & non impossibile: ueluti si a falsum quidem est, non tamen impossibile. cum uero a sit b est: & b erit falsum quidem, non tamen impossibile, quoniam monstratum est, quòd a, existente, b est, & possibili existente a, erit b possibile: suppositum autem est a, possibile esse, & b erit possibile: si enim impossibile, simul possibile erit & impossibile idem.

Determinatis uero his, insit a omni b, b autem omni c contingat, necesse itaq; a omni c contingere inesse: non enim contingat, b uero omni c ponatur inesse: hoc falsum quidem, nō tamē impossibile, si itaq; a nō cōtingit omni c, b uero omni inest c. a non omni b cō tingit: fit enim syllogismus per tertiam figuram. uerū suppositum fuerat omni contingere inesse. necesse igitur a omni c contingere, falso enim supposito & non impossibili quod accidit est impossibile. Possibile est autem & per primam figuram facere impossibile ponentes b inesse ipsi c. Si enim b omni c, inest, a, uero omni a, contingit, & c omni contingeret utiq; a. sed fuerat suppositum non omni contingere. Sumere uero oportet omni inesse non secundum tempus determinātes, puta nūc aut in hoc tempore, sed simpliciter (per huiusmodi enim propositiones & syllogismos facimus) quoniam si propositio secundum nunc accipiatur, non erit syllogismus. nihil enim fortasse prohibet aliquando omni moto hominem inesse: ut si nihil aliud moueretur, motum uero cōtingeret omni equo, sed hominem nulli equo inesse contingit. Præterea sit primum animal, medium motum, ultimum uero homo. propositiones itaq; consimiliter se habebunt, conclusio uero erit necessaria, non contingens: ex necessitate enim homo est animal. Manifestum igitur quòd

uniuersale accipere oportet simpliciter,& non tempore determinantes. Rursus si priuatiua uniuersaliter propositio a,b,& sumptum sit a inesse nulli b,b uero omni contingat c inesse. his itaque positis, necesse est a contingere nulli c inesse: non enim contingat, & b ponatur inesse c, quemadmodum prius. necesse est igitur a alicui b inesse, fit enim syllogismus per tertiam figurã, hoc autem impossibile. quare cõtinget utique a nulli c inesse, falso enim posito & non impossibili, impossibile est quod accidit. Hic igitur syllogismus nõ est contingentis secundum diffinitionem, sed eius quod est nulli ex necessitate inesse. hæc enim est contradictio factæ suppositionis, suppositum est enim ex necessitate a alicui c inesse, syllogismus uero ad impossibile oppositæ est contradictionis. Amplius autem & ex terminis manifestum quòd non erit cõclusio contingẽs: sit enim in quo a coruus, in quo b discurrẽs, in quo c homo: nulli itaque b a, inest: nullum enim discurrens coruus, b uero omni contingit c, omni enim homini discurrere: sed a ex necessitate nulli c, nõ igitur conclusio contingens. sed neque necessaria semper. sit enim a quidem motum, b scientia, in quo autem c homo: a, igitur nulli inerit b, b uero omni c contingit: & nõ est conclusio necessaria: nõ enim necesse est nullũ moueri hominem: sed nõ necesse aliquem. Planum itaque quod cõclusio est eius quod est nulli ex necessitate inesse: accipiendi uero melius sunt termini. sed si priuatiuum ad minorem ponatur extremitatem cõtingere significans: ex ipsis quidem acceptis propositionibus, nullus erit syllogismus. conuersa autẽ secundũ cõtingere propositione, erit quemadmodum in prioribus. insit enim a omni b, b uero contingat nulli c, sic igitur se habentibus terminis nihil erit necessarium. si autem conuertatur b,c,& sumatur b omni c cõtingere, fit syllogismus quemadmodum prius: nam consimiliter termini positione se habebunt: sed eodem modo & cum priuatiua

extiterint utraque interualla, si a,b, quidem non insit, b, uero contingere c, nulli significet, per ipsa quidem accepta non fit necessarium: sed propositione cõuersa, quæ est secundũ cõtingere erit syllogismus: accipiatur enim a, quidem nulli b, inesse, b, uero contingat nulli c, per hæc igitur, nihil necessarium. quòd si accipiatur b, contingere omni c, quod est uerum, a, b, autem propositio similiter se habeat, rursus idem erit syllogismus. Si uero non inesse ponatur b, ipsi c, & non contingere non inesse, non erit syllogismus nullo modo. neque cum priuatiua, neque cum affirmatiua fuerit a, b, propositio. Termini communes quòd ex necessitate insit, album, animal, nix. quòd non contingat, album, animal, pix. Planum itaque quòd si termini uniuersales extiterint, & hæc inexistens, illa uero propositionum contingens accipiatur: quãdo propositio, quæ ad minorem extemitatem contingere accipiatur, semper fit syllogismus, præterquam quòd aliquando quidem ex ipsis: nonnunquam uero ex cõuersa propositione: quando autem horum utrumque, & ob quam causam, diximus. Quòd si hoc uniuersaliter, illud uero interuallorum accipiatur in parte, quando quod ad maius est extremum uniuersaliter ponatur & cõtingens, seu negatiuum siue affirmatiuũ: quòd uero in parte affirmatiuum & inexistens, erit syllogismus perfectus, quemadmodum & uniuersaliter terminis existentibus. demonstratio autem eadem, quę & prius. Quando autem uniuersale quidem sit ad maius extremum, sed inexistens, non contingens, alterum uero in parte & contingens, seu negatiue, siue affirmatiue ponantur utræque, siue hæc quidem negatiua, illa uero affirmatiua, omnino erit syllogismus imperfectus: uerum hi quidem per impossibile monstrabuntur, illi uero per conuersionem eius quod est contingere: quemadmodum in præcedentibus. Erit autem syllogismus per conuersionem & quando uniuersalis ad maius posita extremum significet inesse aut non inesse,

quæ uero in parte priuatiua existens, contingere acci-
piat.ut si a/omni quidem inest b/aut non inest,b/autem
alicui c/contingit non inesse:conuersa enim b/c/secun-
dum cõtingere/fit syllogismus.sed quando quæ secun
dum partem ponitur,non inesse accipiat:non erit syllo
gismus. Termini quòd insit album,animal, nix quòd
non insit/album/animal/pix, per infinitum nanque su-
menda est demonstratio. Si autem uniuersale quidem
ad minus ponatur extremum, quod uero in parte ad
maius,siue priuatiuum/seu affirmatiuum,uel cõtingēs.
aut inexistens,quomodocunque,nullo pacto erit syllo
gismus:neque quando in parte aut indefinitæ ponan-
tur propositiones,seu contingere accipientes, siue in-
esse/aut uicissim,neque sic erit syllogismus:demonstra
stratio uero eadem,quæ & in prioribus. Termini com
munes/quòd insit ex necessitate/animal/album/homo.
quòd non contingat,animal,album,indumentum. Ma
nifestũ est igitur quòd si uniuersale ad maius ponatur
extremum semper fit syllogismus, si uero ad minus/
nullius unquam. Quando autem hæc quidem propo- *Mistio necessariæ & cõtingētis i prima figura.*
sitionum ex necessitate inesse aut non inesse. illa uero
contingere significet:syllogismus quidem erit,hoc mo
do se habentibus terminis.& perfectus, quando ad mi
norem extremitatem ponatur necessarium. conclusio
uero, si termini fuerint prędicatiui, erit eius quod est
contingere,& non eius quod est inesse,siue uniuersali-
ter,siue non uniuersaliter ponantur. sed cum hoc qui-
dem affirmatiuum fit, illud uero priuatiuum, quando
affirmatiuum quidem necessarium fit eius,quod est cõ
tingere,& non eius quod est non inesse:cum uero pri-
uatiuum & eius,quod est contingere non inesse,& nõ
inesse, & uniuersaliter & nõ uniuersaliter terminis exi-
stentibus.Contingere autem in conclusione eodem pa
cto accipiēdum,quo & in prioribus.Eius autem quod
est ex necessitate nõ inesse,non erit syllogismus. aliud
enim est non ex necessitate inesse:& ex necessitate nõ

inesse. Quòd igitur terminis affirmatiuis existentibus, non fit conclusio necessaria: planum. insit nanque a, omni b, ex necessitate, b, autem contingat omni c. erit utique syllogismus imperfectus, quòd a, contingit omni c, inesse, quòd autem imperfectus ex demonstratione manifestum. nam eodem monstrabitur pacto, quo & in prioribus. Rursus a, contingat omni b, inesse, b, uero omni c, insit ex necessitate: erit utique syllogismus, quòd a, omni contingit c, inesse: sed non quòd inest, & perfectus, non autem imperfectus, statim nanque perficitur per propositiones, quæ à principio. Si autem non consimilis figuræ propositiones extiterint, sit primum priuatiua necessaria, & a, quidem nulli contingat b, ex necessitate, b, uero omni c, contingat, necesse est a, nulli c, inesse. ponatur enim inexistens aut omni aut alicui, b, uero supponebatur nulli contingere, quoniam itaque conuertitur priuatiuum, & b, nulli a, contingit, a, uero omni c, aut alicui ponitur inesse. quare nulli aut non omni c, contingeret b, inesse, supponebatur autem à principio omni contingere. Manifestum autem & quoniam eius quod est cõtingere non inesse, efficitur syllogismus, siquidem & eius, quod est non inesse. Rursum sit affirmatiua propositio necessaria, & a, quidem contingat nulli b, inesse, b, uero omni c, insit ex necessitate. syllogismus itaque erit perfectus, sed non eius, quod est non inesse, sed eius quod est contingere non inesse: nanque propositio sic accepta fuit, quæ est ad maiorem extremitatẽ, & ad impossibile non est ducere, si enim supponatur a, nulli c, inesse, positum est autem a, b, nulli contingere inesse, nihil accidit propter hæc impossibile. Si uero ad minus extremum ponatur priuatiuum quando contingere quidem significet, syllogismus erit per conuersionem, quemadmodum in prioribus. Quando antem non cõtingere, non erit. neque quando ambo ponantur priuatiua, non sit autem contingens, quod ad minus, termini

autem inesse quidem, album, animal, nix, non inexisten di, album animal, pix. Eodem autem modo se habebit & in syllogismis in parte, nam cum priuatiuum sit necessarium, & conclusio erit eius quod est non inesse, ut si a, quidem nulli b, cõtingit inesse b, a, autẽ, alicui c, cõtingit inesse, necesse est a, alicui c, non inesse, si enim omni inest, uulli uero b, contingit, & b, nulli a, contingit inesse: quare si a, quidem omni c, inest, b, uero nulli c, contingit: uerum suppositum fuerat alicui contingere. Sed cum particulare affirmatiuum, quod est in syllogismo priuatiuo necessarium sit, ut b, c aut uniuersale in predicatiuo, ut a, b, nõ erit eius, quod est inesse syllogismus. demonstratio uero eadem quæ & in prioribus. Si autem uniuersale quidem ponatur ad minus extremũ aut affirmatiuum, aut priuatiuum, contingens, quod autem in parte necessarium ad maius extremum, non erit syllogismus. Termini eius, quod est inesse de necessitate, animal, album, homo: non inexistendi autem, animal, album, indumentum: cum uero uniuersale necessarium sit: quod autem in parte, contingens uniuersali, existente priuatiuo. Termini eius quod est inesse, animal, album, coruus: non inexistendi, animal, album, pix. Si uero affirmatiuum fuerit, inesse quidem, animal, album, cygnus: eius uero quod est non contingere, animal, album, nix. Neq; quando indefinitæ sumuntur propositiones, aut utræq; secundum partem, neque sic erit syllogismus. termini cõmunes, inexistendi, animal, album, homo: non inexistendi, animal, album, inanimatum: nanq; animal alicui albo, & album inanimato alicui, & necessariũ inesse, & non contingit inesse: & in eo quod est contingere similiter: quare ad omnia termini sunt utiles. Manifestum est igitur ex dictis ꝙ terminis consimiliter se habentibus, & in eo quod est, inesse. & in necessariis fit, & nõ fit syllogismus. Veruntamen secundũ inesse quidem posita priuatiua propositione, eius quod est cõtingere, erat syllogismus: secundũ ne-

ceſſarium autem priuatiua,& eius,quod eſt continge-re,& eius,quod eſt non ineſſe. Palàm autem & ꝙ o-mnes ſyllogiſmi imperfecti,& ꝙ perficiuntur per præ-dictas figuras. In ſecunda autem figura quando cõ-tingentes quidem utræq; accipiuntur propoſitiones, nullus erit ſyllogiſmus:ſeu prædicatiuæ,ſiue priuatiuę ponantur,uel uniuerſaliter,aut ſecundum partem:cum uero hæc inexiſtere,illa autem ſignificet contingere: ſi affirmatiua quidem ſignificat inexiſtere,nunquam erit, ſin autem uniuerſaliter priuatiua,ſemper.Eodem mo-do & cum hæc propoſitionum ex neceſsitate,illa con tingere accipiatur.Oportet autem & in his accipere in concluſionibus contingens,quemadmodum in priori bus.Primum igitur oſtendendum quòd non conuerti tur contingens priuatiuum,ut ſi a,cõtingit nulli b, non neceſſe eſt & b,contingere nulli a. Ponatur enim hoc, & contingat b,nulli a,ineſſe,quoniam itaq; conuertun tur contingentes affirmatione cum negationibus & cõ trariæ & oppoſitæ,b, uero contingit nulli a, ineſſe,ma nifeſtum quòd & omni a, contingere poſſet b,ineſſe: ſed hoc falſum:nòn enim ſi hoc huic omni contingit, & hoc huic neceſſarium:quare non conuertitur priua tiuum. Amplius autem nihil prohibet a,quidem con-tingere nulli b,b,uero alicui a,ex neceſsitate nõ ineſſe, ut album omni homini contingit non ineſſe,& ineſſe, hominem autem non uerum dicere quòd cõtingit nul li albo:pluribus enim ex neceſsitate non ineſt,neceſſa rium autem non erat contingens Sed nec ex impoſsi-bili monſtrabitur cõuerti,ueluti ſi quis exiſtimaret.quo niam falſum eſt b,contingere nulli a,ineſſe,uerum non contingere,affirmatio nanq; & negatio: ſi autem hoc uerũ b,ex neceſsitate ineſſe alicui a,quare & a,alicui b, ſed hoc impoſsibile:non enim ſi a,non contingit nulli b, neceſſe eſt a, alicui b,ineſt:nanq; ∗ non contingere nulli dicitur dupliciter: unum, ſi ex neceſsitate alicui ineſt:alterum,ſi ex neceſsitate alteri nõ ineſt,nam quòd ex

De ſyllogiſmis ex ãbabus cõtingentibus in ſecunda figura.

a.l. neceſſe ẽ ineſſe alicui ſolum, ſed & ex neceſsitate nõ omni nẽq.

ex necesſitate alicui eorum/quæ ſunt a/non ineſt, non eſt uerum dicere/quòd omni cōtingit non ineſſe, queadmodum neq; quòd alicui ineſt ex necesſitate/ quòd omni contingit ineſſe. Si itaq; quiſpiam cenſeret propterea ꝙ non contingit c/omni d/ineſſe, ex necesſitate alicui ipſum non ineſſe/falſo acciperet: omni enim ineſt, ſi fortaſſe cōtingat: ſed quoniam quibuſdam ex necesſitate ineſt, ob hoc dicimus/non omni contingere: quare huic quod eſt cōtingere omni ineſſe/ opponitur & ex necesſitate alicui ineſſe/ & ex necesſitate alicui non ineſſe. ſimiliter autem & ei quod eſt nulli cōtingere. Manifeſtum igitur quòd ad ſic contingens & nō cōtingens, quemadmodū in principio determinauimus, non ſolum ex necesſitate alicui ineſſe, ſed & ex necesſitate alicui nō ineſſe ſumēdum: hoc autem ſumpto nil accidit imposſibile; quare non fit ſyllogiſmus. manifeſtum itaq; ex dictis quòd non conuertitur priuatiuum. Hoc autem mōſtrato/ponatur a/nulli quidem b/ contingere, c/uero omni; per conuerſionē igitur non fit ſyllogiſmus. dictum eſt enim quòd non conuertitur talis propoſitio, ſed neq; per imposſibile: ſi nanq; ponatur b/omni c/cōtingere ineſſe, nihil accidit falſi: cōtingere enim poſset a/ ipſi c/ & omni/ & nulli ineſse, ſed ſi omnino eſt ſyllogiſmus, planum quòd eius quod eſt cōtingere utiq; eſset, propterea quòd neutra propoſitionum acepta fuit in eo quod eſt ineſse. Et iſte aut affirmatiuus/aut priuatiuus, neutro autem modo posſibile eſt: ſi affirmatiuus quidem ponatur/ monſtrabitur per terminos quòd nō contingit ineſſe: ſi uero priuatiuus/quòd concluſio non contingens eſt/ſed neceſſaria enim a/quidem album, b/homo, in quo c/equus, a/itaque album cōtingit, huic quidem omni, illi uero nulli, ſed b/ipſi c, neq; ineſſe contingit/neq; non ineſſe: quòd igitur ineſſe non posſibile eſt/manifeſtum, nullus enim equus homo: ſed neq; contingere nō ineſſe, neceſſe nāque eſt nullum equum hominem eſſe, neceſſarium au-

tem nõ erat contingens, non itaq; fit syllogismus, Itidē autem monstrabitur, & si e conuerso positum fuerit priuatiuum: & si utræque affirmatiuæ acceptæ fuerint, aut priuatiuæ, per eosdē nanq; terminos erit demõstratio: & quando hęc uniuersaliter, illa in parte, aut utręque secundũ partem, aut indefinite, aut quotcunq; modis aliter contingit transumere propositiones, semper enim erit demonstratio per eosdem terminos. Planum itaq; quod si utręq; propositiones secũdũ contingẽs ponuntur, nullus fit syllogismus. Si autem hæc inexistere, illa uero contingere significet, si prædicatiua ponatur inexistere, priuatiua autem contingere, nullus erit syllogismus, neque dum uniuersaliter, neque dum in parte termini accipiuntur, demonstratio uero eadem, & per eosdem terminos: quando autem affirmatiua quidem contingere, priuatiua autem inexistere, erit syllogismus. Sumatur enim a b nulli inesse, e uero omni contingere, cõuerso itaq; priuatiuo b, a nulli inerit, sed a omni c contingit: fit igitur syllogismus quòd contingit b nulli c per primam figuram. Consimiliter autem & si ad c ponatur priuatiuum. Cum uero utræq; sunt priuatiuæ, significet autem hæc quidem non inesse, illa uero cõtingere non inesse, per ipsa quidem assumpta nihil accidit necessarium: sed conuersa propositione quæ est secundum contingere syllogismus efficitur, quòd b nulli c contingit inesse, quemadmodum in prioribus: erit enim rursum prima figura. Si uero utræq; ponantur prædicatiuæ, non erit syllogismus. termini, quòd insit sanitas, animal, homo: quod non insit sanitas, equus, homo. Eodem autem modo se habebit & in syllogismis in parte. cũ enim affirmatiuum sit inexistẽs aut uniuersaliter, aut in parte acceptũ, nullus erit syllogismus. Hoc autem consimiliter, & per eosdem monstratur terminos, quibus & prius. cum uero priuatiuum, erit per conuersionem, quemadmodũ in prioribus. Rursus si ambo quidẽ interualla priuati-

Mistio inexistẽtis & cõtingẽtis in secunda.

ua sumantur: uniuersaliter autem, quòd non inexiste-re: ex ipsis quidem propositionibus non erit necessa-rium, sed conuerso eo, quod est contingere, quemad-modum in prioribus, erit syllogismus. Si uero priuati-uum quidem inexistens sit, sed in parte acceptum, non erit syllogismus, siue affirmatiua, siue priuatiua altera fuerit propositio: neq; quando utræq; indefinitæ sint acceptæ, aut negatiuę, aut affirmatiuæ, uel secundũ par-tem. Demonstratio uero eadem, & per eosdem ter-minos. Verum sic hæc quidem propositionum ex necessitate, illa uero contingere significet, priuatiua existente necessaria, erit syllogismus, non solum quòd contingit non inesse, sed & quoniam non inest: affirma-tiua autem non erit. ponatur enim a, b, nulli ex necessi-tate inesse, c, uero omni contingere: conuersa igitur pri-uatiua, & b, a, nulli inerit, sed a, c, omni contingit: fit igi-tur rursus per primam figuram syllogismus, quòd b, nulli c, contingit inesse. simul autem manifestum, quod & b, nulli c, inest. ponatur enim inesse: igitur si a, b, nulli contingit, b, uero inest alicui c, a, alicui c, nõ contingit, sed omni supponebatur contingere. Eodem pacto mõ-strabitur & si ad c, ponatur priuatiuum, Rursus, sit præ-dicatiuum quidem necessarium, alterũ uero priuatiuũ & contingens, & a, contingat nulli b, c, uero omni insit ex necessitate sic itaq; se habentibus terminis, nullus fit syllogismus accidit enim b, ipsi c, ex necessitate non inesse: sit nanq; a, album, in quo b, homo, in quo c, cy-gnus: album igitur cygno ex necessitate inest, homini uero contingit nulli, & homo nulli cygno ex necessita-te. Quòd igitur eius quod est contingere nõ est syllo-gismus, manifestum est: nam ex necessitate non erit cõ-tingens, ueruntamen neq; necessarii: necessarium nan-que aut ex utrisq; necessariis, aut ex priuatiua accidit. Amplius autem & possibile est his positis, b, ipsi c, in-esse, nil enim prohibet c, sub b, esse, a, uero b, omni cõ-tingere, c, autem ex necessitate inesse, ut si c, esset uigi-

Mistio necessaria & cõtingentis in secunda.

latio, b animal, in quo a motus, nam uigilanti ex necessitate motus inest, animali uero omni contingit & omne uigilans animal. Manifestum itaq; quod neq; non inexistendi: siquidem ita se habentibus terminis necesse est inesse, neq; utiq; oppositarum affirmationum, quare nullus erit syllogismus. Similiter autem ostendetur si e conuerso ponatur affirmatiua. Quòd si eiusdem figuræ sint propositiones, cum priuatiuæ sunt, semper fit syllogismus, conuersa propositione, quæ est secũdum contingere, quemadmodum in prioribus. accipiatur enim a ipsi b ex necessitate non inesse, c autem contingere non inesse, conuersis igitur propositionibus b nulli a inerit, a uero omni c contingit. fit itaq; prima figura, & si ad c ponatur priuatiuum similiter. Si autem prædicatiuæ positæ fuerint, non erit syllogismus, namque non inexistendi, aut ex necessitate non inexistendi, planum quod non erit, propterea quod non fuit accepta priuatiua propositio, neq; in eo quod est inesse, neque in eo quod est ex necessitate inesse, sed neq; eius quod est contingere non inesse: ex necessitate enim sic se habentibus b ipsi c non inerit, quemadmodum si a ponetur album, in quo b cygnus, c uero homo: neque utique oppositarum affirmationum: * quoniam monstratum est b ipsi c ex necessitate non inexistens, non igitur fit syllogismus omnino. Similiter autem se habebit & in syllogismis in parte. cum enim sit priuatiuum, & uniuersale, & necessarium, semper erit syllogismus, & eius quod est contingere non inesse, & eius quod est non inesse, demonstratio autem per conuersionem. Cum uero affirmatiuum, nunquam: eodem namque pacto monstrabitur, quo & in uniuersalibus, & per eosdem terminos. Neq; quando utræq; fuerit acceptę affirmatiuæ: huius enim eadem demonstratio, quæ & prius. cum uero utræq; priuatiuæ, uniuersaliter autem necessaria, quę non inesse significat, per ea quidem quę sumpta sunt non erit necessarium, sed conuersa propo

* a. l. negationũ, ut Philoponus legit.

ſitione, quę eſt ſecundum contingere, erit ſyllogiſmus, quemadmodnm in prioribus. Quòd ſi ambæ indefinitæ, aut in parte poſitæ fuerint, non erit ſyllogiſmus, demõſtratio autem eadem, & per eoſdem terminos. Planum itaque ex dictis, quòd dum priuatiua uniuerſaliter ponitur & neceſſaria, ſemper fit ſyllogiſmus, non ſolum eius quod eſt, contingere non ineſſe, ſed & eius quod eſt non ineſſe, dum uero affirmatiua, nunquam. & quòd eodem modo ſe habentibus in neceſſariis & inexiſtentibus, fit, & non fit ſyllogiſmus. Sed & manifeſtum quòd omnes imperfecti ſyllogiſmi, & quòd perficiuntur per prædictas figuras. In poſtrema autem figura & utriſq; contingentibus & altera, erit ſyllogiſmus. cum itaque contingere ſignificent propoſitiones, & concluſio erit contingens: & quando hæc quidem contingere, illa uero ineſſe. Cum uero altera neceſſaria poſita ſit, ſi affirmatiua quidem, non erit concluſio, neq; neceſſaria, neq; inexiſtens, ſi autem priuatiua, inexiſtendi erit ſyllogiſmus, quemadmodum in prioribus. Accipiendum uero & in his ſimiliter contingens quod in concluſionibus. Sint itaq; primum contingentes, & a, & b, omni c, contingant ineſſe, quoniam igitur conuertitur affirmatiuum in parte, b, uero omni c, contingit, & c, alicui b, contingit: quare ſi a, quidem omni cõtingit c, c, autem alicui b, neceſſe & a, alicui b, contingere: fit enim prima figura. & ſi a, cõtingit nulli c, ineſſe, b, uero omni c, contingeret, neceſſe & a, alicui b, contingere non ineſſe. erit enim rurſus prima figura per conuerſionem. Quòd ſi utræq; priuatiuæ poſitæ fuerint ex ipſis quidem aſſumptis non erit neceſſarium, ſed conuerſis propoſitionibus erit ſyllogiſmus, quemadmodum in prioribus, nanque ſi a, contingit non ineſſe, ſi tranſumptum fuerit contingere non ineſſe, rurſus erit prima figura per cõuerſionem. Si uero hic quidem terminorum eſt uniuerſaliter, ille in parte, eodem pacto ſe habẽtibus terminis, quo in eo quod eſt ineſſe,

Figura tertia ex ambabus cõtingentibus.

De ſyllogiſmis ex ambabus ĩ tertia figura.

erit & non erit syllogismus. Contingat enim a omni c inesse, b autem alicui c, erit itaque prima figura, propositione conuersa, quæ est in parte: nam si a omni c, c uero alicui b, a igitur alicui b contingit. Et si ad b c posi-tum fuerit uniuersale consimiliter. Itidem & si a c sit priuatiuum, b c uero affirmatiuum, erit rursus prima figura per conuersionem. Si autem utræque positæ fuerint priuatiuę, hęc uniuersaliter, illa in parte per ipsa, assumpta nō erit syllogismis, sed conuersus erit, quemadmodum in prioribus. cum uero utræque indefinitæ, aut in parte accepta sint, non erit syllogismus, necesse etenim a omni & nulli b inesse. Termini inexistendi, animal, homo, album, non inexistendi, equus, homo, album, medium album. Si autem hæc quidem propositio-num inexistere, illa uero significet contingere, conclu-sio erit, quod cōtingit, & non quod inest: syllogismus autem erit, eodē modo se habentibus terminis, quo & in prioribus. Sint enim primum prædicatiuæ, & a omni in-sit c, b uero omni contingat inesse, conuerso igitur b c, prima erit figura, & conclusio, quòd contingit a, ali-cui b inesse: nam quādo in prima figura propositionū altera significaret contingere, cōclusio erat contingens. Consimiliter autem & si b c inesse, a c uero contingit inesse, & si a c quidem priuatiuum, b c autem prædi-catiuum, sit autem utrumuis, utroque modo erit con-clusio contingens: fit enim rursus prima figura. monstratum uero est quòd dum altera propositio in ipsa contingere significat, & conclusio erit contingens sed si contingens priuatiuum ad minus extremum positum fuerit, uel & ambo ponantur priuatiua, per ipsa quidem posita non erit syllogismus, conuersis autem erit, quemadmodum in prioribus. Si autem hæc quidem propositionum uniuersaliter, illa uero in parte sit, utrisque prædicatiuis existentibus, aut ea priuati-ua, quæ uniuersaliter, affirmatiua uero, quæ in par-te, idem erit syllogismorum modus: omnes enim per

Mistio inexistētis & cōtingentis in tertia figura.

primam concluduntur figuram : quare manifestum quòd eius quod est contingere, & non eius quod est inesse, erit syllogismus : quòd si affirmatiua uniuersaliter, priuatiua uero in parte, per impossibile erit demonstratio. insit enim b omni c, a uero contingat alicui c non inesse, necesse est igitur a alicui b contingere non inesse: nanque si a inerit ex necessitate omni b, b uero omni c ponitur inesse, a omni c ex necessitate inerit. Hoc autem monstratum prius, uerum supponebatur alicui contingere non inesse. Sed cum indefinitæ, aut in parte utræque fuerint acceptæ, non erit syllogismus. Demonstratio autem eadem, quæ & in uniuersalibus, & per eosdem terminos. Verum si est, hæc quidem propositionum necessaria, illa uero contingens. si termini sunt prædicatiui semper eius, quod est contingere, erit syllogismus: cum uero sit hoc quidem prædicatiuum, illud autem priuatiuum, si affirmatiuum sit necessarium, eius erit quod est contingere non inesse, si uero priuatiuum & eius, quod est contingere, & eius quod est non inesse. Sed eius, quod est, ex necessitate non inesse, non erit syllogismus, quemadmodum neque in aliis figuris. Sint itaque prædicatiui primum termini, & a omni c insit ex necessitate, b uero contingat inesse omni c, quoniã itaque a omni c ex necessitate, c uero alicui b contingit, & a alicui b contingens erit & non inexistens. Sic enim accidit & in prima figura. similiter autem ostendetur & si b c necessarium positum fuerit, a c uero contingẽs. Iterum, sit hoc prædicatiuum, illud priuatiuum, sed prædicatiuum necessariũ, & a contingat nulli c inesse, b uero omni insit c ex necessitate, erit itaque rursus prima figura, & cõclusio cõtingens, sed nõ inexistere. Etenim priuatiua ꝓpositio cõtingere significat. Planũ igitur quòd conclusio erit contingens: nanque cum sic se haberent in prima figura propositiones, & conclusio erat contingens: sed si priuatiua propositio necessaria,

Mistio necessariæ & cõtingentis in tertia figura.

& conclusio erit quòd contingit alicui non inesse, & quòd non inest, ponitur enim a/nulli c/inesse ex necessitate, b/uero omni contingere: conuerso itaq; b/c/affirmatiuo, prima erit figura, & necessaria priuatiua propositio: uerum quādo ita se haberent propositiones, accidebat a/ipsi c, & cōtingere, alicui non inesse, & nō inesse: quare & a/ipsi b/necesse alicui nō inesse: cum uero priuatiuum ad minus extremum positum fuerit, si contingens quidem erit syllogismus transumpta propositione, quemadmodum in prioribus: si uero necessarium non erit, etenim, omni necesse, & nulli contingit inesse. Termini, quòd omni insit somnus, equus, dormiens, homo: quòd nulli, somnus, equus, uigilans homo. Similiter autem se habebit, & si hic terminorum uniuersaliter, ille, in parte ad mediū: nā cum prædicatiui fuerint utriq; eius, quod est contingere, & non eius, quod est inesse, erit syllogismus: & quando hoc quidem priuatiuum acceptum fuerit, illud uero affirmatiuum, sed necessarium affirmatiuū, eius quod est contingere: quando autem priuatiuum, necessariū & conclusio erit eius, quod est non inesse. idem nanq; monstrationis modus, & uniuersaliter, & non uniuersaliter: terminis existentibus: necesse etenim per primā figuram syllogismos perfici, quare quemadmodum in illis, & in his necessarium accidit: cum uero priuatiuum uniuersaliter acceptum ad minus positum fuerit extremum, si quidem contingens, erit syllogismus per conuersionem, si autem necessarium, non erit: monstrabitur autem eodem pacto quo & in uniuersalibus, & per eosdem terminos. Manifestum ergo & in hac figura, quando, & quomodo erit syllogismus, & quando contingendi, & quando inexistendi. Palàm autem & quòd omnes imperfecti, & quòd perficiuntur per primam figurā. Quòd igitur syllogismi qui in his sunt figuris, per uniuersaliter* perficiūtur syllogismos, qui in prima figura, & in istos reducuntur, planū ex dictis.

De syllogismis hypotheticis.

Quod figuræ syllogismorū sunt tm̄ tres.

a.l. non habet, uniuersaliter.

Quòd autem simpliciter omnis syllogismus ita se habebit, nunc erit manifestum, quando monstratum fuerit syllogismum omnem per harum aliquam figuram effici: necesse igitur omnem demonstrationẽ, atq; omnem syllogismum, aut inexistens quippiam, aut non inexistens monstrare, & hoc, aut uniuersaliter, aut secundum partem. Amplius, aut ostensiue, aut ex suppositione: eius uero qui est ex suppositione, pars est qui per imposibile. Primum itaq; dicamus de ostensiuis: his enim ostensis, planum erit & in his qui ad imposibile, & omnino de his qui ex suppositione. Si igitur oporteat a, de b, ratiocinari, ut inexistens, aut non inexistens, necesse est accipere aliquid de aliquo. Si ergo a, de b, acceptum fuerit, quod est à principio, sumptum erit, si *autem de c, c, uero de nullo, neq; aliud de illo, neq; de a, alterum, nullus erit syllogismus: eo enim quòd unum de uno fit acceptum, nil accidit ex necessitate: quare assumẽda & altera propositio. Si itaq; a, de alio fuerit acceptum, aut aliud de a, aut de c, alterũ, esse quidem syllogismum nihil prohibet, ad b, tamen non erit per accepta. neq; quãdo c, alteri, & illud alii, & hoc alteri, nõ fuerit autem ad b, copulatum, nec sic erit ad b, ipsius a, syllogismus: omnino enim diximus, quòd nullus unquam erit syllogismus alio de alio, non accepto aliquo medio: quod ad utrunq; se habet quodãmodo prædicationibus: syllogismus nanq; simpliciter ex propositionibus est: ad hoc autem syllogismus ex propositionibus, a d hoc, qui autẽ est huius ad hoc per ꝓpositiones, huius ad hoc: sed imposibile est ad b, propositionem capere nihil de ipso, aut prædicantes, aut negantes: aut iterum ipsius a, ad b, nihil cõmune accipientes, uerum de utroq; sigillatim quædã prędicantes, aut negantes, quare accipiendum medium aliquod utrunque, quod prædicationes copulabit: si quidem erit huius, ad hoc, syllogismus. Si igitur necesse quidem est accipere ad utraq; commune, hoc autẽ

De syllogismo ostẽsiuo

a. l. autẽ a de c.

triplíciter contingit,aut enim a de c,& c de b, prædica turos,aut c de utrisq;, aut utraque de c, hæ uero sunt tres dictæ figuræ:planum syllogismum omnem necessarium fieri per harum aliquam figurarũ: eadem enim ratio & si per plura copulatur ad b, eadem nanq; erit figura & in pluribus. Quòd igitur ostensiui omnes cõcluduntur per prædictas figuras, manifestum. Quod autem & qui ad imposibile planum erit per hęc:omnes enim per imposibile concludentes, falsum quidem ratiocinantur:quod autem à principio ex suppositionem monstrant, cum imposibile aliquid accidat contradictione posita, ut quòd diameter incommensurabilis,eo quòd imparia æqualia paribus fiunt,si fuerit posita commensurabilis: æqualia igitur fieri imparia,paribus ratiocinatur:diametrum uero incommẽsurabilem esse,ex suppositionem monstrat, quoniam falsum accidit propter contradictionẽ:hoc enim erat per imposibile ratiocinari,aliquid monstrare imposibile propter suppositionem,quæ ex principio:quare, quoniam falsi syllogismus fit ostensiuus in his,quæ ad imposibile deducuntur: ostensiuos autẽ prius diximus, quòd per has concludũtur figuras: manifestum quòd per*imposibile syllogismi,per has erunt figuras:cõsimiliter & alii omnes, qui ex suppositione: in omnibus enim syllogismis quidẽ,fit ad trãsumptum, quod autem ex principio concluditur per confessionem,aut aliquam aliam suppositionem,quòd si hoc uerũ, omnem demonstrationẽ & omnẽ syllogismũ necesse fieri per tres prædictas figuras. Hoc autem monstrato,planum & quòd omnis syllogismus perficitur per primã figuram, & reducitur ad uniuersales syllogismos, qui in hac sunt. Amplius autem in omni oportet terminorum aliquem prædicatiuũ esse, & uniuersale existere, nam sine uniuersali,aut non erit syllogismus,aut nõ ad positum,aut quòd ex principio petetur.ponatur enim musicam uoluptatem esse studiosam,si itaq; quispiam

De syllogismo cõditionali, seu ex suppositiõe

a.l.qd' & p

De qualitate & q̃titate terminorum syllogismi.

censeat uoluptatẽ esse studiosam, non addens omnẽ, non erit syllogismus: si uero aliquam uoluptatem, esse studiosam, siquidem aliam, nihil ad positum, sin autem ipsam hanc, quod ex principio accipit. Sed magis efficitur manifestum in descriptionibus, ut quòd ęquicrus æqualis, qui ad basin. sint enim ad centrum ductæ a/b, si igitur æqualem accipiat a/c/ angulum ipsi b/d, non omnino existimans æquales angulos, qui semicirculorum, & rursus c/ipsi d, non omnem assumens eum qui secti. Amplius ab æqualibus existẽtibus totis angulis, ablatorum æquales esse reliquos e/f / quod ex principio petet, nisi acceperit ab omnibus æqualibus, æqualibus demptis/æqualia derelinqui. Planũ igitur quòd in omni oportet uniuersale existere, & ꝙ uniuersale quidem ex omnibus terminis uniuersaliter mõstratur: quod autem in parte, & sic & illo modo, quare si conclusio quidem uniuersaliter sit, & terminos necesse uniuersaliter esse, si uero termini uniuersaliter, contingit conclusionem non esse uniuersaliter. Manifestum etiã quòd & in omni syllogismo aut utrisque, aut alteram propositionem similem necesse fieri cõclusioni. Dico autem non solum affirmatiuam: aut priuatiuam, sed necessariam, aut inexistentem, aut contingentem. Considerare uero oportet & alia prædicamenta. Planum autem & simpliciter, quando erit, & quando non erit syllogismus, & quando possibilis, & quando perfectus: & quòd si fuerit syllogismus necessarium est se habere terminos, secũdum aliquem dictorum modorum. Sed manifestum & quòd omnis demõstratio erit per tres terminos, & non plures, nisi per alios & alios eadem conclusio fiat, ut e, per a/b, & per c/d, aut per a/b, & a/c, & per b/c, plura nanq; media eorundem esse, nihil prohibet. his autem existentibus, non unus, sed plures sunt syllogismi: Aut rursus, quando utrunq; a/b/per syllogismum fuerit acceptum, ut a / per d / e, & rursum b/per f/g, aut hoc inductione/illud syllogismo

De numero terminorũ syllogismi.

uerum,& sic plures syllogismi:plures nanq; conclusio nes sunt,ut a,& b,& c.si igitur non plures,sed unus,sic accidit per plura eandem fieri conclusionem : ut uero c,per ea quæ sunt a,b,imposſibile. Sit enim e, conclusum ex a,b,c,d,ergo necesse est ipsorum aliquid aliud ad aliud acceptum esse : hoc quidem , ut totum illud uero, ut pares: hoc enim prius ostensum est , quòd si fuerit syllogismus, necesse est terminorum aliquos ita se habere.sic igitur se habeat a,ad b, est itaq; aliqua ex ipsis conclusio: aut ergo e,aut eorum quæ c,d,alterũ, aut aliud quippiam præter hæc:& si e,quidem ex a, b, tantum,syllogismus utiq; esset,c,d, uero si quidem sic se habeât ut sit,hoc,ut totum,illud,ut pars,erit aliquid & ex illis,aut e,aut eorum quæ a,b,alterum , uel aliud quippam præter hæc.& si e,quidem , aut eorum quæ a,b,alterum,uel plures erunt syllogismi,aut(ut contingebat)idem per plures terminos concludi , accidit : si uero aliud præter hæc,plures erunt & inconiuncti syllogismi ad seinuicem:quòd si nõ ita se habeat c ,ad d, ut faciat syllogismum,frustra erunt accepta , nisi inductionis*aut occultationis,aut alicuius alius talium gratia. Si autem ex a,b,non e,sed aliud quid,fit conclusio, ex c,d,uero aut horum alterum, aut aliud quiddã præter hæc,& plures fiunt syllogismi,& non ipsius suppositi: suppositum nãq; fuerat syllogismum esse ipsius e, si autẽ non ex c,d,nulla*efficitur conclusio:frustra accepta ea fuisse accidit , ac syllogismum non esse eius, quod à principio:quare planũ ꝙ omnis demõstratio, & omnis syllogismus erit solum per tres terminos. Cum autem hoc planum sit , manifestum quòd & ex duabus propositionibus , & non pluribus:tres nanq; termini,duæ sunt propositiones, nisi assumatur,quem admodum ex principio dictum est , ad syllogismorum perfectionem . Planum itaq; quòd in qua ratione syllogistica non sunt pares propositiones per quas conclusio propria fit(quasdam nanq; ex superio

Sicut Alexã.& alii legunt; Buranayo habet ἀπαγωγῆς & legit abductionis. Alexan. & Philoponus legunt hæc uerba affirmatiue si aũt ex c, d,nulla : & dicũt ꝙ corrupte leguntur ĩ oĩbus codicib. debẽt. n. legi, ꝙ si ex a,b, nulla cõclusio efficitur

De numero ꝓpositionũ & pro syllogismis.

ribus conclusionibus, necesse est propositiones esse) hæc ratio, aut non est ratiocinata, aut plura necessariis interrogauit ad positionem. si itaq; syllogismi secundum proprias accipiantur propositiones, omnis erit syllogismus, ex propositionibus quidē paribus, ex terminis autē imparibus, uno nanq; plures termini quàm propositiones, conclusiones uero dimidium propositionum. Sed cum per prosyllogismos concluduntur, aut per plura media non continua. ut a/b, per c/d, multitudo quidem terminorum, consimiliter uno superabit propositiones, aut enim extrinsecus, aut ad medium ponetur intercidens terminus: utroque autem modo accidit interualla uno minora esse terminis, propositiones uero æquales sunt interuallis, nō tamen pares semper erunt, illi autem impares, sed uicissim, quādo propositiones pares/impares termini, cū uero pares termini/propositiones impares: simul enim cū termino una additur propositio/undecūque addatur terminus. quare, quoniam illæ pares, isti impares erunt/necesse est permutari, cum eadem fiat appositio. Conclusiones uero non etiam eundem habebunt ordinem, neque ad terminos, neq; ad propositiones: cum enim unus terminus additur, conclusiones addētur uno pauciores/præexistentibus terminis: ad solum nanq; ultimum non facit conclusionem, sed ad alios omnes, ueluti si a/b/c/adiiciatur ipsum d, statim & conclusiones duæ adiiciuntur, & quæ ad a, & quæ ad b, consimiliter autem & in aliis, uerum & si ad medium intercidat eodem modo, ad unum nāq; solum non faciet syllogismum, quare multo plures conclusiones erunt & terminis & propositionibus. Quoniam autem habemus de quibus syllogismi, & quale in unaquaque figura, & quod modis monstratur, manifestum nobis est & quale ꝓblema difficile, & quale bene argumētabile. quod enim in pluribus figuris, & per plures casus concluditur, facilius; quod autem in paucioribus & per paucio

De ꝓblematis hoc ē ꝓpositis in unaquaq; figura facile & difficile cōstruēdis, & destruēdis.

ribus & per pauciores difficilius argumentabile. uniuersale itaq; affirmatiuum, per solam primam monstratur figuram, & per hanc uno tãtum modo: priuatiuum autem & per primam & per mediam, ac per primam quidem uno solum modo, per mediam uero dupliciter. sed affirmatiuum in parte per primam & per ultimam, uno tantum modo per primam, trifariam autem per ultimam. Priuatiuũ uero secundum partem, in omnibus figuris monstratur, uerum in prima quidem semel, in media uero atq; ultima, in illa bifariam, in hac tripliciter. Planum itaq; quòd uniuersale prædicatiuũ, construere quidem difficillimum, destruere uero facilius, omnino autem tollere uniuersalia facilius, quàm ea quæ sunt in parte, nanq; & si nulli, & si alicui non insit, sublatum est, horum autem alicui quidem non, in omnibus monstratur figuris, nulli uero in duabus. eodem autem modo & in priuatiuis, nanq; & si omni & si alicui, sublatum est, quod à principio, hoc autẽ erat in duabus figuris. in iis uero, quæ sunt in parte, uno tantum modo, aut omni, aut nulli ostendentem inesse, sed construendi faciliora, quæ in parte, nanq; & in pluribus figuris & per plures modos. & omnino nõ oportet latere, quòd destruere per seinuicẽ est, & uniuersale per ea, quæ sunt in parte, & hæc per uniuersalia, construere uero non est uniuersale per ea quæ sunt secũdum partem, sed per illa hęc est. Simul autem manifestum ꝙ & destruere facilius est, quàm construere: quomodo igitur efficiatur omnis syllogismus, & per quot terminos ac propositiones, & quomodo se habentes inuicem, amplius quale problema in unaquaque figura: & quale in pluribus & quale in paucioribus monstratur, planum ex dictis. Quomodo autem abundabimus syllogismis ipsi semper ad positum, & per qualem uiam accipiemus principia, quę circa unumquodq;, iam nũc dicendum. nõ enim solum fortasse oportet generationem considerare syllogismorum: uerum & faciẽdi po

Facilius est destruere ꝙ construere.

Sectum secundum. De abundãtia propositionum.

tentiam habere. Omnium itaque entium, hæc quidem talia ſunt: ut de nullo uere uniuerſaliter prædicetur, ut Cleon & Callias: & quod ſecundum unumquodq; & ſenſibile: de his autem alia: etenim horum uterque homo & animal eſt: illa uero, ipſa quidem de aliis prædicantur: de his autem alia prius non prædicantur: ſed alia, & ipſa de aliis: & de ipſis alia: ut homo de Callia, & de homine animal. Quòd igitur entium quædam de nullo apta nata ſunt dici, manifeſtum: fermè enim ſenſibilium unumquodq; tale eſt, ut de nullo prædicetur, niſi ut accidens: dicimus nanq; aliquando album illud Socratem eſſe, & hoc ueniens Calliam. Quòd autem & ſurſum tendentibus, ſtatur aliquando, rurſus dicemus: nunc uero ſit hoc poſitum. De his igitur nõ eſt demonſtrare alterum prædicatum, niſi ſecundum opinionem: ſed hæc de aliis: neque quæ ſecundum ſingula, de aliis, ſed alia de illis: quæ uero intermedia ſunt, planum quòd utroque modo contingunt: nanq; & ipſa de aliis, & alia de his dicentur: & quaſi rationes & conſiderationes ſunt, maxime de his. Oportet itaque propoſitiones circa unumquodq; horum ſic ſumere ſupponentem ipſum primum & definitiones, & quæcunque propria rei ſunt: deinde, poſt hoc quæcunque rem ſequuntur. ac rurſus, quæ res ſequitur, & quæcunque non cõtingunt ipſi ineſſe: quibus autem ipſum nõ contingit, non eligendum, eo quòd conuertitur priuatiuum. Diuidenda autem ſunt & conſequentium, quęcunque in eo quod quid eſt: & quæcũque ut propria, & quæcunque ut accidentia prædicantur. & horum qualia ex opinione, & qualia ſecũdum ueritatem: quãto enim pluribus talibus abundauerit quiſpiam, citius concluſionem aſſequetur: quanto autem uerioribus, magis demõſtrabit. oportet autem eligere, non quæ aliquod ſequuntur, ſed quæ totã rem ſequũtur: quemadmodum non quid aliquem hominem, ſed quid omnem hominem ſequitur per uniuerſales nãq; propo

ſitiones fit ſyllogiſmus,nāq; quum eſt indefinitum, incertum,ſi uniuerſalis propoſitio eſt, cum uero definitum:planum.Similiter autem eligendū, & quæ ipſum ſequitur tota, ob dictam cauſam, ipſum uero conſequens non aſſumendum totum ſequi:dico autem ueluti hominem omne animal, aut muſicam ſcientiā omnem,ſed tantum ſimpliciter ſequi, quemadmodum & prætendimus,nanq; inutile alterum & impoſſibile, ut omnem hominē eſſe omne animal, aut iuſtitiā omne bonum,ſed ex quo ſequitur, in illo omni dicitur: ſed cum ab aliquo contineatur ſubiectum, quod cōſequētia,oportet accipere,quæ ſequuntur uniuerſale,uel nō ſequuntur, non eligenda in his:ſunt enim in illis accepta,quæcunq; enim animal,& hominem ſequūtur, & quæcunq; non inſunt,cōſimiliter:quæ uero circa unūquodque propria accipiendum. ſunt enim quædam ſpeciei propria præter genus, neceſſe nanq; diuerſis ſpeciebus propria quædam ineſſe .neq; igitur uniuerſali eligendum,quæ ſequitur quod continetur, ut animali quæ ſequitur homo: neceſſe enim ſi hominem ſequitur animal, & hæc omnia ſequi, conuenientiora autem hæc hominis electionis. Aſſumenda uero & quæ ut plurimum ſequuntur, & quæ conſequuntur. Problematum nanq; ut plurimum & ſyllogiſmus ex propoſitionibus ut plurimum aut omnibus,aut aliquibus, ſimilis nanq; uniuſcuiuſq; concluſio principiis. Amplius quæ omnia ſequuntur non eligendum, non enim erit ex ipſis ſyllogiſmus,ob quā autem cauſam in ſequentibus erit manifeſtum.Conſtruere igitur uolentibus aliquid de aliquo toto aſpiciendum quidem in ſubiecta eius,quod conſtruitur,de quibus ipſum dicitur,de quo autem oportet prædicari,quæcunq; hoc ſequuntur,ſi nanq; horum aliquid idem fuerit, neceſſe eſt alterum alteri ineſſe. Si uero non quod omni, ſed quod alicui, quæ ſequitur utrunq; ſi enim horum aliquid idem,neceſſe alicui ineſſe. Quando autem nulli

Medii ſyllogiſmorū inueniendi regulæ.

oporteat

oporteat inesse, cui non est opus inesse, ad sequentia, quod autem oportet non inesse, in quę non contingũt ipsi inesse, aut econuerso, cui quidem oportet nõ inesse, quæ non contingunt ipsi inesse, quòd autem non inesse, in cõsequentia, cum enim hæc utralibet eadẽ fuerint, nulli cõtingit alteri alterũ inesse, fit enim quãdoq; quidẽ qui in prima figura syllogismus, quandoq; autẽ in media. Quòd si alicui non inesse, cui quidẽ oportet nõ inesse, quæ sequitur, ꝙ autẽ non inesse, quæ nõ possunt ipsi inesse, si enim horũ aliqui idem sit, necesse alicui nõ inesse. Sed magis fortasse sic erit unũquodq; dictorum manifestum. Sint enim consequentia a, in quibus b, quæ uero ipsum sequitur, in quibus c, quæ autẽ non contingunt ipsi inesse, in quibus d. Rursus ipsi e, inexistentia, in quibus f, quæ uero ipsum sequitur, in quibus g. quę autem non contingunt ipsi inesse in quibus h. Si itaque aliquid eorum, quæ c, idem erit alicui eorum, quæ f, necesse est a, omni c, inesse, nanque f, omni e. a, uero omni c, quare a, omni e. Quòd si c, & g, idem, necesse a, inesse alicui eorum, quæ e, nanque a, ipsi c, e, autem sequitur omne g. Si uero f, & d, idẽ, nulli eorum, quæ e, a, inerit ex prosyllogismo, quoniam enim conuertitur priuatiuum, & f, ipsi d, idem, nulli eorum, quæ f, inerit a, f, autẽ omni e. Rursus si b, & h, idẽ, nulli eorum, quæ e, inerit a, nam b, omni a, nulli uero inerit eorum, in quibus e, idem nanque erat ipsi h, h, autem nulli e, inerat. Quòd si d, & g, idem, a, alicui e, non inerit. ipsi nanque g, nõ inerit a, quoniam neque ipsi d, g, autem est sub e. quare alicui e, nõ inerit, a, si uero ipsi g, b, idem, cõuersus fit syllogismus, g, nanque inerit omni a, b, enim omni a, e, uero ipsi b, nam idem erat ipsi g. a, autem omni quidem e, nõ necesse inesse, alicui uero necesse eo ꝙ quæ secundum partem cum uniuersali prædicatione conuertitur. Planum itaque ꝙ ad prædicta inspiciendum utriusq; secundum unumquodque problema, per hæc enim omnes syllogismi. Oportet

autem & consequentium & quæ consequitur utrunq; ad prima & uniuersalia maxime inspicere, ut ipsius e, magis ad k, f, quàm ad f, solum, ipsius autē a, ad k, c, quàm ad c, solum. si enim a, inest k, f, & f, & e, inerit, q; si non sequitur;

Cõsequentia bonum utile. Eligibile. psequndũ. familiare. cõpẽdiosũ conferẽs. appetibile

Cõsequentia uoluptatem. placitũ nõ laboriosũ non triste. non timorosum. uita sine ĩpedimẽto appetibile secũdũ naturã ĩperturbabile. eligibile. motus lenis.

Inconsistens in secunda figura ex duabus affirmatiuis.

Repugnãtia bono. Fugiẽdum nocens. malum. nõ cõferẽs dispendiosum. alienum. dãnosum. inutile. imp fectũ. turpe. Antecẽdẽtia boni. Felicitas. bona habitudo. sanitas. uirtutes secũdũ nãm pfectũ cuius gratia uita secũdũ uirtutē

Repugnãtia uoluptati. ægritudo labor. tristitia. timor. indigẽtia. pter nãm.

Añtia uoluptatis. Sanitas. abũdãtia. bona glia. bona ppagatio. secũdũ uirtutẽ operatio. trãqllitas.

ex hoc,accidit ipsum f,sequi, consimiliter autem & in quibus ipsum sequitur considerandum, si enim prima, & quæ sub illa sequitur,ꝙ si non hæc,sed quæ sub hæc accidit. Palàm uero & quòd ꝑ tres terminos ac binas propositiones consideratio, & per prædictas figuras syllogismi omnes,monstratur nanq; a, sit inesse omni e,quando eorum quæ c, & f, idem aliquid acceptum fuerit,hoc autem erit medium,extrema uero a,& e, fit itaq; prima figura. Sed alicui quando c,& g, sumptum sit,hæc autem ultima figura,medium enim fit g. Nulli uero quando d,& f,idem,sic autem & prima figura,& media.prima quidem ꝙ a, inest nulli f,si quidem conuertitur priuatiuum,f,autem omni e. media uero,quoniam d,nulli a,e,autem omni inest. Verum alicui non inesse,quando d,& g,idem sit,hoc autem ultima figura,a,năque nulli g,inerit,e,uero omni g. Planum itaq; ꝙ per prędictas figuras syllogismi omnes,& quòd nõ eligendæ quæcunq; omnia sequuntur, eo ꝙ nullus ex ipsis fit syllogismus,construere nanq; penitus non erat ex sequentibus,priuare autem nõ cõtingit per id quod omnia sequitur,oportet enim huic quidem inesse, illi uero non inesse. Manifestum, autem ꝙ & aliæ considerationes eorum,quæ sunt secundum electiones, inutiles sunt ad faciendum syllogismum, quemadmodum si consequẽtia utrunq; eadem sunt,aut si quæ sequitur a,& quæ non contingunt ipsis e,aut quotcunq; rursus non accidit utriq; inesse, nõ enim efficitur syllogismus per hæc,nanq; si consequentia eadem,ut b,& f,fit media figura prædicatiuas habẽs utrasq; propositiones. si autem quæ sequitur a,& quæ non contingunt ipsi e,ut c,& h,prima figura priuatiuam habẽs propositionem, quæ ad minus extremum. si uero quotcunque non cõtingunt utrique,ut d,& h,priuatiuæ ambæ propositiones: aut in prima aut in media figura: sic autem nullo modo syllogismus. Sed manifestum & qualia eadem accipienda,quæ secundum inspectionem,& non quæ

lia diuersa aut contraria: primum quidem, quoniam in spectio medii gratia: medium uero non diuersum, sed idem oportet accipere, postea & in quotcunque accidit fieri syllogismum eo, quòd fuere accepta cõtraria, aut non cõtingentia eidem inesse, in prædictos omnia reducentur modos, ueluti si b / & f / contraria, aut non contingunt eidem inesse: erit enim his acceptis syllogismus, quòd a / contingit inesse nulli e, sed nõ ex ipsis, uerum ex prædicto modo: nam b / a / quidem omni: e / uero nulli inerit: quare necesse b / idẽ esse alicui h. Rursus si b / & g / non contingunt eidem inesse: quòd a / non inerit alicui e: sic etenim media erit figura: nam b / a quidem omni: g / uero nulli inerit: quare necesse g / alicui eorum, quæ d ✱ idem esse: nanque non contingere b / & g / eidem inesse, nihil differt, aut g / idẽ esse alicui eorũ, quæ d ✱, omnia enim accepta sunt in d ✱ / non contingentia inesse ipsi a. Manifestum igitur quòd ex his ipsis inspectionibus nullus fit syllogismus. Quòd si b / & f / contraria, necesse b / idem esse alicui eorum, quæ h / & syllogismum per hæc fieri. Accidit itaque ita speculantibus inspicere aliam uiam à necessaria, propterea quòd latet identitas eorum, quæ b, & eorum quæ h. Eodem autem modo se habent & syllogismi ad impossibile deducentes cum ostensiuis: nanque & hi fiunt per consequentia: & quæ consequitur utrunque & eadem inspectio in ambobus: quod enim ostensiue mõstratur, & per impossibile est ratiocinari per eosdem terminos: & quod per impossibile & ostensiue, ut quod a / nulli e / inest. ponatur enim alicui inesse quoniam igitur b / omni a, a / uero alicui e. b / alicui e / inerit: sed nulli inerat. Rursus quòd alicui a, inest e: si enim a, nulli e, e / uero omni g / nulli g / inerit a: sed omni inerat. Consimiliter autem & in aliis problematibus: semper enim & in omnibus erit mõstratio per impossibile ex consequentibus quę sequitur utrunque: ac secundum unumquodque: problema eadem consideratio & ostẽsiue uolenti ratiocinari

a. l. qua re necesse est, b, alicui eorum quę h. a. l. aut b, eorũ quæ, h. alicui, a. l. non, habet in d,

De syllogismis asserto riis, ad impossibile & reliquis q ex suppositione.

& ad imposſibile ducere: ex eiſdem nanque terminis utræq; demonſtrationes. Quemadmodum ſi monſtratum eſt a, ineſſe nulli e, quoniam accidit & b, ineſſe alicui e, quod imposſibile: ſi acceptum fuerit b, ineſſe quidem nulli: a uero omni. planum itaque quòd a, inerit nulli e. Rurſus ſi oſtenſiue ratiocinatum fuerit a, ineſſe nulli e, ſupponentibus ineſſe per imposſibile monſtrabitur nulli inexiſtens: conſimiliter autem & in aliis: in omnibus enim neceſſe communem aliquem accipere terminum alium à ſuppoſitis, ad quem erit falſi ſyllogiſmus: quare conuerſa hac propoſitione, altera uero ſimiliter ſe habente, oſtenſiuus erit ſyllogiſmus per eoſdem terminos. Differt autem oſtenſiuus ab eo, qui ad imposſibile, quoniam in oſtenſiuo ſecundum ueritatem utræq; ponuntur propoſitiones: in eo autem, qui ad imposſibile, ſolum una. Hæc igitur magis erunt manifeſta per ſequentia, quando de imposſibili dicemus, nunc uero tantum nobis ſit manifeſtum, q ad eadem inſpiciendum & oſtenſiue uolenti ratiocinari, & ad imposſibile ducere. Sed in aliis ſyllogiſmis, q ex ſuppoſitione, quemadmodum quicunq; ſecundum tranſumptionem, aut ſecundum qualitatem in ſubiectis: non in iis, quæ à principio, ſed in tranſumptis erit conſideratio, modus uero inſpectionis idem. Conſiderare autem & diuidere, quot modis, qui ex ſuppoſitione, mõſtratur itaque unumquodque problematum ſic. Eſt autem & alio modo nonnulla horum ratiocinari, quemadmodum uniuerſalia per particularem inſpectionem ex ſuppoſitione Si enim c, & g, eadem ſint, ſolis uero g, acipiatur e, ineſſe, a, ineſſet utique omni c. Et rurſus ſi d, & g, eadem, e, autem de ſolis g, prędicaretur, quòd a, inerit nulli eorum, quæ e. Planum itaque q & ſic inſpiciẽdum. Eodem autem modo & in neceſſariis & cõtingentibus, eadem nanq; conſideratio & per eoſdem terminos erit ordine eius, quod eſt contingere, & eius quod eſt ineſſe ſyllogiſmus; accipiẽdum autẽ in cõtin

ſupple oportet

gentibus & quę non insunt, sed possunt inesse, mònstratũ enim est, ꝙ & per hęc fit eius quod est cõtingere syllogismus, consimiliter autem se habebit & in aliis prædicationibus. Planum igitur ex dictis non solum ꝙ accidit per hanc uiam fieri oẽs syllogismos, sed & ꝙ per aliam impossibile, monstratum nanqꝫ est syllogismum omnem per aliquam prædictarũ effici figurarũ, hæc autem non accidit per alia constitui quàm per consequẽtia, & quæ unumquodqꝫ consequitur, ex his enim propositiones & medii acceptio, quare neqꝫ syllogismum accidit per alia fieri. Via igitur de omnibus eadem & circa pilosophiam, & circa artem qualẽcunque & disciplinam, oportet enim inexistentia & quibus insunt, circa utrunqꝫ uidere, & his quamplurimis abundare atqꝫ per tres terminos considerare, destruẽtem quidem sic, construẽtem uero sic, secundum ueritatem quidem ex iis, quæ secũdum ueritatem describuntur inesse, ad dialecticos autem syllogismos, ex propositionibus secundum opinionem. Principia autem syllogismorum uniuersaliter quidem dicta sunt, & quomodo se habent, & quomodo oportet ipsa uenari, ne aspiciamus ad omnia quæ dicuntur, neque ad eadem construentes ac destruentes, neque construentes de omni aut aliquo, & destruentes ab omnibus aut aliquibus, sed ad pauciora & determinata. secundum uero unumquodque entium eligere, ut de bono aut scientia, propria autem secundum unamquanqꝫ sunt plurima. Quare principia quidem quæ secundum unumquodqꝫ sunt, experimenti est tradere, dico autem ut astrologicam experientiam astrologicæ scientiæ, acceptis enim apparentibus sufficienter, ita inuentæ sunt astrologicæ demonstrationes. consimiliter autem se habet & circa aliam qualemcunqꝫ artem ac scientiam. quare si accepta fuerint quæ insunt circa unumquodque, nostrum erit iam demonstrationes propalare. si enim nihil secũdum historiam derelictum fuerit eorum quæ uere insunt re-

Quod omnium scientiarum syllogismi superioribus præceptis efficiãtur.

bus,habebimus de omni,cuius est demonstratio,hanc inuenire & demonstrare,cuius autem non est naturaliter demonstratio,hoc facere manifestum.uniuersaliter itaq; quomodo opus est propositiones eligere,fermè dictum est,cum diligentia uero percurrimus in negotio circa dialecticam. Quòd autem diuisio per genera parua quædam particula est dictæ methodi, facile est conspicere. est enim diuisio uelut imbecillis syllogismus,quod enim oportet monstrare petitur,ratiocinamur autem semper aliquid superiorum. Primum uero ipsum hoc latuerat omnes utentes ipsa & persuadere conabantur,quòd esset possibile * de substantia demonstrationem fieri & eo quod est quid,quare neq; * quòd contingit ratiocinari diuidentes intellexere,neq; quòd sic contingebat,quemadmodum diximus. In demonstrationibus itaque, quando opus sit aliquid ratiocinari inesse,oportet medium,per quod fit syllogismis,& minus semper esse, & non uniuersalius prima extremitatum.diuisio autem contrarium uult, ipsum nanque uniuersale accipit medium. sit enim animal in quo a,mortale in quo b,& immortale in quo c.homo aut cuius terminum oportet accipere,in quo d, omne igitur animal accipit aut mortale aut immortale: hoc autem est,quodcunq; sit aut a, omne esse, aut b,aut c. Rursus hominem semper diuidés, ponit animal esse. quare de d,accipit a,inesse,syllogismus itaq; est quòd d,aut b,aut c,omne est.quare hominem aut mortalem aut immortalé necessarium esse,animal uero mortale solũ non necessariũ esse,sed petitur,hoc autẽ est quod oportebat ratiocinari. Rursus ponés a quidem animal mortale,in quo autem b,pedes habens,in quo uero c, sine pedibus,hominem autem d,cõsimiliter accipit. a, quidem aut in b,esse,aut in c,omne enim animal mortale aut cum pedibus, aut sine pedibus est, a, uero de d.hominem nanque animal mortale esse accipit,quare cũ pedibus, aut sine pedibus animal necesse est homi-

In libris topicorum.

De diuisione & eius syllogismo.

a.l. impossibile.

alias quid

nem esse cum pedibus,aut nõ necesse,sed accipit, hoc autem erat quod oportebat iterum monstrare. & hoc modo semper diuidentibus, accidit quidem ipsis uniuersale medium accipere,de quo autẽ oportebat mõstrare & differẽtias extremas, ad finẽ aũt ꝙ hoc est homo, uel quodcunq; sit quæsitum nihil dicunt planum, ut necessarium sit.etenim aliam uiam faciunt omnem, neq; cõtingẽtes abundãtias existimãtes esse.Manifestũ autẽ ꝙ neq; destruere licet hac methodo, neq; de accidẽte aut ꝓprio ratiocinari,neq; de genere,neq; in quibus ignoratur utrũ ꝙ sic se habet,an ne. ut utrũ diameter cõmẽsurabilis aut incõmẽsurabilis,si.n.acceperit ꝙ omnis longitudo aut cõmensurabilis aut incõmensurabilis,diameter autem est lõgitudo,ratiocinatum est ꝙ incommensurabilis aut commẽsurabilis est diameter. si autem sumetur incommensurabile quod oportebat ratiocinari sumetur, non ergo est ostendere, uia enim hæc,per hanc aut non est monstrare, incommensurabile aut commensurabile,in quo a, longitudo b,incommensurabile uel commensurabile, diameter. Manifestum igitur quòd neq; ad omnem considerationẽ conuenit inquisitionis modus, neq; in quibus maxime uidetur decere,in his est utilis. Ex quibus igitur demonstrationes fiunt, & quomodo,& ad qualia inspiciendum secundum unumquodq; problema manifestum ex dictis.

a.l.non habet incommẽsurabile uel commẽsurabile.

Sectum tertium.

De resolutione syllogismorum.

Quomodo autẽ reducemus syllogismos in prædictas figuras,esset utiq; post hæc dicendum.reliquum enim istud adhuc ex cõsideratione.si enim syllogismorum generationem specularemur,& inueniẽdi potestatem haberemus,amplius autem factos resolueremus in prædictas figuras, finem habere posset, quod à principio propositum. accidit autem simul & prius dicta confirmari & planiora esse, quod ita se habent, per ea,quæ nunc dicemus. oportet enim uerum omne,ipsum sibiipsi confessum undecũq; esse. Primũ igitur tentare oportet duas propositiones accipere

Omne q̃d est uerum, oportet ipsum sibi ipsi manifestum esse omnino.

syllogismi. facilius nanque in maiora quàm minora diuidere, maiora autem sunt composita, quàm ex quibus componuntur. Postea considerare utra in toto & utra in parte. & si non sint ambæ acceptæ, ipsum ponentem alteram, plerunque nanque uniuersalem proponentes, quod est in hac non accipiunt, neque scribentes, neque interrogantes, aut has quidem proponunt, per quas uero hæ concluduntur, prætermittunt. alia autem frustra interrogant. Considerandum itaque si quid superfluum acceptum est, & si quid ex necessariis prætermissum fuit, & hoc quidem ponendum, illud uero auferendum quousque ad duas propositiones quispiã deuenerit, absque enim his non est reducere sic interrogatas rationes. quarundam igitur facile defectum conspicere, quædam autem latent & uidentur ratiocinari, eo quòd necessarium aliquid accidit ex positis: ueluti si acceptum fuerit, non substantia sublata, non auferri substantiam, sublatis autem, ex quibus est & quod ex his corrumpi: his enim positis, necessarium est substãtiæ partem substantiam esse, non tamen per accepta ratiocinatum est sed desunt propositiones. Rursus si homine existẽte, necesse animal esse, & animal substantiã, homine existẽte, necesse substantiam esse, uerũ nondũ ratiocinatum est. non enim se habet propositiones, ut diximus. Decipimur autem in talibus, eo quòd expositis necessarium aliquid accidit: quoniam & syllogismus necessarium est: in plus autem est necessarium quàm syllogismus: syllogismus enim omnis necessarium: necessarium uero non omne syllogismus. Quare non (si quid accidit positis quibusdam) tentandum est statim reducere: sed primo accipiendæ duæ propositiones deinde, sic diuidendum in terminos: medius autem ponendus terminus, qui in utrisque propositionibus dicitur: necesse enim medium esse in utrisque in omnibus figuris. Si itaque prædicetur ac subiiciatur medium, aut ipsum quidem prædicetur: aliud autem

Facilius est diuidere in maiora quàm in minora.

De resolutione in terminos.

ab illo negetur: prima erit figura. quòd si & prædicetur & negetur ab aliquo, media. si autem alia de illo prædicentur: aut hoc quidem negetur: illud uero prædicetur, ultima. sic enim se habebit in unaquaque figura medium. consimiliter & si non uniuersaliter sint propositiones. eadem nanque medii determinatio. Manifestum itaque quoniam in qua ratione non dicitur idem plerunque, quòd non fit syllogismus: non enim acceptū fuit medium. Quoniam autem habemus quale problematum in unaquaque cōcluditur figura: & in qua uniuersale, & in qua quod in parte: manifestum, quòd nō in omnes figuras perspiciendum: sed in propriā cuiuscunque problematis, quæcunque uero in pluribus concluduntur, medii positione, cognoscemus figuram.

De necessario & positione terminorum.

Plerunque igitur decipi accidit circa syllogismos propter necessarium, quemadmodū dictum est prius: aliquando autem iuxta similitudinem positionis terminorum: quod non oportet latere nos: ueluti si a, de b, dicitur, & b, de c, uideri enim posset ita se habentibus terminis esse syllogismus: non fit autem neque necessarium quippiam, neque syllogismus: fit nanque in quo a, semper esse, in quo b, intelligibilis Aristomenes, in quo c, Aristomenes: uerum itaque a, ipsi b, inesse: semper enim est intelligibilis Aristomenes: sed & b, ipsi c, Aristomenes: nanque est intelligibilis Aristomenes, a, uero ipsi c, non inest. corruptibilis enim est Aristomenes, nam non efficiebatur syllogismus ita se habentibus terminis, sed oportebat uniuersaliter a, b, propositionem acceptam fuisse: hoc autem falsum, existimare omnem intelligibilem Aristomenem semper esse, quū sit corruptibilis Aristomenes. Rursus sit in quo quidē c, Miccalus, in quo b, musicus Miccalus, in quo a, corrumpi cras, uerum igitur b, prædicari de c, nam Miccalus musicus Miccalus, sed & a, de b, corrumpi enim posset cras musicus Miccalus, a, uero de c, falsum: hoc igitur idem est ei, quod prius, non enim uerum uniuer

ſaliter, Miccalus muſicus quòd corrumpitur cras:hoc autem non ſumpto non erat ſyllogiſmus:hæc itaq; deceptio fit eo,quòd penè. tanquam enim nihil differat dicere hoc huic ineſſe,aut hoc huic omni ineſſe, concedimus. Frequenter autem mentiri accidet, iuxta id quod non bene exponuntur termini,'qui ſunt ſecundū propoſitionem:ut ſi a,ſit ſanitas,in quo b, morbus, in quo uero c,homo. Verum enim dicere quòd a, nulli b,contingit ineſſe,nulli nanque morbo ſanitas ineſt,& rurſus quòd b,omni c,ineſt,omnis enim homo ſuſceptiuus eſt morbi, uideri poſſet accidere nulli homini contingere ſanitatem ineſſe.huius autem cauſa eſt, nō bene expoſitos fuiſſe terminos ſecundum dictionem, quoniam ſi tranſumantur,qui ſunt ſecundum habitudines,nō erit ſyllogiſmus.ut pro ſanitate, ſi poſitum fuerit ſanum,pro morbo autem morbidum,non enim uerum,quod non contingit morbido ſanum ineſſe, hoc autem nō accepto,non fit ſyllogiſmus,niſi eius, quòd eſt contingere, hoc uero non impoſsibile, contingit enim nulli homini ineſſe ſanitatem. Rurſus in media figura conſimiliter erit falſum,ſanitatem nanque morbo nulli,homini uero omni cōtingit ineſſe,quare nulli homini ægritudinem. In tertia autem figura ſecundum contingere accidit falſum, nanq; & ſanitatem & morbum & ſcientiam & ignorantiam & omnino omni contraria eidem cōtingit ineſſe, ſibi autem inuicem impoſsibile,hoc autem confeſſum in prædictis, quando enim eidem contingerent plura ineſſe, contingebant & ſibiinuicem. Planum igitur quòd in omnibus his deceptio fit iuxta terminorum expoſitionem, ſi enim tranſumpti fuerint, qui ſunt ſecundum habitudines, nullum efficitur falſum. Manifeſtum igitur quòd ſecundum tales propoſitiones ſemper quod ſecundum habitudinem pro habitudine tranſumendum, & ponendum terminum. Non oportet autem ſemper quærere, ut terminos nomine exponamus, plerunq;

De expoſitione terminorum.

De expoſitione terminorū cōpoſitorum & obliquorū ſyllogiſmi

enim erunt orationes, quibus non est positum nomen: quapropter difficile est reducere tales syllogismos. Aliquando autem & decipi accidet ob talem inquisitionem: ut quòd immediatorum est syllogismus. Sit, a, duo recti: in quo b, triangulus: in quo c, æquicrus: ipsi itaque c, inest a, per b, ipsi uero b, non amplius per aliud: per se nanque triangulus habet duos rectos quare nõ erit medium ipsius a, b, cum sit * demonstrabile. manifestum enim quòd medium non ita semper sumendum, ut hoc aliquid, uerum aliquando & orationem *quod accidit & in eo quod diximus. Quod autem insit primum medio, & hoc extremo, non oportet accipere, tanquam quæ semper de seinuicem prædicentur, similiter aut & primum de medio, & hoc de ultimo, & in eo quod est non inesse consimiliter, sed quot modis esse dicitur & uerum dicere ipsum hoc, tot modis existimare oportet significare & inesse * ueluti quòd contrariorum est una scientia. Sit enim a, unam esse scientiam, contraria inter se in quo b, a, itaque ipsi b, inest, non tãquam contraria unam esse ipsorum sciẽtiam, sed quòd uerum de ipsis dicere, unam esse ipsorum scientiam. Accidit autem quandoque de medio primum dici, medium uero de tertio non dici, quemadmodum si sapientia est scientia, boni autem est sapientia scientia, conclusio quòd boni est scientia, bonum quidem sanè non est scientia, sapientia autem est scientia, quandoque uero medium de tertio dicitur. primum autem de medio non dicitur, quemadmodum si omnis qualis est scientia, uel contrarii. bonum autem & contrarium, & quale, conclusio quidẽ quòd boni est scientia, non est autem bonum scientia, neque quale neque contrarium, sed bonum hæc. Est autem quando neque primum de medio, neque hoc de tertio, cum primum de tertio aliquando dicatur, aliquando non dicatur, ueluti si cuius est scientia, huius est genus, boni autem est scientia, conclusio quòd boni est ge-

a.l. quãuis sit demonstrabile. manifestũ igit a, l. & oratione.

a.l. inesse, & nõ inesse.

nus,prædicatur autem nullum de nullo. si uero cuius est scientia,genus est hoc,boni autem est scientia,conclusio quòd bonum est genus,de extremo igitur prædicatur primum,de seinuicem autem non dicuntur. eodem autem modo & in non inesse accipiendum, non enim semper significat non inesse hoc huic non esse hoc,, hoc,sed aliquando non esse hoc huius, aut hoc huic,ut quòd non est motionis motio, uel generationis generatio; uoluptatis autem est, non igitur uoluptas generatio, aut rursus quod ipsius risus est signũ, sed signi non est signum, quare risus non est signum, consimiliter & in aliis, in quotcunque tollitur problema eo quòd ad ipsum quodammodo dicitur genus. Rursus quòd tempora non sunt tempus opportunum: deo enim sunt tempora,non autem est tempus opportunum,eo quòd nihil deo utile. terminos nanque ponendum tempora,& tempus opportunum, & deum: propositionem uero accipiendum secundum nominis casum:simpliciter enim dicimus hoc de omnibus, quòd terminos semper ponendum secundum *uocationes nominum,ut homo,aut bonum,aut cõtraria, non hominis, aut boni,aut contrariorum,propositiones autem accipiendum secundum uniuscuiusque casus, uel enim quoniam huic,ut æquale, aut quoniam huius,ut duplum,aut quoniam hoc, ut uerberans,aut uidens,uel quoniam hic, ut homo animal, uel si aliquo modo aliter cadit nomen secundum propositionem. Inesse autem hoc huic, & uerificari hoc de hoc,tot modis accipiendum, quot modis prædicamenta distincta sunt, & hæc,aut aliquo modo, aut simpliciter,amplius simplicia,aut complicita, consimiliter autem & non inesse,uerum considerandum hæc,ac distingnendum melius. Reduplicatum autem in propositionibus ad primum extremum ponendum, non ad medium. Dico autem quoniam si fieret syllogismus, quòd iustitiæ est scientia, quoniam bonum hoc quod

*alias declinationes.

De geminatiõe & positione terminorum.

est,quoniam bonum,uel inquantum bonum ad primũ ponendum. Sit enim a,scientia quoniã bonum, in quo b, bonum,in quo c,iustitia:a,itaque uerum de b,prædicare,boni enim est scientia,quoniam bonum, sed & b,de c.iustitia enim quoddam bonum:ita igitur fit resolutio:si uero ad b,positum fuisset hoc,quod est,quoniam bonum non erit,a,nanq; de b,uerum erit, b,autẽ de c,non uerum:bonum enim quoniam bonũ prædicare de iustitia falsum & nõ intelligibile. Similiter itaq; & si sanabile demonstraretur quod est scibile inquantum bonum, aut hircoceruus opinabile inquantum non ens,aut homo corruptibile inquantum sensibile: in omnibus enim super prædicatis ad extremum reduplicationem ponendum. Non est autem eadem terminorum positio, quando simpliciter aliquid ratiocinatum fuerit,& quando hoc aliquid,aut quo, aut quo modo. Dico autem quemadmodum quando bonum scibile monstratum fuerit:& quando scibile quid,quoniam bonum,uerum si simpliciter scibile monstratum fuerit,medium ponendum ens:si autem quoniam bonum, hoc quod est aliquod ens. Sit enim a, scientia, quoniam ens,in quo b,ens aliquod, in quo c,bonum. Verum itaq; a,de b,prædicare : erat enim scientia alicuius entis,quoniam aliquid ens,sed & b, de c, quod enim in quo c,ens aliquod,quare & a, de c. Erit igitur scientia boni quoniam bonum, nanque aliquod ens erat propriæ substantiæ signum : si uero ens medium positum fuisset,& ad extremum ens simpliciter, & nõ dictum esset aliquod ens, non esset utiq; syllogismus, quod est scientia boni, quoniam bonum,sed quoniã ens,ut si sit in quo a, scientia,quoniam ens, in quo b, ens,in quo c,bonum. Manifestum igitur quod in syllogismis qui in parte ita accipiendi sunt termini. Oportet autẽ & transumere quæ idem possunt nomina pro nominibus, & orationes pro orationibus, & nomen & orationẽ,& semper pro oratione nomen accipere:

facilior nãq; terminorum expoſitio, quemadmodum ſi nihil differat dicere ſuſpicabile non eſſe genus opinabilis, aut opinabile non eſſe quod ſuſpicabile quid: idem enim ſignificatum, pro dicta oratione, ſuſpicabile & opinabile termini ponendi. Quoniam uero non eſt idem uoluptatem eſſe bonum, & uoluptatem eſſe ipſum bonum, non ſimiliter ponendi termini, ſed ſi eſt ſyllogiſmus ꝙ uoluptas bonum, terminum ponẽdum ꝙ bonum, ſi autem quòd bonum, bonum conſimiliter & in aliis. Non eſt autem idem neq; eſſe, neq; dicere, ꝙ cui b, ineſt, huic omni a, ineſt, & dicere, cui omni b, ineſt, & a, omni ineſt, nihil enim prohibet b, ipſi c, ineſſe, non autem omni, ut ſit b, honeſtum quid, c, uero albũ: ſi igitur albo alicui ineſt honeſtum quid, uerum dicere, quòd albo ineſt honeſtum, ſed non omni fortaſſe: ſi itaq; a, ineſt ipſi b, non omni autem de quo b, neq; ſi b, omni c, neq; ſi ſolum ineſt, neceſſe a, non ꝙ non omni, ſed neq; ineſſe c. Si autem de quocũq; b, uere dicatur, huic omni ineſt a, accidet a, de quo omni b, dicitur, de hoc omni dici: ſi tamen a, dicitur de quo utique b, dicatur de omni, nihil prohibet b, ineſſe ipſi c, nõ omni autem ipſum a, aut omnino non ineſſe. In tribus itaq; manifeſtum, ꝙ de quo b, omni a, dici, hoc eſt de quotcunque b, dicitur de omnibus dici & a, & ſi b, de omni, & a, itidem, ſi uero non de omni, non neceſſe a, de omni. Non oportet autem exiſtimare penes id quod expoſimus aliquid, accidere abſurdum, nihil enim utimur eo quod eſt hoc aliquid eſſe, ſed quẽadmodum geometra pedalem & rectam hanc & ſine latitudine dicit, quæ non ſunt, uerum non ſic utitur tanquam ex his ratiocinans: omnino enim quod nõ eſt ut totum ad partem, & aliud ad hoc ut pars ad totum, ex nullo talium monſtrat ipſe monſtrans, neq; fit ſyllogiſmus, expoſitione uero ſic utimur, ut ſentiat qui diſcit dicentes, non enim ſic tanquam quòd ſine hoc demonſtrari non poſſit, quemadmodum ex quibus ſyllogiſmus. Nõ lateat

εἰ μέντοι

autem nos ꝙ in eodem syllogismo non omnes conclusiones per unam figuram sunt, uerum hæc per hāc, illa uero per aliam. Planum igitur ꝙ & resolutiones ita faciendum. quoniam autem non omne problema in omni figura, sed in unaquaq; ordinate, manifestum ex conclusione in qua figura quærendum, & ex rationibus quæ sunt ad definitionem quæcunque ad unum aliquid redarguunt eorum, quæ sunt in definitione ad quod redargutum est, ponendum terminum, & non totam rationem: accidet enim minus conturbari propter longitudinem, quemadmodum si aquam monstrauit, quoniam humidum potabile, potabile & aquam terminos ponendum. Amplius autem ex suppositione syllogismo, non est tentandum reducere, non enim est ex positis reducere, nanq; non sunt ostensi per syllogismum, sed ad placitum confessi omnes, quemodum si supponens, si una quædam potentia non sit contrariorum, neque sciētiam unam esse: postea, disputatum sit, ꝙ non est una potentia contrariorum, ut si sanabilis & ægrotabilis, simul enim idem erit sanabile & ægrotabile. ꝙ itaque non est una omnium contrariorum potentia, monstratum est: ꝙ autem scientia non est * non fuit monstratum, at qui confiteri necessarium, sed non ex syllogismo, uerum ex suppositione: hanc igitur nō est reducere. quòd autem non est potentia, sic enim fortasse & syllogismus esset, illud uero suppositio. Similiter autem & in iis, qui per impossibile concluduntur, neque enim hos est resoluere, sed ad impossibile abductionem est, syllogismo nanq; monstratur, alterum uero non est, ex suppositione enim concluditur. differunt autem à prædictis, quoniam in illis quidem oportet præconfiteri, si debet assentiri, quemadmodum si monstrata fuerit una contrariorum potentia & scientiam eandem esse, hic autem & non præconfessi concedūt, eo ꝙ manifestum est falsum, ueluti si posita fuerit diameter commensurabilis, imparia æqua esse paribus

De resolutione syllogismorū ad īpossibile, & ex suppositione.

a.1. sciētia cōtrariorū non est.

bus,multi uero & alii concluduntur ex ſuppoſitione, quos oportet conſiderare,& notare pure: quæ igitur ſint horum differentiæ,& quot modis ſit quod eſt ex ſuppoſitione poſtea dicemus:nunc autem, tantum ſit nobis manifeſtum,ꝗ non eſt reſoluere tales ſyllogiſmos in figuras,& ob quam cauſam diximus. Quęcunque uero problematum in pluribus monſtrantur figuris:ſi in altera ratiocinatum fuerit,eſt reducere ſyllogiſmum in alteram,quemadmodum priuatiuum, qui eſt in prima,in ſecundam,& eum,qui eſt in media, in primam,nõ omnes autem,ſed quoſdam,manifeſtum uero erit in ſequentibus. Si enim a/nulli b,b/autem omni c,a/nulli c,ſic igitur prima figura. Si autem priuatiua cõuerſa fuerit,media erit,nam b/nulli, a/omni uero c/ineſt. Similiter autem & ſi non uniuerſaliter, ſed in parte ſyllogiſmus ſit, ut ſi a/quidem nulli b,b/uero alicui c, conuerſo enim priuatiuo, media erit figura. Syllogiſmorum uero,qui in ſecunda, uniuerſales quidem reducentur in primam,eorum autẽ qui in parte alter ſolus. ſit enim a/b/quidem nulli,c/uero omni inexiſtens: conuerſo igitur priuatiuo,prima erit figura:nam b/nulli a,a/uero omni c/inerit. Si uero prædicatiuum ſit ad b,priuatiuum autem ad c, primum terminum ponendum c,hoc enim nulli a,a/uero omni b: quare c/nulli b, & b/igitur nulli c,nãq; conuertitur priuatiuum. Si autem in parte ſyllogiſmus,quando priuatiuum quidem ſit ad maius extremum, reducetur ad primam, ut ſi a/nulli b,c/uero alicui conuerſo enim priuatiuo prima erit figura:nam b/nulli a,a/uero alicui c,ſed cum prædicatiuum,non reſoluetur,ueluti ſi a/b/quidem omni, c/uero non omni: neque enim ſuſcipit conuerſionem a/b,neq; cum ſit erit ſyllogiſmus. Rurſus qui in tertia figura,non omnes reſoluentur in primam:qui uero in prima,omnes in tertiam.inſit enim a/omni b, b/autem alicui c,ergo quoniam conuertitur & prædicatiuum in parte,inerit c/alicui b,a/uero omni inerat,quare effici

De mutua ſyllogiſmorum reſolutione.

tur tertia figura:& si priuatiuus syllogismus sit, cõsimi-liter: conuertitur enim prædicatiuum in parte, quare a nulli b, c uero alicui inerit: syllogismorum autem qui in ultima figura, unus solus non resoluitur in primam, quando priuatiuum fuerit non uniuersaliter positum: alii uero omnes resoluuntur: prædicetur nanq; a & b de omni c, c, igitur c conuertetur in parte ad utrunq;: inest ergo alicui b quare erit prima figura: si a quidem omni, c uero alicui b:& si a quidem omni c, b autem alicui, eadem ratio: conuertitur enim c ad b. Si uero b omni c, a autem alicui c, primum terminum ponẽdum b, b nanq; omni c, c uero alicui a, quare b alicui a: sed quoniam cõuertitur quod in parte, & a alicui b inerit: & si priuatiuus syllogismus terminis existentibus uni-uersaliter similiter accipiendum, insit enim b omni c, a uero nulli, ergo alicui b inerit c, a autem nulli c, quare erit medium c: similiter autem & si priuatiuum quidẽ uniuersaliter, prædicatiuum uero in parte, nanq; a nulli c, c uero alicui b inerit. Quòd si in parte acceptum fue rit priuatiuum, non erit resolutio, ut si b omni c, a uero alicui non insit. conuerso enim b c, utræq; propositio-nes erãt secundũ partẽ. Manifestum aũt & ꝙ ad resol uendas figuras in seinuicem, propositio, quę ad minus extremum conuertenda in utrisq; figuris, hac enim trã sposita, transitio efficiebatur. Eorum uero qui in media figura, alter quidem resoluitur, alter autem non resol-uitur in tertiam: quando enim quod uniuersale priuati uũ sit resoluitur. Si enim a nulli b, c uero alicui, utraq; similiter conuertuntur ad a. quare b quidem nulli a, c autem alicui, medium igitur a. sed quando a omni b, ipsi uero c alicui nõ insit, nõ erit resolutio, neutra enim propositionum ex conuersione uniuersalis. qui autem ex tertia figura resoluentur in mediam, quando priuati uum sit uniuersale: ut si a nulli c, ipsum aũt b, alicui aut omni, nanq; & c a quidem nulli, ipsi uero b alicui ine-rit. Quòd si in parte sit priuatiuum, non resoluetur, nõ

enim suscipit conuersionem negatiuum in parte. Manifestum igitur quod iidē syllogismi non resoluuntur in his figuris, qui neq; in primam resoluebantur, & quòd cū syllogismi in primam reducantur figuram, isti soli per impossibile concluduntur. quomodo igitur oportet syllogismos reducere, & quod resoluuntur figuræ in sein uicem, planū ex dictis. Differt autem aliquid in cōstruēdo ac destruendo existimare aut idem, aut diuersum significare non esse hoc, & esse non hoc, ut non esse album, & esse nō album, neq; enim idem significāt, neq; est negatio eius, quod est esse albū, hoc quod est, esse non album, sed non esse album. Hæc autem huius nanque similiter se habet potest ambulare, & pōt non ambulare ei quod est album ad hoc quod est, est nō albū, & scit bonum, ad scit nō bonum, nam scit bonum, aut est sciēs bonum, nihil differt, neq; potest ambulare, aut est potens ambulare: quare & opposita non potest ambulare, nō est potens ambulare. Si igitur non est potēs ambulare, idem significat, & est potens non amhulare, uel non ambulare, eadem utiq; simul eidem inerunt, idem enim potest & ambulare & non ambulare, & est consultus boni & non boni, affirmatio autem & negatio opposite non insunt simul eidem, quemadmodum igitur non est idem, non scire bonum, & scire non bonum, neq; esse non bonum, & non esse bonum idem. Eorum enim quæ proportionem habent inter se, si altera sint diuersa & altera, neq; esse non æquale, & non esse æquale, huic enim subiicitur aliquid existenti non æquali, & hoc est inæquale, illi uero nihil: quocirca æquale quidem, aut inæquale non omne, æquale autē, aut non æquale, omne. Amplius est non album lignū, & non est album lignum, non simul sunt, si enim est lignum nō album, erit lignum: quod autem non est albū lignum, non necesse est lignum esse: quare manifestum quòd non est eius, quod est, est bonum, negatio, est nō bonum. Si itaq; de omni uno, aut affirmatio, aut nega-

De syllogismis infinitis, & regulis cōsequentiarū.

tio uera, si non est negatio, planum quòd affirmatio quodammodo esse posset, affirmationis uero omnis negatio est, & huius igitur non est non bonum. Habēt autem ad seinuicem ordinem hūc. Sit esse quidem bonum in quo a, non esse bonum in quo b, esse non bonum in quo c, sub b, non esse non bonum in quo d, sub a, omni itaq; inerit aut a, aut b, & nulli eidem, & aut c, aut d, & nulli eidem, & cui c, necesse b, omni inesse. si enim, uerum dicere quòd est non album, & quòd non est album, uerū. impossibile enim simul esse album, & non esse album, aut esse lignum non album, & esse lignum album: quare si non affirmatio, negatio inerit, c, uero ipsi b, non semper, quod enim omnino nō lignū, neq; lignum erit, neq; album, econuerso igitur d, omni cui a, nāq; aut c, aut d. Quoniā uero nō possunt simul esse, non album, & esse, albū d, inerit, de existente enim albo uerū dicere, ꝙ non est non albū, de d, autē a, non omnino, nanq; de eo quod penitus non est lignū, non uerum dicere quòd est lignum album, quare d, uerum, a, autem non uerum, quoniam est lignum album. Planum uero quòd & a, c, nulli, eidem & b, & d, contingit alicui eidem inesse. Similiter autem se habebunt & priuationes ad prædicationes hac positione, æquale in quo a, non æquale in quo b, inæquale in quo c, non inæquale in quo d, in pluribus autem, quorum his quidem inest, illis uero non inest, idem: negatio quidem similiter uerificari posset, quòd non sunt alba omnia, aut quòd non est album unumquodque: quòd autem est non album unumquodque, aut omnia sunt non alba, falsum est. Similiter autē & eius quod est, est omne animal album, non hoc quod est, est non album omne animal negatio: ambæ enim falsæ, sed non est omne animal album. Quoniam uero manifestum quòd diuersum significat, est non album, & non est album, & illud quidem affirmatio, hoc autem negatio: manifestū quòd non est idē modus ostendendi utrūq;, ut quoniā

quodcūq; sit animal non est album,aut contingit non esse album,& quòd uerum dicere nō album,hoc enim est esse non albū,sed de eo,quodcunq; sit albū,uerum est dicere album,siue non album idem modus. Constructiue enim ambo per primam monstrantur figurā, uerū enim & esse similiter ordinantur:eius enim quod est uerum dicere album,non hoc quod est uerum dicere non album negatio, sed hæc,non est uerum dicere album: si itaq; uerum, est dicere,quodcunq; sit homo musicum esse,aut non musicum esse,quodcunq; sit animal accipiendum,aut esse musicum,aut esse non musicum,& ostēsum est:non esse autē musicum quodcūq; sit homo destructiue monstratur secundum dictos tres modos. Simpliciter autem quando sic se habēt a, & b ut simul quidem eidem non continget,omni autem ex necessitate alterum,& rursus c,ad d,similiter: sequitur autem ex c,a,& non conuertitur,& ex b,d,sequitur & non conuertetur, & a,& d,contingunt eidem, b,uero & c,non cōtingunt. Primum igitur q ex b,sequitur d, hinc manifestum:quoniam enim ex c,d, alterum ex necessitate omni,cui autem b,non cōtingit c,eo q simul infert a,a,uero & b,non contingunt eidem, planum q d,sequetur b. Rursus quoniam c,non conuertitur cum a,omni autem c,aut d,contingit a,& d,eidem inesse,b,uero & c,non contingit,eo q a,consequitur ex c,accidit enim quoddam impossibile: manifestum igitur q neq; b,cum d,conuertitur,quoniam accidit simul d,& a,inesse. Accidit autem quandoq; & in tali terminorū ordine decipi,eo quòd non recte accipiuntur opposita,quorum alterum necesse est omni inesse, quemadmodum si a,& b,non contingunt simul eidem,necesse autem alterum inesse cui non alterum,& rursus c,& d, cōsimiliter:ex quo autem omni c, sequatur a, accidet enim cui d,ipsum b,inesse ex necessitate,quod est falsum. sit enim accepta negatio eorum quæ a,b,quæ est in quo f, & rursus eorum quæ c,d, quæ est in quo h,

neceſſe igitur omni aut a,aut f,aut enim affirmationẽ, aut negationem,& iterum uel c,uel h,affirmatio nanq; & negatio,& cui c omni,ſuppoſitum fuit a , quare h, cui omni f. Rurſus quoniam eorum quæ f/b/omni alterum,& eorum quæ h/d/conſimiliter,ſequitur autem ex f/h,& ex d/ſequetur b,hoc enim ſcimus.ſi igitur ex c/a,& ex d/b,hoc autem falſum:econuerſo enim erat in ſic ſe habentibus conſequentia : non enim fortaſſe neceſſarium omni a,aut f,neq; f, aut b,non enim f/ eſt negatio ipſius a:nam boni negatio,non bonum:nõ eſt autem idem nõ bonum ei,quod eſt neq; bonum, neq; nõ bonum.Similiter autem & in c/d,negationes enim acceptæ duæ ſunt.

ARISTOTELIS
STAGIRITÆ
ANALYTICORVM PROTERON,
ſiue Reſolutiuorum Priorum Liber ſecundus. ex græco recognitus ,ad reuerendiſs.Federicum Cęſium Epiſcopum Tudertinũ.

Qui ſyllogiſmi plura concludunt.

IN QVOT igitur figuris ,& per quales , & quot propoſitiones, & quando , & quomodo fit ſyllogiſmus . amplius autem in qualia aſpiciendum deſtruenti ac conſtruenti,& quomodo oportet quærere de propoſito ſecundum qualemcunq; methodum. Amplius autem per qualem uiam accipiemus principia de ſingulis,iam tranſegimus.Sed quoniam alii ſyllogiſmorum uniuerſales ſunt , alii ſecundum partem, uniuerſales omnes ſemper plura ratiocinatur,ex iis ue

ro qui in parte, affirmatiui qdem plura, negatiui autem conclusionem solam. aliæ nanq; propositiones cōuertuntur, priuatiua uero non conuertitur. Conclusio autem aliquid de aliquo est, quare alii quidem syllogismi plura ratiocinantur: quemadmodum si a, monstratum est omni b, c, aut alicui, & b, alicui a, necessarium inesse, & si a, nulli b, & b, nulli a, hoc autem diuersum à præcedenti. Si uero a, alicui non insit b, non necesse & b, alicui a, non inesse. contingit enim omni inesse. Hæc itaq; communis omnium causa & eorum qui uniuersaliter, & eorum qui secundum partem. Est autem de uniuersalibus & aliter dicere, quæcunq; enim aut sub medio sunt, aut sub conclusione, omnium erit idem syllogismus, si hæc in medio, illa in conclusione posita fuerint, ut si a, b, conclusio per c, quæcūq; sub b, aut c, sunt, necesse de omnibus dici a, si enim d, in toto b, b, uero in a, & d, erit in a. Rursus si e, in toto c, c, autem in a, & e, in a, erit, consimiliter & si priuatiuus sit syllogismus. In secunda autem figura quod sub conclusione solum erit ratiocinari, ueluti si a, nulli b, c, autem omni, conclusio ꝙ b, nulli c. si igitur d, sub c, est, planum ꝙ b, nō inest ipsi. iis uero quæ sub a, ꝙ b, non inest, non manifestum per syllogismum, atqui non inest b, ipsi e, si sub a, sed b, quidem inesse nulli c, mostratum est per syllogismum, ipsi uero a, non inesse, indemonstratum sumptum est. quare non propter syllogismum accidit b, nō inesse ipsi e. In his uero quę sunt in parte eorum quidē quæ sub conclusione sunt non erit necessarium, non enim fit syllogismus quando hæc accepta fuerit in parte, eorum uero quæ sub medio, erit omnium, ueruntamen non per syllogismū, ut si, a, omni b, b, uero alicui c, eius enim quod sub c, positum est, non erit syllogismus, eius uero quod sub b, erit, sed non propter antea factum. Similiter autē & in aliis figuris eius enim quod sub conclusione est, non erit, alterius uero erit, uerun tamen nō propter syllogismum, sed quemadmodum &

in uniuersalibus ex indemonstrabili propositione, quæ sub medio erunt, mōstrabantur, quare neq; ibi erit, aut & in his. Est itaq; ita se habere, ut uere sint propositiones, per quas syllogismus, est autem ut falsæ, est uero ut hæc quidem uera, illa autem falsa. conclusio autem aut uera, aut falsa ex necessitate. ex ueris igitur nō est falsum ratiocinari, ex falsis autem, est uerum, non tamen propter quid, sed quia. eius enim quod est propter quid non est ex falsis syllogismus: ob quam uero causam, in sequentibus dicetur. Primum ergo φ ex ueris non possimus falsum ratiocinari, hinc manifestum. si enim a existente necesse est b esse, b non existēte necesse est a non esse: si igitur uerum est a, necesse est b uerum esse, aut accidet idem simul esse & nō esse, hoc autem impossibile. Non autem quoniam positus est a unus terminus existimetur contingere uno aliquo existente, ex necessitate aliquid accidere, non enim impossibile, quod enim accidit ex necessitate, conclusio est, per quæ autem hoc fit ad minus, tres sunt termini, bina uero interualla & propositiones. si itaque uerum est cui b inest, ipsum a omni, cui autem c ipsum b, cui c necesse est a inesse, & non potest hoc falsum esse: simul enim inerit idem & non inerit. a igitur tanquā unū ponitur duæ propositiones simul acceptæ. Consimiliter autem & in priuatiuis se habet: non enim est ueris monstrare falsum. Ex falsis autem uerum est ratiocinari, & utrisq; propositionibus existentibus falsis & una, hac autem non utralibet contingit, sed secunda, si totam accipiat falsam, si uero non tota accipiatur, est utralibet. sit enim a toti c inexistens, eorum autem quæ b nulli, neq; b ipsi c: contingit autem hoc, ut nulli lapidi animal, & lapis nulli homini. Si igitur acceptum fuerit a omni b, & b omni c, a omni c inerit, quare ex utrisq; falsis uera conclusio, omnis enim homo animal. Similiter autem & priuatiuum, est enim a & b nulli c inesse, a tamen omni b, ueluti si eisdem acceptis terminis, me

De eo qđ est ex falsis ratiocinari

dium positum fuerit homo, lapidi enim, nec animal, nec homo nulli inest, animal uero omni homini: quare si cui quidem omni inest, accipit nulli inesse, cui uero non inest, omni inesse ex falsis utrisq; uera erit conclusio: similiter autem mõstrabitur & si ad aliquid falsa utraq; accepta fuerit. Quòd si altera falsa posita fuerit, prima existente tota falsa, ut ipsa a, b, non erit conclusio uera, ipsa uero b, c, erit. dico autem totã falsam contrariam, ut si nulli inexistens, omni acceptum fuit. aut si omni, nulli inesse. sit enim a, b, nulli inexistens, b, uero c, omni, si b, c, quidem propositionem uerã accepero, a, b, autem totam falsam, & a, inesse omni b, impossibile conclusionem ueram esse, nulli enim inerat a, eorum quæ c, siquidẽ cui b, nulli ipsum a, b, uero omni c. Consimiliter autem neq; si a, omni b, inest, & b, omni c, accepta uero est b, c, propositio uera, a, b, autem falsa tota, & a, nulli eorum quibus b, conclusio falsa erit, omni enim c, inerit ipsum a, siquidẽ ipsum a, omni cui b, b, uero omni c. Planum igitur ꝙ si prima tota accipiatur falsa, siue affirmatiua, siue priuatiua, altera autem uera, non fit uera conclusio: cum uero non tota accipitur, falsa erit, si enim a, inest omni c, alicui autem b, b, uero omni c, ut animal cygno quidem omni, albo autem alicui, album uero omni cygno: si accceptum fuerit a, omni b, & b, omni c, a, omni c, inerit uere, omnis enim cygnus animal, similiter & si priuatiuum sit a, b, accidit enim a, b, quidem alicui inesse, c, uero nulli, b, autem omni c, ut animal alicui albo, niui autem nulli, album uero omni niui, si itaq; acceptum fuerit a, nulli b, b, uero omni c, a, nulli c, inerit. Quòd si a, b, propositio tota accepta fuerit uera, b, c, autem tota falsa, erit syllogismus uerus: nil enim prohibet a, b, & c, omni inesse, b, autem nulli c, ut quæcũq; eiusdem generis species non subalternæ, animal enim & equo & homini inest, equus uero nulli homini. Si itaq; acceptum fuerit a, omni b, & b, omni c, uera erit cõclusio, falsa tota existẽte b, c, pro

positione. Consimiliter autem & priuatiua existente a,b,propositione, contingit enim a,neq; b,neq; c,nulli inesse, & b,nulli c, ut ex alio genere speciebus diuersũ genus: animal enim neq; musicæ, neq; medicinæ inest, neq; musica medicinæ. Si igitur acceptum fuerit a,nulli b,b,uero omni c, uera erit conclusio: & si b,c,non tota falsa, sed ad aliquid, & ita erit conclusio uera. nihil enim: prohibet a,& b,& c,toti inesse, b,tamen alicui c, ut genus speciei ac differentiæ, animal enim omni homini & omni pedestri, homo uero alicui pedestri, & nõ omni. Si igit᷑ a,omni b,& b,omni c,acceptũ fuerit, a,omni c,inerit, quod erat uerum. similiter autem & priuatiua existente a,b,propositione, cõtingit enim a, nec b,nec c,nulli inesse, b, tamen alicui c, ut genus ex alio genere speciei & differentiæ, animal enim neque prudentiæ ulli inest, neq; speculatiuæ, prudentia uero alicui speculatiuæ. Si igitur acceptum fuerit a, nulli b, b, autem omni c, a, inerit nulli c, hoc autem erat uerum. In syllogismis uero qui in parte, cõtingit & prima propositione tota falsa, altera autem uera, conclusionem ueram esse, & prima existente ad aliquid, falsa, & hac quidem uera, illa autem quæ in parte falsa, & utrisque falsis, nihil enim prohibet a,nulli quidem b,inesse, c,uero alicui, & b,alicui c, ueluti animal nulli niui, albo autem alicui inest, & nix albo alicui. Si igitur medium positum fuerit nix, primum autem animal, & acceptum fuerit a,toti b,inesse, b,uero alcui c, a, b, quidem tota falsa, b,c,autem uera, & conclusio uera. Cõsimiliter autẽ & priuatiua existente a,b,propositione, accidit enim a,toti b,inesse, c,uero alicui non inesse, b, tamen alicui c,inesse, ut animal, homini quidem omni inest, ex albo autem aliquo non sequitur, homo autem alicui albo inest: quare si medio posito homine, accipiatur a,nulli b, inesse, b,autem alicui c,inesse, uera erit conclusio, falsa existẽte a,b,propositione tota. Et si ad aliquid falsa: a, b,propositio, erit conclusio uera; nihil enim prohi-

bet a/& b/& c/alicui inesse:& b/alicui c/ inesse, quemadmodum animal alicui honesto & alicui magno & honestum alicui magno inesse. Si igitur acceptum fuerit a/omni b, & b/alicui c, a/b/ quidem propositio ad aliquid falsa erit:b/c/autem uera,& cōclusio uera. Cōsimiliter autem & priuatiua existente a/b / propositione:iidem enim termini erunt: & similiter positi ad demōstrationem. Rursus si a/b/quidem uera:b/c / autem falsa,uera erit conclusio:nihil enim prohibet:a/b/ quidem toti inesse:c/autem alicui:& b/c/nulli inesse: quēadmodum animal cygno quidem omni, nigro autem alicui,cygnus uero nulli nigro.quare si acceptum fuerit a/omni b,& b/alicui c,uera erit conclusio falso existente b/c. Cōsimiliter autem & priuatiua accepta a/b/ propositione,accidit enim a/b/ quidem nulli: c / uero alicui non inesse:b/tamen nulli c,quemadmodum genus speciei ex alio genere & accidenti speciebus ipsius,animal enim numero quidem nulli inest, albo autem alicui,numerus autem nulli albo. Si igitur mediū positum fuerit numerus,& acceptum fuerit,a/quidem nulli b,b/uero alicui c,a/alicui c, non inerit; quod erat uerum,& a/b/quidem propositio uera:b/c/ autem falsa.Et si ad aliquid falsa a/b,falsa uero b/c / erit conclusio uera:nihil enim prohibet a/b/alicui & c/alicui inesse utriq;:b,autem nulli c, ueluti si b, contrarium ipsi c, ambo uero contingentia eidem generi: animal enim alicui albo & alicui nigro inest, album autem nulli nigro.Si igitur acceptum fuerit a,omni b, & b, alicui c, uera erit conclusio:& si priuatiua accipiatur a,b, similiter.iidem enim termini:& similiter ponentur ad demōstrationem.& ex utrisq; falsis erit conclusio uera:accidit enim a/b/quidem nulli:c/uero alicui inesse:b / autē nulli c: quemadmodum genus speciei ex alio genere: & contingenti speciebus ipsius: animal enim numero quidem nulli:albo autem alicui inest: & numerus nulli albo.Si igitur acceptum fuerit a/omni b/ & b / alicui

c:conclusio quidem uera:propositiones autem ambæ falsæ,similiter & priuatiua existente a/b,nihil enim prohibet a/b/quidem toti inesse : c uero alicui non inesse: & b/nulli c/ueluti animal cygno quidé omni, nigro autem alicui non inest.cygnus uero nulli nigro , quare si acceptum fuerit a/nulli b,b/uero alicui c,a/alicui c , nõ inerit.Conclusio igitur uera,propositiones autem fal/ sæ. In media autem figura omnino* accidit per falsa uerum ratiocinari, & cum utræq; propositiones to/ tæ falsæ accipiũtur,& cum utraq; in aliquo & hac qui/ dem uera,illa autem falsa existente tota, utralibet posita falsa,& si utræque in aliquo falsæ,& si hæc simplici/ ter uera,illa autem in aliquo falsa , & si hæc tota falsa, illa autem in aliquo uera,& in uniuersalibus syllogis/ mis & in iis qui sunt in parte.Si enim a,b/quidem nul/ li inest,c/uero omni,ut animal lapidi quidem nulli,homini autem omni,si econtrario positæ fuerint propositiones & acceptum fuerit a,b/ quidem omni , c / uero nulli,ex falsis totis propositionibus / uera erit conclu/ sio.consimiliter & si b/quidem omni, c/autem nulli in/ est a,idem enim erit syllogismus. Rursus si altera qui/ dem tota falsa,altera autem tota uera, nil enim prohi/ bet a/inesse & b/& c/omni , b/tamen nulli , c ut genus non subalternis speciebus,animal enim & equo omni & homini , & nullus homo equus, si igitur acceptum fuerit,huic quidem omni,illi uero nulli inesse,hæc quidem tota falsa erit , illa autem tota uera & conclusio uera ad utrumlibet posito priuatiuo. Et si altera ad ali/ quid falsa,altera autem tota uera,accidit enim a,b/ quidem alicui inesse,c/uero omni,b/tamen nulli c . ut ani/ mal albo alicui,coruo autem omni,& album nulli coruo:si igitur acceptum fuerit,b/quidem nulli,c/ uero toti inesse,a/b/propositio ad aliquid falsa,a/c / uero tota uera , & conclusio uera, & si transponatur priuatiuum consimiliter , per eosdem nanque terminos demõstratio.& si affirmatiua propositio ad aliquid falsa, priuati

Figura secunda. a.l.rursus.

ua autem tota uera, nihil enim prohibet a,b, quidem alicui inesse,c,uero toti non inesse, & b,nulli c, ut animal albo quidem alicui,pici autem nulli,& album nulli pici,quare si acceptum fuerit a,toti b,inesse, c, uero nulli,a,b,quidem in aliquo falsa,a,c, autem tota uera. & si ambæ propositiones ad aliquid falsæ, erit conclusio uera:accidit enim a,& b,& c, alicui inesse, b, uero nulli c,ut animal & albo alicui & nigro alicui, album autem nulli nigro.si igitur acceptum fuerit a,b, quidē omni,c,uero nulli,ambæ propositiones in aliquo falsæ, conclusio autem uera, consimiliter & transposita priuatiua per eosdem terminos. Manifestum uero & in syllogismis in parte,nihil enim prohibet a,b, quidē omni,c,autem alicui inesse,& b,alicui c,non inesse, ut animal omni homini, albo uero alicui, homo autem alicui albo non inerit. Si igitur positum fuerit a,b,quidem nulli inesse,c, uero alicui inesse uniuersalis propositio tota falsa,quæ autem in parte uera, & conclusio uera. Consimiliter uero & cum affirmatiua accipitur a,b, accidit enim a,b, quidem nulli,c,autem alicui non inesse, & b,c,alicui non inesse, ut animal nulli inanimato, albo uero alicui, & inanimatum non inerit alicui albo. Si itaq; positum fuerit a,b, quidem omni, c, uero alicui non inesse,a,b, quidem propositio uniuersalis tota falsa:a,c,autem uera & conclusio uera.& si uniuersalis uera quidem posita fuerit: quæ uero in parte falsa:nihil enim prohibet a,nec b,nec c, nullum sequi:b,tamen alicui c,non inesse: ut animal nullū numerum nec inanimatum:& numerus aliquod inanimatum non sequitur.Si igitur positum fuerit a,b, quidem nulli:c,uero alicui, conclusio quidem erit uera & uniuersalis propositio:quæ autem in parte falsa.& quum affirmatiua ponitur uniuersalis consimiliter: accidit.n. a,& b,& c,toti inesse:b,tamen non sequi aliquod c. ut genus speciem & differentiam: animal enim omnem hominem & totum pedestre sequitur: homo autem

non omne pedestre: quare si acceptum fuerit a,b,quidem toti inesse,c,autem alicui non inesse, uniuersalis quidem propositio uera: quæ autem in parte falsa: conclusio autem uera. Planum uero & quod ex ambabus falsis erit conclusio uera: siquidem contingit a, & b,& c,toti inesse: b,tamen*alicui c,non sequi: si enim acceptum fuerit a,b,quidem nulli: c,uero alicui inesse: propositiones quidem ambæ falsæ: conclusio autem uera. consimiliter uero & cum uniuersalis propositio est prædicatiua, quæ autem in parte priuatiua, accidit nanque a,nullum quidem b: c,uero omne sequi: & b, alicui c, non inesse: ut animal scientiam quidem nullam: hominem uero omnem sequitur: scientia autem non omnem hominem. si igitur acceptum sit a,b, quidem toti inesse: c,autem aliquod non sequi: propositiones quidem falsæ, sed conclusio uera. Erit autem & in ultima figura per falsas totas,& in aliquo utraque, & altera quidem uera tota, altera uero falsa: & hac in aliquo falsa, illa autem tota uera & econuerso, & quotcunque modis aliter contingit transumere propositiones. nihil enim prohibet, nec a, nec b, nulli c, inesse, a, autem alicui b, inesse, ueluti & homo & pedestre nullum inanimatum sequitur, homo tamen alicui pedestri inest. si igitur acceptum fuerit a, & b, omni c, inesse, propositiones quidem totæ falsæ: conclusio autem uera. similiter autem & hac quidem priuatiua: illa autem affirmatiua existente: accidit enim b, quidem nulli c, inesse, ipsum uero a, omni: & a, alicui b, non inesse, ut nigrum nulli cygno: animal autem omni, & animal non omni nigro: quare si acceptum fuerit b, omni c, ipsum uero a, nulli, a, alicui b, non inerit: & conclusio quidem uera, propositiones autem falsæ. & si in aliquo utraque falsa, erit conclusio uera: nihil enim prohibet & a, & b, alicui c, inesse, & a, alicui b, ut album & honestum alicui animali inest: & album alicui honesto. Si igitur positum fuerit a, & b, omni c, inesse: pro-

*a,l. toti inesse, huic quidē omni, illi aūt nulli b, tamen.

Figura tertia.

positiones quidem in aliquo falsæ, conclusio autem uera. sed & quum a, c, priuatiua ponitur consimiliter, nihil enim prohibet, a, quidem alicui c, non inesse ipsum uero b, alicui inesse, & a, b, non omni inesse, ut album alicui animali non inest, honestum uero alicui inest & album non omni honesto, quare si acceptum fuerit, a, quidem nulli c, ipsum uero b, omni, ambę propositiones in aliquo falsæ, conclusio autem uera. Cō similiter uero & cum hæc quidem tota falsa, illa autē tota uera accipitur, accidit enim & a, & b, sequi omne c, a, tamen alicui b, non inesse, ut animal & album omnem cygnum sequitur. animal tamen non omni inest albo. his igitur positis terminis, si acceptum fuerit, b, quidem toti c, inesse, a, uero toti non inesse, b, c, quidē tota erit uera, a, c, autem tota falsa, & conclusio uera. Consimiliter uero & si b, c, quidem falsum, a, c, autem uerum, nam hi quidem termini ad demōstrationem, nigrum, cygnus, inanimatum. Sed & si ambæ accipiantur affirmatiuæ, nihil enim prohibet, b, quidem sequi omne c, ipsum uero a, toti non inesse, & a, alicui b, inesse, ut animal omni cygno, nigrum autem nulli cygno, & nigrum inest alicui animali, quare si acceptum fuerit a, & b, omni c, inesse, b, c, quidem tota uera, a, c, autē tota falsa, & conclusio uera. Sed consimiliter & cum a, c, accepta fuerit uera, per eosdem nanq; terminos demonstratio. Rursus & cum hæc quidem tota uera extiterit: illa autem in aliquo falsa: accidit enim b, quidē omni c, inesse, a, uero alicui c, & alicui b, ut bipes quidem omni homini, honestum autem non omni, & honestum alicui bipedi inest. Si igitur acceptum fuerit & a, & b, toti c, inesse, b, c, quidem tota uera, a, c, autem in aliquo falsa: sed conclusio uera, consimiliter autem & si a, c, uera, b, c, uero falsa in aliquo accipiatur: iisdem nanq; terminis transpositis erit demonstratio. Et si hęc priuatiua: illa autem affirmatiua sit: quoniam enim accidit, b, quidem toti c, inesse, a, uero alicui ✱: & quan-

a. l. 2. uero non.

do sic se habeant, a, non omni b, si acceptum fuerit, b, quidem toti c, inesse, a uero nulli: priuatiua quidem in aliquo falsa: altera autem tota uera, & conclusio. Rursus quoniam monstratum est: quoniam cum a, nulli inest c, ipsum uero b, alicui: accidit a alicui b, non inesse, planum quòd & cum a, c, tota uera sit, b, c, autem in aliquo falsa, accidit conclusionem ueram esse: si enim acceptum fuerit, a, nulli c, ipsum uero b, omni, a, c, quidē tota uera, b, c, autem in aliquo falsa. Cæterum & in syllogismis in parte manifestum: quod omnino erit uerum per falsa: iidem enim termini accipiendi, & quādo uniuersales sint propositiones, qui quidem in affirmatiuis affirmatiui, qui uero in priuatiuis priuatiui: nihil enim differt cum nulli insit omni accipere inesse: & si alicui inerat uniuersaliter capere ad terminorum expositionem: *itidem & in priuatiuis. Planū igitur quòd si quidem sit conclusio falsa: necesse est falsa esse, ex quibus est ratio: aut omnia, aut quædam. quando autem uera, non necesse est uerum esse: neq; aliquid neq; omnia, sed est, cum nullum eorum quæ in syllogismo uerum sit, conclusionem consimiliter ueram esse non ex necessitate tamen. causa autem quoniam quādo duo sic seinuicem habeant: ut cum ex necessitate alterum sit, ex necessitate alterum existat, cum hoc quidem nō sit, neq; alterum erit: cum autem sit non necesse alterū esse, sed cum idem sit & non sit imposibile ex necessitate esse idem. Dico autem ut cum sit a album, b esse ex necessitate: & cum non sit album, a, b esse ex necessitate*, quando enim cum hoc sit album, ut a necesse est hoc magnum esse b, cum uero magnum b sit c nō album, necesse est si a album c non esse album. Et quādo duobus existentibus altero existente, necesse est alterum esse, hoc non existente, necesse est a non esse, b uero non existente magno, non potest a album esse, a uero non existente albo si necesse est b magnum esse, accidit ex necessitate, b magno nòn existente, ipsum

b magnum

* a. i. et alicui inexistenti uniuersaliter capere inesse ad terminorū expōnem.

* a. i. b, esse magnū ex necessitate & cū nō sit albū, a, b, esse magnū ex necessitate.

b/magnum esse, hoc autem impossibile, si enim b/non est magnum a/non erit album ex necessitate, si igitur non existente hoc albo b/erit magnum, accidit si b/non est magnum, esse magnum tanquam per tria.

Circulo autem & ex seinuicem monstrare est, per conclusionem, & eo quod prædicatione retrouersum se habet, alteram accipientem propositionem concludere reliquam: quam accipiebat in altero syllogismo: quemadmodum si oportebat monstrare: quòd a/omni c/inest: monstrauit autem per b. Rursus si ostenderet quòd a/inest ipsi b/accipiens a/ipsi c/inesse c/uero ipsi b/& a/ipsi b/inerit. Prius autem econuerso accipiebat b/inesse ipsi c, aut si oportet monstrare quòd b/inest ipsi c/si accipiat a/de c/quæ erat cõclusio; b/uero de a/inesse, sed prius acceptum fuerat econuerso a/de b. Aliter autem non est ex seinuicem ostendere, siue enim aliud medium accipiet, non circulo, nihil enim accipitur ex iis, quæ eadem sunt, siue horũ aliquid, necesse alterum solum, si nanque ambo, eadem erit conclusio, at oportet diuersam esse. In iis igitur quæ non conuertuntur, ex indemonstrabili altera propositione fit syllogismus, non enim est demonstrare per hos terminos, quòd medio tertium inest, aut primo medium. In iis uero quæ conuertuntur, est omnia monstrare per seinuicem, ueluti si a/& b/& c/conuertuntur inter se, sit enim ostensum a/c/per medium b, & rursus a/b/& per conclusionem & per b/c/propositionem conuersam. Consimiliter autem & b/c/per conclusionem & a/b/propositionem conuersam, oportet uero & c/b, & b/a/propositionem demonstrare, his enim indemonstrabilibus usi fuimus solis. Si itaque b/omni c/inesse, & c/omni a/syllogismus erit ipsius b/ad a. Rursus si acceptũ fuerit ipsum quidẽ c/omni a, a/uero omni b, necesse est c/inesse omni b, in utrisque igitur his syllogismis c/a/propositio accepta est indemonstrabilis, aliæ enim monstratæ erãt, quare si hanc demõstraueri-

De circulari monstratione.

mus omnes monstratæ erunt per seinuicem. Si igitur acceptum fuerit c/omni b,& b/omni a/ inesse, utræq; propositiones demonstratæ accipiuntur, & c / ipsi a/ necesse est inesse. Manifestū igitur quòd in solis cōuertētibus, circulo & per seinuicem cōtingit fieri demonstrationes, in aliis uero ut prius diximus. Accidit autem & in his eo ipso quod monstratur, uti ad demonstrationem, nam c/de b,& b/de a/monstratur, si acceptū sit c/de a/dici, c/uero de a, per has monstratur propositiones, quare conclusione utimur ad demonstrationem. In priuatiuis autem syllogismis ita monstratur ex seinuicem, sit b, quidem omni c, inesse, a/ uero nulli b, conclusio q; a/nulli c. Si igitur rursus oportet concludere q; a, nulli b/quod dudum accepit, erit a/nulli c, c/ uero omni b, sic enim propositio econuerso. si uero q; b/ipsi c, oportet concludere, non amplius similiter conuertendum est a/b, nanque eadem propositio est b/nulli a,& a/nulli b/inesse, sed accipiendum cui a, nulli inest b/omni inesse, sit enim a/nulli a/c/inesse, quod erat conclusio, cui autem a, nulli, acceptum sit b, omni inesse: necesse igitur b/omni c/inesse. quare cum tria sint, unumquodq; conclusio factum est: & circulo demonstrare, hoc est conclusionem accipientem & econuerso alteram propositionem, reliquam ratiocinari. In syllogismis uero, qui in parte, uniuersalem quidem propositionem non est demonstrare per altera, eam uero quæ secundum partem erit. q; igitur non est demonstrare uniuersalem, manifestum. uniuersale nanque monstratur per uniuersalia, conclusio autem non est uniuersalis, oportet autem ex conclusione monstrare & altera propositione. Amplius omnino neque fit syllogismus cōuersa propositione, in parte enim ambæ fiunt propositiones, eam uero quæ est, in parte est. sit enim monstratum a/de aliquo c, per b. si igitur acceptū fuerit, b, omni a,& cōclusio maneat b, alicui c, inerit, fit enim prima figura,& est a, medium. Si autem sit priuatiuus syllogis

mus,uniuersalem quidem propositionem non est mõstrare.ob id quod & prius dictum est,eã uero quæ est in parte,est,si itidem conuersa fuerit, a,b, quemadmodum & in uniuersalibus, non est, per assumptionem autem est ut cui a,alicui non inest,b,alicui inesse, aliter enim non fit syllogismus eo ꝙ propositio quæ in parte est negatiua. In secunda autem figura, affirmatiuũ quidem non est monstrare per hunc modum, priuatiuum uero est,prædicatiuum igitur non monstratur,eo ꝙ ambæ propositiones non sunt affirmatiuæ, conclusio autem est priuatiua,sed prædicatiuum ex ambabus mõstrabatur affirmatiuis.Priuatiuum uero sic monstratur,insit a,omni b,nulli autem c,conclusio b, nulli c. Si igitur acceptum fuerit b, omni a, inesse, necesse est a, nulli c,inesse,fit enim secunda figura,medium b. Si autem a,b,priuatiuum acceptum fuit,alterum uero prædicatiuum, prima erit figura,nam c,quidem omni a,b, autem nulli c,quare b,nulli a, neque igitur b,ipsi a,medium c.Per conclusionem igitur & unam propositionẽ non fit syllogismus,accepta autem altera,erit.Si uero non uniuersalis syllogismus sit,in toto quidem propositio non demonstratur ob eandem causam, quam diximus & prius, quæ autem est in parte monstratur quando sit uniuersale prædicatiuum.insit enim a,omni b,c,uero non omni,cõclusio b,c,* si itaque acceptum fuerit b,omni,a,c,autem nõ omni,a,alicui c,non inest, medium b.Quod si est uniuersalis priuatiua nõ demõstrabitur a,c.propositio,conuerso a,b,accidit enim aut utrasque,aut alteram propositionem fieri negatiuam. quare non erit syllogismus,sed consimiliter monstrabitur,quemadmodum & in uniuersalibus. si acceptum fuerit cui b, alicui non inest alicui inesse. In tertia autem figura,quãdo ambæ quidem propositiones uniuersaliter acceptę fuerint,non contingit monstrare per se inuicem:uniuersale nanqꝫ mõstratur per uniuersalia. conclusio autem quę in hac semper est secundũ partẽ.

Figura secunda.

a.l. cõclusio alicui c. b,nõ inesse

Figura tertia.

quare manifestum q; omnino non contingit monstra-
re per hanc figuram uniuersalem propositionē. Quòd
si hæc uniuersaliter sit, illa uero in parte, aliquando qui
dem erit, quandoque autem non erit. cum igitur utreq;
prædicatiuæ acceptæ fuerint, & uniuersale fiat ad mi-
nus extremum, erit, cum uero ad alterum non erit. insit
enim a omni c, ipsum autem b alicui, conclusio a, b. Si
ergo acceptum fuerit c, omni a inesse conuersa uniuer
sali & a b quòd erat conclusio, c quidem ostensum est
alicui b inesse, b uero alicui c non est mōstratum, atqui
necesse est, si c alicui b, & b, alicui c inesse, sed non est
idem hoc illi, & illud huic inesse, sed assumendum si
hoc alicui illi & alterum alicui huic, hoc autē accepto
non amplius fit ex conclusione & altera propositione
syllogismus, si uero b omni c, a, autem alicui c erit de-
monstrare a c quādo acceptum fuerit c quidem omni
b inesse a autem alicui, si enim c omni b, a autem alicui
b, necesse est a alicui c inesse medium b. Et quando sit
hæc quidem prædicatiua, illa uero priuatiua, quæ autē
prædicatiua uniuersalis monstrabitur altera, insit enim
b omni c ipsum uero a alicui non insit cōclusio quòd
a alicui b non inest. Si igitur assumptum fuerit c omni
b inesse, erat autem & a nō omni b necesse est a alicui
c non inesse medium b. quando autem priuatiua fiat
uniuersalis, non mōstratur altera, nisi quemadmodum
in prioribus, si acceptum fuerit, cui hoc alicui nō inest,
alterum alicui inesse, ut si a quidem nulli c ipsum uero
b alicui, conclusio quòd a alicui b non inest. si igitur
acceptum fuerit, cui a alicui non inest, c alicui inesse. ne
cesse est, c alicui b inesse, aliter autem non est conuer-
tentem uniuersalem propositionem monstrare alterā,
nullo enim modo erit syllogismus. Manifestum itaque
quòd in prima quidem figura monstratio per seinui-
cem & per tertiam & per primam efficitur figuram, cū
enim prædicatiua est conclusio per primam, cum autē
priuatiua per ultimam, accipitur enim cui hoc nulli, al-

teram omni inesse. In media autem cum syllogismus quidem uniuersalis fit & per ipsam & per primam figuram, cum uero in parte & per ipsam & per ultimam. In tertia autem per ipsam omnes. Manifestum autem & ꝙ in tertia & media, qui non per ipsas fiunt syllogismi aut nō sunt secundum circularem monstrationem, aut imperfecti. Conuertere autem est transponentem conclusionem facere syllogismum, ꝙ aut extremum medio non inerit, aut hoc, ultimo, necesse enim conclusione conuersa & altera propositione manente, interimi reliquam, si enim erit, & conclusio erit. Differt autē oppositæ aut contrariæ conuertere conclusionem, nō enim idem efficitur syllogismus, quum utroq; modo conuertitur, sed hoc per sequentia manifestum erit. Dico autem opponi, omni non omni, & alicui nulli, contrariæ uero omni nulli, & alicui non alicui inesse, sit nāque monstratum a, de omni c, per medium b, si itaque a, acceptum fuerit nulli c, inesse, ipsi uero b, omni, nulli c, inerit b. & si a, quidem nulli c, b, autem omni c, a, non omni b, & non omnino nulli, non enim monstrabatur uniuersale per ultimam figuram, omnino uero non est uniuersaliter destruere per conuersionem propositionem, quæ est ad maius extremum, semper enim tollitur per tertiam figuram, necesse nanq; ad ultimum extremū ambas accipere propositiones. Et si priuatiuus syllogismus fit consimiliter, sit enim ostēsum a, nulli c, inexistens, per b, igitur si acceptum fuerit a, inesse omni c, ipsi uero b, nulli b, inerit nulli c, & si a, & b, omni c, a, alicui b, sed nulli inerit. Quòd si oppositæ conuersa fuerit conclusio: & syllogismi oppositi, & non uniuersalis erunt, nanq; fit altera propositio * in parte, quare & conclusio erit secundum partem. sit enim prædicatiuus syllogismus, & conuertatur sic, igitur si a, nō omni c, omni autem b, ipsum, b, non omni c; & si a, quidem non omni c, ipsum uero b, omni, a, non omni b. Consimiliter autem & si priuatiuus syllogismus, si enim a, ali

De conuersione q̄ in syllogismis

a.1. si uniuersalis ꝓpositio.

cui c,ineſt,ipſi uero b, nulli,b,alicui c, non inerit, non ſimpliciter nulli:& ſi a,alicui c,b,uero omni: quemadmodum in principio acceptum eſt a,alicui b,inerit.Cæterum in ſyllogiſmus, qui in parte quando oppoſite quidem conuertatur concluſio tolluntur ambæ propoſitiones:quando autem contrariæ,neutra:non enim amplius accidit tollere,quemadmodum in uniuerſalibus deficiente concluſione ſecundum conuerſionem, ſed neq; omnino tollere,ſit enim oſtēſum a,de aliquo c.igitur ſi acceptum fuerit a,nulli c,ineſſe, ipſum uero b,alicui,a,alicui b,non inerit,& ſi a,nulli c,omni autem b,ipſum b,nulli c,quare tolluntur utræq;.Quòd ſi contrariæ conuertantur neutra,ſi enim a,alicui c,non ineſt, ipſi uero b,omni b,alicui c,non inerit,ſed nondum tollitur,quod à principio,contingit nanq; alicui ineſſe & alicui non ineſſe,ſed ipſius a,b,uniuerſalis,nihil omnino fit ſyllogiſmus,ſi enim a,non ineſt alicui c, b, uero alicui ineſt,neutra propoſitionum uniuerſalis eſt, conſimiliter autem & ſi priuatiuus ſyllogiſmus, ſi enim accipietur a,omni c,ineſſe,tollentur utræque, ſi uero alicui neutra,demonſtratio autem eadem. In ſecunda autem figura propoſitionem quidē,quæ ad maius extremum non eſt interimere contrariæ, facta conuerſione utrolibet modo,nam ſemper erit concluſio in tertia figura uniuerſalis autem non erat in hac ſyllogiſmus, alteram uero ſimiliter tollemus conuerſioni. Dico autē ſimiliter, ſi contrariæ quidem conuertitur, contrariæ, ſi uero oppoſitę,oppoſitæ.Inſit enim a,omni b,ipſi autem c,nulli,concluſio b,c. Si itaque acceptum fuerit b, omni c,ineſſe,& a, b,maneat,a,omni c, inerit:nam fit prima figura,q; ſi b,omni c,a,uero nulli c,a,non omni b, figura ultima. Si autem oppoſitæ conuerſum fuerit, b,c,a,b,quidem itidem monſtrabitur,a,c,uero oppoſitæ:ſi enim b,alicui c,a,autem nulli c,a,alicui b,non inerit. Rurſus ſi b,alicui c,a uero omni b,a, alicui c.quare oppoſitus fit ſyllogiſmus. Conſimiliter monſtrabitur

Figura ſecunda.

& si econuerso se habeant propositiones. Quòd si syllogismus est in parte, si contrariæ conuertatur conclusio, neutra propositionum tollitur, quemadmodum neque in prima figura: si uero oppositæ, utræq;. ponatur enim a/b/quidem nulli inesse, ipsi autem c/alicui, conclusio b/c. Si itaq; positum fuerit b/alicui c/inesse, & a/b/maneat, conclusio erit, quòd a/alicui c/non inest, sed non est sublatum, quod à principio. contingit enim alicui inesse & non inesse. Rursus si b/alicui c, & a/alicui c/non est syllogismus, neutrum enim acceptorum uniuersale: quare non tollitur a/b. q; si oppositæ conuertatur tolluntur ambæ, si enim b/omni c, a uero nulli b/nulli c/ipsum a/sed erat alicui. Rursus si b, omni c, a/autem alicui c, a/alicui b, eadem uero demonstratio & si uniuersale prędicatiuum. Sed in tertia figura cum cōtrariæ quidem conuertatur conclusio, neutra tollitur propositionum secundum nullum syllogismorum: cū uero oppositæ, ambæ & in omnibus. sit ostensum a/alicui b/inexistens, medium autem sit acceptum c/ & sint propositiones uniuersales, igitur si acceptum fuerit a/alicui b/non inesse, b/uero omni c, non fit syllogismus a/& c. neq; si a/b/alicui non insit, c/autem omni: non erit b/& c/syllogismus. Consimiliter autem monstrabitur & si nō uniuersales propositiones. aut.n. ambas necesse est secundum partem esse per conuersionem, aut uniuersale ad minus extremum fieri: uerum sic nō erat syllogismus, neque in prima figura, neque in media. Quòd si oppositæ conuertantur propositiones, tollūtur ambæ: si enim a/nulli b, b/uero/omni c, a/nulli c. Rursus si a/nulli quidem b, ipsi uero c, omni b, nulli c/et si altera non uniuersalis consimiliter, si enim a, nuli, b, b/uero alicui c, a/alicui c/non inerit, q; si a, b, quidem nulli, c/autem omni, nulli c, ipsum b. Similiter uero & si priuatiuus syllogismus, sit enim ostensum a, alicui b, nō inexistens, sit aūt prædicatiuum quidem b, c, negatiuū autem a, c, sic enim efficiebatur syllogismus, quādo igi

Figura tertia.

tur contrarium acceptum fuerit conclusioni non erit syllogismus.si enim a,alicui b,b,uero omni c,non erat syllogismus ipsius a,& ipsius c,neq; si a,alicui b,c, uero nulli,non erat ipsius b,& ipsius c,syllogismus, quare non tolluntur propositiones.quando autem oppositum tolluntur:si enim a,omni b,& b,ipsi c,a omni c,sed nulli inerat. Rursus si a,omni b: ipsi autem c, nulli,b, nulli c.sed omni inerat. Consimiliter autem monstratur, & si non uniuersales sunt propositiones,sit enim a,c,et uniuersale & priuatiuum.alterum autem prædicatiuum in parte.si igitur a,omni b,b,autem alicui c,a, alicui c,contingit,sed nulli inerat.Rursus,si a, omni b, ipsi autem c,nulli:b nulli c.si autē a,alicui b,& b,alicui c,non fit syllogismus:neq; si a,alicui b,ipsi autē c,nulli, neq; sic.quare illo quidem modo tolluntur:sic autem non tolluntur propositiones.Manifestum est ergo per dicta quomodo conuersa conclusione in unaquaq; figura fit syllogismus,& quando contrarius propositioni & quando oppositus.& quòd prima quidem figura per mediam & ultimam fiunt syllogismi.& quæ ad minus extremum semper per mediũ tollitur,quę uero ad maius per ultimum.In secũda autem per primã & ultimam:quæ quidem ad minus extremũ semper per primam figuram,quæ autem ad maius,per ultimam. Sed in tertia per primam & per mediam, & quæ quidem ad maius semper per primam: quæ autem ad minus, per mediam. Quid igitur est conuertere & quomodo in unaquaque figura & quis sit syllogismus,manifestum.

a. l. nulli c, positũ autẽ erat alicui.

De ductione ad impossibile.

Syllogismus uero,qui impossibile,monstratur quidem quando contradictio conclusionis posita fuerit,& assumpta sit alia propositio. fit autem in omnibus figuris.simile nanq; est conuersioni:ueruntamē q differt intantum,quoniam conuertitur quidem facto syllogismo, & impositis ambabus propositionibus: deducitur uero ad impossibile non præconfesso prius opposito,sed manifesto existẽte,quoniam uerum.Ter

mini autem similiter se habebūt in ambobus, & eadem amborum acceptio ut si a/inest omni b: medium autē c. Si fuerit suppositū a/aut non omni aut nulli b/inesse: c/uero omni, quod erat uerum: necesse est c/aut nulli aut non omni b/inesse, hoc autē imposſibile: quare falsum, quod suppositum est. uerum igitur oppositum. Consimiliter uero & in aliis figuris: quæcunque enim cō uersionem suscipiūt. & syllogismum per impossibile: alia itaque problemata omnia per impossibile mōstrā tur in omnibus figuris. Vniuersale autem prædicatiuū in media quidem & tertia monstratur, in prima uero non monstratur: supponatur nanque a/non omni b/aut nulli inesse, & accipiatur alia propositio utrolibet modo. siue c/inesse omni a, siue b/omni d/sic enim esse posset prima figura: si igitur suppositū est a/inesse nō omni b/non fit syllogismus quomodolibet accepta propositione: si autem nulli quando b/d/assumpta fuerit, syllogismus quidē erit falsi: sed propositum non monstratur: si.n.a/nulli b, b/uero omni d, a/nulli d. hoc uero impossibile: falsum itaque a/inesse nulli b. Sed non, si nulli falsum omni uerū. Quòd si c/a/accepta fuerit, nō fit syllogismus neque quādo suppositum sit a/inesse nō omni b. quare manifestum quòd omni inesse non monstratur in prima figura. per impossibile: alicui uero & nulli & non omni monstratur. supponatur enim a, nulli b, inesse: b/autem acceptum sit omni aut alicui c. igitur necesse est a, nulli aut non omni c/inesse: sed hoc impossibile, sit enim uerum & manifestum, quòd a/inest omni c. quare si hoc falsum, necesse est a/alicui b/inesse. Quòd si ad a, sumpta fuerit altera propositio non erit syllogismus, neque quando contrarium conclusioni suppositum fuerit, ut alicui nō inesse: planum igitur quòd oppositum supponendum. Rursus supponatur a, alicui b/inesse: acceptum autem sit c/omni a, necesse itaque c, alicui b/inesse. hoc autem sit impossibile: quare falsum quod suppositum est: si uero sic, uerum nulli inesse

a,l. fuerit, c, a, maior n, erit sic.

se. Consimiliter autem & priuatiuum sumptum fuerit c/a.* Sed si propositio, quæ est ad b/accepta fuit, non erit syllogismus: si autem contrarium suppositum fuerit, syllogismus quidem erit & imposibile: sed nō mōstratur suppositum: supponatur enim a/omni b, & c/accipiatur omni a. igitur necesse est c/omni b/inesse: hoc autem imposibile: quare falsum a/inesse omni b. uerum nondum utiq; necessarium, si non omni, nulli inesse. Consimiliter autem & si ad b, accepta fuerit altera propositio, syllogismus quidē erit & imposibile: sed non tollitur suppositio: quare oppositum supponendum. Vt autem monstremus a/inesse non omni b/supponendum omni inesse, si enim a/omni b, & c/omni a, c/omni b, quare si hoc imposibile, falsum, quod suppositum est. Consimiliter autem & si ad b/accepta fuit altera propositio: & si priuatiuum erat c/a/cōsimiliter: sic etenim fit syllogismus. Si uero ad b/sit priuatiuum, nihil monstratur. Quòd si non omni, sed alicui inesse suppositum fuerit, non monstratur quoniam non omni, sed quoniam nulli: si enim a/alicui b, c/uero omni a: c/alicui b, inerit: si igitur hoc imposibile, falsum est a, alicui b, inesse: quare uerum, nulli: hoc autem monstrato, tollitur ipsum uerum, a/enim alicui quidē b, inerat: alicui autem non inerat. Amplius non accidit imposibile iuxta hypothesim: esset enim utique falsa: si quidē ex ueris non est falsum ratiocinari: nunc autem est uera; inest nanque a/alicui b: quare non supponēdum alicui inesse, sed omni. Consimiliter uero & si monstraremus a, alicui b, non inexistens: si enim idem alicui non inesse & omni inesse: eadem utrorunq; demonstratio. Manifestum ergo quòd non contrarium, sed oppositum supponendum in omnibus syllogismis: nanq; sic necessarium erit & dignitas probabilis: si enim de omni affirmatio aut negatio: cum monstratum fuerit q; nō negatio, necesse est affirmationem uerificari. Rursus si non ponit affirmationē uerificari, probabile est existi-

mare negationē.contrarium autem neutro modo conuenit existimare:neq; enim necessariū si nulli falsum, omni uerum esse:neq; probabile,ut si alterū falsum,quod alterum uerum. Planum igitur quòd in prima figura alia quidem problemata omnia monstrantur per impossibile,uniuersale autem affirmatiuum non monstratur. In media uero atq; ultima,& hoc mōstratur:ponatur enim a,non omni b,inesse:acceptum autem sit a, omni c,inesse:igitur si non omni b:c,uero omni c,non omni b:sed hoc impossibile:sit enim manifestū quòd c,inest omni b,quare falsum,quod supponitur:uerum itaque omni inesse. Si autem contrarium suppositum fuerit,syllogismus quidem erit & impossibile,non tamen monstratur propositum:si enim a,nulli b:ipsi uero c,omni,c,nulli b:sed hoc impossibile:quare falsum nulli inesse: cæterum non si hoc falsum,omni uerum. quando autem a,inest alicui b; supponatur a,nulli b,inesse:c,autem omni insit. necesse igitur c,nulli b:quare si hoc impossibile,necesse est a,alicui b,inesse: quod si fuerit suppositum alicui non inesse,eadem erunt, quæ & in prima figura. Rursus subiiciatur a,alicui b,inesse: ipsi uero c,nulli insit:necesse itaq; c,alicui b,nō inesse, sed omni inerat:quare falsum quod est suppositum.a, igitur nulli b,inerit. Quoniam autē a,non omni b,supponatur omni inesse:ipsi uero c,nulli:necesse igitur c, nulli b,inesse:hoc autem impossibile.quare uerū non omni inesse. Planum igitur quòd omnes syllogismi fiunt per mediam figuram. Consimiliter autē & per ultimam:ponatur enim a,alicui b,non inesse:ipsum uero c,omni a:igitur alicui c,non inest: si igitur hoc impossibile,falsum alicui non inesse:quare uerum omni. Si uero suppositum fuerit nulli inesse,syllogismus quidem erit & impossibile:non autem mōstratur propositum:nam si contrarium suppositum fuerit, eadē erūt, quæ & in prioribus:sed ad alicui inesse,accipienda est hæc suppositio:si enim a,nulli b:c,uero alicui b,a,non

Figura secunda.

Figura tertia.

omni c.si igitur hoc falsum, uerum a alicui b inesse. Quando autem a inest nulli b supponatur alicui inesse, accipiatur autem & c omni b inexistens: igitur necesse est ipsum a inesse alicui c: sed nulli inerat: quare falsum a inesse alicui b. Si uero suppositum fuerit a in existens omni b non monstratur propositum, sed ad non omni inesse, hæc accipiēda est suppositio, si enim a omni b & c alicui b, a inest alicui c, sed hoc nō erat, quare falsum omni inesse, si autem ita, uerum non omni, quod si fuerit suppositum alicui inesse, eadem erūt, quæ & in prædictis. Manifestum igitur quòd in omnibus syllogismis per impossibile oppositum supponendum: planum & quòd in media figura mōstratur quodāmodo affirmatiuum, & in ultima uniuersale. Differt autem demonstratio ad impossibile ad ostensiua, eo, quòd ponit, quod uult tollere, deducens ad confessum falsum, ostensiua uero incipit ex confesis positionibus ueris. Accipiunt itaq; ambæ duas propositiones confessas, sed illa quidem ex quibus est syllogismus, hæc uero unam quidem harum, unā autem contradictionem conclusionis, & illic quidem non est necesse conclusionem notam esse, neq; præaccipere, quòd est, aut non, hic uero necesse quòd est, differt autem nihil affirmatiuam aut negatiuam esse conclusionem, sed similiter se habet in utrisq;. Omne uero quod ostensiue concluditur & per impossibile monstrabitur. & quod per impossibile, ostensiue, per eosdem terminos, quādo quidem enim syllogismus in prima efficiatur figura, uerum erit, in media aut ultima, priuatiuum quidē in media prædicatiuum autem in ultima. Cum uero in media syllogismus, quod uerum in prima & in omnibus problematibus, quando autem in ultima syllogismus, quod uerum in prima & media, affirmatiua quidē in prima priuatiua uero in media. Sit .n. ostēsum a nulli aut non omni b per primam figuram, igitur suppositio quidem erat a inesse alicui b, c uero ac-

Dīa inter ostensiuam mōstratiōnē & deducētē ad impossibile.

Quod oē p̄ īpossibile mōstratum & ostēsiue monstrari pōt & ecō uerso.

Figura prima.

cipiebatur a/quidem omni inesse,b/ autem nulli, nam sic efficiebatur syllogismus & imposibile, hoc autem media figura,si c/a/quidem omni,b/uero nulli inest.& manifestum ex his,quòd nulli b, inest a. Consimiliter autem & si non omni monstratum est inexistens, suppositio nanque est omni b/a/inesse:c/ uero accipiebatur a/quidem omni:b/uero non omni: & si priuatiuum acciperetur,c/a/consimiliter: sic.n.efficitur media figura. Rursus monstratum sit a/inexistens alicui b:suppositio igitur nulli inesse:b/uero accipiebatur omni c/ inesse,& a/aut omni aut alicui c:sic enim erit imposibile: hoc autem ultima figura:si a/& b/omni c,& manifestũ ex his quòd necesse est a/alicui b/inesse.Similiter autẽ & si b/aut a/acceptum fuerit inexistens alicui c. Rursus in media figura sit ostensum a/ omni b/ inexistens: igitur suppositio erat a/ inesse non omni b: est autem acceptum a/omni c/& c/omni b.sic enim erit imposibile:hoc uero prima figura: si a/omni c,& c/omni b. Similiter autem & si alicui ostensum est inexistens: suppositio nanque erat a/inesse nulli b: sed acceptũ fuit a/omni c,& c/alicui b. Quòd si priuatiuus sit syllogismus,suppositio quidem a/alicui b: acceptum uero est a/nulli c, & c/omni b:quare fit prima figura. & si non uniuersalis syllogismus:sed a/alicui b/ monstratum est non inesse consimiliter:nam suppositio a/ inesse omni b/acceptum uero est a/nulli c,& c/alicui b,sic enim prima figura. Rursus in tertia figura ostensum sit a/omni b/inesse,igitur suppositio erat a/ inesse non omni b, acceptum autẽ est c,omni b,& a/ omni c, sic enim erit imposibile,hoc uero prima figura.Similiter autem & si in aliquo demonstratio, suppositio nanque a/inesse nulli b,acceptum autem est c/alicui b/& a/omni c. Si uero priuatiuus syllogismus, suppositio quidem a/ alicui b/ inesse, acceptum est autem c/a/ quidem nulli,b/uero omni,hoc autem media figura. Similiter autẽ & si non uniuersalis demonstratio,suppositio enim erit a/inesse

Figura secunda.

Figura tertia.

omni b:acceptum uero fuit c a quidem nulli:b autem alicui:hoc uero media figura. Manifestum ergo quòd per eosdem terminos, & ostensiue est monstrare unũquodque problematum, & per impossibile*. Consimiliter autem erit & ostensiuis existẽtibus syllogismis ad impossibile deducere in terminis: acceptis quãdo propositio opposita conclusioni accepta fuerit: fiũt enim iidem syllogismi iis, qui per conuersionem: quare statim habemus & figuras, per quas unumquodque erit. manifestum igitur quòd unumquodque problema mõstratur ambobus modis & per impossibile & ostensiue: & non cõtingit alterum separari ab altero .* In quali autem figura est ex oppositis propositionibus ratiocinari, & in quali non est, ita erit manifestum. Dico autem oppositas esse propositiones secundum dictionem quidem quatuor. ut omni ei, quod est nulli, & omni ei, quod est non omni, & alicui ei, quod est nulli, & alicui ei, quod est non alicui: secundum autem ueritatem, tres: alicui enim ei, quòd est non alicui secundum dictionem solum opponitur*. Harum uero cõtrarias quidem, quæ uniuersaliter, omni ei, quod est nulli, inesse: ut omnem scientiam esse studiosam, ei quod est nullam esse studiosam: alias autem oppositas. In prima igitur figura non est ex oppositis propositionibus syllogismus, neque affirmatiuus, neque negatiuus: affirmatiuus quidem, quoniam ambas oportet affirmatiuas esse propositiones: opposite uero affirmatio & negatio. Priuatiuus autem, quoniam opposite quidem idem de eodem prædicant & negant, medium uero, quod in prima, nõ dicitur de ambobus, sed ab illo aliud quidem negatur, ipsum autem de alio prædicatur, uerum hæ non opponuntur. In media autẽ figura & ex oppositis & ex contrariis contingit fieri syllogismum. Sit enim bonum quidem in quo a, scientia uero, in quo b & c, si itaque scientiam omnem studiosam accepit & nullam a b omni inest, & c nulli, quare b nulli c, nulla

a. l. nõ hẽt (& per impossibile.)

a. l. nõ hẽt (ab altero)

De eo quod est ex oppositis ratiocinari.

a. l. opponitur secũdũ ueritatẽ autem non.

Figura prima.

Figura secunda.

igitur ſcientia, ſcientia eſt. Similiter autem & ſi omnem accipiens ſtudioſam, medicinam non ſtudioſam accepit, nanque ipſum a omni b, ipſi uero c nulli, quare quædam ſcientia non erit ſcientia, & ſi ipſum a c quidem omni, b autem nulli, eſt uero b quidem ſcientia, c autem medicina, ſed a ſuſpicio*, cum enim acceperit nullam ſcientiam ſuſpicionem, accepit aliquam ſcientiam eſſe ſuſpicionem. Differt autem ab eo, qui pridem, eo quòd terminis conuertitur, prius enim ad b, nunc autem ad c affirmatiuum, & ſi altera propoſitio non ſit uniuerſaliter, conſimiliter. ſemper enim medium eſt, quod ab altero quidem negatiue dicitur, de altero autem affirmatiue. quare contingit oppoſita cõcludi, non autem ſemper, neque omnino, ſed ſi ita ſe habeant, quæ ſunt ſub medio, ut aut eadem ſint, aut totum ad partem, aliter autem impoſſibile, neque enim erunt ullo modo propoſitiones neque contrariæ neque oppoſitæ. Sed in tertia figura affirmatiuus quidẽ ſyllogiſmus nũquam erit ex oppoſitis propoſitionibus, ob dictam cauſam & in prima figura, negatiuus uero erit & uniuerſaliter & non uniuerſaliter terminis exiſtentibus. Sit enim ſcientia in quo b, & c, medicina autem in quo a, ſi itaque acceperit omnem medicinam ſcientiam, & nullam medicinam ſcientiam, b omni a, ſumpſit, & c, nulli, quare erit aliqua ſcientia non ſcientia. Similiter autem & ſi non uniuerſaliter accepta fuerit a, b, propoſitio, ſi enim eſt aliqua medicina ſcientia, & rurſus nulla medicina ſcientia, accidit ſcientiam aliquam non eſſe ſcientiam. Sunt autem cum termini uniuerſaliter accipiuntur propoſitiones cõtrariæ, cum uero alter in parte, oppoſitæ. Oportet autem exiſtimare, quòd contingit quidem ſic oppoſita accipere, quemadmodum diximus, omnem ſcientiam ſtudioſam eſſe, & rurſus nullam aut aliquam non ſtudioſam, quod non conſueuit latere. Eſt autem per alias interrogationes ratiocinari alterum: aut quemadmodum in topi-

*ἀλλ' ὑπόληψις

Figura tertia.

cis dictum est, accipere. Quoniam uero affirmatio-
8. topic. in prin. num oppositiones sunt tres, sex modis contingit op-
posita accipere, aut omni & nulli, aut omni & non om
ni, aut alicui & nulli, & hoc conuertere in terminis, ut
a, omni b, ipsi uero c, nulli, aut c, omni, b autem nulli,
aut huic quidem omni, illi uero non omni, & rursus
hoc conuertere secundum terminos. Similiter autem
& in tertia figura, quare manifestum, & quot modis &
in qualibus figuris contingit per oppositas propositio
nes fieri syllogismnm. Sed & manifestum quòd ex fal
sis quidem est uerum ratiocinari, quemadmodum di
ctum est prius, ex oppositis autem nō est, semper enim
syllogismus fit contrarius rei (ut si est bonum non esse
bonum, aut si animal non animal) eo quòd ex contra-
dictione est syllogismus, & termini subiecti aut iidem
sunt, aut hic quidem totum, ille uero pars. Planum au-
tem & quòd in paralogismis, nil prohibet fieri suppo
sitionis contradictionem. ut si est impar non esse im-
par, ex oppositis nanque propositionibus, contrarius
erat syllogismus. Si itaque tales acceperit, erit supposi
tionis contradictio. Oportet autem existimare, quòd
ita quidem non erit contraria concludere ex uno syllo
gismo, (ut sit conclusio, non existens bonum bonum,
aut aliud quid tale) nisi statim propositio talis accepta
fuerit, ut animal album esse & non album, hominem
uero animal, sed aut contradictionem oportet assume
re, ut quòd omnis scientia suspicio & non suspicio, po
stea accipere quòd medicina scientia quidem est, nulla
autem suspicio, quemadmodum elenchi fiunt, aut ex
duobus syllogismis, quare esse quidem contraria secū
dum ueritatem, quæ sumpta sunt non est alio modo,
De eo, ꝙ ē peti ī principio. quàm hoc, ueluti prius dictum fuit. In principio au
tem petere & accipere est quidem ut in genere sume-
re in eo, quod non est demonstrare propositum, hoc
autem accidit multifariam, nam & si omnino nō ratio-
cinatur, & si per ignotiora aut similiter ignota, & si per
posteriora

posteriora prius,demonstratio nanque & ex credibilioribus & prioribus est,horum igitur nihil est peti,quod in principio, sed quoniam nonnulla quidem per seipsa apta nata sunt cognosci,quædam uero per alia,principia enim per seipsa, quæ autem sub principia per alia, quando non per seipsum cognoscibile, conetur aliquis per seipsum mõstrare,tunc petit quod ex principio. Hoc autem est quidem sic facere, ut statim postulet quod propositum est, contingit uero & in alia transeuntes apta nata per illud monstrari, per hæc demonstrare,quod ex principio,ueluti si a, monstraretur per b,b,autem per c,c, autem natum esset monstrari per a,accidit enim ita ratiocinantes ipsum a,per ipsum monstrare,quod faciunt,quæ coalternas putant scribere,latent enim ipsi seipsos talia accipientes,quæ nõ est possibile monstrare non existentibus coalternis, quare accidit ita ratiocinantibus, unumquodque esse dicere. si est unumquodque, sed ita omne erit per seipsum cognoscibile,quod impossibile.Si igitur obscuro existente quòd a,inest ipsi c, similiter autem & quòd ipsi b,peteretur a,inesse ipsi b,nondum clarum, si quod in principio petitur,sed planum, quòd non demonstrat. non enim est principium demonstrationis, quod similiter obscurum.si tamen b,ad c,ita se habet,ut idẽ sint, aut uidelicet.conuertuntur,aut inest alterum alteri, petitur quod in principio, mõstrare enim posset per illa, quod a,inest ipsi b,si conuertuntur: nunc autem hoc prohibet:sed non modus: si uero hoc faceret: quod dictum est,faceret utique & cõuerteret per tria.Similiter autem & si acciperet b,ipsi c, inesse itidem obscurum existens:& si a,ipsi c, nondum quod à principio petit: sed non demonstrat. Si uero idem sint a, & b:aut eo, quòd cõuertuntur aut eo,quod ex b,sequitur a,quod à principio est petit,ob eãdem causam.quid enim potest,quod ex principio,dictum nobis est: quòd per se ipsum monstrare:quod non per seipsum manifestum.

P

si igitur est in principio peti per seipsum monstrare, quod non per seipsum manifestum: hoc autem est nõ monstrare. quãdo cum similiter obscura sint id, quòd monstratur, & id per quod monstrat, aut eo, quòd eadem eidem, aut eo *, quòd idem eisdem inest, acci-piat. In media quidem figura & tertia utroque modo contingere posset peti, quod in principio, in prædicatiuo autem syllogismo & in tertia & prima: quando autem negatiuæ, cum eadem ab eodem & non similiter ambæ propositiones. Consimiliter uero & in media, propterea, quòd termini non conuertuntur secundum negatiuos syllogismos. Est autem in principio petere in demonstrationibus quidem quę secundum ueritatem sic se habent, in dialecticis uero quæ secundũ opinionem. Non propter hoc autem accidere falsum: quod plerũq; in rationibus consueuimus dicere. Primum quidem est in syllogismis ad impossibile: quando ad contradictionem sit huius: quod monstrabatur ea, quę est ad impossibile. Neq; enim qui nõ cõtradixit, dicet quod est nõ penes hoc: sed quod falsum aliquid positum fuit eorum, quæ prius neq; in ea quæ monstrat: non enim ponit, quod contradicit. Amplius autem quando sublatum fuerit aliquid ostensiue per a, b, c non est dicere, quod non penes positum factus est syllogismus: nanq; non penes hoc fieri tunc dicimus, quando sublato hoc, nihil minus concludatur syllogismus: quod non est in ostensiuis: sublata enim positioue neq; ad hanc erit syllogismus. Manifestum igitur quòd in iis, quæ ad impossibile dicitur non penes hoc: & quando ita se habeat ad impossibile, suppositio, quæ à principio: ut & existente & non existente hac nihil minus accidat impossibile. Qui igitur manifestissimus est eius, quod est non propter positionẽ esse falsum: quando à suppositione inconiunctus sit à mediis ad impossibile syllogismus: quod dictum est & in topicis: non causam enim ut causam ponere, hoc

Margin notes: a. l. eidẽ assumere, an aut eo. — De eo, quod ẽ non propter hoc. — Idẽ ĩ libris elenchorũ.

est, ut si uolens monstrare quod diameter est incommensurabilis, argueret Zenonis rationem, quòd non est moueri, & in hoc deduceret imposibile: nullo namque modo nullibi continuum est falsum dictioni quæ à principio. Alius autem modus si continuum sit impossibile suppositioni, non tamen propter illam accidat: hoc enim contingit fieri & sursum & deorsum accipienti continuum: ut si a, ponatur ipsi b, inesse: b, autem ipsi c: c, uero ipsi d: hoc autem sit falsum b, inesse ipsi d: nanque si ablato a, nihil minus inesset b, ipsi c, & c, ipsi d, nō esset utique falsum propter suppositionem, quæ à principio. aut rursus si quispiam sursum acciperet continuum: ut si a, ipsi b: e, uero ipsi a, & f, ipsi e, falsum esse posset f, inesse ipsi a: nanque & sic nihil minus esse posset imposibile, sublata suppositione, quæ à principio. Sed oportet ad terminos, qui à principio coaptare imposibile: sic enim erit propter suppositionem: ut deorsum accipienti continuum ad prædicatū terminorum, nam si imposibile a, ipsi d, inesse, ablato a, non amplius erit falsum. Sursum uero de quo prædicatur, si enim non accidit f, inesse ipsi, b, ablato b, non amplius erit imposibile. Similiter autem & priuatiuis existentibus syllogismis. Manifestum igitur ꝙ imposibili non existenti ad terminos, qui à principio, non accidit falsum proprer positionem. Aut neqꝫ ita semper propter suppositionem erit falsum, nāqꝫ & si positum fuerit a, inesse non ipsi b, sed ipsi K, K, uero ipsi c, & hoc ipsi d. & sic manet imposibile. Similiter autem & sursum accipienti terminos. Quare quoniam & existenti & nō existenti hoc accidit imposibile, non esset utiqꝫ propter positionem. aut hoc, quod est, non existenti hoc, nihil minus fieri falsum, non ita accipiendū, ut cum aliud ponitur, accidat falsum, sed quando ablato hoc per reliquas propositiones idem concludatur imposibile, quoniam idem utiqꝫ falsum per plures suppositiones accidere, nihil fortasse incōueniens, ue-

luti coalternas concidere,& si maior est extrinsecus intrinseco,& si triãgulus haberet plures rectos duobus.

De falsa oratione

Falsa autem oratio efficitur penes primum falsum, aut enim ex duabus propositionibus,aut ex pluribus omnis est syllogismus. Si igitur ex duabus,harum alteram,uel & ambas necesse est falsas esse, ex ueris enim non erat falsus syllogismus. ꝙ si ex pluribus,ut c per a b,hoc autem per d e f h,ex his aliquid superiorum falsum erit,& oratio penes hoc,nanque a & b per illa concluduntur,quare penes illorum aliquid accidit cõclusio & falsum.

De eo,ꝙ est non ratiocinari.

Ad hoc autem quòd non fiat ratiocinium,obseruandum quando sine conclusionibus rationem interrogat,ne bis in propositionibus idem detur, quoniam scimus ꝙ sine medio non efficitur syllogismus,medium uero est,quod pluries dicitur, qualiter autem oportet ad unamquãq; conclusionem medium obseruare, manifestum ex eo, quòd scimus, quale in unaquaq; figura monstratur. hoc autem nos non latebit eo, quòd scimus, quomodo præstamus orationem. Oportet autem quod custodire præcipimus respondentes,ipsos arguentes conari latere. Hoc autem erit primum quidem si conclusiones non præratiocinentur,sed acceptis necessariis sint obscuræ. Amplius uero si propinqua non interrogat, sed quàm maxime immediata,ut si sit opus concludere a d e f,media b c d e,oportet itaque interrogare si a ipsi b & rursus non si b ipsi c,sed si d,ipsi e,& postea si b ipsi c,& sic reliqua. & si per unum medium fiat syllogismus. à medio incipere. maxime enim sic latere posset respondentem.

De redargutione.

Quoniam autem habemus quãdo & quo modo se habentibus terminis fit syllogismus, manifestum & quando erit & quando non erit redargutio, cum enim omnes responsiones conceduntur aut uicissim ponuntur,ut hæc quidem negatiua,illa uero affirmatiua, accidit fieri redargutionem, erat enim syllogismus, & ita & illo modo se habentibus terminis,quare si quod po

nitur contrarium conclusioni, necesse est fieri redargutionem, redargutio nanque contradictionis syllogismus. quod si nihil concederetur, impossibile fieri redargutionem, non enim erat syllogismus omnibus terminis priuatiuis existentibus, quare neque redargutio, si enim redargutio necesse syllogismum esse, syllogismo autem existente, non necesse est redargutionē esse. Similiter uero & si nihil poneretur secundum responsionem in toto, eadem nanque erit determinatio redargutionis & syllogismi. Accidit autem aliquando (quemadmodum in terminorum positione decipimur) & secundum suspicionem fieri deceptionem: quemadmodum si contingit idem pluribus primis inesse: & hoc quidem latere quempiam & existimare nulli inesse: illud autem nosse. sit a, inexistēs b, & c, per seipsa: & hæc omni d, similiter: si igitur existimat a, omni quidem b, inesse, & hoc ipsi d *: a, uero nulli c, & hoc omni d. Eiusdem secundum idem habebit scientiam & ignorātiam. Rursus si quis deciperetur circa ea, quę ex eadem coordinatione: ut a, inest ipsi b: hoc autem ipsi c, & c, ipsi d: suspicaretur uero a, omni b, inesse: & rursus nulli c, simul enim & noscet & non suspicabitur inesse: igitur nil aliud censebit ex his, quàm quod scit, hoc nō suspicari: scit enim quodammodo, quòd a, inest ipsi c, uelu ti uniuersali, quod secundnm partem: quare quod quodammodo scit, hoc penitus censet nō suspicari: quod est impossibile. Sed in prius dicto, si non medium ex eadem coordinatione, secundum utrūque mediorum ambas propositiones non accidit suspicari. ut a, b, quidem omni, c, uero nulli: hæc autem utræque omni d. Accidit enim aut simpliciter aut ad aliquid contrariam accipi propositionem primam. si enim cui omni inest b, existimat ipsum a, inesse: b, uero ipsi d, nouit: & quòd ipsi d, a, nouit: quare si iterum cui c, nulli existimat a, inesse. cui b, alicui inest: huic non existimat a, inesse. quod autem omni existimatur cui b, rursus alicui

De deceptione q secūdū suspicionem.

* 1. ipsi, d, omni

non existimare cui b: aut simpliciter aut ad aliquid, contrarium est: sic igitur non contingit suspicari. Secūdum utrunque uero unam, aut secundum alterum ambas, nihil prohibet, ut a/omni b/& b/ipsi d, & rursus a/nulli c. Similis enim talis deceptio, & quemadmodum decipimur circa eas, quæ in parte, ueluti si a/inest omni b, b/uero omni c, a/omni c/inerit, si itaque quispiam nouit, quòd a/inest omni cui b / nouit, & quòd cui c. sed nil prohibet ignorare c/quòd est, ut si a / duo recti, in quo autem b/triāgulus, in quo uero c/sensibilis triangulus, suspicari nanque posset aliquis non esse c/sciens quòd omnis triāgulus haberet, duos rectos, quare simul nosset & ignorabit idem, nosse enim omnem triangulum, quòd duobus rectis, non simplex est, sed hoc quidem uniuersalem habere scientiam, illud autem singularem, sic igitur ut in uniuersali nouit c/quòd duo recti, in singulari autem non nouit, quare non habebit contrarias.

Vide de hoc & primo post. in principio.

Similiter uero & ratio, quæ in Menone, quòd disciplina recordatio, nullibi nanq; accidit præsciri quòd singulare est, sed simul cum inductione accipere sciētiam. quæ secundum partem, tanquam recognoscentes: quędam enim subito nouimus, quemadmodum quòd duobus rectis, si nouerimus, quòd triangulus. Similiter autem & in aliis. Vniuersali igitur speculamur, quæ in parte, propria uero non nouimus, quare accidit & decipi circa ipsa, uerum non contrariæ, sed habere quidē uniuersalem, decipi uero ea, quæ secundum partem. Similiter autem & in prædictis. neq; enim contraria deceptio, quæ secundū medium scientiæ q̄ secundum syllogismum, neque quæ secundum utrunq; mediorum suspicio. nihil autem prohibet scientem & quòd a/toti b/inest. & rursus hoc ipsi c/existimare a, non inesse c. ut quòd omnis mula sterilis, & ipsa mula, existimare prægnantem hanc esse, non enim scit, q̄ a/ ipsi c/non simul speculans assumptum, quod secundum utrunq;. Quare planum quòd & si hoc quidem nouit, illud uero nō

nouit,decipietur,quod habent uniuersales ad sciētias, quæ secundum partem:nullum enim sensibilium extra sensum existens nouimus:neque si sentientes, scimus, nisi ut uniuersale & eo,quod est habere propriam sciētiam:sed non in eo quòd actu est.Scire nanq; trifariam dicitur:uel ut uniuersali,uel ut propria, uel ut in actu: quare & decipi tot modis.nihil igitur prohibet & nosse & deceptum esse circa idem,ueruntamen non contrariæ:quòd accidit & secundum utranque cognoscēti propositionem,& non consideranti prius, suspicans enim mulam prægnantem esse, non habet scientiam secundum actum:neq; iterum ob suspitionem contrariam deceptionem scientiæ:syllogismus enim est contraria deceptio in uniuersali. Qui uero suspicatur bono esse malo esse, idem suspicabitur bono esse & malo.sit nanque bono esse,in quo a,malo autem esse, in quo b.rursus uero,bono esse, in quo c. Quoniam igitur idem suspicabitur b,& c,& esse c, b, suspicabitur,& rursus b,a,esse consimiliter,quare & c,& a,quēadmodum enim si erat uerum,de quo c, b, & de quo b,a,& de c,a,uerum erat:ita & in ipso suspicari,similiter autem & in ipso esse,cum enim idem sint c, & b,& rursus b,& a,& c,ipsi a,idem erat,quare & in ipso opinari cōsimiliter,ergo hoc quidem necessarium,si quis dabit primum,sed fortasse illud falsum,suspicari quendam malo esse,bono esse,nisi secundum accidens,hoc nunquam multipliciter opinari posibile est,considerādum uero hoc melius. Quando autem extrema cōuertuntur:necesse est & medium conuerti ad utraq;, si enim a,de c,per b,inest,si conuertūtur & ipsum c, inest omni,cui a,& b,cū a,cōuertitur,& inest b,omni,cui a,p medium,c,& c,cum b,conuertitur per medium a,& in nō inesse consimiliter,ueluti si b,ipsi c,inest, a,uero ipsi b,nō inest,neq; a,ipsi c,inerit,si igitur a,cōuertitur cum b,& c,conuertitur cum a.sit enim b,non inexistens ipsi a,neq; igitur c,nam b,inerat omni c,Et si c, conuertitur

Nullū sensibiliū cum extra sensū sit scimus.

De conuersione.

a.l. conuertitur ad a,

cum b,& b/conuertitur cum a,de quo enim b/omni & c,& si c/ad a/conuertitur,& b / conuertitur , ✳ nam cui b/c.Cui uero a/c/non inest,& solum hoc à conclusio/ne incipit : alia autem non similiter, ut in prædicatiuo syllogismo. Rursus,si a/& b/ conuertuntur , & c / & d/consimiliter,necesse autem a/uel c/omni inesse,& b/ & d/sic se habebit,ut omni alterum insit, quoniam cui a/b,& cui c/d, omni autem a/uel c / & non simul , pla/num quòd & b/uel d/omni & non simul , ut si ingeni/tum incorruptibile,& incorruptibile ingenium,neces/se quod sit corruptibile , & corruptibile factum esse: duo enim syllogismi fiunt.Rursus , si omni a/ aut b/& c/aut d,simul uero non insunt, si conuertuntur a / & c, & b/& d/ conuertentur : si enim b / non inest alicui cui d,planũ quòd a/inest,si uero a/& c,cõuertuntur enim, quare simul a/& d:hoc autem impossibile. Cum ue ro a/toti b/& c/insit , & de nullo alio prædicetur , insit autem & b/omni c,necesse est a/& b/conuerti, quoniã enim a/de solis b/c/ dicitur , prædicatur autem b,& ip/sum de ipso & de c . Planum quòd de quibus a/ & d/ dicetur omnibus,uerum & de ipso a. Rursus, quan do a/& b/toti inest c,conuertitur autem c/cum b,neces se a/omni b/inesse,quoniam enim a/omni c,c/uero ip/si b,eo quòd conuertitur,& a/omni b/inerit. Quan/do auté duobus existẽtibus,ut a/eligibilius sit✳ quàm b,cum sint opposita,& d/quàm c: similiter si eligibilio ra sunt a/c/quàm b/d , a/eligibilius quàm d . Similiter enim sequendum a,& fugiendum b , opposita nãq; & c/ipsi d,nam & hæc opponuntur:si igitur a/ipsi d/simi/liter eligẽdum,& b/ipsi c / fugiendum utrunque enim utriq; similiter fugiendum, sequendo , quare & ambo a/c/ipsis b/d,quoniam autem magis non possunt simi/liter,nanq; b/d/similiter erant:si uero d/quàm a/eligibi lius,& b/quàm c/minus fugiendum:nam minus mino ri opponitur, eligibilius autem maius bonum , & mi/nus malum quàm minus bonum / & maius malum:&

De cõmutata conuersione.

De mutua oppositorũ cõuersione a.l.ut a ; & b,a,eligibilius sit.

totum ergo b/d/eligibilius quàm a/c,sed nunc nō est: a/igitur eligibilius quàm d, & c/ itaq; quàm b / minus fugiendum : si ergo eligeret omnis amans secundum amorem a/sic se habere ut gratificetur,& non gratificari in quo c,aut gratificari in quo d,& non talem esse ut gratificetur in quo b,planum quòd a/ talem esse eligibilius est quàm gratificari. Amari igitur coitu eligibilius secundum amorem. amor igitur magis est amicitiæ quàm ipsius coitus, quòd si magis huius, & finis hoc:coire igitur aut non est penitus, aut eius qnod est amari gratia:nanq; & alii affectus & artes sic. Quomodo igitur se habent termini secundum conuersiones, & eo quòd magis fugiendi uel eligibiliores sint, manifestum. Quoniam autem non solum dialectici & demonstratiui syllogismi per prædictas efficiuntur figuras sed & rhetorici simpliciter quæcunq; fides est: & secundum quæcunq; methodum nunc utiq; dicendum erit:omnia enim credimus,aut per syllogismum, aut ex inductione. Inductio igitur est, & ex inductione.syllogismus,alterum extremum medio ratiocinari per alterum,ueluti si ipsorum a/c/medium sit b / per c/ monstrare,a/inexistēs ipsi b,sic enim facimus inductiones,ut sit a/longæuum,in quo autem b/bilem non habēs,in quo uero c/singulare lōgęuum,sicut homo, & equus.& mulus,a/igitur inest toti c: omne enim quòd bile caret longæuum, * sed & b / bilem non habens/ inest omni c.Si igitur conuertitur c/cum b / & non excedit medium, necesse est a/inesse ipsi b : monstratum nanq; fuit prius:si duo quædam eidem insint, & ad alterum ipsorum conuertatur extremum, quòd conuertenti & alterum prædicatorum inerit. Oportet autem intelligere c/ex omnibus singularibus compositum,inductio enim per omnia.Est autē talis syllogismus primæ & immediatæ propositiones, quorum nanq; est medium per medium syllogismus, quorum uero non est per inductionem,& quodammodo opponitur in

De inductione.

a.1.oē enim c,longæuū

ductio syllogismo: hic enim per medium, extremum tertio monstrat, illa autem, per tertium, extremum medio: natura igitur prior, & notior per medium, syllogismus, nobis uero notior, qui per inductionem. Sed exemplum est, quando extremum medio inexistens, monstratum fuerit per simile, tertio: oportet autem medium tertio, & primum simili, notius esse inexistẽs, ut sit a, malum, b, contra cõfines bellum inferre, in quo c, Atheniẽses contra Thebanos, in quo autem d, Thebanos contra Phocenses. Si itaq; uelimus monstrare quòd bellum gerere cum Thebanis est malũ, accipiendum quòd contra confines bellum gerere est malum: huius autem fides, ex similibus, ut quoniam Thebanis quod contra Phocẽses. Quia igitur malum est, quod contra confines, quod uero contra Thebanos, contra confines est, planum quòd contra Thebanos bellum gerere, malum: manifestum itaq; quòd b, ipsi c, & ipsi d, inest: ambo enim sunt, contra confines bellum inferre, & quòd a, ipsi d. Thebanis enim non fuit utile bellũ contra Phocenses, quòd autem a, ipsi b, inest, per d, demõstrabitur. Eodem autem modo, si per plura similia fides fiat, medii ad extremum. Manifestũ igitur quòd exemplum est, neq; ut pars ad totum, neque ut totum ad partem, sed ut pars ad partem, quando ambo sub eodẽ sint, notum uero alterum. Et differt ab inductione, quoniam hæc ex omnibus indiuiduis, extremum monstrabat inesse medio, & ad extremum non coaptabat syllogismum, illud autem & coaptat, & nõ ex omnibus monstrat.

De exẽplo.

De abductione.

Abductio uero est, cum primũ medio inexistens manifestum sit: ultimo autem, medium, obscurum quidem, sed similiter credibile, aut magis quàm conclusio. Amplius, si pauca sint media, ultimi & medii, omnino enim propinquius sciẽtiæ accidit esse, ut sit a, docibile, in quo b, scientia, c, iustitia, quòd igitur scientia docibilis, planum, si autem uirtus scientia, obscurum, si igitur b, c, similiter, aut magis credibile

quàm a/c/ abductio est: est enim proximius ipsi scire, eo quod assumpsimus a/c, * scientiam prius non habentes. Aut rursus, si pauca sint media ipsorum b / c, nanque & sic proximius ipsi cognoscere, ueluti si d/esset quadrari, in quo autem e/rectilineum, in quo uero f/circulus, si ergo ipsius e/f/unum solum esse mediũ hoc, quod est, cum lunulis æqualem fieri circulum rectilineo, esse posset prope ipsum cognoscere: cum uero b/c, neque credibilius sit quàm a/c, neque pauca media, nõ dico abductionem, neque quando b/c/sit immediatum, tale enim scientia est. Cæterum, instantia est propositio propositioni contraria, differt autem à propositione, quoniam instantiam contingit esse in parte, propositionem uero, aut omnino non contingit, aut non in uniuersalibus syllogismis. Fertur autem instantia bifariam: & per duas figuras: bifariam quidem, quoniam aut uniuersaliter, aut in parte omnis instantia: ex duabus uero figuris/quoniam oppositæ feruntur propositioni: opposita autem in prima & tertia figura concluduntur solis: quando enim censeat omni inesse, instamus quòd nulli, aut, quòd alicui non inest. Horum autem, nulli quidem ex prima figura, alicui uero non, ex ultima, ut sit a/unam esse scientiam, in quo b / cõtraria. Cum igitur proponitur unam esse contrariorum scientiam, instat, aut quòd omnino non eadem oppositorũ, contraria autem/opposita: quare fit prima figura, aut quoniam noti & ignoti, non una: hæc uero tertia, namque secundum tertiam, noto & ignoto contraria quidem esse, uerum: unam autem ipsorum scientiam esse, falsum. Rursus, in priuatiua propositione consimiliter: cum enim censet non esse unam contrariorum, aut quòd omnium oppsitorum, aut quòd aliquorum contrariorum eadem disciplinam dicimus, ut sanabilis, & ęgrotabilis: omnium igitur ex prima, aliquorum uero, ex tertia figura. Simpliciter enim in omnibus: cum uniuersaliter quidem instant ad uniuersale contra

a. i. eo ꝙ p̄-assũpta est ipsi a, c, b, c.

De instãtia.

dictionem dicere eorum, quæ proponuntur, ueluti, si non existimet eandem contrariorum omnium dicentem oppositorum unam: sic autem necesse primam esse figuram: medium enim fit, quod uniuersale ad id, quod ex principio. In parte uero, ad quod est uniuersale, de quo dicitur propositio, ut noti & ignoti, non eandem: contraria enim uniuersaliter ad hæc, & fit tertia figura: mediũ enim, quod in parte accipitur, ut notum & ignotum: ex quibus enim est ratiocinari contrarium, ex his & instantias conamur dicere, quare & ex solis his figuris ferimus: in solis enim oppositi syllogismi: per mediã enim nõ erat affirmatiuæ. Amplius, & si pluris indigeat orationis, quę per mediam figurã, ueluti si non det a, inesse b, eo quod c, non sequitur ipsum: hoc enim per alias propositiones planum. Non oportet autem instantiam ad alia euerti, sed statim manifestam habere alteram propositionem: unde & signum ex sola hac figura non est. Considerandum autem & de aliis instantiis, ut de iis, quæ sunt ex cõtrario, & simili, & eo quod secundum opinionem, & si eam, quæ est in parte, ex prima, aut priuatiuã ex media possibile capere.

De uerisimili. Verisimile uero, & signũ nõ est idem, sed uerisimile quidẽ, est propositio probabilis: quod enim cognoscunt ut in pluribus ita fieri, aut non fieri, esse, aut non esse, hoc est uerisimile, ut odire inuidentes, aut beneuolentia prosequi amatos. Signum autẽ uult esse propositio demonstratiua, aut necessaria, aut probabilis: quo enim existẽte, est, aut quo facto prius, aut posterius, facta est res: signum est, quòd factum fuerit, aut sit.

De enthymemate. Enthymema igitur est syllogismus imperfectus ex uerisimilibus, aut signis. Accipitur autem signum trifariam, quot modis & medium in figuris: aut enim, ut in prima, aut, ut in media, aut, ut in tertia, ueluti, monstrare prægnantẽ, eo quòd lac habet, medium enim, lac habere, in quo a, prægnantem esse, b, lac habere, mulier, in quo c, Quòd autem sapientes studio-

si, Pittacus enim studiosus, per ultimam, in quo a, studiosum, in quo b, sapientes, in quo c, Pittacus. Verum igitur & a, & b, de c, prædicare: sed hoc quidem non dicunt propter cognoscere, illud autem accipiunt. Prægnantem uero esse, quoniam pallida: per mediam figuram, uult esse, quoniam enim sequitur pallidum prægnantes, sequitur aut & hanc, monstratum fuisse putant, quòd est prægnans. Pallidum, in quo a, prægnantem esse, in quo b, mulier, in quo c. Si igitur una dicta fuerit propositio, signum fit solum, sin autem & altera assumpta fuerit syllogismus, ut quoniã Pittacus liberalis, nam honores cupidi, liberales. Pittacus uero, honoris cupidus. Aut rursus, ꝙ sapientes boni, Pittacus enim, bonus, sed & sapiens, sic igitur fiunt syllogismi, uerum ꝙ per primam figuram insolubilis, si uerus sit, uniuersalis enim est, qui uero per ultimam, solubilis, & si uera sit conclusio, eo ꝙ non est uniuersalis, neq; ad rem syllogismus: non enim sit Pittacus studiosus, propter hoc & alios necesse sapientes. Qui uero per mediam figuram, semper, & omnino solubilis: nunquam enim fit syllogismus, ita se habentibus terminis: non enim si prægnans, pallida, pallida autem & hæc, necesse prægnantem esse hanc: uerũ igitur in omnibus erit signis: * differentias autem habent, quæ dictæ sunt. Aut igitur sic diuidendum signum: horũ uero medium, uestigium sumendum: uestigium nanque quod scire facit, aiunt esse, tale autẽ maxime, quod medium. Aut quæ ex extremis, signum dicendum, quę uero ex medio, uestigium. Probabilissimum n. ꝗ, & maxime uerum, quod est per primam figuram. Naturã uero cognoscere possibile est, si quis det simul mutari corpus & animam, quæcunq; naturales passiones sunt: qui enim fortasse musicam didicit, mutauit animam in aliquo; uerum passio hæc non est ex iis, quæ natura nobis insunt: sed quemadmodum iræ, & desideria ex naturalibus motibus. Si igitur & hoc datũ fue-

a. l. figuris alias indicium.

De cognoscenda natura-

rit,& unum unius signum esse, & possumus accipere propriam uniuscuiusq; generis passionem,& signum poterimus naturam cognoscere. Si enim seorsum est alicui generi indiuiduo inexistens passio, ut leonibus fortitudo,necesse & signum esse aliquod. Simul nanq; inuicem pati suppositum est,& sit hoc magnas extremitates habere,quod & aliis inesse generibus non totis contingit:signum enim ita proprium est, quoniam totius generis propria est passio,& non solū propria, quemadmodum consueuimus dicere. Inerit igitur & in alio genere hoc, & homo erit fortis, & aliud aliquod animal,habebit igitur signum: unum enim unius erat. Si igitur hæc sunt,& poterimus talia signa colligere in his animalibus quæ solum * unam aliquam passionem habent propriam: unaquæq; autem habet signum,quoniam necesse unum habere poterimus naturam cognoscere. Quòd si duo habet propria,totum genus,ut leo,forte,& cōmunicatiuum,quomodo cognoscemus utrum utrius,signum seorsum consequentium signorum? An si alii alicui non toti ambo, & in quibus non totis,utrunq;:quādo hoc quidem habeat, illud uero non. Si enim fortis quidem liberalis uero non:habet autem ex duobus hoc,planum ꝙ & in leone hoc signum fortitudinis. Est itaque naturam cognoscere in prima figura medium conuerti cum primo extremo:supergredi uero tertium & non conuerti,ut fortitudo a,extremitates magnæ,in quo b,c autē leo: cui igitur c b omni, sed & aliis: cui uero b & a omni,& non pluribus,sed conuertitur. Quòd si non, non erit unum unius signum.

a.l. quæ & solum

IN ANALYTICA POSTERIORA ANGELI POLITIANI

ARGVMENTVM.

AD POSTERIORA *transeamus.* *Iusta hic demonstratio tractatur, cuius nobis insita animo quasi semina; ut iam quod discimus, nõ in plenũ, sed quadantenus sciamus.* Prænoscimus aut esse aliquid, aut hoc significare; sed & utrunque. quædamq; prius & posterius, quædam simul intelligimus. Rite quid ex causa scimus, & demonstratione. ducitur ea ex ueris primis, medio carentibus prioribus, causis necessariis. prioribus naturæ potius quàm nobis. Principiis credendum potius, quàm conclusionibus. Prædicatum dici per se de subiecto debet, priusq́; de omni. Per se nunc accipe, uel essentia, uel proprio; sed & uniuersaliter. Vniuersale hic, intellige, quod & de omni, & per se, & qua ipsum est; nec in alio prius: nec ideas demonstraueris. Caue autem, ne demõstrasse uniuersale falso te credas, aut non demõstrasse. Fallimur, cum de indiuiduo agimus solitario. Cum uacat nomine illud, quod specie dißidentia deuincit, cum discrimen inter uniuersale non cernimus, & quod de omni. Nec ueritas modo, sed & neceßitas, exigitur: eaq́; non conclusionum modo, sed et principiorum, non modo esse indicans, sed & cur sit: non modo ex necessariis, sed & è suis, hoc est ex iis, quæ uel unius, uel cognati generis: tum ex uniuersalibus, nec enim corruptibilium. Nec autem scientia ulla sua tuetur princi-

pia, sed ad unam rediguntur, omnes quæ sapientia uocatur, quæq; primas, & easdem maxime causas considerat, subiectum statuimus esse. Proprium quærimus quid significet. Axiomatis utrunque debemus, quorum interdum ui utimur potius. sed & quædam sunt axiomata quæ scientiis congruunt omnibus. Duæ scientiam facultates constituunt, Sapientia, & Dialectica. Nunc eadem scientia & esse aliquid scimus, & cur sit, nunc diuersis. Causæ mutuo, & signa interdum recurrunt, altera alteri scientia subest. Prima demonstrationi figura debetur. aut rem sic ignoramus, ut eße nesciamus, aut ut aliter esse putemus: quæ dispositionis inscitia uocatur. fit autem, uel ubi præsto est medium, uel ubi desit. utrobique autem, aut notione simplici, aut adulterina ratiocinatione. Debellandæ contrariis potius quàm cõradictoriis, minus u eræ propositiones. Si sensus defuerint, etiam demonstratio deerit. nam illorum ope inducimus, atque abstrahimus. Nosce quod ex accidenti dicitur, uarie dici. Cæterum accidens quoque de accidenti. sed & de accidenti eodem rursum substantia, quasi præter naturam prædicatur. nec subiecta in infinitum, nec prædicata procedunt. Particulari præstat uniuarsale, affirmatio negationi: iusta demonstratio illi, quæ fit ex imposѕibili. Potior illa & prior facultas, quæ causam docet alterius quæ circa intelligibile, circa uniuersale uertitur quæ superior, quæ simplicia habet principia. nam quarum diuersa principia sunt, hæ diuersæ sciẽtiæ. Res eadẽ uariis demonstratur mediis. nulla fortuiti scientia, nihil sensibile demonstratur, demonstrationis origo in sensibus. diuersarum scientiarum nec eadem propria principia, nec communia. Etiam utra opinio, et subiecto differt à sciẽtia, &

tia, &

tia,& æstimationis modo:nec eiusdem omnino rei opinio et scientia.Solers ille,qui medium quasi de improuiso corripit. Ergo in Libro *secundo,demõstrationis medium excutitur: quoniamq́; formalis causa medium potissimum demonstratio nis est,ea porro definitio de definitione agit.sed & de cæte ris causis,siue quæ factionem,siue quæ materiam, siue quæ finem spectent.Quæruntur & illa:num finitionis demon=stratio,num finitionis finitio quibus finitio competat, atque unde abhorreat.Agũtur & quæstiones,an est,quid est:eæ uero simplices,ac prior magis:eadem an illi illud competat, & cur competat eæ compositæ,magis tamen posterior.Cõ ueniũt illæ terminis,hæ propositionibus.Cuius demonstra=tio est,non eius omnino definitio.nec idem omnino definitio ne scitur,& demonstratione. Constituit definitio quid est. ipsam demonstratio accipit.demonstratio prædicata,rerum naturas definitio exhibet.Neque diuisione finitio, neque sup positione demonstratur:utrobique principium petitur. cadẽ nec inductione probatur,nec sensibus.Definitio quidem, ra tio dicitur eius quod est:quod tamen aut nominis est,aut na turæ,ratio autem una,loco tantum differens à demonstra=tione.Diuersæ causæ medii locum subeunt; diuersæ inquam & tempore:quarum uel ordo, uel recursus inspiciendus: quoq́; pacto finitionis finitio sit,aut non sit. Communiora definitis accipienda,non tamen definitorum genere,quæ de finitum iuncta simul exæquent. Indiuiduarum partium de=finitiones,generum quoque definitionibus indagandis adhi=bentur.ubi eorum spectatur ordo, quæ sumuntur, illud ca uetur,ne quid utile prætereatur.ipsum quoque quod defini tur arte,quæritur,ne res, aut nomen inuicem perturbent:*

quidem omne,aut afferere,aut negare, uerum, quod est:triangulum uero,quod hoc significat,unitatem autem ambo,& quid significat,& quod est:non enim cõ similiter horum:unumquodq; manifestum nobis est.

Est autem cognoscere: alia quidem, prius cognoscentem:quorundam uero,& simul accipientem cognitionem, quæcunq; sunt sub uniuersalibus,quorum habet cognitionem: quòd enim omne triangulum habet duobus rectis æquales,præsciuit. Quòd autem hoc, quod est insemicirculo triangulum est, simul inducens,* cognouit. ⸿ Quorundam enim in hunc modũ disciplina est,& non per medium extremum cognoscitur:quæcunq; iam singularia sunt, & non de subiecto aliquo. * Ante uero quàm inductum sit,aut acceptus fuerit syllogismus:modo quidem aliquo fortasse dicendum est scire,modo autem alio, non: quod enim nõ sciuit,si est simpliciter,hoc,quo modo sciuit,quòd duobus rectis pares habet simpliciter:sed manifestum quòd ita quidem scit,quoniam uniuersaliter scit,simpliciter autem,non scit. Si uero non,quæ est in Menone dubitatio, continget, aut enim nihil addiscet, aut quæ nouit:non enim iam,ueluti quidam nituntur soluere, dicendum: nunquid nosti omnem dualitatem, quòd par est,aut non:asserente autem,attulerunt quandam dualitatem,quam non existimabat esse:quare neque parem.Soluunt enim: non dicentes scire omnem dualitatem parem esse,sed quam nouerunt,quòd dualitas. ⸿ Atqui sciunt quidem,cuius demõstrationem habent,& cuius acceperunt:acceperunt autem non de omni,de quo utiq; nouerint,quòd triãgulum,aut quòd numerus,sed simpliciter de omni numero atque triangulo:nulla enim propositio accipitur talis,quòd quem tu nosti numerum,aut quam tu nosti rectilineam, sed de omni: sed nihil, ut opinor, prohibet: quod addiscit aliquis est sic scire:est autem sic ignorare: absurdum enim,non si nouit quodammodo,quod addiscit,sed si

Tex.3.

A.1. simul iducẽs cognouit, ita ut coniunctim hæc ũba legantur hoc mõ legit Ioan. gram. Illo ũo The.& Auer. πρὶν δὲ παχθῆναι ἢ λαβεῖν συλλογισμόν.

Tex.4. Vide secũdo Priorũ. cap.19.

Tex.5. ita,ut inquantum addiscit, & sic. Scire autem arbitramur unumquodque simpliciter,sed non sophistico modo,qui est secundũ accidens,cum causam existimamus

De modis sciẽdi, & de monstratione cap.11. aliter ipsũ.

cognoscere,propter quã res est,quod illius causa est. & non contingere hoc aliter se habere.Planum igitur, quòd tale aliquid scire est,nanque & non sciẽtes,& sciẽtes:illi quidem existimãt * ipsi sic se habere,sciẽtes uero & habent. Quare cuius simpliciter est sciẽtia, hoc imposibile aliter se habere:si igitur & alter est sciendi modus,posterius dicemus. Dicimus autẽ & per demõstrationem cognoscere:demõstrationem uero dico syllogismum scientialẽ:sciẽtialem autem dico,secundum quẽ,eo quòd ipsum habeamus, scimus. Si itaque est scire,ut posuimus,necesse & demõstratiuam sciẽtiam ex verisque esse,& primis, & immediatis,& notioribus, & prioribus,& causis cõclusionis:sic enim erunt & principia propria eius quod demõstratur:syllogismus enim erit & sine his,demõstratio autem non erit:nõ enim faciet scientiam. Vera quidem igitur oportet esse quoniam non est non ens scire,ut quod diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus,quoniam non sciet non habens demõstrationem ipsorum. Scire enim,quorum demonstratio est nõ secundum accidẽs, habere demonstrationem est. Causas quoque & notiora oportet esse, & priora: causas quidem, quoniam tunc scimus,quando causam cognoscamus, & priora siquidem causæ & præcognita,non solum altero modo in intelligendo,sed & in cognoscendo quod sunt. Priora uero sunt & notiora dupliciter:non enim idẽ prius natura & ad nos prius,neque notius, & nobis notius.dico autem ad nos quidem priora & notiora,quę sunt propinquiora sensui.Simpliciter autem priora & notiora,quæ longius.sunt autem longissime quidem, quę maxime uniuersalia,proxime uero, singularia: & opponũtur hæc sibiinuicem.Ex primis autẽ est, quod ex principiis propriis: idem enim dico * primum &

a.l. idẽ autẽ dico est.

princpium.¶ Principium autem est demõstrationis propositio immediata:immediata uero,qua nõ est alia prior:Propositio autem,est enunciationis:altera particula,unum de uno. Dialectica quidem,quæ similiter accipit utramuis. Demonstratiua uero,quæ determinate alteram,quoniam ueram. Enunciatio autẽ cõtradictionis utrauis particula. Contradictio uero, oppositio,cuius non est medium secundum seipsam. Particula autem cõtradictionis,quæ quidem aliquid de aliquo,affirmatio:quæ uero aliquid ab aliquo negatio. ¶ Immediati uero principii syllogistici: positionem quidem dico, quam non est monstrare,neq; necesse habere docendũ quippiam:quam autem necesse est habere docendum quippiam, dignitatem: sunt enim quædam talia:hoc enim * maxime in talibus cõsueuimus nomen dicere. Positionis uero,quæ quidem accipit utrãlibet particularũ enũciationis,ut dico esse aliquid,aut non esse aliquid:suppositio,quę uero sine hoc,definitio. Definitio enim.positio est:ponit enim arithmeticus,unitatẽ, indiuisibile esse secũdũ quãtum:suppositio autem non est: nam quid est unitas,& esse unitatem,non idem. ¶ Quoniam autem oportet credere, & scire rem,eo ꝙ talem habemus syllogismum,quẽ uocamus demõstrationẽ: est autẽ hic,eo ꝙ hæc sunt,ex quibus est syllogismus, necesse est non solũ præcognoscere prima,aut omnia, aut quædã, sed & magis, semper enim propter quod est unũquodq;,illud magis est,ut propter quod amamus,illud amicũ magis.quare si quidẽ scimus per prima & credimus, & illa scimusq; & credimus magis quoniã per illa & posteriora. ¶ Nõ possibile est autem credere magis his,quæ scit,quæ nõ est,neq; sciẽs,neq; melius dispositus,quàm si esset sciens: accidet autem hoc,nisi aliquis præcognoscet per demonstrationem credentium,magis enim necesse est credere principiis, aut omnibus,aut quibusdam,quàm conclusioni. ¶ Habiturum autem scientiam, quæ est per demonstratio-

a.l. talia,ꝗ & hõ disciẽs ꝓfert secũdũ vnã quãq; sciẽtiam: hoc enim.

Alexã. exponit credẽtiũ ꝓ eo quod ẽ creditorum.

nem,non solum oportet principia magis cognoscere & magis ipsis credere,q̃ ei quod monstratur, sed neq; aliud ipsi credibilius est,neq; notius, his quæ sunt opposita principiis,ex quibus erit syllogismus,qui est cõtrariæ deceptionis,siquidem oportet scientem simpliciter, à credulitate impermutabilem esse.

Tex.6. Quibusdam quidem igitur eo,quòd oportet prima scire, non uidetur scientia esse, quibusdam uero esse quidem, omnium tamen demonstrationes esse quorum neutrum, neque uerum, neque necessarium. Supponentes enim non esse omnino scire, hi in infinitum existimant reduci, tanquam non scientes posteriora per priora, quorum non sunt prima, recte dicentes impossibile nanque infinita pertransire. Et si stent,ac sint principia, hæc esse ignota, cum demonstratio de ipsis non sit: quod dicunt esse scire solum, si uero non est prima scire,neque quæ ex his esse scire simpliciter,neq; propriæ:sed ex suppositione, si illa sunt. Alii auté,ipsum quidem scire confitentur,per demonstrationem enim esse solum,sed omnium esse demonstrationem nihil prohibere, contingere enim circulo fieri demonstrationem & seinuicem.

Quod non omnium sit demonstratiua scientia. Cap. iii

Nos uero dicimus neque omnem scientiam demonstratiuam esse, sed eam, quæ immediatorum est, indemonstrabilem. quodq; hoc sit necessarium,manifestum,si enim necesse quidem scire priora & ex quibus demonstratio, stãt autem aliquando immediata,hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hæc igitur ita dicimus, & non solum scientiam,sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus, quo terminos cognoscimus. Circuloq;, q; impossibile demõstrare simpliciter. Planum, siquidem ex prioribus oportet demonstrationem esse,& notioribus,impossibile enim est eadem eisdem simul priora & posteriora esse. Nisi altero modo,ut alia quidem ad nos, alia uero simpliciter, quomodo inductio facit notum: si uero sic, non esset utique simpliciter sci-

re bene definitum,sed duplex,aut non simpliciter altera demonstratio quæ fit ex nobis notioribus. Accidit. autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solum,quod nunc dictum est,sed nihil aliud dicere,q̃ quòd hoc est,si hoc est,sic autem omnia facile mõstrare. Manifestum autem,ꝙ hoc contingit tribus terminis positis, per multos nanq;, aut paucos reflectere dicere,nihil differt,per paucos autem aut duos, quando enim a, existente, ex necessitate fit b. hoc autem, ipsum c, a, existente, erit c. si itaque a, existente necesse est b, esse. hoc autem existente, ipsum a. hoc enim erat circulo. Ponatur a, in quo c. dicere igitur b, existente a, esse, & ipsum c, esse dicere, hoc autem, quoniam a, existeute ipsum c, est, c, autem ipsi a, idem. Quare contingit dicere circulo afferentes esse demonstrationem, nihil, alterum, quàm quòd a, existente a, est: sic autem facile est omnia monstrare. Verum neq; hoc possibile, prȩterquã in iis, quæcunq; seinuicem consequuntur: quemadmodum propria uno quidem igitur posito quòd nũquam necesse est aliquid esse alterum, monstratum est. dico autem uno, quoniam neq; termino uno, neque positione una posita, ex duabus autem positionibus primis & minimis contingit, siquidem & syllogizare. Si igitur & a, sequatur ipsi b, & c, & hæc ex seinuicem & ipsi a. sic quidem contingit ex seinuicem monstrare omnia petita in prima figura: quemadmodum monstratum fuit in iis, quæ de syllogismo, monstratum autem est & quòd in aliis figuris, aut nõn fit syllogismus, aut non de acceptis. Quæ uero non contra prȩdicantur nullo modo est monstrare circulo, quare quoniam pauca talia in demonstrationibus; manifestum quòd uanumq; & impossibile est, dicere ex seinuicem demonstrationem esse, & propter hoc omnium contingere esse demonstrationem. Quoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessariũ utiq; fuerit scibile, quod

Tex.7. Quid de oĩmodi per se, & quid uniuersale. cap.4.

est secundum demonstratiuam scientiam, demonstratiua autē est, quā habemus eo, ꝙ habemus demōstrationē, ex necessariis igitur syllogismus est demonstratio.

Tex.8. Accipiēdū igitur ex quibus & qualiū demonstrationes sunt. Primū autem determinemus, qd dicimus de omni, & qd per se, & qd uniuersale. De omni quidē igitur hoc dico, quod sit utiq;, nō in aliquo quidē, in aliquo aūt nō, neq; aliquādo qdē, aliquādo āt nō, ut si de omni homine animal, si uerū hūc dicere hominē, uerū & animal, & si nunc alterū, & alterū, & si in omni linea punctus consimiliter, signū aūt, etenim instantias ita fecimus, tanquam de omni interrogati, aut si in aliquo nō,

Tex.9. aut si aliquando non. Per se autem quæcunque & insunt in eo, quòd quid est, ut triangulo linea, & lineæ punctus, substantia nāque ipsorum ex his est, & in oratione dicente quid est, insunt. ┌Et quibuscunque inexistentium ipsis, ipsa sunt in oratione, quid est declarante quemadmodum rectum inest lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primum & compositū, & ęqui laterum & altera & parte longius, & omnibus his in-

al. rōne. sunt in oratione * quid est dicente, ibi quidem linea, hic autem numerus. Consimiliter autem & in aliis talia singulis per se dico. ┌ Quæcunque autem neutro modo insunt, accidentia, ut musicum, aut album animali. ┌Amplius quod nō de subiecto dicitur alio aliquo, ut ambulans alterum quid existens ambulans est & album. substantia uero & quæcunque hoc aliquid significant, non alterum quid existentia sunt, quod sunt, quę quidem igitur non de subiecto, per se dico, quæ autem de subiecto accidentia. ┌ Amplius autem alio modo, quod quidē propter ipsum inest unicuiq; per se, quod uero nō propter ipsum accidens, quēadmodū si ambulante corruscauit accidēs, nō enim ꝓpter ambulare coruscauit, sed contingit dicimus hoc, si autem propter ipsum, per se, ut si quid iugulatum interiit & secundum iugulationem, quoniam propter iugulari, sed non ac-

cidit iugulatum interire. Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic ut insint prædicatis aut illa sint in subiectis & per ipsa sunt & ex necessitate, non enim contingit non inesse, aut simpliciter, aut opposita, ut lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par, est enim contrarium aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, ut par, quod non impar in numeris, inquantum sequitur. quare si necesse asserere, aut negare, necesse & per se inesse, quod igitur de omni & per se, determinatum sit hunc in modum. Vniuersale autem dico, quod utique & de omni sit & per se & secundum ꝙ ipsum, manifestum igitur quòd quæcunq; uniuersalia, ex necessitate insunt rebus, per se autem, & secundum ꝙ ipsum, idem, ut per se lineæ inest pũctus, & rectum, etenim secundum ꝙ linea, & triangulo secũdum ꝙ triangulum, duo recti, etenim per se triangulum duobus rectis ęquales. ¶ Vniuersale autem est tũc, quando in quolibet, & primo mõstretur, ut duos rectos habere, neq; figuræ est uniuersale, quamuis est mõstrare de figura, ꝙ duos rectos habet, sed nõ de qualibet figura, neq; utitur qualibet figura monstrans, quadrangulum enim figura quidem est, non habet autem duobus rectis æquales, æquicrus uero habet quidem quicunq; duobus rectis ęquales, sed nõ primo, sed triãgulum prius, quod igitur quoduis primum mõstratur duos rectos habẽs, aut quodcũq; aliud, huic primo inest uniuersale, & demonstratio per se de hoc, uniuersaliter est, de aliis uero quodam modo nõ per se, neq; de æquicrure nõ est uniuersaliter, sed in plus. Oportet autem non latere, ꝙ plerunq; contingit peccare, & nõ esse, quod mõstratur, primũ uniuersale, secũdum quod uidetur monstrari uniuersale primũ, decipimur autem hac deceptione, quando aut nihil sit accipere superius præter singulas *, uel sit quidem, sed innominatũ sit in rebus specie differẽtibus. Vel cõtingat esse, ut in parte totum in quo monstratur, iis enim, quæ sunt in parte

Tex. 10.

Tex. 11.

Tex. 12. Quo pacto contingat hallucinatio circa vniuersale. Cap. 5.

Multi codices legũt singulariꝭ

aut singularia, sed fortasse addita fuerunt ea vba aut singularia, i aliquibus n. codicib. non inueniuntur.

Vnus codex legit demonstratio proprie.

inerit quidem demonstratio & erit de omni, sed tamen non erit huius primi uniuersaliter demonstratio, dico autem huius primi secũdum quòd huius demonstrationem, quando fit primi uniuersaliter. Si quis igitur monstret, quòd recte non coincidunt, uideretur utiq; huius esse demonstratio * eo, quòd in omnibus est rectis: non est autem: siquidem, non quoniam sic æquales, fit hoc: sed secundum quòd quomodocunq; æquales. Et si triangulum nõ esset aliud, quàm æquicrus, secundum quòd æquicrus, uideretur utiq; inesse: & proportionale, quod alternatim, secundum quòd numeri, & secundum quòd lineæ, & secundum quòd solida, & secundum ꝙ tempora: quemadmodũ & mõstrabatur aliquando seorsum. Contingens est utiq; de omnibus unica demonstratione monstrari: sed quia non est nominatum quiddam, omnia hæc unum, numeri longitudines, tempora solida: & specie differre à seinuicem seorsum accipiebatur: nunc autẽ uniuersaliter monstratur: non enim secundum quòd lineæ, aut secundũ ꝙ numeri inerat: sed secũdum ꝙ hoc: quod uniuersale supponunt esse. Propter hoc neq; si aliquis mõstraret singulum triangulum demonstratione, aut una, aut altera, ꝙ duos rectos habet unumquodq;, æquilaterum seorsum, & gradatum, & ęquicrus: nondum nouit triangulum, ꝙ duobus rectis: nisi sophistico modo, neque uniuersaliter triangulum: neq; si nullum est præter hæc triangulum alterum: non enim secundum ꝙ triangulum nouit, neq; omne triangulum nisi secũdũ numerum secũdũ speciem autem nõ omne: & si nullum est: quod non nouit. Quando igitur non sciuit uniuersaliter, & quãdo sciuit simpliciter: manifestum ꝙ si idẽ esset triãgulo esse, & æquilatero, aut unicuiq;, aut omnibus: si autem non idem, sed alterum, inest autem: secundum ꝙ triangulum nõ nouit. Vtrum autem secũdũ ꝙ triangulum, aut secũdũ ꝙ æquicrus inest, & quando secũdum hoc inest primo, & uniuersaliter cuius est de

Tex. 13.

Tex. 14.

monstratio? planum quod quando ablatis inerit primo, quemadmodum æquicruri, æneo, triangulo inerunt duo recti, sed & quod sit æneũ, ablato, & quod æquicrus, sed non figura aut termino, sed non primis, cuius igitur erit primi? si quidem triangulo, secundum hoc in est & aliis, & huius uniuersaliter est demõstratio. Si igitur est demõstratiua sciẽtia ex necessariis principiis, quod enim scitur, non potest aliter se habere, per se uero inexistentia, necessaria sunt rebus, alia quidem enim in eo, quod est quid insunt, aliis autẽ, quæ de ipsis prædicantur, ipsa insunt in eo, quod est quid, quorum a rerum oppositorum necesse est inesse, manifestũ quod ex talibus quibusdam esset utique demonstratiuus syllogismus, omne enim aut sic inest, aut secũdũ accidens, accidentia uero non sunt necessaria. Aut igitur sic dicendum, aut principiũ ponendum, quod demonstratio necessarium est, & si demonstratum est, non potest aliter se habere, ex necessariis igitur oportet esse syllogismum, ex ueris quidem enim est & non demonstrantem syllogizatum esse, ex necessariis uero non est, nisi demonstrãtem. hoc enim iam proprium demonstrationis est. ¶ Signum autem quod demonstratio ex necessariis, quoniam & instantias ita ferimus ad eos, qui existimant demonstrare, quoniam non necesse, si existimemus, aut omnino contingere aliter, aut sermonis utique gratia. ¶ Planum autem ex his, & quod fatui sunt, qui se existimãt recte principia accipere, si probabilis sit propositio & uera, ueluti sophistæ, * quod scire est scientiam habere, nõ enim quod probabile aut non, principiũ est, sed primũ generis, circa quod monstratur, & uerũ non omne proprium. Quòd autẽ ex necessariis oportet esse syllogismũ, manifestum & ex his, si enim qui nõ habet rationem eius, quod est propter qd, existẽte demonstratione nõ est sciẽs esset aũt utique, ut a/de c/ex necessitate esset; b/uero mediũ, per quod demonstratũ est, nõ ex necessitate, non sciuit propter quid, non enim est hoc propter

Tex. 15. Demõstrationis ex necessariis & propositionibus per se esse cap. 6.

Tex. 16.

Tex. 17.

a. l. quoniã.

medium,hoc enim contingit non esse,conclusio autẽ necessaria.¶ Præterea,si aliquis nõ sciuit nunc, habens rationem & saluus,salua re,non oblitus,neq; prius * sciuerat,corrumpi autẽ posset medium si nõ est necessarium,quare habebit quidem rationẽ *saluã,salua re, non autẽ sciuit,neq; igitur prius sciuerat,si uero nõ est corruptum,contingit autem corrumpi, quod accidit, esset utiq; possibile & contingens,sed est impossibile ita se habentẽ scire. Quãdo quidẽ igitur conclusio ex necessitate sit,nihil prohibet mediũ non necessarium esse,propter quod mõstratum est,est enim necessariũ, & nõ ex necessariis syllogizatum esse, quemadmodũ uerum,nõ ex ueris.¶ Quando autem medium ex necessitate,& conclusio ex necessitate,quẽadmodum & ex ueris uerum semper,sit enim a/de b/ex necessitate, & hoc de c/necessariũ igitur & a/ipsi c/inesse, quando autẽ non necessaria sit conclusio,neq; mediũ necessarium potest esse,sit enim a/ipsi c/nõ ex necessitate inesse,ipsi autem b/ex necessitate,& hoc ipsi c/ex necessitate,& a/igitur ipsi c/ex necessitate inerit,sed nõ suppositum fuerat.

a. l. neq; igitur prius.

al. saluus.

Tex. 18. Quoniã igitur,quod scitur demonstratiue,oportet ex necessitate inesse,manifestum'q; & per medium necessarium oportet habere demonstrationẽ,aut nõ sciet neq; propter quid neq; quod necesse est illud esse,sed uel existimabit nõ sciens,si suspicetur tanq̃ necessarium quod non necessarium , aut neq; existimabit,similiter,& si quid sciat per media,& si propter quid & per immediata.¶ Accidentiũ uero nõ per se,quo modo determinata sunt per se,non est scientia demonstratiua,non.n.ex necessitate mõstrare conclusionem:accidens nanq; contingit non inesse:de tali.n. dico accidente.¶ Atqui dubitare fortasse quispiã posset cuius causa hæc oportet interrogare de his:si non necesse est cõclusionem esse:nihil enim differt, si quis interrogatus quęcũq; postea dicat cõclusionem:oportet autem interrogare nõ tanq̃ necessarium sit propter

interrogata: sed quoniam dicere necessarium illa dicē ti, & uere dicere, si uere sint inexistentia. Quoniam autem ex necessitate insunt circa unumquodq; genus: quæcunq; per se insunt & secūdum ꝙ unumquodq;: manifestum ꝙ de his quæ per se sunt, sunt scientiales demonstrationes & ex talibus suut: accidentia.n.non necessaria: quare non necesse est conclusionem scire propter quid est, neq; si semper esset, non per se autē: ueluti per signa syllogismi: quod.n.per se, non per se sciet, neq; propter quid: propter quid autem scire est ꝑ causam scire. ¶ Propter ipsum igitur oportet & medium tertio, & primum medio inesse. Nō igitur est ex alio genere transcendentem monstrare ut geometricum arithmetica. ¶ Tria enim sunt q̄ sunt in demonstrationibus unū conclusio demonstrata: hoc autē est: quod inest generi alicui per se: unū autē dignitates: dignitates autē sunt ea, ex quibus. Tertium genus subiectum: cuius passiones & per se accidentia declarat demonstratio. ¶ Ex quibus quidem igitur demonstratio, contingit eadem esse: quorum autem genus alterum quemadmodum arithmeticæ & geometriæ: non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus: nisi magnitudines numeri sint: hoc autem ut contingit in quibusdam posterius dicetur. ¶ Arithmetica uero demōstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & aliꝫ consimiliter: quare aut simpliciter necesse est idē esse genus, aut aliquo modo: si debet demonstratio transcēdere: aliter uero, ꝙ impossibile, manifestum: ex eodē.n.genere necesse est extrema & media esse: nāq; si non per se accidētia erunt. Propter hoc geometriæ nō licet monstrare: ꝙ contrariorum una est scientia: sed neq; ꝙ duo cubi cubus neq; alii scientiæ, quod alterius: nisi quæcūq; ita se habent inter se: ut sit alterum sub altero; ut perspectiua ad geometriam, & harmonica ad arithmeticen. Neq; si q̄d inest lineis, nō secundū ꝙ lineæ, & secūdū

Tex. 19.

Demōstrationēs ex iis quæ per se sunt, & ex ꝑpetuis eē. Cap. 7.

Tex. 20.

ꝙ ex principiis propriis:ut ſi recta pulcherrima linea-
rum:aut ſi in contrarium ſe habet circunferentiæ, non
enim ſecũdum ꝙ proprium genus ipſorum eſt:ſed ſe
cundũ ꝙ cõmune aliquod eſt. Manifeſtũ autẽ, & ſi
Tex.21. fuerint propoſitiones uniuerſaliter:ex quibus eſt ſyllo
giſmus:ꝙ neceſſe & cõcluſionẽ ꝑpetuã eſſe huiuſce-
modi demonſtrationis,& ut ſimpliciter dicã demon-
ſtrationis:nõ eſt igitur demõſtratio corruptibiliũ,neq;
ſcientia ſimpliciter,ſed ita,ſicut ſecundũ accidens,quo
Tex.22. niam non *uniuerſalis ipſius eſt,ſed aliquãdo & quo-
als ul'r. dãmodo. Quando autem fit:* neceſſe eſt alteram
Aliqui co-di. addunt talis. non uniuerſalem eſſe propoſitionem & corruptibilẽ:
corruptibilẽ qdem,quoniã & cõcluſio,exiſtente:*nõ
Aliqui co di. addunt ꝓpoſitione uniuerſalem autẽ:qm̃ hoc quidem erit illud uero non
erit,in quibus:quare non eſt ſyllogizare uniuerſaliter:
ſed quod nunc. Cõſimiliter autem ſe habet & circa
definitiones:quoniã definitio ut eſt principium demõ
ſtrationis,aut demonſtratio poſitione differens aut cõ
cluſio quædã demonſtrationis. Eorũ uero,quæ ſæ-
pe fiunt demõſtrationes,& ſcientiæ,ut lunæ defectus:
manifeſtũ ꝙ ſecundũ ꝙ quidẽ tales ſunt,ſemper ſunt:
ſecundũ ꝙ uero nõ ſemper,ſecundũ partem ſunt:quẽ
Tex.23. admodum autẽ defectus,cõſimiliter aliis. Quoniã
autem manifeſtum,ꝙ unumquodq; demonſtrare non
eſt,niſi ex uniuſcuiuſq; principiis:ſi quod monſtratur,
inſit ſecundũ ꝙ illud non eſt ſcire hoc. Et ſi ex ueris
& indemonſtrabilibus monſtratum ſit,& immediatis:
eſt.n.ſic monſtrare:quemadmodum Bryſo quadratu-
ram:ſecundũ cõmune enim monſtrant tales rationes:
quod & alteri inerit:quocirca & in aliis coaptabuntur
rationes non cognatis:igitur nõ ſecundũ ꝙ illud ſcit,
ſed ſecundũ accidens:neq;.n.coaptari poſſet demon-
ſtratio & in aliud genus. Vnumquodq; autẽ ſcimus
non ſecundum accidens:quando ſecundum illud co-
gnoſcamus,ſecundũ ꝙ ineſt ex principiis illius ſecun-
dũ ꝙ illud:ut duobus rectis æquales habere: cui ineſt

per se, quod dictum est, ex principiis huius. Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est mediũ in eadem cognatione esse: si uero non, sed quemadmodũ harmonica per arithmeticam: talia autem monstrantur quidem similiter, differunt uero: ipsum enim quod alterius scientiæ: subiectũ nanq; genus alterum: ipsum uero propter quid superioris: cuius per se passiones sunt: quare & ex his manifestum: quod non est demõstrare unũquodq; simpliciter, nisi ex uniuscuiusq; principiis. Sed horum principia habent cõmune: si uero manifestum est hoc: manifestum & quod non est uniuscuiusq; propria principia demõstrare: erũt enim illa omnium principia, & scientia illorum domina omnium: & nanque magis scit, qui ex superioribus causis scit: ex prioribus enim sciuit cum ex non causatis sciat causis: quare si magis sciuit, & maxime: & si scientia illa esset, & magis & maxime. Demõstratio autẽ non coaptatur in aliud genus: nisi, ut dictum est, geometricæ in mechanicas, aut perspectiuas, & arithmeticæ in harmonicas. Difficile autẽ est cognoscere, si sciuit, aut non: difficile est.n. cognoscere, si ex uniuscuiusque principiis scimus aut non: quod est scire: existimamus autem, si habeamus ex ueris quibusdam syllogismum & primis scire: hoc autem non est, sed oportet primis cognata esse. Dico autem principia in unoquoque genere hæc: quæ quòd sunt, non contingit monstrare: quid igitur significant & prima & quæ ex his, accipitur: quòd autem sunt, principia quidem necesse est accipere, alia uero monstrare, ut quid unitas, aut quid rectum, & triangulum esse aut unitatem accipere & magnitudinem, altera uero monstrare. ¶ Sunt autem, quibus utuntur in demõstratiuis scientiis, alia quidem propria uniuscuiusq; scientiæ, alia uero communia. communia autem secundum proportionem: quoniã utile utiq; quãtum in eo, quod sub scientiã est, genere propria quidem, quẽadmodum lineam esse talẽ & re-

Tex. 24.

De principijs cũ magis cõibusq;, cũ proprijs ac additis. Cap. 8

ctum communia uero,ut si ab æqualibus æqualia au-ferantur,quòd æqualia sunt reliqua: sufficiens autem est unumquodque horum,quantum est in genere:idem n.faciet,& si non de omnibus acceperit,sed in magnitudinibus solum,arithmetico autem in numeris. ¶ Sūt autem propria quidem,& quæ accipiuntur esse. Circa quæ scientia speculatur inexistentia per se, ueluti unitates arithmetica,geometria uero puncta & lineas: hæc enim accipiunt esse & hoc esse:horū autem passiones per se:quod quidem significat unaquæque accipiunt,ueluti arithmeticam, quod quid impar aut par, aut quadrangulum,aut cubus:geometria uero,quid ir rationale,aut refrangi, aut concurrere: quòd autem sunt,monstrant & per communia & ex demonstratis,
Tex.25. & astrologia consimiliter. Omnis enim demonstratiua scientia circa tria est:& quæcunque esse ponuntur: hæc autem sunt,genus:cuius per se passionum est spe culatiua:& communia,quæ dicimus dignitates:ex qui bus primo demōstrant,& tertium passiones, quarum quid significat unaquæq; accipit,nōnullas tamen sciētias nihil prohibet,quædam horum despicere, ut genus non supponere esse,si sit manifestum,quòd est,nō enim similiter planum,quòd numerus est,& quòd frigidum & calidum & passiones non accipere, quid significāt,si sint planæ, quemadmodum neque cōmunia non accipit,quid significant,hoc quod est, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum,sed nihil minus natura tria hæc sunt,circa quod monstrat,& quæ mōstrat,& ex quibus. Non est autem suppositio neque petitio,quod necesse est esse propter ipsum, & uideri necesse,non enim ad extrinsecam rationem demonstratio,sed ad eam,quæ in anima,quoniam neque syllogismus,semper enim est instare ad extrinsecam rationem,sed ad intrinsecam rationē,non semper. Quæcunque igitur monstrabilia existentia accipit ipse nō mōstrans,hæc quidem,si apparentia discenti accipiat,sup-
ponit,

ponit, & sunt non simpliciter suppositio, sed ad illum solum, si uero, aut nulla inexistente opinione, aut & contraria inexistente accipiat idem, petit. Et hoc differunt suppositio & petitio. Est enim petitio, quod sub contrarium est addiscentis opinioni, aut quod aliquis demonstrabile existens accipiat, & utatur non monstrans, termini quidem igitur non sunt suppositiones, neq; enim esse aut non esse dicunt, sed in propositionibus suppositiones, terminos autem solū intelligere oportet, hoc autem non est suppositio, nisi & ipsum audire suppositionem aliquis esse dicat, sed quibuscunq; existentibus, eo ꝙ illa sunt, fit conclusio. Neq; geometra falsa supponit, quemadmodum quidam asserue re dicentes, ꝙ non oportet falso uti, geometram uero mentiri dicentem, pedalem non pedalem, aut rectam scriptam, non rectam existentem, geometra uero nihil cōcludit eo, ꝙ hæc est linea, quam ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenduntur. Præterea petitio & suppositio omnis, aut ut totum, aut ut in parte, definitiones uero neutrum horum. Species quidem igitur esse, aut unum aliquid præter multa, non necesse, si demonstratio erit, esse quidem igitur unum de multis uerum dicere, necesse est, non enim erit uniuersale, nisi hoc sit, si autem uniuersale non sit, medium non erit, quare neque demonstratio, oportet igitur aliquid unum & idē in pluribus esse non æquiuoce. Non contingere autem simul affirmare & negare, nulla accipit demonstratio, nisi oporteat monstrare & conclusionem sic, monstratur autem accipientibus primum de medio, quod uerum, negare autem nō uerum, medium autem nihil differt esse & non esse accipere, consimiliter autem & tertiū, si enim datū est, de quo hominem uerum dicere, si & nō hominem uerū, sed si solum hominem animal esse omne, non animal autem non erit enim uerum dicere Calliam, si & nō Calliā, tamen animal, nō animal autem non causa autem, quoniam primum non solum

Vide p hoc primo priorum sec. 3. seu ca. 24.

Tex. 26.

de medio dicitur, sed & de alio, eo quod est in pluribus, quare neque si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt. Omne autem affirmare aut negare demonstratio ad impossibile accipit, & hæc neque semper uniuersaliter, sed quantum sufficiens est, sufficiens autem est in genere, dico autem in genere, ut circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictū est & prius. Communicant autem omnes scientiæ sibi inuicem secundum communia, communia autem dico, quibus utuntur tāquam ex his demōstrantes, sed non de quibus monstrant neque quod monstrant, & dialectica omnibus; & si aliqua uniuersaliter tētet monstrare communia, ut quod omne affirmare aut negare, aut quod æqualia ab æqualibus, aut talium nonnulla. Dialectica uero non est ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius unius, non enim interrogaret, demonstrantem enim non est interrogare, eo quod oppositis existentibus non monstratur idem, monstratum est autem hoc in iis, quæ de syllogismo. Si uero idē est interrogatio syllogistica & propositio contradictionis: propositiones autē secūdum unamquāque scientiam, ex quibus est syllogismus secundum unamquāque scientiam: esset utique aliqua interrogatio scientialis: ex quibus, qui secūdum unamquanque proprius fit syllogismus. Planū igitur, quod nō omnis interrogatio geometrica esse posset, neque medicinalis: similiter autem & in aliis, sed ex quibus, aut mōstratur aliquid, de quibus geometria est: aut ex eisdem monstratur geometriæ, quēadmodum perspectiua: cōsimiliter autem & in aliis: & de his quidē & rationē subiiciēdum ex geometricis principiis & conclusionibus. De non geometricis uero principiis & conclusionibus, rationem non subiicendū geometræ inquantum geometra: cōsimiliter autem & in aliis sciētiis: neque igitur omnem interrogationē unusquisque sciētificus interrogare debet: neque omne interrogatū respōdere de unoquoque, sed quæ secūdū scientiā

Tex. 27.

Cuiusque disciplinæ proprias accōmodatasque esse interrogationes Cap. 9.

determinata sunt,si autem disputabit cum geometra,in quantum geometra sic manifestum quod & bene,si ex his aliquid monstret, si autem non, non bene. Planum autem quod neque redarguit geometram,nisi secundum accidens: quare non esset in non geometricis de geometria disputandum:latebit enim male disputans: consimiliter autem & in aliis scientiis se habet. Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes,sunt ne igitur & non geometricæ:& iuxta unamquamque sciētiā, quæ secūdū ignorantiā ✱ qualecūque geometricæ sunt? & utrū secūdū ignorantiā syllogismus,qui ex oppositis syllogismus,aut paralogismus,secundū geometriā uero,aut ex alia arte,ut musica est interrogatio nō geometrica de geometria,coalternas uero cōcidere existimare,geometrica quodāmodo & nō geometrica alio modo. Duplex enim hoc.quemadmodū ✱ irrhythmicum,& alterū quidem non geometricum eo, quod non habet,quemadmodum irrhythmicum,alterū uero,eo, quod male habet,& ignorantia hęc,& quę ex talibus principiis contraria. In mathematicis uero non est similiter paralogismus,quoniam medium est semper,quod duplex,de hoc enim omni & hoc rursus de alio dicitur omni, quod autem prædicatur non dicitur omne, hæc autē sunt,ac si intellectione uiderentur,in rationibus uero latet, nunquid omnis circulus figura? si uero scripserit,planū,quid autē carmina circulus? manifestū, quod non sunt. ✱ Non oportet autē instātiam in ipsum ferre:si sit propositio inductiua,quemadmodum enim neque propositio est,quæ non est in pluribus,non enim erit in omnibus,ex uniuersalibus autem syllogismus, planum quod neque instantia, eædem enim propositiones & instantię,quam enim fert instantiam,hæc fieri posset propositio aut demonstratiua, aut dialectica. Contingit autem quosdam nō syllogistice dicere eo,quod ex utrisque consequentia accipiunt,quemadmodum & Cęneus facit,quod ignis in multiplicata proportione,

Tex.28.

al's quā nā τὴν ποίαν ἢ τὴν ποίαν.

τὸ ἄρρυθμον absque rhythmo & forma.

Tex.29.

Vide primo elēchorum.cap.9

Fortassis locum hūc itelligere poteris ex uerbis Ari. 2. top. nō longe a principio: quādo ait, āplius ꝓpositionē facierē sibi ipsi īstare.

etenim ignis celeriter gignitur, ut ait, & hæc est proportio, sic autem non est syllogismus, nisi celerrimam proportionem sequatur multiplex, & ignem celerrima in motu proportio, aliquando quidem enim non contingit syllogizare ex acceptis, nonnunquam uero contingit: sed non uidetur. ¶ Si autem impossibile esset, ex falso uerum monstrare, facile utiq; esset resoluere: conuerteretur enim ex necessitate: sit enim a, ens: hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui, quòd sunt, ut b, ex his itaq; monstrabo: quòd illud est. ¶ Conuertuntur autem magis quę sunt in mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, sed definitiones: sed & hoc differunt ab iis, quæ sunt in disputationibus: augentur autem non per media, sed eo, quòd assumunt: ut a, de b, hoc autem de c, rursus hoc de d, & hoc in infinitum: & in latus, ut a, & de c, & de e, ut est numerus quantus uel & infinitus: hoc in quo a, impar numerus quantus, in quo b, numerus impar, in quo c, est igitur a, de c, & est par quantus numerus in quo d, par uero numerus in quo e, est igitur a, de e. Quòd uero differt & propter quid scire, primum quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter uno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus: non enim accipitur prima causa, scientia uero ipsius propter quid secundum primam causam. Alio autem si per immediata quidē, sed non per causam: sed per notius eorum, quæ conuertuntur, nihil enim probibet eorum, quæ conuersim prædicantur, notius aliquando esse, quod est non causa, quare erit per hoc demonstratio, ut quòd planetæ prope: per id, quòd non scintillant. sit in quo c, planetæ, in quo b, non scintillare, in quo a, prope esse, uerum itaque b, de c, dicere, planetæ enim non scintillant. sed & a, de b, quod enim non scintillat prope est, hoc autem acceptum sit per inductionem aut per sensum, necesse igitur a, inesse c, quare demōstratum fuit, quòd planetæ prope sunt, hic igitur syllogismus non

Tex. 30. Demōstratione propter quid, & quod ē, cap. x.

ipsius propter quid,sed ipsius quod est,non enim propter non scintillare prope sunt, sed propterea quia prope sunt non scintillant. ¶ Euenit autem & per alterum monstrari alterum,& erit ipsius propter quid demonstratio.ut sit c planetæ,in quo b prope esse a non scintillare:inest itaq; & b ipsi c quare & ipsi c a,& a ipsi b non scintillare:& est syllogismus propter quid,accepta enim est prima causa. ¶ Rursus quemadmodum lunam monstrãt quod sphærica per augumenta, si enim quod ita augetur est sphæricũ,augetur autem luna:planũ quòd sphærica:sic igitur ipsius quid factus fuit syllogismus,econuerso autem posito medio ipsius propter quid,non enim propter augumenta est sphærica: sed quia est sphærica,accipit augumenta talia, luna in quo c sphærica in quo b augumentum in quo a in quibus autem media non conuertũtur,& est notius,quod non est causa,quod quidem monstratur,propter quid autem non. ¶ Amplius in quibus mediũ extra ponitur, etenim in his eius,quod est quòd,& nõ eius, quod est propter quid,est demõstratio,non enim dicitur causa, ut propter quid non respirat paries,quoniam non animal:si enim hoc non respirandi causa est,oporteret animal esse causam respirãdi,ut si negatio causa est ipsius non esse,affirmatio causa est ipsius esse,quemadmodũ si hoc,quod est,incommensurabilia esse calida & frigida eius,quod est non sanum esse,hoc, quod est,commensurabilia esse,eius,quod est sanum esse, consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse,negatio ipsius non esse,in iis autem,quæ sic assignata sunt,non contingit, quod dictum est,non enim omne respirat animal,syllogismus autem fit talis causæ in media figura,ut sit a animal,in quo b respirare, in quo c paries a igitur inest omni b omne enim respirans est animal,ipsi autem c nulli,quare neq; b c nulli,non itaq; respirat paries. Assimilantur autem tales causæ iis,quæ secundum excessum dicuntur,hoc autem est plus distans dicere me-

dium, ut illud Anacarsidis, quod in Scythis, non sunt tibicines: neque enim uites, secundum quidem igitur eandem scientiam & secundum mediorum positionem istæ differentię sunt eius, qui est quod ad eum, qui est propter quid. syllogismum. Alio autem modo differt ipsum propter quid ab ipso quod, eo quòd per aliam scientiam utrunque speculatur, talia autem sunt, quæcunque sic se habent inuicem, ut sit alterum sub altero, ut perspectiua ad geometriam, & mechanica ad stereometriam, & harmonica ad arithmeticam, & apparentia ad astrologicam, ferè autem uniuocæ sunt nonnullæ istarum scientiarum, ut astrologia & quæ mathematica & quæ nauifica, atque harmonica, & quæ mathematica & quæ secundum auditum. Hic enim quod quidem sensitiuorum est scire, propter quid uero mathematicorum, hi nanque habent causarum demonstrationes, & plerunque non nouerunt ipsum quod quemadmodum, qui uniuersale speculantur multotiens nonnulla singularium non nouere quia non aduertunt, sunt autem hæc, quæcunque cum alterum quid sint secundum substantiam utuntur formis, disciplinæ nanque circa formas sunt, non enim de subiecto aliquo geometrica sunt, si enim de subiecto aliquo geometrica sunt, sed non inquantum geometrica de subiecto. Se habet autem & ad perspectiuā, ut hæc ad geometriam, alia ad hanc, ut quod est de Iride: ipsum enim quod naturalis est scire, ipsum uerò propter quid perspectiui aut simpliciter, aut ✻ secundum mathema. Multæ autem & scientiarum non subinuicem ita se habent, ut medicina ad geometriam, quòd enim ulcera orbicularia tardius sanantur medici est scire, propter quid uero geometræ. Figurarum autem maxime scientialis est prima, mathematicæ nanque scientiæ per hanc demonstrationes fecunt, ut arithmetica & geometria & perspectiua, & ferè ut dixerim, quæcunque ipsius propter quid consi

κατὰ τὸ μάθημα secundum disciplinā.

Tex.31. Primā figurā maxime sciæ eē ut cōmodatū. cap.11.

derationem faciunt, aut enim omnino, aut ut plurimum & in plurimis per hanc figuram ipsius propter quid fit syllogismus. quare & propter hoc esset utique maxime scientialis, maxime nanque proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ipsius quid est scientiã per solam hãc uenari possibile, in media enim figura nõ fit affirmatiuus syllogismus, ipsius uero quid est scientia, affirmationis: in ultima autem, fit quidẽ, sed non uniuersaliter, ipsum autem quid est, uniuersaliũ est, non enim homo aliquo modo est animal bipes. Amplius hæc quidem illarũ nihil indiget, illę uero per hãc condensantur & augẽtur, quousque ad immediata uenerit. Manifestũ itaque, quod maxime ad sciendum propria est prima figura. Quemadmodum uero contingebat a, inesse b, indiuidue, ita & non inesse accidit. dico autem indiuidue inesse aut nõ inesse, nõ esse ipsorum mediũ, sic.n. nõ erit secundũ aliud inesse aut nõ inesse. ¶ Quando igitur aut a, aut b, in toto aliquo sit, aut & ambo, nõ contingit a, ipsi b, primo non inesse, sit enim a, in toto c, si igitur b, non est in toto c, contingit enim ipsum quidẽ a, esse in aliquo toto, ipsum uero b, non esse in hoc, syllogismus erit, quod a, ipsi b, nõ insit, si enim c, a, quidem omni, ipsi uero b, nulli a, nulli eorum, quæ b. Cõsimiliter autem & si b, in toto aliquo est, ut in d, ipsum nanque d, omni b, inest, ipsi autẽ a, nulli ipsum b * quare ipsum a, nulli eorum, quæ b, inerit per syllogismum, eodẽ pacto mõstrabitur & si ãbo in toto aliquo sunt. Quod autem cõtingit ipsum b, non esse in quo toto est a, aut rursus a, in quo est b, manifestũ ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad seinuicem; si enim nullum eorum, quæ sunt in a, c, d, coordinatione de nullo prædicatur eorum, quæ sunt in b, e, f, ipsum uero a, in toto est h, coordinato existẽti, planum quod b, non erit in h, commutarentur enim coordinationes, consimiliter autem & si b, in toto aliquo est. Si uero neutrum sit in toto nullo, non insit autem a, ipsi b, ne-

* a. l. ipsum autẽ a, nulli c.

cesse, est indiuidue non inesse, si enim erit aliquod medium necesse alterum ipsorum in toto aliquo esse, aut enim in prima figura, aut in media erit syllogismus, si quidem igitur in prima, b erit in toto aliquo, affirmatiuam nanq; oportet, quæ ad hoc propositionem fieri, sin autem in media utrum cōtigerit, ad utraq; enim accepto priuatiuo, efficitur syllogismus, ambabus uero negatiuis existentibus, non erit. planum itaq;, quod cōtingit aliud * alii inesse indiuidue, & quando contingit, & quomodo diximus. Ignorantia uero quæ non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syllogismū fit. Hæc autem in primo quidem inexistentibus aut nō inexistentibus contingit dupliciter, aut enim quando simpliciter existimet inesse aut non inesse, aut quando per syllogismum accipiat suspicionem. Simplicis quidem igitur suspicionis simplex est deceptio, eius uero, quæ est per syllogismum, plures. Nō misit enim a nulli eorum, quæ b indiuidue, si igitur syllogizet a inesse ipsi b medium accipiens c deceptus erit per syllogismum. Contingit quidem igitur utrasq; propositiones esse falsas, contingit autem alteram solum, si. n. neq; a nulli eorum, quæ c insit, neque c nulli eorum, quæ b assumpta uero fuerit utraq; econuerso, ambæ falsæ erunt. Euenit autem ita se habere c ad a & b ut neq; sub a sit, neq; uniuersaliter in b impossibile nāq; b esse in toto aliquo, dicebatur enim a primo ipsi non inesse, a uero non necesse omnibus entibus inesse uniuersaliter, quare ambæ falsæ. ⌈ Sed & alteram contingit ueram accipere, nō tamen utram uolueris, sed a c. c b nanq; propositio semper falsa erit, eo q ipsum b in nullo sit, a c uero euenit, quemadmodum si a & ipsi c & ipsi b insit indiuidue, quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrū in neutro erit. Differt autem nihil neq; si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur inexistendi & per hæc & ita fit solum, non

a. l. aliquid aliud.

Tex. 32. De ignorātia & syllogismo imperitiæ eorū q primo īmediateq; īsunt. ca. 12

enim erat in alia figura inexistendi syllogismus. Quę uero est non existendi & in prima fit & in media figura. Primum itaq; dicamus quot modis in prima fit, & quomodo se habentibus propositionibus. Contingit quidem igitur utrisq; falsis existentibus, quemadmodum si a,& ipsi c,& ipsi b. insit indiuidue. Si enim acceptum fuerit a quidem nulli c, c uero omni b, falsę erũt propositiones. ¶ Contingit autem & altera falsa existẽte, & hac utrauis, euenit enim a c quidem ueram esse, c b uero falsam, a c quidem ueram, quoniam nõ omnibus entibus inest a, c b uero falsam, quoniam impossibile est c inesse ipsi b cui nulli inest a, non enim amplius uera erit a c propositio, simul autem si & ambæ sunt ueræ, & conclusio erit uera. ¶ Sed & c b contingit ueram esse, altera existente falsa, quemadmodum si b & in c & in a est, necesse enim alterum sub altero esse, quare si acceperit a nulli eorum quæ c inesse, falsa erit propositio. Planum igitur, quòd altera falsa existente & utrisq;, erit falsus syllogismus. In media autem figura, totas quidem esse propositiones ambas falsas, non contingit, quando enim a omni b insit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri uero nulli inerit, oportet autem sic accipere propositiones, ut huic quidem insit, illi uero non insit, si quidem erit syllogismus, si igitur sic acceptæ falsæ. Planum quòd ecõtrario ecõuerso se habebunt, hoc autem impossibile. In aliquo uero utranq; nihil prohibet falsam esse, quemadmodum si c & a & b alicui insit, si enim a quidem omni acceptum fuerit inesse, b uero nulli, falsæ quidem ambæ propositiones, non tamen totæ, sed in aliquo, & econuerso autem posito priuatiuo, consimiliter. Alteram uero falsam esse & utrauis, contingit, quod enim inest a omni, & b inest. Si igitur acceptum fuerit ipsum c inesse quidem toti, a toti uero b non inesse c a quidem uera erit, b c autem falsa.
Rursus, quod b quidẽ nulli inest, neq; a omni inerit, Tex.6.

si enim ipsi a, & ipsi b, sed non inerat, si igitur acceptum fuerit c, a, quidem toti inesse: b uero nulli, b, c, quidem propositio, uera, altera autem falsa. Consimiliter uero & transposito priuatiuo, quod enim nulli inest a, neque b, nulli inerit, si igitur acceptum fuerit c, a, quidem toti non inesse, a, c, quidem propositio uera erit, altera autem falsa. Et rursus quod omni b, inest, accipere inesse nulli a, falsum. necesse enim, si b, omni & a, alicui inesse, si igitur acceptum fuerit c, inesse quidem omni b, nulli uero a, c, b, quidem uera erit, c, a, autem, falsa. Planum igitur, ꝙ & ambabus existentibus falsis, & altera solum, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis. In his uero, quæ insunt non indiuidue, aut non insunt. quando quidem per proprium mediũ efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambæ falsæ esse propositiones, sed eam solum, quæ est ad maius extremum: dico autem propriũ medium, per quod fit contradictionis syllogismus. Insit enim a, ipsi b, per medium c. Quoniam igitur necesse est c, b, affirmatiuã accipi, cum sit syllogismus. Planum ꝙ semper hæc erit uera: non enim cõuertitur: a, c, uero falsa: hac. n. cõuersa contrarius fit syllogismus. Consimiliter autẽ & si ex alia coordinatione acceptum fuerit mediũ, ut d, licet in toto, a, sit, & de b, omni prædicetur: necesse enim d, b, quidẽ propositionem manere, alterã uero cõuerti: quare hæc qdem semper uera, illa autem semper falsa: & quasi talis deceptio eadẽ est ei, quæ est per propriũ medium. Si uero nõ per proprium mediũ efficiatur syllogismus: quãdo sub a, quidẽ sit medium, ipsi uero b, nulli insit: necesse est falsas esse ambas: accipiendæ nãq; sunt econtrario, ꝗ se habent, propositiones: si debet syllogismus fieri: sic autẽ acceptis, ambæ efficiuntur falsæ: quemadmodũ si a, quidem toti d, inest: d, uero nulli eorũ, quæ b, his. n. cõuersis, syllogismus erit: & propositiones ambæ falsæ. Quãdo uero mediũ nõ sit sub a, ut d, a, d, qdem uera erit, d, b, au-

De syllogismo ipiciæ eorũ ꝗ insunt mediate, ca. 13

tē falsa: nam a/d/quidem uera: quoniā nō erat in a/ipsum d.d/b/autem falsa: quoniam si esset uera, & cōclusio uera esset: sed erat falsa. Sed cum per mediā figurā efficitur deceptio, ambas qdem non cōtingit falsas esse propositiones totas: cum.n.sit b/sub a/nihil cōtingit huic qdem omni, illi uero nulli inesse, queadmodū dictū est & prius. Alterā autem euenit & utrālibet, si enim c/& a/& b/ insit: si acceptum fuerit, ipsi quidem a/inesse, ipsi uero b/nō inesse: a/c/quidē uera erit, altera autē falsa. Rursus si acceptum fuerit c/ipsi quidem b/inesse a/uero nulli b/c/quidem uera erit, altera aūt falsa. ¶ Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictū est, quando & per quæ erit deceptio. ¶ Sin autem affirmatiuus, quando quidem per propri ūmediū impossibile ambas esse falsas: necesse est enim c/b/manere, si quidē erit syllogismus, quemadmodū dictum est & prius: quare c/a/semper erit falsa: hęc.n.est quæ cōuertitur. ¶ Cōsimiliter autē & si ex alia coordinatione accipiatur medium: queadmodum dictū est & in priuatiua deceptione: necesse enim d/b/ quidem manere, a/d/autē cōuerti: & deceptio eadē est ei quæ prius. ¶ Quando autē non per proprium: si d/quidem sit sub a/hæc quidē erit uera, altera autem falsa: euenit enim a/pluribus inesse, quæ nō sunt sub se inuicē: si uero nō sit d. sub a/planum quidem, ꝙ hæc semper erit falsa: affirmatiua nanq; accipitur: d/b/uero contingit & ueram esse & falsam: nihil.n.prohibet a/quidem nulli d/inesse: d/uero ipsi b/omni: ut animal scientiæ: scientiā autem musicæ: neq; rursus si neq; a/nulli eorū, quæ d/neque d/nulli eorum, quæ b. Manifestum igitur; ꝙ non existente medio sub a/& ambas euenit falsas esse, & utram uolueris. ¶ Quot igitur modis, & per quæ euenit fierit deceptiones, quæ secundū syllogismū, & immediatis, & in iis, quæ per demonstrationē, manifestum. Planum autem & ꝙ siquis sensus defecit, necesse & sciētiam aliquā defecisse: quā impossibile est

Tex.33. Sēsu a natura deficiēte, sciam

quoque propriorũ sensibilium illius deficere.ca.14.

accipere:siquidem addiscimus,aut inductione,aut demonstratione:est autem demõstratio:ex uniuersalibus inductio uero ex iis,quæ secundum partem:impossibile autem uniuersalia speculari nisi per inductionem, quoniam & quæ per abstractionem dicuntur,erunt per inductionem nota,si quis uoluerit nota facere: quomodo insunt unicuique generi nonnulla,& si non separabilia sunt:secundum quòd tale * hoc unumquodque: inducere autem non habentes sensum,impossibile,singularium nanque sensus est,non enim contingit accipere ipsorum scietiam,neque enim ex uniuersalibus sine inductione,neque per inductionem sine sensu.

als quale hoc.

Tex.34. Ex quot & qualibus constet syllogismus, & an sursum deorsumve fiat in infinitũ abitio. cap.15.

Est autem omnis syllogismus per tres terminos,& qui monstrare potest,quòd a/inest ipsi c/eo quòd inest ipsi b/& hoc ipsi c.Priuatiuus autem alteram quidem propositionem habens,quòd aliud quid alii inest:alteram uero,quòd non inest. Manifestum igitur quòd principia & quæ dicuntur suppositiones hæ sunt, accipientem enim hæc, ita necesse est monstrare,ut quòd a/inest ipsi c/per b. Rursus uero quòd a/ipsi b/per aliud medium,& quòd b/ipsi c/consimiliter. Secundum opinionem igitur syllogizátibus & solum dialecticæ planum,quòd hoc solum considerandum,si ex quibus contingit probabilissimis fit syllogismus, quare & si est aliquid in ueritate eorum, quæ sunt a/b/medium,uidetur autem non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialecticæ. Ad ueritatem autem ex iis, quæ insunt oportet considerare, se habet autem sic,quoniam est quod ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens, dico autem secundum accidens,ut album aliquando illud dicimus esse hominem, non similiter dicentes & hominem album,hic quidem enim non alterum aliquid existens album est,album uero, quoniam accidit homini esse albo,sunt itaque nonnulla talia, ut per se prædicentur. Sit igitur c/tale,quod ipsum quidem non amplius insit alii,huic autem ipsum b/primo, & non est aliud in

termedium,& rursus ipsi e/f/consimiliter,& hoc ipsi b. An igitur hoc necesse est stare, aut contingit in infinitum ire? ¶ Et rursus si de a/quidem nihil prædicatur per se,a/uero ipsi h/inest primo, intermedio autem nulli priori,& h/ipsi g/& hoc ipsi b/an & hoc stare necesse est,aut & hoc contingit in infinitum ire? differt autem hoc à priori tantum,quoniam hoc quidem est,an contingit incipienti à tali: quod nulli inest alteri:sed aliud illi:sursum in infinitum ire,alterû uero incipientem à tali:quod ipsum quidem de alio,de illo autem nihil prædicatur,deorsum considerare: si contingit in infinitum ire. ¶ Amplius ea quæ in intermedio an contingit infinita esse determinatis extremis, dico autem, ueluti,si a/ipsi c/inest,medium uero ipsorum b/ipsius uero b/& a/altera:horum autem altera,an & hæc in infinitum contingit ire: aut impossibile? est autem hoc considerare idem,& si demonstrationes in infinitum uadût:& si est demonstratio omnis, aut ad seinuicem terminantur. ¶ Consimiliter autem dico & in priuatiuis syllogismis ac propositionis,ut a/inest b/nulli,aut primo,aut erit aliquid medium:cui priori nõ inest,ueluti si ipsi g/quid b/inest omni:& rursus alii adhuc priori hoc,ut si ipsi h/quod g/omni inest: in his etenim aut infinita: quibus non inest prioribus,aut stant. ¶ In iis uero:quæ conuertuntur non similiter se habet:non est enim in iis,quæ retrouersum prædicantur,de quo primo prædicatur:aut ultimo,omnia enim ad omnia hæc consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur: siue utraque sunt quæ dubitãtur:infinita,prçterquam quòd si non similiter contingit conuerti:sed hoc quidem: ut accidens,illud uero ut prædicamentum. Quòd igitur intermedia non contingit infinita esse, si deorsum & sursum stant prædicamenta,manifestum:dico autem sursum,quæ in magis uniuersale: deorsum uero, quæ in id,quod secundum partem:si enim a, prædicato de f/infinita intermedia in quibus b/planum quòd contin

Determinatis extremis, sũmo imoq; media nõ esse infinita. cap.16.

gere posset, ut & ab a, deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequam enim in f, deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab f, sursum infinita antequã ad a, deueniatur: quare si hæc impossibilia: & a, & f, impossibile infinita esse media, neque enim si quis diceret, quòd alia quidem sunt ipsorũ a, b, c, contigua * inuicem, ut non sit medium, alia uero non est accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero eorum, quæ b, erit ad a, aut ad f, aut infinita media, aut non, à quo utique primum infinita, siue statim, siue non statim, nihil differt, quæ enim post hæc, infinita sunt. Planum autem & in priuatiua demonstratione, quòd stabitur, siquidem in prædicatiua statur ad utraque, sit enim non contingens, neque sursum ab ultimo in infinitum ire, dico autem ultimum, quod ipsum quidem alii nulli inest, illi uero aliud, ut f, neque à primo in ultimum dico autem primum, quod ipsum quidem de alio, de illo uero nihil aliud, si utique hæc sunt, & in negatione stabitur, tripliciter nanque monstratur non inexistens, aut enim cui quidem ipsum c, b, inest omni, cui uero ipsum b, ipsum a, nulli, ipsius itaque b, c, & semper alterius distantiæ, necesse est progredi ad immediata prædicatiua nanque est hæc distantia, alterum uero manifestum, quòd si alii non inest priori, ut ipsi d, hoc oportebit ipsi b, omni inesse, & si rursus alii priori ipso d, non inest, illud oportebit ipsi d, omni inesse, quare quoniam, * quæ sursum est, uia stat, & quæ deorsum stabit, & erit aliquid primo cui non inest, f Rursus si b, quidem omni a, ipsi uero c, nulli ipsum a, eorum. quæ c, nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum quòd aut per superiorem modum monstrabitur, aut per hunc aut tertium. Primus igitur dictus fuit, secundus uero monstrabitur, sic autẽ utiq; monstraret, ut q; d, ipsi quidem b, omni inest, si uero c, nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi b. Et rursus si hoc ipsi c, non inerit, aliud ipsi d, inest, quod ipsi c, nõ inest, igitur quoniam

ἐχόμενα cõsequẽtia

Propositionis negatiuę mediatę media, quibus reuocetur ad immediatam, nõ eẽ infinita. cap. 17.

2. l. q̃ deorsum est uia stat, & q̃ sursũ stabit

inesse semper superiori stat, stabit & nõ inesse. ❡ Tertius uero modus fuerat, si a quidem b omni inest, ipsum uero c non inest: nõ omni inest c cui a. Rursus uero hoc, aut per superius dicta, aut similiter mõstrabitur, illo quidem itaque modo statur. sin autem sic, iterum accipitur b inesse ipsi e cui ipsum c non omni inest, & hoc rursus consimiliter. Quoniam autem suppositum est stari & deorsum, planum ꝙ stabit & c non inexistẽs. ❡ Manifestum autem ꝙ & si non una uia monstraretur, sed omnibus, aliquãdo quidẽ ex prima figura, aliquãdo autẽ ex secũda, aut tertia: ꝙ & sic stabitur, finitæ enim sunt uiæ: finita autem finities necesse est finita esse omnia. Quòd igitur in priuatione, si quidem & in eo quod est inesse, statur, manifestum. Quod autem in illis, logice quidem speculãtibus ita manifestum: in iis quidem, quæ in eo, quod est quid prædicantur, planum: si enim est definire, aut si cognoscibile ipsum ꝙ quid erat esse: infinita uero non est pertransire, necesse est terminata esse, quæ in eo, quod est quid, prædicantur. Vniuersaliter autẽ sic dicimus, est enim dicere uere, album ambulare, & magnũ illud lignum esse, & rursus lignum magnum esse, & hominẽ ambulare, alterum itaq; est ita dicere, & illo modo: quãdo enim albũ esse dixero lignũ, tunc dico, ꝙ cui accidit albo esse, lignũ est, sed non tanquã ipsum albũ sit, quod ligno subiicitur: neq; etenim album existens, neq; quod album aliquid factum fuit lignum: quare non est, nisi secundum accidens: quãdo autem lignũ album esse dixero, nõ ꝙ alterum quid est album: illi uero contingit ligno esse: ueluti quando musicum album esse dixero: tũc enim quòd homo albus est, cui contingit esse musico, dico: sed lignum est subiectum: quod & fiebat non alterum quid existens: quam quod lignum, aut lignum quoddam, si itaque oportet nomina ponere, sit quidẽ ita dicere prædicare illo uero modo aut nequaquam prædicare, aut prędicare quidem non simpliciter, secundum accidens autem præ-

Tex. 35. Propositionis affirmatiuæ mediatæ mediæ nõ esse infinita. ca. 15.

dicare,est autem,ut quidem album,quod prædicatur, ut uero lignum,de quo prædicatur, supponatur itaq; prædicatum prædicari semper de quo prædicatur simpliciter,sed non secundum accidens:sic enim demonstrationes demõstrant:quare aut in eo,quod est quid, aut quod quale,aut quãtum,aut ad aliquid,aut faciẽs, aut patiens,aut ubi,aut quãdo,cum unum de uno prędicatum fuerit. Amplius substantiam quidem significantia,quod illud,aut quod illud aliquid significant, de quo prædicantur,quæcunq; uero non substantiam significant,sed de alio subiecto dicuntur,quod nõ est, neque quod illud,neque quod illud aliquid,accidentia:quemadmodum de homine album : non enim est homo neque quod album,neque quod album quid, sed animal fortasse,homo enim est quod animal.quæcunq; uero non substantiam significant, oportet de aliquo subiecto prędicari,& non esse aliquid albũ,quod non alterum quid existẽs album est.Species.n. ualeãt, nanq; & *teretismata sunt,& si sunt,nihil ad sermonẽ sunt,demonstrationes enim de talibus sunt. Amplius si non est hoc huius qualitas,& illud huius, neq; qualitatis qualitas,impossibile est retrouersum prædicari inter se sic,sed uerum quidem dicere cõtingit,retrouersum autem prædicare uere non contingit. Vel.n.ut substantia * prædicabitur,ueluti si genus existens, aut differentia prędicati.Hæc autem monstrata sunt,q; nõ erunt infinita,neq; deorsum,neq; sursum,ut homo bipes,hoc animal,hoc autem alterũ,neq; animal de homine,hoc autem de Callia in eo,quod est quid,substãtiam enim omnem est definire talem,infinita uero nõ est pertransire intelligentem,quare neq; sursum,neque deorsum infinita,illam nanq; non erit definire, de qua infinita prædicantur,ut itaq; genera inter se non retrouersum prædicabuntur, erit enim ipsum quod ipsum quid. Neq; utiq; qualis aut aliorum nullum, si non secundum accidens prædicatũ fuerit,omnia enim hęc accidunt,

Ioan. Grã. τερετίσματα aũt uocãtur p̃cãtus citharedorũ quos in articulate canũt,vt expiari dissonantiam chordarũ: si secũdum cõueniẽtẽ melodię rationẽ extẽsæ sunt,vel al's ptrectatiões citharedorũ inarticulate,experientiæ gr̃a, dissonãtie chordarũ factæ Argyro.addit aut ut accidens. συμβέβηκε accíderũt.

accidunt,& de substãtiis prædicantur:sed certe, ꝙ neq; sursum infinita erunt:de unoquoq; nanq; prædicatur, quod utiq; significet,aut quale quid,aut quãtum quid, aut de talibus,aut quæ in substantia: hæc autem determinata sunt,& genera prædicamentorum determinata sunt:aut enim quale,aut quantum,aut ad aliquid,aut faciens;aut patiens,aut ubi:aut quando. Suppositum autem fuit unũ de uno prædicari: ipsa uero de ipsis:quęcunq; non quid sunt, non prædicari:accidentia nanq; sunt omnia:sed hæc quidem per se,illa autem secundũ alterum modum,hęc autem omnia de subiecto aliquo prædicari dicimus,accidens autem non esse subiectum aliquid,nihil enim talium ponimus esse,quod non alterum quid existens dicitur,sed ipsum aliis,:& alia quædam de utroq; neq; sursum itaq; unũ de uno, neq; deorsum inesse dicetur, de quibus enim dicuntur accidentia,quæcunq; in substantia uniuscuiusq;.hęc autem non infinita,sursum autem & hæc & accidentia utraq; non infinita,necesse igitur esse aliquid de quo primum aliquid prædicatur,& de hoc aliud & hoc stare,& esse aliquid quod non amplius neq; de alio priori, neq; de illo aliud prius prædicatur,unus igitur modus dicitur demonstrationis hic.¶ Amplius autẽ alius,si de quibus priora aliqua prædicantur, erit horum demonstratio, quorum autem est demõstratio,neq; melius euenit se habere ad ipsa,q̃ scire,neq; scire sine demonstratione, si autem hoc per hæc notum,hęc autem nõ nouimus, neq; melius nos habemus ad ipsa q̃ scire,neq; quod ꝑ hæc notum sciemus,si igitur est aliquid scire per demõstrationem simpliciter & non ex quibusdam , neq; ex suppositione,necesse est stare prædicationes intermedias,si.n.nõ stant,sed est semper supra assumpti,omniũ erit demonstratio.quare si infinita non euenit pertransire,quorum est demonstratio,hæc non sciemus per demonstrationem. si igitur neq; melius nos habemus ad ipsa,q̃ scire,non erit aliquid scire per demonstrationẽ

Tex.36. simpliciter, sed ex suppositione. Logice igitur ex his
quidē aliquis crediderit, de eo quod dictū est, resolutorie
uero per hæc manifestū breuius, quod neque sursum, neque
deorsum infinita prædicata contingit esse in demōstratiuis scientiis, de quibus consideratio est. demonstratio nanque eorum est, quæcunque per se insunt rebus, per se uero dupliciter. quæcūque etenim in illis insunt in eo, quod est quid, & quibus ipsa in eo, quod est quid inexistentibus ipsis, ut in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius, & rursus multitudo, aut diuisibile in ratione numeri inest, horū autē neutra contingit infinita esse, neque ut impar numeri, iterū enim in impari aliud esset, cui inerat inexistenti, hoc autem si est primū numerus inerit inexistentibus ipsi: si igitur non contingit infinita talia esse in uno, neque sursum erūt infinita, sed necesse utique omnia inesse ipsi primo, ut numero & illis numerum quare cōuertentia erunt, sed non supertendētia. Neque etiam quæcunque in eo, quòd est quid insunt, neque hæc infinita, neque enim esset utique definire. Quare si prædicata quidem per se omnia dicuntur: hæc autem non infinita, starent utique quæ sursum, quare & deorsum: si autem sic, & quæ in medio duobus terminis semper finita: si uero hoc, planum iam & demōstrationum quòd necesse est principiaque esse & non omnium esse demōstrationē, quod dicebamus quosdam dicere à principio si enim sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neque in infinitum iri potest: esse enim utrumuis horum, nihil aliud est, quàm esse nullā distantiam immediatā, & indiuisibilē, sed omnes diuisibiles: intro nāque proiiciendo terminum, sed non assumendo demōstratur, quod demonstratur, quare si hoc in infinitū contingit ire, contingeret utique duorum terminorū infinita in intermedio esse media: sed hoc impossibile, si stāt prædicamenta sursum & deorsum, Quòd autē stant, monstratū fuit, logice quidē prius, resolutorie uero nunc.

a.1. duorū terminorū fuerit utique finita.

Monstratis autē his, manifestū, ꝙ si aliquid idē duo bus insit, ut a, & ipsi c, & ipsi d, cum nō prædicetur alterū de altero, aut nullo modo, aut nō de omni, ꝙ non semper secūdū cōmune aliquid inerit: ut æquicruri, & gradato hoc: quod est duobus rectis æquales habere secundū cōe aliquod inest, secundū ꝙ.n. figura quędā inest, & nō secundū ꝙ alterū, hoc aūt nō semper ita se habet, sit.n. b, secūdū ꝙ a, ipsi c, d, inest. Planū igit, ꝙ & b, ipsi c, & d, secundū aliud cōe, & illud secūdū alterū: quare inter duos terminos infiniti utiq; inciderent termini: sed impossibile: secūdum igitur cōmune aliquid inesse non necessariū semper idem pluribus, siquidem erunt * immediata interualla. In eodem tamē genere & ex eisdem indiuiduis necesse est terminos esse: si qdē ipsum cōmune erit ex iis, quæ per se insunt: nō.n. erat ex alio genere in aliud transcendere quæ monstrā tur. ¶ Manifestum autē & ꝙ quando a, insit b, siquidem est aliquid mediū: est monstrare, ꝙ a, inest b, & elementa huius sunt hæc, & tot, quod media sunt: immediata nanq; propositiones elemēta sunt, aut omnes, aut uniuersales: si autem non est non amplius est demonstratio: sed hæc est uia, quæ in principia. Consimiliter autem & si a, ipsi b, non inest. si quidem est, aut mediū, aut prius, cui non inest, est demōstratio: si autem non, non est: sed principia & elementa tot sunt, quot termini: horū nanq; propositiones principia demonstrationis sunt: & quemadmodū nōnulla principia, sunt inde mōstrabilia: ꝙ est istud hoc & inest istud huic: ita & ꝙ non est istud hoc, neq; inest istud huic: quare hæc quidē esse aliquid, illa autem non esse aliquid, erunt principia. ¶ Quando autē opus sit mōstrare: accipiendū est: quod de b, prædicatur primo: sit c, & de hoc consimiliter a, & ita semper procedēti, nunq̄ extrinsecus propositio: neq; existens accipitur ipsius a, in demonstrando: sed semper mediū condensatur. quousq; indiuisibilia fiant & unū: est autē unum, quādo immediatum factū

Tex.37. Elementa mōstranda rū mediatarum ... esse infinita, cap. ...

* a l's mediata alias infinita.

Tex.38.

a.l. est aliquod aut medium.

fuerit:& una propositio simpliciter,quæ immediata:& quemadmodum in aliis principium simplex:hoc autē nō idem ubiq;:sed in pondere quidē mina,in cantu uero * diesis:illud autem in alio.consimiliter in syllogismis ipsum unum est propositio immediata:in demonstratione uero ac scientia intellectus. In monstratiuis igitur syllogismis ipsius inexistentis,nihil extra cadit,in priuatiuis uero,ubi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit:ut si a,ipsi b,per c,nō;si.n.omni quidē b,c,* a,uero ipsum c,nulli rursus si opus fuerit:ꝙ a,c, nulli inest:mediū accipiēdū ipsius a,& c,& ita semper progredietur:si autem oportuerit mōstrare,ꝙ d,ipsi e, nō inest eo ꝙ c,d,quidē omni inest;e,uero nulli,aut nō omni,nunq̄ cadet extra e.hoc autē est,cui non oportet inesse,in tertio autem modo,neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuare,nunq̄ extra ibit. Cum uero sit demonstratio hęc quidē uniuersaliter,illa uero secūdū partē,& hæc quidem prædicatiua,illa uero priuatiua, dubitatur utra melior:cōsimiliter autē & de ea,quæ de mōstrare dicitur;& quę ad impossibile ducit,demōstratione. Primū igitur cōsideremus de uniuersali,& quæ secundū partem:hoc autem cū declarauerimus de ea, quæ monstrare dicitur,& ea,quæ ad impossibile dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita cōsiderantibus,quæ secundū partē esse melior:si.n.secundū q̄ magis scimus demōstrationem, melior est demonstratio: hęc.n.est uirtus demonstrationis;magis autem scimus unūquodq;,cum ipsum sciamus secūdum se,q̄ quādo secundum aliud,ut musicum Coriscū quādo ꝙ Coriscus musicus,q̄ quando ꝙ homo musicus. Similiter autē & in aliis:uniuersalis autē,ꝙ aliud,non,ꝙ ipsum cōtingit,monstrat:ut ꝙ æquicrus,non ꝙ æquicrus,sed ꝙ triangulus:quæ uero secundū partē ,ꝙ ipsum si igitur melior quidem,quæ secūdū ipsum:talis autē quæ secūdum partē:uniuersali magis,& melior utiq;,quę secundum partē demōstratio. Amplius si uniuersale quidē

diesis.i.primus sensibilis sonus

a, s a, uero nulli ipm c

Tex.39. Quod demonstratio uniuersalis præstātior sit particulari.ca.20.

nõ est aliquid præter singularia: demõstratio uero opinionẽ facit esse aliquid hoc secundũ quod demõstrat, & quandã naturam esse in entibus talẽ, ut trianguli prę ter quædã, & figurę præter quasdam, & numeri pręter quosdam numeros. ¶ Melior autem, quæ est de ente, q̃ quæ de nõ ente, & propter q̃ nõ decipietur, quam propter quam: uniuersalis autem est talis, procedẽtes enim monstrãt, quemadmodum de proportionato, ut quod utiq; sit aliquid tale, erit proportionatum, quod neq; linea, neq; numerus: neq; solidum, neq; planum, sed præter hęc aliquid: si igitur uniuersalis quidem magis hęc, de ente autem minus: q̃ quæ secundum partem, & facit opinionem falsam: peior utiq; esset uniuersalis, q̃ quæ secundum partem. ¶ An primum quidem nihil magis in uniuersali: q̃ quæ secundum partem altera ratio est: si enim duobus rectis inest, non inquantum æquicrus, sed inquantum triangulus: qui nouit, quid æquicrus, minus nouit inquantum ipsum, qui nouit, ꝙ triangulus: & omnino siquidem non existẽte sit triangulus, postea mõstrat, non esset utiq; demõstratio: sin autem existẽte, qui nouit unumquodq; inquantum unumquodq; inest, magis nouit: si itaq; triangulus in plus est, & eadem ratio, & non secundum æquiuocationem triangulus, & inest omni triangulo hoc quod est duos: non triangulus inquantum æquicrus, sed æquicrus inquãtum triangulus habet tales angulos: quare qui uniuersaliter scit, magis nouit, secũdũ ꝙ inest, q̃ qui secundũ partẽ: melior itaq; uniuersalis, q̃ q̃ secundũ partẽ. ¶ Amplius si quidẽ esset aliqua ratio ✳, & nõ æquiuocatione uniuersale, utiq; nihil minus esset quibusdam, quæ secũdũ partem: sed & magis quanto incorruptibilia in illis sunt, quæ uero secundũ partẽ corruptilia magis. Præterea nulla necessitas suspicari aliqd esse hoc præter hęc, quod unũ significant, nihil magis, q̃ in aliis, quæcũq; nunqd significãt, sed aut quale, aut ad aliqd, aut facere: si uero, nõ demõstratio causa, sed qui audit. ¶ Amplius si demõstratio q̃ a.l.rõ vna.

dem est syllogismus mõstratiuus causæ, & eius, qđ est pp quid: uniuersale auté magis est causa: cui enim per se inest aliquid, hoc ipsum ipsi causa: uniuersale aũt pri mũ, causa igitur uniuersale, quare & demonstratio melior: magis enim causæ & eius, quod est pp quid est. ⁋ Præterea usq; ad hoc quærimus pp quid, & tũc opinamur scire, quãdo nõ sit, quod aliquid aliud hoc aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremũ iam sic est: ut cuius gratia uenit: ut accipiat argẽtum: hoc autẽ: ut reddat, cui debet: hoc autẽ: ne iniustitiã cõmittat: & ita eũtes, quãdo non amplius propter aliud, neq; alius causa, pp hoc, ut finẽ dicimus uenisse, & esse, & fieri & tunc cognoscere maxime pp quid uenit: si itaq; similiter se habet in omnibus causis & iis, quæ sunt pp quid: in iis uero, quæcunq; sunt causæ sic, ut cuius causa, sic nouimus maxime: & in aliis igitur tunc maxime scimus quando non amplius insit hoc: quoniã aliud quãdo igitur cognoscamus, φ quatuor, qui extra sunt ęquales, quoniã ęquicrus: adhuc deficit, pp quid æquicrus? quoniã triangulus: & hoc, quoniã figura rectilinea, si autem hoc: non amplius pp aliquid erunt maxime scimus, & uniuersaliter autẽ tũc, uniuersalis igitur melior. ⁋ Amplius quãto magis utiq; secundum partẽ sit, in infinita incidit, uniuersalis uero in simplex & terminũ, sunt aũt inquãtũ infinita quidẽ nõ scibilia, inquantũ autẽ finiuntur scibilia: inquantum igitur uniuersalia magis scibilia, quàm inquãtum secundum partem; demonstrabilia igitur magis quæ uniuersalia demonstrabiliũ uero magis, magis est demonstratio, simul.n.magis, quæ ad aliquid, melior itaq; est uniuersalis, qm̃ & magis demõstratio. ⁋ Amplius si eligilior, secundũ q̃ hoc & aliud, q̃ secundũ q̃ hoc solũ nouit: qui uero uniuersalẽ habet, nouit & qđ secundũ partẽ: hic aũt uniuersale nõ nouit: quare & sic utiq; eligibilior esset. ⁋ Amplius autẽ sic: uniuersale.n.magis mõstrare est per mediũ monstrare proximius principio, ualde aũt

proximũ est immediatũ: hoc uero principiũ. Si igitur quę ex principio ea, quę nõ ex principio, aut magis ex principio ea, quę minus, certior est demõstratio: est aũt talis, quę uniuersalior, melior utiq; esset uniuersalis: ueluti si oporteret demonstrare a, de d, media, in qbus b, c, superius itaq; b, quare quæ p hoc uniuersalior. ¶ Sed ex iis, quę dicta sunt nonnulla logica sunt: maxime aũt manifestũ, q uniuersalis potior: quoniã propositionũ priorẽ quidẽ habẽtes, nouimus quodãmodo & posteriorẽ & habemus potẽtia, ut si quis nouit, & oĩs triãgulus duobus rectis, nouit quodammodo & ęgcrus, q duobus rectis potẽtia: & si nõ nouit ægcrus, qđ triãgulus: qui uero hãc habet propositionẽ, uniuersale nullo modo nouit neq; potẽtia, neq; actu. ¶ Et uniuersalis quidẽ intelligibilis: qua uero secundũ partẽ, in sensum desinit. ¶ Quòd igitur uniuersalis melior ea, quæ secũdũ partẽ, tot nobis dicta sint. ¶ Quod aũt monstratiua priuatiua, hinc manifestũ: sit.n. hæc demonstratio melior aliis eisdẽ existentibus, quæ ex paucioribus petitionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. si.n. notæ similiter, celerius cognoscere per has inerit: hoc autẽ eligibilius: ratio aũt propositionis, q melior, quę ex minoribus uniuersaliter hæc: si.n. cõsimiliter esset hoc, qđ est nota esse media: priora uero notiora: sit demonstratio qdẽ per media b, c, d, q a, ipsi e, inest, quæ uero per f, g, q a, ipsi d. Cõsimiliter itaq; se habet, q a, ipsi d, inest, & a, ipsi e, q autem a, ipsi d, prius & notius, q̃ q a, ipsi e, per hoc.n. illud demõstratur: credibilius aũt qđ est per qđ, & quæ per pauciora. igitur demõstratio melior aliis eisdem existẽtibus, ambæ igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrant, sed hæc quidẽ esse aliquid accipit, illa uero & esse & non esse aliquid, per plura igitur quare & peior. Præterea qm̃ mõstratũ fuit q impossibile, ut utrisq; existẽtibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hanc quidẽ oportet talẽ esse, illam uero, quòd inest. ¶ Am

Tex. 40.
Quod demonstratio affirmatiua pstãtior euadat negatiua. c. 21

plius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim aucta demõstratione, necessarium est fieri plures, priuatiuas uero imposſibile plures esse una in omni syllogismo, sit enim nulli inexistens ipsum a, in quot ipsum b, c, uero omni inexistens ipsum b, si uero oporteat rursus augere utrasque propositiones medium iniiciẽdum, ipsius quidem a, b, sit d, ipsius uero b, c, e, e, quidem igitur manifestum, quod est prædicatiuum, d, uero de b, quidem prædicatiuum, ad a, uero ut priuatiuum ponitur, d, enim de omni b, a, autem nulli oportet eorum, quæ d, inesse: sit igitur una priuatiua propositio quę est a, d, idem uero modus & in aliis syllogismis: semper. n. medium prędicatiuorũ terminorũ, prædicatiuũ ad utraque: priuatiui autẽ in altera priuatiuũ necessariũ est esse: quare hæc una talis sit propositio, aliæ uero prædicatiuæ. Si igitur notius per quod mõstratur & credibilius: mõstratur autẽ priuatiua quidẽ per prædicatiuã: hoc autẽ per illã nõ monstratur prior & notior existẽs & credibilior melior utique fuerit. Amplius si principium syllogismi uniuersalis propositio immediata, est autẽ in monstratiua qdẽ affirmatiua, in priuatiua uero negatiua uniuersalis propositio, affirmatiua autẽ negatiua prior & notior, propter nãque affirmationẽ negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodũ & esse ipso nõ esse, quare melius principiũ mõstratiue quam priuatiue, quæ uero melioribus principiis utitur, melior. Amplius principalior, sine. n. mõstrante non est priuatiua.

Tex. 41. Demõstrationẽ ostensiuã potiorẽ eũ ea quæ ducit ad incommodũ. cap. 22.

Quoniam uero prędicatiua priuatiua melior, planũ quod & ad imposſibile ducente, oportet autẽ scire, quæ est differẽtia ipsarũ, sit itaque a, inexistẽs nulli b, ipsi uero c, b, omni, necesse utique eorũ, quæ c, nulli inesse ipsum a, sic igitur acceptis ostẽsiua utique priuatiua esset demõstratio, quod a, ipsi c, nõ inest, quę uero ad imposſibile ita se habet, si oporteat mõstrare, quod a, ipsi a, nõ inest, accipiẽdũ inesse, & b, ipsi c. Quare contingit a, ipsi c, inesse: hoc autẽ sit notũ & confessum, quod imposſibile, non igitur potest a, ipsi b,

inesse,si igitur b ipsi c confessum est inesse a ipsi b impossibile est inesse,termini igitur cõsimiliter ordinãtur, differt autẽ,utra sit notior,ꝓpositio priuatiua,utrũ ꝙ a ipsi b nõ inest,an ꝙ a ipsi c quãdo igiẽ sit cõclusio notior,ꝙ nõ est q̃ ad impossibile sit demõstratio, quãdo autẽ in syllogismo sit, demõstratiua, natura aũt prior, ꝙ a ipsi b q̃ ꝙ a ipsi c,prius.n.sunt cõclusione,ex q̃bus est conclusio,est autẽ a ipsi c nõ inesse,conclusio a uero ipsi b,ex quo conclusio.¶Non.n.si contingit ablatũ esse aliquid,hoc est conclusio,illa uero ex quibus, sed quod quidem ex quo syllogismus est,ꝙ utiq; sic se habeat,ut aut totũ ad partẽ,aut partẽ ad totũ habere, sed a c & a b propositiones nõ se habent ita inter se,si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior,sunt autem ambæ ex eo,ꝙ nõ sit aliquid credibiles,sed hæc quidẽ ex priori,illa uero ex posteriori,melior simpliciter utique esset priuatiua demonstratio ea quæ ad impossibile,quare & quæ hac melior prędicatiua manifestum ꝙ & ea,quæ ad impossibile est melior. Certior autem sciẽtia,sciẽtia & prior,quę ipsius quod & propter quid eadem,sed nõ quæ seorsum ipsius quod ab ea,quæ ꝓpter quid,& quæ non de subiecto ea,quæ de subiecto, ut arithmetica harmonica,& quæ ex paucioribus ea q̃ est ex appositione,ut arithmetica geometria,dico autẽ ex appositione,ut unitas substantia sine positione, punctus uero substantia cũ positione,hãc ex appositione. Tex.42.

Vna autẽ scientia est,quæ unius generis, quæcunq; ex primis cõponuntur,& partes sunt,aut passiones horum per se,altera uero scientia est ab altera,quorũcũq; principia,neq; ex iisdẽ,neq; altera ex alteris,huius autem signum,quando ad indemõstrabilia uenerit, oportet.n.ipsa in eodẽ genere esse cum demonstratis, signũ autem & huius,quãdo quæ mõstrantur per ipsa in eodem genere sint,& cognata.¶Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit,non solum ex eadem coordinatione accipiẽti non cõtinuũ mediũ,ut eorũ, q̃ ab

Tex.43. Quæ sciẽtia certior, q̃ una, q̃ altera,& eiusdem plures eẽ posse demonstrationes. cap.23

c, & d, & f, sed & ex altera, ut sit a, permutari, in quo autē d, moueri, ipsum uero b, delectari, & rursus g, quietificari: uerū est igitur & d. de b, & a, de d, prædicari: nam quod delectatur mouetur: & quod mouetur permutatur: rursus a, de g, & g, de b, uerum prædicari: omnis n. qui delectatur quietificatur, & qui quietificatur permutatur: quare per altera media, & nō ex eadem coordinatione syllogismus: nō tamen, ut neutrū de neutro dicatur mediorū, necesse est. n. eidem alicui ambo inesse. Cōsiderare autē & per alias figuras, quot modis cō tingit eiusdē fieri syllogismū. Eius uero, qđ à fortuna nō est sciētia per demonstrationē: neq; .n. ut necessarium, neq; tanq̄ utplurimum est, quod à fortuna: sed quod præter hęc fit: demonstratio autē alterius horū: omnis .n. syllogismus, aut per necessarias, aut per eas, quæ utplurimū ꝓpositiones: & si ꝓpositiones quidē necessariæ, & cōclusio necessaria: si uero utplurimū, & conclusio talis: quare si quod à fortuna, neq; utplurimum, neq; necessarium, nō esset utiq; ipsius demōstratio. Neq; per sensum est scire: si .n. & est sensus talis, & nō huius cuiusdā: sed & sentire necessarium hoc aliquid & alicubi & nūc: uniuersale uero & in omnibus impossibile est sentire: non .n. hoc, neq; nunc: neq; .n. esset utiq; uniuersale: quod .n. semper & ubiq; uniuersaliter esse dicimus: quoniam igitur demonstrationes quidem uniuersaliter: hæc autē nō est sentire: manifestum, ꝙ neque scire per sensum est: sed planum ꝙ & si esset sentire triangulum, ꝙ duobus rectis æquales habet angulos, quæreremus utiq; demōstrationē, & non quēadmodum dicunt nōnulli, sciremus: sentire quidē n. necesse est singulariter: scientia uero eo, ꝙ uniuersaliter cognoscitur, est: quare & si supra lunam existētes uideremus obiectā terram, nō utiq; sciremus causam defectus, sentiremus .n. nunc ꝙ deficit, & non propter qđ omnino, nō .n. erat sensus ipsius uniuersalis, sed ex eo, quòd speculamur hoc plerunque contingere, uni-

Fortuitorū nō eē sciētiā, neq; in se suū functiōe. c. 24.

uersale utique uenati demōstrationem habebamus: ex singularibus enim pluribus, uniuersale manifestum. ¶ Vniuersale autē honoratorū est, quoniam significat causam, quare de talibus, uniuersalis honoratior sensuum & intellectionis, quorumq; altera est causa, de primis autem alia ratio, manifestum igitur, quòd impossibile sentiendo aliquid sciri demonstratiuorum nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem, atqui sunt nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus: quædā enim si uideremus, non utiq; quæreremus, nō tanquam sciētes eo, ꝙ uidemus, sed ut habentes uniuersale ex eo, quòd uidemus, quemadmodum si uitrum perforatū uideremus & lumen permeans, planum utiq; esset & propter quid * comburit, propter uidere quidem seorsum in unoquoque, intelligere autem simul, quòd in omnibus sic. Eadem uero principia omnium esse syllogismorum impossibile, primum quidem logice considerantibus, hi quidē .n. ueri sunt syllogismorum, illi autem falsi, est etenim uerum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit, ueluti si a/de c/uerum, medium autem b/falsum, neque enim a/ipsi b/inest, neque b/ipsi c, sed si harum media accepta fuerint propositionum, falsæ erunt, quæ sumuntur, eo quòd omnis conclusio falsa ex falsis est, uera autem ex ueris, altera autem sunt falsa & uera. ¶ Postea neque falsa ex eisdem sibiipsis, sunt enim falsa adinuicē & contraria & impossibilia simul esse, ueluti iustitiam esse iniustitiam aut timorem, & hominem equum, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. ¶ Expositis uero sic, neq; .n. uerorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere sunt principia, & neq; conuenientia, quemadmodum unitates punctis non cōueniunt, illæ enim non habent positionem, hæc autem habent. ¶ Necesse autem in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autē extra terminorum. ¶ Sed

a.l. illuminat.

Non oīum syllogismorū eadē esse principia posse. C. 25.

neq; communium principiorum possunt esse aliqua, ex qbus omnia monstrabuntur: dico autem cōmunia, ueluti omne affirmare aut negare: genera.n.entium altera sunt: & hæc quidem quātis, illa uero qualibus insunt solis: cū quibus mōstrantur p cōmunia. ¶ Amplius principia nō multo pauciora sunt cōclusionibus: principia.n. propositiones sunt: propositiones uero, aut assumpto termino, aut iniecto sunt. Amplius, conclusiones sunt infinitæ, termini uero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa uero contingentia: sic igitur cōsiderantibus impossibile eadē esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus. ¶ Si uero aliter quodāmodo dicat aliqs, ut φ hæc quidē geometriæ,

a.1.s numerorum.

illa uero ✱ ratiociniorū, illa aūt medicinæ: quid utiq; esset, quod dicitur aliud, præter q̄ φ sunt principia scientiarum: dicere autem esse, ridiculum: q̄m hæc sibi ipsis eadem: sic.n. omnia fiunt eadem. ¶ Sed neq; ex omnibus monstrari quod debeat, hoc est quærere omnium esse eadē principia, ualde.n. fatuum: neq;.n. in manifestis doctrinis hoc fit, neq; in resolutione possibile: immediate nanq; propositiones principia, altera autē cōclusio assumpta fit propositione immediata. ¶ Si uero quispiā diceret primas immediatas ꝓpositiones has esse principia, unū in unoquoq; genere est, si uero neque ex omnibus, ut oporteat monstrari, quodcunq;, neq; ita altera, ut uniuscuiusq; scientiæ sint altera: derelinquitur, si cognata sunt principia omnium, sed ex his quidem hæc, ex his aūt hæc. ¶ Manifestū autem & hoc, quod nō contingit, mōstratum nanq; fuit: φ alia

a.1. magnitudo.

Tex. 44.

Scientiā et scibile ab opinatione & opinabili differre. cap. 26.

principia genere sunt differentium genere, principia nāq; duplicia & ex qbus, & circa quod: quæ quidem igitur ex qbus, cōmunia, qnæ autē circa quod, ꝓpria: ut numerus magnitudine. ✱ Scibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione: quoniam scientia quidem uniuersalis & pernecessaria: necessariū uero nō cōtingit aliter se habere, sunt autem nōnulla ue

ra qdem & entia cõtingentia uero & aliter se habere. Planum igitur ꝙ circa hæc qdem, scientia non est, essent.n.impossibilia aliter se habere, possibilia aliter se habere. ⁋ Verũenimuero neq; intellectus: dico.n.intellectũ principium scientiæ, neq; scientia indemõstrabilis: hoc autem est suspicio immediatæ propositionis, uerus autẽ est intellectus, & sciẽtia, & opinio, & quod per hæc dicitur, quare derelinquitur opinionem esse circa uerũ quidem ut falsum: contingens autẽ & aliter se habere, hoc autẽ est suspicio immediatę ꝓpositionis & nõ necessariæ. ⁋ Et cõfessum autem sic apparentibus, nanq; & opinio incertum, & naturalis. ⁋ Ad hæc autem nemo putat opinari: quãdo existimet impossibile aliter se habere, sed scire: sed quãdo esse quidem sic. non tamen & aliter, nihil ꝓhibet tunc opinari, tanq̃ ꝙ talis opinio sit. ⁋ Necessarii uero sciẽtia ✻: quomodo igitur est idẽ opinari & scire? & ꝓpter quid nõ erit opinio scientia? si quis ponet, omne quod nouit, cõtingere opinioni, cõsequetur.n.hic quidẽ sciens, ille uero opinans per media, quousq; ad immediata uenerit. quare si quidẽ ille nouit, & qui opinatur nouit, quẽadmodum.n.& quod opinari est & propter quid, hoc autem ipsum mediũ. ⁋ Aut si quidem ita suspicabitur non contingentia aliter se habere, quemadmodum habet definitiones, per quas demonstrationes, nõ opinabitur, sed sciet. si autem uera quidem esse non tamẽ hæc utique ipsis inesse secundum substantiam & secũdum formam, opinabitur & non sciet uere, & ipsum quod & ipsum propter quid, siquidem per immediata opinabitur, si autẽ non per immediata ipsum quod solũ opinabitur. ⁋ Eiusdẽ uero opinio & scientia non omnino est, sed quemadmodũ & falsa & uera eiusdẽ quodammodo, ita & scientia & opinio eiusdem, et enim opinionem ueram & falsam, ut nõnulli quidem dicunt, eiusdem esse absurda contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falso. ⁋ Quoniam uero

✻ al's quomõ igitur nõ ẽ

idem pluribus modis dicitur, est quidem ut cõtingit, est autem ut non, commensurabilem. nanque esse diametrum uero opinari absurdum, sed quod diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiusdem, quòd quid autem erat esse utique secundum rationem non idem, consimiliter autem & scientia & opinio eiusdem, hæc quidem enim sic de animali, ut non contingat non esse animali, illa uero ut contingat, ueluti si hec quidẽ quod hominis est, illa uero hominis quidem, non quod autem hominis: idem enim, quoniam homo, sic autẽ nõ idem. ¶ Manifestum autem ex his, quòd neq; opinari simul idem & scire contingit, simul enim habere posset suspicionem aliter se habendi & non aliter idem, quod non contingit, in alio quidem enim utrunque esse contingit eiusdem ut dictum est, in eodem autem neq; sic possibile, habebit enim suspicionem simul ut quòd homo quod animal, hoc enim erat non contingere esse non animal, & non quod animal, hoc enim sic contingere. ¶ Reliqua uero quomodo oportet distribuere & in discursu & intellectu, & scientia, & arte, & prudentia, & sapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis speculationis magis sunt. Solertia uero est bona quædam coniectatio in nõ perspecto tempore medii, ueluti si quispiam uidens, quod luna splendidum semper habet ad solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod splendescit à sole, aut disputãtem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici: quoniam inimici eiusdem, omnes enim causas medias uidens summas cognouit, splendidum esse ad solem, in quo a, splendere à sole. in quo b, luna c, inest itaque, lunæ quidem ipsi c, ipsum b, splendere à sole, ipsi autem b, ipsum a, ad hoc esse splendidum, à quo splendet, quare &, ipsi c, ipsum a, per b.

De solertia cap. 27.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ
Analyticorum ſiue reſolutoriorum poſteriorum Liber Secundus. ex græco recognitus, ad Reuerendiſs. Federicum Cæſium Epiſcopum Tudertinum.

In diſciplinis quot ſoleant quæri. Cap. 1.

QVÆ quæruntur, ſunt ęqualia numero, quæcunq; ſcimus. quærimus aūt quatuor, quod ꝓpter qd, ſi eſt, qd eſt. quādo enim utrū hoc, aut hoc quæramus in numerum ponentes, uelut utrum deficit ſol, aut non, ipſum quod quærimus, ſignum autem huius. cū enim inuenimus quod deficit, ceſſauimus, & ſi à principio ſciremus, quòd deficit, non quęreremus utrum, cum autē ſciamus ipſum quod, tunc ipſum propter quid quærimus, ut ſcientes, quòd deficit, & ꝙ mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus, iſta igitur ſic. ¶ Nonnulla uero alio modo quærimus, ut ſi eſt, aut nō eſt centaurus, aut deus. Si autem eſt aut nō, ſimpliciter dico, ſed non, ſi albus aut nō. ¶ Cum uero cognouerimus, ꝙ eſt, quid eſt quærimus, ut quid igitur eſt deus, aut quid eſt homo, quæ itaq; quęrimus, & quæ cū inuenimus ſcimus, hæc & tot ſunt. Quærimus autem, cum quæramus quod, aut ſi eſt ſimpliciter, an eſt medium ipſius aut non eſt: quando autem cognoſcentes, aut quod, aut ſi eſt, aut quod in parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum propter quid quæramus, aut quid eſt: tunc quærimus quid eſt medium. ¶ Dico autē quod aut ſi eſt in parte & ſimpliciter, in parte quidem, an deficit luna, aut augetur: ſi enim eſt aliquid, aut non eſt aliqd in talibus quærimus, ſimpliciter uero ſi eſt aut nō, luna aut nox. ¶ Contingit itaq; in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium,

Tex. 1.

Omnē quęſtionē eſſe medii. ca. 2

causa.n.est medium:in omnibus nanq; hoc quæritur: an'ne deficit?an'ne est aliqua causa,aut nō?post hæc cū cognouerimus,ꝙ est aliqua,quid igitur est hæc quærimus. ┌ Causam.n.essendi nō hoc,aut illud,sed simpliciter substantiā,aut nō simpliciter:sed aliquid eorum, quæper se,aut secundū accidens mediū est,dico autē simpliciter quidem subiectum,ut lunā aut terrā, aut solem,auttriangulū ipsum uero quid.defectum, æqualitatem,inæqualitatem,si in medio,aut nō : in omnibus nanq; his manifestum est , ꝙ idē est,quid est & ꝓpter quid est quid est defectus?priuatio luminis à luna propter terræ obstructionē:ꝓpter quid est defectus ? aut propter quid deficit luna?eo,ꝙ deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia?ratio numerorū in acuto & graui:propter quid consonat acutum graui ? eo ꝙ rationem habent numerorum acutū & graue : nunquid est consonare acutū & graue:nunquid est in numeris ratio ipsorū?cum autē acceperimus , quod est, quæ igitur est ratio. Quòd autē est medii quæstio, significant:quorūcunq; mediū est sensibile, quærimus n.cū nō sensimus:ueluti de eclipsi si est,aut nō:si uero essemus supra lunā,non utiq; quæreremus,neq; si fit, neq; ꝓpter quid:sed simul utiq; manifestū fuisset : ex eo.n.ꝙ sentitur:& uniuersale nobis factū est scire: sensus nanq; est,quod nunc obstruitur : manifestum.n.ꝙ nunc deficit:ex hoc autē factum utiq; fuit uniuersale: quēadmodum igitur dicimus:quid est scire, idem est, & propter quid est,hoc uero simpliciter & non inexistentiū alicui,aut inexistentium:ut quod duo recti, aut quod maius,aut minus . ┌ Quòd igitur omnia , quæ quærūtur,est medii quæstio,planū. Quomodo autem ꝙ quid est mōstratur,& quis modus reductionis, & quid est definitio,& quorū,dicamus cum dubitauerimus primo de ipsis.┌ Principiū uero sit futurorum: quod est cōuenientissimum habitis sermonibus. Dubitare.n.quispiā posset:an'ne est idē & secundū idem

Tex.2. Disceptatio, cū definitio rō sint eiusdē. cap.3.

definitione scire & demõstratione. ꝛ Aut impossibile: definitio nanq; ipsius quid est, esse uidetur: quid est autem omne, uniuersale & prædicatiuũ: syllogismi uero sunt, hi quidem priuatiui, illi autem nõ uniuersales: ueluti qui quidẽ in secunda figura, priuatiui omnes: qui uero in tertia, non uniuersales. ꝛ Postea neq; prædicatiuorum omniũ, qui sunt in prima figura, est definitio: ut quod omne triangulũ duobus rectis æquales habet: huius autẽ ratio: quoniam scire est, demonstratiue: demonstrationẽ habere: quare si in talibus est demonstratio: planum ꝙ non esset utiq; ipsorum & definitio: scire enim posset aliquis & secũdũ defintionẽ, nõ habẽs demonstrationem: nihil.n. prohibet nõ simul habere. ꝛ Sufficiẽs autẽ fides & ex inductione: nihil.n. unquam definiẽtes nouimus, neq; eorũ, quæ per se insunt, neq; accidentium. ꝛ Amplius si definitio, substantiæ quædã cognitio est: talia manifestum ꝙ non sunt substantiæ. ꝛ Quòd igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio, plannm. ꝛ Quid autem, cuius est definitio, an'ne omnis est demõstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc, eadem: unius enim inquãtum unum, una est sciẽtia: quare siquidem scire demõstratiuum est demonstrationẽ habere: continget aliquid impossibile, definitionem nanq; habens sine demonstratione sciet. ꝛ Amplius principia demõstrationũ sunt definitiones, quarum ꝙ non erunt demonstrationes, monstratum est prius, aut erũt principia, demõstrabilia, & principiorum principia, & hoc in infinitũ prodibit, aut primę definitiões erũt indemõstrabiles. ꝛ Sed an'ne, si nõ omnis eiusdem, sed alicuius eiusdẽ est definitio & demonstratio, aut impossibile: non.n. est demonstratio, cuius definitio, definitio nanq; ipsius quid est & substantiæ, definitiones uero apparent omnes supponẽtes & accipiẽtes ipsum quid est, ut mathematicæ, quid unitas & impar & aliæ cõsimiliter. ꝛ Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, ut quod est, aut non est, in

definitione uero nihil alterum de altero prædicatur, quemadmodum neq; animal de bipede, neq; hoc de animali, neq; utiq; de plano figura, non.n.est planum figura neq; figura planum. ¶ Amplius alterũ est, quid est, & quod est mõstrare, definitio nãq; quid est significat, demõstratio autẽ, quod aut est hoc de hoc, aut nõ est. ¶ Alterius uero altera demõstratio, nisi tanq̃ pars sit aliqua totius, hoc autem dico, quoniam monstratũ est æquicrus duobus rectis, si omne triangulum monstratum fuit, pars enim, illud uero totum, hæc autẽ ad se inuicẽ non habent sic ipsum quod est, & quid est, nõ.n. est alterius alterũ pars. ¶ Manifestũ igitur q neq; cuius definitio, huius omnis demõstratio, neq; cuius demõstratio, huius omnis definitio, quare omnino eiusdem nullius cõtingit ambo habere, quare planũ, q neq; definitio & demonstratio, neq; idẽ esse possunt, neq; alterum in altero, subiecta etenim consimiliter utiq; se habuissent. Hæc itaq; hucusq; dubitata sint.

Tex.3. Syllogismo duplicante nõ demonstrari quid est, de eo cuius est. ca.4

Ipsius uero quid est utrum est syllogismus & demonstratio, aut non est, quemadmodũ nunc ratio supposuit, syllogismus.n. aliquid de aliquo mõstrat per medium, ipsum uero quid est, & proprium est, & in eo quod est quid prædicatur, hec autẽ necesse est cõuerti si.n.a. ipsius c proprium, planum q & ipsius b, & hoc, ipsius c, quare omnia inuicẽ, uerũ enimuero & si a in eo, quod est qd inest omni b, & uniuersaliter b de omni c in eo, qd est qd dicitur, necesse & a in eo, qd est qd de c dici, si uero nõ sic aliqs accipiet duplicãs nõ necesse erit a de c prædicari in eo, q est quid: si a quidẽ de b in eo, quod est quid, nõ de quibuscunq; uero ipsum b in eo, quod est quid, ipsum autẽ quid est ambo eadẽ habebũt, erit igitur & b de c q quid est, si itaq; ipsum quid est & ipsum quid erat esse ambo habẽt, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse. ¶ Et omnino si est mõstrare, quid est homo, sit c homo a uero quid est, siue animal bipes, siue aliud quid, si itaq; syllogizabitur necesse est

a de b omni prædicari, huius autem erit alia ratio me- dia, quare & hoc erit, q̃d est homo, accipit igitur quod oportet mõſtrare, nanq; & b est, quid est homo, oportet autẽ in duabus propoſitionibus & primis & immediatis conſiderare, maxime.n.manifeſtũ, quod dicitur, fit, qui igitur monſtrant per id, ꝙ conuertitur, quid eſt anima, aut quid eſt homo, aut aliud quodcũq; entium, quod ex principio eſt petunt, quemadmodũ ſi aliquis exiſtimaret animã eſſe, idẽ ſibiipſi cauſam uiuẽdi, hoc autem numerũ ipſum ſeipſum mouentem, neceſſe eſt enim petere animã quod numerũ eſſe ipſum ſeipſum mouentem ſic, ut idem exiſtens. ¶ Non.n.ſi a ſequitur b & hoc c erit a quod quid erat eſſe ipſius c, ſed uerũ erat dicere, erit ſolum, neq; ſi eſt a quod quid & de b prædicatur omni, hoc enim, quod eſt, animali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini eſſe, uerũ enim omnẽ homini eſſe animali eſſe quemadmodum & omnẽ hominẽ animal eſſe, ſed non ſic ut unum ſit. Si igitur non ſic acceperit, non ſyllogizabitur, ꝙ a eſt ipſi c quod quid erat eſſe, & ſubſtãtia, ſi uero ita acciperit, prius erit acceptum c quod quid erat eſſe ipſius b: quare non demonſtratum fuit, quod.n.in principio accepit. Verum enimuero neq; quę per diuiſiones uia ſyllogizat, quemadmodũ in reſolutione circa figuras dictum eſt, nuſquã.n.neceſſarium fit rem illã eſſe, cũ hæc ſint, ſed quemadmodũ neq; inducens demõſtrat, non.n.oportet cõcluſionẽ interrogare, neq; in eo, ꝙ datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe illis exiſtentibus, & ſi nõ dixerit reſpondẽs, an'ne homo animal, aut inanimatũ: poſtea accepit animal, non ſyllogizatũ fuit. Rurſus omne animal, aut pedeſtre, aut aquaticum, accepit pedeſtre, & hominem eſſe totum, animal pedeſtre, nõ neceſſe ex dictis, ſed accipit & hoc: differt autẽ nihil, in multis aut paucis ita facere, idẽ enim eſt. Non ſyllogiſticus igitur & uſus fit ita progredientibus & eorum, quæ contingit ſyllogizari, quid enim prohibet hoc uerum quidem eſſe, om

Tex.4. Neq; idem effici poſſe per diuiſionem ſyllogiſmo. ca. 5

ne de homine, nõ tamẽ quid est, neq; ꝙ quid erat esse significãs: Amplius quid prohibet, aut addere aliquid aut auferre, aut supergredi substantiæ, hæc igitur prætermittantur quidẽ. Cõtingit autem soluere eo, quod accipit ea, quæ sunt in eo, quod est omnia *, & consequenter diuisioni facere petentem primum, & nihil de relinquere, hoc autẽ necessariũ si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autẽ necessarium, indiuiduũ enim iam oportet esse. Sed syllogismus tamẽ nõ est, sed siquidem alio modo cognoscere facit, & hoc quidem nihil absurdum, neq; enim inducens forte demõstrat, sed tamen ostendit aliquid, syllogismum uero nõ dicit ex diuisione dicens definitionem, quemadmodũ enim in cõclusionibus, quæ sunt sine mediis, si quis dicat, ꝙ his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare ꝓpter quid, ita & in diuisiuis definitionibus, quid est homo: animal mortale, habens pedes, bipes, sine pennis, ꝓpter quid, iuxta unãquãq; appositionem: dicet.n. & monstrabit diuisione, ut putat, quod omne aut mortale, aut immortale, talis autẽ oratio tota, non est definitio, quare & si demonstraretur diuisione, sed hæc definitio, nõ syllogismus fit.* Sed an ne est & demõstrare ipsum quid est secundũ substantiã: ex suppositione autẽ accipientẽ, ipsum quidem ꝙ quid erat esse, hoc, quod est ex propriis in eo, ꝙ quid est, hęc autem in eo, ꝙ quid est sola, & ꝓprium omne, hoc.n. est esse illi. Aut rursus accepit ꝙ quid erat esse, & in hoc: necesse.n. per medium monstrare. Amplius queadmodũ neq; in syllogismo accipitur, quid est ipsum syllogizare: semper.n. tota aut pars propositio, ex quibus syllogismus: ita neq; ipsum quod quid erat esse oportet inesse in syllogismo: sed seorsum hoc à positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc occurrere: quòd hoc enim erat syllogismus, & ad illum, qui quod non ipsum quid erat esse syllogizatum est, quod certe: hoc enim positum fuit nobis ipsum quòd

καὶ τὸ ἐφεξῆς ἢ διαιρέσεις ποιεῖν.

*.i.nõ syllogismo.

Tex. 5.

Nõ mõstrari definitionem sumendo definitionis definitionẽ, neq; definitione contrarii. cap. 6.

quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus aut ipsius ꝙ quid erat esse, syllogizatum fuisse aliquid. Et si ex suppositione autem monstret, ueluti si malo est, diuisibili esse, contrario autem, hoc, quod est contrario esse: quibuscũq; est aliquid contrarium: bonum autem malo contrarium: & indiuisibile diuisibili: est igitur bono esse, indiuisibili esse. ¶ Hic etenim accipiẽs ipsum quid erat esse, mõstrat: accipit autẽ ad mõstrandũ ipsum ꝙ quid erat esse: alterum tamẽ fit: in demõstrationibus nãq; ꝙ est hoc de hoc, sed nõ ipsum, neq; cuius eadẽ ratio, & cõuertitur. ¶ Ad utrosq; uero, & ad mõstrantẽ secundũ diuisionem: & ad sic * syllogismũ, eadẽ dubitatio, propter quid homo est animal, bipes, pedestre, sed nõ animal & pedestre: ex iis enim, quæ accipiũtur nulla necessitas est unũ fieri, quod prędicatur: sed quemadmodũ homo idẽ esset & musicus & grammaticus. Quomodo igitur definiẽs mõstrabit substãtiã: aut ipsum quid est: neq; n. ut demõstrans ex cõfessis esse, manifestũ faciet: ꝙ necesse est illis existentibus alterum quid esse: demonstratio n. hoc: neq; ut inducens per singularia cũ manifesta sint, ꝙ omnia sic, eo quòd nihil aliter: non enim quid est mõstrat: sed quod aut est, aut non est: quis igitur alius modus reliquus? non enim monstrabit utiq; sensu aut digito. Tex.6. Fortasse rectius legere tur syllogizantem. Quid est nõ posse monstrari. ca.7.

Amplius quomodo monstrabit ꝙ quid est homo: necesse est enim scientem quòd quid est homo, aut aliud quodcũq;, scire, & quod est: nõ ens enim nullus nouit, quod est, sed quid quidem significat oratio, aut nomen, cum dixero hircoceruus: quid autem ex hircoceruus impossibile est scire. ¶ Verum enimuero si mõstrabit, quid est & quod est: & quomodo eadem ratio ne monstrabit: definitio enim unum quid significat & demonstratio: quid autem est homo, & esse hominem aliud. ¶ Postea & per demonstrationem dicimus necessarium esse monstrari omne, quod est, nisi substantia esset, ipsum uero esse nulli est substantia: non enim Tex.7.

genus est ipsum ens: demonstratio igitur erit, quod est quod & nunc faciunt scientiæ. Quid.n. significat triangulum, accepit geometra: quod autẽ est, mõstrat: quid igitur mõstrabit definiens, quid est, aut triangulũ: sciẽs igitur aliquis definitione quid est, si est nõ sciet, sed impossibile. ¶ Manifestum autẽ & secundum modos definitionum, qui nũc sunt, ꝙ non monstrat definientes, quod est: si.n. & est ex medio ęquale: sed propter quid est ipsum definitũ: & ꝓpter quid hoc est circulus: esset enim & definitionem orichalci dicere esse ipsum, neq; enim, quod possibile esse quod dicitur, assignificãt, definitiones, neq; ꝙ illud nõ dicũt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid. ¶ Si igitur definiens monstrat, aut quid est, aut quid significat nomen, si non est nullo modo ipsius quid est, esset utiq; definito oratio nomini idem significãs, sed absurdum, primũ quidem.n. & esset nõ substãtiarũ utiq; & nõ entium, significare.n. est & nõ entia. Amplius, omnes orationes definitiones utiq; essent, esset.n. nomen ponere cuicunq; orationi: quare definitiones utiq; disputaremus omnes, & illius definitio utiq; esset. Amplius nulla sciẽtia demonstraret utiq;, ꝙ hoc nomen isthoc significat: neque definitiones igitur hoc assignificant. Ex his igitur neq; definitio & syllogismus uidetur idẽ ens, neq; eiusdem syllogismus & definitio. Ad hæc autem, ꝙ neq; definitio nihil, neq; demonstrat, neq; monstrat: neq; ipsum quid est, neq; definitione, neq; demõstratione est cognoscere.

Tex.8. Quid est monstrari ꝑ aliud qd est. cap. 8.

Iterum autem considerãdum, quid horũ dicitur bene, & quid non bene, & quid est definitio, & ipsius quid est nũquid quodãmodo est demonstratio & definitio: aut nullo modo. ¶ Quoniã autem est: ut diximus idem scire quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius, quod est aliqua causa, & hæc aut eadem aut alia, & si sit alia, aut demõstrabilis aut indemonstrabilis: si igitur est alia & contingit demonstrare, necesse est medium esse causam, & in prima figu

ra mōstrari:uniuersale nanq; est & prædicatiuum,quod monstratur:unus igitur modus esset utiq;,qui nunc exquisitus est,per aliud ipsum quid est monstrari: ipsorū nanq; quid est,necesse est medium esse quid est,& propriorum ꝓprium:quare hoc quidem mōstrabit, illud uero non monstrabit ipsorum quid erat esse idem rei. ¶ Hic igitur modus,quod non esset utiq; demōstratio, dictū est prius:sed est logicus syllogismus ipsius quid est. Quo autem modo cōtingit,dicamus aggredientes rursus à principio. ¶ Quemadmodum.n.propter quid quærimus habentes quod : nonnūquam uero & simul manifesta fiunt,sed non prius utiq; propter quid posibile est cognoscere, quàm quod : manifestū qđ consimiliter & ipsum quid erat esse,nō sine ipso quod est,imposibile est.n.scire quid est,ignorantes si est:ipsum uero si est,aliquando quidem secundū accidēs habemus,aliquando autem habētes aliquid ipsius rei, ut tonitrum,ꝙ sonus est quidam nubium, & defectum, ꝙ priuatio quædam luminis, & hominem, ꝙ animal quoddā,& animā quòd ipsum seipsum mouens. quæcunq; igitur secundum accidens nouimus,quòd sunt, necessarium est nullo modo se habere ad ipsum quid est:neq;.n.quod est scimus:quærere autē quid est,non habētes quod est,nihil quærere est. ¶ De quibuscunq; autem habemus aliquid,facilius : quare ut habemus, quod est,ita nos habemus & ad ipsum quid est:quorū habemus aliquid ipsius quid est : sit primum quidem sic:defectus in quo a/luna in quo c/obstructio terræ,in in quo b/utrum igitur deficit aut non:quærere est, an b/sit,aut nō:hoc autem nihil differt quærere,q̄ si est ratio ipsius:& si sit hoc,& illud dicimus esse. ¶ Aut utrius cōtradictionis est ratio,utrū habendi duos rectos, aut nō habendi:quando autem inuenerimus simul ipsum quod,& ipsum ꝓpter quid nouimus,si per media sit:si autem nō ipsum quod,ꝓpter quid uero nō.luna c/defectus a/in plenilunio umbram nō posse facere, nullo

De quid ē, & propter qđ est.ca.9

inter nos existente manifesto, in quo b. si igitur ipsi c, inest b, quod est, non posse umbram facere nullo inter nos existente, huic autem, ipsum a, quod est defecisse, quod quidem deficit, planum, propter quid autē non-dum. & quòd quidem defectus est, nouimus, quid uero est, non nouimus, cum autem planum fuerit, quòd a, ipsi c, inest, sed propter quid inest, quærere ipsum b, quid est, utrum obstructio, aut conuersio lunæ, aut extrinseco, hoc autē est ratio alterius extremi, ut in his ipsius a, est enim defectus*obstructio à terra, quid est tonitrus? ignis extincto in nube, propter quid tonat? eò, quòd extinguitur ignis in nube, nubes c, tonitrus a, extinctio ignis b, ipsi utiq; c, nubi inest b, extinguitur. n. in ipsa ignis, huic autē a, sonus, & est b, utiq; ratio ipsius a, primi extremi, si uero rursus huius aliud mediū sit, ex reliquis erit rationibus. ¶ Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notum, dictum est, quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neq; demōstratio, planum tamen per syllogismum & per demonstrationem, quare neq; sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neq; est demonstratio ipsius, quēadmodū & in dubitationibus diximus.

*a.l. obstructio luminis.

Tex. 9. De definitiōe quid ē & propter quid ca. 10.

Est autem horum quidem altera quædam causa, illorum uero non est, quare planum, quòd & ipsorum quid est, alia quidem immediata & principia sunt, quę & esse & quid est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod arithmeticus facit, etenim quid est unitatem supponit, & quod est. ¶ Habētium aūt mediū & quorum est aliqua altera causa substantantiæ, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere, non ipsum quid est demōstrantes. ¶ Definitio autē, quoniā est oratio ipsius quid est, manifestum quòd aliqua quidē erit oratio quid significat nomē, aut oratio altera nominalis, ut quid significat, quid est triāgulum, quod habentes, quòd ėst, quærimus propter quid est, difficile est autē ita accipere, quæ non nouimus, quòd

ſunt, cauſa uero dicta eſt prius difficultatis, quoniam neq; ſi ſunt, aut nō, nouimus, niſi ſecundum accidens.

Oratio autem una eſt dupliciter, hæc quidē coniunctione, ut Illias, illa uero unum de uno ſignificans non ſecundum accidens, una quidem definitio eſt definitionis, quę dicta fuit. Alia autem eſt definitio, oratio ſignificans propter quid eſt, quare prior quidem, ſignificat quidem mōſtrat autem non. Poſterior uero, manifeſtū quòd erit tanquā demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens à demōſtratione, differt enim dicere, propter quid tonat? & quid eſt tonitrus? dicet enim, hic quidem, quoniā extinguitur ignis in nubibus, quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis, qui extinguitur in nubibus, quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidē demonſtratio continua, ſic autem definitio. ¶ Amplius definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus, hoc autem eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autē definitio, poſitio eſt ipſius quid eſt in demōſtrabilis. Eſt igitur definitio, una quidem, oratio ipſius quid eſt indemonſtrabilis, una uero ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens à demonſtratione, tertia autem demonſtrationis ipſius quid eſt cōcluſio. ¶ Manifeſtum igitur ex dictis, & quomodo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorū eſt, & quorū nō eſt. Amplius aūt definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum qd eſt monſtrat, & quomodo nō & quorū eſt, & quorū non. Amplius autē ad demōſtrationē quomodo ſe habet, & quomodo contingit eiuſdē eſſe & qūo nō contingit. Tex. 10.

Qm̄ aūt ſcire putamus, qn̄ ſciamus cauſam, cauſæ uero quatuor una quidē, ꝙ quid erat eſſe, una aūt, qbus exiſtētibus neceſſe eſt hoc eſſe, altera uero quæ aliquid primū mouit, quarta aūt, cuius cauſa omnes iſtæ per mediū mōſtrantur, quo.n. exiſtēte hoc neceſſe eſt eſſe, una qdē propoſitione accepta nō eſt, duabus aūt ad minimū, hoc uero eſt qn̄ unū medium habeāt: hoc igitur uno accepto, cōcluſionē neceſ- Tex. 11. Per quodlibet genus cauſæ demonſtrari poſſe. ca. 11.

se esse. ꝛ Manifestũ autẽ & sic: ꝑpter qd rectus, qui in semicirculo: quo existente, rectus est. sit utiq; rectus, in quo a/dimidium duorum rectorũ, in quo b/qui in semicirculo, in quo c/ꝙ igitur a/rectus insit ipsi c/ei, q est in semicirculo, causa est ipsum b/hic.n. ipsi a/æqualis: hic autẽ c/ipsi b/duorũ náq; rectorum dimidium. cum igitur b/sit dimidium duorum rectorum, a/ipsi c/inest: hoc autẽ erat, in semicirculo rectum esse: hoc uero idẽ est ipsi quid erat esse, eo, ꝙ hoc significat oratio, uerũ enimuero & ipsius quid erat esse, causa monstrata est media. ꝛ Propter qd aũt Medicũ bellũ factũ est Atheniẽsibus, quæ causa bellum inferẽdi Atheniẽsibus, qm̃ in Sardes cũ Eretriensibus irruerunt: hoc.n. primo mouit: bellũ, in quo a/priores irruisse b/Atheniẽses c. Inest itaq; b/ipsi c/quod est prius irruisse Atheniẽsibus a/uero ipsi b. bellum inferunt.n. iis, qui prius iniuria affecere, inest igitur ipsi qdem b/a/quod est bellũ inferre iis, qui prius incepere, hoc aũt ipsi c/Atheniensibus, prius n. cepere. mediũ igitur & hic causa, quæ primo mouit. ꝛ Quorũcunq; autẽ causa ipsum gratia cuius, ut ꝑpter qd ambulat/ut sanus fiat, ꝑpter qd domus est/ut cõseruetur suppellex/illud quidẽ gratia cõualescendi, hoc autẽ gratia cõseruãdi. ꝑpter quid à prãdio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt, deambulatio à prãdio c/nõ supernatare cibaria, in quo b/sanari. In quo a/insit igitur à prãdio deãbulare ei, quod est facere nõ supnatare cibaria ad os uẽtris, & hoc salubre, uidetur.n. inesse ipsi deambulare, quod est c/ipsum b/quod est nõ supernatare cibaria, huic autem ipsum a/salubre. quæ igitur est causa ipsi c/quòd ipsum a/insit ipsum cuius gratia b/quod est nõ supnatare, hoc autẽ est ueluti illius ratio: a/enim ita assignabitur, ꝑpter autẽ b/ipsi c/est. qm̃ hoc est sanari, ita se habere. ꝛ Oportet autẽ trãsumere orationes, & ita magis singula apparebunt. ꝛ Generationes uero ecõuerso hic, & in causis secundum motũ, ibi.n: medium oportet fieri primum,

hic autē ipsum c/extremum,ultimū uero ipsum cuius gratia. Cōtingit autē idem & cuius gratia esse & ex necessitate,ut per lucernā lumen.ex necessitate etenim progreditur,quod minores habet partes per maiores poros,siquidē lumen fit eo,quòd ptransit,& gratia cuius:ut non offendamus. ¶ An'ne ergo si esse cōtingit,& fieri contingit:queadmodum si tonat,cum extinguitur ignis,necesse est stridere & strepere(ut Pythagorei dicunt)minarū gratia iis,qui sunt in tartaro,ut timeāt.plurima uero talia sunt,& maxime in iis,quæ secundū naturā constituuntur & cōsistunt,hæc quidem.n.alicuius gratia facit,ipsa natura:illa uero ex necessitate.necessitas autem duplex,hæc qdem.n.secūdum naturā & appetitum:illa autē ui,quæ præter appetitum: queadmodum lapis ex necessitate,& sursum & deorsum fertur, sed nō ,ppter eandem necessitatem. ¶ In iis uero,quæ à discursu,nōnulla qdem nunq̄ à casu sunt,ut domus, aut statua,neq; ex necessitate,sed alicuius gratia: quædā uero & à fortuna,ut sanitas & salus:maxime autem in quibuscunq; cōtingit & sic & aliter,quādo nō à fortuna generatio fit.quare finis,quod est bonum, gratia alicuius fit,& aut natura,aut arte: à fortuna uero nihil gratia alicuius fit. ¶ Eadem autem causa est iis, quæ fiunt,& factis,& futuris,quæ & entibus:medium enim est causa, præterq̄ quòd entibus qdem ens, iis uero, quæ fiunt,quæ fit:factis autē facta,& futuris futura, ut ,ppter quid factus fuit defectus,quoniā facta fuit terra in medio:fit autem,quoniā fit,erit uero, quoniā erit in medio,& est autem,quoniā est. ¶ Quid est crystallus? accipiatur utiq;,quod aqua cōgelata.aqua in quo c/cō gelatum in quo a/causa media in quo b/defectus calidi omnino,inest itaq; b/ipsi c/huic autem congelatum esse,quod est in quo a/fit aūt crystallus,cum fit b/factū est autē,facto,erit autem futuro.quæ igitur ita est causa,& cuius causa simul fiunt,quādo fiunt/& sunt/quando sint,& in factum fuisse,& futurum esse/cōsimiliter,

Tex.121

Tex.13. De fieri & facto esse. cap.1. In iis uero, quæ nõ simul, an'ne est in cõtinuo tẽpore queadmodũ uidet nobis alia aliorũ causas esse, ꝙ hoc fiat, factũ alterum, & ꝙ sit futurũ, alterꝶ futurũ, & ipsius aũt fieri, si qd prius factũ fuit. ¶ Est utiq; à posterius facto syllogismus, principiũ aũt & horũ ipsa facta, quare & in iis, q̃ fiunt cõsimiliter. A priori uero nõ est: ut qm̃ hoc factũ fuit, qa hoc posterius factũ fuit, & in futurũ esse cõsimiliter, neq;.n. indefiniti, neq; definiti erit tẽporis, quare qm̃ hoc uerũ est dicere factum fuisse, qd aũt est uerũ dicere factum fuisse, posterius, in intermedio náq; falsum erit dicere hoc iã altero facto. ¶ Eadẽ aũt rõ & in futuro, neq; qm̃ hoc factũ fuit; hoc erit, mediũ .n. congenitũ oportet esse, factorũ factũ, & futurorũ futurũ eorũ q̃ fiũt qd fit, entiũ ens, ipsius uero factũ fuit, & ipsius erit nõ cõtingit esse cõgenitũ: ¶ Amplius neq; indefinitũ cõtingit eẽ tẽpus intermediũ, neq; definitũ, falsum .n. erit dicere in intermedio. ¶ Cõsiderandũ aũt

Tex.14. qd est ipsum cõtinens: ut post ipsum factũ esse, ipsum fieri sit in rebus: aut manifestũ ꝙ non est contiguũ facti quod fit, neq;.n. factũ facti: fines nanq; & indiuiduæ quemadmodum igitur neq; puncta sunt sibiinuicẽ cõtigua, neq; facta: ambo.n. indiuidua neq; utiq; quod fit facti propter idem: nam quod fit diuisibile, factũ autẽ indiuisibile: queadmodum igitur linea ad punctum se habet: ita quod fit ad factum, insunt.n. infinita facta in eo, ꝙ fit magis autem manifeste in uniuersalibus de motu oportet dici de his. ¶ De eo igitur quod est, quo modo cum generatio consequenter fit, se habeat medium, quod est causa, in tantum acceptum sit: necesse est enim & in his, medium & primũ, immediata esse, ut a factum fuit quoniam c factum fuit: posterius autẽ c factum fuit: prius autem a, principium autem c eo, quod proximius ipsius nunc est: quod est principium temporis, c uero factum est, si d factum est: cum igitur d fit, necesse est a factũ esse: causa autẽ est c cum enim d factum est, necesse est c factum esse: c autẽ facto ne

cesse est prius a factum fuisse. Ita uero accipienti medium, stabitur alicubi in immediatū: aut semper intercidet propter infinitum, non enim est cōtiguum factum facti, quemadmodum dictum fuit, sed incipere tamen necesse est à medio & à nūc primo. Similiter autem & in ipso erit, si enim uerum est dicere, quod erit d ne cesse prius uerum dicere, quod a erit, huius autē causa ipsum c, si enim d erit, prius ipsum c erit, si uero c erit. prius ipsum a erit, similiter autē infinita est sectio & in his, non enim sunt futura cōtigua inter se, principium uero & in his immediatum accipiendum. Se habet autem sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factos fuisse: hoc propter quid *quoniā necesse est fundamentum factū fuisse, si quidem & domum factā fuisse: si uero fundamentū prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus, consimiliter prius erunt lapides: mōstratur autem per medium similiter: erit enim fundamētū prius Quoniam autem uidemus in iis, quæ fiunt, circulo generationem quandam esse; contingit hoc esse, si quidem sequerentur seinuicem medium & extrema: in his enim ipsum conuertere est: monstratum uero est hoc in primis, quod conuertuntur conclusiones, quod autem circulo. hoc est, in operibus autē apparet sic, madefacta terra, necesse est uaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hoc autem facto, aquam, hoc autem facto, necesse est madefactam esse terrā, hoc autem erat, quod à principio, quare circulo circuiuit. uno enim ipsorum quocunque existente, alterum est, & illo, aliud, & hoc primū.

a.l.non habet (hoc propter quid)

Tex. 15. In iis quæ circulo gignūtur, demonstrationem esse circularem. cap. 13

Sunt autem nonnulla quidē, quæ fiunt uniuersaliter, nanque & semper & in omni aut sic se habent, aut fiunt: alia uero semper quidē, non, utplurimum autē, ut non omnis homo masculus barbā emittit, sed utplurimū: Taliū itaque necesse est & mediū utplurimū esse, si. n. a de b uniuesaliter prædicatur, & hoc de c uniuersaliter, necesse est a de c semper & in omni prædicari, hoc

Tex. 16.

enim est uniuersale & in omni & semper,sed suppone batur utplurimum,necesse est igitur & medium utplurimũ esse,quod est,in quo b/erunt igitur & eorũ, quæ utplurimum principia immediata, quæcunq; utplurimũ ita sunt,aut fiunt. Quomodo igitur ipsum quid est in definitione assignatur, & quomodo demonstratio aut definitio est ipsius,aut non est,dictum est prius.

Quo pacto definitio uestiganda sit cap.14. Tex.17.

Quomodo autem oportet uenari,quę in eo quod quid est prędicantur,nunc dicamus.Eorum igitur,quę insunt semper unicuiq;,nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus:dico autem in plus inesse,quęcunq; insunt quidem unicuiq; uniuersaliter, at uero & alii:ueluti est quiddã, qđ omni inest trinitati, sed & nõ trinitati: quéadmodũ ens inest trinitati,sed & nõ numero*: sed & impar inest omni trinitati, & in plus inest: nãq; & quinario inest,sed nõ extra genus:quinarius.n. est numerus,nihil autem extra numerũ impar. ГTalia itaq; accipiendi sunt usq; ad hoc: quousq; tot accepta fuerint primũ:quorum unumquodq; quidẽ in plus inerit,omnia uero nõ in plus:hanc.n.necesse est esse substantiam rei,ut trinitati inest omni,numerus impar, primum utroq; modo,& ut non mensuretur numero, & ut non cõponatur ex numeris. hoc igitur iam est trinitas,numerus,impar,primus, & ita primus: horũ enim unumquodq;,alia quidem imparibus omnibus insint, ultimũ uero & dualitati:omnia autem nulli. ГQuoniã uero declaratũ est nobis in superioribus:quòd necessaria quidem sunt,quę in eo,quod est quid prędicantur, uniuersalia uero necessaria,trinitati autẽ, & in quo alia sic accipiuntur in eo,quod est quid,quæ accipiũtur sic, ex necessitate quidẽ essent utiq; trinitas hęc. ꝙ autem substantia ex his planũ,necesse enim, si nõ hoc esset trinitati esse,ut genus aliquid esse hoc,aut nominatũ,aut innominatum. erit igitur in plus,q̃ trinitati inexistens. supponatur enim tale esse genus,ut insit secundũ potẽtiã in plus,si igitur nulli inest alii,q̃ indiuiduis trinitati-

a.l.trinitati

a.l.nulli nisi tria

bus,hoc utique esse trinitati esse, supponatur enim & hoc,substantia uniuscuiusq; esse quæ in indiuiduis ulti ma talis prædicatio,quare consimiliter & alii cuicunq; ita monstratorum eidem esse erit. Oportet autem, quãdo totum aliquid negotietur quispiã, diuidere ge nus in indiuidua specie,prima,ut numerum in trinitatẽ & dualitatem: postea sic illorum definitiones tentare accipere,ut rectæ lineæ & circuli, & recti anguli.post hæc autẽ accipiente quid est genus,ueluti utrum quã- torum,aut qualiũ,proprias passiones speculari per cõ munia prima.accidentia nanq; iis,quæ cõponuntur ex indiuiduis,ex definitionibus erunt plana eo, q principi- pium est omniũ*definitionum ipsum simplex,& sim- plicibus solis per se insunt accidentia,aliis uero secun dũ illa. Diuisiones autẽ quæ secundũ differẽtias,uti les sunt ad ita pertranseundũ,ut tamen monstrãt dictũ est in præcedentibus:utiles uero essent ita solũ ad syl- logizandũ ipsum quid est. Atqui uideretur utiq; nihil, sed statim accipere omnia ac si quispiã à principio ac- ciperet absq; diuisione. Differt autem aliquid primũ & posterius eorũ quæ prædicantur prædicari,ut dicere, animal mansuetũ bipes,aut bipes animal mansuetum: si.n.omne ex duobus est: & unum quiddã est animal mãsuetũ:& rursus ex hoc & differentia homo, aut qd cunq; est,quod unũ fit,necessariũ est diuidentẽ petere. ¶ Amplius ut nihil derelinquatur in eo, quod est quid, ita solũ cõtingit.quando.n.primum acceptũ sit genus, si inferiorum quidẽ aliquã diuisionũ accipiat, non inci det omne in hoc:ut nõ oẽ animal aut integris aut scis- sis pennis est:sed pennatum animal omne:huius enim differentia hæc.prima uero differentia est animalis,in quam omne animal incidit: similiter autem & aliorum uniuscuiusq; & extrinsecorum generũ,& eorum quæ sub ipso,ut auis,in quam omnis auis:& piscis,in quam omnis piscis.ita igitur procedẽti est scire,quoniam ni- hil derelictum fuit:aliter autem & derelinquere neces-

Margin notes: Tex.18. (beside "ita monstratorum eidem esse erit"); a.1. definitio & ipsa simplex. (beside "pium est omniũ*definitionum"); Tex.19. (beside "dũ illa. Diuisiones")

Tex.20. sarium & nõ scire. Nihil autẽ oportet definientẽ & diuidentẽ omnia scire entia, quãuis impossibile dicũt aliq esse, differẽtias scire, quæ ad unũquodq; nõ scientẽ unũ quodq;: sine autẽ differẽtiis nõ esse unũquodq; scire: à quo.n.nõ differt, idẽ esse huic: à quo autẽ differt, alterum ab hoc. Primũ qdem igitur hoc falsum: nõ.n.secundũ omnem differentiã alterũ: multæ.n.differentiæ insunt eisdẽ specie, sed non secundũ substantiã, neq; per se. Postea quãdo acceperit opposita & differentiã, & q omne incidit hic, aut hic: & acceperit in altero, quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunq; prædicãtur aliis differẽtiæ: manifestum.n.quoniã si ita ꝓcedens uenerit in hæc, quorum non amplius est differentia, habebit rationẽ substãtię, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorũ nõ est medium, nõ est petitio, necesse est.n.omne in altero ipsorũ esse, siquidem illius

Tex.21. differentia erit. Ad construendũ uero definitionem per diuisiones, tria oportet cõiectare, accipere, quę prędicãtur in eo, quod quid est, & hæc ordinare, quid primum, aut quid secundum, & quod hæc omnia, est autẽ horũ unum primum per id, q potest quẽadmodũ ad accidens syllogizare, quod inest, & per genus construere, ordinare autẽ, ut oportet, erit si primũ acceperit, hoc aũt erit, cum acceptũ fuerit, quod ex omnibus seqtur, illi autẽ nõ omnia, necesse est.n.esse aliquid tale, hoc autem accepto iam in inferioribus idẽ modus, secundũ nanq; aliorum primum erit, & tertium consequentiũ, ablato.n.superiori quòd cõsequitur, aliorum primũ erit: cõsimiliter uero & in aliis. Quòd autem omnia hæc: manifestum ex eo, quòd accepit, & primũ secundũ diuisionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal: inest autem hoc: & rursus huius totius differentiam: ultimi uero nõ amplius esse differentiam: aut & statim cum ultima differentia à toto non differre specie hoc: manifestum enim q neq; plus adiacet: omnia

enim

enim in eo quod est quid accepta sunt horum: neq; deficit ullum: aut.n.genus, aut differētia utiq; esset, genus quidē igitur, & primū, & hoc, qđ cum differentiis assumitur: differētiæ uero omnes habētur: non.n.amplius sunt posteriora specie, nanq; differret utiq; ipsum ultimum, hoc autē dictum est nō differre. Quærere uero oportet inspicientem ad similia & indifferentia: primum quid omne idē habent: postea rursus in alteris: quę in eodem quidē genere cum illis: sunt autem ipsis quidem eadē specie: ab illis autē altera. qn̄ autē in his acceptum fuerit aliquid *omnia idem: & in aliis consimiliter in acceptis omnino cōsiderare, si idē, quousq; ad unā deuenerit rationē: hæc.n.erit rei definitio: si uero non processerit in unā, sed in duas, aut plures: planum ꝙ nō esset utiq; unum aliquid esse qđ quæritur, sed plura. ϒ Vt dico, si quid est magnanimitas quærere mus, considerandum in quibusdā magnanimis, quos scimus, qd habēt unū omnes inquantū tales, ut si Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax: quid unum omnes, non tolerare iniuria affecti: ille.n.bellauit, iste autē iratus est, hic uero interemit seipsum. Rursus in alteris, ut Lysandro, aut Socrate, si utiq; indifferētes esse & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idē habent, & non impassibilitas circa fortunas, & non tolerātia inhonorantiū: si uero nihil, duæ utiq; species essent magnanimitatis. ϒ Semper autē est omnis definitio uniuersalis: nō.n.alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans.

Tex.22.

alias oīno

Faciliusq; singulare definire, q̄ uniuersale: quapropter oportet à singularibus ad uniuersalia transire: æquocationes etenim latēt magis in uniuersalibus, q̄ in indifferentibus. ϒ Quēadmodū aūt in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogizatū fuisse: ita & in definitionibus ipsum manifestū: hoc aūt erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit qđ in unoquoq; genere est, definire seorsum, ut simile, nō omne, sed qđ in coloribus

Species facilius q̄ genera finiri. Cap.15.

& figuris, & acutum, qd in uoce, & ita in cōmune progredi obseruantem, ne æquiuocatio incidat. ¶ Si uero neq; disputare oportet trãslationibus, planum ꝙ neq; definire, neq; translationibus, neq; quæcunq; dicuntur translationibus: disputare .n. necesse erit translatione.

Anatomen & analogiã terminãdis ꝓblematis momentũ habere. Cap. 16. Ad hoc autem, ꝙ habeamus problemata, eligere oportet & decisiones & diuisiones, ita uero eligere supponentem genus cõmune omnium, ut si animalia essent, quæ speculata sunt, qualia omni animali insunt: his autem acceptis rursus reliquorum primo, qualia omne sequuntur: ut si hoc auis, qualia omnem sequuntur auem, & ita semper proximo: planum .n. ꝙ habebimus iam dicere, propter quid insunt consequentia iis, quæ sunt sub communi, ut propter quid homini aut equo insunt: sit autem animal, in quo a: b, uero consequentia omne animal: in quibus autem c, d, e, aliqua, animalia: planũ igitur propter quid b: inest ipsi d. nãq; per a. consimiliter autem & aliis. ¶ Et semper in aliis eadem ratio: nunc quidem igitur secundum tradita communia nomina dicimus.

Tex. 23 Oportet autem non solum in his cõsiderare, sed & si aliud quid uisum fuerit inexistens commune, excipientem, postea quæ hoc sequitur, & qualia hoc sequuntur, ut cornua habentia, habere erinaceum, non utrinq; dentata esse. Rursus cornua habere, quæ sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est, propter enim cornua habere inerit. ¶ Amplius autem alius modus est secũdum proportionale eligere, unum enim accipere non est idem, quod oportet uocare sepium, & spinã, & os, erũt autẽ consequentia & his, tanquã una quadã natura tali existente.

Tex. 24. ἀντιπερίστασις. Eadẽ uero problemata sunt, hæc qdẽ eo, ꝙ idem medium habent, ut quoniã omnia * cõtra resistẽtia. horum autem quædã genere eadem quæcunq; habent differentias eo quod aliorum, aut aliter esse, ut propter quid resonat, aut propter quid apparet, & ꝓpter quid iris: omnia enim hæc idẽ problema sunt ge-

nere, omnia enim*refractio, sed specie altera. ℞ Aliqua uero eo, ꝙ medium sub altero medio est differunt ꝓ- blemata, ut propter quid Nilus decrescẽte mense ma- gis fluit, quoniam ꝙ hybernior decrescens, & propter quid hybernior decrescens? quoniam luna deficit, hæc enim ita se habẽt inter se. ℞ De causa uero & cuius cau- sa dubitaret utiq; aliquis, an quando est causatũ & cau sa est, quemadmodũ si fluunt folia, aut deficit, & causa fluendi folia, aut deficiendi erit; ueluti, si huius est, lata folia habere, ipsius uero deficere, terrã in medio esse: si enim nõ est, alia quædã erit causa ipsorũ, siue causa est simul & causatũ, ut si in medio terra, deficit: aut si latifo lium, fluunt folia. ℞ Si uero sic, simul utiq; essent, & mon strarentur per seinuicem, sit. n. folio fluere, in quo a, lati folium uero in quo b, uitis autẽ in quo c, si itaq; ipsi b, inest a, omne. n. latifolium fluit folio, ipsi uero c, inest b, omnis. n. uitis latifolia, ipsi c, inest a, & omnis uitis fluit folio, causa uero b, medium, sed & quoniam latifo lia est uitis, est per folio fluere demonstrare: sit. n. d, qui dem latifolium: e, uero folio fluere: uitis autẽ in quo f, ipsi itaq; f, inest e, folio fluit. n. omnis uitis: ipsi autem e, d, omne. n. folio fluens latifolium: omnis igitur uitis la tifolium: causa autẽ est folio fluere ℞ Si uero non con- tingit causas esse sibiinuicem: causa. n. prior est eo cu- ius est causa: & deficiendi quidem causa est in medio terram esse: ꝙ autẽ in medio terra sit, non est causa ip- sum deficere. si igitur per causam quidem demõstratio est ꝓpter quid, quæ uero non per causam ipsius quod: quod quidem in medio nouit, propter quid autẽ non: ꝙ autem deficere nõ est causa, ꝙ sit in medio: sed hoc ipsius deficere, manifestum: in ratione nanq; ipsius defi cere, inest esse in medio: quare planum, ꝙ per hoc il- lud cognoscit, sed nõ hoc ꝑ illud. ℞ Aut cõtingit unius plures esse causas: si. n. est idem de pluribus primum prædicari: sit a, ipsi b, primo inexistens, & ipsi c, alii pri- mo, & hæc ipsis d, e, inerit igitur a, ipsis d, e, causa uero

ἀντιπερί- κλασις. al's reper- cussio.

Tex. 25.

De causis & effectis, & an vnius plures sint causæ. Ca. 17.

est ipsi quidem d/b, ipsi uero e/c, quare causa quidem existente, necesse est rem esse: re autem existente, nō necesse est omne, quodcunq; sit causa, sed causa quidem, non tamē omnis. ⁋ Aut si semper uniuersale problema est, & causa totum quiddam, & cuius causa uniuersale, ut folio fluere toto aliquo determinato, licet species ipsius sint: & his uniuersaliter, aut plantis, aut his plantis. quare & medium æquale oportet esse in his & cuius causa, & conuerti: ut propter quid arbores folio fiunt: si itaq; propter congelationem humidi: & si folio fluit arbor, oportet esse congelationem: & si congelatio inest, non cuicunq;, sed arbori, folio fluere. ⁋ Vtrum autē cōtingit nō eādem causam esse eiusdē omnibus, sed alteram, aut non: aut siquidem per se demōstratum est, & non per signū, aut accidēs, nō potest fieri: nāq; ratio extremi medium est: si uero non ita, contingit. ⁋ Est autē & cuius causa, & cui considerare secūdū accidēs, nō tamē uidētur problemata esse. si uero non, similiter habebunt mediū, siquidē æquiuoca, æquiuocū mediū: si uero ut in genere, similiter habebunt, ut propter quid & pmutatim pportionale? Alia.n. causa in lineis, & numeris, & eadem utiq;: inquantū quidē lineæ, alia: inquātum uero habēs augmētū tale, eadē: ita & in omnibus: huius autē similiter esse colorem colori, & figuram figuræ, aliā alii: æquiuocum.n. est simile in his: hic quidē fortasse pportionabiliter habere latera, & æquales angulos: in coloribus uero sensum unū esse, aut aliud aliquid tale. ⁋ Quæ uero secūdū analogiā, eadē & mediū habebūt secūdū analogiā. ⁋ Se habet autē sic, consequi, causa sibiinuicē, & cuius causa, & cui causa: singulū quidem accipiēti, cuius causa in plus. ut extrinsecos æquales esse quatuor in plus, q̄ triangulum, aut quadrāgulū, omnibus uero æqualiter: quęcūq; enim quatuor rectis æquales extrinsecos, & mediū similiter: est autē mediū ratio primi extremi. quo circa omnes scientiæ p definitionē fiūt: ut folio fluere simul seqtur uitē & excedit, &

ficũ & excedit,sed nõ omnes:sed æquale.si igitur acceperis primũ mediũ,ratio folio fluendi est:erit.n.primũ quidẽ i altera mediũ,quoniã talia omnia,postea huius mediũ,quoniã succus congelatur,aut aliud aliqd tale. quid aũt est folio fluere,cõgelari succũ in cõtactu seminis. ¶ In figuris uero ita assignabit,q̃rẽtibus assecutionẽ causæ & cuius causa:sit a/inexistẽs b/omni:b/ uero unicuiq; eorũ, q̃ d/in plus aũt:b/utiq; uniuersale esset iis,q̃ sunt d.hoc.n.dico uniuersale,cũ quo non cõuertitur:primũ uero uniuersale,cũ quo unũquodq; qdem nõ cõuertitur:omnia aũt cõuertuntur & præterextenduntur:ipsis itaq; d/causa est ipsius a/ipsum b.oportet igitur a/in plus q̃ b, prẽterextẽdi:si uero nõ,qd magis causa erit hoc illius? si itaq; omnibus inest e/ipsum a, erũt aliqd illa unũ omnia aliud a/b. Si.n.nõ,qũo erit dicere:q cui e/ipsum a/omni:cui uero a/nõ omni ipsum e,ppter qd.n.nõ erit aliqua causa,ut inest omnibus d, *sed nunqd & ipsa e/erũt aliquid unum. ¶ Cõsiderare oportet hoc,& sit c,cõtingit itaq; eiusdẽ plures causas esse,sed nõ iisdẽ spẽ:ut q lõgæua sint,quadrupeda quidem,eo qa nõ habẽt bilem:uolatilia uero eo q sicca sunt,aut alterũ quid. ¶ Si uero ad indiuiduum nõ statim ueniunt,& nõ solũ unum est mediũ,sed & plura,& causæ plures:utrum uero causa mediorũ,quod ad uniuersale primũ,aut ad singulare,singularibus.planum itaq; quod quæ pxima sunt unicuiq;,cui sunt causa:q.n.primũ sub uniuersali sit,hoc est causa,ut ipsi d/ipsum c/ q ipsum a */insit causa:ipsi igitur d/ipsum c/causa ipsius a,ipsi uero c/ipsum b,huic autẽ idẽ. De syllogismo igitur ac demõstratione,& qd utrũq; est,& quomodo fit,manifestũ.simul uero & de sciẽtia demõstratiua:idẽ enim est. ¶ De principiis uero & quomodo fiũt nota, & qs cognoscẽs habitus,hinc est planũ addubitãtibus primũ:q qdẽ igitur nõ cõtingit scire per demõstrationẽ nõ cognoscẽti prima principia immediata,dictũ est prius. ¶ Immediatorũ uero cognitionẽ,&utrũ eadem

alias, sed nunquid & ipsis e, siquidem erunt aliquid vnũ

alias b. Tex.26.

Tex.27. Quomodo principia cognoscũtur & quis principiorũ sit habitus. cap.18.

est,aut nõ eadē:dubitare posset aliqs.¶Et utrū scientia utriusq;,aut non,aut huius quidem scientia,illius uero alterum quid genus.¶Et utrum nõ inexistētes habitus innascantur,aut inexistentes latuere.¶Si itaq; habemus ipsos,absurdum:contingit.n.certiores habentes cognitiones demonstratione,latere: si uero accipimus,nõ habētes prius,quomodo utiq; cognosceremus,& disceremus ex nõ præexistēte cognitione:impossibile nãq;, queadmodū & in demõstratione dicebamus.¶Manifestū igitur,quoniã neq; habere possibile est,neq; ignorãtibus,& nullū habētibus habitū innasci.¶Necesse igitur habere quidē aliquã potētiã:non talē autē habere, quæ erit his honorabilior secundū certitudinē.¶Apparet autē hoc utiq; omnibus inexistens animalibus : habēt.n.cõgenitã potētiã iudicatiuã:quã uocãt sensum. Inexistēte aūt sensu,in aliis quidē animaliū fit permãsio sensati,in aliis uero nõ fit.in quotcūq; igitur nõ fit, aut omnino,aut circa quę nõ fit,non est his cognitio extra ipsum sentire,in qbus uero est sentiētibus habere unū quiddã in anima,cū uero multa talia fiant,iã differētia quædã fit,ut his quidē fiat ratio ex taliū pmãsione, his uero nõ.¶Ex sensu qdē igitur fit memoria, queadmodū dicimus ex memoria uero,quæ plerunq; eiusdē fit, experiētia.multæ nãq; memoriæ numero experientia una est,experiētia aūt aut ex omni quiescēte uniuersali in anima uno pręter multa,qd utiq; in omnibus unū fit illis idē,artis principiū & sciētiæ,si circa generationē qdē,artis,si uero circa ens sciētiæ.¶Neq; itaq; insunt determinati habitus,neq; ab aliis habitibus fiunt notioribus,sed à sensu,ut in pugna uersione facta uno stãte, alter stetit,postea alter,quousq; ad principiū uenit,anima uero est talis,ut possit pati hoc.¶Quod aūt dictū qdē fuit pridē,nõ manifeste uero dictū fuit,rursus dicamus. ¶Cum.n.steterit indifferentiū unū,primū quidē in anima uniuersale,sentitur,etenim singulare,sensus uero ipsius uniuersalis est,ut hominis,sed nõ Calliæ hominis.

Rursus in his statur, quousq; ad impartibilia steterint & uniuersalia, ut tale hoc animal, quousq; animal, & in hoc cõsimiliter, planum itaq;, ꝙ nobis prima inductione cognoscere necessariũ, sensus etenim sic uniuersale facit. ¶ Quoniã uero habituũ, qui circa * intelligentiã, ꝗbus uerificamus, aliqui semper ueri sunt, alii, uero suscipiunt falsum, ut opinio & * ratiocinatio, uera autẽ semper, sciẽtia & intellectus, & nullũ scientia genus aliud certius, quã intellectus: principia uero demõstrationum, notiora. sciẽtia autẽ omnis cum ratione est, principiorum quidẽ sciẽtia utiq; non fuerit. quoniã uero nihil contingit esse uerius sciẽtia, quã intellectũm, intellectus utiq; fuerit principiorum: & ex his considerantibus, & quoniã demonstrationis principiu m non est demonstratio, quare neq; sciẽtiæ scientia. si igitur nullum aliud præter sciẽtiã genus habemus uerum, intellectus utiq; fuerit sciẽtiæ principiũ. & principium quidẽ principii utiq; fuerit *, quæ autẽ omnis consimiliter se habet ad omnem rem.

διανοίας λογισμός. alius ſi

Finiunt Posteriora Analytica Aristo.

SERIES CHARTARVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTV.

Quaterniones omnes, V excepto qui est duernio.

Venetiis apud Ioan. Gryphium.
MDXLVII.